letétébe helyeztük.

Befizetés	K	266.000.-
Jutalék	"	1.000.-
Költség	"	
	"	
	K	267.000.-

8 (Levelezés 99) 1923 V. 10000 db — Aurora 1090 c

Paczl Henrik

ács

1731-től választott

polgár Pesten

Schmall

I. 154 l.

Pacsó Márton, ejtőtér

Meghalt 90 éves korában.

Temetése febr. 14-én a farkasréti temetőben.

– : Halálozás

11.

Nógrádi Népszabadság, Bp. 1974. febr. 12.

nát, dagasztógéppel dagasztottak és végül csak erre a célra használt nagy kemencében egyszerre több kenyeret is kisütöttek. Ezek a pékségek céhekbe, ún. collegiumokba tömörültek, amik különböző engedményeket kaptak a várostól ill. az államtól – pl. adóterheiket csökkentették. Általában árusító hely vagy bolt is működött a pékség mellett, erről tanúskodik a brigetiói lelet is. Itt a kőlapokkal burkolt útról lehetett belépni a boltba, aminek a hátsó traktusában működött a pékség. Kenyéren kívül kalács, és egyes ünnepek alkalmával mézeskalács is készült a pékségekben, amit a mai vásárfiához hasonlóan árultak. Brigetióból ismert egy kalácsminta a következő felirattal: *„Életem, édes szerelmem, állandó sóhajom tárgya/ Ha megadod, amit kérek tőled, gazdag ajándékkal viszonozlak!"*

A mindennapi bevásárlás ekkor is a háziasszony dolga volt, aki egyedül vagy rabszolgái kíséretében ment ki a piacra, ahol általában kőből épült kis boltok sorakoztak egymás mellett. Rómában, Trianus fórumán egy többszintes bevásárló központ is épült Kr. u. 100 körül, ahol az élelmiszerektől kezdve mindent lehetett kapni – akárcsak a mai plázákban.

A kenyérnek nagyon fontos szerep jutott a vallási szertartásokban és a halottkultuszban is. Az istenek jóindulatát vagy haragját étel- és italáldozatokkal igyekeztek befolyásolni. Hasonló áldozatot mutattak be az elhunyt ősök tiszteletére a halottak napján és a halál évfordulóján:

„Szentek a bús temetők: engesztelik azt, aki meghalt,
S hoznak a sírokon is, bár kicsiny, áldozatot.
Nem nagyigényű a holt, nem kell dús áldozat annak,
Csak kegyelet; nincs vágy Styxnek a partjainál.
Éppen elég, ha a síremlékre virágkoszorút fonsz;
Némi gyümölcsöt is adsz, szórsz kicsi sószemeket.
Egy pár szál ibolyát, s gabonát még, borral itatva:
Mindezeket tálon tedd le az út közepén."

A leírást érdekesen egészítik ki a sírkövek ábrázolásai.

Természetesen lakomákat nem csak a holtak, hanem az élők tiszteletére és örömére is tartottak. Ilyenkor nem csak a család étkezett együtt, hanem vacsoravendégeket is hívtak, akiknek a szórakoztatásáról zenészek, táncosok, mutatványosok gondoskodtak. A feltálalt fogások könnyű, étvágygerjesztő ételekkel (lágytojás, saláta, osztriga) kezdődtek, majd számos húsfogás következett (főtt és sült húsok különböző mártásokkal) végül desszert (sós és édes sütemények) és gyümölcsök követeztek.

Innen ered az „elejétől a végéig" jelentésű Ab ovo ad mala kifejezés. Italul különböző fűszeres, vízzel higított borokat és söröket szolgáltak fel – szigorú előírásoknak megfelelően.

E rövid kis kultúrtörténeti bevezető után arra kérem Önöket, hogy tekintsék meg a kiállítás képeit és győződjenek meg róla, hogy 2000 év alatt szinte alig változott a világ.

Sz. J.

KALOCSA

Igazmondó Merkúr – 300 éves a magyar sajtó

A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár sajtótörténeti gyűjteménye

2005. október 30-ig

A magyar sajtó 2005-ben ünnepli fennállásának 300. évfordulóját. 1705-ben, 300 évvel ezelőtt jelent meg az első magyarországi hírlap, a Mercurius Hungaricus, közismert nevén a Magyar Mercurius. A korai újságok kedvelt névadója volt Mercurius, azaz Merkúr, aki a római mitológiában az istenek küldöttjeként a hírvivő szerepét töltötte be. Az újság alapötlete *gróf Esterházy Antal* tábornagytól származott, aki 1705. április 14-én kelt, *Rákóczi Ferenc*hez írt levelében, felajánlotta az általa összeállított első számot, és saját magát főszerkesztői minőségben. Rákóczi, aki maga is nagy súlyt helyezett a kül- és

belföldi közvélemény tájékoztatására, örömmel vette a híreket közlő újság alapításának gondolatát, melynek segítségével szélesebb támogatást remélt a szabadságharc ügyéhez. A lap szerkesztésével belső személyi titkárát, *Ráday Pál*t bízta meg.

A Magyar Mercurius példája jól szemlélteti, hogy egy nemzet életében milyen fontos szerepet játszanak a hírlapok, milyen fontos részei kulturális örökségének. A reformkorban már több tucat, a kiegyezést követő években már több száz, a 20. század elején már másfélezer körül mozgott az időszaki kiadványok száma, a század végén pedig a kétezret is meghaladta. Sajnos azonban ennek a gazdag hírlap és folyóirat örökségnek jelentős része mind napjainkig ismeretlen. Pedig, mint tudjuk, az újság, a hírlap a lehető legmúlékonyabb irodalmi műfaj. „Semmi sem olyan régi, mint a tegnapi újság" – állítja egy jól ismert mondás. Kiállításunk 2005. október 30-ig hazánk sajtótörténeti kincseinek egy szeletét, a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár Folyóirattárának érdekességeit kívánja bemutatni a látogatóknak.

Lakatos Adél

Új állandó kiállítás

Packh János építész (1796–1839) kiállítása a helyreállított esztergomi házában

Cím: Esztergom, Kossuth Lajos u. 42.

Packh János 1820-tól vett részt az Esztergomi Várhegyen a Magyar Vatikán építészeti kialakításában, miután *Rudnay Sándor,* Magyarország 1819-ben kinevezett hercegprimása 1820-ban az ő nagybátyja, *Kühnel Pál* tervét fogadta el.

Packh János 1821-ben, 25 évesen, Esztergomba költözött, és minden erejét és tehetségét a nagyszabású terv mielőbbi és minél tökéletesebb megvalósításának szentelte.

A középkori székesegyház török korban kiégett romjainak az eltakarítása és a talajszint 12 méterrel való mélyítése után, 1822. április 23-án, letették Bazilika alapkövét. 1824-ben, Kühnel halála után, a prímás a fiatal Packh Jánost nevezte ki az építkezés igazgatójává, akinek tehetségéről, ügyszeretetéről, jelleméről az elmúlt években meggyőződött.

1821–24-ben Packh János terve alapján készült el az egykori keleti várfal tövében, a várárok mélységében, a Duna felőli sziklaoldalra tervezett Szemináriumhoz vezető ünnepélyes, 10 szakaszból álló átjáró, az ún. Sötét Kapu. Ez a hosszú, tágas átjárót kettős fél-pillérekre támaszkodó téglakupola-boltozatok sora fedi. Felette emelkedik a Katedrálishoz vezető széles feljárat a Bazilikához, a Visegrádról érkező út tengelyében. A Város felőli diadalív-kialakítású homlokzaton, vörös márvány táblán, aranyozott bronz betűkkel olvasható Rudnay prímás neve és a befejezés évszáma: PRINCEPS PRIMAS A RUDNA MDCCCXXIV.

1823-ra, egy év alatt, felépült a Bazilika altemploma, amely Packh Jánosnak nemzetközi hírnevet biztosított. A Bazilika két oldal-bejáratától 51-51 széles vörös márvány lépcső vezet le a Bazilika előcsarnoka és hajója alatt kialakított, hatalmas, kettős oszlopokkal tagolt, három-hajós csarnokba, és ebből nyílik a prímás-érsekek kör-alakú, bíborvörös márvánnyal burkolt, méltóságteljes mauzóleuma.

1822–23-ban Packh terve szerint áthelyezték az épülő Bazilikába *Bakócz Tamás* bíboros, prímás által 1506-ban épített pompás reneszánsz kápolnát, amely az európai reneszánsz építészet gyöngyszeme. A kápolna, mint dzsámi, épségben maradt fenn a török időkből. Nagy érdeme az építtető Rudnay prímásnak, és nem kevésbé Packh János építésznek, hogy az új terveknél nagy figyelmet szenteltek e kápolna megmentésének, és méltó helyének kialakítására. Ez a magyar műemlékvédelem első, európai jelentőségű tette. Ugyanis, Rómában, 1820-ban is csak az antik építészeti emléket védik, a Forum Romanumon a Titus diadalívet szabadítják ki a hozzá ragasztott, későbbi épületekből.

1827–30-ban elkészült a Bazilikában a Packh tervezte Szent István vértanú tiszteletére szentelt kápolna, amely a Várhegyen, Géza fejedelem által építtetett első keresztény templomnak az emlékét őrzi.

1828–31-ben, Esztergom déli kapujánál, Packh János művészetét dicséri a Szent Anna–templom, amely az ókori Róma építészeti remekművének, a Pantheonnak zseniális klasszicista átfogalmazása.

1823-ban, a Várheggyel szemben, a Szent Tamás-hegy festői csúcsára Packh terve szerint épült a nemes egyszerűségű ékszerdoboz, a Kálvária-kápolna. Ez a kápolna volt a koronája a hegy lába és a Kis-Duna közé – ugyancsak Packh által tervezett – Fürdő-és szálloda együttesnek, amely csak a halála után épült fel.

1830-ban vette meg Packh János a Kossuth Lajos u. 42. számú barokk házat, és loggiás udvari homlokzatot építtetett hozzá. 2005-ben *Trummer Imre* építész terve szerint, a Magyar Máltai Szere-

tetszolgálat helyreállította a házat. 2005 szeptember 14-én megkezdte működését itt a Gondviselés Háza, amelyben tablókra helyezett kiállítás ismerteti Packh János építész esztergomi munkásságát.

Ebben a házban ölte meg a zseniális fiatal építészt 1839. október 9-én, 43 éves korában, a bécsi udvar által felbérelt gyilkos.

1838-ban, a nagy dunai árvíz után ő készítette a Város megbízásából az új Városi kórház és szegényház tervét a Kápolnával együtt, amely ma Idősek Otthonaként működik (Simor János u.).

Packh, a fentieken kívül, Esztergomban számos lakóház klasszicista stílusú átalakítását végezte, amelyek még több helyen felismerhetők.

Az Esztergomon kívüli építkezései közül a legjelentősebbek: Pannonhalma klasszicista átalakítása, Vágszentkereszt, Héreg, Bajcs temploma, és Rév-Komárom Rozália-templomát, valamint Balatonfüred klasszicista temploma is Packh János tervének felhasználásával készült.

Packh János főműve, az esztergomi székesegyház jövőre, 2006-ban ünnepli felszentelésének 150. évfordulóját!

Prokopp Mária

Múzeumok és gyűjtemények

40 éves a komáromi Klapka György Múzeum

A komáromi Klapka György Múzeum 2005. szeptember 16-án jubileumi kiállítást nyitott, melynek keretében egyszerre emlékezetünk az alapításától eltelt 40 évre, valamint a néhai múzeumvezetőre, *Kecskés László*ra, aki a kezdetektől 1995-ben bekövetkezett haláláig töltötte be a múzeumvezetői tisztséget.

A magyarországi Komáromban létesítendő múzeum tervei – ha nem számoljuk *Römer Flóris* ószőnyi kőraktár létrehozására vonatkozó elképzeléseit – a várost érő trianoni tragédiától lehet keltezni. Az akkori szándékok szerint a „cseh kézre jutott Jókai Múzeum pótlására" *Kállay Ödön* ószőny aljegyző által az egykori Brigetio területén gyűjtött római kori leletek kerültek volna bemutatásra. A múzeumalapítási törekvések hol helyhiány miatt, hol anyagi okokból, hol pedig a magasabb, miniszteriális pártfogó hiányában hiúsultak meg. 1963 elején azonban a lakosság körében megindult kezdeményezéseknek hatására, a város vezetői is belátták, hogy a múzeum létesítésének ügyét nem lehet tovább halogatni. Az előkészítő munkák lebonyolítására Kecskés Lászlót bízták meg.

Kecskés László 1913-ban született Észak-Komáromban. A bencés gimnázium elvégzése után számvevőségi beosztottként a városházán kezdett dolgozni. 1946-ban települt át családjával Dél-Komáromba, miután megtudta, hogy a kitelepítendők listáján van. 1948-tól a városházán, majd kisipari szövetkezeteknél dolgozott főkönyvelőként. Korán bekapcsolódott a város kulturális életébe, alapító tagja volt a városi képzőművészeti csoportnak. 1957-ben a város megbízásából várostörténeti visszatekintést készített, s ezzel megpecsételődött a helytörténeti kutatások mellett a sorsa. Számos, Komárom történelmének feltárásában úttörő jellegű, s a mai napig a legteljesebb munkája született. A legfontosabbak a Komáromi mesterségek (Madách, 1978), Komárom irodalmi élete (Honismereti Kiskönyvtár, 1979) és a Komárom az erődök városa (Zrínyi, 1985). Haláláig az 1972-ben megalakult Komáromi Múzeumbarát Kör vezetője volt.

Biró Endre megyei múzeumigazgató megértéssel fogadta a város kezdeményezését, és mivel a Komáromi Városi Tanács által az Igmándi erődben kiutalt 250 m hosszú kazamata-folyosót kőtár létesítésére alkalmasnak találta, beleegyezését adta ahhoz, hogy Komáromban múzeum létesüljön.

Az előkészítő munkák, melynek során – a város vállalatai, köztisztviselői és diákjai, jórészt társadalmi munkában – alkalmassá tették a kazamata-folyosót a kiállításra, a Szőnyben szanaszét heverő római kori kőemlékeket összegyűjtötték, a helyszínre szállították, megtisztították, majd végleges helyére juttatták, 2 évet vett igénybe. Ezt a heroikus küzdelmet örökíti meg Kecskés László naplója, mely a komáromi Klapka György Alapítvány jóvoltából kiadásra került.

Mindezek eredményeként a Komárom Megyei Tanács 1966. január 5-én keltezett 49958/1965. VIII. szám alatti határozatával kiállítóhelyként engedélyezte a komáromi Klapka György Múzeum működését, mi azonban – és úgy véljük, joggal – a kőtár hivatalos megnyitásától, 1965. november 7-étől számítjuk születésnapunkat.

1966-ban az erőd belsejében újabb kiállító helyiségekkel bővült a múzeum, amelyben a megyei múzeumigazgatóság rendezésében és az ő tulajdonukban lévő anyagból rendeztek időszakos régészeti, néprajzi és helytörténeti kiállításokat.

1987-ben *dr. Juba Ferenc* Bécsben élő nyugalmazott tengerészkapitány a múzeumnak ajándékozta

hatalmas magyar tengerészettörténeti gyűjteményét, melyből még abban az évben állandó kiállítás nyílt a városháza alagsorában.

1992-ben a város támogatásával *dr. Borhy László* régész, egyetemi docens vezetésével megindultak a feltárások a római kori Brigetio polgárvárosában, a Komárom/Szőny-Vásártéren. Az ásatások során előkerült értékes leletanyag és elsősorban a falfestmények, melyeket *ifjú Bóna István*, a Képzőművészeti Főiskola tanára és tanítványai tártak fel és kezdtek restaurálni, ösztönözték a város elöljáróit, hogy újabb állandó kiállító helyet biztosítsanak számunkra. 1995-ben a múzeum megkapta használatra a Kelemen László utca 22. szám alatti, egykori pénzügyőri laktanya impozáns épülettömbjét és az utcafronti helyiségek felújítása is megtörtént a város jóvoltából. 1996. április 28-án nyílt meg a „Római kori freskók és tárgyi leletek Brigetióból" című állandó kiállítás. Ezt 1999-ben három szarkofággal egészítettük ki, melyben a teljes leletanyaguk is látható (csontvázak, ékszerek, használati tárgyak). Az állandó kiállítás 2004-ben felújításra került, s ez alkalommal több rekonstrukciót (padlófűtés-rendszert, téglasírt, ciszternát) is beépítettünk. Folyamatosan kerülnek bemutatásra a *Kurovszky Zsófia* és *Harsányi Eszter* által, az NKA és két ízben a NKÖM támogatásával restaurált falfestmények is.

2001-ben sporttörténeti relikviák tulajdonába jutottunk: a komáromi származású olimpiai bajnok labdarúgó, a legendás Aranycsapat balszélsője, az 1997-ban elhunyt *Czibor Zoltán* hagyatékából, a nevét viselő városi sporttelep irodahelyiségében nyitottunk állandó kamara kiállítást.

A Kelemen László utcai épületben – ez lett a múzeum központi épülete – időszaki kiállítótermet is működtetünk, melyben évente 2–4 alkalommal nagyobb volumenű tematikus régészeti, helytörténeti (Az Igmándi keserűvíz története, 110 éves a komáromi Erzsébet híd, 100 éves a komáromi lótenyésztés), felvidéki néprajzi (Két haza egy szívben, Határon innen, határon túl, A szó elszáll, a kép megmarad), valamint Komáromhoz kötődő ipar-és képzőművészeti (A képíró szépíró – Jókai Mór képzőművészete, Harmos Károly és kora stb.) kiállításokat rendezünk.

A helytörténeti kiállítások a múzeum saját, illetve a kiállítások előkészítéseként gyűjtött anyagból állnak össze. A képző-és iparművészeti kiállítások egy részében szintén a saját tulajdonú, komáromi művészektől származó alkotásokat mutatjuk be. Múzeumunk ezen gyűjteményi osztálya örökség és ajándékozás útján gyarapszik. Neves komáromi festők egy-egy alkotása mellett így rendelkezünk ma az új tárgyiasság elnevezésű művészeti irányzat legjelesebb magyar képviselőjeként számon tartott *Rauscher György* (1902–1930) 22 festményével, az 1913-ban született és jelenleg Pásztón lakó *Leszenszky László* ötven, gyermekkora Komáromát (Észak-Komárom) ábrázoló, dokumentatív erejű képével, valamint az Észak-Komáromban született (1901), de Dél-Komáromban meghalt (1990) *Nagy Márton* festőművész harminc alkotásával.

A felvidéki néprajzi gyűjtemény 1997-ben jött létre *Horsa Istvánné* Sebestyén Gyula emlékérmes önkéntes gyűjtő tevékenységeként. Az 1946 és 1948 között a szlovákiai Komárom környéki falvakból Magyarországra telepített, s idővel Dél-Komáromba, a szülőföld közelébe költözött családok által megőrzött relikviákat (viseletek, bútorok, használati tárgyak, mezőgazdasági eszközök, dokumentumok, fényképek) tartalmazó, folyamatosan gyarapodó gyűjtemény egyes tárgyaiból rendezett tematikus időszaki kiállításokról fentebb már szóltunk. Jelenleg 121 ajándékozót és adatközlőt tartunk számon.

A múzeum szervezetileg a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Kuny Domokos Megyei Múzeumának a tagja, ily módon megyei intézmény, ám a működési költségeket (infrastruktúra, kiállítások, katalógusok, vásártéri ásatás stb.) Komárom Város Önkormányzata éves költségvetése keretében biztosítja.

A komáromi Klapka György Múzeum, négy állandó kiállítóhelyével a Koppánmonostortól Szőnyig tartó város régészeti, történeti, néprajzi és képzőművészeti emlékeinek gyűjtője, feldolgozója, kiállításai révén közkinccsé tevője.

A raktáron lévő egyedülálló értéket képviselő felvidéki néprajzi, valamint a képző-és iparművészeti gyűjtemény azonban megérdemelne egy-egy állandó tárlatot, melyet a múzeum hátsó helyiségeinek felújítása után tudnánk megvalósítani. Ehhez keressük a fenntartói és a pályázati támogatásokat.

A Klapka György Múzeum működésének 40 évét, valamint Kecskés László néhai múzeumvezető életét és munkásságát bemutató kiállítás 2005. november 13-ig látogatható. A kiállításhoz a város, a megyei múzeum, a Komáromi Klapka György Alapítvány és a Komáromi Közgyűjteményi Közalapítvány támogatásának jóvoltából katalógus is kapcsolódik.

Számadó Emese
múzeumigazgató

Pacró Márton

Tér és Forma

1939. 182, 183. l.

(Ref. diakonissza
nővérek Debrecen-
ben, képekkel.)

Terverte fenti-

(2273-tól 2698-ig.)

PACZOLAY IMRE, festő

ESZTERGOMI KIÁLLITÁSOK, 1945-1960

1955.márc.15.-Esztergomi és esztergom-vidéki festők és szobrászok csoportkiállitása.-Paczolay mu is szerepelt azon. -/Magyar-Szovjet Társaság/. 194.old

ZOLNAY LÁSZLÓ: Esztergomi kiállitások, 1945-1960
193.old

Esztergom évlapjai,-Annales Strigonienses, 1960
Bp. 1960

MDK

Paczolay Jenö, festö.

Táj. Of.

Akt. Of.

Az Uj Szalon Szent István-i kiállitása. 1934. aug.

Katalog.

MDK

Paczolt György, kömives

a róm. katholikus parochián örzött anyakönyvek szerint 1614-ben házasodott.

Kenény Lajos: Kassai épitömesterek. Renaissance korszak. MMKE Közl. 1904 évf. 80.l. 28. kötet, 3. füz.

Pacrolt Gyöm

Könnives
1614 ben Harassdott
Kassán

+ K + 80 l.

A szegedi m. kir. állami f

Érte

.....

.....

.....

.....*tantárgyakb*

Magaviselete .....

Szeged, 191..... *év* .....

Látta az atya vagy helyettese:

vénytársaság Brassóban j u n i u s 18-án árlejtést tartott 4000 m³ pince-földkiemelésre. Ajánlatot a következő brassói cégek tettek: G ä r t n e r Demeter és tsa 5 k 35 f, K e r t s c h Frigyes és tsa 4 k 50 f, G á b o r y testvérek 3 k 50 fillérrel m³-ként.

A munkát G á b o r y testvérek nyerték el.

Sepsiszentgyörgy. (I s k o l a é p i t é s.) A cófalvi állami elemi iskolának 14821 k 98 f költségelőirányzat keretében leendő felépitésére a sepsiszentgyörgyi m. kir. államépitészeti hivatalban j u n i u s 21 én tartott árlejtésen egyedül P a p p Dezső sepsiszentgyörgyi vállalkozó tett ajánlatot 11·13% felülfizetéssel.

2300. Eisenhut Ferencz:

lalat tett ajánl-
85 fillérrel. Döntés

(Községház
özségházának tol-
a junius 20-án
li cég pályázott:
k 06 f, Kubu-
ngedéssel az elő-

ajánlatok mellőzé-
ki julius 4-ik

ű és zsilip-

Bojt. [Bihar m.] (Községház épité
Bojt község előljárósága május 27-én á
lejtést tartott 11906 k 65 f költségelőirányzat
tervezett községház épitésére. Ajánlatot tette
Grünfeld Ignác (Nagyvárad) 693 k 35
Flonta Mihály (Nagyvárad) 738 k 35
Szalai László (Csökmő) 793 k 35 f, Fodo
Lajos (Berettyóujfalu) 2576 k 66 f felülfizetéss
Az épitkezés kivitelére Grünfeld Ign
kapott megbizást 12600 korona vállalati árba

Szekszárd. (Vármegyeház javitás
Tolnavármegye székházánál az 1909. évb
szükséges kisebb javitási és tatarozási mu
kálatokra (2282 k 68 f) az alispáni hivatalb
vászon, mérete: 142.5: 1
Vétetett a Képzőmüv. Társu
iki 90013 sz. leirattal 4000 Ká

Pacsai Gyula

festő

1920

Éimisk 1930-87 l.

Érsekujvár.

E Warhafftiger Bericht u
Vestung Neuhäusel In Ungarn,
1663. Von dem Türcken wieder
den, wie sie es weider vorne
nen Geistlichen Liede, Im Th
und GOTT czimü és Druckts J
vár ostromát szemléljük az e
ban tanácskozó parancsnokok

Fm., mér. a vk. 18.2: 25

198-91-7

Pacsai Rk. templom

l.

Mihályfalvi templom

24. l.

Fülöp Miksa hg:

Mellig, hétnyolczad ba
szakált hord. Ingének kerek galle
ra vetett lánczon ermet vísel. 3
„Philipp Emanuel... Von
Penthevre. etc."
fölül kiépütt: „32"
s a kép alatta párkány o
„Obiit XVII. Febrva
A° MD. CII."

Rézkarcz, méretei a von

Lipsa 183

cs.

Pacsai rk. templom

gótikus részletek

l.

Mihályi falnegyhm

22. l.

2300. Eisenhut Ferencz:

Hunyadi kirohanása.

Az előtérben középütt egy
társával kirohant és teljes dis
felemelt jobbjában lévő buzogán
sujtja le. Mögötte egy zöld tör
szitett keresztény lobogó köti
törökök sátrai bontakoznak ki,
Az égbolt felhozött. Jelzése al
München.

Vászon, méretei 142.5: 1
Vétetett a Képzőmüv. Társu
iki 90013 sz. leirattal 4000 Ká

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1970 JUN 28

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

Békéscsaba

1021

Pacsai Imre Köröspart

Pacsai Imre

A Petőfi Tsz gépjavító részlege.

latot villant föl a dél-alföldi táj, a Viharsarok fényében. Az egész ország számon tartja e román határszéli község múltjának két kiemelkedő eseményét. Minden iskolás gyermek tud az 1891-es földmunkás-felkelésről és arról, hogy 1944. szeptember 23-án e község határában léptek először hazánk földjére a vöröscsillagos sapdés magvetése. A korábbi, kevésbé tudatos elégedetlenség most vált határozott erőre. Ekkor, június 21-én a községháza épületében és az előtte fekvő piactéren megütközött az elkeseredett földmunkás nép a község urait védő csendőrséggel. A kakastollasok lövései négy nicstelen életét oltották ki. A terror győzött, ám a bat-

A házhelyek
csaknem két é
épült fel, ol
ahogy az a m
szerb, szlovák
ízlésének legjo
Ezért olyan szi
ez a település.
változás a föld
tént. Ma négy
kezet foglalkoz
kosú község d
nem 50 százalé

Az élet azo
vetel egy nag
mint csak
Erről tanúsko
tíz év alatt a
4,7 szzalékkal
ra buzdította
és a község v

Pacsai Imre

Résztvesz a szeghalmi kiállítása

Kovács Béla: Sárréti képzőmű-vészeti kiállítás Szeghalma

Békés megyei Népújság, Békéscsaba

1970. máj. 17.

Paczó Pál

nobrásztanonc

2 polg. 3 fa ip. 1 iparr.

10 hónap. elégséges

eredm.

Tanár Vasadi Ferenc

Iparrajziskola 1902

Paczó Pál

* **Paczó Pál szobrászmüvész sikerei Bécsben.** Az idegenben élő magyar képzőmüvészgárda egyik legértékesebb és legmegbecsültebb tagja *Paczó* Pál szobrász, aki a mai mostoha körülmények között is lankadatlan lelkesedéssel szerez becsületet a magyar névnek. *Paczó* az *Albrecht Dürer-Bund* és a *Künstlerhaus* állandó kiállitója, müveit gazdag képzelőerő, markáns vonalvezetés jellemzi. Kis plasztikai alkotásai sokezer példányban népszerüek a bécsi szalonokban. A *korneuburgi* áldozatkészség szobra, *Aichelberg* grófnő siremléke a bécsi központi temetőben *Paczó* vésője alól került ki, a debreceni női klinikán az anyaság nemes és poetikus szimboluma, *Kézmárszky* és *Semmelweis* szobra szintén Paczó fantáziáját dicséri. A magyar gárda palotában lévő mütermét számos kiválóság keresi fel. A müvész jelenleg egész sereg érdekes alkotáson dolgozik. Ezek közül megemlitjük *Németh* Mária pompás büsztjét, mely szinte drámai elevenséggel örökiti meg a müvésznő jellegzetes vonásait. Portré- és akt-tanulmányok mellett egy hatalmas Goethe-fej köti le figyelmünket. Kitünőek magyar zsánerszobrai: a *Falu legénye*, a *Hortobágyi juhász*, csupa nagyszerü megfigyeléssel ellesett alak az életből. *Paczó* nemcsak tökéletes ur az anyagon, virtuóz tehnikus, de jeles pszihológus és érzőszivü költő is. Jó néhány éve állitott ki a Nemzeti Szalon egyik csoportkiállitásán nagy sikerrel. Rossz lelkiismeret szobrát a főváros vásárolta meg muzeuma részére. Azóta *Paczó* rendkivül sokat fejlődött, egyénisége megizmosodott, könnyüszerrel találja meg az abszolut kifejezési formákat. Müvészetének lassu megérlelődése és kiforrása tökéletes befejezettségben állitja a szemlélő elé *Paczó* Pál alkotásait.

1948.-49. iskolaév.

Am 20sten Okt.
1948.

I.

Der heilige Gral.
(Übersetzung.)

Der Gral ist Symbol des Heiles, das ein Mann in Christo erlangt, wenn gegenüber dem Auftrag göttlichen nicht gleichgültig war. Von dem Welt abgeschieden lebten die Ritter hier; der

nap délután négy órakor lesz a Farkasréti-te-

A Szépművészeti Múzeum kincsesházából. A Piazza della Signoria Firenzében. Canaletto festménye

Paczó Pál
Nyobráz

Kis Tárca

Próféciák

Próféta támadt köztünk, illetve Amerikában. Ő általános vízözönt jósol a közeljövőre és csakugyan akadtak ott emberek, akik máris tervezik, Noé példájára, családi bárkájukat és gyakorolják magukat az evezésben, hogy kellő időben kiköthessenek a Himalája tetején konzervdobozaikkal.

Ha valaki bolondot csinál, legalább díszítse fel az ujság varázsával. Ez a jövendölés azonban legalább négyszázéves. Mert egy csillagjós, Johann Stofiler nevű, ugyanezt az eseményt megprófétálta az 1524-ik esztendőre. Rémület fogta el fél-Európát és akkor is, mint most, ugyan kemény munkájuk volt a bárkaépítő ácsoknak, annyi Noé jelentkezett náluk.

A világvég látnokainak száma szinte megszámlálhatatlan. Az efajta jövendőmondás majdnem iparszerűen virágzott a középkorban. De utána is. Cyprianus Leovitius, aki az udvari főmatematikus címével páváskodott, 1584-re jósolta a világösszeomlást. A későbbi korok kissé szerényebbre mérezték ezeket a bősz jóslásokat. Ziehen úr például a csillagokból azt olvasta ki, hogy Európa lassan, de biztosan elsüllyed Dél felé, Északon viszont akkora tengerhiány áll be, hogy a La Manche-csatorna tökéletesen kiszárad. Ebből látható, hogy a csillagokból mi mindent lehet kiolvasni, csak ember kell hozzá.

A jövendölés olyan konok eltökéltség, amelyet nem lehet az emberekből kiirtani. Az ókor még naiv eszközökkel dolgozott, a renaissanceban és utána azonban ezek nagyon respektábilissá fejlődtek: a jósok a nap, hold és a bolygók konjunktúráit lesték és zavaros mennyiségtani levezetésekkel jutottak el jövendöléseikhez. Milyen szépen egyszerűsítette ennek az életpályának szerelményét a jelenkor! Mert már oda lendültünk, hogy a jövő megtudásához teljesen elegendő egy csomag kártya. Még nemrégiben ugyanerre a célra használták a feketekávé készítésénél fönnmaradó üledéket, magyarul „szacc-"ot. Ez mindenesetre olcsóbb szerelmény a jövő megtudására, mint egy csillagvizsgáló-torony. És pontosan olyan biztos. De ma mégis inkább a kártya beszél.

Budapesten a próféták eldorádója Buda, sőt némelyek állítása szerint Óbuda. E városrész ódon és patinás falai közt fészkelnek a Szibillák és Pithiák, mint a baglyok a romokban. Úgy látszik, hogy onnan lehet legjobban látni a jövőt, természetesen nem ingyen. Azonban sajátságos, hogy a jövendölések ma már ritkán forognak akörül a probléma körül, hogy mikor lesz vége a világnak. A legtöbb egyén inkább aziránt érdeklődik, vajjon elveheti-e Juliskát, avagy szereti-e őt a Jancsi, de valóban? És szavahihető óbudaiak állítása szerint, a kíváncsiaknak zöme megkönnyebbülten ül fel a 64-es villamosra. Úgy látszik, hogy újabban a jóslások meglehetősen jóindulatúak, kivéve azt az egy amerikai vészmadarat, aki új vízözönnel fenyegeti a földgömböt.

De ő körülbelül egyedül áll. Mesterségét valódi tudósok vették át. Csak nemrégiben jelent meg Mr. Jeansnak, a világhírű angol csillagásznak könyve magyar fordításban s ebben az olvasható, hogy a földgömbön az élhetés fizikai lehetőségei körülbelül kétbillió év mulva fognak megszünni. Ez már nem jóslás, hanem asztrofizikai számítás. Ettől ugyan senki sem fog bárkát építeni.

Mert ki hisz egy tudósnak? KRÓNIKÁS

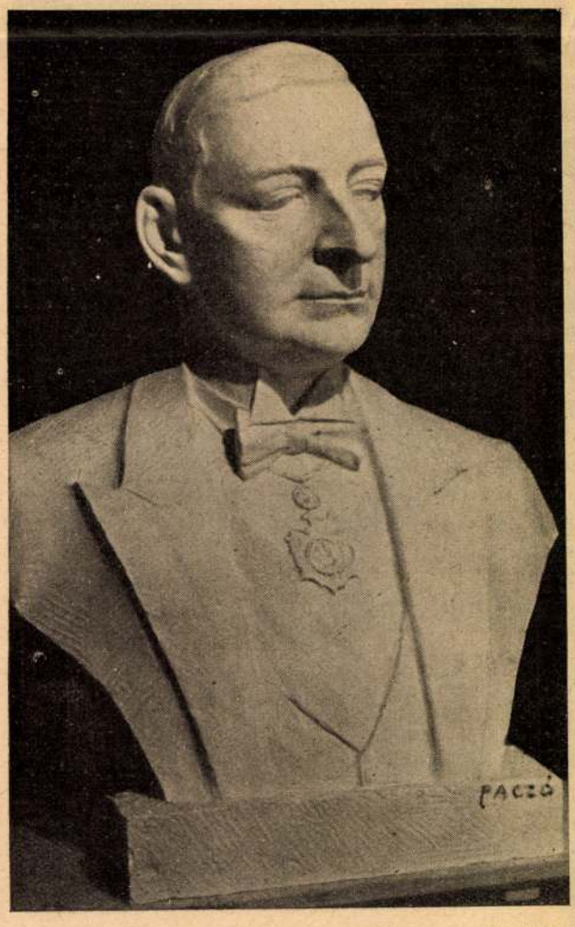

Klebelsberg Kúnó gróf mellszobra, amelyet a jövő héten ünnepélyesen lepleznek le a bécsi Collegium Hungaricumban, amelyet ő alapított.
Paczó Pál szobormüve

Uj Idők 1934. jan. 21. 4-14.

Kis Tárca

Próféciák

Próféta támadt köztünk, illetve Amerikában. Ő általános vízözönt jósol a közeljövőre és csakugyan akadtak ott emberek, akik máris tervezik, Noé példájára, családi bárkájukat és gyakorolják magukat az evezésben, hogy kellő időben kiköthessenek a Himalája tetején konzervdobozaikkal.

Ha valaki bolondot csinál, legalább díszítse fel az ujság varázsával. Ez a jövendölés azonban legalább négyszázéves. Mert egy csillagjós, Johann Stoffler nevű, ugyanezt az eseményt megprófétálta az 1524-ik esztendőre. Rémület fogta el fél-Európát és akkor is, mint most, ugyan kemény munkájuk volt a bárkaépítő ácsoknak, annyi Noé jelentkezett náluk.

A világvég látnokainak száma szinte megszámlálhatatlan. Az efajta jövendőmondás majdnem iparszerűen virágzott a középkorban. De utána is. Cyprianus Leovitius, aki az udvari főmatematikus címével páváskodott, 1584-re jósolta a világösszeomlást. A későbbi korok kissé szerényebbre mérezték ezeket a bősz jóslásokat. Ziehen úr például a csillagokból azt olvasta ki, hogy Európa lassan, de biztosan elsüllyed Dél felé, Északon viszont akkora tengerhiány áll be, hogy a La Manche-csatorna tökéletesen kiszárad. Ebből látható, hogy a csillagokból mi mindent lehet kiolvasni, csak ember kell hozzá.

A jövendölés olyan konok eltökéltség, amelyet nem lehet az emberekből kiirtani. Az ókor még naív eszközökkel dolgozott, a renaissanceban és utána azonban ezek nagyon respektábilissá fejlődtek: a jósok a nap, hold és a bolygók konjunktúráit lesték és zavaros mennyiségtani levezetésekkel jutottak el jövendöléseikhez. Milyen szépen egyszerűsítette ennek az életpályának szerelményét a jelenkor! Mert már oda lendültünk, hogy a jövő megtudásához teljesen elegendő egy csomag kártya. Még nemrégiben ugyanerre a célra használták a feketekávé készítésénél fönnmaradó üledéket, magyarul „szacc-"ot. Ez mindenesetre olcsóbb szerelmény a jövő megtudására, mint egy csillagvizsgáló-torony. És pontosan olyan biztos. De ma mégis inkább a kártya beszél.

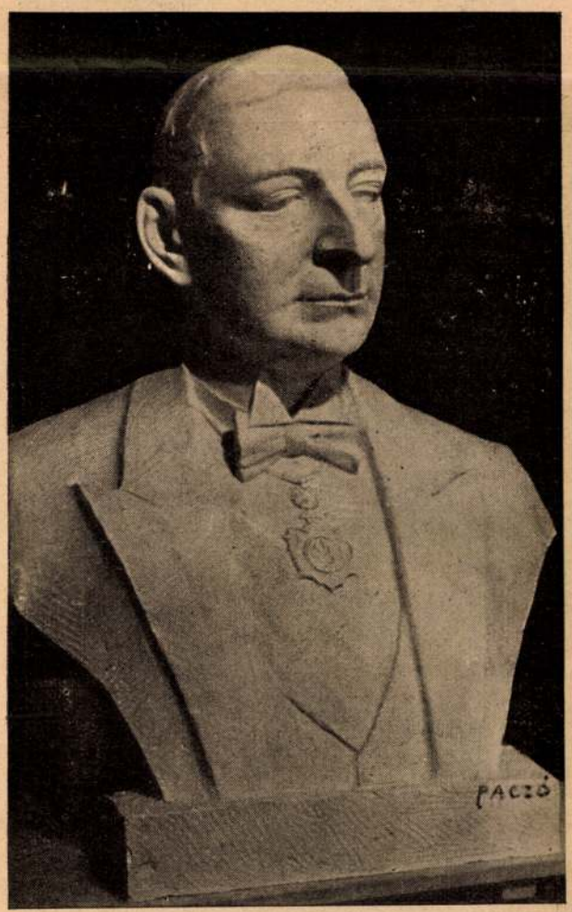

Klebelsberg Kúnó gróf mellszobra, amelyet a jövő héten ünnepélyesen lepleznek le a bécsi Collegium Hungaricumban, amelyet ő alapított.

Paczó Pál szobormüve

Budapesten a próféták eldorádója Buda, sőt némelyek állítása szerint Óbuda. E városrész ódon és patinás falai közt fészkelnek a Szibillák és Pithiák, mint a baglyok a romokban. Úgy látszik, hogy onnan lehet legjobban látni a jövőt, természetesen nem ingyen. Azonban sajátságos, hogy a jövendölések ma már ritkán forognak akörül a probléma körül, hogy mikor lesz vége a világnak. A legtöbb egyén inkább aziránt érdeklődik, vajjon elveheti-e Juliskát, avagy szereti-e őt a Jancsi, de valóban? És szavahihető óbudaiak állítása szerint, a kíváncsiaknak zöme megkönnyebbülten ül fel a 64-es villamosra. Úgy látszik, hogy újabban a jóslások meglehetősen jóindulatúak, kivéve azt az egy amerikai vészmadarat, aki új vízözönnel fenyegeti a földgömböt.

De ő körülbelül egyedül áll. Mesterségét valódi tudósok vették át. Csak nemrégiben jelent meg Mr. Jeansnak, a világhírű angol csillagásznak könyve magyar fordításban s ebben az olvasható, hogy a földgömbön az élhetés fizikai lehetőségei körülbelül kétbillió év mulva fognak megszünni. Ez már nem jóslás, hanem asztrofizikai számítás. Ettől ugyan senki sem fog bárkát építeni.

Mert ki hisz egy tudósnak? KRÓNIKÁS

Uj Idők 1934. 4-7.

Pacsó Pál

A Szépművészeti Múzeum kincsesházából. A Piazza della Signoria Firenzében. Canaletto festménye

Paczó Pál

Nobrán

Nül, 1885.

Esti tanfolyam

mintázás

Értímisk

1902/3.

66. l

Debreczeni Városi Múzeum I. 24-39.

Érkezett 1903 jul. 19.

671/1905 sz. (Németbogsán.)

Merkl Ede, bogárkereskedő körzöni a temesvári term. tud. mivz. részére összállítandó bogárgyűjt. szállítására kapott megbízást és beküldi nyugtáját 200 K előlegről. (Tudomásul VIIII. lb. e. i. 440/905)

Paczó Pál

wod
z
HuPrmagyszem

XLIV. tábla

kormánnyal, hogy megállítsam azon az uton,
hez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
őház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

odalom és választóim ezreivel való személyes
a kormány politikája ellen, mely a nemzet
i megélhetést veszélyezteti.
szme szolgálatában, mely egyedül vezetheti

zászlaját a fővárosban!

yért, Hazáért"

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1970 NOV 1

Pacsai Imre 92

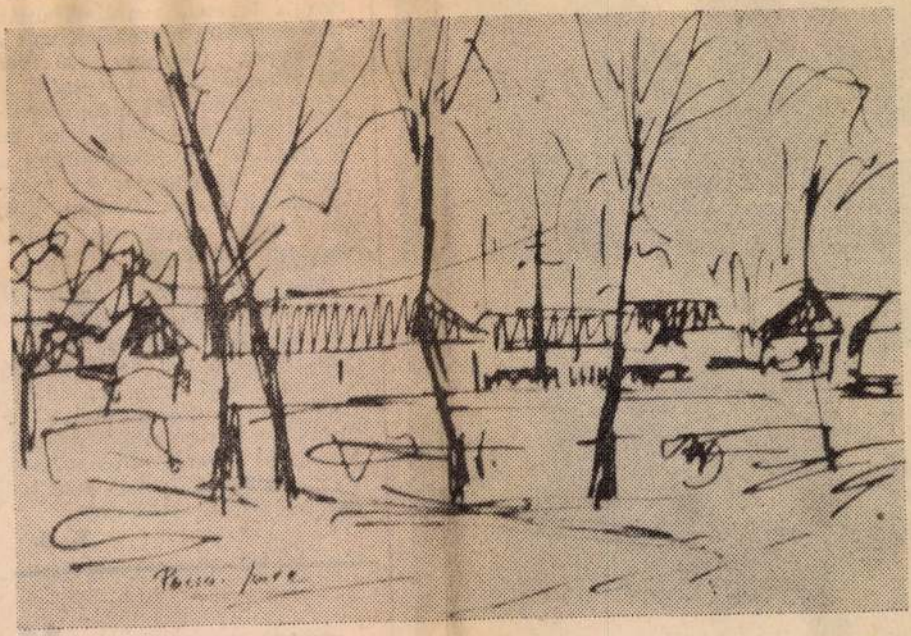

Pacsai Imre

Ősz

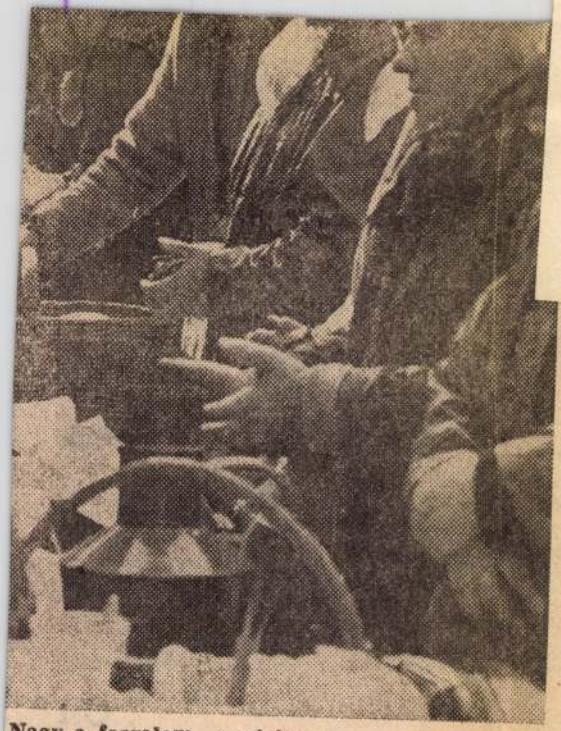

Nagy a forgalom a tejpiacon.

A gyümölcspiacon az alma uralkodott, összesen 3180 kilót hoztak, ára 5 forinttól 7-ig terjedt. A szőlő ára 6—10 forint, a körtét 5—7 forintért adták. Olcsó volt a dió, kilója 12—14 forint, viszont horribilis összeget kértek a mákért, kilója 52—54 forint, amit eddig még nem tapasztalt a vásárlóközönség.

K. J.

Pacsai Imre

Eger

tottak idáig?
Mint minden nagyközsé

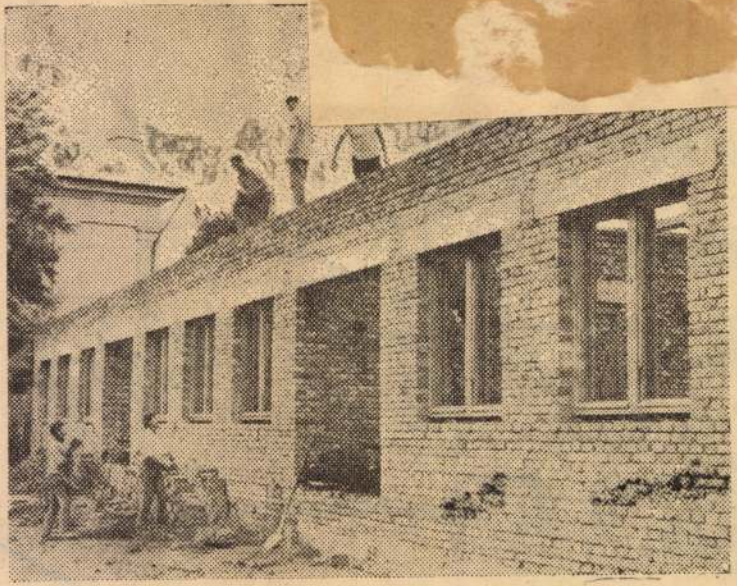

Épül az általános iskola politechnikai műhelye.

yek ma is
ási v
már
elépést;
tet h
ezer k
gazdas
menyek csökk
lakosainak el
ségünkben az
sében is van
A régi gépáll
dött, gépjavító
át, mely jelenl
romszáz ipari
lalkoztat. Egy
részt rendezet
a Békési Kc
melynek 120 r

BÉKÉS MEGY

1970. AUGUS

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Pacsai Imre

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1970 AUG. 16

1021

Pacsai Imre Portré-vázlat

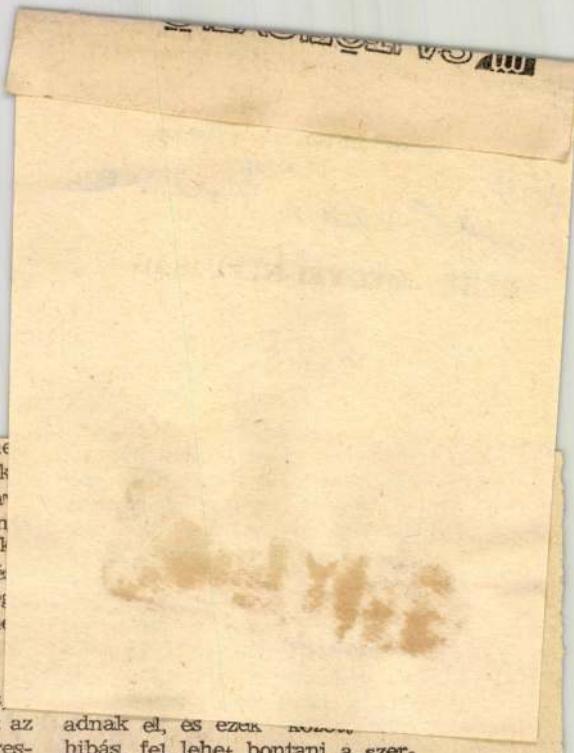

...lmi céget terhe
...gyártmányú, ak
...et adott el. A ja
...kereskedelmi cégn
...odnia. Az olyan k
...amelyek működé
...t bekötés szükség
...yler, villanytűzh
...színen, a vásárló
...negjavítani, s ha
...n sem lehetséges,
...elésről, valamint az
...szállításról a keres-
...les gondoskodni.
...atkozik a 10 kilónál
... a helyi közlekedési
...kézicsomagként nem
... készülékekre is.
...zgatható, könnyű és
...son, autóbuszon is
...észüléket a vásárló
...nni a legközelebbi
...gy ha ilyen nincs a
... a javítószolgálat
...tőhelyére. A vásár-
... a készülék beszállí-
...költséget okozott —
...at a helyi viszo-

adnak el, és ezek ...
hibás, fel lehet bontani a szerződést valamennyi állatra nézve, ha a hibás állat különválasztása kárt okozna a vevőnek vagy az eladónak. A vevő a hiba felismerésétől számított nyolc napon belül köteles nyilatkozni, s ha erre az eladó nem válaszol, 60 napon belül indíthat pert jogai érvényesítésére.

A kereskedelemmel, az adásvétellel egy sor jogszabály foglalkozik az említetteken kívül is. Egy későbbi alkalommal ezekre is visszatérünk.

(Vége)

V. E.

SCSABAI SZABADSÁG MGTSZ

homokbányáját megnyitotta

a budapesti főközlekedési út mellett.
Békéscsabára szállítással is vállalunk homokeladást
az alábbi egységáron:
nélkül kocsira rakva:

I. o homok (vakoló)	46 Ft m³
II. o. homok (falazó)	36 Ft m³
II. o. homok (feltöltő)	21 Ft m³

ba területére szállítási költség 44 Ft m³

A további részletes felvilágosítást Varga János
ányamesternél; telefonon a tsz központjában
1—272 sz. 5-ös melléken lehet.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG
Békéscsaba

1971 AUG 15

1021

Pacsai Imre

Pacsai Imre

Utca

zeleben. Ezzel ná
szövetkezet és egy
ság 1700 holdnyi t
tözésére nyílik leh
tözőművet társulás
üzemeltetik. A bei
munkafázisait már
a kivitelí tervet a
gyei MEZŐBER Vá
Az építkezés előreláthatólag 1973-ban kezdődik.

A BÉKÉS MEGYEI NYOMDAIPARI VÁLLALAT
1970/71-es tanévben érettségizett

fiúkat felvesz

MAGASNYOMÓGÉPMESTER- és KÉZISZEDŐ
SZAKMUNKÁSTANULÓNAK

a gyulai és békéscsabai telepre

JELENTKEZÉS:
Gyulán Jókai u. 5—7 sz. alatt, a személyzeti vezetőnél, vagy Békéscsabán, István király tér 12. sz

a döntéseket követő munkát, az intézkedéseket, a megvalósítást. A szakigazgatás dolga pedig, hogy hűen követve a testület útmutatásait, a legésszerűbben s a leggyorsabban ültesse át a gyakorlatba a határozatokat, biztosítsa azok összhangját a jogszabályokkal, a törvényekkel, s így egyszerre szolgálja a központi akaratot és a helyi döntéseket.

A harmónikus, a munka észszerű megosztásán alapuló kapcsolat már napjainkban sem ritkaság testület és apparátus között. S mivel a jövő útja mindenképen ez az ésszerű munkamegosztás, jó, ha a most készülő szervezeti és működési szabályzatok tervezetei nagy gonddal térnek ki rá. A holnap eredményeit alapozzák vele.

Mészáros Ottó

érettségi után el
új elnököt vála
lyás Györgyöt, a
villanyszerelő-tar

A klub kövé
szőnyeg. Pontosa
ig szőnyeg van
Házilag készült
nyegek, meg ké
Nem illenek ug
egymáshoz, de a
lelnek.

— A futókat
Úttörőháztól kap
hoztuk — és a
is vagy itthonr
azokat is az If
használatra.

— Magnót ka
játszót. A lak
függönyt — pe
nem idegent je
sorban a klul
van szó.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

1970 NOV 29

1021

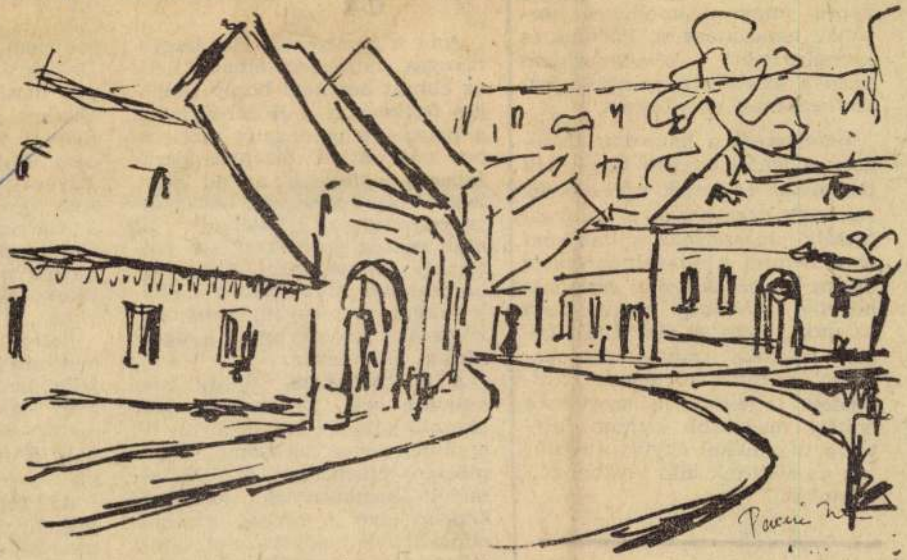

Pacsai Imre Utca

Pacsai Imre

rializmus ellen, az indokínai
pek szabadságharcának egy
tes segítéséért, úgyszintén r
népek imperialista-ellenes h
cának támogatásáért. Pártunk
kormányunk következete
küzd a szocialista országok
szefogásának erősítéséért.

Befejezésül a határozat le
gezi: a lenini eszmék vezére
pártunkat és tették képessé ar
ra, hogy vezetésével a munkás-
osztály megszerezze a hatalmat
és a nemzet a szocialista építés
útjára lépjen. A lenini eszméket
követve haladunk tovább ezen
az úton, hogy az élet által iga-
zolt politikai irányvonalat kö-
vetve, pártunk történelmi küld-
detését teljesítve, a szocialista
építést magasabb szinten folyta-
tva népünkkel együtt megold-
juk az előttünk álló további fel-
adatokat.

hogy Asszad tábornok kairói út-
ja belevág egy hatékony, új
arab egység érdekében tett erő-
feszítés folyamatába. Annál vi-
harosabban alakultak a délkel-
let-ázsiai események, s új krí-
zis-terület jelentkezett a nyugat-
afrikai Guineában.

A HIVATALOS Washington
számára sok kellemetlen órát
okozott a héten a veszélyes, de
eredménytelen vietnami akció
utólagos elismerése. A VDK is-
mételt bombázására tulajdon-
képpen nem is voltak képesek
elfogadható magyarázatot adni,
jellegzetes erőpolitikai húzásról
volt szó. A félszáz áldozatul
esett polgári lakoson kívül nem
könyvelhettek el katonai sikert.
Ha a korábbi ezernapos bomba-

zott figyelm
a vietnami
távolmaradn
törtöki pári
tiltakozásul
ellen.

Laird had
magyarázkod
fellebbentett
hogy egy ar
osztag sikert
a VDK felet
kiszabadítás

AZ IMPE
jegyeit visel
neai fejleme
nyekhez tart
len és hala
lam szomsz
Guinea, am
ságharcot f

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1971 DEC 2 5

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG

Pacsai Imre

1021

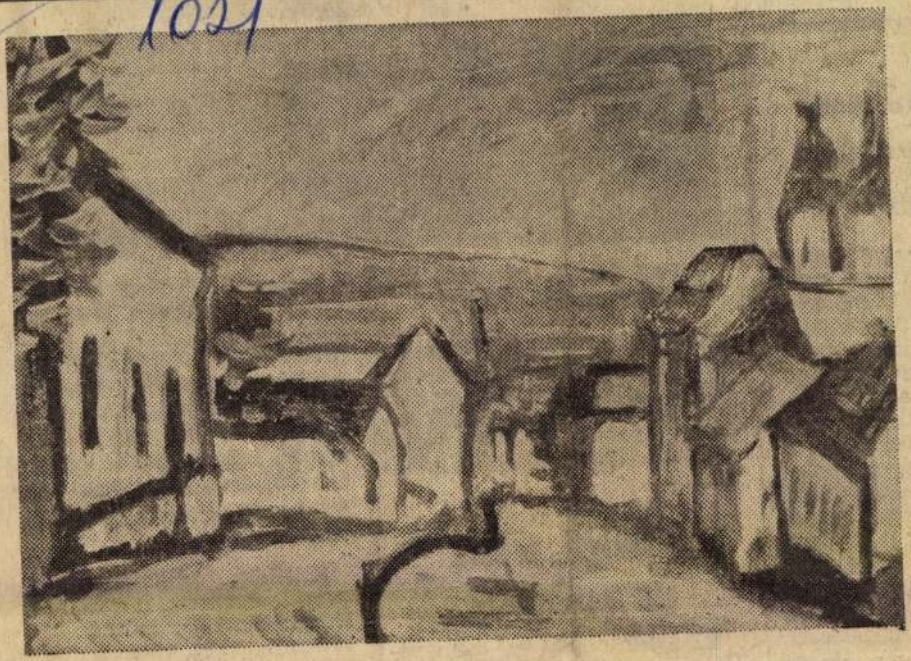

Pacsai Imre

Utcarész'et

inalják, mintha
nák. Azt eszik

ztályos
ezetők
zése

megyei tanintéosztályos KISZtanak Békéscsaari Szakmunkásn január 3—6-ig négy nap alatt a kú ismereteket SZ-vezetők munadatairól, az útSZ kapcsolatáról, tás módszertanáratizmus öntevéőrből. A tanfolyafoglalkozásokkal, lkedőkkel teszik oktatást és terv ik a békéscsabai an a IV. Henrik is.

Herpai László kemen csonyi kalácsok sülés

ket, hogy az embernek, szinte rögtön gusztusa támad rá. Sírni szeretnék, amikor látom, hogy ezek a csodálatos, foszlós, fonott kalácsok milyen törötten, összenyomva, lapítva érkeznek a boltokba.

A beigli, a hús és a pihenés

Ez a két utóbbi szó nem véletlenül került ide. A műhely másik felében — ahol a József krémeslappal, egyébként pedig mintegy 40-féle pék- és cukrászsüteménnyel készülünk az ünnepekre. Az óév búcsúztatásához mi friss mákos és túrós rétes sütésével szeretnénk hozzájárulni. Csak a megrendeléseket várjuk.

Emellett természetesen jó munkával, illatos, foszlós, fénylő barna fonott kalácsokkal, ízletes süteményekkel kívánnak kellemes karácsonyt és boldog új évet mindenkinek!

Pacsai Imre
festő.

Friss szinvilágu helyi moti-
vumokat megjelenitő alayképei-
vel szerepel a tárlaton

Kovács Gyula: Sárvet képző művészeti . . .
Művészet, 1970. julius – 42 lap.

Pacsai Imre

Trenjaninban rendezett magyar képzőművészeti amatőr kiállításon munkája szerepelt.

(hi): Békéscsaba amatőr festőinek bemutatkozása Trenjaninban.

Magyar Szó, 1941. dec. 3.

PA'CSER Attila

91 1. 29

Új Müvészet

Új Művészet

Pácser Attila, festőművész

Szegő György: Hat keret korcs egy festőt.

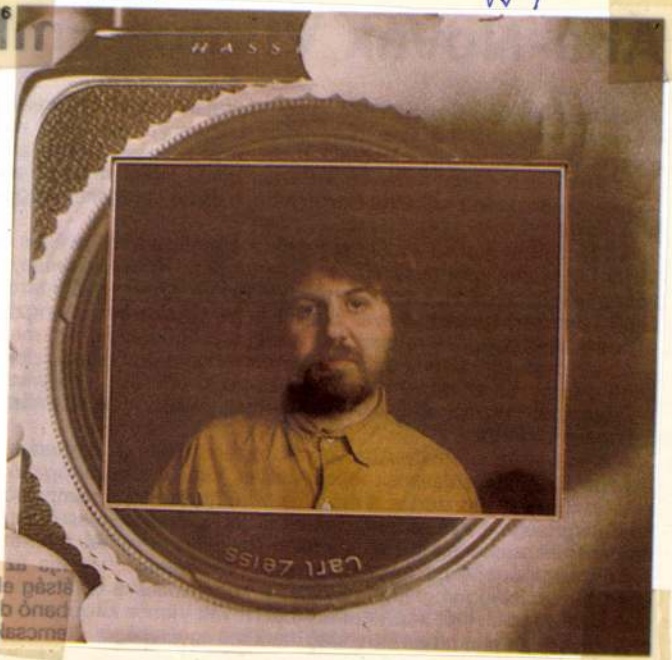

Önarckép, diófa, sikfilm, üveg, fotópapír.

60 x 60 x 3 cm

Művészet, 1989., 7., 55-old.

A Fővárosi Képtár / Kiscelli Múzeum
meghívja Önt

Pácser Attila

Nézőképek

Performanszok, nyitók, koncertek
című fotókiállítására

2004. október 14-én 18 órára

Megnyitja:

Szilágyi Sándor

szakíró

A kiállítás megtekinthető:
2004. október 14-től november 28-ig
hétfő kivételével 10-18 óra között október 31-ig
november 1-től 10-16 óra között

Fővárosi Képtár / Kiscelli Múzeum, Oratórium
1037 Budapest, Kiscelli utca 108.
http://www.btmfk.iif.hu/

Fk.: dr. Bodó Sándor a BTM főigazgatója

DÍJ HITELEZVE
Budapest Pf. 4.
1250

Mini GALÉRIA

Pácser László formateur

M. Iparm. 1993 41. ill

Itt a mesterséges izom!

A japán robot biciklizik, a kanadai átugorja a kerítést

Japán szakemberek egy csoportja olyan robotot hozott létre, amelynek lába csaknem teljesen hű mása az emberi lábnak, mind felépítésében, mind mozgásában. A robot képes szabályozni izomerejét, és ennek köszönhetően még kerékpározni is megtanították, igaz, hogy csak szobakerékpáron. Ám erre eddig egyetlen robot sem volt képes. A mesterséges izomról folyó kutatásokról megkérdeztük Gerencsér László matematikust, aki egy kanadai egyetemen vendégprofesszor.

— Előre kell bocsátani: ma még nem tudjuk pontosan, hogy hogyan működik az emberi láb, a járás dinamikája még megoldatlan probléma, ennek a fizikája nem ismert. Ezért úgy vélem, hogy olyan robotot, ami járni tud, és nem esik el, egyelőre nem lehet csinálni. Több helyen folytatnak azonban kísérletet arra, hogy mesterséges izmot egy robotba beépítsenek. Kanadai egyetemeken mérnökök, matematikusok és biológusok foglalkoznak ezekkel a problémákkal. Maga a mesterséges izom egy fémszál, egy ötvözet, amelynek az a különleges tulajdonsága van, hogy hőre összehúzódik.

— Elernyedni is tud?

— Óriási probléma az, hogy elernyedni csak nagyon lassan tud, tehát a visszaállítás még megoldatlan. Egy lehetséges megoldási mód az, hogy egy másik mesterséges izommal kihúzzák az összehúzott izmot. Ez eléggé természetellenesnek tűnik mindenki számára, de jobbat egyelőre nem tudnak alkalmazni a kollégák. A japán eredményeknél azonban sokkal látványosabb eredményt ígérnek a kanadai kutatások, egy olyan robotot, ami át tud ugorni egy kerítést.

— De ez a japán robot tud biciklizni. Átugrani a kerítést nagyobb dolog, mint biciklizni?

— A biciklizés tulajdonképpen nagyon egyszerű, ezt azzal lehetne érzékeltetni, hogy biciklizni 1—2 hónap alatt meg lehet tanulni, járni pedig 1—2 év alatt szoktak megtanulni az emberek. Egyébként a japán robot szobabiciklizik, a járás meg az ugrás viszont sokkal bonyolultabb folyamat.

— Ez a japán robot kész van, a Kanadában kifejlesztendő robot pedig nem tudja egyelőre még átugrani a kerítést. Mikor fogja tudni?

— Az előrejelzés szerint tíz év múlva. Kétségtelen előnye a japán robotnak, hogy már most megmutatható, s így jobban felkelti az érdeklődést, de egy ilyen biciklizö robotnak a dinamikája — úgy érzem — sokkal egyszerűbb, készítésekor igazából egy csomó nagyon nehéz kérdést meg tudnak kerülni. Például egyik nehéz kérdés a járásnál az aktivitás problémája, azaz hogyan tud a környezet egyenetlenségére reagálni járás közben. Tehát meg kell érteni magának az emberi járásnak a dinamikáját, ez a kutatások egyik legfontosabb tárgya. Meg kell oldani a mesterséges izomösszehúzódás kérdését: tehát hogyan húzódik össze, milyen ütemben, milyen erőket tud kifejteni. A harmadik terület az én közelebbi szakterületemhez is kapcsolódik: olyan szabályozók tervezése, amelyek a környezet változásaira reagálni tudnak.

Gimes Júlia

Élni veszélyes

Az élet felettébb kockázatos dolog, se szeri, se száma az emberre leselkedő veszélyeknek.

Felejtsük el a rákot, az infarktust, a közúti baleseteket, vagy a lőfegyvereket. Ne térjünk ki most az AIDS-re. De ki gondolná például, hogy többszáz ember hal meg egyszerűen úgy, hogy kiesik az ágyból, évente — például az USA-ban — négy ember élete pedig oly módon szakad meg, hogy az orvosok műtét alkalmával „benne felejtenek valamit". Ezrek fulladnak meg evés közben. Mindezt az amerikai orvosok egy könyvben összegezték, mondván: a rejtett veszélyekre figyelő ember nagyobb biztonságban él.

Paul McCartney Franciaországban

Paul McCartney megismétli világkörüli útját. Járt már Ausztráliában, Új-Zélandon, Kanadában és az USA-ban. Most ismét Franciaországban van. Ez Paul eddigi legnagyobb és leghosszabb turnéja. Négy alkalommal játszott Bercyben, esténként 40 000 néző előtt. Műsorán, számos Beatles-dal mellett, új albuma, az Off the ground számai szerepelnek.

BBC-FILM

Mao Ce-tung, a Casanova

A brit BBC televízió szerint Kína egykori nagy kormányosa, Mao Ce-tung, akit nyugati forradalmár nemzedékek tartottak az önmegtagadás és a hideg fürdők apostolának, magánéletében afféle Casanova volt, és tucatszám fogyasztotta a 16 és 20 év közötti leányokat. Népi elkötelezettsége abban nyilvánult meg, hogy a friss, ropogós, paraszti származású lánykákat szerette a legjobban.

Mindezt a BBC Mao elnök — az ismeretlen történet című műsora tartalmazza majd, amelyet decemberben akarnak vetíteni, az 1976-ban elhunyt Mao születésének centenáriuma alkalmából.

Az elnök viselt dolgairól egy bizonyos Li doktor számolt be a BBC-nek, aki 1954 és 1976 között állítólag Mao háziorvosa volt. A doktor 1988-ban az Egyesült Államokba emigrált, és most Chicagóban él. Elmondta az angol riportereknek, hogy Mao egymást követő négy feleségén és számos alkalmi ágyasán kívül két állandó szeretőt is tartott. Ez utóbbiak most negyvenes éveikben járnak, az egyik gyári munkás, a másik írónő.

A The Times című brit lap megjegyezte, hogy a film minden bizonnyal tovább mérgesíti a brit—kínai viszonyt, éppen akkor, amikor Hongkong ügyében amúgyis mind nagyobb a súrlódás.

A gazdagabb országokba menekülnek

Egy amerikai szakértő becslése szerint Földünk lakossága a XXI. században több mint kétszeresére nő, vagyis a jelenlegi 5,5 milliárdos lakosság még 6 milliárddal növekszik. A legtöbben a fejlődő országokban látják meg a napvilágot. Ez a vélemény hangzott el egy Dzsakartában megtartott értekezleten. A konferencia felszólalói közül az iráni küldöttség vezetője sürgette az iparilag fejlett és a fejlődő országok együttműködését a népesedés növekedésének megfékezésére. Ellenkező esetben vándorlási és menekülthullámokkal kell számolni, mert a fejlődő országok már nem lesznek képesek biztosítani az embertömegek megélhetését.

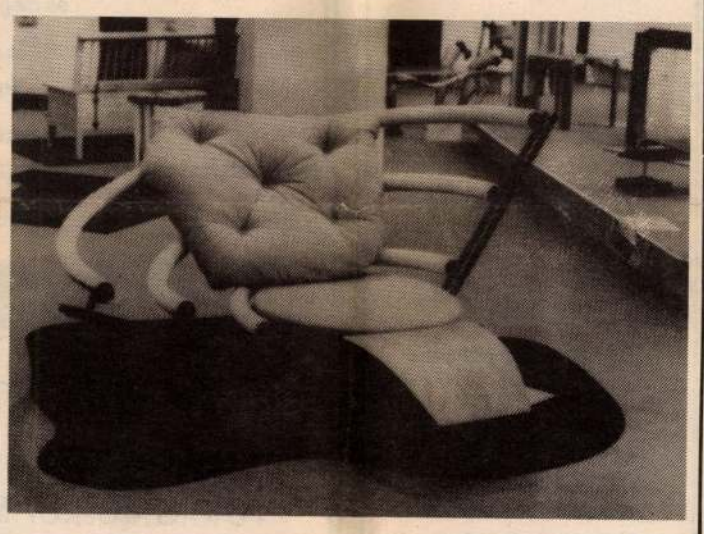

Pácser László: Honneur.

Avantgárd bútorok, 2001

avagy eredeti ideák a bútortervezésben

Ezzel az igen széles értelmezési lehetőséget sugalló címmel hirdetett pályázatot a Bútorvállalkozók Országos Szakmai Szövetsége, az idei bútorszakkiállítás alkalmából. A pályázatra negyven hazai és külföldi — német, finn, amerikai, kanadai — iparművész, belsőépítész, bútortervező küldte el a jövő századba, azazhogy a következő évezredre álmodott bútorát, vagy rajzát.

Alkotói fantáziában nem is volt hiány. Elég, ha néhány bútor címét-nevét felsoroljuk: volt közöttük mamut és szél, szerelem és mikrobi, vámpír és csikó, könnycsepp és idol, sárga falevél, vagy szent és profán, meg várok rád elnevezésű kreáció. *Almer Zsuzsa* egyszerűen *Ba-rock* névvel illette a harisnyás női lábakat asztallábbá szelídítő formációját. *Lisa Steen Papládának* nevezte bútorát. *Félegyházi András* pedig *Bartókra* asszociált.

Legtöbben a legnagyobb variációs lehetőséget a különféle ülőalkalmatosságokban látták. Rideg-hideg szoborrá, átölelő karokká formázták a székeket.

Zsigmond Áron: Idol.
(Dolezsál László felvételei)

Ha használatba alig vehető bútorok ígéretével kellett megelégednünk is a kétezredik esztendőt követő időkre, bizakodhatunk, lesz addig még pályázat, lesz addig még bútorszakvásár Magyarországon.

Szívtelen a telefontársaság, szív nélkül maradt a beteg

Az amerikai Richard Millernek nemmindennapos balszerencséje volt. A 60 esztendős szívbeteg topekai (Kansas állam) nyugdíjas három esztendeje várt már megfelelő donorra. Amikor pedig végre megoperálhatták volna, elmaradt a műtét, egyszerűen azért, mert nem tudta őt időben értesíteni a kórház.

Millernek 1989-ben gyors egymásutánban három infarktusa volt, így azonnal nyugdíjba kellett mennie. A férfi ettől kezdve szociális segélyből tengette az életét, valósággal nyomorgott. S mert már a telefonszámláit sem tudta fizetni, kikapcsolták a készülékét. Így azon a bizonyos napon sem tudták a kórházból telefonon elérni. Mire a rendőrség a nyomára bukkant, már nem volt mód az átültetésre.

Senkiföldje-sziget — 150 millióért

Csak azoknak a neve ismert, akik a licitáláson lemaradtak. George Michael, a rockcsillag és a londoni szadomazochisták világának sok botránnyt kevert korbácskirálynője, Lindi St. Clair nem ígért eleget. A sziget, amire annyira fájt a foguk, egy magát egyelőre megnevezni nem kívánó német üzletemberé lett, 150 millió forintnak megfelelő összegért.

A La Manche csatornában, Wight és Porstmouth között elterülő mesterséges szigetet hivatalosan a Senkiföldje-erődítménynek nevezik. Eredetileg azért építették, hogy Napóleon hadai ellen védjék Angliát. 1990-ben próbálták meg először eladni, de a csaknem 1 milliárdos vételárra nem érkezett komoly jelentkező. Végül most, három év után, erősen leszállított áron kelt el. Akik ismerik az inkognitóban rejtőzködő vevőt, azt állítják, annak természetesen semmi szüksége sincs a szigetre. Viszont valami olyat kíván birtokolni, amivel egyetlen barátja vagy vetélytársa sem rendelkezik...

KÉPES *eseménynaptár*

165 évvel ezelőtt, 1828. november 19-én hunyt el *Franz Schubert* (képünk) osztrák zeneszerző, a dalok mestere. Rövid élete során (mindössze 31 évet élt) nem kapott elismerést, s bár halhatatlan melódiáit széltében énekelték, utolsó éveit anyagi gondok és betegség keserítette meg, de mihelyst behunyta szemét, máris felfedezték. Nevelősködött Magyarországon és az itteni verbunkosok hatottak rá (Divertissement à l'hongroise). Leghíresebbek a Szép molnárné és a Téli utazás című dalciklusai, nyolc szimfóniája közül a Befejezetlen szimfóniát említjük. Írt 19 operát, és ma is játsszák a Három a kislány című operettjét. A zenéje és élete után érdeklődőknek Dietrich Fischer-Dieskau: A Schubert-dalok nyomában című művét ajánljuk.

*

Ma 50 éves *Lech Walesa*, Nobel-békedíjas lengyel szakszervezeti vezető (1983). 1991 óta köztársasági elnök.

*

110 éve, 1883-ban hunyt el *Benkő Dániel* mezőgazdasági szakíró (Mezei gazdaság könyve) és *Sir William Siemens* német feltaláló, a francia Martin testvérekkel együtt a Siemens—Martin acélgyártás kifejlesztője (1864). 1878—79-ben fényíves villamos kemencére kapott szabadalmat.

*

155 éve, 1838-ban született *José Capablanca y Graupera* kubai sakkozó, 1921-től 1927-ig a világbajnoki cím birtokosa.

*

75 éve, 1918-ban Berlinben általános sztrájk tört ki. A vesztett háborúért felelős II. Vilmos császár Hollandiába menekült.

Pácser László

Déli Hírlap

1993. nov. 19

Ha Önt

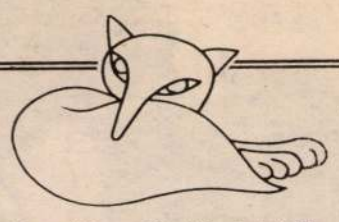

csak a rendkívül drága bundák, szőrmék érdeklik,
ne fáradjon a további olvasással.
Ha viszont reális áron szeretne jó minőségű irhát,
szőrmebundát, -sapkát vásárolni,

KERESSE FEL

a Kazinczy u. 3. sz. alatt, a MÁV TOURS irodában a

JUTKA SZŐRMEÜZLETET.

OTP-részletre is vásárolhat!

AMPER ÜZLETHÁZ

Szenzációs ZANUSSI LEHEL vásár!

Termékeinkre 10% engedmény

Kínálatunkból:			
ZLR 162 hűtőgép	21.200 Ft	*helyett*	19.100 Ft
ZLK 280 komb. hűtő	35.200 Ft	*helyett*	31.700 Ft
ZLF 230 fagy. szekrény	41.400 Ft	*helyett*	37.300 Ft
ZK 30 aut. mosógép	39.900 Ft	*helyett*	35.900 Ft

Minden automata mosógéphez 4 kg OMO-t adunk ajándékba.

Kárpótlási jegyet napi árfolyamon elfogadunk.

Miskolc belterületén díjtalan házhozszállítás.

Miskolc, Széchenyi u. 92. 46/ 358-410

... ahol az árak megrázóan jók.

DAMIX BELVÁROSI

bútorszalon

Miskolc, Kazinczy u. 28.

**Szekrénysorok, ülőgarnitúrák,
kiegészítő- és konyhaszekrények,
franciaágyak, heverők,
kisbútorok, étkezőgarnitúrák**

Alacsony árak — nagy választék!

NYITVA:

hétköznap: 9-től 17 óráig, szombaton: 9-től 13 óráig.

TELEFON: 412-781

BELVÁROSI BÚTORSZALON

---

ungaro swiss kft.

**MEGNYILT A MEGYE EGYETLEN
SVÁJCIORA-SZALONJA
A MISKOLCI CENTRUM ÁRUHÁZ I. EMELETÉN
(hátul, a szolgáltatói soron)**

**VÁLASZTÉKUNKBÓL:
Doxa, Camel Trophy, John Player Special, Edox, Mondaine, Grovana**

**FORDULJON HOZZÁNK BIZALOMMAL,
HOGY SEGÍTHESSÜNK!**

PIETAS KFT.

**Miskolc, Csabai kapu 16.
Tel./fax: (46) 360-014**

BELVÁROSI PIAC

**az Avasi Sörkert helyén, Miskolc szívében, a villanyrendőrnél; divatáru, cipő, játék, ajándék, bébiholmik, babakocsik, üdítőitalok és turkáló, minden, amire szüksége lehet!
Miskolc,
Széchenyi u. 33.**

**A VÁR
GYÓGYSZERTÁR
a Miskolc, Árpád u. 2.
szám alatt
(volt MIK-iroda)
SZOMBATON IS
NYITVA TART
8.30-tól 14 óráig.
HÉTKÖZNAP
8.30-tól 18.30 óráig.
Telefon: 334-756.**

Quali-Top

RIASZTÓBERENDEZÉSEK

Miskolc, Zsolcai kapu 10.
Tel.: 344-824

Iparcikk KERESKEDELMI ÁRUHÁZ KFT.

**CSÚCSMINŐSÉG
MOST MÁR
ELÉRHETŐ ÁRON!**

PANASONIC

**mikrohullámú sütővásár!
NN–8552 négydimenziós
(hőlégbefúvásos)**

- **gyors és kényelmes mikrohullámú főzés**
- **grillezés és sütés hőlégbefúvással**
- **a mikrohullámú és hőlégbefúvásos sütés kombinációja kiváló pirítást eredményez**
- **a grillezés páratlan ízhatást biztosít**
- **850 watt, 30 liter
66 900 forint helyett
49 900 forint**

NN–5050 mikrohullámú sütő és grillező

- **automatikus súly szerinti főzés**
- **automatikus súly szerinti kiolvasztás és felmelegítés**
- **nagy teljesítményű 1300 wattos kvarc grillezés**
- **mikrohullámú kimenőteljesítmény: 850 watt**
- **23 liter
49 900 forint helyett
39 900 forint**

NN–6250 mikrohullámú sütő

- **egyszerű forgatógombos működtetés**
- **változtatható teljesítmény: 100 W–850 W**
- **850 watt csúcsszintteljesítmény – bőségesen elegendő családi használatra**
- **nagy átmérőjű (360 mm) forgótányér**
- **850 watt, 30 liter
34 900 forint helyett
24 900 forint**

**Tovább tart a közkedvelt
PHILIPS-WHIRLPOOL
mikro-vásár!**

AWM–600 forgótányéros mikrohullámú sütő

- **20 literes
24 900 forint helyett
19 900 forint**

AWM–612 forgótányéros mikrohullámú sütő

- **20 literes, grillezős
39 900 forint helyett
35 900 forint**

OTP-ügyintézés a helyszínen, házhoz szállítás Nagy-Miskolc területére, valamint 30 km-es körzetébe, 24 órán belül,

DIJTALANUL!

Várja kedves vásárlóit az Iparcikk-kereskedelmi Áruház Kft. Miskolcon, az Eszperantó téren, a Szent Anna templommal szemben.

Iparcikk KERESKEDELMI ÁRUHÁZ KFT.

**MIVAS
MISKOLCI VASUDVAR KFT.**

„. . . és megint egy új akció a Miskolci Vasudvar Kft. üzleteiben"

Kárpótlási jegyért is, a napi árfolyamon!

Villanybojlerek		ETA villanyrezsók	2 990,- Ft
5-től 200 l-ig	5 890,- Ft-tól 21 490,- Ft-ig	Színes	
170 l hűtőszekrény	18 990,- Ft	fürdőszoba-garnitúrák	9 990,- Ft-tól
240 l hűtőszekrény	23 190,- Ft	Import lemez fürdőkádak	7 690,- Ft-tól
150 l fagyasztóláda	26 490,- Ft	Öntvény fürdőkádak	13 990,- Ft-tól
300 l fagyasztóláda	35 490,- Ft	Padló- és falburkoló	
OHRA kályhák	29 990,- Ft-tól	csempék	600,- Ft/m^2-től
FILEX kályha	15 990,- Ft	Import	
Konyhai légtisztító	8 990,- Ft	fürdőszobaszőnyeg	1 060,- Ft/fm
Magyar és olasz automata		Fém kapugarnitúrák	11 900,- Ft-tól
mosógépek	31 990,- Ft-tól 37 990,- Ft-ig	Kerítésmező	3 250,- Ft
Keverőtárcsás mosógép	6 899,- Ft	PVC és horg.	
Centrifuga	5 999,- Ft	kerítésfonatok	145,- Ft/fm-től
HOOVER porszívó		Huzalszegek	25,- Ft/kg-tól
és szőnyegtisztító	27 990,- Ft-tól	Fémtalicska	2 190,- Ft
Porszívók	4 490,- Ft-tól	Horg. tüskéshuzal	95,- Ft/kg

GÁZTŰZHELYVÁSÁR!

VESTA 2	15 590,- Ft	MÓRA 1185 A 3 égőf.	21 990,- Ft
VESTA 2A	17 690,- Ft	MÓRA 1105 4 égőf.	21 590,- Ft
VESTA 3	21 290,- Ft	MÓRA 1104 4 égőf. term.süt.	23 390,- Ft
VESTA 3A	25 290,- Ft	KONCSÁR 4A kombi	33 990,- Ft
VESTA 4A	28 390,- Ft	Borcal kombi	39 890,- Ft

Elektromos tűzhelyek 2-3 főzőlappal 16 590,- Ft-tól 24 690,- Ft-ig

Dv. acéllemez- és HIM lapradiátor-vásár!

Dv. 900/160	330,- Ft/tag	EKN 64	2 180,- Ft
Dv. 600/160	260,- Ft/tag	EKN 176	5 980,- Ft
Dv. 500/160	237,- Ft/tag	EKN 208	7 090,- Ft

Olajradiátorok 9 990,- Ft-tól

10-30 %-os engedménnyel kínálunk

- Totya kazánokat,
- zománcozott füstcsöveket
- alumínium- és import fa függőnykarnisokat,
- idomacélokat, zártszelvényeket és csavarárukat,
- kerti- és barkácsszerszámokat,
- alumínium és horganyzott csatornákat,
- villanyszerelési anyagokat,
- vörösréz lemezeket és csöveket

és még sok engedményes áru széles választékával várjuk
kedves vásárlóinkat a Vágóhíd u. 3.
és a Zsolcai kapu 12. szám alatt lévő üzleteinkbe.

Nyitva tartás: hétfőtől - péntekig 7.30 - 16.00-ig
szombaton 7.30 - 12.00-ig
Telefonszámaink: Vágóhíd u.: 342-015 ✳ Zsolcai kapu: 329-011

RádióMiskolc AM 1116

NAPONTA 16-TÓL 18 ÓRÁIG

A tartalomból:

16 óra 40-kor **Spóroló...**

szolgáltató műsor nagycsaládosoknak, kiskeresetűeknek és mindenkinek...

17 óra 20-kor **ÁVÜ-Infó...**

az Állami Vagyonügynökség közhasznú információi...

Telefonos játékok nyereményekkel, helyi hírek, tudósítások, zene, zene, zene...

Hirdetésfelvétel: **RADEMIS KFT.**
Telefon: 320-931

Segítség a bajban!

Új ZÁLOGHÁZ

Teljes körű záloghitelezés:
- arany ékszerekre - műszaki cikkekre - régiségekre, régi pénzekre - gépjárművekre - árukészletekre - értékpapírokra.

Rugalmas hitelfutamidő.

**Miskolc,
Széchenyi u. 19. I. em.
(Weidlich-udvar)
Tel.:
(46)411-503, 344-859**

**NYITVA: hétfőtől péntekig 8-16, szombaton 8-12,
EBÉDIDŐ 12-12.30 óráig.**

**Gépjármű záloghitelezés:
INTERMOTOR KFT.
Miskolc, Mátyás király u. 102.
Tel.: (46)353-643**

Játék-, ajándék-nagykereskedés viszonteladóknak!

ANGROÁRAK

MINI METRO BT., Miskolc, Gózon L. u. 1.

Ahol nagy a választék
és alacsonyak az árak!

Várjuk a vásárlókat!
Telefon: (06-46) 331-321

WESTEL

RÁDIÓTELEFON KFT

**RÁDIÓTELEFONT,
AUTÓTELEFONT**

MOST OLCSÓBBAN KAPHAT!

MEGRENDELHETŐ
NONSTOP

06-46 327-453
06-60 350-105
06-60 350-411
06-60 327-195
06-46 412-956

Pácser Attila

özv. Csene Jánosné és Örsi Imre naiv művészek kiállitása a Csepel Galériában szeptember 23.-ig
Bakó Ilona iparművész kiállitása a szentendrei Művelődési Központban szeptember 16.-ig,
Pácser Attila fotókiállitása a Fiatal művészek Klubjában szeptember 14.-től tekinthető meg.
Gerle Margit és Benes József a makói Városi Kiállitó Teremben szeptember 29.-ig,
Aknay János a Studió Galériában szeptember 12.-től,
Schéner Mihály a Magyar Nemzeti Galéria Műhely-sorozatában szeptember 12.-től szerepel műveivel fenti kiállitó termekben.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. szept. 8.
XXIII. évf. 8. lap.

Pácser Attila

Könyvtárgyak c. kiáll. szerepelt 1993

10.sz. 49.p.

Új Tükr. 1993

Profilierungs- oder Kreativ
aufgenommen, wenn 3-4 der f
- öffentliche Aufträge und
- Ausz. mit internat./nat.
- häufige Teilnahme an inte
- mehrere Einzelausstellung
- Literaturnachweis in inte
fachspezifischer Art

c.
für Architekten des 20.Jahr
- Aufnahme erst ab Kategori
- nur inventarisch vom Werk
entfallen
- biographische Angaben müs
- bestimmter Qualitätswert

d.
die Geburtsgrenze für eine
Erscheinungsjahr (Ausnahmen

e.
Künstler, über die die Lite
aufhört, entfallen

PACSÉR. (Bács.)

R. k. templom 1878.

Gerecze, 1906, 176 l.

Pacsér, r. k. templom

PACSÉRI KÁROLY, térképész, /1910/

ULBRICH könyve II.részében Burgenland és környező államok községi térképei,legtöbb 1770 után.A koraiak méret aranyai premetrikus korból valók,a későbbiek legtöbbje méterrendszerben készült és nagyrészük a bpesti Állam nyomda terméke.A térképek szerzői többségükben magyarok igy Pacséri Károly is. 289.old

BENDEFY LÁSZLÓ: Karl Ulbrich: Allgemeine Bibliographie des Burgenlandes 287.old

VASI SZEMLE, XXVIII.évf. 1974. 2.sz. Szombathely

kisebb sírépület.* Pannonia területén ez eddig a legnagyobb tömegű emlék. Hogy ily tetemesebb sírépületekben valószinűleg a tartomány más helyein sem volt hiány, annál inkább föltehetjük, mert a dunamenti és Dráva Száva közti római polgárság vagyonosságáról ásatásaink mindig több és több szembetünő tanúságot nyujtanak.

Budapest, 1907 augusztus 14. *Hampel József.*

KÖPCSÉNYI VISELET A XVIII. SZÁZADBAN.

(Nyolcz képes melléklettel.)

A határszéli vármegyék népviseletére, szokásaira, nyelvére és általában kulturájára a szomszédos országok természetszerűleg nagy befolyással vannak.

A multban, a midőn az általános európai divat nivelláló hatása még nem érvényesült annyira és nem semmisített meg annyi ősi népies elemet, mint ma, a fentebb említett befolyás még inkább kimutatható.

Becses adatokat tartalmaz e tekintetben a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának egy aquarellekkel illusztrált német kézirata 1808-ból, melynek szerzője és festője *Pacsich János* s a mely Köpcsény és az Ausztriával határos mosonmegyei falvak lakosságának száz évvel ezelőtti viseletéről igen pontos és megbízható képeket tartalmaz.**

Látjuk ezeken, hogy a magyar sujtás és vitézkötés egyaránt átmegy a német és horvát parasztlegények kabátjaira és zekéire, hogy a prémes mentét, bekecset és bundát, valamint az ingvállat a horvátok változatlanul átveszik, hogy a czigány akkor és ottan is teljesen magyarnak vallotta magát s magyar nemzeti ruhát viselt, akárcsak mostani czigány muzsikusaink a külföldön s hogy a horvát dudás paraszt, a ki velük egy bandában játszik, szintén fölvette a magyar ruhát.

Köpcsény viseletének jellege már városi és így polgári, mely Bécs közelségénél fogva is francziás-német typusú. Igy például 3-ik táblánk polgári leányalakja mintha egy franczia divatlapról volna levéve. Ugyanez áll az elnémetesített zsidóságra nézve is. Az egyes képeket a következőkben méltatjuk:

1. *Köpcsényi horvát és német legények dulakodnak.* Az első horvát legény széles karimájú fekete nemezkalapot visel, széles sárga selyemszalaggal, mely mellett három pávatoll van, arcza bajusz- és szakálltalan. Felső testét fehér ing fedi, melyre vállpántos és oldalt gombolós és vörös selyemmel szegett meggyszín szövetből készült mellény van öltve. Ez alól az ing czombközépig kilóg. Szűk kék posztónadrágja magasszárú fekete bőrcsizmába van húzva.

* Lásd a régi rom képeit W. Kubitschek Bilder-Atlas der carnuntischen Alterthümer Wien 1900, 36—39; a rom helyreállításának képeit u. o. 31—34, a kelenderisi sírépület képét u. o. 35. sz.

** *Johann Pacsich*, k. k. Rittmeister in Pension. Volkstrachten zu Kittsee (Köpcsény) in der Wieselburger gespanschaft nach der Natur, 1808 gezeichnet. 10 lap. Folio. Germ. 984. szám.

Arch. Ert. 1907. ... Typ XXVII Erlet

A második alak egy német parasztlegény, a kinek keskeny karimájú, lapos, fekete szallagos nemezkalapja mellette a földön hever, sötétbarna posztóból készült s csak derékig érő kurta dolmányt visel, melynek ujja hajtókás és két, oldalt zsebe van, melyeknek ellenzőjén hat-hat lapos fémgomb van felvarrva diszítésül. Fekete nadrágja térdig ér, ezen alul fehér gyapotharisnyát és fémcsattos, fekete bőrből való félczipőt visel.

Az ezzel birkózó harmadik alak szintén német legény, csaknem úgy öltözve, mint a másik, csakhogy ennek kék posztódolmánya van, harisnyája is kék és lábbelije magasszárú bakkancs.

A negyedik alak már ismét horvát legény, világoskék dolmányban, mely alól a nadrágba be nem húzott ing kilátszik, szűk kék nadrágban és hosszú szárú fekete csizmában. Dolmány és nadrág világosabb kék zsinórral kihányt vitézkötésekkel diszített. Féldinnye-alakú kék posztósapkája fekete bárány-bőrrel szegett és bélelt.

A birkózók felé egy köpcsényi német leány siet, a kinek fején vattázott és levarrott fehér perkal-fejkötő van. Kék csíkos szövetű és kihajtott elejű kurta derekának fehér ingvállas ujja van. Nyakában kis fehér kendő, piros szövetű kurta szoknyája fölött fehér kötényt, lábain kék gyapotharisnyát és fekete bőrpapucsot visel.

2. *Horvát parasztviselet Mosonmegyéből és Köpcsényből.* Az első női alak feje fehér kendővel van bekötve, melynek két vége hátul lelóg. A derék elől halványkék selyemszalaggal van fűzve. Alul világos meggyszínnel szegett szoknyája kék szövet, mely felett fehér kötényt visel. E felébe öltve hosszú felöltőt hord, melynek ujjai és az egész kabát köröskörül barna prémmel szegett. Lábán fekete bőrczipők.

A mellette hátul álló öreg paraszt vállig érő, hosszú hajat hord és keskeny karimájú, fekete nemezkalapot, hátul zsinóros és derékba szabott, két oldalt zsebbel ellátott és térdig érő, prémmel szegett sötétkék kabátot, ugyanolyan színű szűk nadrágot és magas, hátul csúcsba vágott szárú fekete bőrcsizmát visel.

A mellette szembe álló férfi hosszú, vállig érő hajat és bajuszt hord. Fején széles karimájú nagy, lapos, fekete nemezkalap, sűrűn apró gombos, hosszú piros mellény, mely alól az ing hosszan kilóg és nincsen a nadrágba kötve, világoskék, szűk nadrág, felálló gallérú, szürkés kék posztókabát, fekete zsinóros vitézkötéssel. A kabát alul barna bőrrel van bélelve, s ugyanilyen nagy bőrfoltokkal van kívülről mindkét ujjának könyöke is a kopás ellen megvédve. Lábán magas szárú és elől szívformára vágott, sárga selyemmel szegett s a közép rózsából lelógó, nagy sárga selyembojttal diszített fekete bőrből készült csizmát visel.

A kép negyedik alakja egy menyecske, a ki fején konty-fejkötőt visel, a mely kék selyemmel kivarrott s piros selyemfodorral és csokorral diszített fehér pikéből készült. Derekán fehér vászonfodros és puffos ujjú piros szövet vállfűző, mely hátul és elül négysoros hamis aranygalanddal szegett és diszített. Sok ránczba szedett sötétzöld szövetszoknyája alul négy soros sárga szallaggal diszített. Fehér köténye piros szallaggal van felkötve. Lábán piros csizmát visel.

3. *Köpcsényi polgárok.* Az első, botjára könyöklő alak német mesterlegény, teljesen francziásan öltözködve. Fején óriási, lapos, háromszögletű nemezkalap. Csak körszakállt hord. Nyaka köré fekete nyakkendő van csavarva. Franczia szabású, hosszú aljú, derékba szabott, hajtókás ujjú, térdig érő fekete posztókabátot, magas felálló gallérú, apró, sok gombú, sárga posztómellényt, ugyanilyen nadrágot és magasszárú, fekete bőrből készült csizmát visel.

A vele szemben álló, csupaszképű, hosszúhajú német polgár öltözete félmagas, széles karimájú nemezkalap, nyaka köré csavart kék nyakkendő, kettős elejű, végig gombolós, magas gallérú, ujjhajtókás és oldalt két ellenzős zsebbel ellátott sötétszürke kabát, melynek ujján is van egy legombolható ellenzős zseb, hasonló szövetű térdnadrág, fehér gyapotharisnya és kurtaszárú csizma.

Mellettük egymás kezét tartva, egy polgárleány és egy pinczér állanak. A leány a kor franczia empire-divatja szerint öltözött. Fején rózsaszinű, csipkével szegett magas konyt-főkötő, füleiben hosszú függő, mélyen kivágott és fodorral szegélyezett galambszín derék, hosszú világoskék szoknya s fent fodorral szegett és egészen a hónalj alá kötött széles, fehér, perkal kötény, lábain fehér harisnya és bőr félczipő.

A pinczér homlokba fésült hajat, körszakállt, nyaka köré csavart fehér nyakkendőt, magas gallérú, elől kihajtott rózsaszín szövetmellényt, sötétszürke, zsebhajtókás, frakkszerűleg vágott, kihajtott elejű kabátot és hasonló szinű szűk nadrágot visel. Derekára hosszú fehér kötény van kötve, övébe kanál és kés van dugva és világoskék posztóból készült felhajtott karimájú sapkáját jobb kezében tartja. Lábán kurtaszárú fekete bőrcsizma.

E fiatal párt látható örömmel nézi egy botra támaszkodó öreg, a ki felhajtott karimájú háromszögletű nemezkalapot, nagy ujjhajtókás, egyenes hátú, elől sűrűn gombos, felálló galléros s oldalt hármas gombolójú, ellenzős zsebű fekete posztókabátot, hosszú szövetmellényt, fekete térdnadrágot, fehér gyapotharisnyát s fekete bőr félczipőt visel, melynek előnyulványa arra enged következtetni, hogy viselt csizmából lett kivágva.

4. *Köpcsényi polgárok.* Első sorban ismét két alakot látunk szemben állani. Egy czipész egy pár papucsot nyújt át egy horvát polgárasszonynak. A suszter felhajtott karimájú, sötétkék bársonysapkát, kihajtott elejű s ujjhajtókás, frakkszerű kabátot, többszörösen nyaka köré csavart fekete nyakkendőt, sárga mellényt, nyakába akasztott és térden alul érő zöld posztóköténytyt, szürke nadrágot és hosszúszárú fekete bőrcsizmát visel. Míg jobbjával sapkáját megemeli, bal kezével egy pár papucsot nyújt előre. A vele szemben álló horvát nő öltözete, színre nézve is teljesen megegyezik a 2-ik tábla első alakjával, csakhogy ez a viseletet hátulról mutatja s így látjuk, hogy a prémes szegélyű, hosszú felöltő két szárnya félre van húzva és hátul összeakasztva, hogy a járást ne akadályozza.

A harmadik alak öreg horvát polgár, hosszú, derékba szabott sötétkék téli kabátba, mely köröskörül és zsebeinél is prémmel szegett. Fején szintén széles prémmel szegett sapka, lábán magasszárú csizma.

Melletté szintén egy horvát polgári rendű férfi áll, fején lapos tetejű

magas, fekete bárányból sapka. Hosszú hajat visel és arcza, mint a többi férfialakoké is, szakáll- és bajusztalan. Egész öltözete egy formaszinű, kék posztóból készült. Az alacsony gallérú fehér ingre van felvéve a felálló gallérú kabát s erre felöltve viseli a barna prémmel szegett, derékba szabott s oldalzsebekkel ellátott bekecset. Mindkettő fekete zsinórgombolókkal van ellátva. Lábán, fent elül csúcsba vágott szárú s lelógó bojttal diszített magasszárú fekete bőrcsizma.

5. *Muzsikusok és horvát parasztok Köpcsényből.* A szemben álló hajadon fővel ábrázolt két zenész közül az első a hegedűt játszó czigány. Hosszú haja vállára ér. Fehér inget, elől szétnyitott és sárga rézgombos, oldalzsebes kék posztómellényt, panyókára vetett fehér bárányprémes, hosszú ujjú, sárgarézgombos, kék posztómentét, sárga zsinór vitézkötéssel diszített szűk piros posztónadrágot, csúcsba vágott magasszárú, sárga zsinórral szegett és ugyanolyan bojttal diszített fekete csizmát visel. A másik zenész oláh dudás paraszt. Ez is hosszú hajat és bajuszt hord. Öltözete: fehér ing, elől nyitott, barna mellény, panyókára vetett, hosszú ujjú s fekete bárányprémmel bélelt és szegett mente, szűk kék posztónadrág és elől szívformán vágott, magasszárú, fekete csizma. Jobb vállára vetve, jobb hóna alatt tartja a kecskebőrdudát, míg bal karjára reá van szíjjazva s bal karja alatt tartja a fújtatót, melynek fuvócsöve beleszolgál a duda testébe. E közben mindkét kezének ujjait a duda szárának lyukain tartja. A duda felfelé hajló trombitája fából díszesen faragott. A duda második trombitájának hosszú nyúlványa hátul egészen bokájáig ér.

A másik két alak ifjú jómódú horvát parasztpárt ábrázol. A férfi széles karimájú, lapos tetejű fekete nemezkalapot, vállra omló, hosszú hajat visel és sem bajusza, sem szakálla nincsen. Nyaka köré kendő van csavarva. Öltözete sötétkék posztóból készült, hátul derékba szabott, két oldalt zsebbel ellátott, bokáig érő hosszú és sárga rókaprémmel szegett télikabát vagy bunda, melyet elől hat pár kétsoros sárgarézgombos és fekete zsinóros gomboló tart össze. Lábán fekete bőrcsizma. Az asszony feje fehér vászonkendővel van bekötve, mely alatt a fentebbi 2-ik táblánál már leírt konytyfőkötő körvonalai kilátszanak. Egész testét épen olyan télikabát fedi, mint a férfié, csakhogy ez valamivel kurtább, úgy hogy alul mintegy arasznyira a piros szoknya kilátszik. Ez is fekete csizmát visel.

6. *Mulató legények Köpcsényben.* Egy német és egy horvát parasztlegény, czigány és horvát dudás mellett mulatnak. A legények borotvált arczúak, míg a czigány és a dudás kipödrött bajuszt viselnek s mindannyian hosszú hajat hordanak. Az első német parasztlegény széles karimájú, lapostetejű, nagy, fekete nemezkalapot visel, melyről hosszú piros selyemszalag leng, nyakán csavart fekete nyakkendő, derékba szabott s oldalt nyiló zsebekkel ellátott kurta, barna posztókabátot, sárga zsinóros, sötétkék szűk nadrágot s nagy kék bojtos, szívformán vágott magasszárú fekete csizmát visel.

A vele szemben álló hegedülő czigány lapostetejű, keskeny karimájú, félmagas, czilinderszerű, fekete nemezkalapot visel, mellénye piros, nadrágja sötétkék posztóból készült, alul begombolható és oldalt végig gombokkal diszí-

tett, mint a hogy ez időben a somogyi kanászok és pandurok is viselik. Felöltője sárga sujtásos és fekete prémmel szegett zöld posztóbekecs. Csizmája fekete.

A mellette álló horvát dudás, féldinnye-alakú, czikkekre osztott piros posztóból készült s elül magasabban, hátul keskenyebben, barna prémmel szegélyezett sapkát visel. Egyébként úgy van öltözve, mint az előző táblán láttuk ; csakhogy bekecse itten fel van öltve s a dudát itt oldalról látjuk, látva azt is, hogy azt nem szájba fogott síppal, hanem a bal hóna alatt levő fujtatóval fújja.

A horvát legény kisebbfajta fekete nemezkalapot, fekete nyakkendőt, piros posztómellényt, fekete sujtásos, apró fémgombos és zsinórgombolós, egyenesen vágott zsebű, derékba szabott, kék posztókabátot, ugyanolyan szűk nadrágot s elől szívformán vágott, kék bojtos, magasszárú csizmát visel.

7. Következő képünkön egy *köpcsényi parasztleányt* látunk, hajában nagy konty-fésűvel, nyakába vetett háromszögletű fehér kendővel, piros vállfűzőben, felgyűrt ujakkal, melyekből a meztelen karok könyökön felül kilátszanak és sötétbarna szoknyában nagy fehér vászonköténynyel. E képen az előtérben összefont karokkal áll egy *mosonmegyei mészáros*, borotválkozott arczczal, félmagas czilinderkalapban, körülcsavart fehér nyakkendővel, piros posztómellényben, oldalzsebes, kurta, sötétkék posztókabát, ugyanilyen szűk nadrág és egyenesen vágott hosszúszárú fekete csizmában.

A *köpcsényi sintért* német parasztruhába látjuk öltözve. Fején hosszúszőrű borzas fekete bárányborsapka (Pudelmütze), ugyanilyen bőrrel szegett és bélelt, derékba szabott sötétzöld posztókabát, ugyanilyen szinű nadrág, kétoldalt a csizmaszár fölött négy-négy gombbal. Lábán lehajtott szárú, nagy fekete bőrcsizmák, sarkain jégpatkókkal. Vállán keresztülvetve nagy fekete bőrtarisznya. Arcza borotvált. Kezein rókaprémmel szegett szürke keztyűk, jobb kezében görcsös botot hord.

Ez a costümkép különben arczkép is egyszersmind. A festő odajegyzi mellé, hogy ez a sintér minden javainak és életének is feláldozásával az 1808-iki árvíz alkalmával a szomszédos községek lakóinak életét megmentette. Nevét azonban nem jegyezte fel.

8. Utolsó két képünk a hazai zsidóság mult századi viseletére nézve szolgál érdekes felvilágosítással.

Az első az egyházfi, a ki az istentisztelet előtt sorba járja a hívek házait és figyelmeztetésül fakalapácsával megkopogtatja azok ajtait.

Öltözete felhajtott, hátul szélesebb és elől keskenyebb karimájú fekete posztósapka, melynek tetejébe van feltéve a felgyűrt szélű, háromszögletű franczia nemezkalap, lehajtott gallérú fehér ing, hat gombra való hosszú, barna posztómellény, térden alul érő fémgombos, hosszú, sötétbarna posztókabát, szallaggal megkötött, fekete posztó térdnadrág, fehér gyapotharisnyák és fekete félczipő. Bal kezére húzva sötétkék szövetből készült karmantyút visel. Bajuszt és körszakállt hord.

A másik alak egy jómódú zsidó polgár, a ki a hivó kopogtatásra a pirosszegélyű fehér kendőbe csavart imádságoskönyvvel hóna alatt, a zsinagógába megyen.

Ennek öltözete is olyan, mint az egyházfié, csakhogy választékosabb, nyakkendője kék és egész öltözete, még harisnyája is fekete, kabátja derékba szabott és két szárnya elől erősen kivágott. *Dr. Szendrei János.*

A KISHEGYESI RÉGIBB KÖZÉPKORI TEMETŐ.

1906. évi január első felében, a kishegyes-feketehegyi törvényhatósági műút kiépítése alkalmával, az ott dolgozó munkások Kishegyes fő-utczájának Szeghegy felé eső végén, az u. n. «sárga-gödör» mellett, ősi sírokra bukkantak. A felásott sírokból fekete edénykék, elrozsdásodott vas- és bronztárgyak kerültek felszínre. A kiemelt tárgyak legtöbbje azonban elkallódott.

A sírbontások hírére Greiner Endre kishegyesi tanító figyelmessé lőn s a még megmenthető tárgyakat összegyűjtötte és a «Bács-Bodrog vmegyei történelmi társulat» múzeumába beküldötte.

A rendelkezésemre álló adatokból konstatálhatom, hogy a munkások 42 sírt ástak fel. Ezek közül 10-nek a felbontásánál Greiner is jelen volt. Ezenfölül Greiner maga is felbontott három sírt. Mindegyikben talált egy-egy bögrét, melyek közül az egyik a fej jobbfelőli részénél, a másik a térd táján, a harmadik a lábfejeknél feküdt.

A múzeumba beszállított érdekes leletek láttára Trencsény Károly, a «Bács-Bodrog vármegyei tört. társulat» titkára, márczius 21-én kiszállt a helyszínére s jelenlétében újra három sír került felbontásra. Az egyikben mozsáralakú kis bögre, egy pár fülbevaló; a másikban szintén egy bögre cserepei s valami bronz szíjdíszítmény; a harmadikban pedig egy orsógomb találtatott.

A titkár jelentése kapcsán a «Bács-Bodrog vármegyei tört. társulat» megbizott, hogy e nagyérdekű temetőt tanulmányozzam és hogy az ott végzendő ásatásokat vezessem. Ezen megbizatásnak eleget teendő: április 9-én Kishegyesre utaztam.

A sírmező a község délkeleti végén, a Krivája-ér felé szeliden hajló Telecska-háton fekszik. A dombos-völgyes vidék — a dús legelővel szegett völgyek ölét öntöző Krivajával — már az ősidőkben is olyan arczulattal birhatott, a hol szívesen megtelepedett az ember.

A nyert felvilágosítások után megállapíthattam, hogy rendszeres temetővel van dolgunk, a melyben a sírok sorosak. A müút planirozása közben a dombhátról annyira lehordták a földet, hogy ezen a részen a sírok földszint estek; a völgybe hajló keleti részen azonban, — a hol a fedő réteg érintetlen maradt — egyik-másik sír mélysége a két métert is meghaladja.

Ha a felső talajréteget eltávolítjuk, a sírgödrök helyének ▭ alakú rajza élesen elüt az alsó sárga anyagtalajtól. — A sírok egymástól való távolsága 3—3 ½ m. Irányuk ÉK—DNy. A test hanyatt nyújtott helyzetben fekszik úgy, hogy a fej következetesen északkeleti irányban van. A karok szorosan az oldalak mellett nyújtóznak. Férfiak, nők, gyermekek; szegények és gazdagok vegyesen temetkeztek. Csupán egy esetben tapasztaltuk, hogy férfi és

HORVÁT PARASZTVISELET MOSONMEGYÉBŐL ÉS KÖPCSÉNYBŐL.

KÖPCSÉNYI POLGÁROK.

A KÖPCSÉNYI SINTÉR.

MÉSZÁROS.

MULATÓ LEGÉNYEK KÖPCSÉNYBEN.

MUZSIKUSOK ÉS HORVÁT PARASZTOK KÖPCSÉNYBŐL.

KÖPCSÉNYI POLGÁROK.

KÖPCSÉNYI HORVÁT ÉS NÉMET LEGÉNYEK DULAKODNAK.

Pacsich

festö?

l.

Haberlandt

32. C.

Gyűrű erűstből, konfoglaláskori IV. 120.

PACSICH *János*, festő, ny. kapitány Köpcsényben. A köpcsényi népviseletről 1808. tíz fólió lapon akvarelleket készített, melyek a magyarázó szöveggel együtt a M. Nemzeti Múzeum könyvtárában vannak.

E. G. II 2566

Dánya h. n. VII. 240

KÖPCSÉNYI ZSIDÓK.

Pacsich János

festő

A Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságának Ferenczy Múzeuma tisztelettel meghívja Önt

PACSIKA RUDOLF *képzőművész*

prerock'n roll *című kiállítására,*

amely 2006. augusztus 10-től a Szentendrei Képtárban látogatható (Szentendre, Fő tér 2-5.).

2006. szeptember 1-én 18 órakor a művész jelenlétében
Müllner András irodalomtörténész
olvassa fel a kiállításhoz kapcsolódó írását.
Kurátor: Sz. Szilágyi Gábor

nka
TÁMOGATÓK: KORONA ÉTTEREM, SZENTENDRE Nemzeti Kulturális Alap

A kiállítás nyitva 2006. szeptember 10-ig, hétfő kivételével naponta 9-17 óráig.

Pacsika Rudolf
prerock'n roll

PACSIKA Emilia

kiáll. Szeged, Kupola Galéria, 1984

ism. Sz.P.[SZUROMI Pál]:= Profán panoptikum. =
Művészet, 26, 1985, 2. 61 - 62., ill.

Die untere trichterförmige Einrollung ist kräftiger geworden. In Seckau setzt sie, durch das Blattwerk verdrängt, mit verkehrter Krümmung an obersten Kartuschenrand nürnerförmig an oder begleitet die Kleinkartusche in ihrer ursprünglichen Form. Die Volute behält also durch die ganzen Deckendekorationen ihre Fragezeichenform bei. Ihre Länge nimmt ab, wodurch die Endrolle an Bedeutung gewinnt. Diese Endrolle zeigt nach Lamprecht ~~mehrmals~~ die Tendenz, sich nochmals um die Achse der Volute zu winden, wodurch ihr Rücken sichtbar wird.(Mariazell, Hallerschloss, Sakristei und Seckau)

5.)Die flache gebrochene Volute, Bischofstabvolute, die sich gerne an eckige Spiegel anlegt, ist in Lamprecht am straffsten, in der Burggasse bereits weicher abgewandelt.

4. Ein weiteres, in der Schule verwendetes Element ist das sogenannte S t o f f o r n a m e n t , die Übersetzung einer Stoffdekoration in Stuck, die in vielfältiger Durchbildung auftaucht. In Mariazell werden damit

Pacsík Jenő építész (SOMOGYTERV)

nagyatádi lakóház, üzletekkel – terve

emlitve + fotó (8. o. fénykép)

Magyar Építőművészet 1979/2

59. o.

PACSIKA Rudolf

1961-ben születtem, tagja vagyok a MK Művészeti Alapjának és a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának.

I was born in 1961, I'm a member of the National Foundation of Fine Art and the Studio of Young Artists.

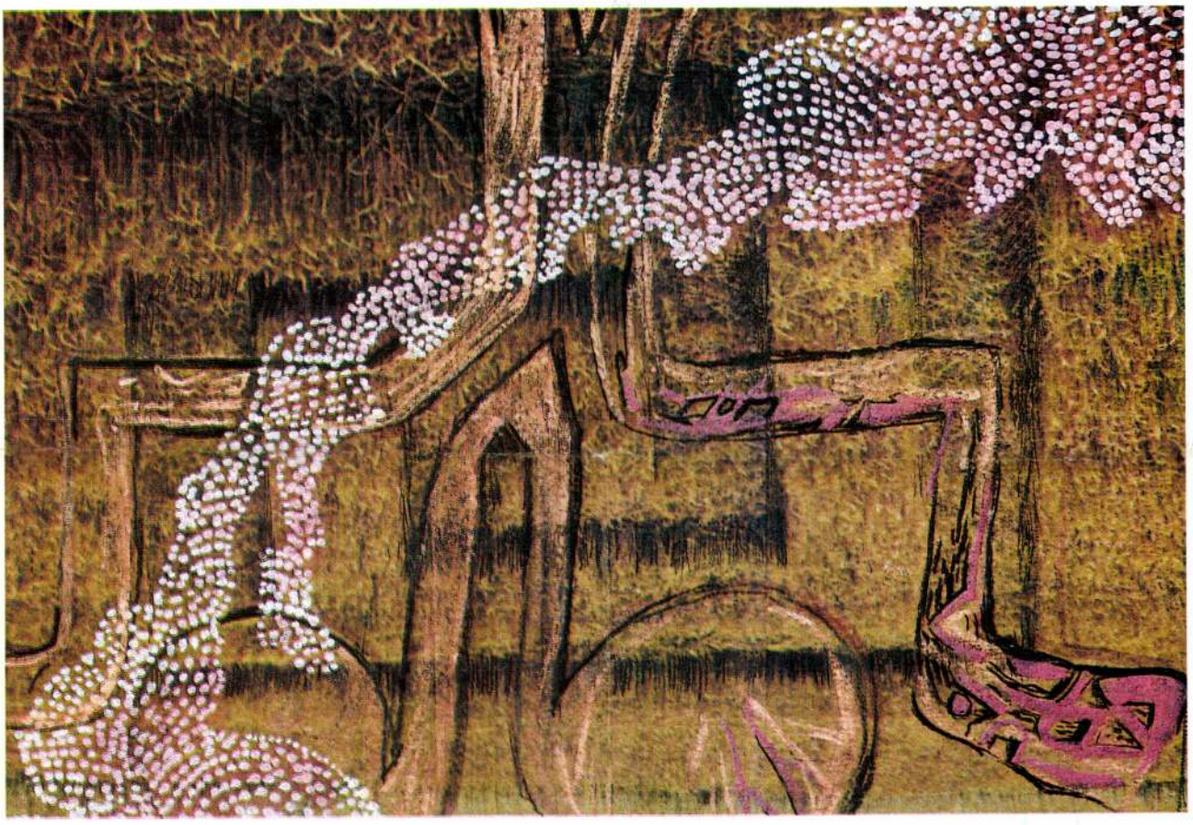

Táj, 50x30 cm

Kiállítások/Exhibitions:

1983. Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Klubja, Szeged
1984. Szeged
1985. A gnosztikusok városa, Szeged
Elsőévesek – 1985, Almássy téri Szabadidő Központ, Budapest
JATE-klub, Budapest
1986. Tanárképző Főiskola Klubja, Szeged
Gabonakutató Intézet
Kecskemét
1987. „Műveim", Óbudai Pincegaléria, Budapest
1988. „Gravitáció", Vajda Lajos Stúdió, Szentendre
„Stúdió '88", Ernst Múzeum, Budapest
1989. Trans Europa Halles Festival, Werstetten und Kulturhaus, Bécs
1990. „Ecce Homo", Vajda Lajos Stúdió, Szentendre

PALKÓ TIBOR 2760 Nagykáta, Tavasz u. 8.

1959-ben születtem Budapesten.
1985-ben végeztem a Magyar Képzőművészeti Főiskola festő szakán, mesterem Sváby Lajos volt.
Tagja vagyok a MK Művészeti Alapjának és a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának.
1988 óta tagja vagyok az „Alkotárs" művészeti egyesületnek.
1987. „Gellért Imre" alapítvány.
1988–91. Művelődési Minisztérium Derkovits ösztöndíja.

I was born in 1959 in Budapest.
In 1989 I graduated from the painting course of the Hungarian College of Fine Arts, my master was Lajos Sváby. I'm a member of the Hungarian Foundation of Fine Arts and the Studio of Young Artists. I'm also a member of the „Creation" Art Association.
I was given the „Imre Gellért" Scholarship in 1987 and between 1988–91 the „Derkovits" Scholarship by the Ministry of Culture.

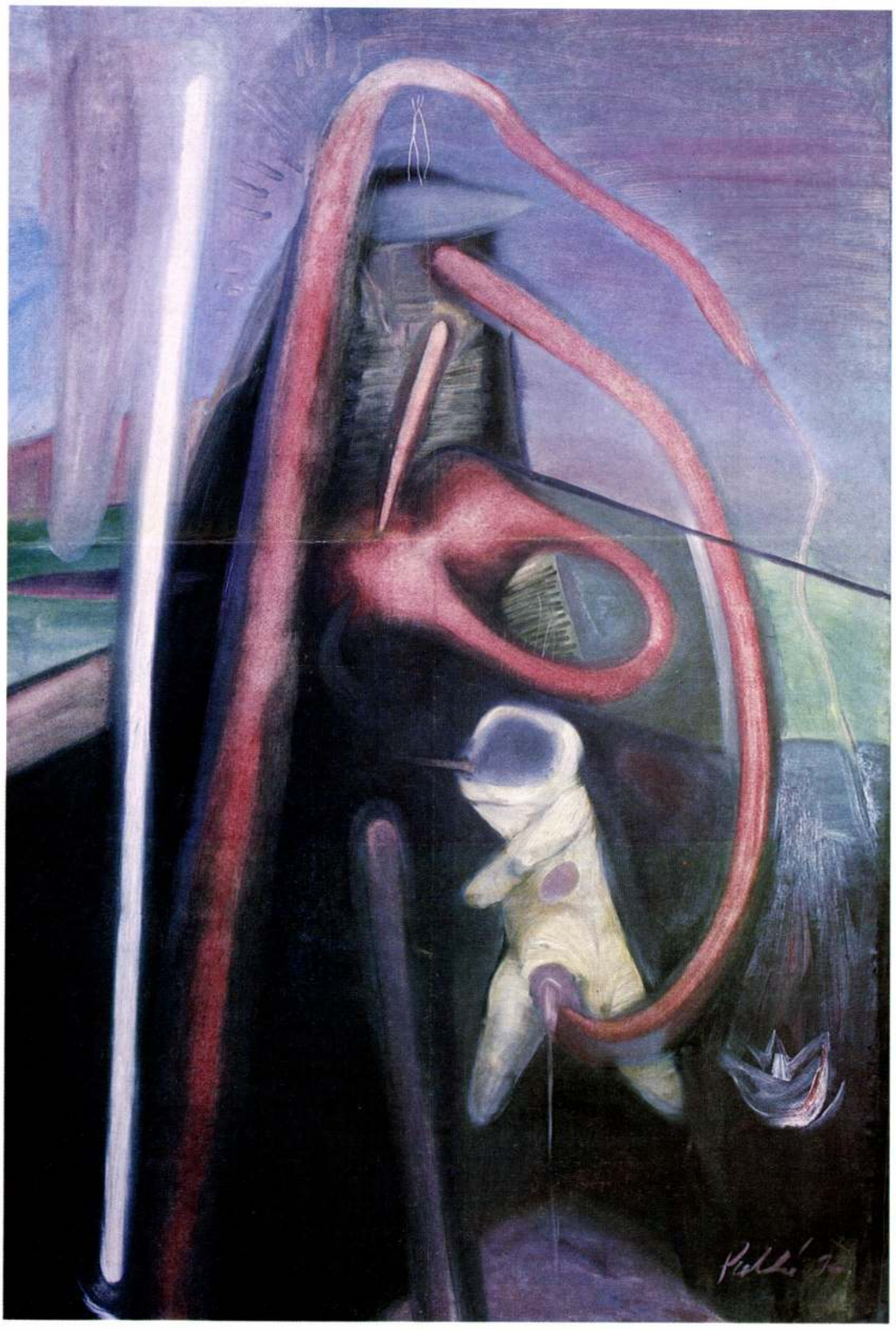

D'AUJOURD'HUI

Professzionális társulatként az együttes minden évben 14-18, 17-20 éves táncost vesz fel tagjai sorába, olyan fiatalokat, akik konzervatóriumi, vagy egyéb tanulmányaikat fejezik be éppen... Egy évük van tehát arra, hogy tapasztalatokat szerezzenek a színpadon (és a turnék során), valamint igen változatos repertoárt sajátítsanak el (amely két előadást tartalmaz). Az egyik előadást gyerekeknek szánják, hogy a fiatal közönség megismerhesse a tánc három évszázados fejlődését a klasszikus balettől a kortárs táncokig. A második, esti előadás a klasszikus repertoár egyes darabjait és rövid kortárs alkotásokat mutat be.

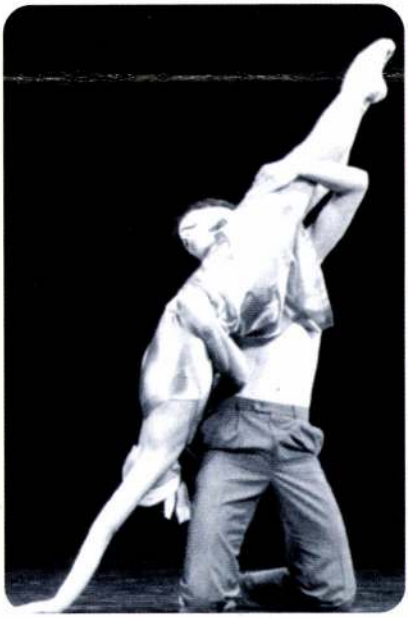

en Amérique, en Asie, en Afrique et au Moyen-Orient avec 1 790 spectacles devant 1 125 000 spectateurs dans 57 pays ! Le J.B.F. occupe donc dans le paysage chorégraphique français - et même mondial - une place très particulière de par son fonctionnement et sa vocation. Compagnie professionnelle, le J.B.F. engage chaque année 14 à 18 danseurs âgés de 17 à 20 ans, sortant des Conservatoires et Ecoles de notre pays et d'ailleurs... Ils ont alors un an pour faire ou parfaire l'expérience de la scène (et de la vie de tournée) et danser un répertoire fort varié qui comporte deux spectacles. Le premier, destiné au jeune public, permet de suivre l'évolution de la danse "du Classique au Contemporain" sur trois siècles. Le second - en soirée - est composé d'extraits du Répertoire Classique et de courtes créations contemporaines.

A Jenue Ballet de France turnéja Magyarországon:
március 16. péntek, Szeged
Március 19. hétfő, Debrecen
Március 21. szerda, Pécs

Tournée du Jeune Ballet de France eu Hongrie:
vendredi 16 mars, Szeged
lundi 19 mars, Debrecen
mercredi 21 mars, Pécs

RENAULT
sanofi~synthelabo

Pacsika Rudolf

PACSIKA RUDOLF

Pacsika Rudolf műtárgyban és térben gondolkodik. Adottnak és természetesnek veszi a műalkotás létrehozásának lehetőségét és él vele. Inspiratív forrásnak és helynek tekinti a kiállítóteret. Barátságos közegként kezeli a művészeti világot, amelynek érti és beszéli a nyelvét. Olyan magabiztosan helyezi műveit a nyugati művészet történetének paravánja elé, hogy nehezen dönthető el az, hogy poszt-duchampi nyelvújításra törő művészetet látunk-e, vagy az e tradíciók terepén született kompozíciós etűdöket. Tárgyai klasszikus műfajokhoz sorolhatók: szobor *(Gyeptégla-agy)*, mobil *(Radiátor hőhatására mozgó propeller)*, táblakép *(Alternatív pénzszerzési módszerek 2)*. A galériatérben való megjelentetésük egyértelműen az értelmezett dolgok világához sorolja e tárgyakat, tehát nem zárja ki az interpretációt, a művek jelként való felfogását és értelmezését.

PACSIKA RUDOLF

Rudolf Pacsika tient compte à la fois de l'objet d'art et de l'espace. Il considère comme naturelle la possibilité de la création de l'objet d'art et il l'utilise. Il envisage l'espace d'exposition non seulement comme un lieu, mais aussi comme une source d'inspiration. Pour lui, le monde artistique est un milieu familier dont il comprend et parle le langage. Il place avec une telle certitude ses œuvres dans la lignée de l'histoire de l'art occidental que l'on a du mal à décider si l'on est face à un art de l'époque post-Duchamp, parlant une nouvelle langue ou bien à des études de compositions issues de la tradition. Ses objets peuvent être classés dans l'éventail des genres classiques: sculptures *(Cerveau en pelouse)*, mobile *(Hélice tournant sous l'effet de la chaleur)*, tableau *(Méthodes alternatives pour récupérer de l'argent 2)*. Le fait que ces œuvres apparaissent dans l'espace d'une salle d'exposition les rangent dans le monde des choses interprétables, et permet de les percevoir en tant que signes.

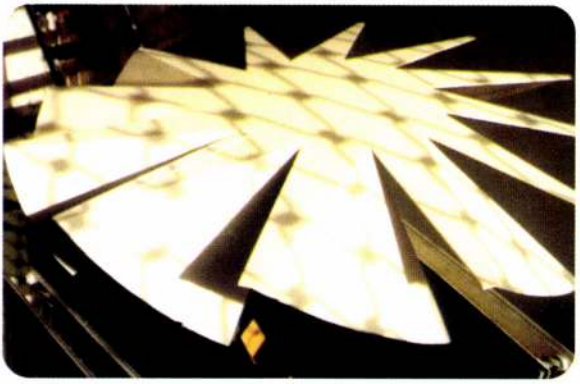

Don't trust anybody above thirty
2000

PACSIKA RUDOLF

ÚJ MŰVÉSZET

2000/júl.

P - 9765

36.o.

Szívességed előre is hálásan kösz

Pacnika Rudolf

AZ ATLANTIS GALÉRIA
MEGHÍVJA ÖNT
"ATLANTIS II.- SZENTENDRE" KIÁLLÍTÁSÁNAK
ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSÁRA
1993. MÁRCIUS 25-ÉN DÉLUTÁN 6 ÓRÁRA
Megnyitja:
"Happy Dead Band"

*

A tárlat megtekinthető 1993. március 26-tól május 26-ig
Atlantis Galéria, Budapest, Váci út 156.

KIÁLLÍTÓ MŰVÉSZEK

Aknay János
Bereznai Péter
Bukta Imre
Gaál József
Jovián György
Kalmár István
KENTAUR
Kótai Tamás
Krizbai Sándor
fe Lugossy László
Lukács Tibor
Magyar Gábor
Márkus Péter
Nagy Árpád
Orbán Attila
Pacsika Rudolf
Pirk László
Regős István
Rényi Krisztina
Sinkó István
Stefanovits Péter
Szirtes János
Szurcsik József
Vincze Ottó
Wahorn András
ef Zámbó István

PABLO PICASSO: Pierrot és Harlekin, 1970
fotó: Pácser Attila

túloldalán hozzáfűztem egy másik sorozatot, amelyet azonban nem maga a festő sorolt egymás után, hanem én magam gyűjtöttem egybe „szétszórt tagjait" (Michel Butor kifejezésével); a festő szerelméről, Dora Maarról többnyire a harmincas évek második részében készült portréit. Az előbbi kiegészítéséül. Elnézést kell kérnem, hogy – új fogalmazásban – megismételtem itt az ott már kifejtettek egy kis részét; a nagyobbik részét illetően viszont oda kell utalnom az esetleg érdeklődő olvasót, hely és idő hiányában.

Végezetül csak annyit, hogy ezek a szándékolt vagy spontán sorozatok, voltaképpen csak más nézetből, azt a „témát" állítják elénk, amit „a művész és modellje" Picasso egész életművén végig explicite is kiemelt szériái. S hogy ez – a művész és a modell viszonya – voltaképpen magának a festő- illetve képzőművészetnek az alapkérdését teszi fel, abban a hosszú pillanatban, amikor ennek a viszonynak hosszú évszázadokon át tartósan stabil helyzete drámaian megrendült. Arra se térhetek ki részletesebben, hogy, bármennyire hangoztatják is, és bármennyire igaz is, hogy Picasso „folytathatalan", egyre inkább kiderül, mégis *előzménye is* a halála óta bekövetkezett, de már azelőtt vele párhuzamosan megindult folyamatoknak. Képeinek változatlétezése ha nem is megfelelője, legalábbis *metaforája* akár a „happeningnek" és „performance"-nak is. Még inkább pedig, Picasso mértéktelen kép-alkotása egyben ugyancsak metaforája annak a „képrombolásnak", valóságos új ikonoklasztáziának, ami a képzőművészetben végbemegy. Miután elmozdította, kimozdította kezdettől fogva befejezett és szilárd helyéből a képet, és állandó mozgásra kényszerítette, magát a kép-voltát vonta kétségbe. Átmenetivé „degradálta" a képben az elvarázsolt állandót; s ezzel megnyitotta az utat magának a művészetnek bármibe való átmenete előtt. Ugyanakkor – s ez a „sorozatban" az utolsó paradoxon – az állandó átmenetiségben és ideiglenességben mozgó műve kimozdíthatatlanul áll az időben.

(Bár lehet, hogy az ebben az utolsó mondatban kirajzolt kép már csak az „én Picassóm" képe.)

POST-SCRIPTUM

A Ludwig-gyűjtemény és kiállítás, Picasso életművének e „kicsinyített mása" az egész „nagy" életmű értékelésében bizonyító erejű. Ha egy művészi életművet lehet még „értékelni" értékelési káoszunk közepette, s van még értéke az értékelésnek, világos és egyértelmű. „Szép szó", vagyis – a József Attila-i értelemben véve: érv. Az érvényessége mellett. S minden gáncs ellenében, amely ezt a „legsikeresebb" művészt egész pályáján végigkísérte.

Az értetlenek értetlensége – éppen értetlenségük által – behatárolt. Az értők értetlensége azonban határtalan tud lenni. Példa erre Vlaminck nevezetes nyilatkozata, mely szerint Picasso mindent a múlt mestereitől vett át. „Az egyetlen dolog – mondta –, amire Picasso képtelen, egy olyan Picassót festeni, amelyik valóban Picassóé lenne." Mondta ezt 1942-ben, amikor a kollaboránsok festője lett, miközben Picasso – ugyanolyan visszahúzódottan, s éppolyan meghatározó szerepben, ahogy azt minden művészeti mozgalommal is tette – a francia szellemi ellenállás vezéregyénisége volt. Pedig Vlaminck igazi festő. Csak éppen: Picasso mellett – „egy" festő a többi közt. És kritikájának éppen az ellenkezője – nemcsak igaz Picassóra vonatkoztatva, hanem a legdöntőbb tényező. Picasso szinte egymaga megismételte az egész európai művészetet, de úgy, hogy ebben az ismétlésben minden mássá lett, mint ami volt. És minden éppen összetéveszthetetlenül az övé.

SOMLYÓ GYÖRGY

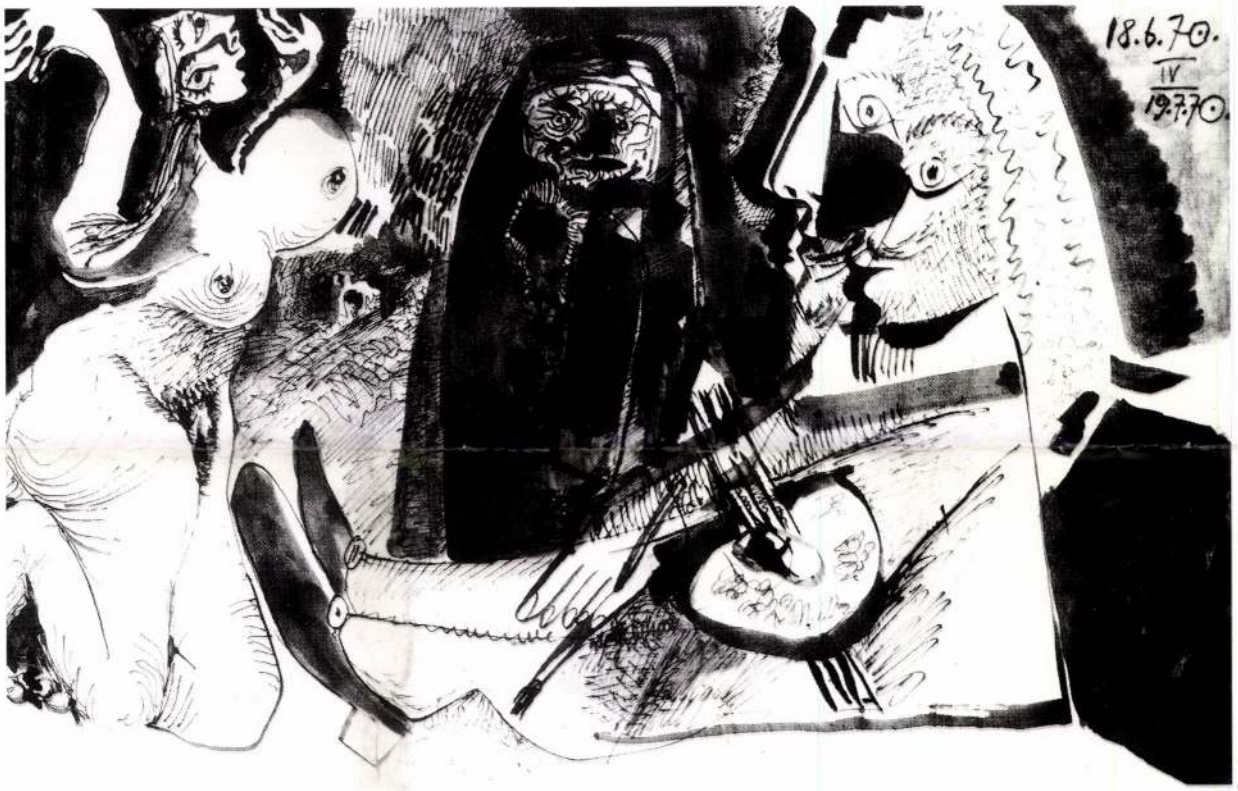

PABLO PICASSO: Festő és térdelő modell, 1970 • fotó: Pácser Attila

Pablo Picasso kiállítása, Magyar Nemzeti Galéria • Interieur • fotó: Pácser Attila

STÚDIÓ '94

Azt kérdezem magamtól, önszántamból mért járok ritkán kiállításokra. Öt éve tervezem például, hogy megnézem a tolvajlás során kettétört Raffaello "Eszterházi Madonnát" és még mindig nem jutottam el a Múzeumba. Úgy látszik tipikus közönség vagyok. Miért?

Ahhoz, hogy képekkel igazán közeli, jóviszonyba kerüljünk ráérő idő birtokában kell lennünk. Az álló kép az üres idő reprezentánsa, üres időink viszont mostanában alig akadnak.

Azért írom ezt elöljáróban, hogy valamilyen módon elhárítsam azokat a szomorú gondolatokat, melyek mostanában olya sokszor hangot kapnak, mint utoljára Beöthy Balázs által is a Balkon egyik interjújában, miszerint lehet, hogy ez a szakma – mármint a képzőművészet – hamarosan megszűnik. Úgy vélem, aligha lesz így. Ne aggódjatok stúdiósok! Lesz még kor, mikoron mindenkinek rengeteg ideje lesz. Kimerül az elektronikus képricsaj, eljön a nagy séták ideje, s csodálatos kioszkokban adhatunk teret annak a nyugalmas, élvezetes szemlélődésnek, amivel csak az álló kép ajándékozhat meg bennünket.

Egy kiránduló ráérős kíváncsiságával néztem meg a Stúdió ezévi szerény méretű kiállítását és örömet leltem az anyagban. Találtam olyan munkákat amelyek megejtőek, elszemlélődnek és elszemléltetnek. Szelíd kiállítás ez. Titán szelleme nem kísért, s mintha ez a korosztály valamiféle aktuális szkepticizmussal tekintené a befutható pályák íveit, mintha sejtené – és helyesen –, hogy a festő többé már nem lehet szakrális közvetítő, se nem kasszasiker, ahogy azt a korábbi generációk remélgették, fittyet hányva a tényeknek. Úgy látszik vége egy kornak. Az un. önmegvalósítás szellem árnyának – aminek nálunk rendszerint semmi köze a lényeghez – a kalkulált festői szentség és az üzleti siker sajátos elegyének káprázata oda van.

A stúdiósokat nem érte utol a könyvelhetőnek ez a fajta fentebb említett hagyománya. Én ebben látom érintetlenségük egyik felét, míg a másikat abban, hogy ha akarnának sem csinálhatnának már magazinkunsztot, mert a magazinokban újabban semmi nincs, ami feldúlhatná merengő szellemünk. A nemzetközi vízuális elkocsonyásodás immár elfedi azt a képen, hogy miben és mennyivel vagyunk lemaradva.

A kiállításon van pár munka, ami kifejezetten meglepett és foglalkoztat. Remeknek érzem például *Köves Éva* "A végtelen pillanatai" című szürke tájait, melyek ráúsznak a keretre és így a kisméretű festmény olyan terjeszkedő dinamikát kap, mely megnöveli, kitestesíti méreteit és valóságát.

Kis képek, nagy terjedelem. Nem a méretek, hanem az említett terjeszkedő képesség tölti ki a méretbeli nagyság iránt felkeltett legújabbkori igényeinket. Az impresszionizmus elfelejtett festőisége, párák, ködök sejlenek fel: poszt-posztban, ha a fokozásra szüksége lenne valakinek.

Pacsika Rudolf "cloaca maxima"-ként kissé elironizált című csendélete szintén figyelemkeltő. Helyre kész installáció a szokásos licit nélkül. Előnyére. Legújabbkori virágcsendélet hullámkartonnal és műanyag csatornacsövekkel kombinálva. Az agavé méregzöld levelein egy a levelekkel együtt növekvő s így már darabokra szétszakadozott sárga collstokkal. A hullámpapír ipari okkereivel és a hideg-szürke csövekkel izgató színhelyzet.

Az okker, a hullámkarton többeket is inspirál. Így például *Gerhes Gábor*t. Fotője kis design makettjén ez a huzat. A bútor lebeg és a Szaturnusz bolygóra támaszkodik. Költői plasztika,

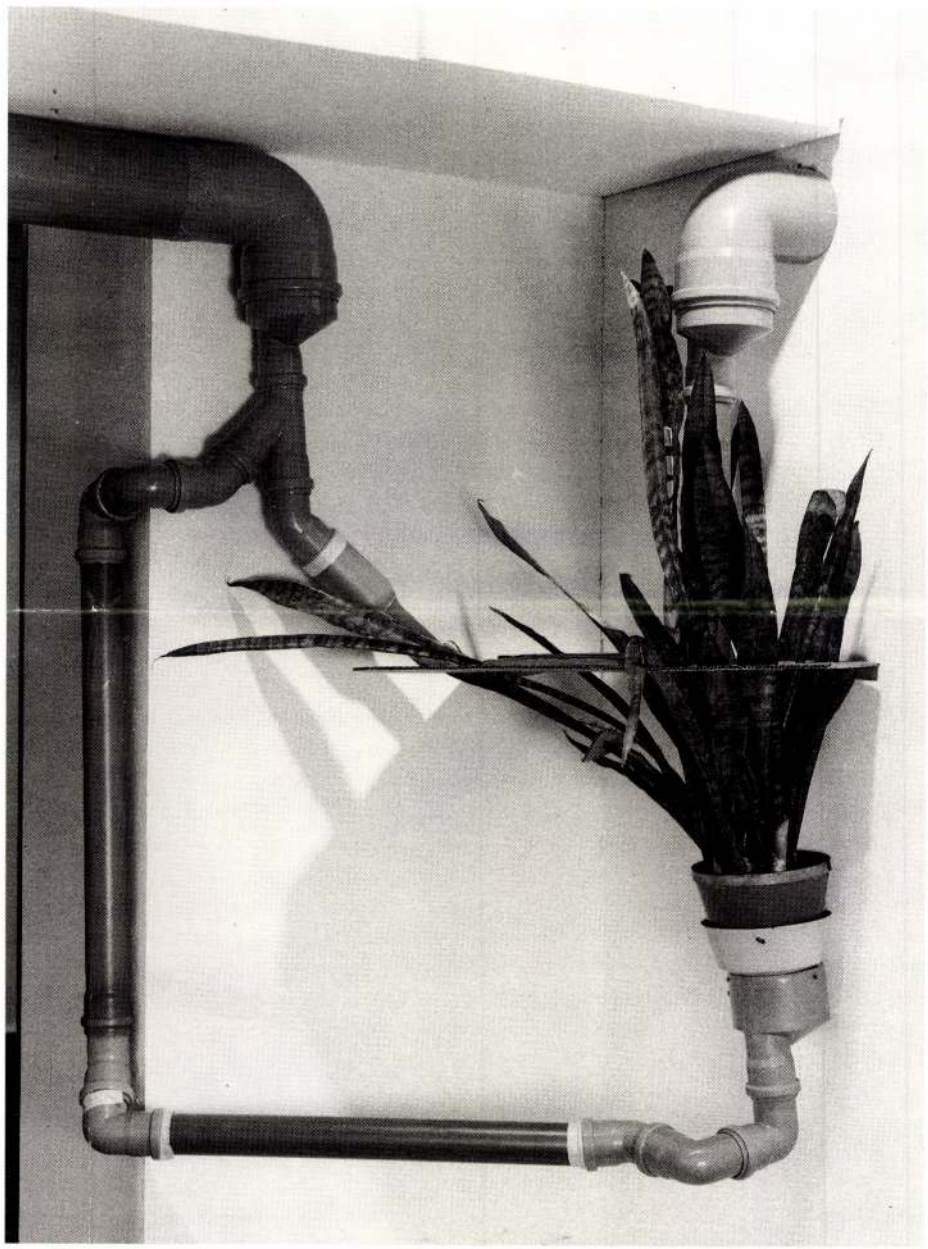

PACSIKA RUDOLF: Cím nélkül (cloaca maxima), részlet, 150x215x66 cm • fotó: Rosta József

BUDAPEST GALÉRIA KIÁLLÍTÓHÁZA III., Lajos utca 158. 1994.01.06. 1994.02.05.

minek láttán eszünkbe sem jut stilláris besorolásán töprengeni divatos foglalatosságként.

Kótai Tamás "Kutyapajzs"-a rejtélyes darab. Különös színezésű tondó, amelyben félbevágott svasztikák tűnnek fel mandula alakú sziluettek mögül. Mintha kísérlet történne a svasztika rehabilitálására, aminek ideje lenne, hiszen teljességgel lehetetlen, hogy ez a legősibb képi motívum csupán azért legyen a kultúrából száműzve, mert az emberiség egyik szemete pártjelvényévé aljasította.

Elekes Károly klasszikus módsze-

FIATAL KÉPZŐMŰVÉSZEK STÚDIÓJA EGYESÜLET

PACSIKA RUDOLF KIÁLLÍTÁSA

1995. ÁPRILIS 20.-TÓL MÁJUS 6.-IG
MEGNYITÓ: ÁPRILIS 20.-ÁN, CSÜTÖRTÖKÖN 18 ÓRAKOR

STÚDIÓ GALÉRIA

NYITVA: HÉTFŐ - SZOMBAT: 14 - 18 ÓRA

STÚDIÓ GALÉRIA 1053 BUDAPEST, V. KER. KÉPÍRÓ U. 6. TELEFON: 267-2033 FAX: 342-5380

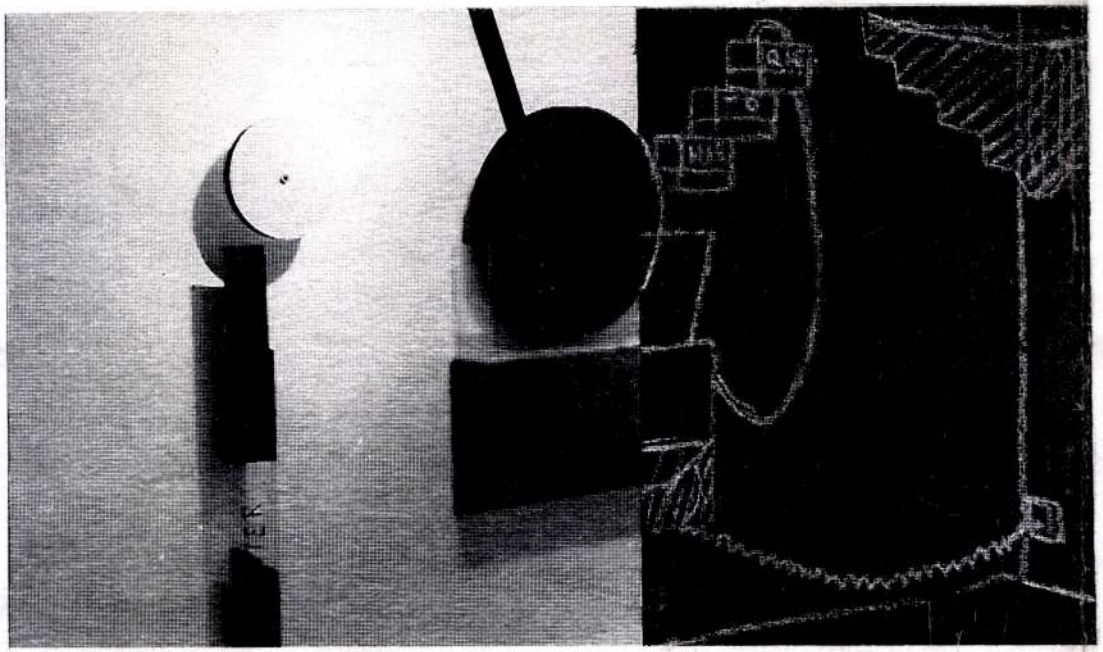

PACSIKA RUDOLF
KIÁLLÍTÁSA

1993. SZEPT. 22-OKT. 4-IG
FIATAL MŰVÉSZEK KLUBJA ANDRÁSSY U. 112
☎131 88 58

MEGNYITÓ: SZEPT. 22. 18H

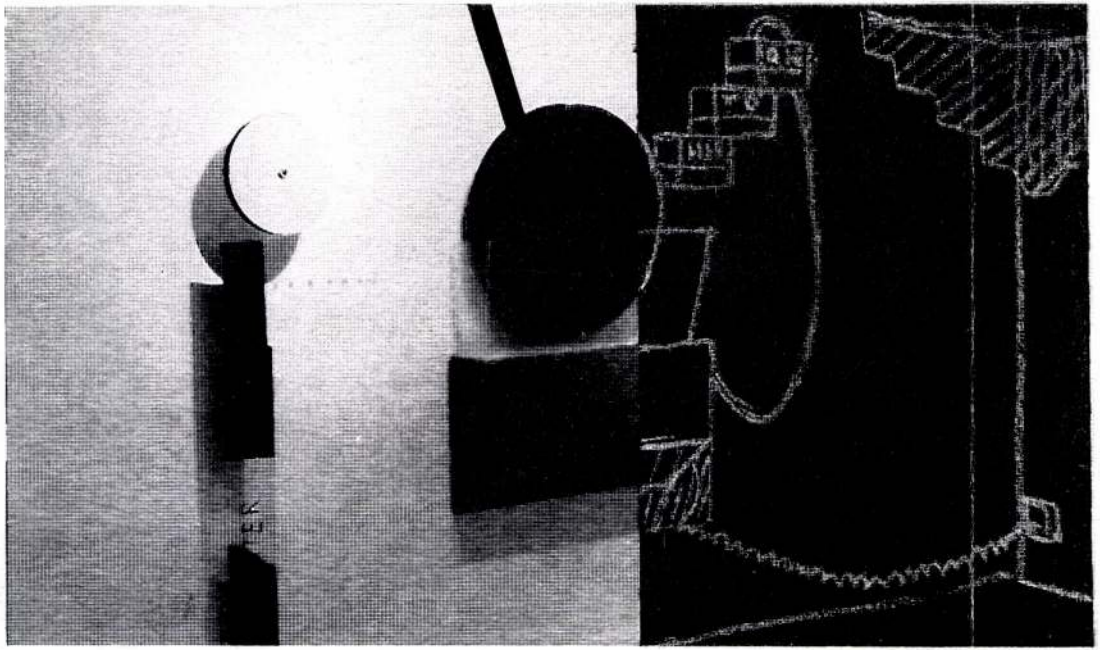

PACSIKA RUDOLF
KIÁLLÍTÁSA

1993. SZEPT. 22-OKT. 4-IG
FIATAL MŰVÉSZEK KLUBJA ANDRÁSSY U. 112
☎131 88 58

MEGNYITÓ: SZEPT. 22. 18H

Pacsics János

Koposvári festő. Művei szerepelnek a Rippl-Rónai Múzeum gyűjteményében.

Romváry Ferenc: Egy rangos kiállítás.

Dunántúli Napló, 1970. okt. 25.

MDK

Pacsú Béla

Orgonás udvar, vizf.

N.Szal. tavaszi kiáll. 1929. jun. 9 1.

Pacsu
festő (?)
fővárosi vízfestmény
sorozata 1942. a
Székesfőv. Tört-
Muzeumba. Érult

Városgazd
98. l.

Vegyes

b. 46

1 Kot. 8r

Szentkláray

Jenő

Krassó vármegye őshajdana.

Kiadta Krassó-Szörény vármegye közönsége.

I–IV + 1. – 208. M.

Padácz Mária
festő -

Virágcsendélet - e szerepelve
tartaton.

Szalai Pál: Egy hang a magyar naiv művészet kiállításáról.
MŰVÉSZET, 1972.augusztus - 32.oldal

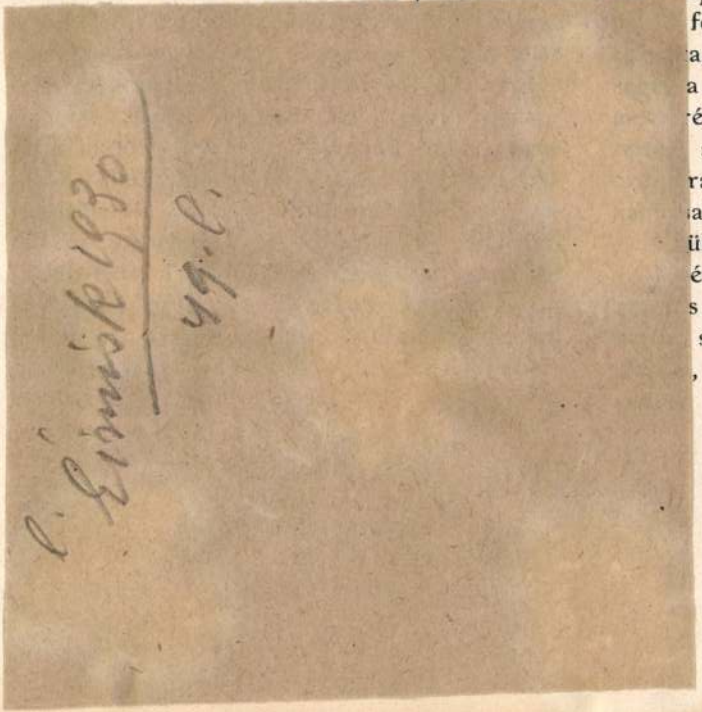

ten létező összes kulturális és jótékonysági onait

Padányi Ferenc
III. c. d. festő

l. Eisnisk 1930
49. l.

építeni s a múzeumot abban elhely
felhívásra a múzeum részletesen
a, hogy mennyi helyre volna s
a múzeum vezetősége a város pol
éhez beadott jeletésében mégis i
azt hangsulyozta, hogy a múz
ra a mostani épületet tartja a le
abbnak.
ülönvállással kapcsolatosan elkészíte
étel és átadás nagy munkájának te
s elkészítették a leendő hatósági
szabályrendeleti ügyrendjét azon
, amelyet a Főfelügyelőség mint
keretében megállapított.

k a szekrényekben, mert is a szekré-
nek e módon való festése minden mú-
nnak ajánlatos volna a sok helyütt még
is használt szerencsétlen pompéji szín
ett, mely a legtöbbször elmosódottá teszi
rgyak körvonalait.

z urak segédkezésének, valamint annak a
lménynek, hogy Bella Lajos július és
usztus hónapokban már reggeli négy óra-
munkában állott és dolgozott szakadat-
l napestig, köszönhető az, hogy a vég-
munka a Főfelügyelőség és más szak-
k legnagyobb megelégedésével találko-

között olvasók száma 502, kik a rövid másfél hónapi idő alatt 4430 művet kölcsönöztek ki. Használati díj nincsen s a házhoz való kikölcsönzés is teljesen ingyenes.

Az olvasótermek az 1913. év folyamán a rendelkezésre álló idő rövidsége s a még folyamatban lévő berendezési munkálatok miatt megnyitva nem voltak.

1913. szeptember 1-től az év végéig 49 művet vásároltak 138 K 28 fill. értékben, melyek kötetszáma 52-re megy. Ugyanez idő alatt 142 mű érkezett be mint ajándék 266 kötetben, melynek becsértéke 387 K 35 fill.-t tesz ki.

Házhozszállítás Budapesten és az agglomerációban kedvező áron!

neked terem

termelőtől az asztalra

www.nekedterem.hu

www.facebook.com/NekedTerem • info@nekedterem.hu

Ennél jobbat?

100% egészséges 100% hazai

Mit szólnál, ha házhoz jönne a bio piac, az adalékmentes lekvár, a sarki hentes, és Budapest egyik legjobb péke egyszerre?

A NekedTerem pontosan ezt kínálja: minden kedden és pénteken az általad megadott címre szállítják Budapesten és az agglomerációban a rendelésed.

500 Ft kedvezmény

Érvényes: 2018. szeptember 30-ig

KUPON KÓD: 300918

www.nekedterem.hu

telefon: 06 20 422 7555 * www.facebook.com/NekedTerem

MDK

Gulyás József, festőm.

1911-től 1914-ig tartott évnyaranként tanfolyam /Szolnoki Művésztelep/ növendéke azóta elismert jeles művész.

Szolnok a művészetben. c. Emlékkönyv/ifj.Gunda Béla szerk./ a 25 éves jub. alkalmából. 1927.szept. 30.l.

A JÓ ALAPRAJZ

EGY CSALÁDI LAKÓHÁZ TERVE

DER GUTE GRUNDRISS

PLAN EINES FAMILIEN-WOHNHAUSES

A korszerű építészet egyik legfőbb vívmánya a racionális alaprajz megteremtése. A jó alaprajz tervezésének törvényei vannak. A mult pazarló, homlokzathoz igazodó észszerűtlen alaprajzaival szemben a modern építészet az észszerű, praktikus és gazdaságos alaprajz alapelveiből indul ki. Egy ilyen racionálisan elgondolt alaprajzot közlünk e számunkban, s alább a terv oknyomozó leírását adjuk. A terv a „szükséges és elegendő" matematikai elvét követi.

Az adottságok: telek, égtáj, szabadon álló beépítési mód és egy háromgyermekes tisztviselő család igénye. — Előállítási költséghatár 20.000 pengő. — Az épület a telek északi oldalán van, az utcafront állítása nem a legszerencsésebb, de lehetővé teszi a kert déli részének jó kihasználhatóságát, a nélkül, hogy az épület árnyékot vetne a telekre. Az épülettömbhöz csatlakozó terrasz és felnyitott nagy nyílás alkalmas a ház és a kert összekapcsolására.

Az utcáról az épületbe való bejutás rövid úton történik, az épület körül futó betonjárda csatlakozik az utcai bejárathoz. *Az előtérből* nyílik a *W. C.* Ugyanebből az előtérből nyílik a *cselédszoba*, amelynek elrendezése lehetővé teszi azt, hogy az alkalmazott az érkezőket szemmel tartsa, s az ajtónyitáshoz közel essék. Helyes ez a felfogás a régi rendszerrel szemben, amely a cselédszobát a konyhából nyitja. — Az előtérből egy kis lépcsőházas *hallba* érkezünk, a lépcsőn jutunk fel az emeleten elhelyezett *fürdő* és *hálószobákhoz*. A lépcsőt, tekintve, hogy csak egy család használja, s a napnak csak bizonyos szakában, elég magas fokokkal és befordított lépcsőkarral lehetett kiképezni. A lépcső alatt jutunk a pincében

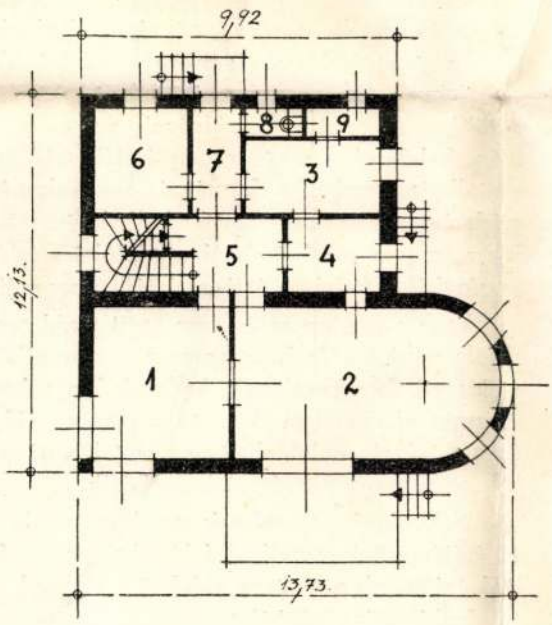

Földszint.

1. Fogadó—úriszoba.
2. Ebédlő—nappali.
3. Konyha.
4. Tálaló.
5. Lépcsőház—előszoba.
6. Cselédszoba.
7. Előtér.
8. W. C.
9. Kamra.

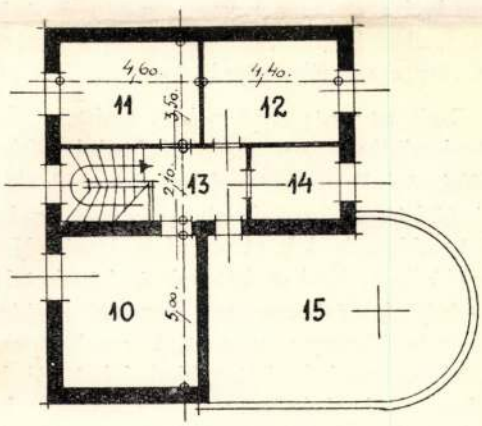

Emelet.

10. Szülők szobája.
11. Gyermekszoba.
12. Diákszoba.
13. Előtér.
14. Fürdőszoba.
15. Terrasz.

rűség" elveinek megcsúfolásával száműzik hasábjaikról azoknak a mestereknek a munkáit, akik a maguk korszerűségét és felelősségérzetét nem hajlandók másodrangú szerkezeti elemek, és múló divathóbortok függvényévé alacsonyítani.

Az esztétikai konjunktúralovagok

E sorok írója mélységes tisztelettel adózik *Le Corbusier* géniuszának, s mindazokénak, akik Németországban, Hollandiában s más országokban bámulatra méltó alkotásokkal állítottak határköveket az építészet diadalmas haladásának, de tisztelettel adózik azoknak a kevésbbé felkapott és reklámozott építészeknek is, akik pillanatnyilag talán nem számítanak a népszerűség babéraira, de akiknek épületei a fejlődés szempontjából ugyanolyan fontossággal bírnak, mint amazok. Teljes erővel szembe kell viszont fordulnunk azokkal az *esztétikai konjunktúralovagokkal*, akik az új építészet külsőségeit több-kevesebb ügyességgel imitálva, maguknak sajátítják ki az új építészet nevében való fellépést. Amilyen gyáva és komikus az az ember, aki a kényelem és gazdaságosság követelményeit feláldozza a mult idők avult építészeti formáinak érvényesítése kedvéért, ugyanolyan komikus és gyáva az az ember is, aki napjaink formalizmusának nem mer a szemébe nézni.

Csak egy egyszerű példát említek, mely a gyakorlatban igen sűrűn előfordul. *Milyen lakóházat építsen magának az, akinek öröklött régi, jó bútorai, családi képei vannak*, amelyeket továbbra is lakásában akar látni? Nyilvánvaló, hogy ezek a bútorok és képek teljesen kizárják az úgynevezett *korszerű* lakóépületek egy bizonyos csoportját, amelyet csak speciálisan modern bútorokkal lehet jól berendezni. *A lakóépületnek olyannak kell lenni, hogy megbirja 5—6 évtized szellemjárását*, s ebből következik, hogy a lakóépület elsősorban szolíd és nyugodt kell, hogy legyen. Természetes (talán említeni is felesleges), hogy a biedermayer, vagy Mária Terézia bútorok kedvéért nem fogunk barok házakban lakni — de akváriumokban sem! Ezekre a megoldásokra a németek pompás példákkal szolgálnak, csak ezekről kevésbbé szoktunk tudomást venni. Szemébe kell nézni, bátran, a rossznak, akár régi, akár új ruhában jár.

A fenti kiragadott példa csak egy a sok közül, jellemzéséül annak, hogy átmeneti korban lévén, a feladatok is igen sokszerűek.

A magyar vidék építészete

Ha az ember a magyar vidék időszerű feladataira gondol, be kell lássa, hogy nálunk még nem vert gyökeret a mi vidékünknek és körülményeinknek teljesen megfelelő új építészet. Még hiányzik az az új ház, amelybe vidéki gazdálkodóink, a kisvárosi polgár, a vidéki hivatal magát valóban otthon érezhetné. Ezeket a feladatokat *ma még túlnyomórészt a kontárság tartja kisajátítva*, s erre a szomorú tényállásra az igénytelenség üti rá a bélyegzöt. Nem az az igénytelenség, amely szerényen beéri az egyszerűvel is, ha jó; hanem az az igénytelenség, amelyre a rosszat is rá lehet erőszakolni, akkor is, ha cifra. Reánk, magyar építészekre nézve ez az egyik legfontosabb és legnehezebb feladat, *mert ezzel áll vagy bukik a korszerű, népies magyar építés ügye*. Bent a nagyvárosban mi azt csinálhatunk, amit akarunk. Utánozhatjuk a régit, utánozhatjuk az idegent, az indigena nagyvároslakót beterelhetjük mindenféle rendű és jellegű épületbe, amelynek a bérét csak megfizetni képes, emelhetünk csillogó monumentumokat hazafias érzelmeink legyezgetésére, rávarázsolhatjuk India minden pompáját turáni alapon — mindezt megtehetjük, mert a nagyváros sok mindent megenged! De a vidék ügye, az más. Itt nem lehet mást tennünk, mint lehajolni a feladathoz, szeretettel körülnézni az anyagok után, belelátni a magyar nép életébe, és úgy megalkotni azokat a formákat, amelyek végeredményben egyszer már ki kell, hogy emeljék a magyar vidéket abból a gyülöletes *izlés-sivatagból*, amelyben évtizedek óta porosodik.

Ezen a ponton aztán nem segít majd semmiféle paktuma és kongresszusa a nemzetközi építészeti formanyelvnek, ha csak az a kongresszus el nem ismeri, hogy a magyar vidék épen úgy más, mint ahogy az angol a némettől, az olasz a norvégtől különbözik.

Nekünk, magyaroknak az lesz az igazi új építészetünk, amellyel felépíthetjük, — fel kell építenünk a magyar vidéket, a magunk és mindenki gyönyörűségére.

Az építőipari anyagok termelésének irányítása a kartelek kezében van. A fogyasztás irányítása kellő megszervezettség esetén az építőiparosok kezében lehetne. A szervezettség hiányában nem léphetünk fel irányitólag s ezért az árakat nem befolyásolhatjuk. — A kávésok és vendéglősök termelő és értékesítő szövetkezetet tartanak fenn. Ilyenirányú összefogással nem befolyásolhatnánk-e az építőipari anyagárak kedvezőbb alakulását?

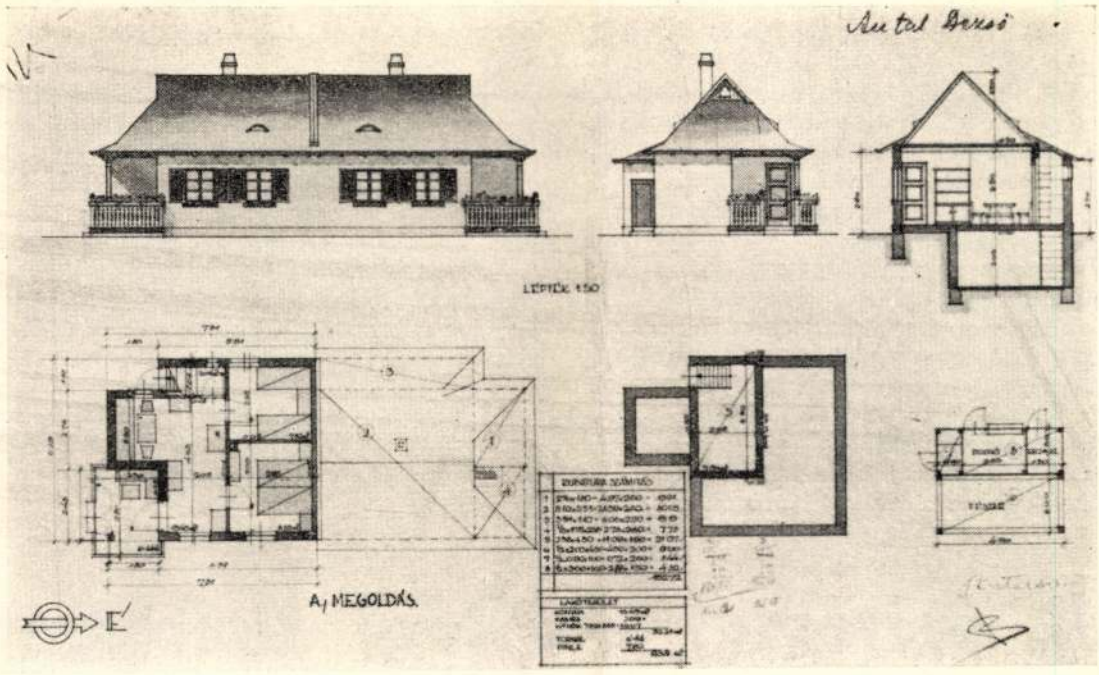

Antal Dezső városszéli telepítési pályaterve

Ezeknek számát néhány ezerre becsülve, a családtagokkal együtt tízezer emberre tehetjük. Mivel ezeknek elhelyezésére már az előbbi átlagnál gondoltunk, ez a körülmény nem okoz többletet. Megélhetésüket pedig a telepek lakói képesek biztosítani.

Összegezve a fentieket, *a telepítéshez szükséges tőke 400 millió pengő, a szükséges terület pedig 200 ezer hold föld.* Ezzel szemben százezer család otthona és megélhetése lenne biztosítva. Ezenkívül százezer munkás három évig munkához jut és ebből a munkából 380 millió pengő értékű tőke képződik, továbbá felhasználunk 20 millió pengő értékű nyersanyagot. A föld értékét pedig nagyban emeltük.

7. **A telepítések pénzügyi megoldása** a másik fontos kérdés. Erre vonatkozólag is sok terv látott már napvilágot. A mi elgondolásunk a következő:

Ismeretes, hogy hogyan épült fel Budapest a mult század végén s a jelen század első éveiben. A tehermentes telkek tulajdonosai egymásután építették fel a házak sorát. Az építkezéshez szükséges pénzt váltókkal szerezték meg. Tudjuk, hogy ezek a váltók a munka megkezdése előtt semmiféle értékkel nem bírtak, de amint munkát teljesítettek a telkükön, a munkateljesítmény arányában emelkedett hitelük és a befektetett munka fedezte a váltók értékét. Ezen váltókat azután szabadon pénzzé tehették, s így lett érték a munkából.

A mult tanulságait felhasználva, semmi akadályát sem láthatjuk olyan államjegyek kiadásának, melyeknek fedezetét a létesítendő ingatlanok képeznék. Itt természetesen az első kérdés az, hogy nem jelentene-e inflációt ezeknek az államjegyeknek a kibocsátása. Ezzel a kérdéssel több közgazdasági szakértő foglalkozott gondolatunk felvetése óta. *Ipolyi* Mihály például azt mondja: „Ez a tranzakció kifejezetten *önsegélyt jelentene*, és így, bár az államjegyek törvényes fizetési eszközöknek volnának deklarálandók, kizárólag *a belső forgalom* céljait szolgálnák. Attól pedig, hogy ezek az államjegyek a Nemzeti Bank által kibocsátott bankjegyekkel szemben diszázsiót szenvednének, már csak azért sem kell tartani, mert egyrészt aranypengőre szólnának a címletek, másrészt pedig olyan nagyszerűen volnának első helyen ingatlannal biztosítva, hogy fedezetük vetekednék akár egy 50%-os aranyfedezettel is . . . De egyébként is az egész tranzakció *átmeneti jellegű* és ideiglenes segítséget jelentene az országnak addig, amíg a manapság összekuszáltan álló világgazdasági ügyeket a világ bölcsei valahogyan kibogoznák". Ugyanezt a véleményt képviselte *Becsey* Antal a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara új munkaalkalmak teremtésével foglalkozó ülésén, amikor azt hangsúlyozta, hogy a kibocsátandó pénzjegyek *termelő munkára való felhasználása* nem vonna maga után inflatórikus hatást, ellenben jelentősen csökkentené a munkanélküliséget.

Ha azt nézzük, hogy mi lesz az így kibocsátandó pénzzel, megállapíthatjuk, hogy az állampolgárok egész tömegét megjárva, visszakerül az állampénztárba adók és illetékek címén, s ez egy olyan többlet, amit az állam különben nem vehetne be. A pénznek ez a körforgása körülbelül egy év alatt megtörténik.

Ma az a helyzet, hogy az állam költségvetése 700 millió pengő körül van. Ezzel szemben a bankjegykészlet kb. 350 millió. A bankjegykészletnek tehát szükségképen kétszer kell megfordulni az államkasszában. A 350 milliónyi bankjegyforgalmat aranyállományunk mellett szaporítani nem lehet, arra pedig nincs kilátás, hogy az állam aranyállományát szaporítani tudná. Ausztriának 7 milliónál is kevesebb lakossága van, bankjegyforgalma mégis 800 millió pengő. Ezzel szemben a kilenc milliós Magyarország bankjegyforgalma csak 350 millió. Világos, hogy ilyen körülmények között egészséges gazdasági életet teremteni nem lehet. Finánctechnikai elgondolásunk átmenetileg ezen a helyzeten segítene. Az állam a körforgás útján visszakerült pénzt felhasználhatná a második évben a telepítési programm további megvalósítására. Így a 160 millió pengő értékű pénzjegy három esztendő alatt 300%-os fedezetet nyerne.

8. **A gazdasági válság megszünésével,** a nemzetközi gazdasági helyzet s ennek kapcsán a magyar helyzet megjavulása után az esetleg felszabaduló telepeket az állam felhasználhatja egy nagyszerű szociális műveletre: az aggkori biztosítottak elhelyezésére.

Annyi bizonyos, hogy a munkanélküliség veszedelmes szaporodása komoly meggondolást követel: valamit sürgősen cselekednünk kell. A Nemzeti Munkaterv telepítési programmját ki kell terjeszteni az ipari munkanélküliekre is. Az építőipar mai helyzetén segíteni kell, mert ha ezen segítünk, az egész gazdasági élet fellendülését segítjük elő.

—

Uj építészet — Régi építészet

Melyik az igazi?

Írta: Padányi Gulyás Jenő

Az új építészet még probléma

Szükséges, hogy újra és újra elővegyük ezt a kérdést. Új építészetről írunk immár évtizedek óta, s mindig igazunk van, mikor erről írunk. Igazunk van, mert az építészet még mindig évről évre újulni, változni tud, ami annak a jele, hogy újulnia, változnia is kell. Az új építészet még nem ért el abba a stádiumába, amikor megállapodhat, elpihenhet s átadhatja magát az évtizedes, esetleg évszázados önismétlésnek.

Ennek a merőben esztétikai igazságnak azonban igen érzékeny *gazdasági vonatkozásai is vannak.* Ez a felismerés naponta megújuló gondot okoz mindazoknak, akik az építészet ügyéből maguknak lelkiismereti kérdést csinálnak. Gondot okoz azoknak, akik pénzükért építeni akarnak, s akik azt szeretnék, hogy házuk szép, jó és korszerű legyen: példát mutasson. Gondot okoz azoknak, akik az építtető eme jószándékait érvényesíteni hivatottak, a tervező építészeknek. Gondot okoz végül — és nem utolsó sorban — a munkát végző építőiparosoknak.

Melyik az igazi? — kérdi magában mindenki, aki gondot csinált magának az új építészet ügyéből.

A helyes értékelés hiánya

Minthogy az esztétikai értékelésnek mértékét ma ép oly kevéssé ismerjük, mint a multban, ma sincsen más érvünk valamely épület jó vagy rossz voltára, mint a tekintélyi érv, egyes kritikusok, műértők véleménye, akiknek szavára hallgatni szokás. A közvélemény az ő véleményük alapján alakul, illetve azoknak az orgánumoknak a közvetítő munkája nyomán, amelyekben a kritikus szóhoz jut: az építészeti folyóiratok alapján. A folyóiratok képei azonban bizonyos kényelemre szoktatnak. Először is leszokunk arról, hogy az új épületeket meg is nézzük, *megelégszünk, ha a fotografiájukat láttuk.* Eltekintve a rossz gazdasági viszonyoktól is, a szakember is mindritkábban veszi a fáradtságot ahhoz, hogy vezető szerepet vivő nagy mesterek munkáit *a valóságban alaposan szemügyre vegye.* Ebből következik továbbá az is, hogy a világ építőművészi terméséből nem azt vesszük észre elsősorban, ami figyelmünket egyébként lekötné, hanem azt, amit a különböző folyóiratok szerkesztőségei helyettünk észrevesznek és közölnek. Irtózatos nagy a felelőssége tehát — mint minden téren — ezen a téren is a sajtónak, s állapítsuk meg mindjárt, hogy elég nehéz is ennek a felelősségnek eleget tenni, mert a lapnak élni kell, a folyóiratnak érdekesnek kell lenni, ami egyet jelent azzal, hogy keresnie kell az érdeklődést felkeltő kiemelkedő vagy szélsőséges példákat, ki kell szolgálni a divatot.

Ha ma a nagyközönség a korszerűség kritériumát *a lapos tetőben és az épület kockaszerű kopárságában látja:* ezért a felelősséget nagyrészt azok a folyóiratok kell, hogy vállalják, amelyek a „tárgyilagosság" és „célsze-

Építőmunka 1933. 1. szám

jó költségvetés lehet megnyugtató biztosítéka az építkezés sikerének és teszi lehetővé azt, hogy az építtető saját háza építésekor tőkéjét megfelelően konzerválja.

A gondos előméretes költségvetést a tervező még a munkák vállalatba adása előtt előirányzati egységárakkal tölti ki, az egységárakat az egyes mennyiségekkel kiszorozva és összegezve, kiszámítja az építkezés pontos előirányzati költségét. Majd több vállalkozótól ajánlatot szerez be. A beérkezett ajánlatok rendszerint 5—10%-kal maradnak alatta vagy lépik túl az előirányzatot, ami a tervező számításait is igazolja.

Az építtető érdekeinek védelmében nem elégséges azonban a szakszerű költségvetés; a jó költségvetés alapján kiadott építési munkákat, azok befejezése után gondos szakszerű leszámolási műveletnek kell követnie. A legtöbb építkezésen a munka közben, mikor a ház még csak félig kész, ugyanis bizonyos változtatásokat tesznek. Építtető meggondolja magát, egyes munkákat elhagy, másokat gazdagabb kivitelben rendel el. Ezért nem szabad az építkezést átalányösszegben kiadni, mert az átalányösszeg úgyis módosul. Vállalkozók átalányösszeg esetén hajlamosak arra, hogy az elmaradó munkákat valóságos értéküknél kevesebbre, az új munkákat pedig indokolatlanul többre értékeljék; ilyenkor csak az építészmérnök tud igazságot tenni.

A tervező építészmérnök az építtető érdekeit képviseli a leszámolási művelet elkészítésekor — illetve a vállalkozó által készített leszámolási művelet átvizsgálása alkalmával — midőn a szerződés mellékletét alkotó részletes előméretes költségvetés szerint a legnagyobb részletességgel **újból** kiszámítja az egyes munkák valóban elkészített mennyiségét, most már nem a tervek alapján, hanem magának az épületnek pontos felmérése útján, és megállapítja azt, hogy a szállított anyag és végzett munka a valóságban megfelel-e az előírásoknak és a szakszerűség követelményeinek. Amennyiben az építkezés folyamán változások vagy újabb rendelések történtek volna, meghatározza az arányos, vagy új egységárakat. Az általa megállapított építési összegből levonásba hozza építtető által netalán természetben szolgáltatott anyagok értékét, vagy a kiírásnak meg nem felelő, de azért átvételre alkalmas anyagoknak, vagy munkáknak értékcsökkenését. A vállalkozó pontos végjárandóságát azután úgy állapítják meg, hogy fentiek szerint kiszámított összes vállalkozói keresetből a nyert részfizetések összegét, valamint a jótállási biztosítékot, esetleg az átvételkor észlelt hiányok megszüntetésének biztosítására szolgáló külön biztosítékot is levonják.

A leszámolási műveletet a munkák végső átvétele alkalmával a tervező építész jegyzőkönyvbe foglalja. Ez a jegyzőkönyv a fentiekben vázolt leszámolási műveleten kívül tartalmazza a munka folyamán a szerződéstől eltérő változtatások megállapítását, az átvételkor észlelt netalán megállapított hiányok felsorolását, az azok megszüntetésére szolgáló intézkedéseket és megállapítja a hiányok helyreállítási kötelezettségének időpontját. A jegyzőkönyv a munkák átvétele ideiglenes mivoltának hangsúlyozása mellett intézkedik a jótállási idő letelte után megtartandó végleges átvétel időpontját illetőleg is. A felülvizsgálati jegyzőkönyvet a vállalkozó rendszerint oly megjegyzéssel írja alá, hogy a leszámolást és a jegyzőkönyvben foglaltakat elfogadja és hogy építtetővel szemben ezen munkájából folyóan további követelést nem támaszt.

Az ily gondossággal megejtett leszámolási művelet a tervező munkájának befejező része. A leszámolás pontos elkészítése még kisebb építkezéseknél is nagyfontosságú és a tervező építésztől mindenkor odaadó munkát kíván. Különösen megnehezül a tervező munkája akkor, ha az építkezést iparosmunkánként tagolva külön-külön adják vállalatba. Ilyenkor a költségvetés nem kellően részletes, vagy nem eléggé világos szövegezése az egyes iparosok között félreértésekre, vitákra szolgáltathat okot, melyek összegszerű jelentősége rendszerint a leszámoláskor derül csak ki, az egyes iparosoknak az építtetővel szemben — látszatra váratlanul és indokolatlanul — támasztott követelései formájában. Ilyenkor azután az építtető egymaga aligha tudna igazságot szolgáltatni, csak a tervező építész lehet az, aki az összes, az építészetben előforduló iparos szakmák kellő ismeretének birtokában, a szakszerűen megokolt leszámolási műveletben megtámadhatatlanul leszögezi igazságos álláspontját.

A tervező működése biztosíték vállalkozó részére is arra nézve, hogy munkájának gyümölcsét megérdemelt vállalkozói hasznát végzett becsületes munkájához mérten elnyeri.

A tervező építész közreműködése tehát mindkét fél érdeke. Már a munka kiadása alkalmával módja van a kalkulációban is jártas tervezőnek a legreálisabb vállalkozót kiválasztani, a jó költségvetés és pontos leszámolási művelettel pedig a megkívánható legjobb munkát a legjutányosabban az építtető részére és az építkezés békés lebonyolítását mind az építtető, mind a vállalkozó megelégedésére biztosítani.

A vidék építészete.

PADÁNYI GULYÁS JENŐ.

Elég hosszú ideig, talán a legutóbbi időkig a modern építészet problémáit tulnyomórészt fővárosi szemszögből néztük. Ez a nyilván elfogult szempont részben talán indokolást nyer azzal, hogy különösen a háborút megelőző években olyan jelentékeny fővárosi építkezések folytak, amelyek a vidéki építkezéseket háttérbe szoríthatták, ma azonban, amikor a főváros, annak közintézményei nagyban általánosságban kiépültek, ez a szempont még kevésbé lehet indokolt. Szembetűnő az az óriás különbség, amely a főváros és a nagyvárosok építészete, illetve másfelől a vidék építészete között mutatkozik. Pontosan ábrázolja ez a különbség azt a tényállást, amely szerint a magángyakorlatot folytató építészmérnökök túlnyomó százaléka Budapestet választotta munkateréül s csak egészen kis töredéke szóródott szét a vidéken. Ha sajnálattal tapasztalható, még a fővárosban is és még ma is az építőművészi szempontból vett kontárság romboló munkája, a vidéket illetőleg — dicséretes, de ritka kivételektől eltekintve — bizvást elmondhatjuk, hogy az általában a kontármunka martalékául esett. Nehéz volna, de talán igazságtalan is, ezért az eredményért azokat felelőss tenni, akik egyrészt a közoktatásban, másrészt a sajtóban rejlő hiányok miatt nem voltak képesek építészeti igényeiket a kor színvonalára emelni; sem pedig azokat, akik ennek a kulturális igénytelenségnek a televényén minden valószínűség szerint legjobb tudásuk és szándékuk szerint építették fel azokat az épületeket, amelyek a szakember és a szépet kedvelő kultúrember szemében a vidék képét hosszú időre elrontották. A felelősség súlya tulnyomórészt reánk magunkra, építészmérnökökre nehezedik, amiért nem elég rugalmasan alkalmazkodtunk ezekhez a másféle feladatokhoz s nem értékeltük azokat eléggé az ország és a nemzet szempontjából.

Minden vonatkozásban kárt okozott ez a közömbös eljárásunk. Hogy egyebet ne említsek, gondoljunk csak egy pillanatra népépítészetünkre s általában az építészetben sokak részéről követett nemzeti jellegre. Építészetünknek tipikusan városi jellegű kultúrája ezt a problémát szinte kizáróan az aszfaltból nőtt városi feladatokon keresztül nézte. A nagyváros pedig rendkívül türelmesnek mutatkozott ezzel a követelménnyel szemben. Békesen türte, hogy a nemzeti jelleg címén esztétikai fantaszták elméletben és gyakorlatban kedvük szerint alkalmazzák a távol kelet *rokonmotívumait* s komoly sikerként könyvelhessék el az építészetnek, a himzőiparnak és a dekoratív festészetnek idült összetévesztését. Miközben állandóan a magyar nép művészetét az őshaza motívumait és a nemzeti jelleget féltették s igyekeztek átmenteni hatemeletes bérházaink homlokzataira, azalatt a népművészet szerény és hallgatag alanya a nép, nedves, szigetelésnélkül épült, rosszul megvilágított és rosszul szellőzött viskókban szívta magába s oltotta utódaiba a t. b. c.-t, vagy ha módosabb volt és tehette, meghonosította a lehetőség szerint három oldalról, tűzfallal övezett falusi házat, színes csempékkel az ablak körül.

Fenyeget a veszély, hogy az építészetben ma uralkodó új jelszavak, mint a tárgyszerűség és a célszerűség, hasonló tévutakra terelődhetnek, ha azok alkalmazási köre a jövőben is városi (nagyvárosi) építészetünkre szorítkozik. E sorok írója élénk figyelemmel és lelkesedéssel kíséri nyomon azokat az eredményeket, amelyeket a korral haladó külföldi kartársaink elérnek. Tisztelettel hajol meg mindazoknak a teljesítménye előtt, akik netalán szélsőséges eszközökkel is, de a maguk országának feladatait a szabad alkotó ember könyörtelen függetlenségével segítik hasznos és érdekes megoldások felé. Kézenfekvő, hogy ezeknek a frappáns külföldi megoldásoknak a másolatai bármely nagyváros épülettengerében arányra könnyen terjeszthetők s azáltal bizonyos mértékig abban a kényelmes helyzetbe kerülhet az építész, hogy nem kényszerül a feladat jellegének megfelelő megoldásra, nem kényszerül arra, hogy feladatát a különálló itthoni szempontok figyelembevételével átélje. A vidék építészete effélét nem tűr meg. A magyar kisváros, a magyar falu problémája arra kényszeríti a tervezőt, hogy a problémának magát teljesen szolgálatába állítsa s arra szorítja, hogy a megoldásban a szükséglet és a környezet diktálta feltételeket elfogadja. Amikor egy időben tucatszámra készítettük az ú. n. *exisztenc-minimumos* városi lakásalaprajzokat, mindig az járt az eszembe, hogy ugyan mi haszna van ebből a mi, vidéken, falun élő népünknek s vajjon mikor jön el az az idő, amikor az egy- vagy kétszoba-konyhás istállós gazdaházak végre felkeltik érdeklődésünket.

A jelek arra vallanak, hogy ez az idő elérkezett. A Mérnökegylet előadótermei a magyar stílus felett folytatott terméketlen viták helyett mind gyakrabban válnak otthonaivá a magyar gazdaproblémáknak. Nemcsak a mérnöki, közgazdasági, de az építészi szakosztályok is majdnem olyan igyekezettel kezdenek a mezőgazdasági termelés és üzem, a földmíveslakás, a tehénállás és trágyatároló kérdéseibe belemélyedni, mint amilyen érdeklődést régebben legfeljebb a színházak, múzeumok, zenepaloták és egyéb városi kultúrintézmények szükségleteivel szemben tanusítottak. Ez az örvendetes irányváltozás szerencsére egyáltalában nem veszélyezteti a magas kultúrát, még kevésbé kultúraellenes, hanem ellenkezően éppen arra hivatott, hogy a kultúra ebben az országban minél egyetemesebbé váljon.

Ha fentebb annak a nézetünknek adtunk kifejezést, hogy a vidék építészi kultúrálatlanságában a felelősséget túlnyomórészt magunknak kell viselnünk, hasonló tárgyiassággal kell megállapítanunk azt is, hogy a magyar építészmérnököt e pillanatban már nem részvétlensége, hanem legelsősorban bizonyos állami intézkedések hiánya akadályozza abban, hogy feladatát ellása. Mi teljes erővel érezzük kötelességünk súlyát. Ez azonban nem jelenti azt, hogy hajlandók vagy képesek vagyunk közérdekű feladatunkat a hatóságok és a törvényhozás részvétlensége mellett sikerrel vállalni. Egyszerűen képtelenség azt várni a magyar építészmérnöktől, hogy miután hatalmas áldozattal, a világ egyik legtökéletesebb műegyetemén, kényes, tudományos, művészi és etikai elvek érvényesítését vállalta és tűzte ki feladatául, hogy ugyanaz a mérnök, aki kilenc szemeszteren keresztül megfeszített munkával, szereli fel magát mindazokkal a kultúrális fegyverekkel, amelyek a kultúrharc sikeres megvívásához szükségesek, hogy ugyanazok a mérnökök a műegyetem küszöbét átlépve, egyszerre egy dzsungelben találják magukat, amelyben a legelső kőbaltás és mérgezett nyilas indián *régi jogon* és a hatóság asszisztenciája mellett leterítse. Ugyanakkor amikor hatóságaink a hibás ortográfiával írt jogi vagy közigazgatási formaságoknak meg nem felelő beadványokat tárgyalás nélkül visszautasítják s az ilyen felet jegyzőhöz utasítják, vagy az ügyvédkényszert akasztják a nyakába, ugyanaz a hatóság a technikai abszurdumokat is tartalmazó, a műszaki megérthetőség határain innen eső beadványokat nemcsak tárgyalás alá veszi, hanem azokra a szükséges építési engedélyt is megadja.

Ha felismerte az állam és volt ereje ahhoz, hogy a járványos betegségek terjesztését nem tekintheti az egyéni szabadság címén megengedhetőnek; ha felismerte azt, hogy a hatóságok, bíróságok munkája, a polgárok jog- és vagyonbiztossága megköveteli azt, hogy még a magánügyében eljáró polgár is adott esetben jogi- vagy közigazgatási szakember munkáját legyen köteles igénybevenni; ha igen helyesen üldözi azokat, akik avatatlanul kontárkodnak bele ezeknek a jogi vagy közigazgatási szakembereknek, a privilégizált munkakörébe; akkor mind a polgárok vagyonbiztossága, mind egyáltalában a nemzet vagyonbiztossága érdekében nyiltan és egyenesen azt a követelményt, kell támasztanom a magyar törvényhozás, a magyar államhatalommal szemben, hogy segítse elő törvényes intézkedésekkel a mérnök munkáját.

Lehet egy másik eset is, az tudniillik, hogy mértékadó helyen a mérnök munkáját nem tartják erre a hatósági védelemre érdemesnek. Lehet, hogy igaza van annak a közéleti és felelős állásban levő kitűnőségünknek, aki szerint ma a kontárok korát éljük és ehhez kell, hogy alkalmazkodjunk. Ebben az esetben azonban céltalan és lelkiismeretlen dolog nyitvatartani a Műegyetemet. Ha azonban az ország igényt tart, a magasabb kultúra szolgálataira, akkor gondoskodjék arról is, hogy annak munkásai tudásukat és energiájukat valóban feladataikra koncentrálhassák és fordíthassák, ne pedig arra, hogy saját szerepük fontosságáról és közérdekű voltáról a közvéleményt úgyszólván minden konkrét esetben meggyőzni kényszerüljenek. Ügyvédnyomorról hallunk és szomorúan vagyunk kénytelenek tudomást szerezni róla, mert teljes mértékben átérezzük az élet egy más vonatkozásában szolgálatot teljesítő szakember-kartársainknak nehéz küzdelmét. De gondoljuk el mekkora lenne az ügyvédnyomor, ha a bíróságok előtt mindenki, aki írni-olvasni tud, elvállalhatná a jogvédelmet.

Ez a probléma és a vidék építészetének problémája szorosan összetartoznak s mivel nem tartozunk az álmodozó széplelkek közé, nyiltan kifejezést adunk annak a meggyőződésünknek, hogy ameddig a mérnöki munka védelme az egész országban és a mainál sokkal tágasabb körben statuálva nincs, addig tovább fog folyni értékeinknek nemcsak a magyar építési kultúra, de szorosan vett anyagi szempontokból való pusztulása s addig sajnos joggal jelentheti ki a magyar pénzügyminiszter az ország házában, hogy a falusi kislakásépítő-akció házépítési kölcsöneit, azért nem lehet hosszabb törlesztési időre konvertálni, mert nem bizonyos, hogy ezek az újonnan épített házak 50 esztendeig eltartanak.

Építési munkakörök.

IVÁNYI GYULA.

A magánmérnökök, akik állandóan érintkeznek a nagyközönséggel, napról-napra azt tapasztalják, hogy az építészi munkakörökkel legtöbbször még a többi diplomás emberek sincsenek tisztában, hát még a nagyközönség. Ennek főokát abban látom, hogy a legutóbbi időkig az ország hirtelen fejlődéséhez viszonyítva, kevesen voltak a műszaki képzettségűek. Minden műszaki képzettségű talált annyi munkát, hogy abból gond nélkül meg tudott élni, s így nem volt szükség a különböző végzettségnek megfelelő munkakörök elhatárolására. Majdnem napjainkig hiány volt a műszaki munkaerőkben s ennek következménye, hogy sok műszaki munkát még ma is más végzettségű egyének látnak el, amiatt, mert 20—30 év előtt kényszerűségből így kellett ellátásukról gondoskodni.

Csak a legutóbbi időben állott be az a helyzet, hogy műszaki erőfölöslegünk van. Beállott azért, mert megállt az ország fejlődése, csökkent a termelő műszaki munka és ezzel szemben aránytalanul növekedett a műszaki végzettségűek száma. A túlproductió természetes következménye az egyes érdekcsoportok tömörülésére és hatásköreik körvonalozására irányuló törekvés. Sajnos, a hatóságok nem elég gyorsan alkalmazkodnak az élethez és egy-egy törvény vagy rendelet megszerkesztése eltart évekig, sőt évtizedekig, miként az új építőipari törvény példája is igazolja. Mire megszületnek e rendelkezések, nagyon gyakran

Reggeli Magyarország

STÍLUS ÉS MINŐSÉG

Irta: Padányi Gulyás Jenő

Az első mély benyomás, amelyet az új német építészet kiállítása a szemlélőre gyakorol: az a tisztelet és megbecsülés, amelyben a hivatalos Németország az építészetet részesíti. Tudjuk, hogy ez a megbecsülés nem újkeletű s éppen, mert a német építészet mindég erős és hű kifejezője volt a német léleknek, érthető, hogy az alkotó munkában való gyönyörűség, a legmagasabbrendű teremtőtevékenységnek a legfőbb állami hatalom részéről való elismerése a háború zajában is példaadóan érvényesül. A meghívó szerint a kiállításért közvetlenül felelős *Speer* tanáron kívül *Ribbentrop* külügyminiszter és *dr. Goebbels* propagandaminiszter azok, akiknek felhívására ez a nagy bemutatkozó létrejött, következőleg a kiállítás maga is messze meghaladja a szakemberek érdeklődésének körét s joggal igényt tart a közérdeklődésre.

Vegyük szemügyre s vonjuk le a tanulságokat belőle azzal a figyelemmel, amelyre ez a Széchenyi-évfordulón legelső magyar kiállítócsarnokunkban megnyilt német kiállítás minden tárgyias szemlélőt kötelez.

A németek tudnak építeni, tudnak fényképezni és tudnak kiállítást rendezni: ezzel az érzéssel sétálunk a tíz négyzetmétert meghaladó óriási fényképnagyítások és óriási modellek között. Van szívük áldozni, ha egy tárgyat be akarnak mutatni, mint azt a müncheni Königs-Platz modelljén látjuk, melyet régi múzeumaival és lakóházaival együtt nagy összefüggésben ábrázolnak, hogy a térrel kapcsolatban álló új pártépületeket s térrendezést érthetővé tegyék. A berlini vezéri palota egyes csarnokait ügyes tükörvetítőkkel érzékeltetik teljes arányukban s a kivilágítható belső részletek bizonyára nem tévesztik el hatásukat a nagyközönség körében.

A szakember, aki a mai német építészet egész munkaterületét ismeri, szinte sajnálja is kissé, hogy a bemutatás monumentális hatásának biztosítása mellett bizony alig maradt tér a német polgári építészet bemutatására. Az óriási fényképnagyítások, melyek nem egyszer építészeti szempontból kevésbbé értékelhető részleteket, néha csak egy konzol-sor ritmusát ábrázolják — elvették a teret a stuttgarti, bécsi, hamburgi mesterek méreteiben szerényebb, de minőség szempontjából igen becses alkotásai elől, holott tanulságos lett volna a magyar nagyközönség számára látni, mily hallatlanul erős nemzeti öntudat, népi szellem hagyománytisztelet és mennyi báj jellemzi a kis postahivatalok, lakóházacskák, telepek, iskolák épületeit, amelyeknek nemcsak külső megjelenése, de belső berendezése is minden részletében a német szellemet sugározza. Tanulságos lett volna, ha magyar hivatalos köreink látják, mennyire nem tűr engedményeket német nemzeti szempontból Németország, valahányszor csak német pénzen épületet emelnek. Ez a példa igen ösztönzően hathatott volna abban az irányban, hogy mi is hasonlóképpen tegyünk. Persze nem úgy, amint sokszor tesszük is, hogy mi is utánozzuk a német folyóiratokban megjelenő kiváló német alkotások formáit, hanem úgy, hogy mi sem tűrünk engedményeket magyar nemzeti szempontból, valahányszor csak magyar pénzen épületet emelünk.

Az az erő, amely egy építészeti alkotáson keresztül egy nemzet belső életenergiáit szétsugároztatni és érzékelhetővé tenni képes, nincsen egy külföldi állam által sem szabadalmaztatva, mindenki széles e világon kedvére élhet vele, ha tud. Ezeket az itt kiállított hivatalos épületeket nézve bizony elszomorodik az ember, ha egyes magyar hivatalos épületekre gondol. Ne menjünk messzire, maradjunk csak az építőművészet tárgykörében legközelebbről érdekelt kultusz- és iparügyi minisztériumok tájékán. Valahányszor kapuján belépünk, mindég újra kérdezzük: lehet-e ebben a rossz, századeleji bérházban — melyben maga a minisztérium is csak bérlő — kultúrát irányítani s szorosabban építőművészeti kultúrát dirigálni? Hiszen ennek az adminisztrációra is tökéletesen alkalmatlan bérkaszárnyának minden zuga, minden folyosója, minden alapraizi zürzavara árasztja a lelketlen, rideg hatást. Az iparügyi minisztérium folyosóit is hiába építik át háromévenként s hiába csepeg a »neobarokk« nagy tárgyalótermén, bútorzatán: ez az épület is csak a toldás-foldás megtestesítője. Vagy talán a rendőrfőkapitányság denevéroduiról a magyar királyi rendőrség kiválósága, ereje, biztonsága tüköződnek vissza?

De hagyjuk ezeket a fájdalmas összehasonlításokat s térjünk vissza kiállításunkra, melynek előcsarnokában két nagy kép is beszámol arról a közvetlen érdeklődésről, melyet a német nép vezére az építészet iránt tanusít. Azt mondta *Hóman* Bálint megnyitó beszédében, hogy a stílusok a mesterek s Maecaenas szerencsés találkozásából kapják a lendületet fejlődésükben. Érdemes megkeresni az új német építészet arcvonásain az építész és a nagy pártfogó együttműködésének nyomait. Ezek a német hivatalos építmények nagyszabásúak, hallatlan erő van bennük, és érdekes módon klasszicizáló a modoruk. Inkább komorak, mint derűsek. Inkább szigorúak, mint játékosak. Hűek az időkhöz és a körülmények közt, amelyben létesültek. Egy imperátor alkotásai egy szocialista államban. Nem az az érzésünk, mintha a német építészek alkotókedve fogta volna szekerébe egy nagylelkű művelvező hatalmát és bőkezűségét, — ez lett volna a Maecaenas esete — sokkal inkább az a benyomásunk, hogy az az egyéniség, amely ma minden német cselekedetre rányomja bélyegét, amelyben a mai Németország mintegy kifejezésre jut, alkotó közegeket talált, akiken keresztül szellemének építészetté formálható sziporkai fáklyákká gyúlhattak. *Gutterer* Lipót államtitkár megnyitójából is ezt értettük ki: a kiállítás rendezője, a birodalmi főváros építészeti főfelügyelője, *Speer* Albert az az építész, aki leghívebben tudja kifejezésre juttatni a német nép vezérének építészeti álmait, aki legközvetlenebbül tud építészetileg a német nép vezérének képzelete szerint gondolkozni. Ezek a méreteikben megdöbbentő oszlop- és pillércsarnokok, az a katonás rend és egyszerűség, amely rájuk jellemző, az nem egyszerűen klasszicizmus, hiszen nem is mindig tartja be a klasszikus szabályokat. Ezek az építmények — különösen a hadiiskolák modelljeiről érezzük ezt — egy Bismarckig, Nagy Frigyesig gyökerező nagy német szellem építészeti harsonásai, mégpedig a világzengéshez mért öblös torkú harsonásai.

Nem volna azonban hű a jellemzés, ha csak az építmények *stílusáról* beszélnénk s nyomatékkal fel nem hívnók a figyelmet *minőségi* kiválóságukra. Stíluskérdésekben a felfogások különbözők lehetnek, ez érzelmi és hangulati kérdés is. Minden vitán felül áll azonban az a technikai tökély, alaposság és mesterségbeli készség, amely ezeket az épületeket kitünteti. Itt aztán valóban tanulhatunk s ebben a tekintetben gátlások nélkül utánozhatjuk is a német építészetet. A nemes anyagoknak, a jó köveknek, márványoknak, keményfának, vasnak, acélnak, égetettagyagáruknak megbecsülése és jóformán kizárólag ezeknek a nemes anyagoknak alkalmazása olyan értéket adnak az új német építészeti alkotásoknak, amely stílusváltozáson és időn túl maradandó.

Mert mi igen gyakran túlbecsüljük a stílust a minőség rovására. Elfogadunk, sőt megdícsérünk egy épületet, ha felfogásunkkal összhangzó a stílusa és ily esetekben elnézzük kiviteli hibáit, anyagának másodrendűségét, néha silányságát is. Ellenkező esetben pedig a minőség érdemét se vagyunk hajlamosak elismerni. Mindkettő hiba. Hiába terveztek meg egy épületet a legszebb — akár új német — stílusban, ha tartó pilléreit hibás téglákból, fagyot nem álló kövekből, párkányait silány malterből vonták. A *stílus* igényt tart a *minőségre* is, mely nélkül hiába minden talmi utánzat és hiú külsőség. A jó és tartós minőség tetézi meg a német stílus becsületét is.

Korszerű és időtálló magyar stílust sem tudunk elképzelni a hazai éghajlati viszonyokat bíró, itthon található tartós, hamisítatlan magyar anyagok és magyar kéztől mívelt jó szerkezetek, egyszóval jó minőség nélkül. S amikor majd *stílus* és *minőség* egy műben találkoznak, akkor áll be a fénykora a magyar építőmunkának is.

Szebb lesz a nő
Divatcsarnok ruhában!
Kérje most megjelent ingyenes Magyar Divatlapunkat
Budapest, Rákóczi-út 70-76

Enyhítették a gyűléstilalmat

A *Magyar Távirati Iroda* jelenti: Miután a gazdasági munkák nagyrészben befejeződtek, a jövőben — a politikai jellegű gyűlések, összejövetelek és felvonulások kivételével — *egyéb gyűlések, összejövetelek és ünnepélyek*, ha megtagadásukra helyi közrendészeti okok nem forognak fenn, *ismét engedélyeztetni fognak.* Igy a kormányhatóságilag láttamozott alapszabályokkal rendelkező társadalmi egyesületek az alapszabályaikban előírt rendes közgyűléseket a működésük szempontjából szükséges egyéb gyűléseket, összejöveteleket előzetes rendőrhatósági engedély alapján a jövőben szintén megtarthatják.

Ismét szabad a magyarnyelvű levelezés Romániában

Bukarest, szeptember 27. *(NST)* A postavezérigazgatóság közli, hogy minden postahivatal felvesz belföldi és külföldi magyarnyelvű levélpostát és táviratokat. Eddig csak román, német és olasz nyelven lehetett levelezni és táviratozni.

Pakocs Károly a szatmári egyházmegye apostoli kormányzói helynöke

A *Circumscriptionum* kezdetű pápai bulla értelmében az 1938 augusztus 15-én egyenjogúlag egyesített *szatmári és nagyváradi* egyházmegyék ez év október elsejével újra elkülönülnek és önálló egyházmegyék lesznek.

A két visszaállított egyházmegye ideiglenes főpásztora a Gyulafehérváron székelő *Márton* Áron erdélyi püspök lett addig, amíg az apostoli Szentszék be nem tölti a két püspökséget. Mivel a román uralom alatt levő Erdélyben székelő püspök nem érintkezhetik a visszaállított egyházmegyékkel, az apostoli Szentszék megbízta azzal, hogy *az egyházmegyék vezetését helynökök útján lássa el.* Szombaton délután érkezett távirati értesítés szerint a szatmári egyházmegyébe apostoli kormányzói helynökké *Pakocs* Károly szatmári kanonok, országgyűlési képviselőt nevezte ki *Márton* Áron püspök.

Megadjuk a címeket kiket látogasson meg!
Délelőtti keresete
ÖT PENGŐ
Erzsébet-körút öt, III. kroda

MEGNYÍLT
rádió
bemutatótermünk
SIRAKY
MOTORSZALÓN
Hunyadi-tér 9
Telefon: 220-868
Tekintse meg
SIEMENS
PHILIPS
STANDARD
ORION
TELEFUNKEN
1942. évi legújabb típusait
RÉSZLET—CSERE
Kívánságra készülékeinket lakásán is bemutatjuk.

A kereskedelmi miniszter felhívása az autótulajdonosokhoz

Csak fontos ügyben használják a kocsit — Októberben a motalkóadag felét kapják

A motalkóval és kenőolajjal való fokozottabb takarékoskodás parancsoló szükségessége folytán a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter 142.300/1941. számú rendeletével elrendelte, hogy *az október havára már kiadott motalkójegyek ellenében csak a rajtuk feltüntetett mennyiség fele szolgáltatható ki.* E rendelkezéssel kapcsolatban a miniszter egyelőre még, mellőzve az egyes külföldi államokban már bevezetett egyéb kényszerintézkedéseket (például az éjszakai és a hétvégi közlekedés teljes betiltása, a tehergépkocsi közlekedés menetlevélhez való kötése, stb.) figyelmezteti a magyar gépjármű tulajdonosokat, hogy maguk vessenek számot az adott helyzettel és az alábbi irányelveket alkalmazzák:

1. A használatban meghagyott gépjárműveket *csakis szigorúan hivatásuknak ellátására, illetve gazdasági tevékenységükkel kapcsolatos utakra használják fel.*

2. Kerüljék különösen a nagyobb városokban *a szórakozóhelyek* előtt, valamint különösen szűk utcákban a gépjárműveik csoportos és hosszantartó parkírozását.

3. Szigorúan tartózkodjanak attól, hogy *hétközi, vagy hétvégi kirándulásokra* használják fel gépkocsijaikat, illetve azok üzemanyagait.

4. Az üzemanyagokkal való takarékoskodás érdekében a nagyobb fogyasztással és egyben a gumiabroncskopással járó *sebes hajtást*, valamint hirtelen fékezést mellőzzék.

5. A gumiabroncsok élettartamának meghosszabbítása érdekében *a légnyomás* a szokásos előírással szemben mintegy 15—30%-kal emelendő és az abroncsok gondozására nagyobb gond fordítandó.

6. A közhasználatú bérautók használata is a közérdekből indokolt gazdasági célú helyváltoztatásokra korlátozandó.

E figyelmeztetésben foglaltak teljesítését a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter ellenőriztetni fogja és azok be nem tartása esetén úgy egyesek ellen, mint, ha kell, általánosságban is megfelelő intézkedéseket fog elrendelni. *(MTI)*

Megalakult az Országos Teleki Pál Tudományos Intézet

A Magyar Történelmi Társulat csütörtöki közgyűlésén jelentette be *Hóman* Bálint kultuszminiszter, hogy *Bárdossy* László miniszterelnök és *Reményi-Schneller* Lajos pénzügyminiszter megértő támogatásával felállítják a nagynevű államférfi, *Teleki* Pál emlékét hirdető tudományos intézetet.

Az *Országos Teleki Pál Tudományos Intézet* feladata a magyarság és a vele együtt élő nemzetiségek, valamint a szomszédos dunavölgyi népek történeti életének, állami és társadalmi berendezkedésének, gazdasági és művelődési szerepének módszeres tanulmányozása és ismertetése. Feladatát a forrásanyag gyűjtése, rendszerezése és nyilvántartása, alapvető történeti és nemzetpolitikai kérdések vizsgálata, kritikai elemzése és tudományos feldolgozása, a magyarságot érintő külföldi mozgalmak és tevékenységek megfigyelése, nyilvántartása és tanulmányozása által tölti be. *Szigorúan tudományos módszerrel elért eredményeit az intézet külön kiadványban bocsátja közre és tudományos kérdésekben a minisztérium véleményező és tanácsadó szerve lesz.*

Az országos intézet kötelékében egyelőre három intézet működik: a *Teleki* Pál által életrehívott *államtudományi intézet* eddigi munkakörét tetemesen meghaladó körben, az újonnan alapított *Magyar Történettudományi Intézet* és az *Erdélyi Magyar Tudományos Intézet. A Magyar Táj- és Népkutató Intézet* és több kisebb intézet beolvad az államtudományi intézetbe.

Az új intézet propagandával nem foglalkozik, *az igazságot kívánja minden vonalon felderíteni.* legyen az kedvező, vagy lesujtó magyar népünkre, mert *Teleki Pál szerint az igazság ismerete a nemzetnek csak okulására vezethet* és az irányzatos ferdítés és a tények elkendőzése mindkettőt lealázza. *Az intézet irányítását maga Hóman Bálint kultuszminiszter veszi át* és a három intézet vezetésére *Rónai* András, *Deér* József és *Tamás* Lajos egyetemi tanárokat kérte fel.

Az *Országos Teleki Pál Tudományos Intézet* a hasonló feladatokat végző intézményekkel és társulatokkal szoros együttműködésben rövidesen megkezdi munkáját.

Fáy István államtitkár az egykori és a mai faluról

Fáy István titkos tanácsos, vallás- és közoktatásügyi államtitkár, egyházmegyei gondnok, a felsőbaranyai református egyházmegye közgyűlésén drámai képet adott a magyar falvak lelki életének válságáról. Fejtegetése szerint valamikor olyan volt a falu, mint egy meghitt, boldog nagy család.

De új világ jött és maga alá temette a régi református falu hitét, szeretetét, erejét és hűségét. Az emberek számítók, önzők, hitükkel alig törődők lettek. *A falu külső képe a régi, de lakói már nem a régiek.* A falu minden átmenet nélkül város akar lenni. Lakóit, főleg fiatalságát nem elégíti ki a falu. A várostól ellesett szokásokat és erkölcsöt akar felvenni. *Ne engedjük letérni az imádkozás útjáról a falut* a káromkodás, a szégyen és a pusztulás útjára. Nem szabad a falunak hivatott vezetők nélkül maradnia. Sajnos, alig van jelentkező a lelkészi, tanítói, jegyzői pályára. Ez is a városok felé való törekvés egyik jele. Kérte a pályaválasztás előtt álló fiatalságot: *igyekezzen a jogi pálya helyett a művelődési munkát elfoglalni.*

Juhász Andor temetése

Szombaton délután temették el dr. *Juhász* Andor titkos tanácsost, a magyar királyi kúria nyugalmazott elnökét. A temetési szertartást a kúria díszes márványcsarnokában tartották meg. A temetésen megjelent dr. *Radocsay* László igazságügyminiszter dr. *Antal* István államtitkár kíséretében. Ott voltak a legfőbb bíróságok küldöttségei, megjelent a felsőház és a képviselőház küldöttsége is. *Ravasz* László református püspök mondott ünnepi gyászbeszédet, amelyben méltatta *Juhász* Andor életét, munkásságát. Dr. *Töreky* Géza, a kúria elnöke búcsúzott el ezután az összes bíróságok nevében *Juhász* Andortól.

A búcsúbeszédek elhangzása után a koporsót hatlovas gyászhintón a Kerepesi temetőbe vitték, ahol a székesfőváros által adományozott díszsírhelyen dr. *Ruszinkó* Gyula táblabíró búcsúbeszéde után elhantolták.

Keddtől kezdve szélesebb hasábokon nyomják a Reggeli Magyarországot

Örömmel jelentjük olvasóinknak, hogy keddtől kezdve nagyobb »tükörben« jelenik meg a *Reggeli Magyarország:* szélesebbek és hosszabbak lesznek a hasábjai.

A változás nem nagy, de nem is jelentéktelen. Amikor legutóbb újra szabályozták, korlátozták a lapterjedelmet, szükségessé vált, hogy technikai újításokkal a lehetőség végső határáig ellensúlyozzuk a kényszerű szűkítést. Azt akartuk, hogy a szűkebb keretek közt több anyagot adhassunk olvasóinknak, mint amennyit azonos méretekben addig adtunk. Aprólékos számításokat kellett végezni, milliméterekre tologatni jobbra és balra és föl és le, elképzelésben és anyagban: de meglett az eredmény.

Az *Athenaeum-nyomda* már végrehajtotta a terv megvalósításához szükséges technikai változtatásokat és — mint fentebb írtuk — keddtől kezdve a *Reggeli Magyarország* minden egyes lapján, oldalán észrevehetően megnövekedve fogja folytatni régi munkáját, olvasóinak minél teljesebb, frissebb és gazdagabb tájékoztatását hazánk és a nagyvilág eseményeiről.

Versírás közben fogták el a betörőt

Sátoraljaújhely, szeptember 27. *(A Reggeli Magyarország tudósítójának telefonjelentése.) Golopi* községben a szeptember 21-re virradó éjszaka *Demeter* Dezső több helyen betört és az így szerzett pénzen *tizenkét regényt, egy verseskönyvet és egy töltőtollat vásárolt.* A töltőtollal *Őszi borongás* címen *verset írt.* Versírás közben fogták el a csendőrök.

A független

Irta: Szitnyai Zoltán

A kávéház felé bicegett s azon tűnődött magában, hogy vajjon a rokonok és barátok közül kihez fordulhatna segítségért. Mindig akadt valaki közülük, aki csütörtök délutánonkint felkereste őt a kávéházban, amikor a fogadóóráit tartotta ott. Ő már rég nem jár társaságba, még a rokoni házakba sem. Őt nem lehet meghívni estélyekre, mert nincsen estélyi ruhája. A Matyit mégis szeretik, a Matyit úgy kell fogadni, aminő. Nagyon szegény ember, de föltétlenül szórakoztató. Mindig tud valami érdekes történetet a multból, amin elmerengnek az idősebbek és amiből okulhatnak a fiatalok. Világlátott, olvasott ember s ha kissé komolyabban veszi az életet, amikor még pénze is volt bőven, igen sokra vihette volna. De ez talán nem is fontos az olyan embernél, aki megtalálta a boldogságot élete szabadságában és függetlenségében.

Ő maga is ismeri és kissé élvezi is a rokonoknak róla alkotott véleményét. Szereti ezeket a kávéházi együttléteket is. Hat napon át a falun él, néha oly egyedül, hogy szót sem vált senkivel az egész idő alatt, de csütörtök délutánonkint a jómódú barátok és rokonok köre veszi körül. A kávéházban fenntartott helye van, kényelmes karosszékkel az egyik tükörablak mellett. Ezt a helyet mindenki tiszteletben tartja és nem foglalják el a korábban érkezők. A szék minden esetben üresen várja az őt üdvözlő rokonok gyűrűjében.

Ilyenkor a régi előkelőség hanyag mozdulatával engedi, hogy lesegítsék a kabátját. Sorra kezet fog mindenkivel, a hölgyeknek kezet csókol. Beszéd közben elnyeli az erreket, ami valamikor oly vonzóvá tette őt a nők szemében. Karosszékbe ereszkedik és papirosba göngyölt csomagot húz ki a zsebéből. Előkerül a kis angol pipa, a bádog cigarettadoboz, amelyben a dohányt tartja. Ingén jól látszanak az összevarrt vászon rosszul eltüntetett sebhelyei. De akinek nem tetszik így, az ne keresse fel őt a kávéházban. A rokonok és a barátok is ezen a véleményen vannak. Különösen a fiatalabbak rajonganak érte. Kis falusi viskójában még senki sem látogatta meg visszavonultságának évei alatt, de mindig akad valaki a rokonok, barátok közül, aki csütörtök délutánonkint felkeresi őt a kávéházban.

— A Matyiban az a nagyszerű, — állapítják meg egyhangú elismeréssel — hogy bármily szegény, de mégis független. Aki szegénységében is meg tudja őrizni függetlenségét, az valójában olyan, mintha dúsgazdag volna.

Egyszeriben megszűnne a varázs, ha így szólna valakihez:

— Pajtás, kedves rokon, nagy bajban vagyok, a viskómat több helyütt kikezdte a talajvíz, elviselt ruháim is pótlásra szorulnának, tüzelőről is gondoskodnom kellene télire... Arra kérnélek kedves pajtás, hogy segíts ki néhány százassal.

A rokonok, barátok arcára odafagyna a mosoly, elröppenne őt dédelgető kedves vidámságuk és feszélyezetten hallgatnának benső ingerültségük rosszul leplezett állapotában.

— Hogyne, magától értetődik, — felelné az egyik — de pillanatnyilag nem rendelkezem a kívánt összeggel, mindent el fogok követni, hogy előteremtsem. Természetesen nem rajtam múlik, ha ez a szándékom mégsem járna sikerrel.

A másik meg elpanaszolná, hogy ő maga is súlyos anyagi gondokkal küzd. A szülők a gyermekek neveltetésével járó költségeket sorolnák fel, a gyermekek pedig a támogatásra szoruló szülőknek juttatott segítség miatt panaszkodnának.

A harmadik az általános gazdasági helyzetre terelné a szót. Az egymást követő gondolatok mellékvágányain, látszólagos feledékenységgel távolodna el az ügytől, amellyel hozzáfordult.

Aztán valamennyien féloldalt fordulnának, beszélgetésbe kezdenének a szomszédjukkal és valamennyien egymással. Őt kifelejtenék az általános társalgásból, mintha idegen lenne, aki hivatlanul tolakodott be közéjük.

Ezt mind tudta és most mégis beszélnie kellene velük. A kőműves, akivel megnézette a házát, azzal ijesztgeti őt, hogy az bármely pillanatban rászakadhat.

De miként forduljon ezekhez, akik csak addig jók és kedvesek, míg nincsen rájuk utalva? Míg megőrzi függetlenségét a szegénységben is...

Talán, ha akkor szólna, amikor szétoszlik a társaság. A kávéházból távozóan meghitten karolna az egyik tehetősebb rokonba és így szólna hozzá:

— Drágám, életveszélyben vagyok. Minden pillanatban megtörténhet, hogy rámdől a viskóm...

Ó, igen, beszélnie sem kellene tovább, a rokon már mindent ért. Türelmetlenül int, hogy ne folytassa.

— Te alighanem abban a tévedésben vagy, hogy Dárius vagyok — mondaná ridegen.

Keze ugyanakkor kiemelné belső zsebéből a bőrtárcát. Aztán idegesen kutató ujjai kihúznának egyetlenegy bankjegyet. Talán egy ötvenest, esetleg egy százast...

— Ezt akár vissza sem kell adnod — mondaná elkomorodottan. Feláldozná a pénzt a rokoni nagylelkűség oltárán, abban a reményben, hogy azzal mindörökre megváltja a hasonló kérések ismétlődését.

Ő meg a következő csütörtökön már egyedül ülhetne a kávéházban. A rokonok közt futótűzként terjedne el a hír, hogy a Matyival nem lehet érintkezni, a Matyinak piszkos anyagi ügyei vannak, a Matyi megpumpol mindenkit, aki eléje kerül.

— Nem, nem — mondta magában és tiltakozó mozdulattal megrázta a fejét. — Inkább a pallér jóslata teljesüljön, inkább omoljon rá az a nyomorult viskó. Ő nem fog rimánkodni, ő nem fog alázkodni.

A kávéházhoz ért. A tükörablakból társaságának tagjai mosolyogtak feléje. Visszamosolygott szívélyesen és öreges hetykeséggel lépett be a kávéház ajtaján.

Hangszerek, fényképezőgépek, látcsövek, fegyverek . . 77
Bútorok 81
Vegyesek 93
Könyvek 99
Illusztrációk.

< Padanyi Gulyás Jenő >

iród

< > Hungarian rural architecture.

Architectural Review

1938. máj. Képekkel

Magyar falusi épitészet szót e cikk-

Ismertetés Bierbauer Virgil dr.

Tér és Forma

1938. 178. l.

Rucz Gyula

régiség= és műkereskedőnél

BUDAPEST, IV., VÁCI-U. 27-29

(Piarista-palota)

Tel.: 18-62-28

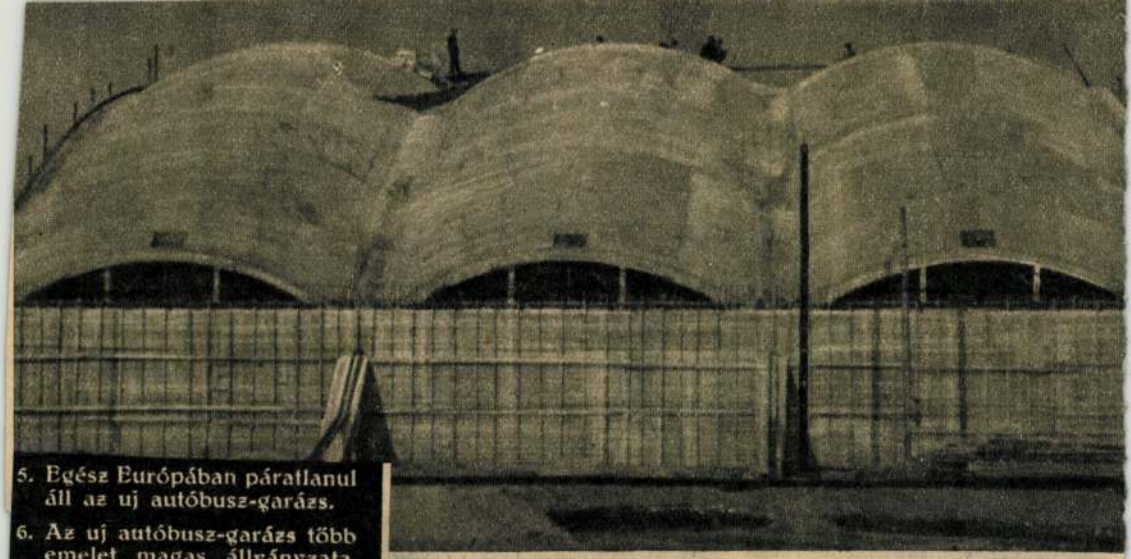

5. Egész Európában páratlanul áll az uj autóbusz-garázs.

6. Az uj autóbusz-garázs több emelet magas állványzata.

7. Egyetlen hatalmas „körszelet": Padányi Gulyás Jenő remekmüve.

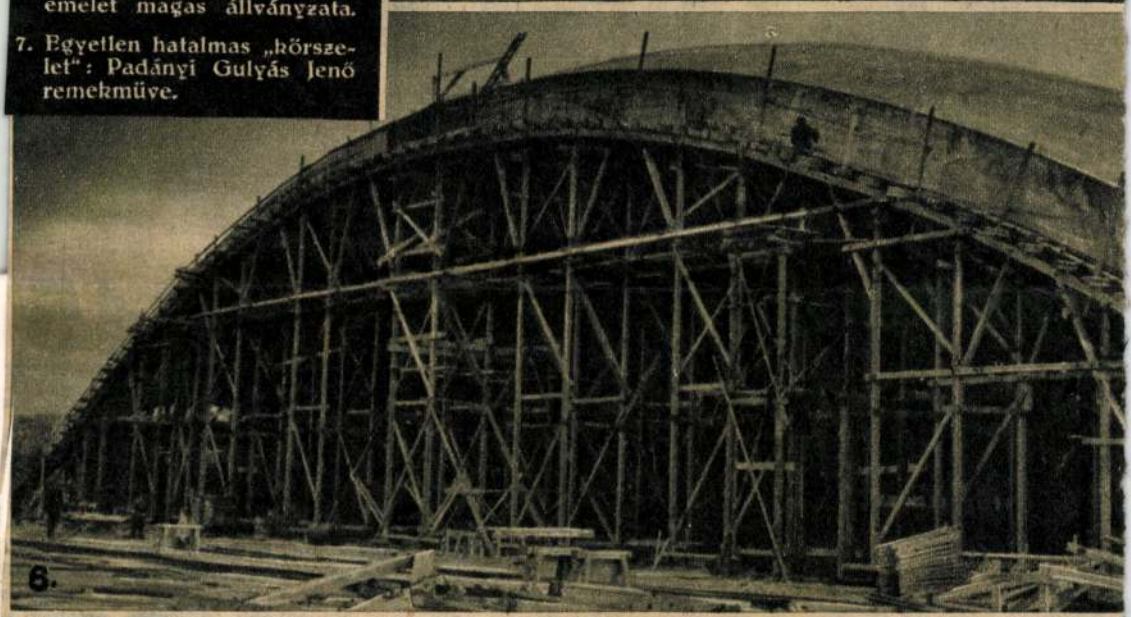

6.

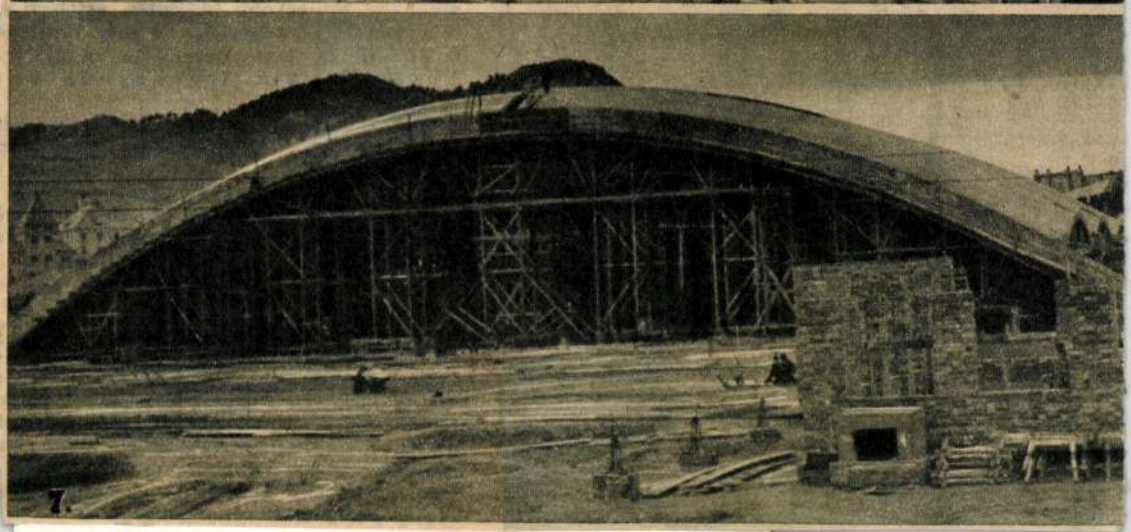

7.

Padányi Gulyás Jenő
Vasárnapi Ujság. 1941. ápr. 13
(Budapest épitkezik.)

Igen érdekes és eredeti látványossága lesz a fővárosnak különleges műszaki szerkezeténél fogva Kelenföldön a Hamzsabégi-ut és a Délivasut vonala közötti könyökben épülő *székesfővárosi autóbuszgarázs.* Az épület kiváló tervezői *Padányi Gulyás* Jenő és *Menyhárt* épitészek. A környező terület szabályozását nemrégiben olyképen módositották, hogy a forgalom lebonyolitása a legmesszebbmenően biztositható lesz.

*

da. A magyarok találkozóhelye. mérsékelt árak. Crnkovic József

*

yszálló és gyógyintézet. Tel- A legnagyobb kényelem. A szál- ejérmegyei nagybirtokos vette ar főúri közönség pártfogásába állót.

*

Modern kényelemmel berende- Kitünő konyha, mérsékelt pensió- ózkodás. Igazgató Gundel József.

*

Régi-posta-utcza 6. Levélpapirok i szerek és nyomtatványok rak- ktára.

*

Régi előkelő szálloda az Elba yönyörü fekvéssel, kerttel és A magyar és osztrák arisztoazgató Ronnefeld Richárd.

*

Z VILÁGITÁS

golcsóbb kastélyok, villák,

I., Göttweihergasse 2. Műhelyek : IV., Fleischmanngasse 6.

*

Hofmann udvari kalapgyáros. Bécs, I., Kohlmarkt 7. Angol uri és női kalapok. Legujabb divat, legnagyobb választék.

*

Hüttl Tivadar, cs. és kir. udv. szállító. Porczellán- és üvegraktár. Porczellángyár Óbuda. Raktár V., Dorottya-u. 14.

*

Kolozsvár. Pannonia szálloda. Minden kényelemmel berendezett szobák. Villanyvilágítás. Fürdő. Kitünő konyha. Kocsik minden vonathoz. **Fészl J., szállodás.**

*

Kölber Testvérek, csász. és kir. udvari kocsigyár VIII. ker., Salétrom-utcza 5. sz. Alapíttatott 1780. Párisi világkiállítás. 1900. Aranyérem.

*

Krakkó. Café Secessio. Kitünő kávéházi italok, figyelmes kiszolgálás, az összes bel- és külföldi lapok.

*

Krőszl János. Üllői-ut 9. A Park-Club, a Nemzeti és Országos Kaszinók kárpitosa. A koronás aranyérdemkereszt birtokosa.

*

Lemberg. G. Schneider utóda J. Rollauer kávéház, Idegenek találkozóhelye a város központján. Az összes bel- és külföldi lapok, figyelmes kiszolgálás.

*

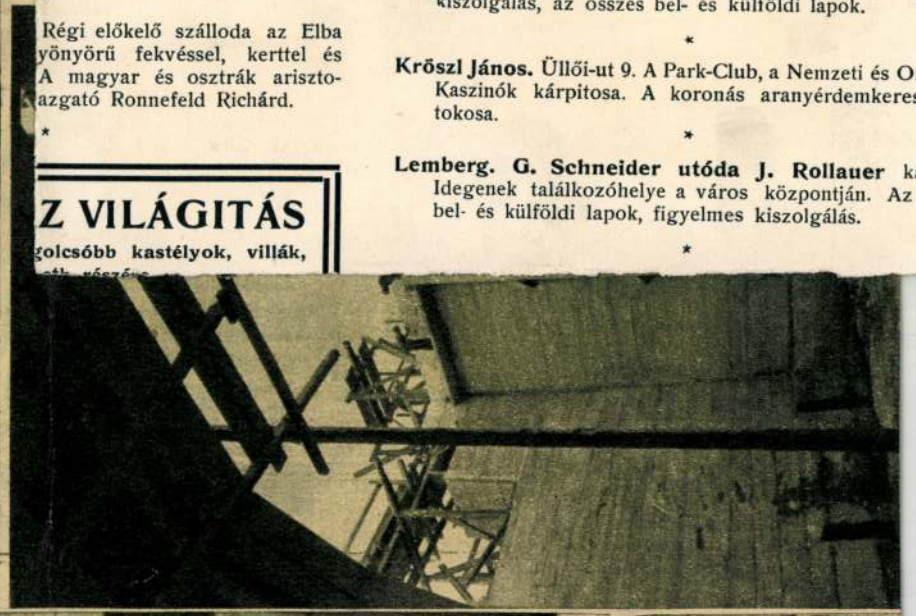

FÁBÓL VASKARIKA

Irta: Padányi Gulyás Jenő

Nemrégiben szokatlanul terjedelmes és feltűnően lelkeshangú ismertetések jelentek meg egyik vidéki városunk utóbbi időben elkészült középületéről. Elvben örvendetes jelenség: bárcsak minél terjedelmesebben és minél lelkesebben számolna be sajtónk a magyar alkotómunka egy-egy eredményéről s minél szűkebb térre szorulnának a napilapok hasábjain a gyilkosságok és egyéb bűnügyek szenzációi.

De a „kultúra" támogatásában sincs mindig köszönet. A jelen esetben az történt, hogy egy minden jószándékkal és teljes buzgalommal, de gyökerében téves, elrontott művet kapott fel szárnyaira a hírverés, következőleg fenyeget a veszély, hogy a nyomtatott betű bűvöletén keresztül olyan téves képzetek, olyan vaskos tévedések kapják meg a nagyközönség szemében az elismerés bélyegét, amelyek ellen minden szakember, a magyar művészet minden barátja évtizedes harcot folytat s a magyar közvélemény is immár a legjobb úton volt arra, hogy velük végérvenyesen leszámoljon.

Az említett újságközlemények az építőművészi cél ismertetésével kezdték. E szerint az építésznek az lett volna a feladata, hogy „vigye bele a székely építészet elemeit a középítkezésbe". Ha olyan méretű és jellegű épületről lett volna szó, amelyen a székely építészet elemei egyáltalán alkalmazhatók s ha a tervezett középület a Székelyföldön állana: e célkitűzést melegen üdvözölnők. Mivel azonban egy nagyméretű, kétemeletes palotáról van szó, amely a Székelyföldtől távoleső egyik nagy erdélyi városunkban áll: a célkitűzés merő tévedés. Ha még hozzávesszük, hogy egy a románok által félig készen ittmaradt házról van szó, amelynek alaprajza és tömege kialakításánál az építészi alkotó képzelet immár alig kapott munkát, világosan áll előttünk, hogy nem a magyar alkotóerő szabad munkalehetőségéről, inkább egy szerény, de nehéz utólagos alakításról lehet csak beszélnünk. Ismerjük a román kísérletet. Tudjuk, hogy ez a kísérlet tökéletes csődöt mondott. Marosvásárhely, Kolozsvár, Bánffyhunyad évezredes bölcs nyugalommal és fensőbbséggel tekintenek át az utcáikba tüzdelt idegenségek felett. Sőt éppen Marosvásárhely mutatott okos példát arra, hogyan kell elbánni az ilyen ránkmaradt, félkész épületekkel. Ott is maradt egy, mégpedig a megyeháza. Az is „bizáncinak" indult. Azt is „székely stílusban" akarta kezdetben birtokba venni a túlbuzgó tehetségtelenség. Azt is tele akarta rakni „székely homlokzatdíszekkel", mintha a székely ember egyáltalában díszítené a maga házikóinak homlokzatát, holott tudjuk, ezt soha nem teszi. Ez a homlokzatcicomázás tipikus jellemvonása például a lugosvidéki román építkezéseknek, de a székelynek soha! Össze is fogott a város és a megye művelt társadalma, lárma fát nyalábolt Erdély építészetének nagy ismerője s őrzője: *Kós* Károly is és a legdícséretesebb gyorsasággal és szakértelemmel intézkedett az iparügyi minisztérium magasépítési osztálya is. Intézkedése azt eredményezte, hogy *Kotsis* Iván professzor mérséklettel és ízléssel adta meg az épület megfelelő, nyugodt jellegét. Pedig fenyegető volt a veszély s nagyon tanulságos, hogy miért? A veszélyt az fokozta, hogy ott állt Marosvásárhelyen a közvetlen közelben két épület, a századeleji szecesszió két terméke s ezeknek magyarkodó stílusa annyira megtévesztette már az ősi székely város lakosságát, hogy hajlandó volt ezt a két párévtizedes középületet fölébe helyezni Marosvásárhely évszázadok alatt harmónikusan kifejlődött igazi jellegének. Borzasztó, micsoda orgiát ült volna a magyarkodó tehetségtelenség, ha társadalom és hatóság résen nem állanak.

De ami sikerült Marosvásárhelyen, az, sajnos, nem sikerült esetünkben. Olvassuk csak, hogyan méltatják épületünket a helyi lap cikkei: „Az épület, melyet át kellett alakítani, késői klasszikus utánzatú oszlopos rendszerrel épült", — mondja a bizánci román kísérletre! — „ebből kellett székely stílusban magyar szellemet sugárzó épületet alakítani. A székely stílus a magasépítészetben *még tisztán nem jelentkezett, hanem inkább matyó elemekkel keveredve fordult elő*". Ennél zagyvább sorok ritkán láttak napvilágot szegény székely építészetről s törhetjük a fejünket: ugyan hol láthatunk széles ez országban székely-matyó keverékstílusú épületeket? Vagy talán rosszul hímzett diványpárnáknak nézte a cikkíró a házakat, mikor e sorokat írta?

De folytatja is: „A főbejárat kiugró felületének sátorszerű kiképzése van, keleti építési megoldásokkal, a főkapu fölött hármas ív mélyíti el a hasonlatosságot Attila sátorházával. Kétoldalt a párkányon két Attila-korabeli ivócsésze van a bécsi múzeumban lévő leletek bika- és lófejalakú kiképzésében. A homlokzati része négy *kopjakővel* (!?) meg van támasztva". Az ember minden ép érzéke émelyedik ettől a haszontalan esztétikai „halandzsától", mely a kopjafát összekeveri a parittyakővel s Attila királyról — kinek diófából épített palotáját a legkiválóbb műtörténészek képzelete és kutatásai sem voltak képesek szemeink elé idézni — ő, a cikkíró, mint a világ legtermészetesebb dolgát, azt tételezi fel, hogy ivópoharait az épület párkányára rakta fel, mielőtt belépett.

Hát még az az áradozás, amelyet a belső kiképzés kapott. „A sarokban kis dohányzóasztalka, hatszögletű, középen szétnyíló és kétfelé tolható asztallappal. Az asztallap alatt kivájt mélyedés, ivókészlet számára. Középen süllyesztett székely leányszobrocska mosolyog, mintha nem is agyagból volna. A belseje zománcozott, nyakát ki lehet tekerni s akkor az ezüst csorgón át itóka ömlik a poharakba. A szobában áll egy remek névjegyasztalka, teljesen diófából, stilizált kalapformájú. Benne piros-fehér-zöldben kiképzett tulipán faberakás. Lába térdeplő leányt mutat, csípőre tett kézzel. Mellette kétoldalt két kisleányka térdepel, összefont karokkal, egy keresztalakúan kiképzett talpon. Egy diófa névjegytálca tartozik hozzá: a kerete tiszafából készült. Az apróbb dísztárgyaknak sem szere, sem száma. Csodaszép dolgok. Történelmi levegőt árasztó faragványok. Sorsunkat feltáró szobrocskák. Mindenben alkalmasak arra, hogy mély jelentésükkel mindig ébren tartsák a nemzeti gondolatot és a magyar hivatást."

Ne gondoljuk azonban, hogy ezeket az ízléstelen és teljesen hamis ömlengéseket, amelyek a magyar hivatást közpénzen épült hivatalos rendeltetésű épületek lecsavarható fejű, itókát tartalmazó leánykaszobrocskáival véli ébren tartani, csak a vidéki sajtó rovására kell írnunk. Akadt tekintélyes, konzervatív fővárosi lap, mely az épületet — sajnos — képekben is bemutatta s *ennek dacára* mellé merte írni, hogy ez „Magyarország egyik legszebb középülete", „székelystílusú palotája", mely „újszerűsége ellenére is minden ízében a *helyi hagyományokban* gyökerezik" — holott ismételjük, az épület *nem* a Székelyföldön, hanem helyi hagyományokban különösen gazdag egyik erdélyi nagyvárosunkban áll! — „fő díszítő eleme a kopjafa", melynek faragása „jellegzetesen faművészet" s a tervező „sikeresen oldotta meg a kőbefaragott kopják nehéz feladatát".

Itt már aztán álljunk meg, mert elérkeztünk a *fából vaskarikához*. A magyar köznyelv ezzel valami egészen lehetetlen és nevetséges badarságot jelez, de nyugodtan megállapíthatjuk, ez már kismiska. Vérben és vasban vajúdó korunk íme megalkotta a *kőbefaragott kopjafát* s ezzel a fából vaskarika mehet — a leltárba.

De talán elég a tréfából és a keserű gúnyból. Az ügy, sajnos, sokkal szomorúbb és komolyabb. Nem elég, hogy megépült közpénzen, nehéz időkben egy vásári módon felcicomázott, hamis és haszontalan építési fogásokkal kiképzett, szerkezetileg is hibás, a magyar építőművészet minden igaz hagyományától és minden igaz törekvésétől elrugaszkodott középület, de a tetejébe még szokatlan és egészen feltűnő dícséretet is kap, melynek révén továbbterjed a közvéleményben az írásbeli tévelygés, az építészeti kérdésekben amúgyis gyenge lábon járó műveletlenség. Hivatalos segédlettel és sajtóval terjed a rossz példa nyomán az ízléstelenség s a magyar művészet legnagyobb veszedelme: az üres, talmi magyarkodás.

A neobarokk idők tévedésein túlvagyunk. Építészeink és közvéleményünk is a legjobb úton vannak a kor szellemének és a magyar igényeknek helyes összeegyeztetésére. Mire való hát ez az üres és haszontalan magyarkodás? Ha pedig valaki — legjobb szándékait és minden igyekezetét feltételezve is — ilyen tévutakra vetődik, éreznie kell, hogy ezért nem dícséret, hanem jogos bírálat jár.

Szerkesztőnknek a *Reggeli Magyarország*ban megjelent vezércikkét azért adjuk e számunkkal különnyomatként, mert veszélyesnek ítéljük azt az eszmei zűrzavart, amely a Kolozsvári Hadtestparancsnokság épülete körül kerekedett. Felfogásunk szerint a tévedésekkel közérdekből és egyenesen szembeszállunk még akkor is, ha azok a legjobb szándékból és a legjámborabb törekvésekből erednek. Az építész szabadon épít, de állania is kell a komoly bírálatot. Figyelemreméltó, hogy mely lapok írtak lelkeshangú dícséreteket erről az épületről: kezdte egy vidéki lap, a kolozsvári *Ellenzék*, amely a miniszterelnöki avatás ünnepi óráiban nehezen térhetett ki az ünneplés elől. Folytatta a *Pesti Hírlap* vasárnapi képeslapjában, majd követte ezeket a *Magyar Katonaújság* (1942. IV. 16.), a *Nemzeti Figyelő* (1942. V. 17. és V. 31.). Nincs szívünk idézni és támadni tiszta magyar érzésből és lelkes reménykedésből eredő sajnálatos megállapításaikat. Bár csak úgy volna, hogy ezzel az alkotással valóban fény derült volna *faji építőművészetünkre*, bárcsak megdöntötte volna *azt a művészi babonát, amit álnok idegen lelkek boszorkányokként olvasnak a magyar önbizalomra*, bárcsak megszületett volna a *székely stílus*, ha ezuttal nem is Székelyföldön, de Kolozsváron.

Szakembereink — szerkesztőnk kivételével — hallgatásba burkolóztak. Egyedül laptársunk, a *Magyar Építőművészet* foglalkozott ezzel az épülettel áprilisi számában. Meglepetést főleg képanyagával keltett, mert az építészek fájdalmas összehasonlításra kaptak alkalmat a nyers és a befejezett épület között, sajnos nem egy tekintetben utóbbi hátrányára. Senki nem érti pl., miért kellett a legfelső emeletsor ablakait háromlevelű lóhere végződésűre alakítani, hiszen sem székely, sem magyar népünk nem ismeri az e fajta játékokat az építési formákkal. De nem tudjuk osztani a méltatásnak azt a módját sem, amikor a cikk hathetedrésze bő műszaki leírást közöl az épületről — mintha másról akarna beszélni a cikkíró, mint amiről kellene — s egyhetedrészében adott bírálatában a felelősséget a jövőre hárítja. Meglepetéssel olvastuk e cikkben, hogy a tervezőtől a rendkívül rövid befejezési határidő dacára *magyaros stíluskialakítást követeltek*, s hogy „a legközelebbi évtizedek fogják eldönteni, hogy ezek a hangyaszorgalommal összegyüjtött, kőbe, fába, műkőbe és vakolatba dolgozott népies (?) elemek hogyan fognak ellenállni az idő viharainak és az építő ízlés bírálatának". A jövő ítéletét mi nyugodtan az utókorra bízzuk. Kötelességünknek érezzük azonban, hogy egyenesen megfogalmazzuk a *ma* véleményét. Mai legjobb ítéletünk mellett *Ormai* János kartársunk művével zsákutcába tévedt, amelyből a magyar építészet egyszer már szerencsére kivergődött. Szívből kívánjuk és reméljük, hogy kitalál belőle ő is.

Padányi Gyulyás
Jenő

szúlja magát például most, Erdély egy részének visszatérésekor, hogy *milyen hiány van képzett szakemberekben, azt a vak is látja.* Egyrészt nem engedték ifjúságunkat magasabb iskolákba, másrészt nem magyar szellemben tanítják építészeinket, sőt ipariskolásainkat is... Hadd mondjak el erre egy példát. Elhatároztuk, hogy kiirtjuk az építészeti mesterszavak közül az idegeneket. Kezdeményezésünkre az iparügyi minisztérium iparoktatási szakosztálya felszólította az ipariskolai fiatalságot, készítsen tervrajzokat, de mindent magyar szóval jelöljön meg. Az eredmény meglepő volt. Minden szörnyű idegen mesterszóra találtak megfelelő, rövid, velős magyar kifejezést. Igy lett az »ancigli«-ból »fog«, a »plancsni«-ból »perem« és így tovább. *Lehetne hát magyarul érző, magyarul gondolkodó mesterembereket nevelni!* Milyen igaza volt szegény Györffy Istvánnak, e pótolhatatlan nagy magyar léleknek, amikor azt mondta Tóth Kálmán barátomnak: »Bízzák magyar emberekre az építészetet, meglássák, sok fölösleges fáradságtól, költségtől, időpocsékolástól kímélik meg megukat...«

Nehéz végetvetni beszélgetésünknek. A kérdések egész raja vetődik fel minduntalan. Hiszen belátthatatlan fontossága van annak, hogy az épületekben lévő magyar vagyon, magyar munka miképpen alakul, hogyan marad utódainkra. A szó szoros értelmében az ország építéséről van szó! Anglia, Németország, Finnország, Olaszország minden eszközzel: szervezettel, ellenőrzéssel, pénzzel, neveléssel arra törekszik, hogy a tájnak, a szükségletnek s a nemzeti léleknek megfelelő építkezés fejlődjék. A mi népünk talán csak a XIV. században építkezett utoljára kedve, szíve, szelleme szerint. Falvaink mintha erre emlékeznének. De már nem sokáig... Ha a modern magyar szakemberek továbbra is egyedül, segítség nélkül maradnak, a mostani hibrid, lelketlen, szedett-vedett polgári stílus, mocsárként önti el majd a magyar tájakat, pusztítja el a falvakat s rakja meg hegyeinket-völgyeinket magyartalan, hazug, tornyos-cifra, malterdíszes, aranynyal-ezüsttel pingált, egy képzelt úriságot majmoló építményeivel. *Ne térjünk napirendre a kérdés fölött!* Irodalmunk, zenénk, ruhánk, filmünk, rádiónk, sajtónk, szavunk s mindezzel együtt: házunk, városunk és falunk legyen magyar. Csak így lesz egyszersmind *romolhatatlan* is.

Kodolányi János

OLVASÓINKHOZ

Folyóiratunk az egész életet felöleli.

Az élet és a szellem minden ágának helyet adunk. Az emberi lélek gyönyörködtetését és felfrissítését éppen olyan hivatásunknak tartjuk, mint nevelését és irányítását. Ép valóságérzékkel a valódi és természetes emberi igényeket akarjuk kielégíteni, mert az a legfőbb törekvésünk, hogy a magyar olvasóközönség egyeteme a saját lapját, leghűbb barátját és vezetőjét lássa a Hídban. Hitünk, hogy a szellem és a valódi élet szépen megfér egymás mellett, s mindegyik béna a másik nélkül. A Hídban mindenki megtalálja azt, amit a mai ember keres: kielégítő választ az élet kérdéseire, szépséget a sűrűsödő emberi tragédiák közepette.

A magyar és az európai szellem magas szempontjaiból fogjuk áttekinteni a kül- és belpolitikát, értékelni az eseményeket és megrajzolni a fejlődés irányvonalait. A magyar írók művei mellett helyet adunk a külföldi irodalom kiváló alkotásainak is. A tudomány és művészet alkotó munkájáról szakszerű és színes cikkekben számolunk be. Különös figyelmet fordítunk a magyarságtudományra, a magyar néprajz, nyelvészet, társadalomtudomány, gazdaság kérdéseire, a falu helyzetére. Új kérdéseket és megoldásokat fogunk felvetni, mozgalmakat indítunk el nemzeti jelentőségű gondolatok és intézmények érdekében. Óvni és védelmezni fogjuk a magyar nyelv tisztaságát. Tájékoztatjuk közönségünket a Dunavölgye életéről. Közöljük az élettan, orvostudomány, fizika, csillagászat legújabb és legérdekesebb eredményeit. Irunk állatokról, növényekről, kertészkedésről. Nemcsak az irodalom, színház, mozi és rádió, hanem az építészet, képzőművészet, zene életét is figyelemmel kísérjük. Helyet kap lapjainkon a technika, különösen az autó és repülés, helyet kap a sport minden ága, a lósport is. Beszámolunk a női divat változásairól, a társasági életről.

Szellemi élményt és nemes mulatságot akarunk adni olvasóinknak. Megvilágítjuk a szellem és a mindennapi élet kapcsolatait. Felkeressük a magyar írókat, tudósokat és művészeket otthonukban. A mai komor élet humoros oldalát is bemutatjuk élcekben és karikatúrákban. Nem hanyagoljuk el az élet művészetét sem, a magyar konyha finom titkaival is foglalkozunk.

Világszemlénk közvetlenül össze fogja kapcsolni a magyar életet az emberiség életével.

Mindent egybevéve: hisszük, hogy Híd leszünk szellemi irányok és társadalmi osztályok, a magyarság és Európa, mindenekelőtt pedig a szellem és az olvasó között.

SZAVAK SZÉPSÉGE

A fekete éjszaka fehéren vicsorította fogait a villámokban. (Rabindranath Tagore)

A csend úgy körülfolyta a szavakat, mintha örökre be akarta volna rámázni őket. *(Burnham Carter)*

Halálmegvető bátorsággal beszél franciául... **(Talleyrand)**

Olyan csedes, mint akit megnyirtak. **(Olasz író a XIII. századból)**

Betegségem szakadatlan szellemi ünnep volt. (Tolsztoj)

A te kedves tolladból kicsorgó írásokban... *(Csokonai)*

Minden fűszál, minden virág, minden fa, minden szőlőlevél és borostyánzöld csak a lét legmélyéről felcsengő beszéd egy-egy szava volt, amely még a leghalálosabb csöndben is hatalmas zúgással beszélt. *(Gerhardt Hauptmann)*

...odakint a háztetőkön ködből való kéményseprők jártak a nedves holdfényben. Úgy röppent fel a nő száján a sóhajtás, mint a halk fenyvesmadár. (Krúdy Gyula)

Aki elmult huszonötéves, már a félhomályba lépett. (François Mauriac)

Mint a föld mélyében letiport őserdőkben a kőszén, úgy őrződött meg e szomorú és gyönyörű paraszt Atlantiszokban a prehisztória melege... (Németh László.)

évre az építész-nemzedékeket, hogy fogalmuk sincs a falusi építészet tájjellegéről, stílusáról, szelleméről. Náluk az építészet a polgári igények kielégítésénél kezdődik, tehát tulajdonképpen a városnak építenek. Már pedig polgári építészet nincs. Polgári művészet nincs A Műegyetem egyes professzorai alighanem holmi természeti jelenségnek tekintik a falusi épületet, mint amilyen például a gomba. Magától nő, van, de nem építészet, legfeljebb »ház«. Még Kotsis Iván ad valamelyes irányítást tanítványainak a helyes falusi építkezésre...

— *És mi lett a beadvány sorsa?*

Elkeseredetten kihúz egy aktát iratai közül.

— Ez lett a sorsa, — mutatja fel az »elintézett« kérelmet. Majd olvassa: — Padányi Gulyás Jenő kérelme elvi okokból nem teljesíthető. Ezenfelül nem teljesíthető helyhiány és fedezet hiánya miatt sem... *Igen, magyar Műegyetemen nincs egy szoba, ahol a népi építkezést tanítsák* s elvi okokból nem is taníthatnák, ha volna is egy szerény kis helyiség erre a célra. Nem akartunk pénzt, nem kívántunk egyetemi katedrát, semmit sem kívántunk. Csak annyit szerettünk volna, hogy a fiatal nemzedék legalább lássa, milyenek a magyar paraszt építészeti kincsei. No, persze, még ezt az elintézést is csak két év multán, sürgetésre sikerült elérnünk... Ne csodálkozzunk rajta, ha az új városháza tervei között ott látjuk, például, a stockholmi városháza utánzatát is. Ne csodáljuk, ha egy japán építész sajnálkozva mondta nekem, hogy egész Budapesten nem talál magyar stílusú épületet. Hogyan fejlesszük tovább műépítészetünket, ha nem is ismerjük a magyar népi építkezés stílusát?

Beszélgetésünk egyre izgatottabb lesz. Eszembejut azonban, hogy van itt vigasztaló tünet is. Az árvízzel sujtott vidékek új házai, amelyeket a közadakozásból gyüjtött négymilliós összegből teremtenek, bizonyára az új, a magyar világ szellemének diadalát jelentik.

— Most bizonyosodott be a műszaki igazgatás csődje, — oszlatja szét bizakodásomat Padányi Gulyás Jenő. — Bonczos államtitkár kitüntetést érdemel, mert, jóllehet jogászember, első pillantásra felismerte a feladatok jelentőségét. Megbízott bennünket, a *Magyar Ház* barátait is, készítsünk négy háztípus-tervet. Boldogan láttunk munkához. Minden vidék tájjellegének, követelményeinek megfelelő típusokat készítettünk, ezeket sokszorosították s megküldték az árvízsujtotta falvaknak. Erre mi történt? A falusi pallér, akit tervezésre tanítanak az ipariskolában, de tervek elolvasására nem, a maga feje szerint eszkábálta össze terveit. Műszaki igazgatásunk figyelme már nem terjedt ki a tervek végrehajtásának ellenőrzésére. Amelyik faluban értelmes, magyar érzésű, jóízlésű jegyző van, ott tisztességes házak épültek. Ahol nincs...

— *De azért talán mégsem veszett kárba a négymilliós összeg...*

— Nem, mert például Baranyában Gosztonyi Gyula maga ellenőrizte az építkezést. Ő egyébként is szebbnél-szebb cselédházakat épített az egyházi birtokokon. De ahol nem volt Gosztonyi Gyula? Mi, barátaimmal, felosztottuk az országot négy részre s ahol lehetett, ott voltunk. De ki győzte volna ezt az óriási feladatot? Így aztán a legtöbb helyen diadalt aratott a pallér, a kőművesmester s nem utolsó sorban a jegyző, a tanító, egyszóval a falusi intelligencia ízlése. De hát ez a mi építész-oktatásunk következménye. Tervező építészeket nevelnek az ismert szempontok szerint, kivitelezőket azonban nem. Pedig csak húsz-harminc tehetséges fiatal építészre volna szükség, hogy az állapoton javítsunk. Sajnos, erre alig van remény. Falvaink, amelyek olyan esztétikai ízléssel telepedtek meg a dombokon, egyre csúnyulnak. Tornyos, cifra, hazug »villát« akar építtetni mindenki, mint az »urak«. A szobafestők negyvenötven pengőért pingálják a falusi szobákat, sokszor »négypatronos« mintát követel az elrontott ízlésű gazdaember. Telepingálják a házakat darvakkal, flamingókkal, szőlőfürtökkel, rózsákkal, ahelyett, hogy fehérre meszelnék. Alig van mesterember, aki ízléses, stílusos és tartós, használható asztalt, széket, szekrényt, kilincset, lakatot tud csinálni. (Népszerűsíteni kellene azokat, akik tudnak!)

— *Mégis, mit kellene tenni ez ellen a nemzetromboló áradat ellen?*

— Gondoltunk már járási mérnökök alkalmazására, hogy intézményesen ellenőrizhessük a nemzeti vagyonnak ezt az óriási részét. De hát kevés az építész, még a rosszul nevelt építész is! Húsz éven át olyan iskolapolitika folyt Magyarországon, hogy ezen nem is csodálkozhatunk. Hiszen mindenáron csökkenteni akarták a »szellemi proletariátust«, gátat vetettek a »diplomások túltengésének«, elriasztották, elzárták ifjúságunkat az egyetemektől. Hogy ez mennyire megbosz-

DUNÁNTÚLI MAGYAR FALUSI HÁ

Hidegség. Lábazatos gömbölyű oszlopok

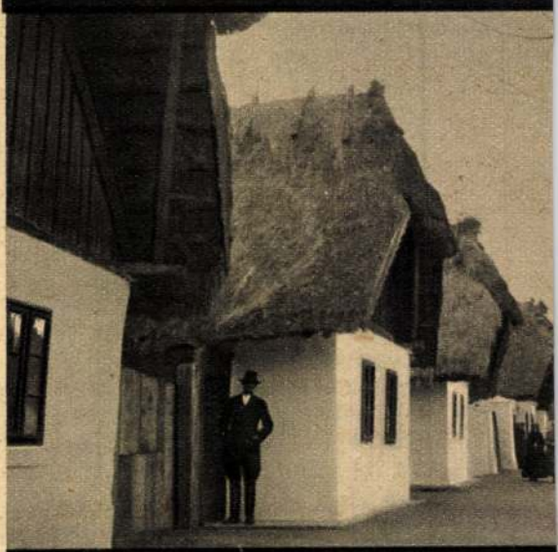

Üstökös házak Szakonyban

Nagycenki fűrészfogasan állított házsor

Fertőszéplaki ház

(A Magyar Ház Barátainak felvételei)

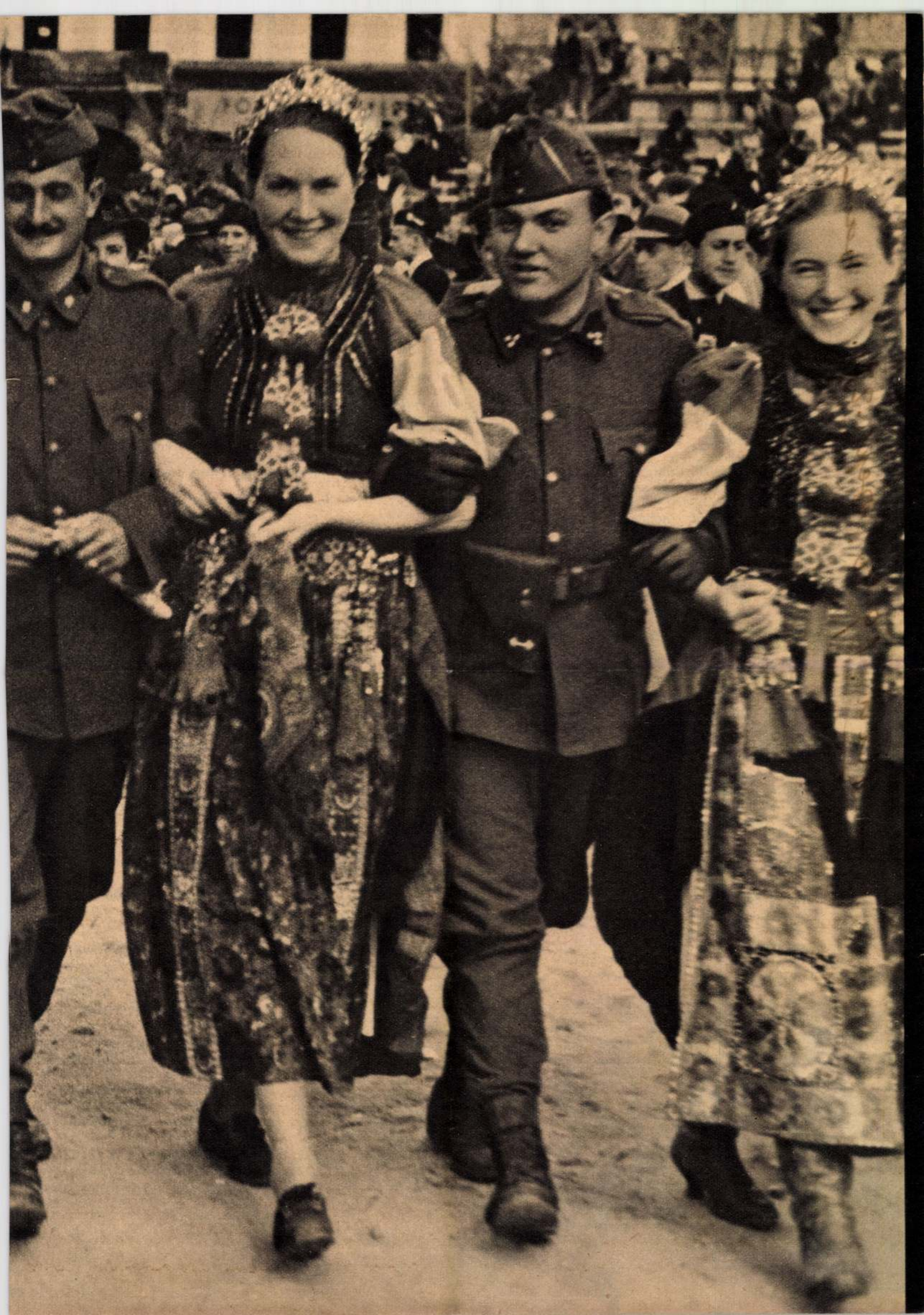

Építsünk magyarul!

Beszélgetés Padányi Gulyás Jenővel építészetünk feladatairól

Kid. 1940. szept. 27. 1. szám

Padányi Gulyás Jenő rendkívül érdekes típusa annak a fiatal magyar nemzedéknek, amely bátran, határozottan, kételkedés nélkül ragadja meg a mindennapi élet kérdéseit, de ugyanakkor a magyar élet teljes egészét is látja, szakember s mentes minden érzelgősségtől, de szívében szemérmesen őrzi költői álmait és hangulatait is, nem zárkózik mereven a szakmájába, hanem az élet minden területén csalhatatlan érzékkel számontartja a hamisítatlan magyar szellem legtisztább megnyilvánulásait. »Téved, aki azt hiszi, hogy mi, a népi magyar építészet művelői hangulatot, idillt keresünk a falu építészetében, — mondja beszélgetés közben mintegy tiltakozásul, nehogy költőt lássak benne (pedig az!) — nem, mi hasznos, egészséges, tartós, korszerű s a vidéki ember viszonyainak, követelményeinek megfelelő *épületet* akarunk adni. Hogy ez egyszersmind idillikus, hangulatos is, ez magától értetődik.«

Különös jelképi értelme van annak, hogy találkozásunk éppen abban az órában történt, amikor csapataink bevonultak Sztánába, Kós Károlynak, a népi építészet zseniális úttörőjének fészkébe. Mert Kós Károllyal, ezzel a különös, csodálatos ezermesterrel kezdődik nálunk a magyar stílusú építés egyre szebben kibontakozó korszaka. Ő volt az, aki leszámolt Lechner Ödönék indiai motívumokkal kevert szecessziójával, ő látta meg legelőször és a legvilágosabban, hogy építészetünket lépésről-lépésre kell kifejlesztenünk a paraszti építkezés stílusából, ő fedezte fel a tájépítészetet. Toroczkai Wiegand Ede már inkább festő és grafikus, jóllehet nagy érdemei vannak az erdélyi fa-, építkezés népszerűsítésében. A népszerűsítés azonban hátrányokkal is járt: így jutottak dunántúli, vagy duna-tiszaközi tájakra erdélyi stílusú épületek, zsindellyel fedett karcsú tornyok, meredek tetők, székelyes vagy bánffy-hunyadi tornácok..

— Nemrégiben Lin-Yü-Tang, a finom kínai esztétikus egyik könyvét olvastam, — indítom el a beszélgetést Padányi Gulyás Jenővel — s megfogott az a jellemzés, amit a kínai és a japán építés stílusára alkalmaz. A kínai épület ívelt tetői követik a táj vonalainak ritmusát, a fenyvek alakjának játékát, mondja a bölcs kínai. Vajjon a magyar népi építészetben is megvan ez a tájjelleg, megvan a vonalaknak ez a harmonikus belesimulása a táj alakjába?

— Éppen ez a népi építkezés idilli, hangulati vonása, — mondja hevesen, mint aki megmarkolta a lényeget s nem is bocsátja ki többé a körmei közül. — Ez az, amit a külföldi építészeti szakkörök, angolok, németek, sőt a japánok is úgy csodálnak a magyar falu építészetében. — Kinyitja a BAUEN SIEDELN WOHNEN egyik kötetét, fellapozza a cikket, aminek anyagát a folyóirat felkérésére ő állította össze. Majd gyorsan a *The indian concrete journal*-ban megjelent tanulmányára fordít, hogy megtetézze a *The architectural review* hatalmas kötetével. Fertővidéki parasztházak szelíd fényképei mosolyognak az oldalakon. Ez az a vidék, amelynek építészeti remekeit Padányi Gulyás Jenő olyan gonddal és szorgalommal gyüjtötte egy gyönyörű albumba. — Látod, Erich Böckler például határozottan megállapítja, hogy fertővidéki építészetünk minden ízében magyar, pedig nálunk is vannak, akik hajlandók német stílust látni benne. Ismered aztán másik albumunkat, a *Balatonvidék népének építészetét*, Tóth Kálmán gyönyörű gyüjteményét. Milyen szépen simulnak a háztetők, a tornácok vonalai a szelíd, lankás dunántúli tájba! A nép nemcsak az épület anyagának, az életforma feltételeinek megfelelően válogatja meg építészeti elemeit, hanem öntudatlanul, ösztönösen, tehát művészin alkalmazkodik a táj jellegéhez is.

— Vajjon a már kiadott építészeti gyüjteséket nem akarjátok folytatni? Mikor gyüjtitek össze az ország más tájainak építészeti kincseit is?

Padányi Gulyás Jenő

Fűrészfogasan épített házak Fertőszéplakon

Egész testén végigrezzen az izgalom. Hangja hevessé válik, arca megkeményedik. Tele van keserűséggel, alig tudja türtőztetni magát.

— Kétezer fényképet gyüjtöttünk össze, együtt van a Kunság, a Palócvidék, a Duna-Tisza köze, a Csallóköz építészetének anyaga. Kétezer fénykép! Barátaimmal, Tóth Kálmánnal, Miskolczy Lászlóval, vitéz Nászay Miklóssal, Tóth Jánossal feldolgoztuk az építészeti szempontból legértékesebb tájakat. De nem kerülhetünk nyilvánosság elé... Magyarországon nincs szerv, nincs pénz, nincs mód rá, hogy közkincsé tehessük a magyar népi szellem alkotásait. A fertővidéki anyagot Bornemisza Géza segítségével tettük közzé, a balatonvidékit a Balatoni Intézőbizottságéval. Ezzel vége. Nincs tovább.

— Pedig a falusi építkezés rohamosan romlik. Építőmesterek és pallérok dühös lelkesedéssel szaporítják az ízléstelen, lelketlen, hazug maltertákolmányokat...

Be sem fejezhetem a mondatot, máris közbevág:

— Igen, mert a paraszti építkezést »fel akarják emelni« a középosztály színvonalára. A középosztály színvonala! Holott fordítva kéne: a középosztály, a polgárság építkezését kellene felemelni a paraszti építkezés színvonalára! De hát hogyan reménykedjünk ebben? Két évvel ezelőtt kértük a Műegyetem rektorát, hogy legalább szerényen, szemináriumszerűen, egyetlen kis kétablakos szobában tegye lehetővé a falusi építkezés ismeretének terjesztését az építészhallgatók között. Hiszen az ország épületeinek túlnyomó többsége vidéki épület. *Tarthatatlan állapot, hogy a Műegyetem alig szentel figyelmet ezeknek a kérdéseknek.* Ugy bocsátja ki évről-

NAGYPÉNTEK

Kisfiú, rózsakerti régi kisfiú, aki már álmaimban se térsz vissza: te talán még emlékezel erre a napra. Juttasd hát eszembe naiv-friss színeit ezen az alvadt vértől fekete, igazi »halálos tavaszon«. Ministráns-csengőddel csengesd fel lelkem üres, kifosztott templomában az első »Úrfelmutatás« szunnyadó emlékét. Képzeletnek és valóságnak azt a különös fény-árny jelenését, amely először adott hírt számomra a legnagyobb titokról: élet és halál felderengő értelméről. Törd meg az emlék néma varázslatát, bár tudom, milyen reménytelenül keveset mondhat az elporzott idő nyomában bukdácsolva keresgélő szó. Ilyesmire csak úgy lehet igazán emlékezni, mint egy dalra — szöveg nélkül. Szinte gondolattalanul, mint valami ismeretlen virág ismerősen kísértő illatára. Mint magára az Ember Fiára, akit — *in illo tempore* — csodálatos elevenen láttam felmenni egyszer egy poros kisváros kálvária-dombjára, nagypéntek délelőttjén.

Licium-kerítés szegélyezte, három mohos kőkereszt koronázta s kanyargó, széles út pántja fogta át azt a dombot. Az út mentén apró, fehérre meszelt stációk sorakoztak. Lenn, a temetőcsősz háza mellett állt az első. Fönn, a kishugom sírja előtt, az utolsó. A stációk félköríves fülkéiben bádogra festett, fakultan is színes, bibliai képek. Előttük vasrács és térdeléstől homorúra koptatott lépcső. Nagypéntek szikrázó napja süti az út homokját, a stációk falát s a rügyező orgonasövényt. Messze, a városban, kereplő szól a templomtorony hallgató harangja helyett. Itt, a gyengezöld fűbajuszt eresztő sírok közt, tavaszi bogarak donganak. Fojtott várakozás izgalma reszket a levegőben. Pedig a »proseccio« legfeljebb délben indul el, a csonka misének még nincs vége. Üres, néptelen, elhagyatott a Golgota útja. Csak egy hajdani, elveszett kisfiú bandukol céltalanul süppedő porában.

Ám amott, lenn, — látod-e, látod, — hirtelen felhőt kavar a játékos szél a felszálló porból. S a felleg »homályán« titokzatos tömeg közelít. Létrák és lándsák merednek ki az égkék, királypiros és kén-sárga köntösök mozgó, tarka csoportjából. Római katonák réz-sisakja szemet fájítón villámlik át a vékony porfátyolon. Elől, legelől pedig a szenvedő, szelíd Ember hozza megroskadt vállán a keresztet. Már háromszor bukott el nehéz terhe alatt. Veronika kendőjén ott ég véres képmása: a legigazibb ereklye, amelyet asszony valaha férfitól kapott. S most, amikor újra térdreejti Őt a szörnyű szégyenfa súlya, előlép Simon, a kirénei, hogy segítsen az Ács Fiának továbbvinni a keresztet, föl, az Agykoponyák hegyére. Rejtelmes csendben, lélegzetállító némaságban jönnek, egyre közelebb.

Egyszerre vad lónyerítés hasít a légbe. Egy lándsás koromfekete paripája — talán ama Longinusé? — riadtan felágaskodik s a tömeg ziláltan meginog. Kürtszó rikolt. Utána megint dermedt csend. De a menet azért csak közeledik. Már itt jár az út fordulójánál, Vörösmarty-szakállú keresztapám kriptája mellett, hol édes gyermekkorom — tegnap vagy tegnapelőtt? — örökre elmaradt. Most elvonulnak előttem mind. Továbbhaladnak és elhagynak. S Jézus, a *halálbamenő*, akkor váratlanul megfordul. Szeme perzselő fájdalommal néz vissza egy megdöbbent, reszkető kisfiúra, aki ott áll az út szélén, földbegyökerezett lábbal, torkáig verő szívvel s akiből lehet már akármi, akárki ebben a zavaros életben: ezt a pillantást nem fogja elfelejteni soha.

Azóta minden nagypéntek visszahozza az Ő bánatos, szomorú tekintetét — időn és téren keresztül. Emlékezetem fakuló tükre örökre őrzi az egykor belehullott, csodálatos sugár visszfényét. Rózsakerti régi kisfiú, kit nyilván csak ez a tekintet éltet már bennem: ugy-e te is úgy emlékezel erre most? S ha rádnyitja aranypilláit a tavaszi nap, vakító szembogarából ez a pillantás villan feléd. Talán, hogy kísérje, nézze, vigyázza lépteidet: merre mégy és hová érsz e bomlott világ félelmes útvesztőjében?

Kárpáti Aurél

TELEKI

Holnap, Nagypénteken lesz egy éve, hogy gróf *Teleki* Pál, a nagy magyar államférfi tragikus pontot tett élete végére. Egy esztendő tel el azóta, tele küzdelmekkel és olyan sorsdöntő eseményekkel, amelyek próbára tették a nemzetet, melynek felemeléséért küzdött, áldozatokat követeltek, amilyeneket ő vallott s a magyar élet első parancsává tették az összefogást és a kötelességteljesítést, melynek egész életében mindvégig önfeláldozó hirdetője volt. Teleki Pálban *hitvallássá* magasztosodott a nemzet szolgálata. Egész élete egyetlen figyelmeztetés volt: ne akarjunk mást, csak dolgozni, csak szolgálni, csak áldozatot hozni, azért a legnagyobb közösségért, amelynek nemzet a neve.

Egységbe fűzni a nemzetet! — termékeny és gazdag életének utolsó esztendeiben ezért fáradozott és így akarta előkészíteni az országot azokra a roppant feladatokra, amelyek teljesítésre várnak. Tanított és nevelt. Egész életét ennek a szenvedélyének áldozta. A tanításaiban megszólaló lélek — miként Bárdossy László mondotta róla ravatalánál — olyan volt, mint »a templomi harang tiszta zengése, amely minden jóakaratú ember segítségét kéri...«

Abban az időben szentelte életét a nemzet ügyének, amikor — saját szavaival — »*a barlangi medve életét éltük*«, elszigetelve a világtól és hangunkat sem hallották: az ország összeomlott, a nemzet a pusztulás örvényébe zuhant és *egy új gondolat*, új eszme segítségével tettek kísérletet jó hazafiak arra, hogy mentsék azt, ami menthető. Ott volt Szegeden, amikor kibontották a nemzeti feltámadás zászlaját és ettől az időtől fogva csak nemzetéért dolgozott, annak az igazságtalanságnak megszüntetéséért, amelyről megingathatatlan hittel *tudta*, hogy el kell érkeznie a jóvátétel napjának. Tanuja volt, egyik legközvetlenebb szemlélője, az ország megcsonkításának s előkészítette, majd megvalósította az országgyarapodást: barátaink segítségével és támogatásával a békeszerződés revízióját.

Két évtized, küzdelmekkel teli nehéz korszak, játszódott le közben s ezt az időt ő *a történelemépítés* fáradságos munkájának áldozta, az ifjúság nevelésének és ama gondolatok terjesztésének, amelyek nélkül nem készülhetett volna fel a nemzet a jóvátétel súlyos feladatainak vállalására. Hitte és hirdette, hogy azt, amit vér nélkül vettek el tőlünk ellenségeink, vér nélkül szerezhetjük vissza, ha lélekben tiszták, erősek, harcrakészek, önfeláldozók és egységesek vagyunk. Álma így teljesült kétszer egymásután a bécsi Belvedere-palotában, ahol az általa hirdetett magyar igazság diadalmaskodott.

A hivatás és a kötelesség eszményévonult végig a nagy államférfi tanításain, aki azért volt igazán nagy, mert utazott harmadosztályú fapadon a magyar nép fiaival, táborban aludt a földön a fiatalsággal és csajkából ette a tábori ebédet kedves társaival. Végtelenül szerény és igénytelen volt minden dísszel és előnnyel szemben, amit az élet adhat, de szinte követelőző minden iránt, ami a szellem méltóságával, a lélek integritásával és a műveltség alapvető követelményeivel függ össze. Életének az volt a nagy értelme, hogy műveltté tegye nemzetét és a lelkekben gyökeret verjen a hit: *a haza mindenekelőtt.*

A magyar haza fentartására, fejlesztésére és vezetésére *alkalmas* magyarokat akart nevelni és életének minden óráját ennek a nagy célnak szolgálatában töltötte. A magyar politikai gondolat központi lényegét *a szentistváni állameszmében* látta, amely az itt élő népek megértésén, helyes és józan vezetésén épült s ami az ő tanításában *magának a Dunamedence rendjének állameszméje*, azon az egységes és összetartozó területen, ahol vezető szerepet töltött be a magyarság és a XVI. században bekövetkezett letörése után most újból jogainak teljes birtokába került. Ezt a szentistváni örökséget *élő valósággá* igyekezett formálni, olyan *lelki revizió* szükségességének hirdetésével, amelytől sokat és nagyot várt.

Tanításai épúgy nem mulnak el, mint elevenen hatnak ma is, mint mindaz, amit nemzetünk legnagyobbjai hirdettek. Halálának első évfordulóján kegyelettel gondolunk rá, emlékezve arra, amit tőle tanultunk. Minden jó magyar szívébe zárja intelmeit s igyekszik szolgálni a nemzetet abban *az erős és megbonthatatlan összefogásban*, amelyet ő keveselt, mert aggódó lelkében nagyobb és erősebb egységet követelt, olyat, amilyenre ép a mai időkben van szüksége a nemzetnek.

— A Pest *husvéti hirdetéseit* nagypénteken déli 1 óráig, nagyszombaton reggel ½9 óráig lehet feladni. Kérjük hirdetőinket, hogy a *Pest* husvéti száma részére a fenti időpontokig adják fel hirdetéseiket, mert később feladott hirdetéseket technikai okokból nem áll módunkban közölni.

Szörényi-Páger-Szilassy
zenés, romantikus magyar vígjáték
RÉGI KERINGŐ
PÁTRIA SAVOY
HOLLYWOOD

Itt az idő
hogy osztálysorsjegyet rendeljen a
Dörge Frigyes
Bank Rt. osztálysorsjegy-főárusítótól
Bpest, Kossuth bajos-u. 4.
(Városház-utca sarok).
Telefon: 189-280
A rendeléshez levelezőlap elegendő.
A húzások jövőhéten, 9-én kezdődnek.

Egészséges fehér fogak
minden arcot vonzóvá és széppé varázsolnak. Az erőteljes tisztító hatásu Chlorodont-fogpaszta gondoskodik arról, hogy fogai nemcsak épek, hanem vakitó fehérek is maradjanak.
Felkelés után és lefekvés előtt
Chlorodont
fogpasta

„A Megyebeli Uraságok segedelem adása" Kőrösi Csoma Sándornak

Székesfehérvár, április 2. *(A Pest tudósítójától.)* Április 14-én lesz száz esztendeje, hogy hatnapos halálküzdelem után örök álomra húnyta le szemét *Kőrösi Csoma Sándor, a híres magyar ázsiakutató Darzsillingben.* Az eléjetűzött célt nem tudta elérni, nem sikerült felfedeznie a magyarság ősi hazáját, de nyelvészeti kutatásai, s az úgynevezett tibeti szótára, amely közvetlenül az új világháború előtt jelent meg — *a tudományos világban halhatatlanná tették nevét.*

Vajjon hogy jutott száz esztendővel ezelőtt az ismeretlen Ázsiába egy szegény, pénztelen magyar tudós? Ki, vagy kik voltak azok, akik lehetővé tették, hogy egy fanatikus magyar lángelme elindulhasson álmai után?

Ezekre a kérdésekre ad némi felvilágosítást két jegyzőkönyvi kivonat, amelyet *Jenei* Károly, a fiatal levéltáros talált meg Fejér vármegye levéltárában.

— Talán kevesen tudják, hogy Kőrösi Csoma Sándor legendás utazásához *tekintélyes pénzösszeggel járult hozzá Fejér vármegye* — mondja *Jenei* Károly. Összesen 572 forinttal és 30 krajcárral támogatta a vármegye a népszerű tudós vállalkozását. Ez pedig igen jelentős összeg volt abban az időben, ha figyelembe vesszük, hogy *Kőrösi Csoma Sándornak ázsiai útja kezdetén mindössze 300 forint volt a zsebében.*

— Ki indította meg a vármegyében ezt a mozgalmat?

— *Thaisz* András, dr. *Thaisz* Andor alispán dédatyja, aki 1819-től 1827-ig szerkesztette a kor legelterjedtebb folyóiratát: a *Tudományos Gyüjteményeket*, amelynek szerkesztői székében a nagy magyar romantikus költő: *Vörösmarty* Mihály követte. *Thaisz* András a tablabíróvilág ismert, nagyképzettségű alakja volt, akinek nemes mozgalmáról Fejér vármegye 1821. évi május hó 21. 22 és 26. napján tartott közgyűlésének jegyzőkönyve tanuskodik.

A most felfedezett jegyzőkönyv a következőket közli:

»*Thaisz* András a Tudományos Gyüjtemények Redactora a Közönséget illő alázatossággal tudósítja, hogy Nagy Enyedi eredetű Nemes Székely *Kőrösy* Sándor már ifju korában a Magyarok régi Ásiai lakhelyeinek meg látogatását és meg járását magának czéljává tévén, ezen nagy szándékuak szerencsés végre hajthatása végett magát Göttingai Univerzitásban *a hová gyalog utazott*, a Históriában, Geographiában és Filológiában tökéletesitette, a leghiresebb napnyugoti utazókat által olvasta, — Görög Hebreus, Arabus, és Chaldai nyelveket megtanulta *és igy felkészülve először Német, Horvát és Tóth országokat gyalog öszve utazta — igy testét előre az utazás sanyaruságához szoktatván a' szükséges tudományokat tulajdonává tévén, 819-ben Bukarestbe, 820-ban Rustsukba, Sofiába, Philippopolba, meg járván Török Országot az Aegeum Tengeren Chios, Rhódus, Cyprus szigetekbe, innét Phenicziában Sidonba, Tripolisba, Laodiceába, Alepoba, Bagdádba vagy is a régi Babylonba, innét Persiába. Teherámba nem messze Caspium tengertől a hajdani Parthiában elutazott*, a honnét barátainak Nagy Enyedre levelet is irtt, mellyből tudva levő, hogy költségeiből kifogyván igyekezett az Anglus Követségnek nagy leikü pártfogása által támogattatik. A fenn irt folyamodó könyörög tehát, hogy a tzélhoz már olly közel levő Kőrösy Sándornak elő segéllésére a *Megyebeli Uraságok segedelem adásra buzdittassanak.*

Mely folyamodásnak felolvasása különös örvendezés és háládatos indulatot gerjesztvén — *folytatja az egykori jegyzőkönyv* — minden jelenlevőnek a hazájokért, annak boldogságáért, s tökéletesedéséért buzgó sziveikben és minden ezen valóban nagy fáradságos, s nagy áldozatú, de nemes és dicséretes igyekezetű Utazónak *áldást, szerencsét és czéljának boldog el érésével koronázott vissza jövetelét kivánván* ezen szám alatt levő lajstrom szerint a Gyülés alatt 290 Frtok, 30 Xrok Czédulákban tétettek össze és rendeltetett, hogy a Fő Szolga Biró Urak az ezen gyülésen jelen nem lévő többi megyebelieket is hasonló adakozásra serkentsék és a nyerendőket ide bé mutassák, addig is az említett Summa a Jegyző Hivatalnál hagyattatván«.

Egy későbbi jegyzőkönyv a július 16. és 17-i közgyülésről számol be és ezeket írja:

»Ásiában a régi Magyarok lakhelyeiben utazó *Kőrösy* Sándornak számára *Kolosváry* Pál Fő Szolga Biró Ur a Sármelléki Járásban 140 Ftokat, itten pedig ezen Közgyülés alatt 92 Ftokat, összvesen 232 Ftokat; hasonlóan *Magyary* Péter Fő Szolga Biró Ur a Csákvári Járásban 50 Ftokat szedvén be, ezen Summákat bé mutatták.

Mind ezen 282 forintok, mind pedig a f. é. Május 22-i Közgyülés alatt összve szedett és a J. Könyv 967 sz. a. bé jegyzett 290 Ftok 30 Xrok Fő Adóvevő Urnak az ide folyamodó *Thaisz* András kezéhez való szolgáltatás és nyerendő Nyugtatóknak ide leendő bémutatása végett által adatnak...«

Ime a két jegyzőkönyvrészlet, amely tanulságot tesz Fejér vármegye egykori áldozatkészségéről és bizonyítja, hogy a fanatikus őshaza-kutatót, *a mult század Julián-barátját a megyei nemes urak közel hatszáz forinttal segitették legendás útja során...*

G. F.

A Könyvkereskedelem megrendszabályozását sürgeti a MÉP fővárosi szervezete

A *Magyar Élet Pártja* székesfővárosi szervezetének művészeti szakbizottsága *Padányi Gulyás* Jenő országgyűlési képviselő elnöklésével ülést tartott. Az elnök megnyitó beszédében megemlékezett *Homonnay* Tivadar főpolgármesterről, aki mindenkor lelkes pártfogója volt a művészeteknek.

Ezután beszámolt a bizottság eddigi munkásságáról és közölte, hogy *a fiatal képzőművészek boldogulásának érdekében akciót indított a bizottság* a megfelelő kiállítási helyiségek biztosítására. Az elnökség véleménye szerint kiállítási célokra leginkább megfelelnek a *Fővárosi Képtár helyiségei* s ezért kérik a polgármestert, szociális és művészeti érdekeket szemelőtt tartva, *a kiállításokra engedje át a Képtár termeit* a mostoha viszonyok között lelkesen dolgozó fiatal képzőművészeinknek. A szakbizottság állásfoglalását egyébként magáévá tette a MÉP fővárosi szervezetének elnöksége is.

A szakbizottság ezután a *Feszty-körkép megszerzésének ügyét tárgyalta.* Mint ismeretes, a főváros már évek óta tárgyal a *Feszty*-családdal, amely a körképért *200.000 pengőt kért*, ezt az összeget azonban a főváros sokallja. A művészeti szakbizottság megegyezést sürget és azt javasolja, hogy *a Feszty-család kedvezőbb ajánlattal tegye lehetővé a fővárosnak a körkép megszerzését.* A szakértők legutóbb újból megtekintették a gellérthegyi Citadellát, amely kitünően megfelel a Feszty-körkép elhelyezésére. Már el is készültek a tervek s ezt a megoldást pártfogolja a Gellérthegy Barátainak Egyesülete is. A háború után sikló épülne a Gellérthegyre, a sikló egyik megállója az új kioszk lenne, felső végállomása pedig a Citadella, amelynek külsejét nem változtatnák meg, csak belül kerülne átépítésre.

A művészeti szakbizottság a továbbiak során *a képzőművészeti kamara megvalósításának ügyét tárgyalta.* Az elnöklő *Padányi Gulyás* Jenő hangsúlyozta, hogy képzőművészeink anyagi és erkölcsi támogatása érdekében *sürgősen meg kell szervezni a képzőművészeti kamarát*, amelynek hivatása elsősorban az lenne, hogy *gondoskodjon az öreg és beteg képzőművészekről, a kontárok kiküszöböléséről, a műkereskedelem megrendszabályozásáról és többi között a kamara juttathatná festék és egyéb anyagokhoz művészeinket.* Etikai vonatkozásban is nagy problémák várnak megoldásra a kamarával kapcsolatban.

Az elnök aggodalommal állapította meg, hogy *nemzeti színbe burkolózva újból szerepet játszik a képzőművészeknek az a rétege, amely már az 1918-as forradalmak idején résztvett a nemzetromboló munkában.* Mint példát említette meg, a Szociáldemokrata Párt hivatalos lapjának, a *Népszavának most megnyílt kiállítását*, amely az elnök szerint az *ellenkiállítása a bolsevistaellenes nagysikerű kiállításnak.*

Annak a véleményének adott kifejezést az elnök, hogy a *Népszava* által rendezett kiállításon szereplő művészek nagy része *álnév alatt nyujtotta be alkotásait.* Az elnök szerint *a most folyó lélekmételyezést ki kell irtani és meg kell akadályozni, hogy a művészeteken keresztül megmérgezzék a hiszékeny emberek lelkét.*

Végül a művészeti szakbizottság *a könyvkereskedelem megrendszabályozásának kérdését tárgyalta.* Az elnök sürgette a könyvkereskedelem rendezését. A zsidó könyvkereskedők nagy része vakmerőségében odáig megy, hogy *még kirakatából is száműzi a nemzeti és keresztény irodalmat.*

Az elnök beszédében rámutatott arra, hogy *a zsidó könyvkereskedők igyekeznek minél több destruktiv tartalmú könyvet forgalomba hozni és nekik róható fel a ponyvairodalom elterjedése.* Tudományos szakkönyvek álcája alatt kerül forgalomba *a destruáló szellemi termékek egy része.* Ezek a kártékony nyomtatványok és kiadványok ellentétben állanak a keresztény világfelfogással s a nemzeti érzelmekkel és, sajnos, kijátszva a hatóságokat, *tizezrével kerülnek forgalomba.* Havonta három és félmillió darab olcsó ponyvafüzetet adnak ki busás haszon mellett a zsidó könyvkiadók, akik *a mérgező tartalmú könyveket olcsó áron szórják szét az országban.*

A művészeti szakbizottság elhatározta, hogy a képzőművészeti kamara megvalósítása és a könyvkereskedelem megrendszabályozása érdekében a fővárosi szervezet elnöksége útján *intézkedéseket sürget az illetékes kormányhatóságoknál* és a felvetett problémákat napirenden tartja.

Az olasz divat ünnepe Budapesten

A nemrég lezajlott német divatbemutató után most a Torinóban székelő *Olasz Divatközpont* hozta el Magyarországra bemutatni a nagy olasz divatcégek tervezőinek remekeit. A bemutató estélyt a magyarországi olasz követség védnöksége alatt az *Enit* budapesti fiókja rendezte a Hungária szállóban. Az estélyre Budapest társadalmának színe-java gyült össze, hogy mektekintse a kilenc olasz divatcég száz modeljét. Szinte a *Nemzeti Kaszinó* és a *Park Club* valamelyik összejövetelére emlékeztetett a Hungária két terme. Megjelent a reprezentatív bemutatón *Kormányzónk hitvese* és vitéz *Horthy* Istvánné is. Ott volt *Hóman* Bálintné, *Keresztes-Fischer* Ferencné, a Budapesten székelő diplomaták és közéleti előkelőségek asszonyai igen nagy számban, akiket *Anfuso* olasz követ és az Olasz Divatközpont elnöke, gróf Panissera Cesare *Girioni* fogadott.

Amint a bemutatóból kitünik, az elv az, hogy *minden anyag és minden szabás divatos, ami szép.* A délelőtti ruhák közül különösen kiemelkedett a *Noberasko*-cég aprókockás pepita impriméből készült délelőtti ruhája fehér bubigallérral, amelyhez nagyszélű, puha florentin kalapot és a ruha anyagából készült retikült hordott a bemutatója. Ugyancsak nagy feltünést keltett a bolognai *Moretti* divatház délelőtti modelje halványrózsaszín kockás impriméből készült felsőrésszel, amelynek szoknyáját kékfehér pepitából álmodta meg tervezője olymódon, hogyha a viselője a mellénykét leveti, akkor a ruha tökéletes, teljesen hátnélküli strandöltözetté alakul át.

Az estély egyik legnagyobb sikere azonban egy tengerészkék és királypiros, széltében csíkozott impriméből készült komplé volt, teljesen hosszú tengerészkék kabáttal, amelynél az összhangot még az is növelte, hogy nemcsak a retikül készült a ruha anyagából, hanem még a cipő is. A szövetruhák sztárja egy teljesen sima szabású sötétgyöngyszürke ruha volt, amelyet a mellrészen egy tenyérnyi széles mustársárga betét vágott keresztül, s a ruhát ugyancsak mustársárga turbán egészítette ki. A délelőtti ruhák legtöbbje háromnegyedes, úgynevezett *skinőtt ujjakkal* készült. *Alig takarják el a térdet*, ellentétben az estélyiruhákkal, amelyek egyenesen *a földet söprik.* A bemutatott nagyestélyi toalettek közül a legszebb egy teljesen sima, térdig testreszabott, térden alul pedig harangossá bővülő fekete marokenből készült ruha volt, amelynek egyetlen ékességéül bemutatója a ruha anyagából szabott vállon átvetett földigérő sálat hordott.

A kalapok között nagyanyáink nagycsokros biedermeier fejékétől kuli- és amerikai tehenészkalapig minden változat előfordult. A bemutatott cipők azonban egytől-egyig igen magasan felrakott *teletalpú lábbeliek* voltak. A hatalmas sikert aratott bemutatóestélyt ma este megismétlik.

—l. —ő.

— **Az Uj Világ** e heti száma Varga József iparügyi miniszter: Iparunk fejlődése, Gebhardt Domonkos: Az életbiztositás a földbirtokpolitika szolgálatában, Darányi György: A malomipar racionalizálása cimen irt cikkét közli. Érdekes beszámolót ad a lap a zsidóbirtokok termelésének biztositásáról, a gépszövetkezetek felállításáról, a pénzügyi ellenőrzés időszakáról, a tőzsdei áralakulásról és az ipar, kereskedelem, biztositás, hitelélet csen.ényeiről.

Tojást és parajt igényelt a kiskereskedelem

A vásártelepen ma tojásbőség volt, parajból is jelentős szállítmány érkezett, a kisárusok igényléseit kielégítették.

A konyhakerti termékek piacán az árak nagyban így alakultak: nyári rózsaburgonya 17.25, Gülbaba 16.20, őszirózsa 15.15, Ella 14.10, étkezési Woltmann 12.—, Krüger 11.45, kifliburgonya 22.50 pengő mázsánként. Vöröshagyma 27.03, fokhagyma 55.37—89.61, fejeskáposzta 24—46, kelkáposzta 60—100, kalarábé 40—65, karfiol 150—320, saláta 20—110, hónaposretek 20—100, zöldhagyma 10—24, sárgarépa 25—40, petrezselyem 40—80, kevertzöldség 40—60, zeller 40—60, paraj 180—300, csiperkegomba 420—560 fillér.

A *gyümölcspiacon* az alma 70—420, sárgabélü narancs 200—240, vörösbélü 230—270, mandarin 190—220 fillér.

A *baromfipiacon* az árak nagyban így alakultak: *Élőpiac:* tyúk 270, csirke 330, ruca 300, lúd 330, pulyka 260 fillér kg-ként. *Vágottpiac:* tyúk 310, csirke 410, ruca 340, lúd 370, pulyka 300—310 fillér kg-ként.

A *tojáspiacon* árubőség mellett kínálat van.

— **A husvéthétfői autobuszközlekedés rendje.** A Bszkrt közli, hogy április 6-án, husvét hétfőjén az autobuszok a vasárnapi menetrend szerint fognak közlekedni.

Nyilttér

E rovatban közöltekért nem vállal felelősséget sem a szerkesztőség, sem a kiadóhivatal.

Ebben a rovatban a hirdetések ára milliméter-soronként hétköznap 70, szombat 80 fillér. A legkisebb hirdetés ára 7, illetve 8 pengő.

FERENCJÓZSEF KESERŰVIZ

Elektromos lemezjátszók
külföldi motorral ismét kaphatók!
Elektromos táska-, koffergramofon váltóáramra... P 148.—
Herczegh rádió
Budapest, VI., Andrássy-út 14. Tel. 113-710
Fiók: Corvin Áruházban

KÉRELEM
Szerdán délben a Fővámpalota I. emeletén zsebből **kiesett szürke krokodiltárca.** Megtalálót kérem, hogy a tárca tartalmát a pénzen kívül juttassa el Vágó Jenőhöz, Bakács-utca 5.

FELHÍVÁS!
URAK ÉS HÖLGYEK
Hozassák meg teljesen díjtalanul a **SZERVEZŐ IRODA** (Erzsébet-körút 6) ismertetőjét, amelyből megtudják, hogy juthatnak azonnal jó keresethez, valamint állásban lévők **kényelmes mellékjövedelemhez.**

Tizennégyévi fegyházra ítélték a 19 éves vaskeresztesi rablógyilkost

Szombathely, április. A vasmegyei Vaskeresztesen ez év február 14-én baltával agyonütötték *Rábold Adám* 70 éves szőlő- és földbirtokost, majd kifosztották szőlőhegyi villáját. Hosszas és fáradságos nyomozás után leplezték le a gyilkost *Paukovics Gyula* 19 éves vaskeresztesi legény személyében, aki kétnapos tagadás után a rablógyilkosságot teljes részletességgel beismerte.

A 19 éves rablógyilkos felett most ítélkezett a szombathelyi törvényszék büntetőtanácsa. Tárgyalás előtt és közben is olyan egykedvüen, cinikusan viselkedett a fiatal gyilkos, hogy magát a bíróságot is megdöbbentette.

— Hetekkel előbb, már akkor elhatároztam a gyilkosságot — vallotta —, amikor megláttam, hogy Rábold sok bort adott el. Csak az alkalmat vártam, hogy egyedül legyen a szőlőhegyi villában. A gyilkosság előtt való napon terepszemlét tartottam, másnap pedig baltámat a karomra akasztottam és elmentem borért Ráboldhoz. Amikor „Ádám bácsi" a pincéből felhozta a liter bort és önteni akart a poharamba, *olyat sujtottam a fejére, hogy megfordult maga körül, azután még kétszer fejbeütöttem.*

A cinikus gyilkos elmondta a bíróságnak, hogy a gyilkosság után négy óra hosszáig tartózkodott a villában, felforgatta annak minden helyiségét és ott járt-kelt a véres holttest mellett.

— *Hát nem ébredt fel magában egy kis emberi érzés, amikor ott járt a halott véres teste mellett?*

— *De igen, később vánkossal, meg takarókkal lefödtem, hogy ne lássam.* Mielőtt elhagytam a villát, megolvastam az elrabolt pénzt, ettem egy kicsit az éléskamrában talált lekvárból, takarót tettem a földre, hogy csizmáimmal ne vigyem ki a vért és azután még aznap este elutaztam Budapestre.

A bíróság *Paukovits Gyulát gyilkosság és rablás büntettéért 14 évi fegyházbüntetésre ítélte.* Az ítélet jogerős.

Robbanás, tűz és halálos szerencsétlenség egy pincében

Kedden délelőtt tizenegy óra után robbanásszerű zaj hallatszott a Szív-utca 26. számu ház pincéjéből, majd füst és láng tört elő a pinceablakokból. Csakhamar megérkeztek a tüzoltók, akik füstálarccal fölszerelve hatoltak le a pincébe.

Közben kiderült, hogy *Angyal Rezső* 40 éves házfelügyelő félórával előbb lement a pincébe és nem tért vissza. A tüzoltók a maró füstben előretörve, csakhamar rábukkantak a robbanás színhelyére és eloltották a tüzet. Amint a pince megtisztult a füsttől, megtalálták *Angyal Rezső* házfelügyelőt is, holtan. Valósággal szénné égett a lángok között.

A helyszini tüzvizsgálat során kiderült, hogy a pincében *egy 200 literes és egy 50 literes búdoghordóban, meg egy 15 literes fazekban benzin állott* és mintegy félórával a házfelügyelő ottartózkodása után *ismeretlen okból felrobbant. A lángok elöntötték a pincét és a házfelügyelő halálra égett.*

A rendőrség kutatja, hogy mi okozta a robbanást. Egy tüzoltó, aki füstálarc nélkül akart elsőnek lemenni a pincébe, füstmérgezést szenvedett. A mentők a *Rókus*-kórházba vitték.

Értekezlet Londonban Nehru részvételével

Lisszabon, ápr. 21. (Stefani.) Londonból jelentik: A „Daily Herald" hiradása szerint Cripps azzal a tervvel foglalkozik, hogy azt inditványozza Churchillnek, hivjon egybe Londonban egy értekezletet s erre hivják meg Pandit Nehrut, Jinnahot és az indiai kongresszus még két más kiváló képviselőjét. Cripps ugy gondolja ugyanis, hogy Nehru és a többi meghivandó személyek, ha kivonták őket a kongresszus többségének és főleg Mahatma Gandhinak a befolyása alól, engedékenyebbek lennének és igy elfogadtathatnák velük a közvetitő javaslatot.

Esterházy János intelme

Pozsony, ápr. 21. (Bud. Tud.) Gróf *Esterházy János*, a szlovákiai magyarság vezére, látogatókörutja során a sárosi és zempléni magyarság előtt Eperjesen és Nagymihályon hangsulyozta, hogy a magyarok soha megalkuvók nem voltak, mindig nyiltan hirdették igazukat. Szorosan, zárt sorokban kell tömörülniök, mert az erők szétforgácsolódása a legnagyobb veszélyt jelenthetné. Mindnyájan mindig magyarok vagyunk — mondta. — Soha nem fogom türni, hogy soraink között felekezeti villongás kapjon lábra. Mindenki hajoljon meg az Uristen előtt ugy, ahogy vallási meggyőződése kivánja, mindenki törődjék azzal, hogy családi életét vallása szerint élje, de a katolikus és református magyaroknak mindenkor kezet kell fogniok egymással. Ne csináljon senki olyat, amivel a másik magyar embert megbántaná.

A Szinművészeti és Filmművészeti Kamara átalakulása

Kiss Ferenc lemondott, utóda dr. Cziffka András

Az 1940. évi XIX. t.-c. a szinművészeti és filmművészeti kamara megszüntetését és uj szinházi kamara és filmkamara felállitását rendelte el. *Kiss Ferenc*, a kamara elnöke, erre az átalakulásra való tekintettel hónapokkal ezelőtt kérte felmentését a kultuszminisztertől.

Mivel az átszervezési munkálatok most már oly mértékben előrehaladtak, hogy az uj kamarák felállitására a legközelebbi jövőben sor kerül, *Kiss Ferenc* a mai napon megismételte a felmentés iránti kérelmét.

Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter a szinművészeti és filmművészeti kamara vezetése körül három éven át kifejtett értékes működéséért Kiss Ferencnek legmelegebb elismerését és köszönetét fejezve ki, a lemondást tudomásul vette. A miniszter egyben dr. *Cziffka András* közalapitványi királyi ügyészt a kamara elnöki teendőinek ideiglenes végzésére és a szinházi kamara és filmkamara felállitásának előkészitésére folyó évi május hó 1-től kezdődőleg miniszteri biztossá kinevezte.

Épül az uj budapesti református gimnázium

Husz osztály, kilencszáz diák

A Lónyay-utca és a Kinizsi-utca sarkán, a dunaparti raktárházak előtt, 1800 négyszögöles telken folyik az uj budapesti református gimnázium épitkezése. A hatalmas, három utcára néző épület körvonalai egyre határozottabban emelkednek ki a ferencvárosi bérházak sorából. A Kinizsi-utcai oldal már tető alatt van, a Lónyay-utcai részen a hónap végére fejeződnek be a kőmüves munkálatok. A Kinizsi-utcával párhuzamos, egyelőre még névtelen utcai szakasz, ahol az uj gimnázium internátusa lesz, csak május—juniusra készül el.

Az intézet bejárata a csendes, kisforgalmu Kinizsi-utcában lesz. A nagy kapu már el is készült, itt lépünk be az épitkezés színhelyére.

— Itt lesz a nagy, üvegtetős előcsarnok, — mutatja az utat Szabó Imre esperes. Ő az egész gimnázium-épitésnek a lelke, két év óta éjjel-nappal dolgozik az uj intézetért.

Az előcsarnokból jobbra nyiló rövid folyosó az óriási, középen kettéosztható tornaterembe vezet. Egyszerre két osztály is tarthat majd tornaórát, a földszinti és emeleti öltözőkben több mint száz diáknak lesz vetközőszekrénye.

Visszamegyünk az előcsarnokba. Balra széles lépcső vezet fel az emeletre. A lépcső minden emeleten széles térségbe torkollik, innen jobbra és balra végiglátni a Lónyay- és Kinizsi-utcai folyosókat. Ez a „zsibongó". Ma még állványok, épitőszerszámok állanak benne, de néhány hónap mulva a tizpercekben itt fut majd összse a két folyosó gyerekseregе, a „zsibongó" diáklármától, kacagástól lesz hangos.

Megnézzük a készülő osztálytermeket is. Tágas, világos helyiségek, mindegyik mellett külön ruhatár.

Az első emeleten ismét átmegyünk a Kinizsi-utcai oldalra.

— Itt lesz a diszterem, — hangzik a felvilágositás.

Óriási terem. Az előtérből kétoldalt ruhatári helyiségek nyilnak, oszlopos ajtók választják majd el a tulajdonképpeni diszteremtől. Nyolcszáz személynek nyujt kényelmes helyet, fent a kóruson még kétszáz ember fér el. Itt fogják tartani az istentiszteleteket, ünnepélyeket, előadásokat. Színpada, előadói emelvénye, hatalmas földigérő ablaksora lesz.

A három- és félemeletes épület legfelső emeletén a kémiai és fizikai tantermeket helyezik el. Minden diák külön kisérleti asztalt, gázvezetéket, felszerelést kap. Ez már egészen egyetemi szinvonalu berendezés.

Három és félmillió pengő

Lemegyünk ismét az udvarra. A hetven méter hosszu, negyven méter széles térséget a dunai oldalról alacsony, árkádos kerités zárja be. Igy az udvarra néző mind a három oldal kap napot. Az egész épület a világosság és napfény jegyében épül. Pontosan ezer ablaka lesz!

Mindenütt lázas munka folyik. Homokdombok, vasalkatrészek, állványok — itt baitát élesitenek, ott cementet kevernek. A magasba emelkedő falak, az árkádok szelid hajlásai azonban már a vidéki kollégiumok levegőjét árasztják. Bizonyos, hogy ezeknek a hatalmas falaknak a tövében, az óriási udvaron, ahonnan a kék égboltnak nagy-nagy darabja látszik, egészen messze lesz a diák a város izgalmától, a budapesti utca forgatagától...

— Mennyibe kerül az épitkezés?

— Az internátussal együtt három és félmillió pengő. Nagyon nagy összeg. Kétmillió hétszázezer pengőt hat fővárosi pénzintézet huszonötéves kölcsön formájában bocsátott a rendelkezésünkre, a többit részint iskolai pótadóból, részint adakozásból teremtjük elő. Eddig tizezer hivünktől folyt be adomány csaknem kétszázezer pengő értékben. Az adakozók névsorának élén Magyarország Kormányzójának a neve áll. A budapesti reformátusság nagy erőpróbája ez az épitkezés. A közelmultban megteremtettük a Református Élet hetilapot, most az iskolakérdés ügyét visszük tető alá.

— Hány diák számára lesz hely az iskolában?

— Kilencszáz. Ennyit azonban nem akarunk felvenni. Ha lehet, csak negyvenes osztályokat csinálunk. Ennél több diákkal nehéz foglalkozni, a túlterhelés az eredmény rovására megy.

Beköltözés: decemberben

A Kinizsi-utcával párhuzamos oldalon épül meg a gimnázium internátusa. Száz bentlakó gyermek részére lesz benne hely. Az internátusban fokozatosan 10 ingyenes és 20 féldijas helyet épitenek ki.

— Elsősorban a falusi tehetségekre és a fővárosi szegénysorsu kistisztviselő-, iparos- és munkáscsaládok fiaira gondolunk — mondja az esperes. — Nagyon kell már ez az internátus. Még csak az oldalfalak felhuzásánál tartunk, de máris számos előjegyzési kérelmet kaptunk.

A Lónyay-utca 4/c.-ben lévő öreg házból tehát rövidesen uj hajlékba költözik a református gimnázium. Ez az épület már akkor is majdnem szük volt, amikor a mult század nyolcvanas éveinek elején odaköltözött az iskola. Három kis udvarával, keskeny folyosóival és lent a pincében, a fáskamrák pompás rabló-pandur buvóhelyével azonban csodálatos diákromantikát lehelt...

Az uj iskola épitésének ügye 1939-ben döntő fordulathoz érkezett. Az egyházmegye biztositotta az anyagi eszközöket, Padányi Gulyás Jenő és Tóth Imre épitészek elkészitették a végleges terveket és 1940 novemberében lerakták az alapokat. A tulajdonképpeni épitkezés 1941 márciusában indult meg. A jelek szerint még ebben az évben, december elején be is lehet költözni az uj épületbe. Az internátust csak 1943 őszén fogják megnyitni.

Stellár Béla.

Szegedi küldöttség Kállaynál és Hómannál

Kedden *Varga József* kereskedelmi és iparügyi miniszter vezetésével szegedi küldöttség kereste fel *Kállay Miklós* miniszterelnököt, majd *Hóman Bálint* kultuszminisztert. A küldöttség tagjai voltak *Tukats Sándor* főispán, *Pálffy József* polgármester, vitéz *Meskó Zoltán* felsőházi tag, *Széchenyi István* országmozgósitási kormánybiztos, *Kogutowitz Károly* egyetemi rektor, valamint *Rosta Lajos* és *Petál Nándor* orsz. képviselők.

A küldöttség tájékoztatta a miniszterelnököt és a kultuszminisztert Szeged város legégetőbb problémáiról és támogatásukat kérte a problémák mielőbbi megoldásához. *Hóman Bálint* miniszter közölte, hogy a szegedi Horthy Miklós tudományegyetem ideg- és elmegyógyászati klinikájának épitési előmunkálatai igen előrehaladott stádiumban vannak. Az épitési tervpályázat néhány napon belül kiirásra kerül és gondoskodik róla, hogy az épitkezés még ebben az évben megkezdhető legyen. Az anyagok nagyrészét már biztositották. Kilátásba helyezte a miniszter, hogy a jelenleg szünetelő jogi kar első évfolyamának megnyitása érdekében tárgyalásokat kezd. A királyi itélőtábla épületének eredeti rendeltetésére való visszaadása tárgyában a kultuszminiszter tárgyalásokat folytat az igazságügyminiszterrel. A küldöttség megnyugvással vette tudomásul a miniszter válaszát.

Vizállás

A *Duna* Bécsig árad, lejjebb apad, Esztergomig alacsony, Budapest—Baja között közepes. Mohácstól lefelé magas vizállásu. Mai vizállások: Schärding 244, Passau 455, Aschach 214, Struden 336, Krems 299, Bécs 290, holnap 295, Pozsony 177, Komárom 327, Budapest 286, holnap 282, Paks 260, Baja 354, Mohács 404, Bezdán 458, Gombos 523, Palánka 510, Ujvidék 550. A *Rába* Szentgotthárdnál —2, a *Dráva* Varasdnál 152, Barcsnál —48, Drávaszabolcsnál 88, Eszéknél 244. A *Tisza* Záhonyig árad, lejjebb apad, Záhonyig alacsony, Tokajnál közepes, Tiszafüredtől lefelé magas vizállásu. Mai vizállások: Máramarossziget 46, Visk 70, Tekeháza 95, Tiszaujlak 68, Vásárosnamény 174, Tokaj 364, Tiszafüred 115, Szolnok 598, Csongrád 615, Szeged 668, holnap 660, Zenta 680, Titel 636. A *Szamos* Dénesi 81, Szatmárnál 64, a *Bodrog* Bodrogszerdahelynél 471, a *Sajó* Bánrévénél 86, a *Hernád* Hidasnémetinél 58, a *Berettyó* Margittánál 52, a *Körösök* Csucsánál 60, Nagyváradnál —70, Békésnél 364, Gyománál 492, a *Maros* Marosvásárhelyen 28, Makónál 263, a *Balaton* Siófokon 113, a *Velencei-tó* Agárdnál 166.

•

Budapesten a nap kel 5 ó. 43-kor, nyugszik 19 ó. 42-kor, a hold kel 10 ó. 29-kor, nyugszik 1-kor.

NAPI HIREK

— **Visszaérkezett a honvédvezérkar főnöke.** A Magyar Távirati Iroda jelenti: Vitéz *Szombathelyi Ferenc* vezérezredes, a honvéd vezérkar főnöke, kiséretével együtt olaszországi hivatalos utazásáról visszaérkezett.

— **Kitüntetések.** Hitler Adolf, a Németbirodalom vezére dr. *Pásztóy Amon* miniszteri tanácsosnak, a belügyminisztérium közbiztonsági osztálya főnökének a Német Sasrend I. oszt. érdemkeresztjét a csillaggal, dr. *Marossy Ferenc* miniszteri tanácsosnak, a belügyminisztérium közjogi osztálya helyettes vezetőjének a Német Sasrend I. oszt. érdemkeresztjét, dr. *Siménfalvy Sándor* miniszteri tanácsosnak a Német Sasrend I. oszt. érdemkeresztjét, dr. *Szentkláray Emil* min. o.-tanácsosnak, a KEOH h.vezetőjének a Német Sasrend I.oszt. keresztjét, dr. *Kiss Árkád* rendőrtanácsosnak a Német Sasrend II. oszt. érdemkeresztjét és dr. *Batizfalvy Nándor* rendőrfogalmazónak a Német Sasrend IV. oszt. érdemkeresztjét adományozta.

— **Bartha honvédelmi miniszter levele Borbély-Maczky Emil főispánhoz.** Vitéz Borbély-Maczky Emil főispán, országvédelmi kormánybiztossága területén elrendelte a „Bajtársi Szolgálat" megszervezését; ez az intézmény összekötő a hadbavonultak és itthonmaradottaik között. A „Bajtársi Szolgálat megszervezéséért vitéz *Bartha Károly* honvédelmi miniszter levélben tolmácsolta elismerését a főispánnak. Azt a meggyőződését fejezi ki a honvédelmi miniszter, hogy a „Bajtársi Szolgálat" országos viszonylatban is megállja majd a helyét és nagyban hozzájárul a ma háborujában oly nagyjelentőségü hátország, a második arcvonal megszilárditásához és erőinek teljes mérvü kihasználásához.

— **A magyar követ elutazott Nankingba.** Végh Miklós tokiói magyar követ, akit legutóbb megbiztak Magyarországnak képviseletével a nankingi nemzeti kormány mellett is, elutazott Nankingba, hogy átadja megbizólevelét.

— **Ujabb öt fővárosi törvényhatósági bizottsági tag mandátumát igazolták.** A főváros törvényhatóságának igazolóválasztmánya dr. *Cselényi Pál* elnöklésével hétfőn ülést tartott. A napirend tárgyalása előtt az elnök bejelentette, hogy dr. *Bárczy István* törvényhatósági bizottsági örökös tag megrendült egészségi állapotára való tekintettel lemondott örökös tagságáról. Az igazoló választmány ezután zárt tárgyaláson foglalkozott több törvényhatósági póttag mandátumának igazolásával. *Pásztor Imre, Szepessy Albert, Magyar Miklós, Németh Béla* és *Scheuer Róbert* törvényhatósági bizottsági tagok mandátumát igazolta a választmány.

Bejelentette az elnök, hogy dr. *Gidro László* az ellene rágalmazás vétsége miatt megindított büntető eljárás kapcsán az igazolóválasztmánynak elégtételt szolgáltatott.

— **A KANSz az uj és a megüresedett köztisztviselői állások betöltését kéri.** A Közszolgálati Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége emlékirattal fordult a kormányhoz. Kéri, hogy a szaporitásként engedélyezett és az üresedésben lévő állásokat junius hónapban töltsék be, valamint, hogy megfelelő számu cim és jelleg adományozás történjék.

— **Müvészeti hetek Kolozsvárott.** A kultuszminiszter megbizásából az Országos Irodalmi és Müvészeti Tanács Kolozsvárott májusban müvészeti heteket rendez. A müvészeti hetek müsorán országos jelentőségü a VI. képzőmüvészeti kiállitás és a kolozsvári Főtér csinositására hirdetett épitészeti eszmei pályázat kiállitása. A magyar irók és költők két irodalmi estén mutatkoznak be. Nagy érdeklődésre tarthat számot a szinházi és zeneművészeti kiállitás, valamint az Erdélyi Szépmives Céh kiállitása és a fényképművészeti kiállitás. A zenei rész müsorában a kolozsvári Nemzeti Szinház tiz operaelőadást tart. A kolozsvári müvészeti heteket máj. 9-én Tasnádi Nagy András nyitja meg.

— **A Hadimuzeum felhivása.** A Hadimuzeum a szovjetorosz hadjárat eseményeinek tárgyait és emlékeit az első naptól kezdve gyüjti. Ez a gyüjtemény csak akkor lehet teljes és valóban szemléltető, ha minden jelentős uj háborus szovjetorosz haditárgy a muzeumba kerül. Ezért felkéri az Intézet mindazokat, akiknek a jelen háborúból katonai vonatkozásu tárgyak, képek, fényképek, nyomtatványok, plakátok, jelvények, háborus emlékek stb. vannak birtokában, ezekről legalább egy-egy példányt juttassanak el a Hadimuzeumba. Kéri továbbá, hogy minden ilyen tárgyhoz megfelelő leirást csatoljanak. (Például, hogy a tárgy a harctér melyik részéről való és hogy milyen haditett fűződik hozzá?) Az Intézet parancsnoksága készséggel szolgál részletes felvilágositással. (Budapest, I., Gróf Bethlen István bástyasétány 40.).

Nem véletlen szerencse a szép fogsor. Ápolja helyesen fogait s akkor egészségesek és szépek maradnak.

Chlorodont fogpasta

— **Webster J. M. meghalt.** A skót-magyar egyházi kapcsolatok önzetlen ápolója, a budapesti Skót Misszionak 1895-től 1912-ig volt vezetőlelkésze, később a Presbiteri Világszövetség keleti ágának főtitkára, dr. *Webster J. M.* lelkész hetvenkétéves korában Edinburghban elhunyt. *Minden magyar református teológiai akadémiának tiszteletbeli tanára, a budapestinek tb. igazgatója, a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetemnek teológiai diszdoktora volt.* Ő szervezte 1908-ban a budapesti Skót Misszió polgári iskoláját, majd 1910-ben felépittette a misszió Vörösmarty-utcai palotáját. Webster hozta Budapestre 1927-ben a Presbiteri Szövetség világgyülését is.

— **A nagyváradi püspök ornátusa.** Tizenhárom éven keresztül a debreceni Szent Anna-templomban őrizték a nagyváradi püspök ornátusát. Az ornátust, amelyet *még Mária Terézia adományozott az akkori püspöknek*, az utolsó nagyváradi püspök, *Széchenyi Miklós* mentette át Csonka-Magyarországra. Előbb Gyulán őrizték, *Debrecenbe 1929-ben került.* A püspöki ornátus értéke felbecsülhetetlen. A Mária Terézia udvarában foglalkoztatott nemesi asszonyok készitették valódi *aranybrokátból*, amelyen valódi *vertezüst pikkelyek* vannak és *szinezüst szálu himzések.* Az ornátus minden egyes darabjának müvészi értéke van. A *négy palást, négy dalmatica, négy infula* és *egy miseruha* mindegyikén szinpompás, müvészi ornamentika, számos gyönyörü motivum mutat a pompás egyházi ruhák keletkezési idejére: *a barokkra...* Hozzátartozik még *két brüsszeli csipkéből készült karing.* A debreceni plébánia most átszállittatta a felbecsülhetetlen értékü mükincset Nagyváradra, ahol a közelgő Szent László-ünnepségeken már a Mária Terézia adományozta püspöki ornátusban fogják az ünnepi misét pontifikálni...

— **Kitünő eredményre vezettek a burgonyavizzel folytatott mosási kisérletek.** *Kieselbach Gyula* fővárosi fővegyész érdekes cikkben számol be a Természettudományi Közlöny legujabb számában a burgonyavizzel folytatott mosási kisérletekről. A szakemberek megállapitották — irja —, hogy a viz sok tápanyagot old ki a burgonya főzésekor. Ezt a vizet eddig a háztartásokban kiöntötték, pedig a burgonyaviz különösen gyapju- és szinesáruk részére nagyszerü mosószerül használható. Különböző kisérleteket végeztek tudományos alapon a burgonyaviz mosási célokra való felhasználásával. Megállapitották ezek során, hogy a burgonyavizek szennyoldóképessége sokkal nagyobb, mint a szappanpehely és a szappanpor oldatoké. A kisérleti fehérnemü darabok fehérségi foka burgonyaliszt felhasználása esetén alacsonyabb a szappanpehelyoldatok által elért fehérségi foknál és egyenlő a szappanpor oldatokéval. A kisérletek során különböző anyagokkal beszennyeztek konyhakötényeket, selyemharisnyákat, gyapjuruhadarabokat. Ezeket egyszer meleg burgonyavizben, egyszer szappanpehelyben és szappanoldatban mosták ki. Többször ismételték a kisérleteket és a burgonyaviz szennyoldóképessége minden esetben nagyobb volt, mint a szappanoldatoké. Minél magasabbra emelték a burgonyaviz melegfokát, annál eredményesebb volt a szennyoldóképesség. A vizsgálatok tapasztalatai azt mutatják, hogy a burgonyaviz kiválóan alkalmas szinesáruk, mindenekelőtt azonban selyemharisnyák és gyapjunemüek mosására.

— **Házasság.** *Timár Márta* és *Szádav Béla* m. kir. csendőrfőhadnagy f. hó 23-án, csütörtök este fél 7-kor tartják esküvőjüket a Szent Imre herceg-uti ciszterci plébániatemplomban. (Minden külön értesités helyett.)

— **Allami sofförtanfolyam.** A Technológiai és Anyagvizsgáló Intézetben április 27-én állami gépjárművezetőképző tanfolyam kezdődik.

Vidám katonazenekari est

április 26-án, vasárnap este 8 órakor a MAGYAR MÜVELŐDÉS HÁZÁBAN.

Rendezi: Marnitz Frigyes.

Közreműködnek: Osváth Julia, Nagykovácsi Ilona, Déry Sári, Szép Ilonka, Sárdy János, Lehotay Árpád, Pethes Sándor, Pethes Ferenc, Kazal László, Ignáth Gyula, Kántor Béla, a Pécsi Öregdiákok, a Magyar Királyi Operaház táncművészei, a

MÁRIA TERÉZIA 1. HONVÉDGYALOGEZRED 80 TAGU ZENEKARA, a M. KIR. LÉGIERŐK 80 TAGU FUVÓSZENEKARA, a LUDOVIKA AKADÉMIA 120 TAGU ÉNEKKARA.

Vezényelnek: Pongrácz Géza és Doroszlay Károly főkarnagyok. Konferál: dr. Hosszu Zoltán (Dani bá').

Vetitett diszletek! Korhü jelmezek!

Az est tiszta jövedelmét a háboru rokkantjainak javára forditjuk. — Jegyek 1 P-től

MARNITZNÁL, VIII., József-körut 37—39. sz. és a Magyar Müvelődés Házában.

— **A nagyváradi Szent László-hét eseményei.** Május 3-án kezdődik a nagyváradi Szent László-hét, amelynek gazdag tárgysorozata most részleteiben is elkészült. A Szent László hét egyik kiemelkedő eseménye a Szent Jobb Nagyváradra érkezése május 3-án délelőtt az aranyvonaton. A Szent Jobbot kísérő Serédi Jusztinián bíboros hercegprimás szentmisét pontifikál a Szent László-téren a Szent Jobb előtt. Az ünnepi hét második kiemelkedő pontja a Gábor Áron háziezred zászlójának felavatása május 7-én. Ugyanezen nap délutánján díszközgyülés keretében leplezik le a városháza közgyülési termében a Kormányzó ur nagyváradi bevonulását megörökítő történelmi festményt, Kontuly Béla alkotását. A leleplezésen megjelenik Kállay Miklós miniszterelnök is. Ez alkalommal adja át Szendy Károly polgármester Soós István nagyváradi polgármesternek a székesfőváros díszzászlóját. Május 8-án a Városok Országos Szövetsége tartja díszközgyülését Nagyváradon, amelyen Varga József kereskedelem- és iparügyi miniszter is előadást tart. Május 8-án avatják fel a nagyváradi háziezred zászlaját, József királyi herceg és Auguszta királyi hercegasszony jelenlétében. A délután folyamán veszi át ünnepélyes keretek között Nagyvárad városa József királyi herceg ajándékát, Bihari Sándor „Zsigmond király Szent László sirjánál" cimü hatalmas történelmi képét.

— **Lebontják a pozsonyi várat?** *Pozsonyból* jelentik: A szlovák közmunkaügyi és közlekedésügyi minisztérium már régebben nemzetközi pályázatot irt ki a pozsonyi egyetemi város terveire. A kitüzött határidőig összesen 25 terv érkezett. Németországból 18, Olaszországból 3, Szlovákiából és a protektorátusból 2—2. A tervek szerint *a régi várat vagy lehordanák és helyébe hasonló monumentális épületet emelnének, vagy renoválnák.*

— **Helyreigazitás.** Folyó hó 12-iki számunkban több fővárosi ügyvéd felfüggesztéséről adtunk hirt. Ezzel kapcsolatosan helyreigazitásképen megállapitjuk, hogy dr. Gergely Imre ügyvéd (VI., Mozsár-u. 4 sz.) az ügyvédi gyakorlattól felfüggesztve nincs és semmiféle fegyelmi itélet hatálya alatt nem áll.

— **„Szeged szebb lesz, mint volt..."** Szegedről jelentik: Pálfy-Budinszky Endre főmérnök irányitása mellett most készült el Szeged városfejlesztési tervezete. A tervezet szerint a központi pályaudvarnak kiszemelt Szeged-állomás lesz a város kapuja, éppen ezért az Indóház-tér városias kiépitését tervezik. Itt uj szállodákat emelnek. A Szent Ferenc-utcában, valamint a Boldogasszony-Sugáruton egészen a szegedi Nagykörutig egységesen kétemeletes házakat kell épiteni. A Klebelsberg-tér megfelelő átépitésre szorul. A Dugonits-szobrot az Egyetem épülete elé helyezik. A belvárost is ujjárendezik. Külön tervpályázatot irnak ki a tiszaparti városkép kialakitására. Szóba került a Dóm-tér végleges kiépitésének kérdése is. A Dóm-tér árkádjai alatt Vedress István, Tömörkény István, Kálmány Lajos, Juhász Gyula, Király-König Péter, valamint Nyilassy Sándor művészi szobrainak felállitását tervezik. Szeged ujabb rendezésével kapcsolatban a Szépitészeti Bizottság meg akarja valósitani I. Ferenc József király mondását: „Szeged szebb lesz, mint volt..." hogy az ujjáéledt Magyarországnak tényleg második fővárosa legyen.

— **Jelentkezzenek, akik a volt csehszlovák rokkantsági és aggkori biztositásban jogokat szereztek.** A polgármester felhivja mindazokat, akik a biztositásra kötelezett foglalkozások körében mint fizikai (testi) munkások a volt csehszlovák rokkantsági és aggkori biztositásban jogokat szereztek, hogy julius 31. napjáig az Országos Társadalombiztositó Intézetnek öregségi, rokkantsági és biztositási főosztályánál saját érdekükben, *jogvesztés terhével* jelentsék be személyi adataikat, biztositási igazolványi könyvecskéjük számát, pontos lakcimüket és hogy legutóbb melyik kerületi betegbiztositó intézetnél voltak a terület visszacsatolását megelőzően bejelentve.

— **Adómérséklést kapnak a többgyermekes családok.** Szendy Károly Polgármester felhivja azokat az adózókat, akiknek kettőnél több gyermekük van és jövedelemadó fizetésére kötelezve nincsenek, vagyis akiknek az elmult évben adóköteles tiszta jövedelmük az ezer pengőt, ha pedig adóköteles és adómentes tiszta jövedelmük is volt, adóköteles tiszta jövedelmük a hatszáz pengőt nem haladta meg, hogy adómérséklés iránti bejelentéseiket a lakóhelyuk szerint illetékes kerületi adószámviteli osztálynál legkésőbb április 30-ig irásban feltétlenül nyujtsák be. Akik jövedelemadó fizetésére kötelezve vannak, azoknak nem kell bejelentést tenniök, mert az adóalap megállapitásánál hivatalból veszik figyelembe többgyermekes mivoltukat. A bejelentések alapján adókedvezmény cimén az adózó terhére irt földadóból, házadóból és általános kereseti adóból az első és második gyermek után 5—5 százalékot, a harmadik és negyedik gyermek után 7—7 százalékot, minden további gyermek után 10 százalékot kell törölni, ha az adózónak kettőnél több gyermeke van és összes jövedelme az évi 12.000 pengőt nem haladja meg.

— **Mi van a hivatalos lapban?** A Budapesti Közlöny keddi száma közli a földmivelésügyi miniszter rendeletét a halászati tilalmi idők ujabb megállapitásáról. A kereskedelemügyi miniszter rendeletét a volt cs. kir. szab. Kassa-Oderbergi Vasut alkalmazottai, illetőleg azok özvegyei és árvái ellátásának szabályozásáról szóló korábbi rendelet egyes rendelkezéseinek magyarázatáról és a rendelet alapján felállitandó állandó bizottság szervezetéről és eljárási szabályzatáról. — A hivatalos lap szerdai száma közli a közellátásügyi miniszter két rendeletét. Az egyik a kocsikenőcs, a másik a rézgálic legmagasabb eladási árát állapitja meg. — Közli továbbá a kormány rendeletét az irodalmi és művészeti müvek kölcsönös védelméről Berlinben kötött magyar-német egyezmény végrehajtásáról.

— **Vak gyermekek felvétele.** A Iovag Wechselmann Ignác és neje, Neuschloss Zsófia Vakok Tanintézetébe felvételt nyerhetnek mindkét nembeli, ötödik életévüket betöltött világtalan és csökkentlátású gyermekek. Közelebbi felvilágositást az intézet igazgatósága (Budapest, Mexikói-ut 60.) ad.

— **A Kormányzót és a Kormányzóhelyettest ünnepelték az iparosok.** A Keresztény Iparosok Országos Szövetsége hétfőn este tartotta közgyülését. *Mádl János* ügyv. elnök megnyitójában a hadigazdálkodásra való átterés és a gazdasági átállitás kérdésével foglalkozott és a strómanrendszer megszüntetését és az iparosutánpótlás megoldását sürgette. *Szabó Kálmán* titkár beszámolt a KIOSZ mult évi működéséről. A közgyülés hódoló táviratban köszöntötte a Kormányzót és a Kormányzóhelyettest. A közgyülés tagjai lelkesen ünnepelték Magyarország kormányzóját és helyettesét.

— **Árvizmentésért kitüntetett rendőrtisztek és rendőrök.** A Kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére az 1941. évi árvíz alkalmából a mentési munkálatok terén kifejtett értékes és példaadó szolgálataik elismeréséül dr. vitéz Csepreghy János rendőrkapitánynak, dr. Mészárcs István rendőrtanácsosi cimmel és jelleggel felruházott rendőrkapitánynak, a budapesti révkapitányság vezetőjének, dr. Nagy Mózes rendőrfelügyelőnek, a budapesti révkapitányság révosztályparancsnokának, Lélek József rendőrfőfelügyelőnek és Kassay Lajos rendőrfelügyelőnek a Magyar Vörös Kereszt érdemkeresztjét, Koczka József rendőrtiszthelyettesnek, Balogh 11. István, Horváth 30. József rendőrfőtörzsőrmestereknek, Hargitai Gábor, Horváth 38. József, Kővári István, Kuti János rendőrtörzsőrmestereknek a Magyar Vörös Kereszt ezüstérmét, Csortos Gyula, Énekes Géza, Fehérvári Ferenc, Gulyás 3. József, Horváth 42. István, Horváth 39. József, Karáth János, Lábady Béla, Mátyási Károly, Németh 2. Gyula, Péterfia József, Sághi György, Tornai János, Tóth 35. István rendőrőrmestereknek, Boros Lajos, Dzsida János, Izsó Lajos, Holló 2. József, Orgoványi Mátyás, Sámson Lajos, Varga 11. Lajos, Zergényi Kálmán rendőröknek, Bartus János, Kiss 39. József próbarendőröknek a Magyar Vörös Kereszt bronzérmét adományozta.

— **A székely ifjuság hódolata Kőrösi Csoma Sándor emlékének.** Kőrösi Csoma Sándor halálának századik évfordulója alkalmából a székely ifjuság elzarándokolt a világhirü magyar tudós szülőfalujába, a háromszéki Csomakőrösre. A zarándoklaton a sepsiszentgyörgyi református tanitó- és tanitónőképző, a Székely Mikó-Kollégium, a sepsiszentgyörgyi református polgári leány- és állami polgári fiuiskola növendékei vettek részt. A hatalmas vendégsereg először istentiszteleten vett részt, majd Kőrösi Csoma Sándor szülőházának kertjébe ment és koszorut helyezett a magyar tudós emléktáblájára.

— **A Műcsarnok tavaszi tárlata.** Hatalmas anyag, közel félezer kép és szobor vonul fel a Műcsarnok tavaszi tárlatán, mintegy hódoló menetben az Esterházy-dij előtt. Érezhető, hogy a kiállitó művészeket a „pályabér" becsvágya fütötte és ez a hagyományos műcsarnoki stilus nianytalan fémjelzését adja a tárlatnak, de ez a fémjelzés viszont csak igen kevéssé fedi a magyar képzőművészet hiteles aranytartalmát. A tárlat különleges nevezetességének, a Kormányzóhelyettesné arcképének (Boldizsár István műve) külön méltatást szentelt a Pesti Hirlap vasárnapi száma, ezuttal Mihalovits Miklós hatásos arcképéről kell dicsérettel megemlékeznünk, amelyet Kormányzó Urunkról festett a művész. Az Esterházy-dij reménye egész sor történelmi kompozicióra is ihlette festőinket, akik közül Heintz Henrik, Jegés Ernő, Istókovits Kálmán, Mihalovits Miklós, Döbrentey Gábor, B. Szánthó Mária találták el leginkább a megfelelő hangot. A tájképek között feltünnek Barkász Lajos, Kunffy Lajos, Szlányi Lajos, Horváth Béla, Gulyás Sándor, Halasi Horváth István, Sárdy Brutus, Kóbor Henrik, Benkhardt Ágost, Rónai Géza, L. Lorberer Anna, Sárközy Elemér munkái, valóságos bűvésze az csetnek Romek Árpád, akinek üveg, elefántcsont, gyöngyház és arany-ezüstholmit ábrázoló csendéletei az igazinál is igazibbak, Szentgyörgyi Gyenes Lajos virágcsendélete viszont finom festői hatásu. Feszty Masa átszellemült Boldog Margit-képe, Vidovszky Béla, Müller Ágosta, Radnóti Kováts Árpád, Zádor István, Czene Béla, Baki Győző, Basilides Barna, Henczné Deák Adrienne, Thorma Jánosné és a legfiatalabbak közül az erőteljes tehetségü Csekey Zoltán munkái tartoznak még a tárlat figyelemreméltó képei közé, a grafikai és vizfestmény-anyagból magasan kiemelkednek Horváth József, Kássa Gábor, Beck S. Elza, Csebi Pogány István, Hende Vince, Diósy Antal, Csabai Wagner József és X. Wolf Irma művei. A szobrászati rész élén Cser Károly erőteljes Attila-szobra mellett, különösen Sóváry János, Örkényi Strasser István, Turáni Kovács Imre, Pankotai Farkas Béla, Buzi Barna, Orbán József, Jálics Ernő, Dózsa Farkas András, Dréher Anna, Andrejka József, M. Matzon Frigyes, Jankó János, Kernstokné S. Gina aktjait és kompozicióit emlithetjük. F. J.

— **Kórházüzemgazdasági átképző tanfolyam.** Az értelmiségi munkanélküliség ügyeinek kormánybiztosa által szervezett kilenchónapos kórházüzemgazdasági átképzőtanfolyamra a felvétel iránti kérelmeket április 25-ig lehet benyujtani (Budapest, Klotild-u. 10/c.).

— **Pályázat a bábaképzőintézetekbe.** A kultuszminiszter a budapesti, kassai, marosvásárhelyi, nagyváradi, ungvári, szolnoki, miskolci, a szombathelyi m. kir. Bábaképző Intézetben, valamint a debreceni m. kir. Tisza István-tud. egyetemi, a kolozsvári m. kir. Ferenc József-tud. egyetemi, a pécsi m. kir. Erzsébet-tud. egyetemi, a szegedi m. kir. Horthy Miklós-tud. egyetemi szülészeti és nőgyógyászati klinikákkal kapcsolatos bábaképzőintézetekben szeptember 1-től 1943 augusztus 31-ig terjedő 12 hónapos bábaképzőtanfolyamra pályázatot hirdet. Felvételre pályázhatnak azok a feddhetetlen előéletü, kifogástalan egészségi állapotban levő nők, akik életük 18-ik évét betöltötték, de 35-ik életévüket még nem lépték tul és legalább az elemi iskola VI. osztályának elvégzését igazolják. A pályázat folyamodás utján történik. A folyamodók kellően felszerelt kérvényüket a Bábaképző Intézet igazgatóságához cimezve máj. 15-ig arra a helyre illetékes tiszti főorvosnál tartoznak benyujtani, ahol oklevelük elnyerése után bábagyakorlatot kivánnak folytatni.

Egy müegyetemi hallgató távrepülési rekordja

Zalaegerszeg, ápr. 21. Nagy Hugó müegyetemi hallgató, a Müegyetemi Sportrepülő Egyesület „Héjja M—22" tipusu nagyteljesitményü vitorlázó repülőgépével a Hármashatárhegyről indulva, célrepüléses távrepülést végzett Szombathelyre. A kitüzött célt pontosan elérte és igy *a berepült 180 km. távolsággal sikerült felállitani az 1942. évi magyar távrepülési rekordot.*

Kapuvári Jenő müegyetemi hallgató azután a „Gerle 14" tipusu motoros sportrepülőgépen Szombathelyre repült, hogy a Héjját légi uton visszavontassa Budaörsre. Az időjárás alkalmatlansága miatt a pilóták a Balaton feletti utirányt választották. Zalaegerszeg fölé érkezve, az igen alacsony felhők miatt a látási viszonyok annyira rosszabbodtak, hogy *kényszerleszállást kellett végezniök.* A felázott talajon a motoros repülőgép futóműve besüppedt és a gép átvágódva megsérült. A pilótának azonban semmi baja sem történt.

A vitorlázó gép minden baj nélkül ért földet. A motoros gépet tehergépkocsin vitték vissza Budapestre.

— **A Balatonnak és környékének védetté nyilvánitását kérik az érdekeltek.** A Balatoni Egyesületek Szövetségének ülésén dr. *Cholnoky Jenő* bejelentette, hogy a *Természetvédelmi Tanács* a Balatont és környékét védett területté kivánja nyilvánitani, hogy ezáltal a Magyar Tenger gyönyörü vidékének képét megóvhassák. A terv szerint a balatonparti védett sávon belül olyan épület nem lehet, amely a Balaton jellegzetes tájképét megzavarná. A tervezet kimondja, hogy *a Balaton vidékének a jövőben a magyar fürdőügyet kell szolgálnia.* Bejelentette dr. *Cholnoky Jenő* azt is, hogy *a tihanyi félszigetet nemzeti park formájában óhajtják védett területté nyilvánitani. A tihanyi félszigeten ugyanis az egész világon egyedülálló természeti ritkaságok találhatók.* A gejzirkupok, bazaltsziklák, a visszhang, a templomromok és a barátlakások megannyi egyedülálló természeti ritkaságok, amelyek alkalmasak arra, hogy az idegenforgalmat fellendítsék. A tervek szerint a félszigetről Tihany község lakóit is kitelepitenék a szemközti somogyi oldalra. Az ott épülő uj falut jellegzetes balatoni halásztanyák stilusában épitenék fel. Dr. Cholnoky sürgette a *Kis-Balaton szabályozását is,* hogy a keszthelyi öblöt az eliszaposodástól megvédjék. A tihanyi félsziget nemzeti parkká való átalakitásának előmunkálatait rövidesen megkezdik.

— **A kétszáz pengőnél nagyobb havi jövedelmü családok is résztvehetnek a népruházási akcióban.** A mezőgazdasági és ipari munkásság, valamint a kisfizetésü polgárság ruhaellátásának biztositására — amint ismeretes — a közellátásügyi miniszter olcsó népruházati mozgalmat rendezett. A miniszter az akció lebonyolitásával Budapesten Szendy Károly polgármestert bizta meg. Az olcsó népruházati mozgalom előnyeiben elsősorban a sokgyermekes családokat részesitették és a jogositottság szempontjából csak a 200 pengőn aluli jövedelmüek igényeit elégitették ki. Az akció lebonyolitása során bizonyos nehézségek merültek fel és ezért Szendy Károly polgármester legutóbb fölterjesztést intézett a közellátási miniszterhez. Tárgyalások kezdődtek, amelyeknek eredményeként sikerült az olcsó népruházási akcióban való részvétel föltételeit enyhiteni. A jövőben az olcsó népruházási cikkekre szóló utalványt a kerületi elöljáróságok adják ki, még pedig a 200 pengőnél nagyobb jövedelmü családok részére is. Nem a jelentkezők jövedelmének nagyságát, hanem a családok szociális helyzetét veszik figyelembe és előnyben részesitik a sokgyermekes, a hadbavonultak, továbbá az önhibájukon kivül a mostani háborus viszonyok miatt nehéz helyzetbe került családokat. A kerületi elöljáróságokon eddig 46.228 utalványt adtak ki, amelyekből a kereskedők több mint 32.000-et már be is váltottak.

— **Leugrott a harmadik emeletről és rázuhant egy járókelőre.** Kedden este különös eset történt a Damjanich-utca 47. sz. ház előtt, *Szalkó Erzsi* 22 éves háztartási alkalmazott az egyik harmadik emeleti ablakból az utcára ugrott. Az életunt leány rázuhant az éppen arra haladó *Neller Kálmán* 80 éves öregemberre. Mindketten bordatörést és sulyos belső sérüléseket szenvedtek.

— **Megnyilt a balneológiai és klimatológiai orvosi továbbképző tanfolyam.** A Budapesti Központi Gyógy- és Üdülőhelyi Bizottság és az Orvosi Továbbképzés Központi Bizottsága által rendezett balneológiai és klimatológiai orvosi továbbképző tanfolyam megnyilt a Szent Gellért Gyógyszálló zenetermében. Az ünnepélyes megnyitó előadáson megjelent többek között vitéz József Ferenc kir. herceg és Homonnay Tivadar főpolgármester is. Belák Sándor, Gaál András és bilkei Pap Lajos egyetemi tanárok tartottak előadásokat.

— **Az OTI ötven gyakornoki állásra hirdetett pályázatot.** Az OTI fogalmazási, müszaki és biztositásmatematikai tisztviselőinek egyesitett létszámában 50 fogalmazógyakornoki állásra hirdetett pályázatot. Csak főiskolai végzettségüek pályázhatnak 15 napon belül az OTI-nál.

FERENCJÓZSEF
KESERŰVIZ

— **Megalakult a Nemzetközi Jogászkamara magyar csoportja.** A Nemzetközi Jogászkamara magyar csoportja a Budapesti Ügyvédi Kamara épületében tartotta alakuló ülését. Dr. *Stolpa József* államtitkár megnyitóbeszédében megemlitette, hogy a Nemzetközi Jogászkamara a mult évben alakult meg Berlinben, abból a célból, hogy a jog terén a különféle jogászi hivatásokhoz tartozók együttmunkálkodását előmozditsa. Tizenkét európai állam, továbbá Japán kiküldöttei jelentették be csatlakozásukat és azóta az egyes nemzeti csoportok is megalakultak. Dr. *Bogsch Árpád* kormányfőtanácsos ügyvéd terjesztette elő az alapszabálytervezetet. A Nemzetközi Jogászkamarának — mondotta — a faj, föld, munka, haza és becsület — a jelszava s ezt a jelszót a magyar jogászok is magukévá tehetik, hiszen a Kormányzó Ur Őfőméltósága bölcs vezetésével megvalósitott nemzeti programunk ugyanezt hangoztatja. Európa népeinek uj jogrendre van szükségük, de ennek a jogrendnek minden egyes nép saját szükségleteihez mérten kell kialakulnia. Az alakuló közgyülés hódoló táviratot intézett a *Kormányzóhoz,* a *Kormányzóhelyetteshez* és *Hitler Adolfhoz,* üdvözlő táviratban köszöntötte *Hans Frank* birodalmi minisztert, a Nemzetközi Jogászkamara elnökét, *Kállay Miklós* miniszterelnököt, *Radocsay László* igazságügyminisztert, *Keresztes-Fischer Ferenc* belügyminisztert és *Hóman Bálint* vallás- és közoktatásügyi minisztert. Elnökké *Stolpa Józsefet,* ügyvezető elnökké *Bogsch Árpádot,* főtitkárrá vitéz *Mátyásfalvy Eriket* választották.

— **Kőrösi Csoma Sándor emléke.** Kőrösi Csoma Sándor, a nagy Ázsia-kutató emlékének hódol a Magyar Goethe és a La Fontaine Irodalmi Társaság szerdán este 8 órakor a Vigadó nagytermében, amelyet ez alkalommal *Csorba Géza* szobrászművésznek halhatatlan tudósunkról készitett mellszobra fog diszíteni. Az ünnepségen megjelenik vitéz dr. *József Ferenc* kir. herceg, *Tasnádi Nagy András,* a képviselőház elnöke és *Reményi-Schneller Lajos* pénzügyminiszter is.

— **Halálozás.** Dr. *Sajgó Jenő* ny. állományu százados (József-körut 71.) április 16-án tragikus hirtelenséggel elhunyt. Lófő székelykereszturi dr. *Kováts János,* a polgári iskolai tanárképző főiskola ny. tanára, az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület tiszteletbeli elnöke, 86 éves korában meghalt. Kedden temették el nagy részvéttel a Farkasréti-temetőben.

Törvénykezés

— **Az ujpesti áldetektivek továbbra is letartóztatásban maradnak.** Az ujpesti áldetektiv kaland szereplőit most hallgatta ki a pestvidéki törvényszéken dr. *Felszeghy Róbert* tanácselnök, vizsgálóbiró. A vizsgálóbiró előtt ismét lepergetek a rendőrségi nyomozás ismeretes részletei. *Idesz Miklós* kalapgyári kifutó, a munkaszolgálatból visszatérve, *Frajnovics Jakab* munkanélküli villanyszerelővel megjelent *Mandl Jenőné* ujpesti lakásán és *„vitéz Szabó főhadnagyként"* bemutatkozva, azt az ajánlatot tette Mandlnénak, hogy kitoloncolt rokonainak visszatérését lehetővé teszi. Ezen a cimen 2500 pengőt csalt ki az asszonytól. Később, amikor az asszony türelmetlenkedni kezdett, a szélhámosok lejátszották Mandlék lakásán az ismeretes áldetektiv-komédiát. *Weinberger Vörös Béla* állásnélküli bádogossegéd és *Dufek János* hentesegéd megjelentek Mandlék lakásán, magukkal hozva a megbilincselt Ideszt. Weinberger, aki „Szathmáry Róbert detektivfőfelügyelőnek" mondta magát, közölte, hogy Ideszt leleplezték és az ügyből Mandléknak sulyos kellemetlensége lehet. De pénzzel el lehet intézni a dolgot... Amikor Mandlné nem fizetett, az áldetektivek házkutatást tartottak és 9500 pengőt magukhoz véve, eltávoztak. Mandlné feljelentésére a rendőrség kézrekeritette az áldetektivet és az ügy többi mellékszereplőjét. A vizsgálóbiró *csalás, zsarolás, illetve bűnpártolás cimén Weinberger Vörös Bélát, Idesz Miklóst, Frajnovics Jakabot, Duffek Jánost, Precska Bélát, László Imrénét, Schuler Józsefet, Skacha Boldizsárt* és a többi gyanusitottat előzetes letartóztatásba helyezte. A letartóztatási végzést a vádtanács is helybenhagyta. A letartóztatottak egy része felfolyamodott az itélőtáblához.

— **Háromévi börtönre itéltek egy volt ügyvédet.** Az ügyészség hivatali sikkasztás és csalás büntette miatt vádiratot adott ki dr. Szabados Manó volt ügyvéd ellen. A vád szerint Szabados mint ügygondnok 683 pengőt elsikkasztott, ezenkivül különböző sértetteket kisebbnagyobb összegekkel megkárositott. A büntetőtörvényszék Krayzell-tanácsa a főtárgyaláson megállapitotta, hogy Szabadost korábban már két izben elitélték. A vádlott tagadta bünösségét, azt állitva, hogy a károsultakként szereplőkkel elszámolási viszonyban van. A törvényszék dr. Szabados Manót egyrendbeli hivatali sikkasztás, négy rendbeli sikkasztás és két rendbeli csalás büntettében bünösnek mondotta ki és ezért három évi börtönbüntetéssel sujtotta. Az itélet nem jogerős.

— **Rendőrbirói itélet Isten-káromlásért.** Dr. György Andor rendőrfogalmazó, a kispesti rendőrkapitányság büntetőbirája Kopplányi Andor pestszentlőrinci lakost öt napi elzárásra itélte nyilvános helyen elkövetett Isten-káromlásért.

100 P-t fizetek: 16 kötet Brehm, vagy 41 kötet Gárdonyiért. Könyvtárat veszek. Keleti könyvüzlet, Vilmos császár-ut 27. 2798

Egyesületek és előadások

A Külügyi Társaság Balkán-Bizottságában, az Országgyülési Muzeumban csütörtökön délután 6 órakor *Bornemisza Géza* ny. miniszter *„Magyarország ipara és a Balkán"* cimen előadást tart. *Csuka Zoltán „Magyar hatások a szerb irodalomban"* cimen ad elő.

Báró Giulio Evola olasz történetfilozófus ápr. 24-én d. u. 6-kor a Természettudományi Muzeum (Baross-u. 13.) előadótermében a Szellemi Együttmüködés Szövetsége rendezésében német nyelven előadást tart „Gralmisztérium és a ghibellin császári eszme" cimmel

A Ciszterci Diákszövetség pécsi osztálya a rend pécsi rendházával és a Nagy Lajos-gimnáziummal karöltve ápr. 27-én, 28-án és 29-én ünnepli a ciszterci rend fennállásának 800 éves jubileumát. A háromnapos ünnepség keretében Baranya vármegye nevében *Blaskovics Iván* főispán, Pécs város közönsége nevében pedig dr. *Esztergár Lajos* polgármester üdvözli a jubiláló rendet.

A Balatoni Társaság a Szent Gellért-szálló zenetermében hirdetett előadását nem e hó 22-én, hanem *f. é. április 23-án d. u. 6 órakor tartja.* A bevezető beszédet vitéz dr. *József Ferenc* kir. herceg, országos elnök mondja.

A Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége Családvédelmi Alapitványa május 3-án megrendezi a hosszabb ideig egy helyben szolgáló háztartási alkalmazottak kitüntetési ünnepségét. Kérik a munkaadókat, hogy kitüntetésre érdemes háztartási alkalmazottaikat minél előbb jelentsék be az alapitványi irodában (VIII., Mária-u. 7., I. 15.).

A Magyar Elektrotechnikai Egyesület rendezésében a Müegyetem Elektrotechnikai Intézetének előadótermében dr. techn. Kovács Károly Pál főmérnök ápr. 23-án, csütörtökön d. u. 6-kor „Villamos tengely" cimen vetitettképes előadást tart.

Az Egyesült Női Tábor április 22-ikére hirdetett közgyülését — tekintettel a nagy érdeklődésre — az Ujvárosháza nagytermében tartja délután ½6 órakor. (Váci-u. 62—64.) Délután 5 órakor ugyanott lesz az elnöki tanácsülés.

A Házfelügyelők Országos Nemzeti Szövetsége vasárnap ülést tartott, amelyen *Fridrich Boldizsár* elnök lelkes szavakkal megemlékezett a magyar honvédség teljesitményeiről. Dr. *Cselényi Pál* orsz. képviselő hangoztatta, hogy tisztázni kell, kinek az alkalmazottja a házfelügyelő, mert a háztulajdonosnak végzett munkáját a lakókkal fizettetik meg. Megemlékezett arról, hogy többizben történt meg a házfelügyelői óvadék elsikkasztása és emiatt a szövetség életbeléptette a bankgaranciát. Az ülés végül az OTI-rendelkezések megváltoztatását sürgette, mert a beteg házfelügyelő nem kap semmiféle táppénzt, holott a járulékokat pontosan fizetni kötelesek.

Villanyerejü használt
fagylaltkeverő
gépet sürgősen vennék
Ajánlatokat: Reklám Service, VII., Erzsébet-körut 32. kérek.

Keresztény származásu
vegyészmérnököt
vagy vegyészt
keres fővárosi gumiüzem. „Szakképzett 2792" jeligére a főkiadóba.

Iparvállalat keres
könyvelési teendőkben jártas
tisztviselőt
gépirni tudók előnyben. Jelige: „Nyugdijas állás 2789" Pesti Hirlap főkiadójába.

Nagy vidéki textilgyár keres
okl. gépészmérnököt
aki lehetőleg szövőde-racionalizálási munkálatokban jártas, illetve ilyen gyakorlattal rendelkezik. Ajánlatok teljes életleirás, eddigi működés, referenciák, valamint fizetést igény megjelölésével „Keresztény 2796" jeligére Leopold Cornél hirdetőirodába, Teréz-körut 3. küldendők.

Nagy fővárosi textilgyár fiatal, gyakorlott keresztény
bérelszámolási tisztviselőt
keres, aki Családpénztár- és OTI-ügyekben jártas. Ajánlatokat „Bérelszámolás" jeligére Patak hirdetőirodába, Vilmos császár-ut 29. kérjük. 2795

Elsőrangu cégekkel keresek összeköttetést
ipari nyerstorma, tormaliszt
nagybani szállitására. Távirati ajánlatokat kérek vagononként határtól.
Paul Wildner, Hamburg 11, Hüxter 14

Keresztény üzemben lévő gyapjufeldolgozó K. F. T. gyárhoz
100—120.000 pengővel keresztény társat keresek.
Ajánlatok „Gyapju" jeligére Arató hirdetőbe, Erzsébet-körut 14. 2780

Citroen 11-es
jó állapotban lévő használt motort vennék. Leveleket „Készpénz 2068" jeligére a főkiadóba kérek.

TEXTIL iparigazolvánnyal rendelkező, 30 éves öskeresztény tanult kereskedő elhelyezkedést keres. Választ kér „Iparigazolvány 2793" jeligére a főkiadóba.

Felhivás.
Ügyfelem meg akarja vásárolni a „Trapéz" Ház Szövetkezet budapesti (V., Tátra-utca 11., — II., Batthány-u. 24.) bej. cég üzletrészeit. Felhivom nevezett szövetkezet hitelezőit, hogy követeléseiket nálam irásban 8 napon belül a következmények terhe mellett jelentsék be.
Dr. Lederer Antal ügyvéd, Budapest, V., Klotild-u. 10/a. Tel. 121-87.

Der sächsische Schriftsteller war im Weltkrieg k. u. k. Offizier, sprach also gut ungarisch, so dass ihn der Szekler fragen konnte:

— Ist der Motor in Ordnung?

— Freilich, vor zwei Wochen kam ich mit ihm aus Stuttgart.

Nun kam der Szekler einige Schritte näher, und begann mit seiner Hacke im Kot herumzuwühlen. Folberth wurde zornig und rief:

— Hören Sie nicht, dass ich sechs Ochsen brauche? Das ist ein schwerer Wagen!

Gleichmütig wiederholte der Szekler seine frühere Frage:

— Wenn der Motor wirklich in Ordnung ist, dann sollten Sie mal aus dem Graben schön herauskommen!

Tatsächlich rollte der Wagen ohne jede Schwierigkeit auf die Strasse herauf.

— Sowas hab ich mein Lebtag nicht gesehen — polterte Folberth und gab dem Szekler 50 Lei Trinkgeld. Später fragte ich den Szekler, ob er wohl wisse, dass diesmal der Sachse vom Szekler gelernt hat. Ruhig antwortete dieser:

— Ich hab ihm halt den Weg gewiesen. Von den im Auto fahrenden Gästen meines Herren habe ich auf diese Weise schon recht viel Geld verdient, ob sie nun Ungarn waren oder Sachsen. Man muss nur diese kleine Furche ziehen und der Wagen fährt bereits.

Wie oft spielte sich in Siebenbürgen Ähnliches ab! Wie oft war jene kleine Furche blutig und wie oft musste der arme Szekler, der höchstens nur eine Hacke und einen Stock als Waffe besass, die übrigen Völker Siebenbürgens für geringes Trinkgeld aus der Schlappe ziehen.

Emmerich *Nagy*, der bedeutendste Maler Siebenbürgens und Emil *Witting*, der sächsische Schriftsteller sind gut befreundet und wandern zusammen über die Schneeberge. Diese Freundschaft ist symbolisch: in den niedersten Schichten des Volkes und auf den höchsten Gipfeln der Kunst gibt es keinen Gegensatz zwischen Ungarn und Sachsen. Vielleicht wird nun der gemeinsame Kampf auf Leben und Tod auch den Mittelstand beider Völker einander näher bringen.

UNGARISCHE BAUKUNST

VON EUGEN VON PADÁNYI-GULYÁS

Unter *Baukunst* verstand man früher nur monumentale Bauten. Auch die Architekten auf den Hochschulen für Bauwesen und auf den Universitäten wurden in dieser Richtung erzogen. Riesige Hallen, Kathedralen, Bibliotheken und andere öffentliche Gebäude bildeten die Entwurfsaufgaben und inzwischen erwuchsen die Städte, deren Bild nicht allein diese monumentalen Bauten bestimmten, die die hervorragendsten Meister, oft wirklich meisterhaft schufen, sondern leider Hunderte und Tausende von Durchschnittsbauten, deren lieblose und mechanische Ausführung der Stadt ihr eigenartiges Gepräge gab. Auf diese Weise wurden sämtliche Großstädte Europas grau und charakterlos, auf diese Weise die Peripherien und Massensiedlungen abschreckend und verhasst.

Noch ungünstiger war das Bild, wenn man nicht nur die Städte, sondern den Landesdurchschnitt ins Auge fasste. Selbst die schönste landschaftliche Umgebung konnte das Gleichgewicht nicht herstellen, das der Mensch durch seine Durchschnittswerke verdarb. Man muss nicht einmal an die Fabrikstädte und an die Arbeiterviertel dieser aus dem Ende des vergangenen Jahrhunderts denken, um alldies einzusehen. Besonders die Kleinstädte sanken in jener Zeit, deren Baukunst von der hastigen Ausdehnung und zugleich von der Grundstückspekulation und einem wohnraumausbeutenden habgierigen Geist geleitet wurde.

Die stolzen Monumentalbauten und die wenigen gelungenen Gebäude, die begabte Architekten nach Herzenslust schaffen konnten, verschwinden in einem Steinmeer von Geschmacklosigkeit. Verhältnismässig am besten erging es den Städten, die auf eine reiche architektonische Vergangenheit zurückblicken konnten, da ihr Gepräge kaum zu stören war. Man darf wohl sagen, dass unsere Städte in den letzten hundert Jahren von dem Kapital ihrer Baukunst in der Vergangenheit lebten. Neues wurde kaum geschaffen.

Noch ungünstiger ist die Lage der Baukunst in Ländern, die in der Vergangenheit für das Bauen wenig Musse und Ruhe fanden. Und wenn sich ihre Bevölkerung wegen besonderer geographischer und volklicher Gründe sich nicht massenhaft zu Städten im abendlän-

Ungarn. 1942. Oktoberheft.

dischen Sinne zusammenschloss und das Schicksal ihr nicht vergönnte, die wenigen Baudenkmäler aufzubewahren, die sie in der Vergangenheit schuf, konnte ihre Architektur ganz falsch beurteilt werden.

Zu diesen Ländern gehört auch Ungarn, das kaum die Zeitspanne eines Menschenalters zur ruhigen Bauarbeit fand; was das Ungartum zu erbauen vermochte, zerstörte der Feind in Kriegen, die meist zum Schutz der friedlichen Entwicklung des Abendlandes geführt wurden. Allein auch sonst, seinem nationalen Charakter nach kann das Ungartum kein Stadtvolk im abendländischen Sinne genannt werden. Nie liebte es sich in Städte zusammenzuschliessen, wie dies bekanntlich am schönsten und kennzeichnendsten die westlichen Länder zeigen. Lebensform und Lebensumstände des Ungartums weichen von denen der meisten Nachbarvölker wesentlich ab.

So konnte es wohl kommen, dass die ältere Auffassung über Architektur, die nur für das Monumentale ein Auge hatte, selbst die Frage nach einer ungarischen Baukunst überhaupt streitig machte. Dies schien umso berechtigter zu sein, als die geschichtliche Forschung von einer ganzen Reihe der wertvollsten Baudenkmäler nachgewiesen hatte, dass sie von ausländischen, oder aus dem Ausland eingewanderten Meistern erbaut wurden. Dazu kam, dass der Feind gerade die Baudenkmäler jener Zeiten zerstörte, die Zeugen der Baulust unserer nationalen Könige gewesen wären. Vergebens baute *Matthias Corvinus,* der die Renaissance vielleicht als erster in Europa einbürgerte, und von dem wir wissen, dass seine Schlösser in Buda (Ofen) und Visegrád die Bewunderung der Zeitgenossen hervorriefen: die Belagerung der Türken, die Ungarn bald nach seinem Tode zu erleiden hatte, richtete beinahe alles zu Grunde. Nicht einmal die Trümmer seiner ergreifend schönen und umfassenden Bautätigkeit sind völlig erschlossen. Erst im vergangenen Jahr kamen Bruchstücke eines Marmorbrunnens zum Vorschein, deren hohe Kunst der Fachkundige sofort erkennt und noch tiefer bedauert, dass die ungarische Renaissance — die den tausendjährigen Überlieferungen des Ungartums getreu, sich gleichfalls harmonisch und *schöpferisch* den europäischen Geistesbewegungen eingliederte — nur durch so wenig Denkmäler vertreten ist.

Und was in aller Welt hätte ein an das Monumentale, an die geschlossenen, städtischen Raumgestaltungen der Italiener oder des Deutschtums gewöhnter Gelehrter mit dem durchaus anderen, eigenartigen Stadtbild beginnen können, das z. B. eine der kennzeichnendsten ungarischen Städte in Siebenbürgen, Marosvásárhely zeigt.. Leider wurde der schöne offene Platz von den Rumänen durch eine

pseudobyzantinische „Kathedrale" bebaut. Man kann auch nicht staunen, wenn sich der westliche Reisende fremd fühlt auf den „sich ins Unendliche verlierenden" Plätzen der ungarischen Städte, von denen ungewöhnlich greite Strassen in die umgebende Landschaft führen. Diese Betrachtung hat von ungarischem Blickpunkt aus noch den Mangel, dass sie die ungarische Baukunst dort sucht, wo diese weniger zu finden ist, und ihre wissenschaftliche und kunstgeschichtliche Anerkennung an Voraussetzungen knüpft, denen diese — aus entwicklungsgeschichtlichen Gründen und wegen ihrer besonderen Beschaffenheit — kaum zu entsprechen vermag. Da die ungarische Baukunst unter dem willkürlich angewandten Masstab blieb, hielt es diese Auffassung selbst bis auf unsere Tage nicht für nötig, die Geschichte der ungarischen Architektur einheitlich und vollständig darzustellen; daraus folgt auch, dass man der Schöpfungen der ungarischen Architektur in zusammenfassenden Werken über allgemeine Baukunst kaum gedenkt.

Völlig anders urteilt dagegen unsere Einstellung von heute. Sie fasst Dorf und Stadt in einem einheitlichen Bild zusammen, und nimmt sachgemäss zur Kenntnis, dass die kennzeichnenden Züge der ungarischen Baukunst infolge der besonderen Entwicklungsverhältnisse eher auf dem Lande als in der Stadt zu suchen sind. Wir leugnen es keineswegs und bedauern es tief, dass aus der Vergangenheit des ungarischen Städtebaus nur wenig kennzeichnende Denkmäler auf uns geblieben sind, doch darf nicht zugelassen werden, daraus nachteilige Schlüsse auf die Begabung des Ungartums in der Baukunst zu ziehen, da gleichzeitig nachgewiesen werden kann, dass die ländliche Baukunst kraftvoll und eigenständig ist und jedem Vergleich mit der gleichen Architektur anderer Völker standhält.

Übrigens stehen wir mit dieser Betrachtung keineswegs allein, sind doch die Forschungsergebnisse über die ländliche Baukunst Italiens allgemein bekannt, die zur Erkenntnis der Baulust des an geschichtlichen Denkmälern und an architektonischer Kultur beispiellos reichen Volkes noch weitere reizvolle und kennzeichnende Züge hinzufügen vermochten (vgl. besonders das Sammelwerk vom Prof. *Pagano).* Bekannt sind aber auch ähnliche deutsche, schwedische, finnische, holländische und besonders japanische Arbeiten und es versteht sich von selbst, dass die ungarischen Fachkreise sich mit besonderer Aufmerksamkeit der ungarischen Volksbaukunst zuwandten, deren Ergebnisse — aus den genannten Gründen — für sie von besonderem Wert sind.

UNGARISCHE BAUERNHAUSTYPEN

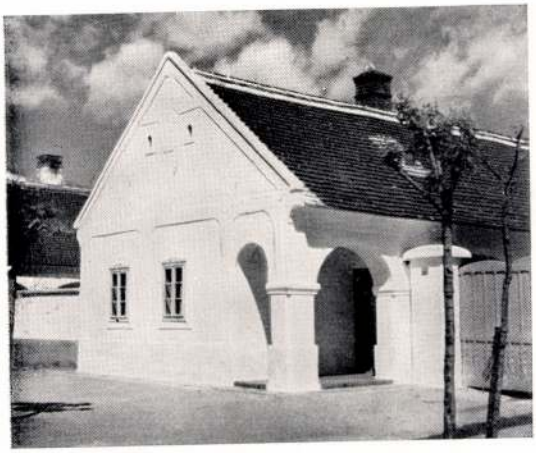

Fertőszentmiklós

Akali

Szakony

Kővágóőrs

WOHNHAUSTYPEN IN UNGARISCHEM BAUERNSTIL

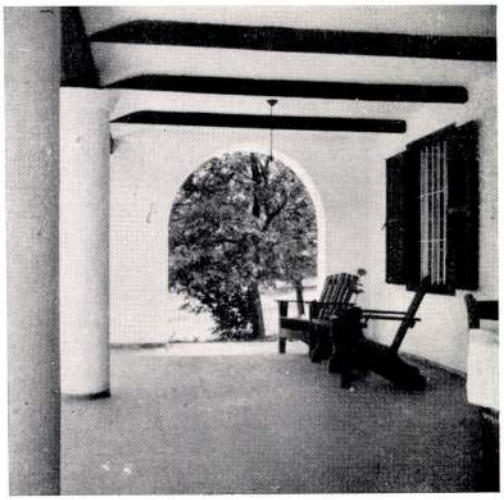

Die Arbeit begann mit der Sammlung von Angaben, wobei festgestellt wurde, dass es den einzelnen Landschaften entsprechend ungefähr 5—6 untereinander leicht unterscheidbare, in den wesentlichen Zügen aber ähnliche Volksbauarten gibt. Von diesen sind bildliche Darstellungen der Volksbaukunst am Plattensee und am Neusiedlersee bereits erschienen, der Band über das Kumanenland steht druckfertig und auch die Forschungen über die Volksbaukunst anderer Landschaften sind bedeutend fortgeschritten.

Diese Volksbaukunst ist völlig anders, als z. B. die Architektur des benachbarten Deutschtums, das auf die Entwicklung der ungarischen Kultur von dauerndem, befruchtendem Einfluss war. Auffallend ist, dass während die Spuren deutschen Einflusses auf die Architektur der ungarischen Städte oft und leicht zu erkennen sind, die Baukunst der Dörfer sich in fast unberührter Eigenständigkeit entwickelte und sich grösstenteils auch heute noch so entwickelt. Einige Beispiele mögen dies beweisen.

Die ungarischen Architekten von heute sind der Ansicht, dass in einem gewissen Aufgabenkreis nur die Volksbaukunst als Grundlage der weiteren Entwicklung dienen kann. Ein bedeutender Teil der Aufgaben, die die Provinz stellt, darf, kann aber auch nicht — eine organische Entwicklung angenommen — anders richtig gelöst werden als unter Berücksichtigung des verschiedenen landschaftlichen Charakters. Dies gilt in erster Linie für das Dorfhaus selbst, ferner für Wirtschaftsgebäude, Kirchen, Gemeinde- und Volkshäuser, Vereins-, Gendarmerie-, Zollwächter-, Post-, Eisenbahngebäude u. a. m. Diese Aufgaben wurden in den letzten Jahrzehnten seelenlos, in landschaftsfemden Formen, ohne ungarische Eigenart gelöst, wodurch man nicht nur die ursprünglich anmutige Einheit und den Einklang der ungarischen Kleinstädte und Dörfer störte, nicht nur ihren Reiz durch Einmischung fremder Bestände trübte, sondern dem Volk auch in sachlichem Sinne nur üble Beispiele zeigte, da dieses ohne die „Zivilisation" der Jahrhundertwende aus eigener Kraft und nach eigenem Geschmack viel besser baute.

Gegen diese, heute fast allgemeine, jedenfalls herrschende Auffassung erhebt sich manchmal die Besorgnis: werden die Architekten unter dem Einfluss der Volkbaukunst nicht einer gewissen Bauernromantik anheimfallen, werden sie aus den — oft unleugbar anziehenden und malerischen — Beständen der Volksbaukunst nicht zu viel übernehmen und verwenden? Wer sich vor dem Einfluss des eigenen Volkes fürchtet, möge in Erwägung ziehen, dass jeder Architekt stets, besonders aber während der Universitätsjahre die verschieden-

sten Einflüsse aufnimmt. Kunstgeschichte, Studium der Baukunst fremder Länder, ständige aufmerksame Verfolgung der Literatur des Auslandes über Baukunst üben eine ununterbrochene Wirkung aus und stets übernehmen die Architekten vieles, um es im eigenen Werke anzubringen. Dies ist natürlich. Wäre dem nicht so, und wäre dem nicht immer so gewesen, so könnten wir heute nicht von gemeineuropäischen Geistesrichtungen, Stilarten sprechen, die bei den verschiedenen Nationen wohl mannigfache Versonderungen, im wesentlichen aber dieselben Züge zeigen. Begabung und Fähigkeiten eines Architekten bestimmt stets das, was er aus Eigenem bietet. Es versteht sich von selbst, dass ihr grösster Teil Nachahmer von gutem Geschmack, kein genialer Neuerer ist. Allein aus den auf ihn zuströmenden Einflüssen den des eigenen Volkes auszuschliessen, wäre keineswegs begründet. Wir haben keinen Grund, die ungarische Architektur vor Einflüssen der eigenen Volksbaukunst mehr zu hüten, als von jenen, die aus aller Welt auf sie zuströmen.

Wie wird es nun aber um die nationale Eigenart der monumentalen Baukunst bestellt sein? — könnte man fragen. Unsere Antwort ist, dass das Ungartum nichts hören will von Experimenten, die zu Beginn des Jahrhunderts aus indischen und persischen Beständen am Zeichentisch einen sogenannten „nationalen Stil" zusammenzuschweissen versuchten. Mögen sie noch so interessant und bedeutsam sein, von nationalem Blickpunkt aus sind sie doch nicht von besonderem Wert und Charakter, ja ihre Wirkung erwies sich sogar als ausgesprochen unvorteilhaft. Die monumentale Baukunst des Ungartums kann nur auf der Grundlage aufblühen, die die Architektur durch die radikale Erneuerung unserer Tage schuf. Auf dieser Grundlage haben ungarische Denkart, Geschmack und Harmoniegefühl die Aufgabe zu lösen und jeder ist damit im Reinen, dass diese Aufgabe auch kein anderer für sie lösen kann. Die ungarischen Architekten aber sind von dem Wunsch durchdrungen die Arbeit zu leisten, damit aus der zeitlosen, grossen Einheit der europäischen Stilentwicklung die ungarischen Versonderungen nicht fehlen.

Ermutigend wirkt bei der Hinwendung zur Volksbaukunst, dass auf diesem Wege auch andere Kunstzweige zu bedeutsamen Ergebnissen gelangten. Nicht die ungarischen Dichter erreichten Weltruhm, die nach französischen, italienischen oder deutschen Vorbildern schufen, sondern *Petőfi* und *Arany,* deren Dichtung im eigenen Volke wurzelte. Auch in der Musik wurden nicht die Nachahmer fremder Komponisten weltberühmt, sondern *Bartók* und *Kodály,* die aus der Überlieferung des Volksliedes eine reiche und moderne Kunstmusik

schufen. Dies ist auch natürlich. Der in ganz Europa aufflammende neue nationale Geist weiss die volkhaft verwurzelten Kulturen zu schätzen; das Ungartum blickt voll Vertrauen in die Zukunft, denn seine volklichen Wurzeln sind kräftig und fest. Es wird diese auch auf jedem Gebiet zu schätzen wissen; auch auf dem der Baukunst.

Welche sind nun die eigenartigen Züge, die die Baukunst des Ungartums von der anderer Völker unterscheiden? Bei dem gegenwärtigen Stand der Forschung kann diese Frage noch nicht einwandfrei beantwortet werden. Nach der Ansicht des Architekten K. G. *Tóth* sind die kennzeichnenden Züge die folgenden:

1. Einfache, klare Grundrisse. 2. Einfache Massen ohne Auflösung der Hauptmassen. 3. Einfache Dachformen. 4. Kein Festhalten an der Symmetrie, doch Vorliebe für Gleichgewicht. 5. Starkes Herausfühlen der raumbegrenzenden Stellung der Wände (Vermeiden der Auflösung von Wandflächen durch Gliederung oder Färbung). 6. Suchen nach starken Schattenwirkungen (stark vorspringendes Vordach, einfach eingeschnittene Fenster, Hausflur). 7. Meiden von Verzierungen und Farben auf der Vorderseite.

Möglich, dass diese Züge sich teilweise aus dem angewandten Material und dem Gefüge des Baues ergeben, doch spricht auch dies dafür, dass die Baukunst des Ungartums stark sachlich und nüchtern ist.

Die bisherigen Ergebnisse beschränken sich auf einige Beispiele für die gute Lösung von Wohnhäusern und Sommerwohnungen. Mit der sonderbaren Auffassung, — die aus den Zeiten *Franz Josephs* stammt — dass auch der Ungar ein Alpenhaus zur Sommerwohnung braucht, ist es glücklicherweise zu Ende. Die neueren Landhäuser bringen in Bau und Einrichtung das der Landschaft angepasste volkhafte Gepräge kraftvoll zum Ausdruck.

Bei der Herstellung der Schäden, die die katastrophalen Überschwemmungen der verflossenen Jahre verursachten, galt es als Grundsatz der Regierung, die Neubauten nicht nach zentral bestimmten, *einheitlichen* Typen, sondern nach Entwürfen, die auf die Landschaft abgestimmt sind, auszuführen. So geschah es auch. Und konnte der Ungar das Übel, den Elementarschaden zu seinem Vorteil verwenden, so darf er hoffen, dass der Erfolg auch bei freiem Schaffen nicht ausbleiben wird.

EIN LUTHER-DENKMAL IN BUDAPEST

VON MATTHIAS VARSÁNYI

Als *Kaiser Wilhelm II.* Budapest besuchte, sprach er mit der grössten Anerkennung von der einzigartig schönen Lage der ungarischen Hauptstadt, bemerkte aber, er vermisse Standbilder, wo doch eine schöne Statue die grösste Zierde eines Parkes sei. Seitdem änderte sich die Lage wesentlich. Budapest wurde eine monumentreiche Stadt, ja es kam soweit, dass die Behörden manche Schwierigkeiten zu überwinden haben, wenn es gilt, einem neuen Denkmal entsprechenden Platz anzuweisen.

Die grosse Anzahl der Denkmäler erhält nun durch das Luther-Denkmal einen neuen Zuwachs: 25 Jahre dauerte es, bis der Plan verwirklicht werden konnte. Die evangelische Kirche Ungarns wollte das 400-jährige Jubiläum der Reformation mit der Errichtung eines Luther-Denkmals feiern. Leider legte die schwere Kriegszeit der Erfüllung des Wunsches unüberwindliche Hindernisse in den Weg. Immerhin beschloss die grosse gesetzgebende Synode einstimmig: die alte Schuld müsse abgetragen werden, Budapest soll ein Luther-Denkmal erhalten.

Der Beschluss brachte die ganze evangelische Kirche in Bewegung. Die Worte wurden in Tat umgesetzt. Der März des Jahres 1938 sollte ganz in den Dienst der Luther-Propaganda gestellt werden. Man verkündete es von der Kanzel, in der Schule, in den Blättern, dass die Evangelischen Ungarns dem Reformator ein Standbild schuldig seien. Alle Hebel wurden in Bewegung gesetzt: man verteilte Sammelbogen, Sammelbüchsen rasselten, an der Spitze der Wohlhabenden spendete der Vizebürgermeister von Budapest einen nennenswerten Betrag, aber auch die Armen warfen ihr Scherflein in den Opferstock. Ein Feuer der Begeisterung ergriff die Herzen und der Erfolg blieb nicht aus: in kurzer Zeit wurde die beträchtliche Summe von rund 100.000 P aufgebracht. An der Sammlung nahm auch die überwiegend katholische Stadtgemeinde Budapest, sowie das ungarische Kultus- und Unterrichtsministerium mit einer Beisteuer von 5000, bezw. 2000 P teil. Diese beiden Spenden haben erhöhten Wert, denn sie zeugen dafür, dass man in Ungarn nicht nur die reformatorische, sondern auch die gewaltige kulturelle Bedeutung Martin Luthers anerkennt.

Padányi Gulyás Jenő

Hősi emlékmű-avatások
Bábolnán és Magyaróváron

Bábolnán pünkösd hétfőn avatták fel a világháborúban elesett méneskari tisztek, a bábolnai hősi halottak, az 1848 december 28-i bábolnai csatában elesett honvédek és az 1849-ben vértanuhalált halt Nádorhuszárok emlékére emelt *Hősi Emlékkaput*. Az emlékmű *Padányi-Gulyás Jenő* budapesti műépitész tervei szerint épült.

Az ünnepség istentiszteletekkel kezdődött. Ezután a *Hősi Emlékkapu* előtt gyülekezett a közönség, melynek soraiban ott láttuk *József* királyi herceg tábornagyot, *Kelemen Krizosztom* pannonhalmi főapátot és herceg *Odescalchi Bélát*, a földmivelésügyi minisztérium lótenyésztési osztályának képviseletében. *József* királyi herceg nagyhatásu avatóbeszédében méltatta a bábolnaiak áldozatkészségét, amely a földmivelésügyi minisztérium támogatásával lehetővé tette ennek az emlékműnek felállitását. Majd *Pettkó-Szandtner Tibor* alezredes átvette a Hősi Emlékkaput, amelyet a koszoruk tömegével boritottak. A Szózat eléneklése után a bábolnai ménes katonai osztagai *diszmenetben vonultak el a királyi herceg előtt.*

Magyaróváron pünkösd vasárnapján leplezték le *a volt pozsonyi 13-as honvédgyalogezred Hősi Emlékművét.* Mintegy ötezer főnyi közönség gyült össze. Megjelent *Polniczky Lipót* főispán, *Telbisz Miklós* alispán és több országgyülési képviselő.

Vitéz *Shvoy István* ny. gyalogsági tábornok méltatta *a tizezer hősi halottat vesztett honvédgyalogezred háborus hőstetteit*, majd dr. *Sattler János* polgármester a város nevében átvette a szobrot, amelyet csakhamar elboritottak a kegyelet koszorui.

Pesti Hirlap 1938 június 8

FRANKLIN-TÁRSULAT
KÖNYVKERESKEDÉSE.

M. kir. postatakarékpenztári cheque-számla 130. sz.

Telefon: 1-856-17.

Budapest, postabélyeg kelte.
IV., Egyetem-u. 4.

T. c.

Kívánságára megküldjük a kért befizetési lapokat és kérjük, hogy átutalásait ezek felhasz-

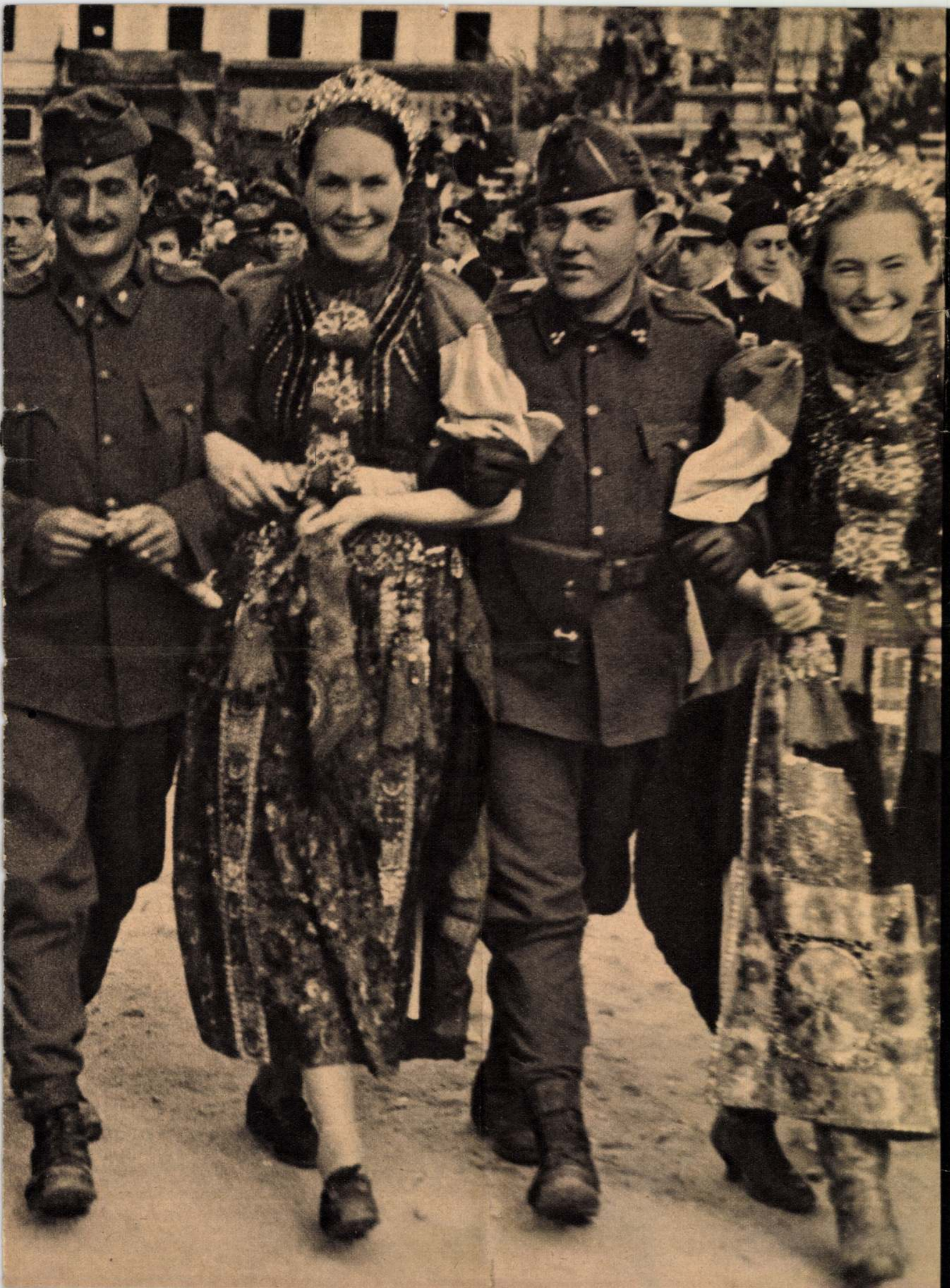

Hid 1940. szept. 27. (1. 4.)

Építsünk magyarul!

Beszélgetés Padányi Gulyás Jenővel építészetünk feladatairól

Padányi Gulyás Jenő rendkívül érdekes típusa annak a fiatal magyar nemzedéknek, amely bátran, határozottan, kételkedés nélkül ragadja meg a mindennapi élet kérdéseit, de ugyanakkor a magyar élet teljes egészét is látja, szakember s mentes minden érzelgősségtől, de szívében szemérmesen őrzi költői álmait és hangulatait is, nem zárkózik mereven a szakmájába, hanem az élet minden területén csalhatatlan érzékkel számontartja a hamisítatlan magyar szellem legtisztább megnyilvánulásait. »Téved, aki azt hiszi, hogy mi, a népi magyar építészet művelői hangulatot, idillt keresünk a falu építészetében, — mondja beszélgetés közben mintegy tiltakozásul, nehogy költőt lássak benne (pedig az!) — nem, mi hasznos, egészséges, tartós, korszerű s a vidéki ember viszonyainak, követelményeinek megfelelő *épületet* akarunk adni. Hogy ez egyszersmind idillikus, hangulatos is, ez magától értetődik.«

Különös jelképi értelme van annak, hogy találkozásunk éppen abban az órában történt, amikor csapataink bevonultak Sztánába, Kós Károlynak, a népi építészet zseniális úttörőjének fészkébe. Mert Kós Károllyal, ezzel a különös, csodálatos ezermesterrel kezdődik nálunk a magyar stílusú építés egyre szebben kibontakozó korszaka. Ő volt az, aki leszámolt Lechner Ödönék indiai motívumokkal kevert szecessziójával, ő látta meg legelőször és a legvilágosabban, hogy építészetünket lépésről-lépésre kell kifejlesztenünk a paraszti építkezés stílusából, ő fedezte fel a tájépítészetet. Toroczkai Wiegand Ede már inkább festő és grafikus, jóllehet nagy érdemei vannak az erdélyi fa-, építkezés népszerűsítésében. A népszerűsítés azonban hátrányokkal is járt: így jutottak dunántúli, vagy duna-tiszaközi tájakra erdélyi stílusú épületek, zsindellyel fedett karcsú tornyok, meredek tetők, székelyes vagy bánffyhunyadi tornácok..

— Nemrégiben Lin-Yü-Tang, a finom kínai esztétikus egyik könyvét olvastam, — indítom el a beszélgetést Padányi Gulyás Jenővel — s megfogott az a jellemzés, amit a kínai és a japán építés stílusára alkalmaz. A kínai épület ívelt tetői követik a táj vonalainak ritmusát, a fenyvek alakjának játékát, mondja a bölcs kínai. Vajjon a magyar népi építészetben is megvan ez a tájjelleg, megvan a vonalaknak ez a harmonikus belesimulása a táj alakjába?

— Éppen ez a népi építkezés idilli, hangulati vonása, — mondja hevesen, mint aki megmarkolta a lényeget s nem is bocsátja ki többé a körmei közül. — Ez az, amit a külföldi építészeti szakkörök, angolok, németek, sőt a japánok is úgy csodálnak a magyar falu építészetében. — Kinyitja a BAUEN SIEDELN WOHNEN egyik kötetét, fellapozza a cikket, aminek anyagát a folyóirat felkérésére ő állította össze. Majd gyorsan a *The indian concrete journal*-ban megjelent tanulmányára fordít, hogy megtetézze a *The architectural review* hatalmas kötetével. Fertővidéki parasztházak szelíd fényképei mosolyognak az oldalakon. Ez az a vidék, amelynek építészeti remekeit Padányi Gulyás Jenő olyan gonddal és szorgalommal gyüjtötte egy gyönyörű albumba. — Látod, Erich Böckler például határozottan megállapítja, hogy fertővidéki építészetünk minden ízében magyar, pedig nálunk is vannak, akik hajlandók német stílust látni benne. Ismered aztán másik albumunkat, a *Balatonvidék népének építészetét*, Tóth Kálmán gyönyörű gyüjteményét. Milyen szépen simulnak a háztetők, a tornácok vonalai a szelíd, lankás dunántúli tájba! A nép nemcsak az épület anyagának, az életforma feltételeinek megfelelően válogatja meg építészeti elemeit, hanem öntudatlanul, ösztönösen, tehát művészin alkalmazkodik a táj jellegéhez is.

— Vajjon a már kiadott építészeti gyüjteséket nem akarjátok folytatni? Mikor gyüjtitek össze az ország más tájainak építészeti kincseit is?

Egész testén végigrezzen az izgalom. Hangja hevessé válik, arca megkeményedik. Tele van keserűséggel, alig tudja türtőztetni magát.

— Kétezer fényképet gyüjtöttünk össze, együtt van a Kunság, a Palócvidék, a Duna-Tisza köze, a Csallóköz építészetének anyaga. Kétezer fénykép! Barátaimmal, Tóth Kálmánnal, Miskolczy Lászlóval, vitéz Nászay Miklóssal, Tóth Jánossal feldolgoztuk az építészeti szempontból legértékesebb tájakat. De nem kerülhetünk nyilvánosság elé... Magyarországon nincs szerv, nincs pénz, nincs mód rá, hogy közkinccsé tehessük a magyar népi szellem alkotásait. A fertővidéki anyagot Bornemisza Géza segítségével tettük közzé, a balatonvidékit a Balatoni Intézőbizottságéval. Ezzel vége. Nincs tovább.

— Pedig a falusi építkezés rohamosan romlik. Építőmesterek és pallérok dühös lelkesedéssel szaporítják az ízléstelen, lelketlen, hazug maltertákolmányokat...

Be sem fejezhetem a mondatot, máris közbevág:

— Igen, mert a paraszti építkezést »fel akarják emelni« a középosztály színvonalára. A középosztály színvonala! Holott fordítva kéne: a középosztály, a polgárság építkezését kellene felemelni a paraszti építkezés színvonalára! De hát hogyan reménykedjünk ebben? Két évvel ezelőtt kértük a Műegyetem rektorát, hogy legalább szerényen, szemináriumszerűen, egyetlen kis kétablakos szobában tegye lehetővé a falusi építkezés ismeretének terjesztését az építészhallgatók között. Hiszen az ország épületeinek túlnyomó többsége vidéki épület. *Tarthatatlan állapot, hogy a Műegyetem alig szentel figyelmet ezeknek a kérdéseknek.* Ugy bocsátja ki évről-

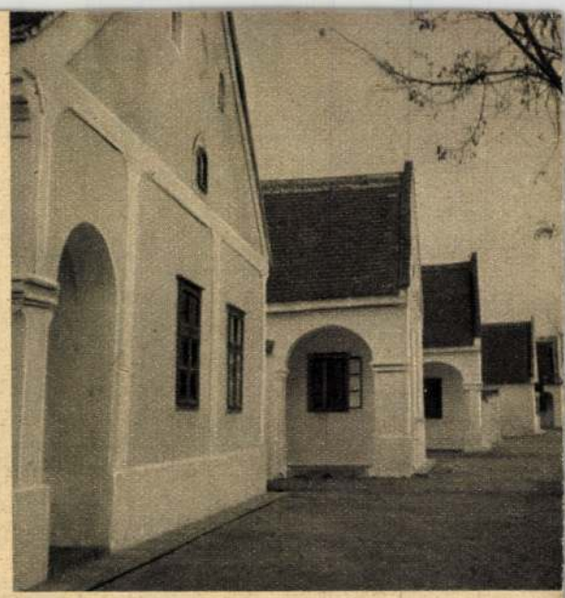

Fürészfogasan épített házak Fertőszéplakon

Padányi Gulyás Jenő

évre az építész-nemzedékeket, hogy fogalmuk sincs a falusi építészet tájjellegéről, stílusáról, szelleméről. Náluk az építészet a polgári igények kielégítésénél kezdődik, tehát tulajdonképpen a városnak építenek. Már pedig polgári építészet nincs. Polgári művészet nincs A Műegyetem egyes professzorai alighanem holmi természeti jelenségnek tekintik a falusi épületet, mint amilyen például a gomba. Magától nő, van, de nem építészet, legfeljebb »ház«. Még Kotsis Iván ad valamelyes irányítást tanítványainak a helyes falusi építkezésre...

— *És mi lett a beadvány sorsa?*

Elkeseredetten kihúz egy aktát iratai közül.

— Ez lett a sorsa, — mutatja fel az »elintézett« kérelmet. Majd olvassa: — Padányi Gulyás Jenő kérelme elvi okokból nem teljesíthető. Ezenfelül nem teljesíthető helyhiány és fedezet hiánya miatt sem... *Igen, magyar Műegyetemen nincs egy szoba, ahol a népi építkezést tanítsák* s elvi okokból nem is taníthatnák, ha volna is egy szerény kis helyiség erre a célra. Nem akartunk pénzt, nem kívántunk egyetemi katedrát, semmit sem kívántunk. Csak annyit szerettünk volna, hogy a fiatal nemzedék legalább lássa, milyenek a magyar paraszt építészeti kincsei. No, persze, még ezt az elintézést is csak két év multán, sürgetésre sikerült elérnünk... Ne csodálkozzunk rajta, ha az új városháza tervei között ott látjuk, például, a stockholmi városháza utánzatát is. Ne csodáljuk, ha egy japán építész sajnálkozva mondta nekem, hogy egész Budapesten nem talál magyar stílusú épületet. Hogyan fejlesszük tovább műépítészetünket, ha nem is ismerjük a magyar népi építkezés stílusát?

Beszélgetésünk egyre izgatottabb lesz. Eszembejut azonban, hogy van itt vigasztaló tünet is. Az árvízzel sujtott vidékek új házai, amelyeket a közadakozásból gyüjtött négymilliós összegből teremtenek, bizonyára az új, a magyar világ szellemének diadalát jelentik.

— Most bizonyosodott be a műszaki igazgatás csődje, — oszlatja szét bizakodásomat Padányi Gulyás Jenő. — Bonczos államtitkár kitüntetést érdemel, mert, jóllehet jogászember, első pillantásra felismerte a feladatok jelentőségét. Megbízott bennünket, a *Magyar Ház* barátait is, készítsünk négy háztípus-tervet. Boldogan láttunk munkához. Minden vidék tájjellegének, követelményeinek megfelelő típusokat készítettünk, ezeket sokszorosították s megküldték az árvízsujtotta falvaknak. Erre mi történt? A falusi pallér, akit tervezésre tanítanak az ipariskolában, de tervek elolvasására nem, a maga feje szerint eszkábálta össze terveit. Műszaki igazgatásunk figyelme már nem terjedt ki a tervek végrehajtásának ellenőrzésére. Amelyik faluban értelmes, magyar érzésű, jóízlésű jegyző van, ott tisztességes házak épültek. Ahol nincs...

— *De azért talán mégsem veszett kárba a négymilliós összeg...*

— Nem, mert például Baranyában Gosztonyi Gyula maga ellenőrizte az építkezést. Ő egyébként is szebbnél-szebb cselédházakat épített az egyházi birtokokon. De ahol nem volt Gosztonyi Gyula? Mi, barátaimmal, felosztottuk az országot négy részre s ahol lehetett, ott voltunk. De ki győzte volna ezt az óriási feladatot? Így aztán a legtöbb helyen diadalt aratott a pallér, a kőművesmester s nem utolsó sorban a jegyző, a tanító, egyszóval a falusi intelligencia ízlése. De hát ez a mi építész-oktatásunk következménye. Tervező építészeket nevelnek az ismert szempontok szerint, kivitelezőket azonban nem. Pedig csak húsz-harminc tehetséges fiatal építészre volna szükség, hogy az állapoton javítsunk. Sajnos, erre alig van remény. Falvaink, amelyek olyan esztétikai ízléssel telepedtek meg a dombokon, egyre csúnyulnak. Tornyos, cifra, hazug »villát« akar építtetni mindenki, mint az »urak«. A szobafestők negyvenötven pengőért pingálják a falusi szobákat, sokszor »négypatronos« mintát követel az elrontott ízlésű gazdaember. Telepingálják a házakat darvakkal, flamingókkal, szőlőfürtökkel, rózsákkal, ahelyett, hogy fehérre meszelnék. Alig van mesterember, aki ízléses, stílusos és tartós, használható asztalt, széket, szekrényt, kilincset, lakatot tud csinálni. (Népszerűsíteni kellene azokat, akik tudnak!)

— *Mégis, mit kellene tenni ez ellen a nemzetromboló áradat ellen?*

— Gondoltunk már járási mérnökök alkalmazására, hogy intézményesen ellenőrizhessük a nemzeti vagyonnak ezt az óriási részét. De hát kevés az építész, még a rosszul nevelt építész is! Húsz éven át olyan iskolapolitika folyt Magyarországon, hogy ezen nem is csodálkozhatunk. Hiszen mindenáron csökkenteni akarták a »szellemi proletariátust«, gátat vetettek a »diplomások túltengésének«, elriasztották, elzárták ifjúságunkat az egyetemektől. Hogy ez mennyire megbosz-

DUNÁNTÚLI MAGYAR FALUSI HÁZAK

Hidegség. Lábazatos gömbölyű oszlopok

Üstökös házak Szakonyban

Nagycenki fűrészfogasan állított házsor

Fertőszéplaki ház

(A Magyar Ház Barátainak felvételei)

szúlja magát például most, Erdély egy részének visszatérésekor, hogy *milyen hiány van képzett szakemberekben, azt a vak is látja.* Egyrészt nem engedték ifjúságunkat magasabb iskolákba, másrészt nem magyar szellemben tanítják építészeinket, sőt ipariskolásainkat is... Hadd mondjak el erre egy példát. Elhatároztuk, hogy kiirtjuk az építészeti mesterszavak közül az idegeneket. Kezdeményezésünkre az iparügyi minisztérium iparoktatási szakosztálya felszólította az ipariskolai fiatalságot, készítsen tervrajzokat, de mindent magyar szóval jelöljön meg. Az eredmény meglepő volt. Minden szörnyű idegen mesterszóra találtak megfelelő, rövid, velős magyar kifejezést. Igy lett az »ancigli«-ból »fog«, a »plancsni«-ból »perem« és így tovább. *Lehetne hát magyarul érző, magyarul gondolkodó mestereket nevelni!* Milyen igaza volt szegény Györffy Istvánnak, e pótolhatatlan nagy magyar léleknek, amikor azt mondta Tóth Kálmán barátomnak: »Bízzák magyar emberekre az építészetet, meglássák, sok fölösleges fáradságtól, költségtől, időpocsékolástól kímélik meg megukat...«

Nehéz végetvetni beszélgetésünknek. A kérdések egész raja vetődik fel minduntalan. Hiszen belátható tatlan fontossága van annak, hogy az épületekben lévő magyar vagyon, magyar munka miképpen alakul, hogyan marad utódainkra. A szó szoros értelmében az ország építéséről van szó! Anglia, Németország, Finnország, Olaszország minden eszközzel: szervezettel, ellenőrzéssel, pénzzel, neveléssel arra törekszik, hogy a tájnak, a szükségletnek s a nemzeti léleknek megfelelő építkezés fejlődjék. A mi népünk talán csak a XIV. században építkezett utoljára kedve, szíve, szelleme szerint. Falvaink mintha erre emlékeznének. De már nem sokáig... Ha a modern magyar szakemberek továbbra is egyedül, segítség nélkül maradnak, a mostani hibrid, lelketlen, szedett-vedett polgári stílus, mocsárként önti el majd a magyar tájakat, pusztítja el a falvakat s rakja meg hegyeinket-völgyeinket magyartalan, hazug, tornyos-cifra, malterdíszes, aranynyal-ezüsttel pingált, egy képzelt úriságot majmoló építményeivel. *Ne térjünk napirendre a kérdés fölött!* Irodalmunk, zenénk, ruhánk, filmünk, rádiónk, sajtónk, szavunk s mindezzel együtt: házunk, városunk és falunk legyen magyar. Csak így lesz egyszersmind *romolhatatlan* is.

Kodolányi János

OLVASÓINKHOZ

Folyóiratunk az egész életet felöleli.

Az élet és a szellem minden ágának helyet adunk. Az emberi lélek gyönyörködtetését és felfrissítését éppen olyan hivatásunknak tartjuk, mint nevelését és irányítását. Ép valóságérzékkel a valódi és természetes emberi igényeket akarjuk kielégíteni, mert az a legfőbb törekvésünk, hogy a magyar olvasóközönség egyeteme a saját lapját, leghűbb barátját és vezetőjét lássa a Hídban. Hitünk, hogy a szellem és a valódi élet szépen megfér egymás mellett, s mindegyik béna a másik nélkül. A Hídban mindenki megtalálja azt, amit a mai ember keres: kielégítő választ az élet kérdéseire, szépséget a sűrűsödő emberi tragédiák közepette.

A magyar és az európai szellem magas szempontjaiból fogjuk áttekinteni a kül- és belpolitikát, értékelni az eseményeket és megrajzolni a fejlődés irányvonalait. A magyar írók művei mellett helyet adunk a külföldi irodalom kiváló alkotásainak is. A tudomány és művészet alkotó munkájáról szakszerű és színes cikkekben számolunk be. Különös figyelmet fordítunk a magyarságtudományra, a magyar néprajz, nyelvészet, társadalomtudomány, gazdaság kérdéseire, a falu helyzetére. Uj kérdéseket és megoldásokat fogunk felvetni, mozgalmakat indítunk el nemzeti jelentőségű gondolatok és intézmények érdekében. Óvni és védelmezni fogjuk a magyar nyelv tisztaságát. Tájékoztatjuk közönségünket a Dunavölgye életéről. Közöljük az élettan, orvostudomány, fizika, csillagászat legújabb és legérdekesebb eredményeit. Irunk állatokról, növényekről, kertészkedésről. Nemcsak az irodalom, színház, mozi és rádió, hanem az építészet, képzőművészet, zene életét is figyelemmel kísérjük. Helyet kap lapjainkon a technika, különösen az autó és repülés, helyet kap a sport minden ága, a lósport is. Beszámolunk a női divat változásairól, a társasági életről.

Szellemi élményt és nemes mulatságot akarunk adni olvasóinknak. Megvilágítjuk a szellem és a mindennapi élet kapcsolatait. Felkeressük a magyar írókat, tudósokat és művészeket otthonukban. A mai komor élet humoros oldalát is bemutatjuk élcekben és karikatúrákban. Nem hanyagoljuk el az élet művészetét sem, a magyar konyha finom titkaival is foglalkozunk.

Világszemlénk közvetlenül össze fogja kapcsolni a magyar életet az emberiség életével.

Mindent egybevéve: hisszük, hogy Híd leszünk szellemi irányok és társadalmi osztályok, a magyarság és Európa, mindenekelőtt pedig a szellem és az olvasó között.

SZAVAK SZÉPSÉGE

A fekete éjszaka fehéren vicsorította fogait a villámokban. (Rabindranath Tagore)

A csend úgy körülfolyta a szavakat, mintha örökre be akarta volna rámázni őket. *(Burnham Carter)*

Halálmegvető bátorsággal beszél franciául... **(Talleyrand)**

Olyan csedes, mint akit megnyírtak. **(Olasz író a XIII. századból)**

Betegségem szakadatlan szellemi ünnep volt. (Tolsztoj)

A te kedves tolladból kicsorgó írásokban... *(Csokonai)*

Minden fűszál, minden virág, minden fa, minden szőlőlevél és borostyánzöld csak a lét legmélyéről felcsengő beszéd egy-egy szava volt, amely még a leghalálosabb csöndben is hatalmas zúgással beszélt. *(Gerhardt Hauptmann)*

...odakint a háztetőkön ködből való kéményseprők jártak a nedves holdfényben. Úgy röppent fel a nő száján a sóhajtás, mint a halk fenyvesmadár. (Krúdy Gyula)

Aki elmult huszonötéves, már a félhomályba lépett. (François Mauriac)

Mint a föld mélyében letiport őserdőkben a kőszén, úgy őrződött meg e szomorú és gyönyörű paraszt Atlantiszokban a prehisztória melege... (Németh László.)

Padányi Gulyás Jenő

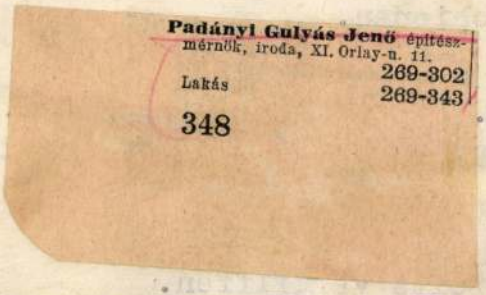

Bptávb 1940 szept.

14.6.1929.

ottsaga,Budapest.
-.-.-.-.-.-.-

s Zwischenverkaufs:

Verzeichnis
.-.-.-.-.-.-.-.-

ehr erschienen.

pfalz.
adtamhof. Jst bereits vergriffen.
egensburg, ebenfalls bereits vergriffen.

erfranken.

burg, bereits vergriffen.
Königshofen, ist vergriffen.
Hammelburg. " "
Ebern. " "
Alzenau. " "
Bezirksamt Schweinfurt.
ist vergriffen.
Miltenberg. " "

Padányi Gulyás Jenő

l.

Évk Déri 1939-40

60. l.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Dunamenti nyaralóház.

" " részletei.

Horthy jub. kiáll. 1939. dec. Műcs. 17. l.

Padányi Gulyás Jenő

Szerepelt a dúlcsarnok Téli tárlatán.

N. h. 1939. XII. 17.

Padányi Gulyás Jenő

A FÖLDHITELINTÉZET KLUBHÁZA A MARGITSZIGETEN.

Tervezte *Padányi Gulyás Jenő*. A klubház, külső megjelenési formáját illetően lazább tömegeket, könnyedebb térfűzést mutat, kissé komolykodó, de amellett barátságos homlokzatai igyekeznek az épület rendeltetését az építészet nyelvén kifejezni. A társadalmi és öltözőhelyiségekkel kapcsolatban tekepálya épült

Magyar Kultúrszemle

1939. 1. f. 52. l.

9—10. szám. LXII. kötet. Budapest, 1928 március 4.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA HIVATALOS LAPJA.

Negyedévi előfizetési ára 6 pengő. Megjelenik a „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havifüzetei", a „Technika és Közgazdaság" és az „Ipari Szabványosítás". Hozza a „Magyar Ipari Szabványosító Bizottság" hivatalos közleményeit és szabványtervezeteit.

TARTALOM: Az állandó kiállítási terület kérdése, kapcsolatban a budapesti nemzetközi vásár elhelyezésével. *Padányi Gulyás Jenő.* 57. l.

SZEMLE: Vizierőtelep és gőzerőmű gazdaságos együttműködése. *Marusák Dezső.* 66. l.

SZAKIRODALOM: Könyvismertetések, bírálatok. Közli: *Dr. Lósy-Schmidt Ede,* egyl. könyvtárnok. Kőműves- és kőfaragó szerkezetek. *Bossányi Jozsef.* Ism.: *Pirovits Aladár.* — A magyar szerzők irodalmi munkássága 1926/27-ben.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK: Maurer Gyulának, a kikötőügyek kormánybiztosának előadása a budapesti kereskedelmi és ipari kikötőről. 68. l. — A választmány 673. (rendes) ülése február 17-én. 68. l. — Jelölőértekezlet. 68. l. — A mű- és középítési szakosztályok üléseinek jegyzőkönyvei. 68. l. — Az út-, vasút- és hídépítési szakosztály ülése. 69. l. — A vegyészmérnöki és bányászati-kohászati szakosztályok együttes vitaestéjének jegyzőkönyve. 70. l. — A közgazdasági szakosztály elnökválasztása. 71. l. — Az elszakított Magyarország műemlékei. 71. l. — Az amerikai útépítők szövetségének ezerdolláros pályázata. 71. — Felhívás. 71. l. — A szaksajtó ünnepe. 71. l. — Új tagjaink. 71. l.

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA KÖZLEMÉNYEI: A Mérnöki Kamara választmányának 88. üléséből. 72. l. — A Kamara új tagjai. 72. l. — Hirdetés tagfelvételről. 72. l. — A Kamarából kilépő tagok. 72. l. — Helyreigazítás. 72. l. — Jogerőssé vált fegyelmi határozat. 72. l.

Az állandó kiállítási terület kérdése, kapcsolatban a budapesti nemzetközi vásár elhelyezésével.

PADÁNYI GULYÁS JENŐ.

Résumé: La question d'un champs d'éxposition permanent est un des problèmes les plus actuels de la ville de Budapest, la solution du quel devient d'autant plus urgent, que le développement de la Foire Internationale de Budapest procède rapidement. Les territoires sujets à être envisagés sont l'ancien champs des courses, le port de Csepel le lac désséché du Lágymányos, le Városliget (Bois le Ville) (moyennant l'agrandissement du Palais de l'Industrie) on propose même d'établir un champs d'éxposition sur le sommet du Gellérthegy (mont Gellért). Des propositions énumerés ce ne sont que les solutions envisageant le Lágymányos, l'ile de Csepel et le Bois de Ville qui peuvent être considerées comme serieuses et on ne pourra prendre décisions qu'après avoir entendu l'opinion formée de toutes les organisation compétentes. La question doit être tenue à l'ordre du jour, car elle est fondée à rendre à la capitale des oeuvres importantes tant au point de vue économique, qu'à celui de l'architécture.

I. A mult század világkiállításaival új tényező vonult be a társadalmak kultúréletébe. A kiállítás mai alakjában a legújabb kor kreációja s nem tekinthető véletlenségnek, hogy éppen a legutolsó ötven év alatt, a közlekedés kifejlődésével egyidőben, érte el mai jelentőségét. Nem vagyunk azon a véleményen, hogy a kiállítás egyenes leszármazottja azoknak a közismert vásároknak, melyek már évszázadok óta oly nagy szerepet játszanak a közgazdasági életben. A *vásár* és a *kiállítás* között alapvető, szervi különbségek vannak, melyek röviden abban foglalhatók össze, hogy a vásár a minél nagyobb *áruforgalmat*, a kiállítás pedig a minél nagyobb *emberforgalmat* tűzi ki célul. Ezen az elven még az áruminta-vásárok sem változtatnak, mert közömbös az, hogy az áru tényleg a helyszínén, vagy pedig csak üzletkötések alakjában cserél gazdát. Lényeges azonban az, hogy valamely vásár sikeréhez kevés ember is elegendő, ha azok elég sok üzletet kötnek, a kiállítás sikeréhez azonban minél több ember, a látogatók százezrei szükségesek, anélkül, hogy a kiállítás objektumainak gazdát kellene cserélniök. Ezen a ponton a kiállítások fejlődése a közlekedéstől vált függővé, mert amíg nem volt lehetséges az emberek hatalmas tömegeit esetleg távoli centrumokba rövid idő alatt összegyűjteni és ismét visszaszállítani, addig nem lehetett szó modern értelemben vett kiállításról sem.

Talán éppen a mult század világkiállításainak sikereiben rejlik az oka annak, hogy napjainkban egy-egy nemzet, vagy egyes kultúrcentrumok időnként összegyűjtik anyagi vagy szellemi termelésük legjavát, mintegy keresztmetszetét mutatván be művészetük, iparuk egy-egy területének. Ezeket az alkalmakat világszerte számtalan ember használja fel ismeretei kibővítésére, s így a különféle idegenforgalmi szervek munkásságát is hozzávéve, — mely utóbbi szervek szintén tipikusan modern alakulatok — tényleg hatalmas tömegek mozdulnak meg, ami annál örvendetesebb, mert ezek a kiállítások a nemzeteknek közös emberi ideálokért való hevülését dokumentálják, s így alkalmasak arra, hogy a megmozgatott tömegeket egymáshoz közelebb is hozzák. Különösen helytálló ez a megállapítás a legújabb idők német kiállításaira, melyek anyagukat bizonyos, már a nevükkel is jellemzett szempontok szerint állítják össze, s mint ilyenek, hatásos eszközei a közművelődésnek. A háború utáni első nagy kiállítás, a müncheni *Deutsche Gewerbeschau,* az egész németség felejthetetlen megmozdulása volt, s a háborús évek alatt leromlott igényekkel szemben a kvalitás-munkát szemléltette, az installáció terén pedig szinte példát statuált. Az utána következők közül a düsseldorfi *Gesolei,* a stuttgarti *Die Wohnung,* a magdeburgi *Theater-Ausstellung* s a *Das bayerische Handwerk* című mind egy-egy körülzárt tárgykört öleltek fel. A legyőzött németek mögött a győzők sem akartak elmaradni: a párizsi és monzai ipar-művészeti kiállítás s a wembley-i és chicagói világkiállítások méreteiknél fogva is nagyszabású teljesítmények, melyeknek láttán a modern kiállítás fogalmát valahol a múzeum, a sajtó és a propaganda fogalmai között véljük elhelyezhetni.

Az utóbbi években itthon is észlelhettünk bizonyos jeleket, melyek arra vallottak, hogy a kiállításokban rejtőző mozgatóerőt a magunk céljai szerint mi is fel akarjuk használni. Nem tekintve a különböző, periodikusan ismétlődő művészeti és egyéb kiállításokat, több alkalommal kísérelték meg, hogy a németek mintájára bizonyos szempontok szerint rendezett kiállításokkal lépjenek a nyilvánosság elé. Ezek a kísérletek túlnyomórészt arról tanuskodtak, hogy sajnos, nem tanultunk még el mindent a németektől. Igaz ugyan, hogy a mi körülményeink lényegesen nehezebbek amazokénál. Hiszen valamely kiállítás sikere a dolog természeténél fogva félig az installáció kérdése. Párizs és Wembley egész városrészeket építettek fel, a német nagyvárosok pedig pompás kiállítási területekkel rendelkeznek s amellett egyrészt rengeteg speciálisan gyakorlott építésszel számolhatnak, másrészt olyan kiállításvezetőségekkel, amelyek ezeket az építészeket igénybe is veszik. Mi azonban, hogy az első hiánnyal kezdjük, kiállítási terület dolgában végkép rosszul állunk.

Van ugyan, helyesebben volt, pompás területünk, az ezredéves kiállításra készített Városliget, de ennek nagyrésze múzeumokká jegecesedett. A történelmi udvar páratlanul érdekes csoportja Mezőgazdasági Múzeummá, a közlekedési pavillon Közlekedési Múzeummá, az egyetlen, az Iparcsarnok, mely kiállítás céljaira megmaradt, a legutóbbi időkig szintén részben múzeumi anyag befogadására szolgált, anélkül ugyan, hogy annak *megőrzésére* is alkalmas lett volna. Múzeumnak rossz volt az Iparcsarnok, annál szomorúbb, hogy kiállítási csarnoknak is elég rossz. Nem azért, mintha az idő birkózott volna meg vele: a jó öreg szegecselt vasszerkezetek állják az esztendőket, sőt lehe-

tetlen bizonyos meghatottsággal nem nézni ezt a jellegzetesen századvégi alkotást, amelyről a vas diadala a hagyományokon — vagy ha úgy tetszik, a hagyományok küzdelme a technikai haladással tükrözik vissza. Mert míg a vasgerendák igazán szép és nagy tereket boltoznak át, addig a homlokzatok kulisszái klasszikus oszloprendeikkel és párkányaikkal vétót kiáltanak a négy égtáj felé! Az Iparcsarnok miatt, melyet 1885-ben építettek, egy pillanatilag sem kell szégyenkeznünk, a baj csak az, hogy befogadóképessége túl kicsi. A hasznos alapterület kb. 6000 m^2 — már évek óta annyira kevésnek bizonyult, hogy az ú. n. új csarnokot építették melléje. Ez utóbbira kevésbbé lehetünk büszkék, mind elhelyezése, mind egész alakja szerencsétlen. Mikor építették, azzal mentették, hogy csak ideiglenes, majd lebontják. Azt, hogy le nem bontják, azzal indokolják, hogy feltétlenül szükség van rá. Mivel mindkét indok igen alapos, meg kell a dologban nyugodnunk. Sokkal nagyobb baj, hogy az Iparcsarnok még az Új-csarnokkal megfejelve is kevés. Nemzetközi Vásárok alkalmával évek óta állandóan szükségessé vált négy öt nagyobb és számtalan kisebb pavillonnak és bódénak építése, természetesen csak ideiglenesen és csak azzal a kikötéssel, hogy a vásár bezárása után záros határidőn belül eltávolítják. Be kell vallanunk, hogy ennek a kikötésnek igen fontos okai vannak. A székesfőváros illetékes körei igen helyesen egy tapodtat sem akarnak feláldozni városligetünk kertszerűségéből. Ezen a ponton természetesen megakad minden ellenvetés, mert úgyis eleget panaszkodunk — és joggal —, hogy nincsen elegendő közkertünk és gyepes, fás szabad területünk. Kérdés azonban, vajon jelen körülmények között meg van-e eléggé védve az Iparcsarnok körüli terület növényzete? Most nem arra a szintén *ideiglenes* szőrös deszkából készült barakra gondolunk, mely a szigorú elvek dacára körülbelül négy éve áll a Hermina-úti oldalon, mert ennek fedele mindenütt, ahol a fák túlközel állanak, az ágak számára be van fűrészelve, s egy behajló fa dereka gondosan be is építve. Így tehát a növényvédelem és a parkjelleg biztosítva volnának. De vajjon helyes-e az, hogy a csarnok körül minden évben feltúrják a földet, felássák a sétányokat, letarolják a gyeptáblákat, hogy utána újból frissen létesítsék ugyanazokat, a bokrok közé dróthálókat vonjanak, ezeknek oszlopait is évente beássák és újra kicibálják, s a fák és bokrok között évente becipelték a szekerek az összerakható vas- és fapavillonokat? Vajon az a por és szemét, mely mindezen munkákkal jár, nem sokkal hátrányosabb-e a Városliget kertjellegére, mintha egyszersmindenkorra létesítették volna az Iparcsarnokot kibővítő masszív épületeket, pavillonokat és pergolákat, melyeket a növényzet idővel befut, s melyek bizonyára előnyösebb összhangban állhatnának a Városliget öreg fáival, mint az évenkint emelt s a mindenkori ácsfantáziával *feldíszített* fabódék? Végül említsük meg azt is, hogy minden hiába, mert az Iparcsarnok, a kis csarnok s az összes ilyenkor szokásos ideiglenes tákolmányok együttvéve is kevésnek bizonyulnak, mert pl. a Nemzetközi Vásárnak nem 10.000, hanem legalább is 20.000 m^2 hasznos kiállítási területre van szüksége.

Az állandó kiállítási terület kérdése éppen a fenti okokból már évek óta aktuális. Mindazok a körök, melyeknek a kiállításokkal, vásárral, a velük kapcsolatos száz meg száz nehézséggel hivatalból foglalkozniok kell, tisztában vannak azzal, hogy a fővárosnak szüksége van a modern kor minden követelményének megfelelő állandó kiállítási területre s hogy minden esztendőért kár, mely anélkül telik el, hogy e kérdés megoldásához csak egy lépéssel is közelebb vinne. Tagadhatatlan, hogy a probléma komplikáltságánál fogva igen nehéz. Sokféle fontos érdek szabályozza a megoldás mikéntjét és sokféle fontos körülménynek kell eleget tennie. Sajnálatos, hogy éppen a kérdés komplikáltságára való tekintettel, senki sem foglalkozik vele szívesen, pedig nyilvánvaló, hogy helyes megoldást csakis akkor várhatunk, ha előzőleg az érdekelt körök mindegyike gondosan mérlegeli a kérdést, s ha a különböző követelményeket sikerül előzőleg közös platformra segíteni. Az állandó kiállítási terület megoldásánál pénzügyi, kereskedelmi, ipari, tranzitó, közlekedési, idegenforgalmi szempontokon kívül városrendezési, építészeti és egyéb műszaki, sőt esztétikai szempontok is figyelembe kell hogy vétessenek. Mi sem természetesebb, mint hogy jelen elmefuttatásom nem akarhat más, arra illetékesebb fórumok véleményének elébe vágni. De míg egyrészt óvatosan kerülni igyekszik az illetéktelen beavatkozásnak még látszatát is, másrészt megállapítható, hogy a problémának az építésztársadalmat illető vonatkozásai különös figyelmünkre tarthatnak számot. E kérdéseknek tárgyalása egyéb meggondolásokból is időszerű és indokolt. Bizonyos kérdéseknek a publicitás árthat, egyes tervek

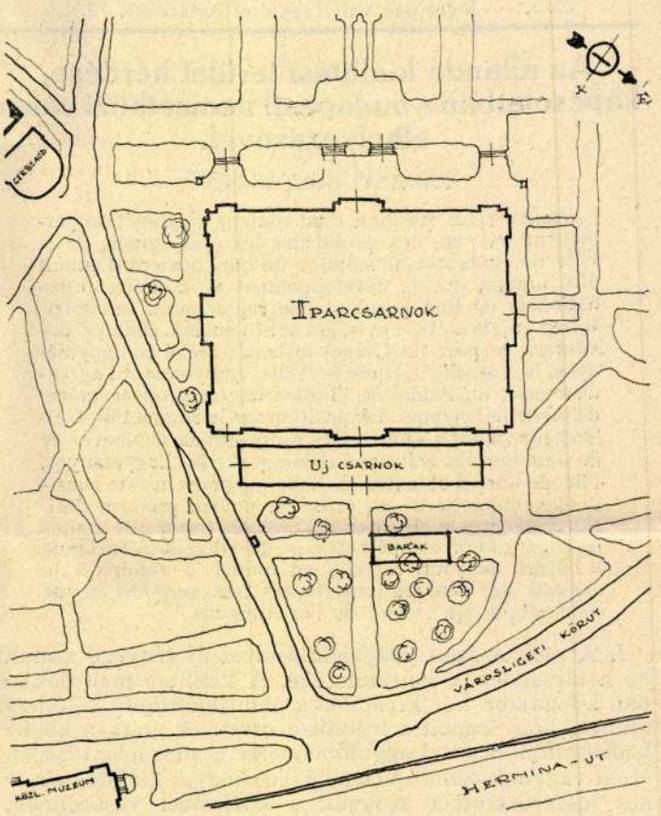

1. ábra. Az Iparcsarnok jelenlegi állapotában.

vagy kedvezményezések egy bizonyos zsenge fejlődési fokozatukban végzetesen kárát vallhatják, ha a nyilvánosság elé rántják azokat. Jelen esetben azonban, mikor a kiállítási terület s jelesül a B. N. V. dolgait vizsgáljuk, meg kell állapítanunk, hogy ez az intézmény annyira megérett, olyan súlyra tett szert nemcsak hazai gazdasági életünkben, hanem nemzetközi viszonylatban is, dacolva az egész világon megindult vásár-restringáló mozgalommal, sőt talán önérzetesen támogatva is ezt a mozgalmat, hogy — ismétlem — a Nemzetközi Vásár jövendő fejlődésének ügye bátran odaállítható a publicitás éltető napfényére. A továbbiakban tehát ezzel a meggondolással igyekszünk tézisünk építészmérnöki vonatkozásait megvilágítani.

II. A legelső és legfontosabb probléma természetesen, hogy hol legyen az állandó kiállítási terület? Anélkül, hogy ennek eldöntését megkísérelnők, próbáljuk számbavenni a lehetséges eseteket.

Legközelebb fekvő az a gondolat, hogy a Városligetben, az Iparcsarnok kibővítésével próbáljunk alkalmas területet teremteni. E megoldás mellett számos érv hozható fel. Az Iparcsarnok közlekedési szempontból ideálisan fekszik. Mindkét főpályaudvar közelében, villamosok, földalatti és autóbuszvonalak sűrű hálózatában, autóforgalom számára is kitűnő helyen, teherkocsi-

forgalom szempontjából is kifogástalanul, még akkor is, ha a Hermina-út villasorát teljesen megkíméljük is a szállítókocsik forgalmától. A Városliget mellett szól az az érv is, hogy egyrészt a helyi és vidéki publikum ezt a területet már megszokta és ismeri, másrészt, hogy az esetleges külföldi közönséget a legnagyobb önérzettel irányíthatjuk e felé a városrész felé, az itt szerzett benyomások csak kellemesek lehetnek. Fontos az a körülmény is, hogy a közönség ezen a területen értékes múzeumokat is talál és ismerhet meg s hogy a környezet szépsége miatt már maga a kiállításhoz való odajutás és kinttartózkodás is mindenképen csak vonzó lehet. A városligeti megoldás azonban két fontos nehézségbe ütközik. Kérdés ugyanis, vajon nyerhető-e az Iparcsarnok körül a kert lényeges csonkítása nélkül megfelelő nagyságú terület, s ha igen, akkor még mindig

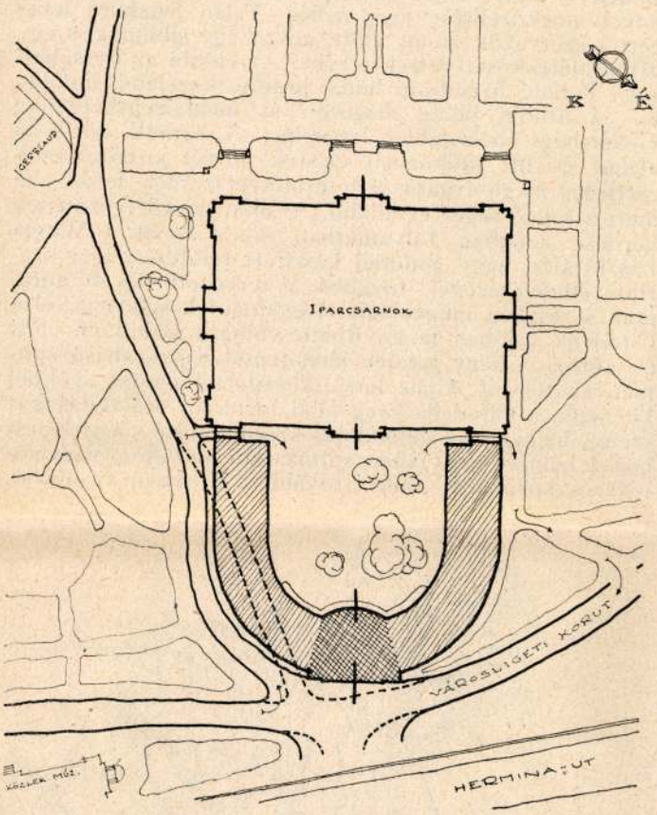

2. ábra. Az Iparcsarnok a tervezett patkóalakú kibővítéssel.

eldöntetlen az a már ismertetett elvi kérdés, vajon egyáltalában megengedhető-e a Városligetből bármily további kis terület beépítése?

Ha megfigyeljük az Iparcsarnok elhelyezését (1. ábra), azt kell mondanunk, hogy az előtérben, a Fontaine Lumineuse felé tényleg vétek volna további parkterületek elszakítása. A csarnok közvetlen előtere esetleg még beépíthető, de azontúl maradjon csak minél több gyep és növény. A csarnok mögötti, Hermina-út felé eső parkrész azonban talán más elbírálás alá eshetik. Figyelembe veendő, hogy ez a fás terület a liget többi részétől a csarnokkal már amúgy is végérvényesen el van választva. Sem gyermekek, sem felnőttek nem látogatják, utóbbiak azért sem, mert a Hermina-út forgalma, a villamos kocsik zaja ezt a területet igazán nem teszik kellemessé. Még a ligeti körút felől jövő is valahogyan kiesőnek, a csarnok által takart, másodrendű vidéknek kell hogy minősítse. Mellékesen említjük meg, mert formailag ideiglenes ugyan a dolog, de tény, hogy ezen a kis területen az aránylag nagy új csarnok s a már említett fabarakk is hozzájárulnak ahhoz, hogy legalább is jelen körülmények közt ezt a részt a liget egyéb gyönyörű részeitől elkülönített, immár szervesen nem csatlakozó függeléknek tekintsük. Szerencsés körülmények folytán alkalmam lévén ezekkel a kérdésekkel foglalkozni, pusztán kuriózumképen említem meg azt az egyik lehetséges megoldást, melyet szóbanforgó Hermina-úti rész felhasználásával képzeltem el. Az Iparcsarnokhoz patkóalakban csatlakozó csarnok (2. ábra), az így képződő fedetlen, de körülépített udvarral együtt egy kb. 25.000 m^2-es hasznos kiállítási terület nyerését tenné lehetővé, a Hermina-útra vezető jobboldali kocsiút lényegtelen elhajlításával s természetesen az új csarnok lebontásával és az Iparcsarnok jelenlegi adminisztrációs termeinek a csarnok belső teréből való kiemelésével.

Ha már most feltételezzük, hogy egy így nyert kiállítási terület kielégítő méretű és elrendezésű, következik a további kérdés, hogy vajjon megengedhető-e egyáltalában, hogy ez a bármily gyenge állapotban levő parkrészlet beépítés céljából feláldoztassék? Merev szabályok itt nehezen állíthatók fel. Fontosabb érdekeknek kevésbbé fontosabbak mindig alávethetők, már pedig ha ezzel az állandó kiállítási terület ügye megoldható volna, ez a főváros szempontjából olyan nyereség lenne, amely talán felér az összesen cca. 15.000 m^2 parkterület elvesztésével. Precedensekre is lehetne hivatkozni. A Széchenyi-fürdő kibővítését s különösen a Regnum templomának építését is magasabb érdekek követelték, pedig ezek létesítése hasonlíthatatlanul értékesebb területek feláldozásával járt. De ezek felemlítésénél sokkal fontosabb körülmény az Iparcsarnok közvetlen közelében levő Közlekedési Múzeum ügye. A városligeti megoldás ellen ugyanis talán a legtöbb súllyal az az ellenvetés esik latba, hogy abban az esetben, ha a kiállítás céljaira 25.000 m^2 sem volna elegendő, úgy a terület nem bővíthető. A Közlekedési Múzeum területe, esetleg épülete azonban annál alkalmasabb terjeszkedési lehetőséget alkot, mivel ennek a múzeumnak a helye úgy sem itt, hanem a Műegyetem közelében van s az a nagyszabású elgondolás, mely gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter úr programmjában, az ú. n. lágymányosi Holt-Dunaág feltöltésével egy hatalmas tudományos negyed létesítését vette célba, talán lehetővé teszi nemcsak a Közlekedési Múzeum anyagának a közvetlenül érdekelt technikus fiatalság képzésére szánt Műegyetem közelében való elhelyezését, de talán a Műegyetem gyüjteményeinek kiállítását is, hogy ez az európai értékű anyag egy Technikatörténeti Múzeum keretében végre úgy álljon a művelt közönség szolgálatára, ahogyan azt boldogult Zielinsky Szilárd annyi energiával szorgalmazta volt. Még egy pillantás a térképre további lehetőségeket sugalmaz. A Hermina-út mögött fekvő ügetőversenypálya területe könnyen beleilleszthető egy további fejlődési programm keretébe, ha azt akár a vásár fejlődése, akár egyéb kiállítási alkalmak indokolttá tennék.

Ez a lehetőség persze talán túlságosan távoli s még ezzel kapcsolatban is kifogásolható az, hogy a kiállítás területét így kettészakítanók.

Lássuk tehát az egyéb eshetőségeket.

Az állandó kiállítási terület másik elhelyezési lehetősége a lágymányosi Holt-Dunaág feltöltésével kapcsolatban képzelhető el (3. ábra). A jelenleg víz alatt álló területet szemelte ki erre a célra már a Mérnökegylet 1924-i nagypályázata is, mely feladatul éppen az állandó kiállítási csarnokot tűzte ki. Francsek Imre, az akkori pályanyertes tervező megoldása mint eszmei terv is érdekes. Azóta a kiállítási terület a Budafoki-út és a jelenlegi vízpart határolta sávra tolódott. Közismert tény, hogy ez a lehetőség a szakköröket ma is foglalkoztatja.

Azok a megbeszélések, melyeket a székesfőváros tanácsának képviselői, a Kereskedelmi Kamara, valamint a vásár elnöksége között 1925 őszén és 1926 elején tartattak, legalább az állandó vásárterület ügyét annyira előre vitték, hogy a főváros az összekötő vasúti híd és az építendő Boráros-téri híd között fekvő nagyobb területet meg is szerezte s azt egy a székesfőváros tanácsa, a Kamara és a vásár vezetőségéből álló közös bizottság 1926 január hó 12-én be is járta.[1]

[1] *Hallóssy István:* Visszapillantás a B. N. V. két évtizedes multjára.

A Magyary Zoltán által szerkesztett „A magyar tudománypolitika alapvetése" c. mű egyik illusztrációja, a lágymányosi feltöltött területnek Wälder Gyula professzor készítette beépítési terve, az említett területet szintén az állandó kiállítási terület céljaira tartja fenn. Mindenképen érdemes tehát ennek a megoldásnak az előnyeit is megvizsgálni. Ennek az elhelyezésnek legszembeszökőbb előnye az, hogy itt elegendő, a városligetinél

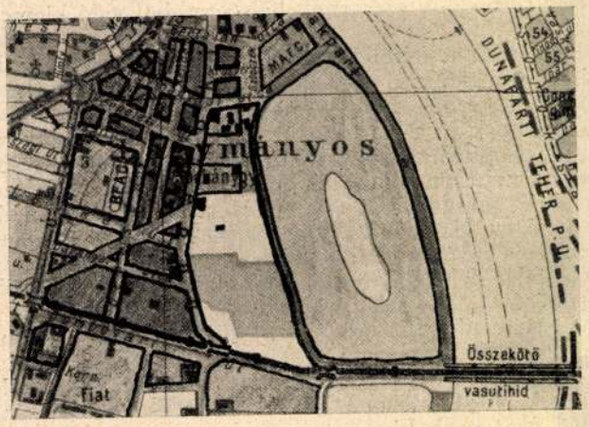

3. ábra. A lágymányosi kiállítási terület.

kb. négyszerte nagyobb terület áll rendelkezésre, még pedig úgyszólván a város szívében. Ez nagy szó s ez az egyetlen előny már egymagában véve is igen súlyosan esik latba. További fontos előnyként azt említhetjük meg, hogy közel feküdvén a Dunához, a vízi út mind a személy, mind különösen teherforgalom lebonyolítására hathatós segítséget nyujt, ámbár ez a terület közlekedési szempontból amúgy is elég jól fekszik. Fontos körülmény az is, hogy e terület felhasználásakor érvényre juttathatnánk mindazokat a tapasztalatokat, melyeket egyéb kiállítási területeknél szerezhettünk, miután itt egészen szabadon, helyi adottságoktól függetlenül állíthatnók a tervezőt a probléma elé s így szerencsés körülmények közt modern építészetünk egy érdekes új alkotással gyarapodhatnék. Kedvező az is, hogy a már említett tudományos negyed a kiállítási csarnok számára igen reprezentábilis környezetet biztosítana. Lássuk azonban a hátrányokat is. Tudvalevő, hogy egyelőre a tudományos negyed számára kiszemelt építési terület víz alatt van, továbbá, hogy a Boráros-téri híd is hiányzik. Az ugyanis magától értetődik, hogy amit fentebb a közlekedési viszonyokról mondottunk, csakis akkor érvényes, ha a Boráros-téri híd, s annak folytatásaképen a tervezett budai nagykörút kiépülnek. A Horthy Miklós-útra, mint zsákutcába, nem lehet beterelni a látogatottabb kiállításokon megforduló publikumot. A lágymányosi Holt-Dunaág feltöltésének kérdése pedig egyelőre nem sok jóval biztat; még ha megszavazza is a főváros a feltöltés költségeit, igen kedvező esetben úgy 10 év multával juthatnánk hozzá a szóbanforgó területhez. Bizonytalan az is, hogy a Boráros-téri híd s a budai nagykörút mikor épülnek meg. Végül meggondolandó az, hogy vajon helyes-e egyáltalában az állandó kiállítási területet éppen erre a vidékre telepíteni? Vajon az ezzel járó fokozott, szinte permanens forgalom nem hatna-e károsan akár a műegyetem, akár a tervezett tudományos intézmények szükséges csendjére és nyugalmára? Nem helyesebb-e, ha ezt a területet továbbmenően is tudományos, egyetemi jellegű alkotások számára tartjuk fenn? Zielinszky Szilárd, míg élt, ide képzelte a diákszállót, sőt kevés híja, hogy annak munkálatai Kotsis Iván professzor ismert tervei szerint meg nem kezdődtek. Ha a kiállítási terület ide kerül, Budának ez a része kétségtelenül hatalmas és gyors fejlődésnek indul — kérdés azonban, vajon a fejlődés iránya megfelel-e annak a csendnek és bizonyos mértékű zárkózottságnak, mely fővárosunk eme vidékének bizonyos intim jelleget kölcsönzött? Egy dolog kétségtelen: a boráros-téri híd létesítésével ez a terület kiállítási célokra felettébb alkalmassá válik, a legfőbb akadály pedig technikai természetű lévén, legyőzése tisztán a pénzkérdésen fordul meg.

De nézzük meg a további lehetőségeket is. Itt van például a Gellért-hegy, melynek kiállítási területté való átalakítása, illetve fejlesztése utóbbi időben a nyilvánosságot és a szakköröket egyaránt meglehetősen foglalkoztatta. Mult év őszén alakult meg a *Budapest Fürdőváros Rt.*, mely a Gellért-hegy tetejét a Citadellával együtt hosszúlejáratú bérletként igyekszik megszerezni. Tagadhatatlanul érdekes az a meggondolás, melylyel az említett Rt. a Citadellát kiállítási területül kiszemelte. A város közepén hegy áll, melyről körben pazar kilátás nyilik, lebilincselvén minden ittjáró idegen tetszését, s mely mégis bizonyos mértékig holt terület, mivel megközelítése igen nehéz. Talán Salzburg lebegett a szervezők szeme előtt, mikor egy siklónak, s egy liftnek létesítését vették tervbe. Az előbbi az Erzsébet- vagy Ferenc József-híd budai hídfője közeléből indulna ki, az utóbbi pedig alagúton át megközelíthetően a Gellérthegy belsejében létesülne. A tervek körül az alagút és lift időközben elestek, mivel a hőforrások esetleges megbolygatásáért természetszerűen senki sem meri a felelősséget elvállalni. A sikló engedélyezésének kérdése azonban folyamatban van s annak a Warga László által nagy gonddal készített rendezési terv szerinti elhelyezésével, továbbá a tervezett egyéb autóutak s részben megvalósított gyalogutak segítségével a Citadella valóban megnyitható volna a publikum előtt (4. ábra). A hegy tetején létesítendő nagyszabású építmények terveit Alpár Ignác készítette, s mint azokból kitetszik, a Citadella öreg falai bizonyos átalakításokat szenvednének. Az elgondolás szerint külső megjelenésben a helyzet nagyjában változatlan maradna, vagyis a főváros közönsége alulról továbbra is abban az illuzió-

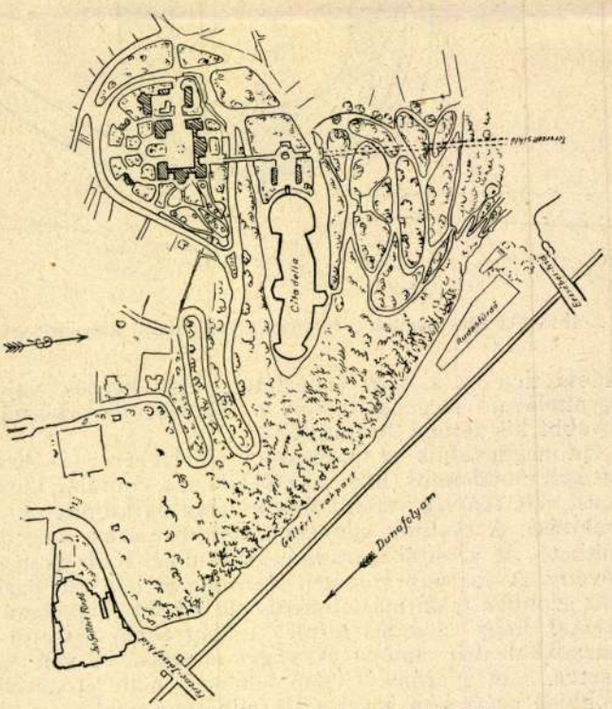

4. ábra. A Citadella beépítési terve.

ban élhetne, mintha az ódon falak mögött a delet jelző ágyú ásítoznék, a valóságban pedig nagy kiterjedésű kongresszusi és kiállítási termek, vendéglők és csarnokok létesülnének, melyeknek felavatását már az 1929-re tervezett Nemzetközi Fürdőügyi és Turisztikai Kiállítás alkalmából remélik, ezentúl pedig hatalmas gyógycsarnok céljait szolgálnák. Kilátás van tehát arra, hogy míg annyi ember fogható eredmény nélkül töri fejét az állandó kiállítási terület megoldásán, egy fürge Rt. és

egy agilis kiállítási rendezőség azt egyszerre mint kész ajándékot fogja a székesfőváros közönségének a kiállítási csarnokká átalakított Citadellában prezentálni. Magának a kérdésnek elbírálása igen nehéz, az esetleges megoldás következményei viszont messze kihatóak. Az az elvi kérdés, hogy vajon a Gellérthegy tetejének tervezett átépítése összhangban áll-e a városrendezési és emlékvédelmi szempontokkal, Budapest székesfőváros

5. ábra. A régi lóversenytér.

közönségére tartozik. Hogy ezek a költséges átalakítások viszont kifizetik-e magukat, ez tisztára az építkezéseket financírozó Rt. dolga. Építészi szempontból kétségtelenül nem napjaink ízléséhez illő egy olyan — belülről, bizonyára építőművészi szempontból pompás kiállítási épületcsoport létesítése, mely kívülről bástyának fest. A gondolat tagadhatatlanul érdekes, de az az érzésünk, hogy a romanticizmusnak ez a mértéke nem felel meg korunk szellemének, sem azoknak az építési ideáloknak, melyeket követni szeretnénk. Lehet, hogy ezzel az alkotással a főváros más városokkal szemben döntő attrakcióhoz jut, lehet hogy az idegenforgalom ezáltal váratlan lendületet vesz, sőt magának az épületnek is lehetnek majd szépségei, azt azonban mondjuk ki őszintén, hogy az építőművészek társadalma az állandó kiállítási terület ügyét olyan problémának tekinti, melyet végre melléktekintetek nélkül korszerű építészeti eszközökkel kíván megoldani. Ha vitatható valamely templom, középület vagy akár lakóház esetében is stílushagyományaink ápolásának szükségessége, az bizonyos, hogy olyan épületek, amelyek kimondottan a modern kor követelményeinek és igényeinek köszönik létöket, ugyancsak a kornak szellemét és ízlését kell hogy külső megjelenésükben is kifejezzék.

Tartozunk viszont annak megállapításával, hogy Budapest Fürdőváros Rt. maga az átalakított Citadellát nem szánja állandó kiállítási építménynek. Igaz, hogy ide tervezi az 1929. évi nemzetközi idegenforgalmi és turisztikai kiállítást és igaz, hogy a későbbi gyógycsarnokot továbbra is egyes kiállítások számára óhajtja rendelkezésre bocsátani, azzal azonban tisztában van, hogy még a tervezett közlekedési alkalmatosságok létesítése után sem képzelhető el itt nagyobb súlyú és tömegű objektumok felszállítása, amint azt pl. egy gépipari kiállítás feltétlenül megköveteli.

Azonban haladjunk tovább terepszemlénkben s állapítsuk meg, hogy a régi lóversenytér is egyike a számbavehető területeknek (5. ábra). Fekvése közlekedési szempontból kitűnő, esztétikai szempontból azonban már kevésbbé. Ha most ennek a megoldási lehetőségnek tárgyalásába mégsem bocsátkozunk, annak oka az a körülmény, hogy ezt a területet egyelőre az Államvasutak tartja fenn saját rendelkezésére a keleti pályaudvar kibővítésére célzó tervekkel kapcsolatban.

Hátra van még egy megoldás megbeszélése, amely különböző előnyeinél fogva a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot s ez a budapesti kereskedelmi és ipari kikötő területe. A legelső kifogás, mellyel ezt a tervet *a limine* visszautasítani szokták, az, hogy nagyon messze van. Pedig a felhozható kifogások közt ez a leggyengébb. A dunai kikötőt csak azért gondoljuk messzinek, mert keveset járunk arra. Voltaképen ha elfogadjuk az Apponyi-teret a főváros centrumának s rátekintünk egy ebből rajzolt kb. 3800 *m* sugárú körívre (6. ábra), kiderül, hogy a kikötő egy cseppet sincs messzebb, mint az Iparcsarnok. Ami a kikötők gyors elérését akadályozza, az nem a távolság, hanem a mai közlekedés fogyatékossága. Jelenleg a Csepelszigetre csak a Soroksári-úton Pesterzsébetet érintve közlekedő helyiérdekű villamossal tudunk eljutni. Ha a kiállítási területet az ú. n. fejlesztésre fenntartott rész északi végére képzeljük (7. ábra), ez az útvonal természetesen használhatatlanná válik. A kikötő közlekedését azonban amúgy is új útvonal van hivatva biztosítani, ez a tervezett út a Soroksári-útból a helyiérdekű villamos végállomásánál ágazik el s a Kvassay hajózó zsiliptől keletre megépült hídon át déli irányban folytatódva, két részre osztja a szigetet s az ugyancsak a szigetre tervezett új kikötő-pályaudvarhoz vezet. Ha meggondoljuk, hogy ez az egyetlen tervezet, mely közvetlenül a Duna mellett fekszik, s így a propellerforgalomba is beilleszthető, megállapíthatjuk, hogy ez a megoldás közlekedési szempontból kifogástalan. Nagyon fontos az is, hogy itt úgyszólván korlátlan lehetőségei vannak akár a célszerű elrendezésnek, akár a további fejlesztésnek, mert ha pl. csak azt a területet tekintjük is, mely egyrészt a Duna és a tervezett főút, másrészt a tervezett hajóvonat-zsilip és a legfelső medence közé esik (8. ábra), ez már maga kb. 200.000 m^2. Ha ennek egyharmadát vesszük beépítettnek, s a be-

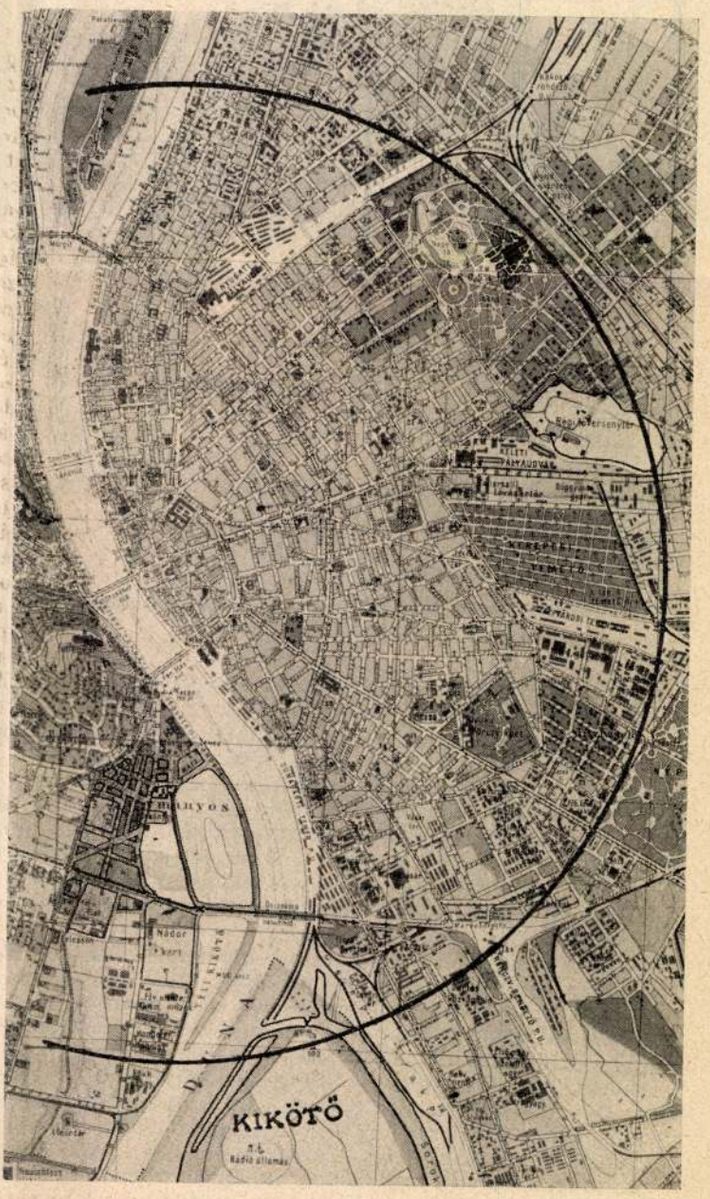

6. ábra. Az Apponyi-térből húzott kb. 3800 *m* sugarú körív.

épített területnek is felét a közlekedés céljaira tartjuk fenn, kb. 35.000 m^2 hasznos, fedett kiállítási területhez jutunk, mely az igényeket messzemenően kielégíti. Ha a tranzitókereskedelem szempontjait nézzük, ez a terület a kitűzött célra feltétlenül igen alkalmas. Ha továbbá azokra a súlyos áldozatokra gondolunk, amellyel a kereskedelmi kikötő megépült, szinte örvendenünk kellene, hogy a kikötőnyujtotta előnyök az állandó kiállítási terület odahelyezésével is hasznosíthatók. Eddig követett módszerünkhöz híven azonban térjünk rá itt is a hátrányok felsorolására. Ha igaz is az, hogy ennek a területnek a város középpontjától körzővel mért távolsága nem nagyobb, mint pl. az Iparcsarnoké, igaz az is, hogy az a városrész, amely közbeesően elterül, belátható időn belül mégis csak a fővárosnak rangban

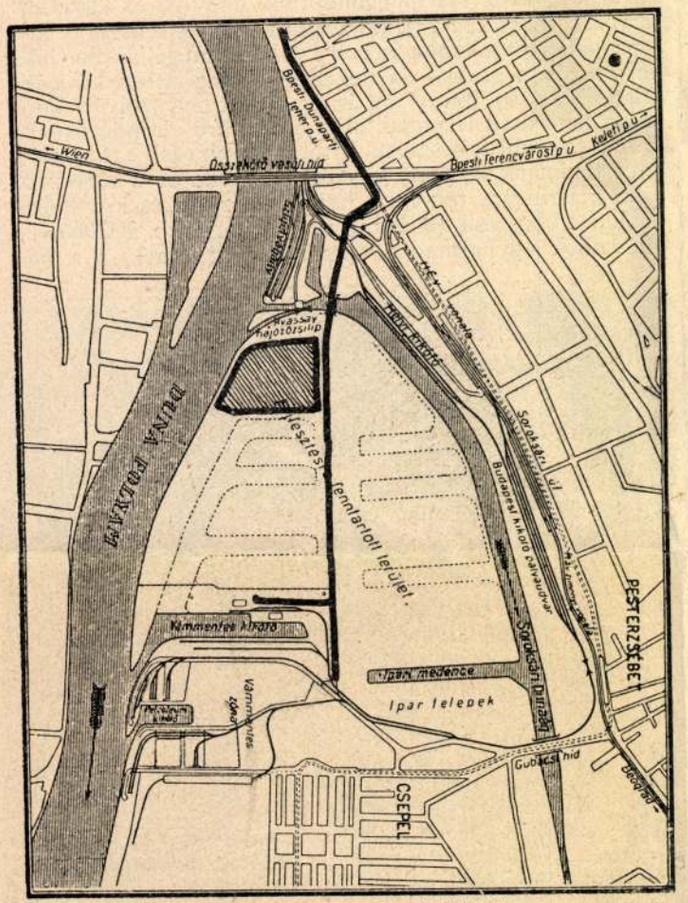

7. ábra. A Kereskedelmi Kikötő.

alantasabb övezete marad, mint az, amely az Apponyi-tér és az Iparcsarnok között fekszik. Az a közönség, amely erre a kiállítási területre kiutazna, hosszú időn keresztül csak magáért a kiállításért és mondjuk a kikötő kedvéért járna ezen a vidéken, melynek környezete belátható időn belül továbbra is sivár és füstös gyárnegyed marad. Éppen ezért, amilyen alkalmasnak tartjuk ezt a helyet a vásárok szempontjából, annyira nehezen képzelhető el rajta egy kiállítás, minek folytán a nagy áldozattal emelt csarnokok hasznosítása kockázatossá válik.

Természetesen a mondottakon kívül igen sok támogató érv és ellenérv volna felhozható, mely a már előbb tárgyalt területekre vonatkozóan is. Ezek azonban már a részletekbe mennének miért is attól ezzel az alkalommal eltekintünk. Természetes az is, hogy a felsorolt lehetőségek közt már csak azért sem dönthetünk, mert meggyőződésünk szerint ez csak az összes egyéb (financiális stb.) szempontok, s az összes érdekeltek véleményének figyelembevételével történhetik meg. Azt azonban megkíséreljük, hogy olyan általános érvényű irányelveket igyekezzünk megállapítani, amelyek a probléma megoldásánál figyelmen kívül nem hagyhatók.

Már eddig is, az állandó kiállítási terület általános tárgyalása közben lépten-nyomon felbukkant a B. N. V. ügye. Célszerűnek látszik éppen bizonyos általános érvényű irányelvek megállapítása érdekében a Vásárt, s annak speciális kérdéseit külön is megvizsgálni.

III. A Budapesti Nemzetközi Vásár 20 éves fejlődésre tekint vissza. Hallóssy Istvánnak 1926-ban megjelent s a B. N. V. két évtizedes multját ismertető feljegyzé-

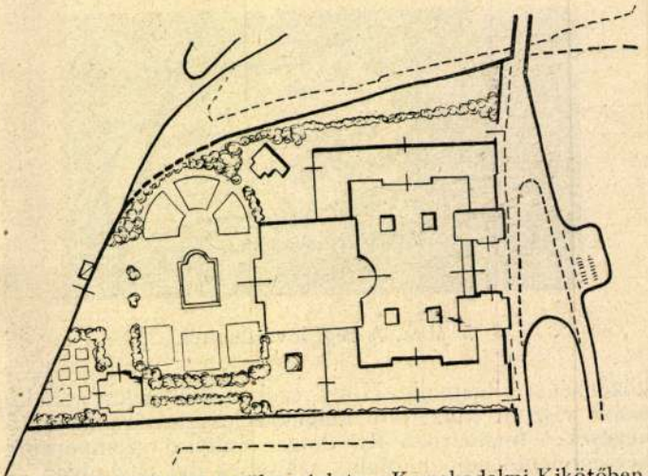

8. ábra. A kiállítási terület vázlata a Kereskedelmi Kikötőben.

sei igen érdekesen világítják meg a vásár fejlődésének különböző etapejait. Ezekből az adatokból kitűnik, hogy 1906 óta, mikor a kezdeményező Fővárosi Kereskedők Egyesülete az első ú. n. *Márciusi Vásárt* a vigadóban rendezte, 1927-ig a Kereskedelmi és Iparkamara égisze alatt rendezett legutolsó nemzetközi vásárig a kiállítá-

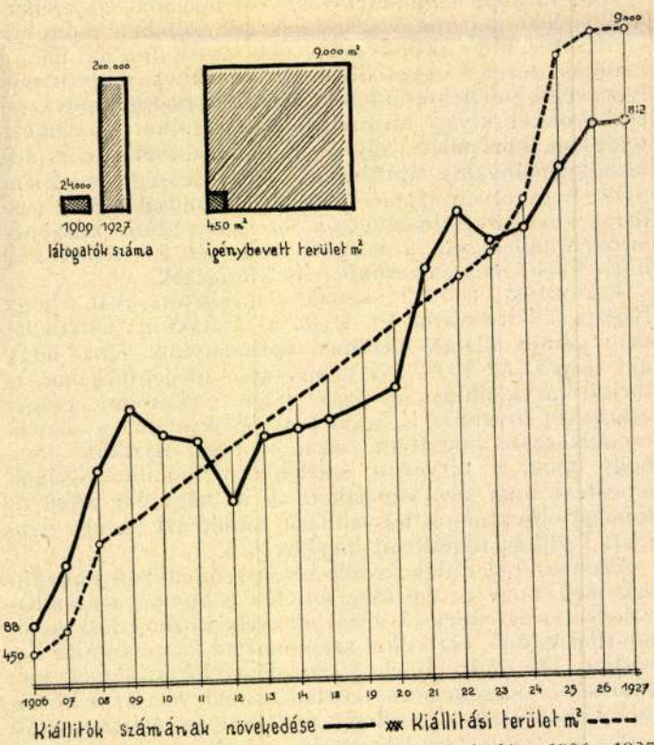

9. ábra. A Budapesti Nemzetközi Vásár fejlődése 1906—1927.

son résztvevők száma 88-ról 812-re emelkedett. Ezek a kiállítók 1906-ban 450 m^2-t vettek igénybe, mellyel szemben 1927-ben az igénybevett terület 9000 m^2-re emelkedett. A kiállítók száma tehát az eltelt idő alatt közel tízszeresére, az igénybevett terület kereken a húszszorosára növekedett (9. ábra). Ha ehhez hozzávesszük azt is, hogy a látogatók száma viszont az 1909-ben tapasztalt 24.000-ről 1927-ben 200.000-re emelkedett, joggal

mondhatjuk, hogy a B. N. V. egyike a legsikeresebben bevált intézményeknek, melyeket a fejlődés gazdasági életünk szervezetébe plántált. Tudvalevő az is, hogy az az egészséges és biztos fejlődési lendület, mely a grafikon szerint az 1912. évvel kezdődik, összeesik azzal az időponttal, melyben a Kereskedelmi és Iparkamara a vásár ügyeinek intézését átvette. Az azóta lefolyt időszak a vásár fejlődésében a rendszeres továbbépítés idő-

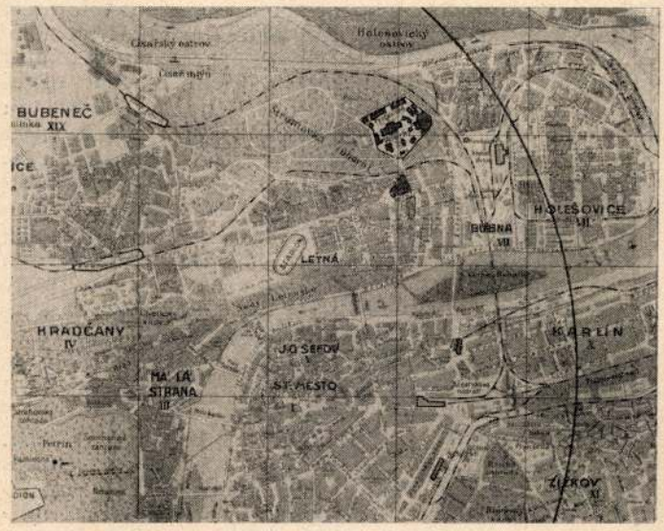

10. ábra. A prágai kiállítási terület elhelyezése.

szaka, melynek folyamán egyrészt a külföldi kapcsolatokat szervezték meg nagy körültekintéssel, másrészt évről-évre markánsabban jelentkezett az eredeti iparfejlesztési törekvéseket elősegítő és azt reprezentáló jelleg mellett a vásárnak az a további törekvése, hogy a magyar iparnak piacokat hódítson. A vásár intézményének ilyetén örvendetes izmosodása közben 1921 óta jelentkeznek évről-évre azok a bénító, sok fejtörést okozó gondok, melyek éppen a terület szűkreszabottságából következnek. Ezzel a körülménnyel magyarázható az is, hogy szemben a vásár hatalmas belső, tartartalmi erősödésével, annak külső megjelenésében szinte veszteglést állapíthatunk meg. Ámbár a vásár vezetősége az utóbbi években maga is érezhette ezt a hiányt s különböző kísérleteket tett annak orvoslására, megállapíthatjuk, s a vásár őszinte barátai is csak sajnálkozva láthatták, mennyire nincs arányban a vásár külső megjelenésének elmaradottsága az örvendetes belső megerősödéssel. Míg száz egyéb tekintetben (mint a közlekedés, látogatói kedvezmények, nemzetközi vasúti megállapodások, kül- és belföldi propaganda) igazán tiszteletreméltó teljesítménynek lehettünk tanui, ebben az említett tekintetben az volt az érzésünk, hogy a vásár szervezetét a kiállítási terület rohamos növekedése bizonyos mértékig készületlenül találta. A külképviseletek, a sajtószolgálat, az adminisztráció igazán komoly és nálunk illetékesebbek részéről is sokszor méltányolt színvonalra emelkedtek, de a műszaki és mondjuk esztétikai követelmények szinte a maguk teljességében a fejlődési áramlaton kívül rekedtek.

Talán nem kell hangsúlyoznunk, hogy ebből a szempontból tett megjegyzéseinket nem a vezetőség munkájának téves aláértékelése, hanem ellenkezőleg az őszinte vágy sugalja, amely minden vásáron megfordult építészben feltétlenül felébredt: hogy t. i. miért nem olyan szép és impozáns ez a vásár külsőleg is, mint ahogyan azt ez a rengeteg értékes anyag indokolttá tenné?

Bár tudjuk, hogy a fő és alap ok a kiállítási csarnok szűk volta s azt is tudjuk, hogy a vásár — mint sűrűn hangoztatni szokás — nem kiállítás, mégis miért épülnek évről-évre a leglehetetlenebb barakkok az Iparcsarnok előtt? Miért tombolhatja ki azokon magát büntetlenül a pallérfantázia? Miért van egyrész építőipari osztály, s benne csinos és praktikus mintaházak, másrészt különböző magasságú, mélységű, tornyos, toronytalan, pagodás vagy logó-kátránylemezes bódétömegek, amelyeknek nagyrésze bűnös pénzpocsékolással épült? S hogy kívülről befelé haladjunk: miért néz ki minden vásár alkalmával az Iparcsarnok tarka zsibvásárnak, ipari és kereskedelmi angolparknak? Miért kápráztatja a szemet ezerféle cégtábla különböző magasságban ötletszerűen elhelyezve, mintha a szél hordta volna őket oda? S hogy áthaladva az Iparcsarnokon, hátul is szétekintsünk, miért áll ismét bódé-bodé hátán, keleti összevisszaságban; helyes-e, hogy a bécsi folttisztítóval kombinált pástétomsütő talpig nemzeti színű zászlódíszt öltsön esetleg közvetlen tőszomszédságában a komolyan pöfékelő gazdasági gépeknek? Ezek a jelenségek a helyszűkén kívül a kiállítók iskolázatlanságával is magyarázhatók. Bizonyos, hogy tucatjával találni a leglehetetlenebb, ízléstelen, célszerűtlen kojékat, de a fennforgó körülmények közt az egyesek részéről tapasztalható jószándék is hatástalan, ha olyan normákról nem gondoskodunk, melyekhez minden kiállítónak igazodnia kell. A helykiosztó irodában szép szabályos négyszögre osztják az iparcsarnok alapterületét, egyenes folyosókkal s mikor az a *síkban*, szabályosan, megnyugtatóan megvan, jönnek a kiállítók s a leggyönyörűbb alapelrendezést áttekinthetetlenné teszik a *térben* azáltal, hogy emelvényik magasságát és beosztását önkényesen alakítják ki.

Amíg a különböző barakkokat, pavillonokat évente újra kell építeni s amíg azok elrendezését a park útjai szabják meg s míg azok költségei a kiállítók egy-két évi rezsijét kell hogy terheljék, gyökeres javulás nehezen várható. De egyben az is igaz, hogy a nemzetközi vásár külső képének erélyes megrendszabályozása, tehát a felmerülő építészeti és iparművészeti kérdések megoldása tovább nem igen halasztható. Nem árt meggondolni azt, hogy a vásár külső képe, az arról készült fényképek, filmek, rajzok, valamint azok a benyomások, melyeket a látogatókra gyakorolnak, a legkitűnőbb propagandát is képzelhetnék. Ha a vásár egyéb propagandája megér 80—100.000 pengőt, úgy ezekre a kérdésekre is feltétlenül érdemes gondot fordítani.

Nem kétséges, hogy minden objektív építészi vizsgálódás eredménye csak egy lehet. Tekintve az állandó vásárterület megoldásának nehézségét s azt, hogy ez a megoldás legjobb esetben is csak hosszú évek mulva juthat tető alá, egyelőre a legsürgősebben kell gondoskodni az évről-évre izmosodó vásár legközelebbi szükségleteiről. Az Iparcsarnok belső terébe helyezett négy

11. ábra. A bécsi kiállítási terület elhelyezése.

zárt helyiség, melyek közül kettő kisebb szobákra osztva eddig az adminisztrációs helyiségeket szolgáltatta, könnyűszerrel eltávolítható. Egyidejűleg kívánatos volna annak az elbírálása, hogy vajjon tényleg többet nyer-e a városliget parkvédelme és szépsége a jelenlegi állapotok mellett, vagy esetleg mégis helyesebb volna egy, aránylag kis részben úgyis igénybevett területet az Iparcsarnok végleges kibővítésére feláldozni,

mely esetben a kiállítási hasznos területet egyelőre kielégítő mértékben meg lehetne növelni. Az ugyanis bizonyos, hogy a vásár fejlődésének egészséges lendületét efajta technikai akadályokkal gátolni olyan vétek, melynek következményeiért a felelősséget nehéz vállalni.

IV. Ha most visszatérünk az állandó kiállítási terület kérdéséhez, s hozzágondoljuk a vásárról elmondottakat, azt kell megállapítanunk, hogy a két probléma szükségszerűen össze kell, hogy fonódjék. Egyrészt szükség van állandó kiállítási területre, másrészt itt a B. N. V., mely helyet keres, terjeszkedni akar. Az állandó kiállítási terület létesítése jelentős áldozatokat követel, a B. N. V. viszont évenként csak egyszer, de legfeljebb kétszer 10—10 napig foglalhatja el a számára rendelt területet. Nyilvánvaló tehát, hogy az állandó kiállítási terület csakis úgy lehet gazdaságos, ha az egyidejűleg a B. N. V. befogadására is alkalmas, viszont a vásárnak, ha építendő új hajlékát hevertetni nem akarja, úgy kell és ott kell azt létesítenie, ahol az egyéb

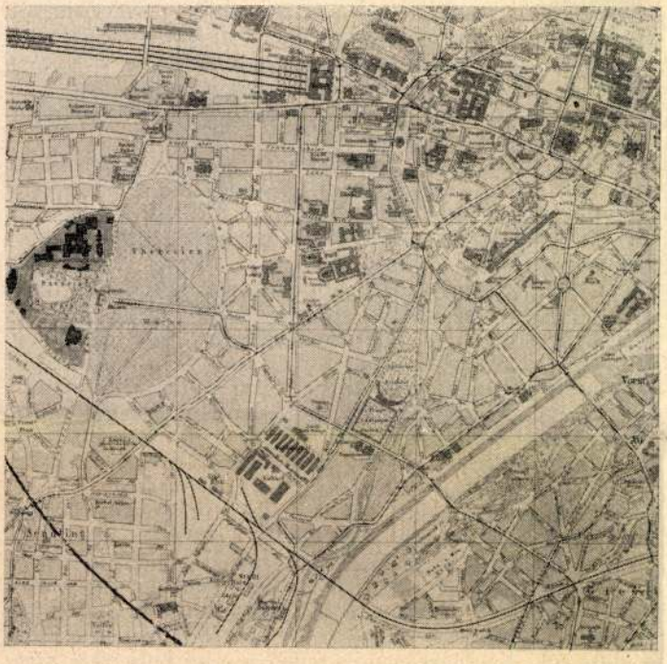

12. ábra. A müncheni kiállítási terület elhelyezése.

kiállítási céloknak is megfelel. Azt tehát kimondhatjuk az eddigiek alapján, hogy az *állandó kiállítási terület és a B. N. V. problémái csak közösen oldhatók meg.* Egymagában véve egyik megoldás sem lehet gazdaságos. Ha viszont ezt, mint irányelvet elfogadjuk, ismét revizió alá vehetjük előző terepszemlénket s eleve kiskapcsolhatjuk a gellérthegyi területet, melyet a teljesség kedvéért nem hagytunk ugyan ki, de amely a B. N. V. szempontjából szóba sem jöhet.

Maradna a kibővített Iparcsarnok, a Lágymányos és a kikötő. Talán további megnyugtatásul arra nézve, hogy a távolság kérdése mennyire nem fenyegető: vegyünk egy pár külföldi példát szemügyre. Prága térképén tájékoztatásul feltüntettem azt a kb. 3800 *m* sugarú körívet, melynek központjául ezúttal a Hradsint választottam (10. ábra). Látható, hogy a Prágai Nemzetközi Vásár területe alig esik beljebb a körön. Ezt állapíthatjuk meg Bécs térképén is (11. ábra), bár a Rotunde valamivel közelebb esik. A kép jobb felső sarkán látható itt is az ugyancsak 3800 *m* sugárral rajzolt körív, ezúttal a Burggal, mint központtal. Végül tekintsük München esetét (12. ábra). A Therésienwiese melletti példaszerűen kiváló kiállítási terület szintén belül esik a kép alsó balsarkán húzódó távolsági körívünk vonalán, melyet ezúttal München Apponyi-terétől, a Theatinusok templomából, mint középpontból húztam. Ezek a példák azt igazolják, hogy a távolság felől nyugodtan számolhatunk bármelyik elhelyezkedéssel is, míg e tekintetben legkedvezőbb kétségkívül a lágymányosi megoldás.

München esete azonban még újabb szempontokra is felhívja figyelmünket. Az évenkinti Október-fest alkalmával a Theresienwiesen felvonul az agrár Bajorország. Vajjon gondoltunk-e mi is arra, hogy a B. N. V. idővel reprezentáns kifejezője legyen ne csak iparunknak és kereskedelmünknek, de egész gazdasági életünknek s ilyenformán fokozottabban nyerjen kifejezést benne agrár jellegünk? Az 1925 ápdilis 27-én zárult nemzetközi vásár nagy sikerén felbuzdulva, az időtájt mind a sajtóban, mind pedig a kereskedelem és ipar egyes köreiben hangok hallatszottak arról, hogy a B. N. V.-t is évente kétszer rendezzék, illetve, hogy a tavaszi vásár után egy őszi vásárt is tartsanak, amely a mezőgazdasági termények jelentékenyebb részét is árucsoportjaiba sorozza. A Kereskedelmi Kamara elnöksége is foglalkozott az idevágó javaslatokkal, de az őszi vásár megvalósítására az idő akkor nem látszott elérkezettnek. Amennyiben az arra illetékesek is úgy találnák, hogy agrárexportunk szempontjából az őszi vásárok rendszeresítése kívánatos, ez a körülmény új követelményeket támasztana a tervbevett kiállítási területtel szemben, s ez ismét arra utal, hogy annak helyét csak igen gondos mérlegelés után szabad megválasztani.

Nem beszéltünk eddig a kérdés anyagi oldaláról sem. A szükséges terület megszerzését kikapcsolva, sajnos megközelítően sem lehet megállapítani azt, hogy menynyibe kerülne a kiállítási építmények létesítése, egyszerűen azért, mert nem ismerjük a szükségleteket. A B. N. V. esetleg rögtön meg tudná mondani, mire van szüksége, de ha elfogadjuk egy korábbi principiumunkat, hogy t. i. a vásár problémái nem választhatók el az állandó kiállítási terület problémájától, akkor azt kell mondanunk, hogy ez nem elég. Szükséges, hogy mindazok a testületek és érdekeltségek, melyek az állandó kiállítási területtel vonatkozásban állanak, közösen állapítsák meg szükségleteiket. Amíg ez meg nem történik, amíg ezek a kérdések elvben tisztázva nincsenek, s amíg ezek szerint az elvek szerint az állandó kiállítási terület építési programmja legalább nagy általánosságban meg nincsen állapítva, addig teljes tájékozatlanságban vagyunk a várható költségeket illetően. Ez pedig újabb nehézséget jelent, mert amíg ezzel tisztába nem jövünk, nem tudható, vajjon ki lesz a gazdája a majdani épületeknek? *Vajjon nem válik-e szükségessé, hogy külföldi példára nálunk is a Vásár, az idegenforgalmi szervek, s maga a magisztrátus is összefogjanak a nagy mü megalkotására?* Ezek a kérdések látszólag nem tartoznak ugyan ránk, mérnökökre, valójában azonban nemcsak hogy ránk, de a főváros egész közönségére, sőt talán azon túlmenően, még szélesebb rétegek érdeklődésére is számot tarthanak. Mind a nemzetközi vásár, mind általában a kiállításügy ma már közügy s éppen a közügynek vélünk szolgálatot tenni azzal is, ha ezeket a kérdéseket minél több oldalról megvilágítjuk. Tovább menve tehát, a fentebb említett magas közületek összefogásától már most nem is éppen csak a B. N. V., nem is csak az állandó kiállítási terület szükségleteinek, programmjának végleges meghatározását várjuk, de várjuk általában a kiállításügynek rendezését is. Említettük már azt, hogy a kiállítás maga a modern élet egyik hatalmas kultúrfegyvere is. Nem közömbös, hogy ezt a fegyvert kik és mikor használhatják, s nem lehet kívánatos a köz szempontjából, hogy rapszódikusan, rendszertelenül, gyakran kétes célok érdekében bárki összeterelhesse a reklám dobjával a közönséget, s esetleg eljátssza annak bizalmát arra az időre és alkalomra is, mikor ez a bizalom indokolt és szükséges részét képezné egy kiállítás sikerének. Állítjuk azt, hogy a kiállítási terület rendezetlen kérdése a meglévő állapotoknak nagyon kedvez. De bizonyos az is, hogy ha megvalósul végre a főváros területén az állandó kiállítás impozáns intézménye, akkor a kiállításügy maga is lényegesen kedvezőbb helyzetbe kerül.

Mindeneket egybevetve: ezekkel a kérdésekkel foglal-

kozni kell, mert különben félő, hogy a megoldás nem lesz tökéletes. Ha nem gondoskodunk a célok előzetes tisztázásáról, könnyen bekövetkezhet az, amire sajnos elég sok példánk van, hogy a kérdést az összesség érdekeivel szemben részérdekek szerint hirtelen, máról holnapra előkapják s a közvéleményt befejezett dolgok elé állítják. Szükséges, hogy az erre illetékeseket ez az aggodalom áthassa, de egyidejűleg az a bizalom is, hogy az állandó kiállítási terület megalkotásával régi közszükségletet elégítünk ki. Az építészmérnöki társadalom annál nagyobb várakozással tekint a fejlemények elé, mert a külföld példáit ismerve, tisztában van azokkal a lehetőségekkel, amelyek ebben a problémában szunnyadnak. Tisztában van azzal, hogy egy ilyen hatalmas intézménynek a város egy részében való elhelyezése az egész városrész fejlődésének hatalmas lendületet kölcsönöz, így tehát nemcsak magának a kiállítás épületeinek megalkotásáról van szó, hanem egyidejűleg talán az egyéb szép építészi ideák egész sorának megvalósításáról. Vajjon nem volna nagyszabású az, ha egy ilyen — idegenforgalmi szempontból is — jelentős intézményt kapcsolatba tudnánk hozni például a *Nemzeti Stadion* vajúdó ügyével? Azt hisszük, ezen érdemes gondolkozni. Végül pedig a kérdés a legszorosabban vett építőművészeti szempontból is nagyjelentőségű. Szegényes modern építészetünk hatalmas injekciót nyerhetne, már pusztán az e problémával való foglalkozás útján is. Az állandó kiállítási terület, mint tervezési probléma, merőben újszerű. Szükségletei jellemzően korunk szükségletei s így remélhető, sőt elvárható, hogy a megoldás is a kor szellemének megfelelő lesz. Ez viszont visszahatással lesz magára a magyar kiállítási ügyre, jelesül a Budapesti Nemzetközi Vásárra, melynek propagandája szempontjából egy ilyen hatalmas, modern építészmérnöki alkotás különös erőforrást jelent. Kívánatos volna éppen ezért, hogy mindazok, akikre az állandó kiállítási terület megvalósításának nagy munkájából kisebb vagy nagyobb rész hárul, ezt a kérdést nemcsak hogy alaposan egymásközt is megvitassák, de az érdeklődést iránta állandóan ébrentartsák — egészen annak mielőbbi megvalósulásáig!

*

Függelék. Mult év szeptemberében megtartott előadásom alkalmával örömmel és elégtétellel tapasztaltam a felvetett téma iránti érdeklődésnek azokat a bizonyítékait, melyek az előadást nyomon követő tartalmas felszólalásokban, sőt, talán lehet mondani — vitában öltöttek testet. Ezek a felszólalások arra vallottak, hogy a téma, melyet az építészmérnöki közvélemény elé tártam, sokkal aktuálisabb, semmint magam is gondolhattam volna. Utalok a Budapesti Kereskedelmi- és Iparkamara illusztris elnökének *Székács Antal* udvari tanácsos és felsőházi tagnak arra a meglepő nyilatkozatára, melyben az állandó kiállítási terület megoldásának akadályát *már nem anyagi eszközök hiányában*, hanem a főváros illetékes tényezőinek bizonyos fokú nemtörődömségében látta.

Nagyon érdekes volt közvetlenül ezután *Warga László* ny. székesfővárosi műszaki főtanácsosnak, a neves városrendezőnek, mint az előbb aposztrofált testület legilletékesebb faktorának értékes felszólalását hallani, aki viszont azt a véleményét nyilvánította, hogy az előadó tárgyalta probléma tulajdonképpen nem is létezik, mert hiszen az évtizedekkel ezelőtt készített városrendezési terv azt végérvényesen elintézte akkor, mikor az állandó kiállítási terület helyéül a feltöltendő Lágymányost jelölte ki.

Nem tartottam ildomosnak, hogy az illusztris felszólalók után, csak a zárszó jogán is, ott helyben fejtsem ki észrevételeimet. Ezt az alkalmat használom fel arra, hogy Warga László véleményével szemben való teljes tiszteletem hangsúlyozása mellett, az alábbiakban járuljak hozzá — hitem szerint — a probléma tisztázásához.

Téved az, aki azt hiszi, hogy nem probléma a kiállítási terület ügye. Ellenkezőleg, itt kettős feladat előtt állunk, tehát a tévedés is kettős.

Egyrészt nem helytálló az, hogy a kiállítási terület elhelyezése, s vele a Nemzetközi Vásár helye is merőben városrendezési probléma volna. Ellenkezőleg, előadásomban igyekeztem rámutatni arra, hogy itt a legszövevényesebb követelményekkel állunk szemben, amelynek kielégítése csak *az összes érdekelt körök bevonásával, s az összes szempontokat szakszerüen megvilágító, részletekbe menő mérlegeléssel várható. Aki azt gondolja, hogy ezt a kérdést egyedül városrendezési szempontból vizsgálva, minden vonatkozásban megnyugtató eredményt érhet el, az ezt a kérdést nagyon lebecsüli.* Semmi okom sincs rá, hogy mint építész, mindenáron vegyes bizottságokért és laikusok beavatkozásáért csapjak propagandát, de a viszonyok bizonyos mértékig való ismeretében kénytelen vagyok nyomatékosan fenntartani azt a felfogásomat, mely szerint *ezt a kérdést a legnagyobb óvatossággal és lehetőleg az összes illetékesek és érdekeltek bevonásával szabad csak megoldani.*

De tegyük fel, hogy a városrendezési tervek tökéletesen megfelelnek pl. a Budapesti Nemzetközi Vásár követelményének is, és tegyük fel, hogy — amint kilátás van rá — a holt Dunaág feltöltésével megnagyobbított lágymányosi terület is a programm szerinti 8—10 év alatt rendelkezésre áll, illetve, hogy az erre vonatkozó munkálatokra a főváros tanácsa fedezetet talál. Ha mindent felteszünk is, felmerül az a másik, nem kevésbbé fontos kérdés, hogy mi történjék a kiállításokkal s főleg a Vásárral addig? Ki vállalja ezért a felelősséget, hogy ezt az intézményünket, mely egész gazdasági életünknek örvendetes nyeresége, fejlődésében *megakassza?* És vajjon abban merüljön-e ki az építészmérnöki kar igyekezete, hogy minél fényesebb képét varázsolja elénk a tíz év mulva emelendő nagyszabású építményeknek, s ezzel megelégedjen, akkor, mikor a kiállítók és látogatók tömegei immár szétfeszítik az Iparcsarnok falait?

Azt hiszem, bármily nagyszerű és kellemes is a távol jövő pompás lehetőségeinek szemléletében elmerülni, nekünk építészeknek kötelességünk a való élettel a szoros kapcsolatot fenntartani. *Nem lehet a lágymányosi megoldásra függesztett szemmel elmenni a Nemzetközi Vásár égető, napi problémái mellett, mert félő, hogy míg a jövő képeit festjük, addig a meglévő pozitivum is kisiklik, vagy elsikkad kezeink között.* Ez ugyan nem városrendezési probléma, de talán nem árt tudomást szerezni róla, hogy egész Európában hatalmas erők mozdultak meg a különböző vásárok leépítésére. Párizs sorvad, Marseille és Lion közül is csak az egyik állhat fenn, Frankfurt speciálizálódik, Reichenberg és Lemberg súlyos válsággal küzd, Tallin agonizál, Bécs azon gondolkozik, vajjon szabad egy évben kétszer megnyitni kapuit, s mindezeken felül ott terpeszkedik megmozdíthatatlanul, a maga évszázados kiépítettségében a világ kereskedelmének nagy találkozóhelye, Lipcse. Prágáról se feledkezzünk el, mely jónak látta hatalmas, modern építményekkel kibővíteni eddigi területeit s ha még meggondoljuk, hogy Pozsony, Zágráb, Fiume és Szófia mind hatalmas áldozatokkal igyekeznek porondon maradni, úgy határozottan kimondhatjuk: *nem szabad a mi évről-évre izmosodó, legszebb reményekre jogositó egyetlen nemzetközi vásárunkat magára hagyni a külföldi piacokkal való versenyében.* Nem szabad magára hagyni éppen most, amikor körös-körül nagy felkészültséggel folyik a küzdelem a hegemóniáért s amikor *a körülmények jelenlegi adottsága folytán bizonyos helyzeti előnyöket is kihasználhatunk és annyi egyéb veszteségünk mellett, javunkra irhatnánk.*

Ha pedig a meglevő terület nyilvánvalóan és tarthatatlanul szűk, akkor haladéktalanul gondoskodni kell orvoslásról is. Azokra a lehetőségekre, melyek az Iparcsarnok kibővítésére fennforognak, Warga Lászlónak igen kevés szava volt. A Városliget parkjellegének védelmét ez esetben nem is hangsúlyozta túlságosan, szeretnők azt hinni, hogy ezt az erősen felfújt akadályt lényegesen kevesebbre becsüli, mint általában gondoltuk. Ki kell egyszer már mondanunk, hogy *az Iparcsarnok mögötti*

terület nem park, hanem barakktelep és ládaraktár, amelyből senkinek, mint parkból, semmi haszna nincs. Sokkal érdekesebb volt ellenben a felszólalónak az az őszintén elejtett, aggodalmas megjegyzése, hogy ha egyszer belemenne a város az Iparcsarnok megfelelő kibővítésébe, úgy félő, hogy a vásár és a kiállítások olyan jól találnák magukat benne, hogy esetleg nem volnának kaphatók a véglegesen Lágymányosra tervezett állandó terület érdekében való áldozatok meghozatalára.

Ebben a tekintetben teljesen megértjük az aggodalmakat. Valóban, ha egyszer városépítészetileg tökéletes és nagyszabású megoldások áldozatául esnének félmegoldásoknak, akkor ezen a ponton gondolkodva kell megállanunk. Ha azonban a dolgot meggondoltuk, az aggodalmak hamarosan szerteoszlanak. Az Iparcsarnoknak olyanféle kibővítése, mint az előadásomban bemutatott patkóalakú megoldás kb. 15.000 m^2 új fedett kiállítási területet biztosíthatna kiállítások számára. Aki csak kevéssé is tájékozott a vásár ügyeiben, tudhatja, hogy ez a terület csak a legégetőbb hiányokon segít s éppen annak az időszaknak szükségleteit elégíti ki, mely a bárhol létesítendő nagyszabású állandó kiállítási terület megvalósításáig eltelik. Ez a létesítmény, ha kielégíti is majd a normális igényeket, *semmi esetre sem fogja visszatartani sem a vásárt, sem egyéb kiállítási szervezeteket attól, hogy a majd megépítendő még jobb, még célszerűbb területet örömmel el ne foglalja.* Az sem fenyeget, hogy az így felszabaduló kibővített Iparcsarnok majd senkinek sem fog kelleni. Ha megfelelő javításokkal múzeumot nem akarunk belőle csinálni, nagy belső tereivel sportpalotának, fedettpályaversenyekre mindig kiválóan alkalmas marad.

Bárhogyan legyen is, egy nagy hibát mindenesetre el kell kerülnünk: *nem szabad azt hinnünk, hogy a távol jövőben szunnyadó nagy tervek ecsetelésével meglévő sürgős hiányokon máris segítettünk.* Alulírott újólag annak a meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy a városligeti Iparcsarnok megfelelő kibővítése el nem kerülhető s annak keresztülvitele jobb ha ma, mintha holnap foglal helyet arra illetékesek beruházási programmjában.

SZEMLE

Vizierőtelep és gőzerőmű gazdaságos együttműködése volt az 1926. évi *bázeli erő-világkongresszus* kérdéseinek egyik legfontosabbika. A kongresszus a villamos energia termelésének e két különböző forrását nem a versengés szempontjából tárgyalta, hanem azokat a feltételeket kutatta, amelyek mellett e két eltérő erőforrás gazdaságosan együttműködhet. A vizierőtelepek és gőzerőművek gazdaságosságáról az egyes országok külön-külön tanulmányt készítettek. E tanulmányokból és a hozzájuk fűzött következtetésekből a vizierővel és a gőzerővel termelt villamos energia gazdasági vonatkozásaira a következő általános irányelvek vonhatók le.

1. A kétféle energiatermelés közti legfőbb különbséget a költségeknek teljesen eltérő tagozódása okozza. A vizierőtelep általában lényegesen nagyobb beruházást kíván, mint a gőzerőmű, viszont ez utóbbinak üzemi költségei nagyobbak.

2. Ennek következtében vizierőtelep esetén a termelésre nehezedő kötött teher, úgymint a beruházási tőke és kamat törlesztése, a beruházás leírása, túlnyomó, amihez képest a termelő munkából származó teher kisebb szerepet játszik. Gőzerőműveknél éppen megfordítva van a dolog; egészen rövidlejáratú törlesztéstől eltekintve az üzemi költségek túlhaladják a kötött teher nagyságát.

3. Ha az energiatermelés mindkét lehetősége egyformán adott, akkor:

a) Vizierő felhasználása nem gazdaságos, tehát mellőzendő, ha minden gyakorlatilag számításba vehető fogyasztóidő mellett a termelendő energia drágábbnak adódik, mint gőzerő felhasználása esetén. Ez az eset általában nem következik be, kivéve a termelés helyétől távol eső vizierőnél, hanem az energiatermelés költségei vizierők felhasználása mellett kedvezőbbek mindaddig, míg a telep fogyasztóideje egy bizonyos kritikus időpontnál hosszabb. Minthogy valamely fogyasztóterület energiaszükséglete két részre bontható, olyan értelemben, hogy az egyik rész fogyasztóideje hosszabb, a másik részé pedig rövidebb a kritikus időnél, a kétféle energiatermelés gazdaságos együttműködésének lehetősége adva van.

b) Megfordítva, a termikus energiatermelés nem gazdaságos, tehát mellőzendő, ha elegendő mennyiségben áll rendelkezésre oly vizierő, mely adott fogyasztóidő mellett az energiát olcsóbban termelné, mint bármely gőzerő. Ilyen viszonyok ritkán adódnak, csak kivételes, vizierőkben igen bővelkedő területen. Ilyen esetben a gőzerőnek csak kisegítő szerep juthat, avagy akkor jöhet számításba, ha a beruházás költségének kényszerű csökkentése fontosabb, mint az üzem olcsósága.

4. A kalorikus telepnek meg van az az általános előnye, hogy könnyebben mérhető a fogyasztók szükségletéhez. A vizierő ezzel szemben függ az elfolyó víz tág határok közt változó mennyiségétől, amely változás azonban mindig előtt a fogyasztás ingadozásaitól. Egyes esetekben a gazdaságosság határain belül a vizierő tárolás segítségével a fogyasztáshoz alkalmazkodóvá tehető, ennek a lehetősége azonban igen korlátolt, mert pl. el nem képzelhető az Alpok felhasználható vízmennyiségének a fogyasztás ingadozásaival összhangba hozható változása.

5. A fentiekből következik, hogy valamely meghatározott fogyasztóterületnek kizárólag vizierőtelepekből való táplálásánál általában elkerülhetetlen a fel nem használt fölös vízmennyiség elfolyásából származó veszteség. A vizierőtelepnek ebből a sajátos tulajdonságából tűnik ki legjellegzetesebben a kétféle energiatermelés összekapcsolásának nagy haszna. Minél több veszendőbe menő vízi energiát nyerünk meg az összekapcsolás révén, annál tágabb terület marad a gőzenergia termelésére a gazdaságos üzemköltség határáig.

6. A 4. pontban elmondottakból következik az is, hogy villamos energia nagyarányú gazdaságos termelésénél vizierőnek és gőzerőnek együttműködése esetén általában a gőzerő termelte energia szolgál a vizierő termelte energia kiegészítésére, és nem megfordítva.

7. Vegyes energiatermelés esetén önmagától adódó feladat annak a határnak a megállapítása, ameddig a változó nagyságú vizierő még gazdaságosan kihasználható. Erre vonatkozóan a kongresszusnak benyujtott tanulmányok egyes példákat sorolnak fel.

8. A vizierő és gőzerő gazdaságos együttműködése szempontjából nagy jelentősége van az országos távvezetékeknek. A távvezetékek kettős feladatot töltenek be, amennyiben nagy területen kiegyenlítik mind a fogyasztói, mind a termelői különbözőségeket. Egyes kisebb területek eltérő és változó fogyasztása helyett sokkal állandóbb átlagos fogyasztást kapunk; váltakozó termeléslehetőségek helyett állandó átlagos termelés adódik. Az országos távvezeték gazdaságossága, aminek szintén megvannak a maga határai, az egyenletes fogyasztás révén megadja a lehetőséget arra, hogy az erőtelep áramfejlesztő gépeinek teljesítménye semmivel sem legyen nagyobb, mint az egyes fogyasztók egyidejű energiaszükséglete, ami a fogyasztóidő meghosszabbodását és ezzel a termelés költségeinek további csökkenését eredményezi.

9. Az országos távvezetékhálózatba minden rendelkezésre álló vizierő- és gőzerőforrást bekapcsolhatunk, tehát minden fölösleges vagy hulladék energiát értékesíthetünk, azaz bevonhatunk a fogyasztási diagrammba. Napi vízmennyiségtárolóval kiépített vizierőtelepet naponkint veszteség nélkül kihasználhatjuk, energiatermelése a fogyasztási diagrammban a csúcsfogyasztást fogja fedezni. Az évi vízmennyiségtároló energiakészlete úgy csúcsfogyasztás, mint vízhiány esetén értékesíthető. Az értékesítés foka előre megállapított terv szerint, azonban a mindenkori vízrajzi viszonyokhoz alkalmazkodva jön tekintetbe.

A kalorikus erőművek a vizierőtelepek termelte energiával már nem fedezhető szükségletet elégítik ki, még pedig úgy, hogy a gőzerőművek terhelése lehetőleg éjjel-nappal egyformán állandóan egyenletes legyen, a Diesel-telepek pedig a csúcsfogyasztást fedezzék.

10. A különféle jelentésekből még egy körülmény állapítható meg: a termikus energiatermelés technikai és gazdasági megjavíthatóságának lehetősége nagyobb, mint a vízienergiatermelésé. Valószínű, hogy a tüzelőszerekben levő meleg energiának villamos energiává való átalakításakor jelentkező hatásfok nagyobb mértékben fog javulni, mint vízienergia átalakítása esetén, tehát az energiaátalakítás hatásfokával közvetlenül összefüggő termelési költség termikus energiatermelés esetén nagyobb mértékben lesz csökkenthető, mint vízienergia esetén. Ugyanis remény van arra, hogy a tüzelőszerekre támaszkodó villamos energiatermeléssel egyidejűleg a tüzelőszerekből gazdaságosan értékesíthető kémiai termékeket is gyárthatnak, tehát a mai termikus energiatermelésnél jelentkező hulladéktermékekben rejlő meleget is értékesíteni fogjuk. Ezzel szemben a vizierő energiatermelési költségeinek nagyobbmérvű csökkentése nem várható, nem tekintve azt, amit a beruházási tőke előrehaladó törlesztése okoz. Viszont a tőkének a legtöbb országban történő olcsóbbodása (a mai

Padányi Gulyás Jenő

Magyarság
1938. III. 13.

Padányi Gulyás Jenő: A Fertő-vidék népének építészete. „A magyar ház barátai"-nak kiadásában jelent meg ez a könyv és már magában az, hogy már nálunk is kelete van az ilyen könyveknek, örvendetes esemény. A körülöttünk lévő országokban, Ausztriában, Csehországban, hogy Német és Olaszország hatalmas képpropagandáját ne is említsük, nincsen már egy zuga az országnak, amelyet tetszetős formában ne ismertetnének. Ez a könyv pedig a magyar érdeklődők számára is sok ismeretlen oldalát mutatja be a magyar falusi építkezésnek. Ahogy a szerző az előszóban mondja, képeinek témáját magyarázva: azt igazolja, hogy népünk a jót, a helyeset, a szépet ösztönösen megérzi és követi. *(P. M.)*

gálatot teljesítő miniszteri tisztviselők és a főispánok részére, a közép felé lejtős terem padlózatának legmagasabb szintjében, a karzatok alatti földszinti páholyfülkében van hely fenntartva. A közönség, a diplomáciai testület, a külföldi hírlapírók az I. emeleti karzaton, a II. emelet nyilt karzatán pedig az egyetemi ifjúság foglalhat helyet.

A felsőházi ülésterem a tagok részére jóval kevesebb, csak 290 ülőhelyet foglal magában, s ennek következtében az emeleti páholy alatti folyosó itt nyilt árkádot képez. Csak négy kisebb fülke szolgál a hírlaptudósítók számára. Ezek a hármas osztású pillérekkel elválasztott, földszinti csúcsíves fülkék, melyeket magasított talapzaton álló márványoszlopok tartanak, a felsőházi ülésteremnek még áttörtebb falazatot biztosítanak. A terem hangsúlyozottabb gotikus hatását az első emelet páholyfülkéi is növelik.

A felsőház összetételéből következik, hogy az elkülönített székek száma hattal több, minthogy itt, a miniszteréken kívül, a főhercegek és a bíboros hercegprímás is

Padányi Gyulyás Jenő

— **A budapesti református fiúgimnázium új otthona.** A budapesti református-sokat évek óta foglalkoztatja a korszerűtlenné vált keretben álló Lónyay-utcai fiúgimnázium új, megfelelő otthonhoz juttatásának gondolata. A budapesti egyházmegye kiirta a pályázatot a mintegy másfélmilliós épülettömb megtervezésére s a beérkezett tizennégy pályaművet a bíráló-bizottság műszaki szempontból három csoportra osztotta. Az első csoportba Padányi Gyulyás Jenő, ifj. Szabó Márton s László és Tóth Imre építészek tervei kerültek. A három első terv között fokozatot az építési bizottság nem állapított meg, a kivitel kérdésénél azonban Padányi Gulyás Jenő és Tóth Imre építészeket felhívta, hogy terveiket egybevetve, ezek alapján készítsék el az új gimnázium végleges képét. Itt említjük meg, hogy a budapesti református gimnázium 1913-ban érettségizett növendékei huszonötéves találkozójukon az Alma Mater iránti hálából ezerháromszáz pengőt ajánlottak fel az új gimnázium építésére.

Uj Magyarság
1938 jun. 5.

ÉPITÉSZET

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZEGYLET
NEGYEDÉVI SZEMLÉJE

FŐSZERKESZTŐ:
FEŸÉR GYULA

SZERKESZTŐ:
PADÁNYI GULYÁS JENŐ

ÖSSZEÁLLÍTOTTÁK:

RIMANÓCZY GYULA	I. FÜZET
WANNER JÁNOS	II. FÜZET
DR. LUX GÉZA	III. FÜZET
TÓTH KÁLMÁN GÉZA	IV. FÜZET

1942

II. KÖTET

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

A M. M. és Építész Egylet tagjai részére évi	5·— P
Az Egyleten kivülállók részére évi	8·— P
Egyes szám ára	2·50 P

MAGYAROS... MAGYAR...

PADÁNYI GULYÁS JENŐ.

Nem tudjuk, ki s mikor használta először esztétikai értelemben ezt a szót: *magyaros?* Bizonyos azonban, hogy e szóval olyan valamit akartak megjelölni, ami *lényegében* nem volt magyar, mert hiszen ha az lett volna, akkor egyszerűen *magyar*nak nevezték volna. *Magyaros*nak nevezték a Bécsben nyomott szecessziós hímzésmintát, ha annak tekervényei közt tulipán és hasonló magyar népi motívumok is szerepeltek. *Magyaros* muzsika volt az, amelyik az ősi népdal vagy kurucnóta egy-egy foszlányából romantikus, érzelgős egyveleget gyúrt össze a századvég s a jelen század elejének özönével termett nótaáradatában. Külön hirdették képességüket azok a zongoraoktatók, akik a *magyaros* játékmodor rejtelmeibe vezették be növendékeiket — néhány leckeóra alatt! — s tudjuk, hogy ez a technika a rövid oktatási időt messze felülmúló eredményeivel elárasztotta az egész *békebeli* Magyarországot s alapos igénybevételt jelentett úgy a játékosok csont- és izom, mint a zongorák billentyű- és kalapácsrendszere számára, hogy elrontott hallásunkról ne is beszéljünk.

Így lett azután *magyaros* építészet is. Az alaprajz, a tömeg, a térhatás, a falsíkok és nyílások egyensúlya nem számított ebben az építészetben, melynek jellegzetességét különféle — legtöbbször nem is lényeges — motívumok adták meg. Ma már nehezen járna a ceruzánk azoknak a különös, parabolikus görbéknek a vonalára, amelyektől például a békebeli velencei kiállítás pavillonját nagyon igen magyarosnak találták a maga idejében, de kevéssel utóbb már a trapézvégződésű ablakok jelentették a magyarost s természetesen a népi hímzés, faragás elemeinek a homlokzat vakolatdíszeibe oltása adta meg az épület igazi márkáját.

Furcsa, hogy az a kor, amely annyira óhajtotta a magyaros stílust — és ezt a jószándékát semmi okunk sincs kétségbevonni — mily kevés fáradságot vett magának arra, hogy a magyar igyekezetek forrását, a nép művészetét megismerje. Semmi nyoma sincs például annak, hogy *Lechner* Ödön a magyar nép építészetét értékelte, vagy legalább ismerte, sőt hogy egyáltalában megismerését igényelte volna. Alkotásai, melyek ma is, világviszonylatban is, gyöngyszemei a szecessziós építészeti iránynak, amelyek mindig nyugodtan megállják az összehasonlítást akár a bécsi, akár a párizsi szecesszióval, megelégszenek azzal, hogy vakolattal, kőfaragással, égetett agyagdíszítésekkel utaljanak egy-egy szűk körből választott népművészeti formacsoportra.

Ebből az időből ered az a rendkívül káros, hibás felfogás, amely a magyar jellegzetességeket bizonyos romanticizmussal kötötte össze. Ezen a címen — de egyébként minden igaz alap nélkül — bármikor hajlamosnak mutatkoztunk *magyarosnak* elfogadni egy templomot, melynek nagy, kúpalakú süvegteteje volt. Igen kevés fáradsággal pedig azonnal kiviláglott volna, hogy ehhez a motívumhoz a magyarságnak, a magyar építészetnek az ég világon semmi köze nincs. Ilyen templomokat soha nem építettünk. Az ember szinte azt hiszi, hogy a sátorlakó ősmagyarok jurtáit akarták nekünk kőbe, bádogba figurázni, csak hogy kedvünk teljék az építészetben is.

Viszont, ha egyik magyar építészünk bizonyos önmérséklettel és célszerűséggel oldja meg — mondjuk — egy lakóház tervezését s nem csinál kontyolt tetőt, íves tornácot és a többi effélét, úgy gyorsan készen vagyunk az ítélettel: ez az építészet németízű. Pedig nem az, csak talán pedáns, rendes, takarékos, amely jellemvonások kétségtelenül és sokszor írigylésreméltóan kitüntetik a német építészet termékeit — de ugyanakkor a magyar népépítészetet is — s ezért még sem állítható, hogy egy épület csak akkor lehet *magyaros*, ha alaprajzán a bejárat *ácsorgó*, *pitvar* s a jó ég tudná megmondani, miféle felesleges zeg-zúgokon keresztül engedne csak belépést a belső térbe.

*

Napjaink törekvései nem irányulnak a *magyaros* építészetnek valami újabb válfaja felé. Nem akarunk *magyaros* bérházakat, *magyaros* kórházakat látni. Amikor állhatatosan szorgalmazzuk, hogy meg kell ismernünk népünk építészetét, azt azért tesszük, mert meggyőződtünk arról, hogy az országunkban előforduló feladatok egy tekintélyes csoportjánál jóvátehetetlen hibákat követtünk el éppen azzal, hogy népépítészetünket s annak szerves fejlődését figyelmen kívül hagytuk s e helyett ráerőszakoltuk a magyar vidékre városaink hybrid *modern* építészetének olyan elemeit, amelyek egyfelől önmagukban is rosszak, másfelől a bekövetkezett károk nélkül alkalmazhatók sem voltak. Egészen röviden szólva: népünk jobb házakat épített magának, mint amilyeneket mi építettünk neki. Már pedig dolgaiba csak akkor szabad avatkoznunk, ha az ő munkájánál jobbat tudunk adni. Tegyük hozzá szerényen: népünk ugyanakkor, mikor jobban elvégezte a maga dolgát a maga szempontjából, közben akaratlanul természetesen és magától értetődően *magyar építészetet*

„Magyaros" német épület. Újságos házikó (Fiedrichshafen)

„Németes" magyar épület. . . : (KotsisI.: nográdkövesdi lakóház.)

művelt, olyan építészetet, amelynek magyarsága gyökerében, lényegében rejtőzik, semmikép el nem vitatható s legjobb példáiban minden szakembernek is gyönyörűségére és tanulságára szolgál. Úgy véljük, nem kívánunk lehetetlen feladatot a műépítészettől, ha elvárjuk tőle, hogy ne csak minőségben, de magyarságban se maradjon alul a népépítészeten.

A feladat nem lehetetlen, de nem is könnyű. Úgy semmiképen sem oldható meg, hogy kültelki silányságokat szervetlenül hozzávágott *tornácokkal* spékelünk meg (1.), sem pedig úgy, hogy tömegében, elrendezésében idegen[1] épületekre íves tornácot is biggyesztünk (2) s a nemestördemici példát felelőtlen díszlet-architekturává nyomorítjuk. Lehet azt jól is alkalmazni (3, 4), de ehhez az szükséges, hogy a tervező ismerje és értse is a magyar népépítészetet, érezze ki funkcióját anyagi és szellemi tekintetben egyaránt. Bár még messze vagyunk attól, hogy ez az ismeretanyag teljes egészében birtokunkban volna, annyit már világosan látunk, hogy népépítészetünk e szellemi tartalma adja azokat a kifejezetten faji sajátságokat, amelyek műveltségen és technikán át mindennemű építészeti alkotásainkat kialakítani hivatottak.

E várakozásunkkal szemben kétkedő és sürgető hangokat egyaránt hallhatunk. Mindkettőt nyugodtan fogadjuk.

A kétkedésre ezt kérdezzük: mikép várható faji sajátságaink erősebb érvényesülése építészetünkben, amíg építészeink az oktatás hosszú szemeszterei során nem ismerhetik meg ennek egyedüli forrását, a magyar nép építészetét? Vannak, akik attól félnek, hogy majd a népépítészet holmi parasztromantikát, rurális hangulatépítészetet fog kiváltani a tervezőkben. Lehet, hogy ez is bekövetkezik. De vajon miért nem féltjük építészeinket az angol, francia, német és a többi hatásoktól, amikor őket részben az oktatás, részben a továbbiak során a földön található mindenféle hatásnak kitesszük? Miért féltjük őket éppen csak a saját népe hatásaitól? Ki tudná megmondani, hogy egy-egy tervezőnk munkáján micsoda hatások tevődnek össze alkotássá? Vajon nem egyéniségére és tehetségére bízzuk-e, hogyan emészti meg s mikép dolgozza fel építészetté ezeket a hatásokat? Aki a tervezőt e sokféle befolyás alól menteni akarná, meg kellene hogy tagadja magát az oktatás elvét s az ismeretszerzés jogosultságát. De viszont hogyan várhatjuk a magyar tervezőtől, hogy a világ mindenfajta hatásának kitéve, kizáróan saját fajtája természetől elzárva, magyarul alkosson? Érdemes e felett gondolkozni és belőle a szükséges következtetéseket levonni. Főkép pedig nyugodtan elnézhetünk a magyar alkotóképességet oly sok különös aggodalmaskodással féltő kétkedők érvei felett.

A sürgetők felé is van pár szavunk. Ne siettessék ezt a munkát. Nézzék türelemmel a várakozásnak és készülődésnek azt az időszakát, amely már megtermett ugyan kézzelfogható, hasznos eredményeket is, de még messze van a kibontakozástól. Mikor az Alma Matert elhagyja majd az első évfolyam, amelynek ismeretanyagában a magyar népépítészet és magyar műtörténet, éppen úgy helyet foglal, mint az idegen; mikor rajzasztaluk fölé hajlanak azok a fiatal magyar tervezők, akiknek számára a faj alkotó készsége nem késői kuriózum, hanem a termő években szerzett természetes élmény; attól az időtől kezdve jogosult lehet majd a sürgetőzés.

Mély meggyőződésünk, hogy akkor ez már felesleges is lesz.

[1] Hogy mi nem idegen, azt *A magyar népi építés* c. mérnöki továbbképző intézeti tanulmányában szabatosan kifejtette Tóth Kálmán Géza.

1

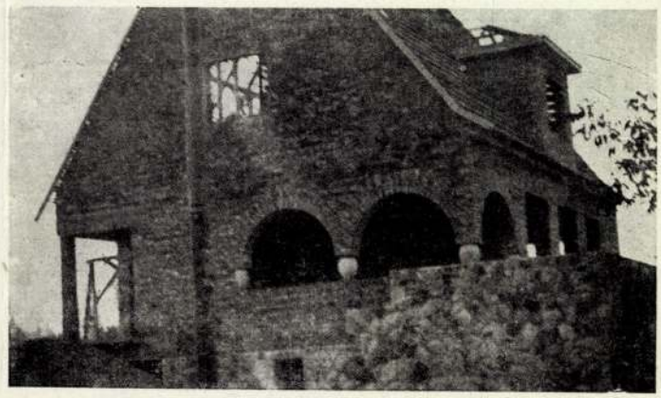

2

3

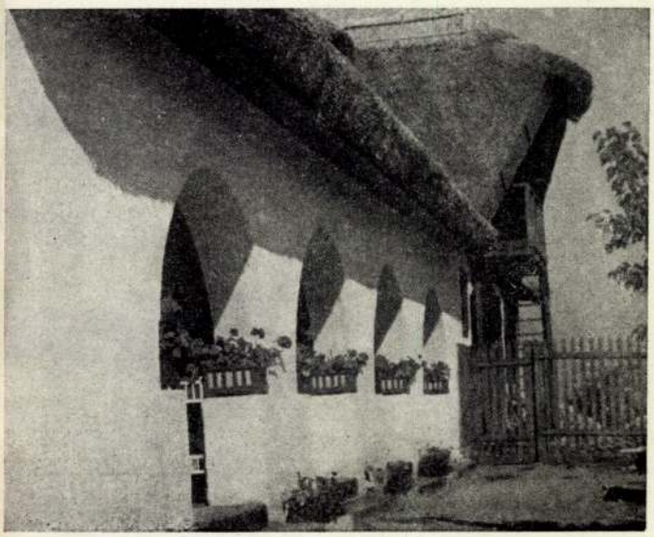

4

ÉPÍTÉSZET

1942

II. kötet 1—4. füzet

TARTALOM

	Oldal
Új Parthenonok felé, *Rimanóczy Gyula*	1
„1942" kiállítás a Nemzeti Szalónban, *R—y*	4
Üzenet építészkollegáinknak, *Molnár C. Pál*	7
Néhány mai példa az építészet és szobrászat együttműködéséről . . .	9
Mit kíván a szobrász az építésztől, *Boda Gábor*	13
Kalocsa, *Pintér Imre*	15
Építési Napló	18
A magyar falu hangulatába beillő épületek, *Kotsis Iván*	19
Az építészet a tisztes iparban, *(P. G. J.)*	25
Az új munkáslakóházak építése, *dr. Varga József*	33
A mérnök és építész együttműködése a budapesti dunahidak építésében, *Tantó Pál*	45
A mérnöki építmények esztétikájáról, *Menyhárd István*	52
A hidak esztétikája, *dr. Széchy Károly*	54
Újabb nagyértékű leletek a pesti belvárosi templomban, *dr. Lux Géza*	60
Községi középületek építése Erdélyben, *h. Gotthárd Zsigmond*	63
Építési Napló	67
Maros-Torda vármegye székházának homlokzati átalakítása Marosvásárhelyt, *(P. G. J.)*	68
A kolozsvári Mátyás király-tér rendezése, *dr. Bardon Alfréd*	71
Az esztergomi ásatások építészi feladatai, *dr. Lux Géza*	77
A szolnoki Horthy Szabolcs-téri melegvizű szabadtéri fürdő tervpályázata	84
Téli gazdasági iskola Ráckevén, *Wanner János*	90
Erkélyrácsok — lépcsőkorlátok	94
Építési Napló	97
Karácsonyi köszöntő	101
Vállalati Sporttelep öltözőépülete, *Rimanóczy Gyula*	102
Magyaros . . . Magyar . . . *Padányi Gulyás Jenő*	104
Falusi lakóházak, *Tóth Kálmán Géza*	106
M. kir. Ipari Anyaghivatal székháza. *Janáky István* és *dr. Szendrői Jenő*	112
A nagyváradi vár, *dr. Dercsényi Dezső*	119
Az aranyosmeggyesi várkastély helyreállítása	123
Általános magyar falutelepülési tipusformák, *dr. Korompay György*	124
Áfonya-utcai villa, *Rácz György*	129
Falusi postaházak típustervei, *Koromzai Vilmos*	130
Építési Napló	132

MELLÉKLETEK:

Máramarosszigeti Szálló — *Bardon Alfréd* linóleummetszete
Fából vaskarika. Írta: *Padányi Gulyás Jenő*
Kép a jövőből,
Építészeti és építőművészeti könyvek bibliográfiája.

Felelős kiadó: Marek László.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV, Reáltanoda-utca 13—15. — Telefon: 185-330.

41.580. — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Budapest, VIII., Múzeum-körút 6. (F.: Thiering Richárd.)

szűk utcákban pedig, ahol csak két, vagy három jármű fér el egymás mellett (pl. Király-utca nyugati vége), az előzés egyáltalán tilos. Az ily nagyforgalmu utcarészleteken a kézi és lovas teherkocsikkal való közlekedés, csak bizonyos órákra volna korlátozandó, úgy, amint azt az Alagútra nézve már elrendelték.

A helyes oldalon való haladás elvéből kifolyóan pl. megengedhetetlennek tartom azt, hogy a járóművek megállás céljából a szembejövő kocsisort keresztezve, az ellenkező oldalon lévő járda elé kanyarodhassanak, illetve innen a járda melletti kocsisor irányával ellenkező irányt véve, elindulhassanak. Ezért, ha valamely járómű a (haladási irányához képest tőle) jobbra eső járdánál óhajt megállani, úgy előbb célpontja előtt elhaladva, alkalmas helyen tartozik megfordulni úgy, hogy célját visszafelé haladva csak bal oldalról érhesse el. E szempontból nézve, merőben hibás igen sok autótaxiállomás elhelyezése, azoké t. i., amelyeken jobb oldalukkal állanak a taxik, a járda mellett, úgyhogy indulás után kénytelenek vagy azonnal a szembejövő kocsisort keresztezni, vagy pedig a helytelen oldal felé fordulva, a másik szembejövő kocsisort ugyancsak keresztezni. Autótaxiállomásoknak ilyetén való elhelyezését elvből nem volna szabad engedélyezni.

Méhes dr.-nak az egyirányú közlekedésre irányuló javaslatát egész általánosságban kiterjesztendőnek tartom. Minden tér, minden az úttesten lévő járdasziget, parkrészlet, vagy bármilyen létesítmény csak egyirányban volna körüljárható, úgy, amint azt Budapesten pl. a Deák-téren már bevezették. Sajnos, e téren nálunk még kaotikus állapotok vannak és elegendő talán, ha példaként ennek igazolásául a Szabadság-tér északi részén, az irredentaszobrok előtti parkrészlet körüli forgalomra utalok.

Igen fontosnak tartanám továbbá annak a szabálynak behozatalát, melyre Budapest közúti forgalma ugyancsak megérett már, hogy t. i. járóművek a járda mellett csak a feltétlenül szükséges ideig tartózkodhatnak, tehát személyszállító járóművek csak a ki- és beszállás időtartamára, teherszállító járóművek pedig csak a leggyorsabb fel- és lerakodás tartamára, természetszerűen mindig a helyes járdaoldalon. Oly járóművek, amelyek hosszabb ideig kívánnak valahol tartózkodni, az úttest közepén tartoznak elhelyezkedni, mi mellett bármely irányban való elhelyezkedés megengedhető. Oly utakon, ahol ez az úttest keskenysége, középen haladó villamosvágányok, vagy bármely más ok miatt nem volna lehetséges, a járóművek a legközelebbi tér, vagy mellékutca erre alkalmas helyén tartózkodhatnak. Kivételt oly utcákkal tehetünk, amelyekben csak egyirányú forgalom bonyolódik le, itt az egyik járda mellett való hosszabb tartózkodás is megengedhető.

Ezt az elvet Párizs, London és egyéb nagyvárosok már régen magukévá tették, ahol az utcai forgalom a mienkét többszörösen felülmulja. Ezekben a városokban az autotaxik is az úttest közepén állomásoznak, ami az azokat igénybevevő közönség részére sem jelent hátrányt, minthogy az utas hívására a soros taxi a beszálláshoz a kívánt járda mellé állhat.

Mihelyt azonban valamely út kétirányú forgalma a járdaszigetek (esetleg oszlopok), a várakozó járóművek, vagy taxiállomások által szigorúan ketté van választva, nincsen szerintem semmi akadálya annak, hogy az egyirányban haladó járóművek több sorban haladhassanak egymás mellett és szükségtelen, hogy libasorban kövessék egymást. Különösen nagyforgalmú utcakeresztezéseknél (pl. Oktogon-tér, Rákóczi-út és Nagy-körút keresztezése) kellene megengedni, természetesen csak a fent javasolt intézkedések foganatosítása után, hogy a forgalom megszakítása alatt a járóművek egymás mellé is felzárkózhassanak és a kereszteződésen több sorban egymás mellett áthaladhassanak. Ezzel az úttest *emésztőképessége* sokszorosan kihasználható volna, azaz az időegység alatt sokkal nagyobbszámú járómű haladhatna át a keresztezésen. Ezzel egyrészt a hosszú kocsisorok torlódását kerülhetnők el, másrészt az egyes irányok forgalmának megszakítása is lényegesen rövidebb ideig tartana, illetve a megszakítások sokkal sűrűbben váltakozhatnának.

Javaslataim már keletkezésük ötletszerűségénél fogva sem tarthatnak igényt arra, hogy a közúti közlekedés problémájáról teljes és minden részletkérdést felölelő képet nyujtsanak, ez nem is lehetett célom és feladatom. Célom az, hogy a közreadott néhány példával felhívjam Budapest székesfőváros erre illetékes köreinek, valamint a közlekedési rendőrség vezetőjének figyelmét néhány külföldi nagyvárosban már régóta kipróbált és bevált módszerre, amelyek meggyőződésem szerint közúti forgalmi viszonyainknak javítására ugyancsak felhasználhatók.

SZEMLE.

Építészek a Budapesti Nemzetközi Vásáron. Érdekes témát tárgyalt január hó 23-i ülésén a Mérnök-Egylet mű- és középítési szakosztálya. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnöksége átiratban fordult az Egylethez, melyben annak tagjait az idei Budapesti Nemzetközi Vásár keretében első ízben létesítendő községfejlesztési csoporton való közreműködésre hívja fel. A vásár vezetőségének elgondolása szerint a csoport nyolc ágra tagozódnék, melyek a következők volnának: I. Magasépítészet (községházak, egyéb községi középületek, mint vágóhidak, tűzoltószertárak, iskolák, kultúrházak, népfürdők, kórházak, leventeházak stb., tervrajzokban és modellekben, költségvetési számításokkal). II. Elektrifikális (helyi telepek, helyközi telepek, cséplőlokomobilok, villamosüzemű mezőgazdasági és kisipari berendezések stb., rajzanyaggal, modellekben, tényleges anyaggal, az elektrifikálást népszerűsítő füzetekkel, tervekkel, költségvetésekkel, üzemi kalkulációval, világítási bemutatásokkal). III. Út- és járdaépítés (az útépítés történelmi és tudományos anyagával, keresztmetszetekkel, modellekkel, ábrázolatokkal, útburkolási módszerek bemutatásával, gépi berendezésekkel stb.). IV. Vízellátás (különféle rendszerű ásott, fúrott artézi és önműködő kutakkal, községi vízvezetékekkel stb.). V. Higiénia (utcaöntözés, szemétgyüjtés, ürülékszállítás, gépüzemi utcaseprés, szennyvíztisztítás és gázfelhasználás, mentőügy, klozettipusok, csatornázás, portalanítás stb.). VI. Tűzrendészet (történelmi anyag, tűzoltófelszerelések, tűzbiztos házfödémek, új tűzoltási módozatik stb.). VII. Közlekedés (autóbuszok a vicinális községi és közúti forgalomra, kézi csomag- és teherszállítás eszközei, gazdasági kisvasutak stb., kalkulációs táblázatokkal, tervrajzokkal, modellekkel és tényleges kiállítási anyaggal stb.). VIII. Kertészet (útfásítások, teresítések, hősök szobra és kegyhelyek, helyszínrendezés, temetőrendezés stb.).

A programm, mint látható, igen gazdag és vonzó s az a vita is, mely a Kamara átirata nyomán támadt, nem e részleteiben is igen szép és érdekes terv körül mozgott, mint inkább a dolog elvi problémáját tárta fel: *helyes-e és lehetséges-e, hogy építészmérnökök tervezeteikkel vegyenek részt egy vásáron, mely végeredményben áruk cseréjét van hivatva elömozditani?* Tagadhatatlan, hogy e kérdést megkerülni nem lehet, s az egylet tagjainak, különösen az egylet égisze alatt való részvétele a Budapesti Nemzetközi Vásáron ez elvi kérdésre adott megnyugtató válasz nélkül el sem képzelhető. Ámbár a mű- és középítési szakosztályok a maguk részéről már úgy határoztak, hogy *elvben lehetségesnek, sőt kívánatosnak tartják a tagok részvételét*, mégis, a kérdés fontosságára való tekintettel talán nem fog ártani, ha az elfutó szóvita után alaposan utána gondolunk a szakosztály elvi döntésének s a kérdést a napirend aktamorzsoló malmából kiemelve, tüzetesebb vizsgálódás tárgyává tesszük.

Mikor a kérdést valakinek először felteszik s az illető járt már kint valaha a tavaszi vásárok egyikén, valóban nem szabadulhat attól az érzéstől, hogy építészi tervrajzok nem valók a vásár zajába. Eszünkbe jut a fagylaltgép és még inkább a fagylaltárus zaja, a modern büfféknek a régi lacikonyhák változatlan illatait terjengtető tányéresörömpölése, gramofonok, reklámgépek zaja összefonódva a Slezák mester harangjainak búgásával... ez a *vásári* zürzavar első pillanatra tényleg nem látszik alkalmas miliőnek. De haladjunk tovább a vásárbenyomások felidézésében, képzeljük magunkat az Iparcsarnok legzajosabb, legforgalmasabb pontján, hunyjuk be szemünket s próbáljunk uralkodó motívumot keresni a zürzavarban. Hamarosan megkülönböztet fülünk két, minden más zajt átbúgó, átzsongó tüneményt: az egyik kint a Ganz-Danubius szivattyúmótorjának monoton, fölényesen biztos, ütemet diktáló dohogása, mintegy a vásár szívének verése, a másik pedig a végtelen rajokban hullámzó tömeg mormolása. Túl a járulékos attrakciók, az árusok és kikiáltók bódéin ott dübö-

rög a Dieselmótorokban, traktorokban, ott búg a cséplőgépdobok hangulatos muzsikájában a magyar mérnöki alkotómunka diadala s ezt a diadalt évente kétszázezer ember bámulja meg s váltja fel a gyakorlati élet követelte, szürke, hétköznapi aprópénzre. Azt hisszük, tárgyilagosak és igazságosak vagyunk akkor, amikor a Budapesti Nemzetközi Vásár szerepét és jelentőségét ezekben az utóbbi vonatkozásokban látjuk helyesen visszatükröztetve.

Ha pedig a dolog így áll, ha egyszer belátjuk, hogy a Budapesti Nemzetközi Vásár az ország egész kereskedelmének és iparának, azontúl pedig a vidék és a főváros lakosságának monumentális megmozdulása, mely a maga nagy jelentőségének tudatában az elsősorban célzott árucserén túl hovatovább a gazdasági és kulturális előrehaladás hatalmas, modern propaganda tényezőjévé is akar válni, úgy arra a kérdésre, vajjon támogassák-e az építészmérnökök részvételükkel a létesítendő községfejlesztési csoportot, a szakosztály döntésével egyértelműen csak határozott igennel lehet felelni.

Megengedjük, hogy a vásár zaja talán nem kellemes a fülnek, de megállapítjuk, hogy az a kép, melyet vidéki városaink, községeink ma nyujtanak — eltekintve az igen kevés, s annál dicséretesebb kivételtől —, szintén a legkevésbbé sem kellemes az építészi szemnek!

Egyik, hetenkint megjelenő szaklapunk, képsorozatokon mutatja be a vidék építőtevékenységét, — nos, egy ilyen szemle, vagy egy kis körutazás az utolsó évek építészeti termékei között azonnal meggyőz annak a szükségességéről, hogy *itt haladéktalanul tenni kell valamit.* Ezek a kőbeépített dokumentumok harsogva követelik, hogy a magyar építészi társadalom sürgősen találjon módot arra, hogy a község- és városfejlesztési tevékenységben a maga emelkedett technikai és művészi szempontjait érvényre juttassa. Egyik felszólaló egy erre vonatkozó szakmunka publikálását ajánlotta: helyes! Mindnyájan közreműködünk és pártoljuk az ideát! De míg az a mű megjelenik..., nos, addig is, azt hisszuk, minden alkalmat meg kell ragadnunk, amikor az érintkezést a közönséggel felvehetjük.

Igenis örömmel kell üdvözölnünk, ha a Budapesti Nemzetközi Vásár vezetősége saját kezdeményezéséből községfejlesztési csoportot akar felállitani s az azon való részvételre az egylet tagjait meghívja. Sőt, ha az Iparkamara nem kezdeményezné, úgy magunknak kellene azon igyekeznünk, hogy az a kétszázezer ember, aki itt megfordul, bizonyos benyomásokat és ösztönzéseket nyerjen műszaki és művészi kérdésekben.

Anélkül, hogy részletekbe hatolnánk, állapitsuk meg azt is, hogy az építészek részvételét a vásáron csakis az Egylet égisze alatt bírjuk elképzelni. Lehetetlen volna az, hogy a tervezők terveiket mint árucikkeket, bérelt helyeken tetszés szerinti terjedelemben kiaggassák, ellenben nagyon is üdvös és szükséges, hogy az Egylet bizonyos magasabb szempontok szerint gyüjtött és válogatott anyagot mutasson be, melynek tanulmányozása mind a közérdeknek, mind a kari érdekeknek hasznára van. Célzok itt többek közt a nyilvános pályázatok szükséges voltának szem elé tárására. Nem elég a törvény intézkedése, mely fontosabb középületek terveinek pályázatok útján való beszerzését irja elő, a községek és városok vezetőit szép és eredményes pályázatok bemutatásával kell meggyőznünk arról, hogy a nyilvános konkurrencia a legcélravezetőbb eszköz jó tervek beszerzésére, különösen vidéken, ahol aránylag kevés építész él, aki speciálisan tervezéssel foglalkozna. De nagyon fontos volna egyáltalában a tervező építész fogalmának általánosságban való tisztázása is, mert a praxis elképesztő tájékozatlanságról tanuskodik e téren is. A közönség jórésze vagy egyáltalában nem tud különbséget tenni az építész, építőmester, kőmives, vállalkozó, műépitész, építészmérnök fogalmak között, vagy ha tud, úgy teljes zavarban van a tervező és művezető építész munkakörét és hivatását illetően, s hajlandó azt hinni, hogy ilyenek megbízása bizonyos mértékben fényüzést jelent, melyet takarékos ember elkerül. Egyszer végre nem ártana tisztázni azt a tényt, hogy *tervező és művezető-ellenőrző építész megbizása éppen a racionális és gazdaságos épitést, s a feltétlen pedáns kivitelt jelenti* s hogy az esztétikai követelmények egyidejü érvényesítése egyszerüen természetes, de nem fényüzést jelentő járuléka annak, ha a tervezésben speciálisan jártas építész nyer erre megbízást.

Sajnos, az idén megnyiló vásárig elég rövid idő áll rendelkezésre, de ez remélhetőleg nem lesz akadálya annak, hogy a tervezett községfejlesztési csoportban a Mérnök-Egylet tagjai, s ezúttal is jelesül az építészek, intenzív részt vegyenek. Az Iparkamara alelnöke éppen egyik mult évi szakosztályi ülésünkön tartott felszólalása alkalmával talált igen sikerült szavakat az ipari világ és a mérnökség közös és harmónikus együttműködésének áldásos voltára. Szeretnők hinni, hogy a Budapesti Nemzetközi Vásáron való részvételünk egy olyan kultúrmunka első fázisát fogja jelenteni, melyből egyrészt az építőipar fog értékes ösztönzéseket nyerni, másrészt azonban az építészmérnöki kar fog jelentős segitséget találni abban a törekvésében, hogy a magyar községek és városok képét mennél szebbé, s így bennök az ország polgárainak életét is kényelmesebbé és kellemesebbé tehesse.

Padányi Gulyás Jenő.

Helyreigazitás. A Közlöny 1928 jan. 22-i 3—4. számában *Párizs város kisérletei modern útburkolatokkal és a fenntartási módszer javitásával* a Szemle-rovatban *Just* Kornéltól eredő cikkbe két értelemzavaró sajtóhiba került, melynek helyreigazitását az alábbiakban közöljük:

1. A 21. oldal, 2. hasáb, 6. bekezdésében és az azt követőkben *hengerelt aszfalt* helyett helyesen *tömöritett aszfalt*nak *(asphalte comprimé)* kell állnia.

2. A 22. oldal, 1. hasáb 3. bekezdésében *c)* Betonburkolatok harmadik mondata helyesen igy szól: Kitünő eredményt adott a *Soliditit* eljárás, amelynek felső, igen gazdag keverési arányú rétege speciális (nagy szilikáttartalmú, de gyorsan kötő) cementtel és porfirzuzalékkal készül pneumatikus döngölők segélyével.

Egyleti közlemények.

CZEKELIUS AURÉL
1844–1927.

Czekelius Aurél nyug. miniszteri tanácsos, a kereskedelemügyi minisztérium hídépitési osztályának, később az egyesitett út-, híd- és magasépitési szakosztálynak volt vezetője, a budapesti Dunahidak megalkotásának legfőbb műszaki vezetője, Egyesületünknek tiszteletbeli tagja, 1927 november 14-én életének 84. évében elhúnyt.

A megboldogultat november hó 17-én temették el a kerepesi-temetőben, ahol a kereskedelemügyi minisztérium és a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet nevében Forster Gyula h. államtitkár mondott fölötte búcsúbeszédet.

Czekelius 1844-ben született Csíklovabányán, atyja Czekelius Frigyes, az osztrák-magyar államvasúttársaság resicai uradalmainak és bányáinak vezérigazgatója volt.

A Czekelius-család — hagyományai szerint — székely eredetü, amely még a középkorban szászok közé telepedvén, itt a Székely, németes irásmóddal Czekelius nevet nyerte.

Középiskoláit Temesváron, a müegyetemet Budapesten végezte.

1869-ben a magyar államvasutak szolgálatába lépett, ahol első munkája a máramarossziget—aknaszlatinai vasút traszirozása volt.

1873-ban, még mint segédmérnököt, a budapesti Margithid építésvezetőségéhez osztották be. Képességei már ekkor annyira magára vonták a közfigyelmet, hogy alig néhány évvel

kell tartanunk, mint általában hiszik. A magyar építés e pillanatban kissé erőtlennek látszik, de ez az erőtlenség nemcsak honi tünet. Bizonyos megállást, megtorpanást látni a modern fejlődésben mindenfelé. Sőt: úgy látszik, mintha Németország most kerülne bele a tradiciókeresésnek, a gyökeresség vágyának abba a fázisába, melyet mi már a háború utáni évtizedben éltünk át. Ahonnét tehát eddigelé a legerősebb modern impulzusok jöttek, onnét talán a közel jövőben egy darab ideig újat nem várhatunk. Azért volt fejtegetéseim célja kimutatni, mennyire inkább a magunk lábán jártunk eddig is, semmint általában hiszik. És azért bízom benne, hogy abban az új nekiindulásban, amelynek körvonalait látni vélem, és amely igenis mai kínjainkból, mai bajainkból, mai hibáinkból szívja a továbblökő impulzust: olyan úton fogunk tovább járni, amelyről mi csak azt fogjuk örömmel látni, hogy *jobb mint az eddigi*. És ám vegye észre a külföld, hogy egyben *magyarabb* is.

PADÁNYI GULYÁS JENŐ:

1. A magyar építészet jellemző vonásait abban a *józan egyszerűségben, előkelő nyugalomban* és *barátságos derűben* látom, amely rendszerető, jómódú magyar gazdák falusi lakóházain és tanyáin, továbbá a jobbára multszázadból való nemesi kuriákon mindég feltalálható. Minden díszt és cicomát, minden formai nyugtalanságot, minden merev, sötét monumentalitást a magyar szellemtől idegennek érzek, bármiféle címen akarják is azt ránk erőszakolni.

2. A sajátosan magyar építőművészetet nem kell megteremteni. Az életképes csirákban már régtől fogva megvan. Ezt a csirát *fejlődni kell engedni*. A fejlődés feltételei: minél bőségesebb munkaalkalom romlatlanul magyar érzésű és szellemű építészek számára, lehetőleg olyan munkaterületeken, amelyeken a magyar építőművészet csirái megmaradhattak, a vidéken. Falusi, községi és kisvárosi feladatokon kell megizmosodni ennek az új építő szellemnek, mely meggyőződésem szerint a monumentális feladatokon is játszva úrrá válik.

HELYESEN TANITJÁK-E A MŰEGYETEMEN A LAKÁSOK TERVEZÉSÉT

Irta: Dr. KOTSIS IVÁN építész, műegyetemi ny. r. tanár

Az „Építőmunka“ az 1933. évi november-december havi számában *„Jók-e az új bérházak“* címmel Kaesz Gyula iparművészeti főiskolai tanár úrtól igen tartalmas közlemény jelent meg, melynek minden gondolatával azonosítom magamat, épúgy, mint ahogy azonosítania kell magát mindenkinek, aki a korszerű lakások kérdését a szivén viseli. Az abban foglalt megállapításokat jó volna a nagyközönségnek is megismernie, mert azok felvilágosítólag hatnának rájuk és ezáltal megkönnyítenék azoknak a tervező építészeknek a munkáját, akik a szó igazi értelmében vett jó lakásokat akarnak tervezni.

A közleményben azonban foglaltatik egy téves kitétel, amelyet épen a cikk értékes voltára való tekintettel szeretnék az alábbiakban röviden helyreigazítani. Ezen szakasz szerint *„A műegyetemi építésznevelésnek különös hiányossága, hogy még ma sem nyujtja azokat az ismereteket, amelyek a lakásépitőknek elsősorban kellenek: a lakások lényegének ismertetését, a lakásberendezés szükségletének analizisét“*.

Alulirott, mint aki a Műegyetemen a lakástervezés elméleti és gyakorlati tanításával foglalkozom, az alábbi két fejezetben szeretném megcáfolni a fentmondottakat:

1. Hogy mennyire foglalkozunk a lakások tervezésének *elméleti* tanításával, azt egyszerűen azzal tudom bizonyítani, hogy felsorolom az eme tárgy

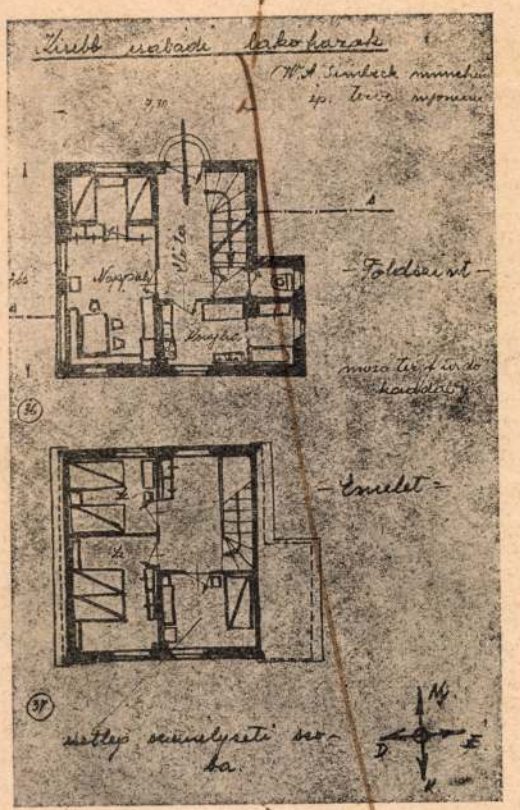

Egy kiragadott oldal a „Lakóépületek tervezése“ c. tárgy előadásairól készített jegyzetből. (Karnay Alajos II. éves építészhallgatótól.)

Építőmunka 1934. évi

kört felölelő *„Lakóépületek tervezése"* c. általam előadott és egy egész tanévre kiterjedő tárgy fejezeteinek címeit. Ezek a következők:

A különféle lakóháztipusok ismertetése. — *A szabadonálló egylakásos kertes családi ház és annak különféle fajai. — A szabadonálló családi ház elterjedésének gazdasági nehézségei. — A családi ház telkeinek méretei. — A telkek helyes beépítésének módjai. — Az égtájak figyelembevétele a lakóház elhelyezésénél és a lakás belső beosztásánál. — A lakóház alapelrendezésének hozzáidomítása a lakók életmódjához. — A lakások funkciójának vizsgálata. — A lakások alapelrendezésének kellékei a nagyobb hatásfokú lakóérték elérhetése szempontjából. — A lakás psychologiai használhatásának vizsgálata. — A földszintes családi ház. — Az emeletes családi ház. — Lejtős terepen épülő családi házak. — A vidéki lakóházak. — A fokozatosan növekvő lakóház. — A zárt utcasorban épülő földszintes és emeletes családi ház. — Az ikerház. — A négylakásos ház. — Kertgazdasági telepek lakóházai. — A lakáskérdésnek a széles rétegekre kiterjedő tervszerű megoldási módjai. — A nagyvárosokban lévő lakásínség keletkezésének körülményei. — A nagy tömegek elhelyezésére alkalmas lakás-rendszerek. — A soros családi házak. — Külföldi és magyar sorház-tipusok. — A többlakásos házak (bérházak). — A közületek beavatkozásának szükségessége a korszerű többlakásos háztelepek létesítésénél. — A lakásegységek elhelyezésének módjai a többlakásos házaknál. — Páros, hármas és négyes lakáscsoportok. — A függőfolyosós elrendezés. — A minimál lakások. — Garcon lakások. — Nyaralók. — Hétvégi házak. — Normák alkalmazása a lakásépítészetben.*

Lakások alkatrészeinek ismertetése. *A lakóház helyiségeinek alapterületi méretei. — Lakóhelyiségek alaprajzi bővítései. — A belső magasságok. — A földszinti padlószint magasságának megállapítása. — Lépcsőzetek. — Külső bejárati előlépcsők. — Többlakásos házak közös belső lépcsőházai. — Családi házak emeletközi lépcsői. — Ajtók. — Ajtók elhelyezése és az ajtónyílások iránya. — Ablakok. — Az emeletmagasságoknak, a megvilágítandó helyiségek alapterületeinek, a szerkezeti szempontoknak, végül a különleges rendeltetéseknek befolyásai az ablakok kialakítására. — Formai szempontok az ablakok kiképzésében. — Ablaknyílások elhelyezése. — Konyhák. — Normál konyhák. — Minimál konyhák (főző fülkék). — Lakókonyhák. — Mosókonyhák. — Lakótelepek közös mosóüzemei. — Fürdőszobák, fürdőfülkék, zuhanyfülkék. — Bútorok. — A főbb bútorok alakja és méretei. — A bútorok elhelyezése. — Terraszok, loggiák és balkonok. — Lapos és magas tetők alkalmazása családi házaknál. — Lakóházakkal kapcsolatban épülő garage-ok.*

Az itt csak főcímeiben felsorolt anyag szövegét a hallgatók nyomtatásban kapják meg és ahhoz az előadásokkal kapcsolatban mintegy 500 ábrából álló magyarázó rajzgyüjteményt készítenek az erre a célra nagy léptékben felrajzolt táblákról.

Ezekben az ábrákban következetesen és mindig bele van rajzolva az alaprajzokba a bebútorozás és a kisérő szövegben a figyelem hangsúlyozottan fel van hívva a belső berendezésekre. Igazolásul az előző oldalon bemutatok egy másodéves építészhallgató által készített jegyzetből kiragadott ábralapot.

Végül vetített képek bemutatása egészíti ki a most felsorolt anyag ismertetését.

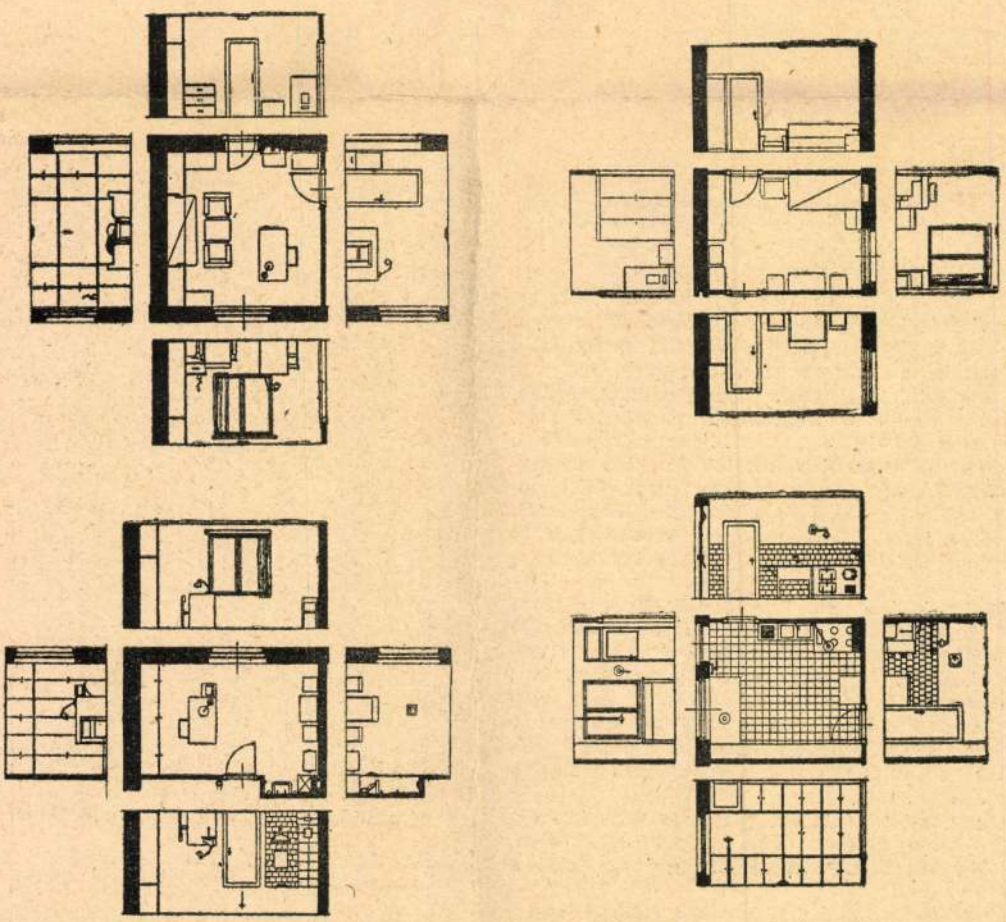

Szalágyi Géza III. éves építészhallgató lakóháztervének bebútorozási tervlapjai. Középen az alaprajzok, körülöttük leforgatva az összes oldalfalfelületek a butorok megoldásával.

latinus-stílusnak a XIX. századbeli papirosutánzatokhoz képest feltétlenül művészien értékes volta. Tudjuk, ez a historikus szellem kiélte magát. Az előbb említett neo-barokkos építészeink nagy része azóta átfordult az új, internacionális, de főleg német eredetű modern stílus felé, amely odakint a mi barokkos éránk folyamán nőtt naggyá és hódította meg a világot. Ezt a külföldi illetve főleg német stílust azonban nem szabad egyszerűen importnak neveznünk. Egyrészt azért, mert hiszen, miként mondottuk, a németekkel egyidejűleg a háború előtt magunk ugyanezt kezdettük. De másodszor azért, mert *még nem volt külföldi művészeti mozgalom* és főleg még nem volt német művészeti mozgalom, *amelynek kifejlesztésében magyar embereknek olyan szerep jutott volna*, mint amilyen szerep a Bauhaus-stílus kialakításában a magyaroknak jutott. (Gropius közvetlen közelében ott látjuk Moholy-Nagyot, Molnár Farkast, és főleg Breuer Marcelt, később Sebőköt; Oud mellett ott látjuk Meller Pált; Berlin egyik legnagyobb Siedlung-ját Forbát Alfréd építi.) És ha valaki azt mondaná, hogy ezek legnagyobbrészt csak munkatársakként működtek közre, akkor legyen szabad rámutatni, hogy *leakedvesebb* munkatársakként; más nemzetből való, a németek közül való munkatársakkal szemben előnyben

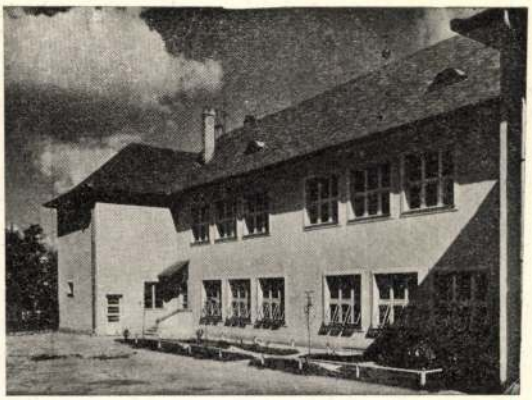

Padányi Gulyás Jenő: Vidéki iskola. (1932.)

részesített munkatársakként. És hogy ezeknek a munkatársaknak mit köszönhetett egy J. P. Oud, egy Walter Gropius: arra vonatkozóan talán leghelyesebb volna őket magukat megkérdezni. Elég jellemző különben, hogy a „cirpac" német szekciójának két delegátusa *Gropius és a magyar Breuer* volt.

Összefoglalom a mondottakat. — A multból, a népies művészetekből kevesebbet tanulhatunk, mint amennyire általában hiszik. A maitól, mint külfölditől kevésbbé

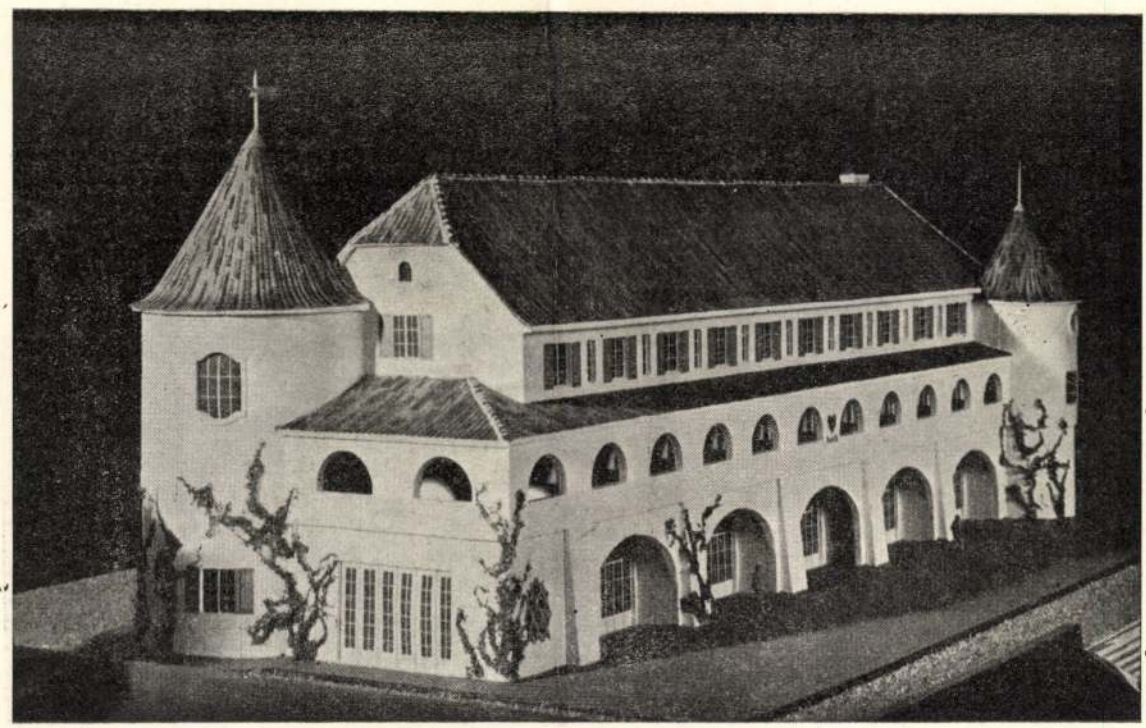

Padányi Gulyás Jenő: Vidéki szálloda modellje. (1934.)

magyarosság. De másodszor és harmadszor veszedelmes a modern építész számára ez az eljárás azért, mert ami a multból reánk maradt, *az vagy népi — és akkor nem építészet, vagy építészet — és akkor nem magyar*. A magyar fajnak annyira tündöklő sokoldalú tehetségei között az építészeti tehetség nem igen szerepel. Csak a székelyeknél látunk struktiv képességeket,*) és itt is több mint kétséges, hogy a székely fatemplom, a székely faház adhat-e valamelyes impulzust a mai magyar építészetnek. De ha ebben még látnék is lehetőséget: azt a közelmult példái alapján egyenesen kártékonynak tartanám, hogy a mai építész régi idők varrottasaitól inspiráltassa magát. Furcsa, de így van: hasznosnak, termékenyítőnek tartom, ha a mai modern építész egész lelkével elmerül azokba a magyar és egyben modern szépségekbe, melyeket egy Bartók, egy Kodály zenéje rejteget, — és hibásnak és károsnak találom, ha a népi iparművészet termékeit lesi. De hogy ne a negativumoknál és ne álljak meg az ilyen tisztán szellemi inspirációknál, mint amelyeket a modern magyar zene adhat, hozzáteszem: feltétlenül szükségesnek találom, hogy a modern magyar építész a magyar tanyát, falut, a magyar kisvárost és a magyar fővárost mai hibás, zűr-zavaros állapotában mentől alaposabban, mentől behatóbban ismerje meg. Hogy annak, amit hibának lát, nyomozza ki az okát. Mert lehet, hogy ezt a hibát valamilyen elavult rendelet okozta, lehet, hogy az építők kontársága, az építtetők izléstelensége volt az ok, de lehet az is, hogy a magyar élet valamilyen meg nem értett, meg nem oldott kívánságával állunk szemben. Ne a magyar multat, hanem a magyar jelent, bajaival, kínjaival, vágyaival, szépségeivel ismerje meg, érezze át a magyar építész. És ugyanakkor nyugodt biztonsággal vegye fel magába azokat az impulzusokat, amelyeket a nagy modern építészeti mozgalom ad. Ne féljen annak internacionális jellegétől, és pedig azokon felül, amiket Kotsis professzor mondott, azért nem, mert *az a mozgalom sokkal kevésbbé import és sokkal kevésbbé magyartalan, semmint általában hiszik*.

*) Rendkívül figyelemreméltónak tartom azt, hogy ami építés az országban egyébként történt, az németajkú városokban keletkezett, és hogy aki magyar építész a XIX. században nagyot alkotott, sőt jobbat, mint amit abban az építészetileg gyenge időben a külföld tudott, az mind egytől-egyig, kivétel nélkül német nevű ember (Hild, Pollák, Aman, Feszl, Ybl, Lechner, Hauszmann, Steindl, Schulek, Petschacher, Schmahl stb.). És éppen csak a legújabb, a modern mozgalom az, amelybe egész sor magyar nevű tehetséges építész kapcsolódott bele.

Az ilyen vélemény t. i. hálátlanul megfeledkezik azokról a kezdeményezésekről, amelyekkel Magyarország 1911—12-ben úgyszólván a modern fejlődés élére került. Mert amit akkor néhány pesti építész (Málnai, Jónás, Vágó, Gyenes és Vajda, Pogány, — de elsősorban és legfőképen: Lajta Béla) épített, azt példának okáért a hollandusoknak büszkén mutogathatjuk, mert *higgadtabb, tisztább, modernebb, mint az a szecessziós modernség, amelyet Hollandia* akkor, sőt még később, a háború folyamán *csinált*. Akkortájt csak Németország volt az, amelyik már nagyon haladó szellemű építést produkált, de csak igen elvétve és szórványosan (Tessenow, Behrens és az akkor fiatal Gropius). És az említett magyar épületek ezek mellett a szórványos modern német épületek mellett is teljesen, tökéletesen megállják a helyüket. Tudom jól: a háború után megváltozott a helyzet. Akkor nálunk, állítólag felső nyomásra, barokk- és empire-imitációk kerültek előtérbe, mialatt a külföld nagy léptekkel rohant előre. Nos, itt is korrigálni kell az általánosan elterjedt nézetet. Mindenekelőtt: *a háború utáni magyar barokk és magyar empire nem volt vagy csak részben volt felülről diktált építési irányzat*, hanem főleg belső okokból keletkezett, mert ugyanazokat a forradalmian moderneket, akik a háború előtt újítókként léptek fel, fogta el a háború vége táján és a háború után a *hagyományokhoz gyökerezettség* vágya, és jónéhány évvel azelőtt, mielőtt néhai Klebelsberg Kuno ezt a tradicionális építést támogatta volna: az előbb radikálisan modern embereink, élükön Kozma Lajossal, fordultak egy magyaros ízű, néha parasztos ízű barokkba, — bútorban, könyvdíszben egyaránt. A háború előtti túlheves előreiramlásnak volt ez a benső korrektivuma; és hogy az volt és nem reánk erőszakolt építésmód, annak bizonysága a háború utáni barokknak. Pa-

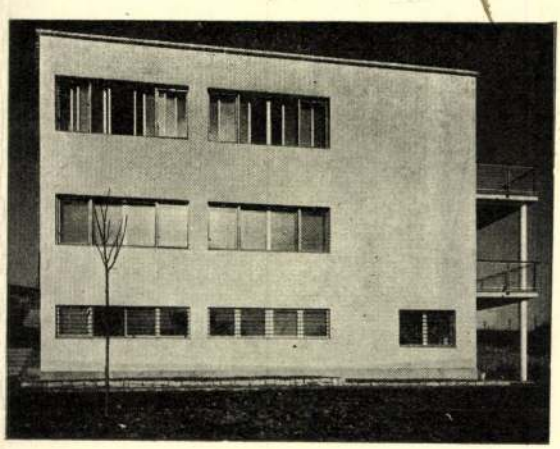

Ligeti Pál: Bérvilla. (1933.)

Kőművesmesterek Ipartestületét ismételten megkerestük, de érthetetlen következetességgel ismét válasz nélkül hagyták megkeresésünket. Sajnáljuk ezt az elzárkózást, igaz ugyan, hogy a Budapesti Kőművesmesterek Ipartesülete csak egy kis hányadát képviseli a magyarországi kőművesmestereknek és ennek a hányadnak sem élvezi teljes bizalmát. Meg vagyunk győződve arról, hogy a kőművesmesteri kar a maga egészében — mint ahogy ezt *Kovatsek* Ferenc legutóbbi nyilatkozata is igazolta — nem óhajt az *elzárkózás álláspontjára* helyezkedni, hanem keresi a kiengesztelődés útját.

FORUM

A Mérnöki Kamara új korszaka

Új erők a Kamarában

Írta: *Padányi Gulyás Jenő* okl. építészmérnök, a Budapesti Mérnöki Kamara választmányi tagja.

Egy példátlanul szenvedélyes választási küzdelem lezajlása után céltalannak és hiábavalónak látszik minden olyan igyekezet, mely a kisebbségben maradt és ismételten leszavazott ellenzéknek érvekkel való utólagos meggyőzését célozná. A dolgok egészen természetes rendje semmiféle ellenzék sem nyugodott bele szó nélkül alulmaradásába és soha sem mulasztotta el az eredménytelenséget sérelmekkel indokolni. Másfelől viszont túlságosan olcsók az eszközök és könnyű a siker annak a számára, aki a szavazások által megpecsételt helyzet előnyeit élvezheti. Épen ezért — eltekintve az elvi okoktól, mely e sorok íróját a multban is visszatartotta s a jövőben is vissza fogja tartani attól, hogy a kari életben a nagyfontosságú és egyetemes érdekű célokat szem elől tévessze — nem kívánok e helyen vitába szállani azokkal, akiknek más elvi álláspontját tisztelem ugyan, de magamévá nem tehetem. Reá kell azonban mutatnom egy tényre, amelyet a kamarai választások idején egyrészt a napi sajtó is teljesen figyelmen kívül hagyott, másrészt maga a közgyűlés sem méltatott elég figyelemre. Ez a tény az, hogy *a győztes választási lista több, mint kétszer annyi fiatal mérnököt jelölt választmányi tagságra, mint az ellenzéki* s tegyük hozzá, hogy ezek a fiatalok egytől egyig be is kerültek a választmányba. E sorok írójának régi meggyőződése, hogy nemcsak a kari, de talán általában *az egész magyar közéletnek létkérdése*, hogy elég gyorsan és elég intenzíven tudja-e a régi és friss erők felváltását elvégezni. Meggyőződésem az is, hogy a lefolyt választásoknál az eredményt az a tény döntötte el, hogy a győztes lista mögött álló párt ennek a követelménynek a súlyát gondosabban — még pedig, mint jeleztem, épen kétszer olyan gondosan — mérlegelte, mint az ellenzéki párt. Állapítsuk meg e helyen is, hogy *a mérleg nyelve a fiatal mérnökgeneráció volt!*

Teljes joggal és bizalommal várom azt, hogy a magyar mérnöki kar hivatalos érdekképviseleti szervében ezúttal nagyobb számmal első ízben jelentkező új erő-összetevők magának az eredőnek, a kamara működésének, olyirányú változását fogják előidézni, amelyet egyrészt a tagok, másrészt a nemzet érdekei sürgetően követelnek. Joggal és bizalommal várnám ezt akkor is, ha a vezetésben idősebb, érdemes kartársak makacs ellenállását kellett volna tapasztalnunk, s a fiatalabb erőket új munkakörében ellenszenv és ellenséges légkör fogadná. Bíznék, mert ismerem a célok és eszközök tisztaságát, melyekért és amelyekkel küzdeni akarunk. Még erősebb a bizalmam, amikor a megértés és rokonszenv pecsételte meg állásfoglalásunkat, amikor *a bajtársiasság szellemében történt meg az őrségváltás*, a kamarára bízott fontos eszmék és értékek védelmére.

Figyelemre méltó s nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy a választmányba került fiatalok csaknem kivétel nélkül rekordszámú szavazatokat kaptak. Ez a körülmény fokozottan kell, hogy sarkaljon és intsen arra, hogy soha szem elől ne tévesszük a magyar mérnöki kar gondjait és egyetemes célkitűzéseit.

Addig, amig nincs építőipari törvényünk, amig nincs tervpályázati szabályzatunk, amig az építő munkát avult törvények és ásatag törvények akadályozzák kifejlődésében, amig a mérnök nem foglalja el helyét a közéletben, amig nem minősitik kellően a köz szolgálatában, amig védtelenül van kiszolgáltatva méltatlan helyzeteknek a magánalkalmazásban s egyáltalában, amig az ország technikai szolgálata oly primitiv fejlődési korszakát éli, melyben egész vidékeket lehet a kontárság által tönkre tétetni, ugyanakkor, mikor a védelem eszközei, a mérnökök, inségtanyákon hevernek, vagy legszemélyesebb mivoltukban kénytelenek megjeleniteni Keyserling grót „soffőrtipusát" — addig a magunk részéről képtelenek vagyunk arra, hogy tennivalóinkat kortes-szemszögből vizsgáljuk. Joggal számítunk annak a feltétlenül túlnyomó több-

Építőmunka 1933. 2. 27.

ségű „párt"-nak a rokonérzésére és támogatására, amely mélységesen únja a végnélküli szócsatákat s *a mérnöki kar erőit a maga osztatlan egységében kívánja az égetően nagy feladatokra koncentrálni.*

A Mérnöki Kamara új vezetősége és a magánmérnökség

Irta: vitéz *Sándor József* építészmérnök, a Tervező Magánépítészek Országos Egyesülete titkára.

A közelmultban lezajlott mérnökkamarai választások tudvalevőleg a magánmérnökséget képviselő ellenzék 46 százalékos szavazási eredményével zárultak. Ez a meglepő számarány napnál világosabban igazolja a kamarai taglétszám alig harmadát kitevő magánmérnökség egységét és egyöntetű törekvését a jelenleg teljességgel a közhivatalnok-mérnöki kar érdekképviseletének tekinthető Mérnöki Kamara vezetésére és irányítására. Ez a kívánság és törekvés annál természetesebb, mert ha figyelembe vesszük *a Mérnöki Kamara* rendeltetését, láthatjuk, hogy az *kifejezetten a magánmérnökség kari konszolidációját van hivatva szolgálni,* amint azt az 1903-ban kibocsátott osztrák mérnökkamarai törvény igen világosan definiálja, mondván: *„a magántechnikusok és bányamérnökök kari képviseletére, érdekeiknek előmozdítására és ezen munkakörök kari becsületének megóvására kamarák létesíttetnek".*

A közhivatalnok-mérnökök a közhatóságok fegyelmi jogkörébe tartoznak és társadalmi helyzetük egyik alapfeltétele a hivatalos esküben nyer kifejezést. *Javadalmazásukról az állam gondoskodik,* melyet ők — esküjük értelmében — teljes munkakészségükkel és legjobb tudásuk szerint szolgálni kötelesek. Megélhetésük egész életükre, betegségük ideje alatt, munkaképtelenségük esetén is biztosítva van és *részükre a mérnöki magánpraxis legfeljebb* egy a javadalmazáspkat felerősítő *mellékjövedelmet jelent.* Ha már most tekintetbe vesszük azt, hogy a mai gazdasági viszonyok mellett minden kis munkalehetőség a munkanélküliség előtt álló magánmérnöki karnak volna biztosítandó, amely mégis adófizető elem lévén, maga is hozzájárul a közhivatalok fenntartásához, joggal felmerülhet a kérdés, vajjon *célszerű-e, ildomos-e és egyáltalában megengedhető-e továbbra is fenntartani egy olyan gyakorlatot, amely ugyanazon testület és kar tagjainak egyik felét, a másik javára, a megélhetési és kenyérkereseti alap elvonásával nyomoritja meg?*

Ha figyelembe vesszük még azt a körülményt is, hogy épen annak a Mérnöki Kamarának 9 éves fennállása alatt, amely hivatva volna a magánmérnökség érdekeinek hathatós képviseletére, a köztisztviselők egy csoportja, magasfizetésű tanárok és főtisztviselők, oly nagymérvű magánmunkahalmozást produkáltak, különösen a magángyakorlat javát kitevő és számukra nagy mértékben inkompatibilis középítkezések tervezésénél, hogy ezzel úgyszólván döntő csapást mértek az egyébként is gyengülő és a gazdasági krízistől erősen sujtott magánmérnöki gyakorlatra. Ma már odáig fajult a helyzet, hogy *a magánmérnöki foglal-*

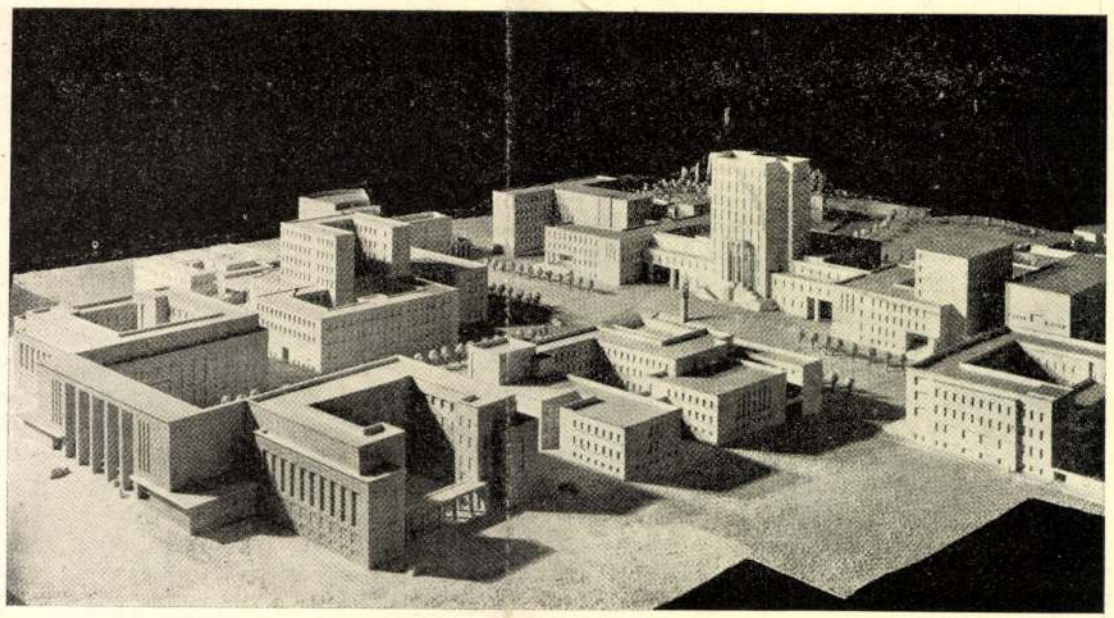

Róma új egyetemi városának terve
(Ezzel a tervvel kapcsolatban zajlott le az olasz napisajtóban az a vita, amelyről lapunk első számában beszámoltunk)

(3. téma)

A nagy téri szervezőelem mellett fontos a kisebb építőelem, az általános szobaegység. Márcsak azért is, mert zömmel ebből épül fel a körítő, a háznak kívülről arcot adó traktus. Új, legalábbis nekem új vonása ennek az egységnek a belépés után következő zóna, amely a fürdőszoba és a tényleges szobabelső között teremt egy mindig is hiányzó „valamit", ahová jól rejthető a belépő előtt mindig tolakodó fürdőszoba bejárata, miközben ez a szobalakó számára jobban kézreesik s a szükséges szekrényt stb.-t is jól a helyére teszi és végül a lakó-háló térnek is jó segítséget nyújt abban, hogy az otthonosságot fokozza. Utóbbi szemponthoz ad nagyon sokat a homlokzatra kiöblösödő zárterkély elem. Területéhez képest „aránytalanul" és fantasztikusan sokkal emeli a szoba használati térértékét. Klasszissal tud így többet a szoba. A sarkokon kiképzett lakosztályok esetében az erkély motívum ismétlődése a kilátás szempontjából ugyan értéknövelő, interieur szempontból a három elem sok. Dehát a homlokzat követelése és következetessége könyörtelen, a csapda néha a vadász lábát is becsípi.

Van ennek a zárt erkélynek még egy jó tulajdonsága és ez éppen egy dunaparti szállónál nem utolsó dolog: a Dorottya utcára néző szobáknak megadja azt a lehetőséget, hogy lakója ne csak a szűk utca szemközti oldalára tudjon kitekinteni, hanem az utca hosszában is. Ez komoly érték.

* * *

Számtalan fontos és kevésbé fontos rész érdemelné még meg azt, hogy szó essék róluk. Részben téri, funkcionális, részben technikai, szerkezeti, gépészeti megoldások és eredmények, azaz a társtervezők munkái. Külön nagy téma a berendezés és mindaz, ami a belsőépítész munkaterületét jelenti. S végül a képző- és iparművészek munkái. Én a számomra feladott leckében az elmondottakat éreztem mindenekelőtt olyannak, amiről úgy gondoltam, beszélni tudhatok s talán elsősorban beszélnem kell. Az említett és nem tárgyalt részek közül a belsőépítész munkáját tartom sorra következőnek, mert a finom csavarok beállításában, az atmoszféra kialakításában övé a főszerep. Jó volna erre külön részletes fejezetet szentelni. Teljességre én mégsem vállalkozom, néhány benyomásról szeretnék csupán beszámolni.

A szálló-átrium méretei miatt, eleve nélkülözi az intimitást, pedig a szállóhoz magához az otthon, az ideiglenes otthon képzete gondolatban valahogy mindig kapcsolódik. A belsőépítésznek tehát elég nehéz a helyzete. Az alapszituációt semmiképp sem lehet megváltoztatni, ezen belül azonban vannak területek, ahol önálló intim szigeteket teremthet. A belépő szint szőnyegeire telepített kényelmespuha és szép színű bútorok ilyen intim szigetek. A lépcsős teraszok ülőcsoportjai és a „coffee shop" hangulata is kellemesen otthonos. Az esti világításban azonban — legalábbis nekem — kissé minden egybemosódik. Talán a nagyobb fényellentét hiányzik, ahol az átrium légtere visszafogottabb, derengőbb világában egy-egy előbb jelzett sziget fényei hívogatóbbakká válhatnának. Az átrium körüli éttermek, bárok, üzletek — nyilván abból kiindulva, hogy ezek egy belső utcáról nyílnak — nem is próbálnak valamilyen egységességre törekedni, hanem egy-egy kitalált (vagy kapott) „cégér" égisze alatt, ahogy ez az utcán is van, különböző hangulati elemekkel szórakoztatnak. Az étterem, söröző és bár kialakítása csak él, de nem él vissza a csábító lehetőséggel; karakteres, de mértéktartó és itt is a színek világa az, ami mindig finom és kellemes. A MALÉV közönségforgalmi irodái egységesek, nívósak. A hotelszobák berendezésére leginkább a finom bútorok a jellemzők. Ezek egy része, de a közösségi tereké is nagyrészt a Bécsben kapható jó minőségű „típusokból" került kiválasztásra, melyekhez egy sor kiegészítő elemet hozzá kellett tervezni és itthon elkészíteni. Ez a nem könnyű akció végül is sikerrel járt. Nem tudom végül szó nélkül hagyni a mosdó-W. C.-k minőségét (közösségit, hotelszobát egyaránt). Csak ennyit: végre! Ezen a „téren" se kell restelkednünk.

Említésre méltó momentum a szálló tervezésében-építésében az osztrák közreműködés, amely egy nekünk mindenesetre új munkaformát jelentett. Az építészeti alapterveket az osztrák kivitelező „átírta" a nála járatos és neki fekvő szerkezetekre — a belsőépítési munkát pedig visszahozta altervezésbe az eredeti magyar tervező vállalathoz. Hogy mennyi problémát, újabb beleszólásokból eredő harcot hozott mindez, nem tudom, azt azonban igen, hogy jó kiviteli minőséget. Az amerikai Hyatt-hálózat standard követelményeit is sikerült az európai ízlés és vizuális kultúra normakeretén belül tartani és ez sem lebecsülendő eredmény.

Végezetül hadd valljam be, hogy minden ilyen próbálkozás után, amely szempontokat, tapasztalatot, analízist, egybevetést, álláspontokat ütköztet, kérdőjelez vagy fejez ki — marad mindig egy lehetőség, az, hogy mindezt próbáljam feledni s — bár a gyermeki elfogulatlanság állapotát többé úgysem tudjuk magunkban felidézni, mert ami elmúlt, annak nyomát sejtjeinkben hordozzuk, — s mondandóimat csak érzéseimre támaszkodva azzal zárjam: többszöri látogatásom alkalmával és után, ugyan mindig ágaskodtak bennem kérdőjelek, de minden alkalommal jó érzés volt a Lánchídon átjövet teljesnek látni a teret s ez előbb jutott eszembe, mint a párkánymagasság; az épületben pedig a magastér szép, rendezett világa, vertikumának statikus és dinamikus képei — a repülőgéppel együtt — sosem késztettek sarkonfordulásra, hogy nekem ebből elég volt egyszer is, hanem jól éreztem ott magam s nem jutott eszembe, hogy vajon mindez például miért nem poszt-modern.

A dolgoknak itt — részemről — tulajdonképpen vége is lehetne. Egy valamiről mégis úgy érezem, még nem esett szó: építészetünk (a világ és benne hazai építészetünk) mai vajúdó állapotában mutat-e valamilyen irányt az Atrium-Hyatt?

Kívülről nem lélegzetelállító, de az adott helyen és helyzetben ez erénye. Téri világában tud olyan atrakcióval szolgálni, amit építészeti jelenünk sokfajta szürkeségében formára (?) — még inkább gondolatra éhes világunkban szívesen látunk. Nekem csupán, de mégis, a kicsit különleges, talán fanyarságában, akár talán groteszkségében (?), de leginkább valamilyen antropomorf mivoltában közvetlenebbül hozzám szóló építészeti megnyilatkozás sugárzása hiányzik. Az iránymutatást nekem ez jelentené leginkább. Ezt a „többlet"-et nem mindenkitől várhatom, de a szerzőtől igen s mert erről most nem számolhatok be teljességgel, érzem az épületet „csak" jónak.

Szrogh György

MÉSZ

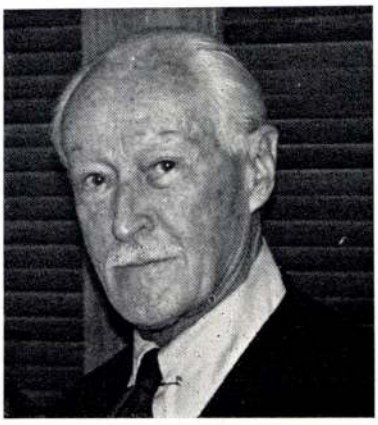

Padányi Gulyás Jenő 1900—1982

Rövid hír jelentette a magyar napisajtóban, hogy a távol észak-amerikai Montana államban, Billingsben november 8-án meghalt Padányi Gulyás Jenő építész. Úgy érte a halál, ahogy remélte; építészeti munkák közepette.

Szakmai közéletünkben már csak kevesen ismerhették, hiszen őt is a második világháború vihara sodorta a nyugati féltekére, egyre távolabbra, míg végül 1949-ben az USA egy vadnyugati városában megtalálta második otthonát — ha hazáját nem is. Személyesen én sem ismertem, csupán a legutóbbi évek hoztak vele — levelek közvetítette — kapcsolatba. Jó érzés volt, hogy a két világháború közötti magyar építészet, szaksajtó jellegzetes alakjával éppen Fülep Lajos* és Kós Károly emlékezete kapcsolt össze, s hogy ezáltal a sok-sok szétszakadt szál egyikét-másikát összekötözve, valamit erősítettünk a magyar építészeti kultúra egészét összefogó kötelékeken. Levelezésünk fő témája Kós Károly volt, kinek haláláról néhány éve egy írásával ő is megemlékezett („Architectus Philosophus" címen), mint régi személyes ismerője és tisztelője, a távoli Amerikából pedig levelezőtársa. De szóltak ezek a vontatottan egymást váltó levelek másról is, a két világháború közötti magyar építészeti sajtóról, a regionalista építészetről, Erdélyről, s az ő munkásságáról természetesen. Karácsonyra szerettem volna neki képet küldeni a Dunára néző, egykori Lónyai utcai Református Gimnázium legújabban elkészült kiegészítéséről; hogyan rakódik egymásra a magyar építészgenerációk munkája. De ezt a levelet neki már nem írhatom meg.

Padányi Gulyás Jenő 1900. május 21-én született Técsőn, Máramaros vármegyében. Középiskolai tanulmányait a máramarosszigeti Református Főgimnáziumban végezte, majd rövid világháborús katonai szolgálat után beiratkozott a budapesti Kir. József Műegyetemre, ahol oklevelét 1923-ban kapja meg. Tervezői gyakorlatot folytat, emellett ír, vitázik és szerkeszt.

Később a Magyar Mérnöki Kamara alelnöke, a Magyar Mérnök és Építészegylet szakosztályi elnöke, és „*Építészet*" c. hivatalos lapjának szerkesztője (1941—1944).

Tagja a népi építészet felkutatására alakult munkaközösségnek is. Ez irányú munkásságát jellemzi „A Fertő vidék népeinek építészete" c. kötet (1937) és számos tanulmánya magyar és külföldi szaklapokban, szemlékben.

Padányi Gulyás Jenő életművét számos maradandó értékű momentum köti a magyar építészet történetébe. Már első írásaival feltűnt, melyekben Lechner Ödön dekoratív irányvonalával szemben a „Fiatalok" (Kós, Jánszky, Zrumetzky) tájépítészethez kötődő, komplex szemléletét jelölte meg követendő példaként a magyar építészetet kereső alkotók számára. Ez azonban nem valamiféle egyoldalúan értelmezett „fatornyos" romantikát jelentett, hanem a regionális hagyomány és építőmódszer tiszteletét. Ő maga mint tervező előbb a neostílusok halk utánérzésével jelentkezik, majd a harmincas-negyvenes évek fordulóján a nyugat-dunántúli építészet kutatásának tanulságaképpen annak osztrák—délnémet kapcsolódásait sem megtagadó romantikus felfogásban tervezett. Több magánlakóház, a Bp. Angyalföldi ref. templom, az új Ref. Főgimnázium, a Hunnia Filmgyár stúdióépületének tervezője, a Kelenföldi autóbuszgarázs építésze Menyhárd István statikus mellett.

Aktivitása, szervezőtehetsége nemcsak a szakmai közéletben, de később a politikában is szerephez juttatta (1939—41 országgyűlési képviselő); 1945-ben az emigrációt választotta.

Amerikában ugyancsak többirányú volt tevékenysége. Részt vett hivatáskörii mozgalmakban, cikkeket, tanulmányokat publikált, de mindvégig építésztervezői gyakorlatot is folytatott. 1958-ban több tekintélyes magyar szakemberrel együtt létrehozta a Magyar Mérnökök és Építészek Világszövetségét, s ennek első elnöke lett. 1963-ban megalapítja a „Studies for a New Central Europe" c. folyóiratot. Ebben publikálja 1971-ben a Kárpát-Duna-medence népének jövő békés együttműködésére vonatkozó részletezett tervét, „Blueprint for a New Central Europe" címen. Kiadásra váró nagy munkájaként tartotta számon „Tripartitum" c. háromfejezetes művészetbölcseleti tanulmánykötetét, melyet a magyar építészhallgatóknak ajánlott.

Amerikai építészeti munkái közül számos családi ház, motel, iroda, valamint egyházi és ipari épület érdemelt ki elismerést helyi kiállításokon. Ezek közül megemlíthetjük Domján József fametsző grafikusművész műtermes házát New York államban, a „Canyon Village" öregek otthonát Wyoming-ban és a „Chief Plenty Coups" múzeumot Pryor-ban. Ez utóbbiban az indián hagyomány formavilágát igyekezett érvényesíteni, mindvégig megőrzött regionális szemléletének bizonyítékaként. Az idősebb generáció őrzi emlékét, a fiatalabbak pedig bizonyára meg fogják ismerni majd a helyi építészet tiszteletét sugárzó jelesebb alkotásait és írásait.

Nagy Elemér

* Lőrincz Ernő: Emlékezés egy Fülep Lajos tanulmányra. ME 1980/5.

Magyar Építőművészet 1982/6

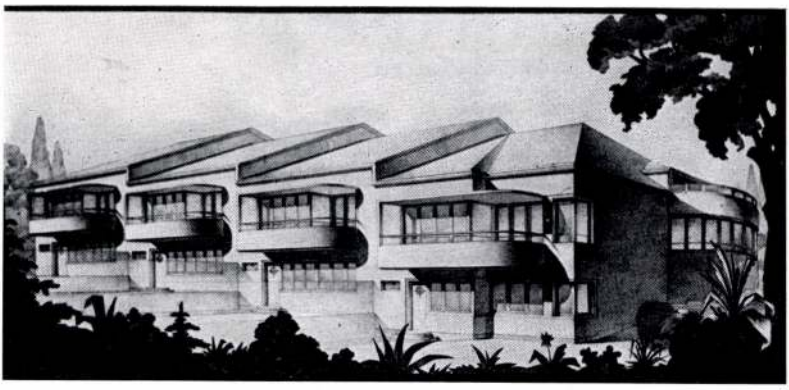

1

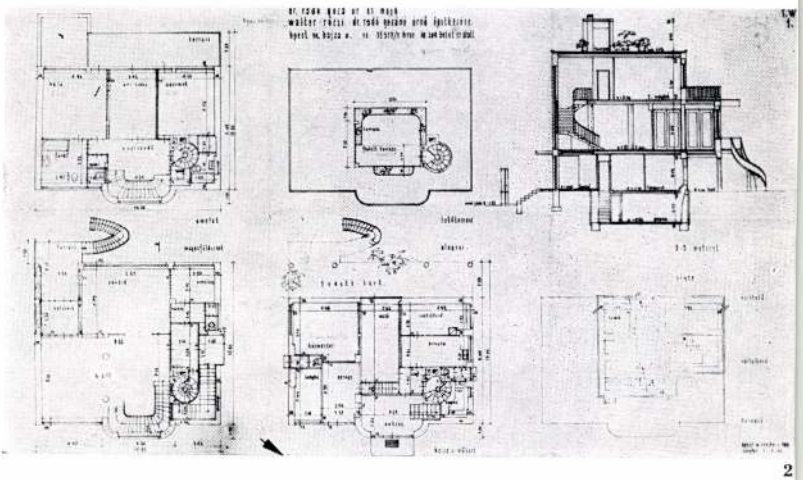

2

1. Vadász Mihály: Budapest, Bazin u. társasvilla terve. 1937
2. Fischer József: Budapest, Radó villa terve, 1937

1. Mihály Vadász: Villa collective, Budapest, rue Bazin, 1937
2. József Fischer: Budapest, villa Radó

Emlékek a két világháború közötti építészetünkről

Az adott időszaknak csak egy részét tudom közelebbről áttekinteni, ez lényegében 1943-tól 1944-ig tart, ameddig még építés folyt. A korábbiról szólni kevés a lehetőségem. Hiszen 1926-ban érettségiztem, majd a műegyetemi évek és a katonai szolgálat következtek. Feladatomnak az egyedi építészeti alkotásokról, alkotóikról való visszaemlékezést vélem, a városrendezésről, városépítészetről csak érintőlegesen szólok. Részben, mert igen kevés ilyen alkotás jött létre benne, inkább csak tervek, tervpályázatok voltak és cikkek, tanulmányok, szabályzatok készültek, túlnyomóan megvalósulás nélkül. Másrészt, mert ilyen témákról különféle könyveimben, cikkeimben már bőven szóltam. Viszont talán nem lehet érdektelen, hogy egy ez időszakban felserdült és annak végén is csak 36 éves építész mit és hogyan látott akkor, milyen benyomást tettek reá az akkori új épületek és alkotóik.

Az egyetem építészeti karán akkor túlnyomóan az eklektika utóélete mutatkozott meg. Méghozzá három tanszéken — ókori, középkori, újkori —, amelyeken tervezésre is oktattak. E tanszékek egyben vezető professzoruknak magántervező irodái is voltak. Az ókori építészeti tanszéken Wälder Gyula professzor neobarokk stílusban tervezett és terveztetett; számtalan ilyen alkotás maradt fent országszerte. Később, engedve a „modernizmus" áramlatának, megépítette a Madách téri kapuzatos, vöröstéglás épületegyüttest. Érdekes, hogy egyetemi tervezőirodájában több, később neves, fiatal építész működött, így Heim Ernő, Váradi Szabó Lajos, Kardos György (aki később a szocreál építészet vezéralakja lett) és mindenekelőtt Lauber László. A Möller István vezette középkori építészeti tanszéken kevesen terveztek, tudtommal általában román, gótikus jellegű épületeket. Ő maga keveset épített, fő műve a Lehel téri neoromán templom (1932). Hültl Dezső, az újkori építészeti tanszék professzora volt talán a legnépszerűbb — hatalmas irodája volt itt —, jelentős közéleti személy, akadémikus, egy ideig rektor és nagy műveltségű, kiváló, rokonszenves előadó. Tömérdek megvalósult megbízása volt, s ez években már hajlott az új irányzat felé, így pl. akkoriban tervezte a Péterffy utcai hatalmas kórházat. Én, habozva, az ő tanszékét választottam,

Visszapillantás az 1920-as évek építészeti mozgalmaira

Amikor a Magyar Mérnök és Építész Egylet építészi szakosztályában „A háború előtti évek építészetének tanulságai" című előadásomat — emlékezetem szerint 1927-ben — megtartottam, dr. Bierbauer Virgil ezekkel a szavakkal lépett hozzám: „Végre meg kellett valakinek mondani, amit te megtettél". Mi volt az, amit végre meg kellett mondani?

Abban az időben Lechner Ödön alkotásait mint „a magyar építészeti stílust" méltatták. Legszorgalmasabban nem is építészek, hanem egy mérnök, Vámos Ferenc hangoztatta ezt, fent említett előadásomig jóformán ellenhang nélkül. Tévedése annál nyilvánvalóbb volt, mert ekkor már előttünk voltak Kós Károly művei is, Erdély népe építészetének hagyományaiba nyújtva le gyökereiket.

Lechner Ödön műveinek, az európai „secessió" kiváló magyar alkotásainak értékelése előttem elég régóta világosan állt. S ebben az időben ismerkedtem meg személyesen Kós Károllyal is. Bánffyhunyadon élő közös barátunk, Albrecht Ferenc hozott össze vele. Kimentünk Sztánára, a Varjúvárba, ebbe az erdélyi környezetbe olyan maradéktalanul beleillő remek otthonba, amelynek formáival csak a ház asszonya által készített kürtőskalács íze vetekedett s ettől kezdve Kóssal állandó összeköttetésben maradtunk.

Közben mi „anyaországiak" is megkezdtük itt élő népeink, tájaink építészetének kutatását, tanulmányozását, szélesebb alapokon és jobban kiterjesztve azt a munkát, melyet előttünk Bátky Zsigmond, Viski Károly, Malonyai Dezső, Huszka József, Herman Ottó végeztek. Megalakítottuk a Magyar Ház Barátai néven működő körünket. Tisztában voltunk azzal, hogy az igazán tájfajta építészet a Kós Károlyék munkáinak Dunántúlon való másolását sem engedheti meg. Ezt maga Kós is elismerte és helyesléssel fogadta Leányfalun épített otthonunk oszlopos-tornácos formáit. Kedvező visszhangra találtak törekvéseink a külföldi szaksajtóban is. „Hungarian Rural Architecture" című cikkem az „Architectural Review" 1938 májusi számában jelent meg egész oldalas képekkel is illusztrálva, igaz megértésről tanúskodó bevezetőt is közölve előtte. Dr. Bierbauerrel továbbra is a legbarátságosabb viszonyban maradtunk, de lapja idővel túlságosan a CIRPAC körébe tartozó építészek befolyása alá került, akik a „Bauhaus" mozgalom hívei voltak. A „Bauhaus" történeti szerepét világosan láttam és értékeltem. Nem téveszthettem azonban szem elől, hogy tevékenységük alig segíthet a magyar vidék építészeti problémáinak megoldásában. A „forma és funkció" elvei alapján megtörtént a hisztorizmus béklyóiból való szabadulás világszerte. Breuer Marcell és Moholy-Nagy révén mi magyarok is kivettük részünket a munkából. Magyarországi követőik érdemei sem vitathatók, a nagyvárosi építészet megújhodott. A vidék, a kisvárosok és a falvak építészete azonban ezzel nem sok segítséget kapott. Világosabban láttam, mint valaha, hogy a nemzetközi egyformaság helyett a tájfajta változatosságé a jövő s ezt később nemzetközi nagyjaink munkái is igazolták.

De azt is be kellett látnunk, hogy ezeket a gondolatokat nehéz a Mérnök Egyleti közlönyben itt-ott megjelenő cikkekkel közvetíteni kartársainkhoz, különösen pedig a nagyközönséghez. Így jutottunk arra a gondolatra, hogy az Építészi Szakosztály egy megfelelően illusztrált negyedévi folyóiratot adjon ki. Az Egylet vezetősége megértéssel fogadta javaslatunkat, s magam vállalva a szerkesztést, így indult meg az „Építészet". A lap természetesen nyitva állt minden kartársunk számára, de aztán tapasztalnunk kellett, hogy a CIRPAC egyes tagjai elidegenedtek tőlünk. Annál jobban esett dr. Kotsis Iván professzorunk megértése és nyomában az a kezdeményezése, hogy a Műegyetemen a vidéki-falusi igényeket kielégítő építészet rendes tantárggyá vált. A „Bauhaus" nyomán indult stílustörekvések kizárólagos érvényét alulírott és az „Építészet" is különösen azért nem fogadhatta el, mert világos volt előttünk, hogy a „Bauhaus" „international-functional" stílusától például a magyar vidéken, népünk körében megoldásra váró feladataink során alig remélhetünk megoldást. E stílus hívei szocializmust emlegettek, de épületeik nem a nép, nem a lakosság széles körei, hanem nagyvárosi gazdag emberek igényeit szolgálták. Ezzel a kizárólag funkciót és szerkezeti szempontokat respektáló nemzetközi mozgalommal szemben mi a regionalizmus, a tájanként különböző építés híveinek vallottuk magunkat, ennek a megerősödésén dolgoztunk. Az idő bennünket igazolt. Maga Breuer Marcel is az amerikai tájba illő templomot tervezett a Franciskanusoknak Muskagon. Michiganben és Le Corbusier Ronchamp-i temploma vagy későbbi művei Indiában a táj és a kulturális környezet által befolyásolt különbözőséget, jellegzetességeket mutatnak, egészen eltávolodva az egykori weimari stílustól. Az élet megy tovább a haladás útján, a társadalom változó körülményei, a technika fejlődése új meg új feladatokat támasztanak. A Föld egyik táján soklakásos bérházak ezreit teszik szükségessé a városiasodó tömegek igényei, máshol meg jóformán most kezdenek sátrakból, kunyhókból épületekbe költözni az emberek. Az építészek feladata, hogy tervező munkájukkal e változó igényeket úgy elégítsék ki, hogy az eredmény a szépségre, harmóniára vágyó ember igényeit kielégítse.

A „Magyar Ház Barátai" munkaközösség keretében Tóth Kálmán és Miskolczy László segítségével gyűjtöttük össze s adtuk ki a Balaton vidék (1936) és a Fertő vidék Népének Építészete (1937) című köteteinket, melyeket követett Kiss Tiboré Szigetvár és Vidéke népének építészetéről, majd Miskolczy László és Vargha Lászlóé a Nagykunság Vidék népének építészetéről. Hogy mozgalmunk helyes irányban fejtett ki közérdekű tevékenységet, azt igazolják a népi építészet terén a második világháború után is bekövetkezett fejlemények, amelyek már túllépik a visszapillantás kereteit. Ezekről Tóth Kálmán „Építészmérnökök és a népi építészet 1930—1950" c. visszaemlékezése ad számot (Ethnographia, 1978. évi 3. szám). Ma már megállapíthatjuk, hogy a mi irányzatunk, a regionális, tájfajta építészet maradt felül. Hol van ma már a „Bauhaus"-é? Történeti szerepe vitathatatlan, becsülettel el is végezte. De a jövő a regionalizmusé, a földkerekséget jellemző változatosság jegyében.

†Padányi-Gulyás Jenő
(Billings, Montana. USA)

Magyar Építőművészet 1982/6.

AZ ÚJ REFORMÁTUS GIMNÁZIUM

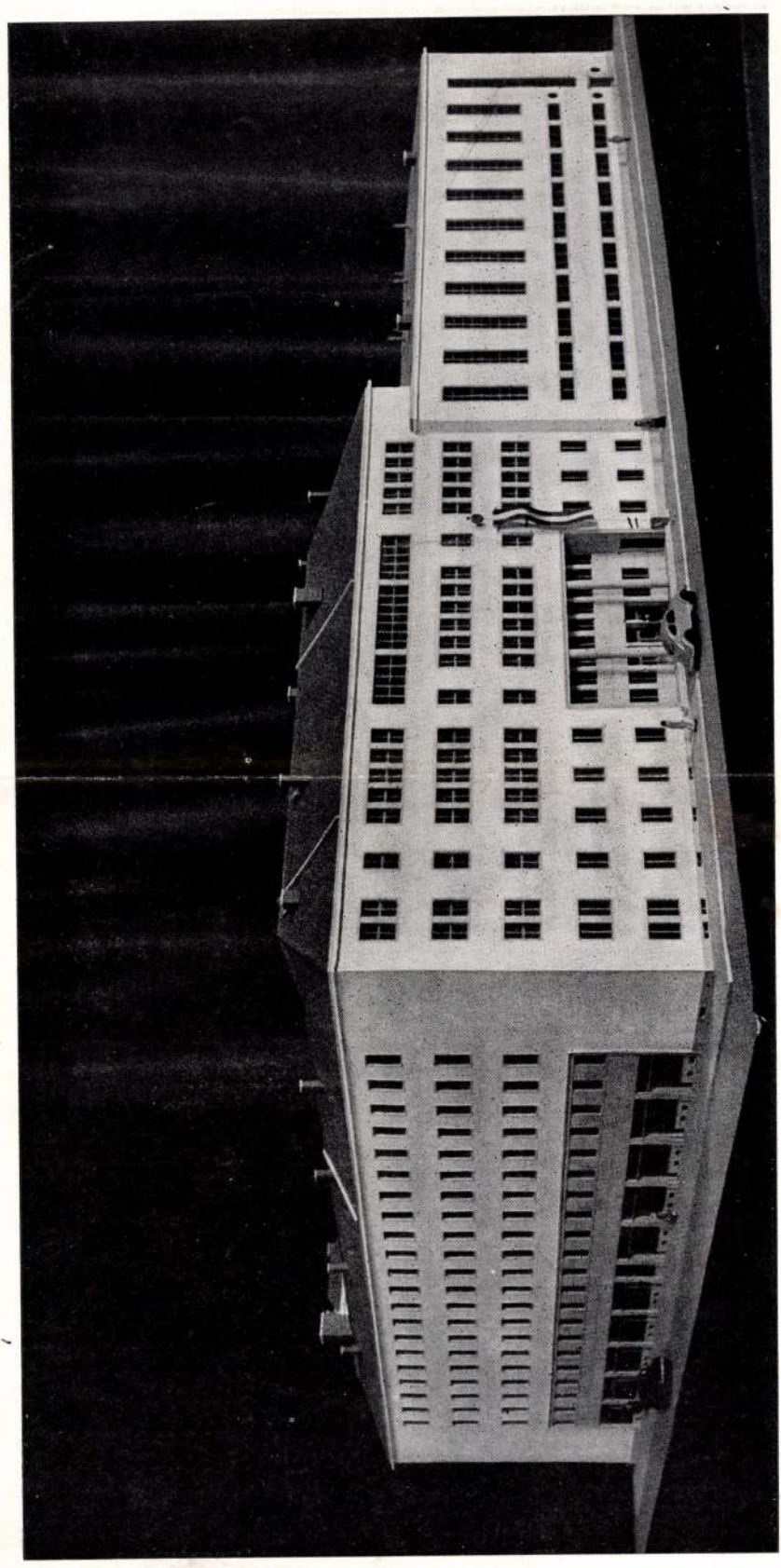

A GIMNÁZIUM FŐBEJÁRATA A KINIZSI-UTCAI OLDALON. AZ ÉPÜLET JOBB SZÁRNYA A 800 ÜLŐHELYES DISZTEREM, ALATTA A KETTŐS TORNATEREM. AZ ÉPÜLET BAL SZÁRNYA A LÓNYAY-UTCAI VONAL, A FÖLDSZINTEN 10 ÜZLETHELYISÉGGEL

IGY ÉPÜL A LÓNYAY-UTCAI ÚJ REFORMÁTUS GIMNÁZIUM

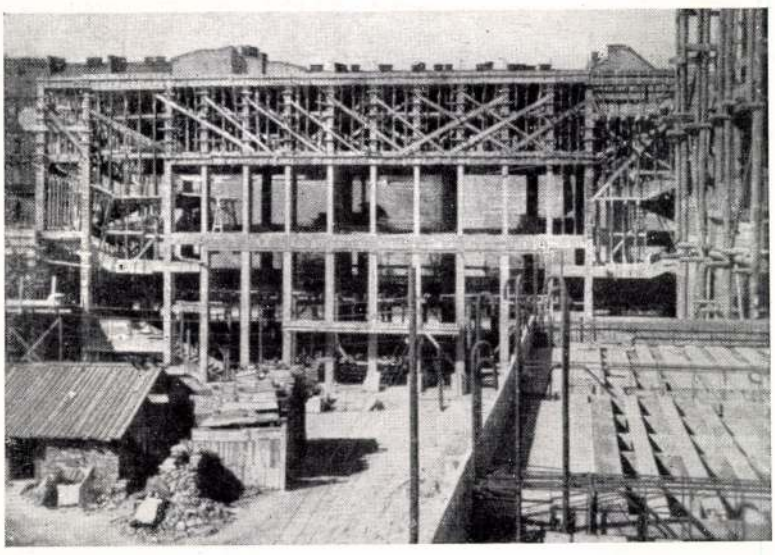

MÁR CSAK A III-IK EMELET HIÁNYZIK

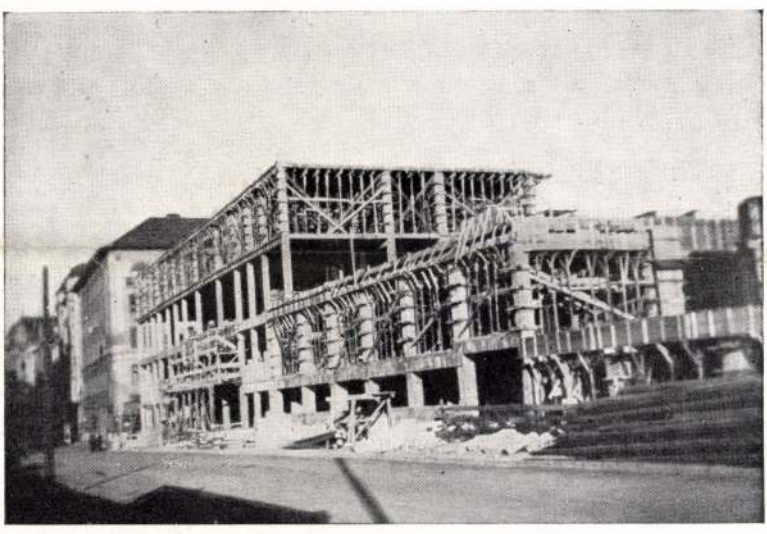

KÉSZÜL A 800 ÜLŐHELYES DISZTEREM

NOVEMBERBEN TETŐ ALÁ KERÜL, HA...?

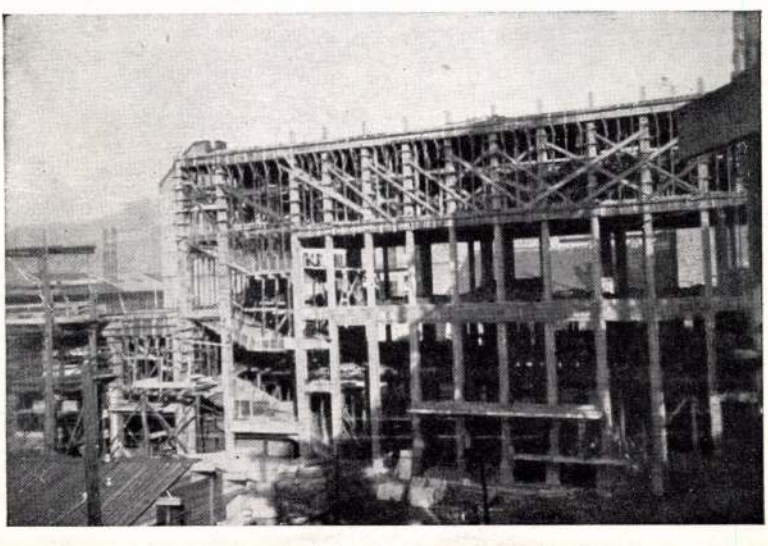

F. K.: NEMES ÁRPÁD
96955. — ATHENAEUM
B U D A P E S T

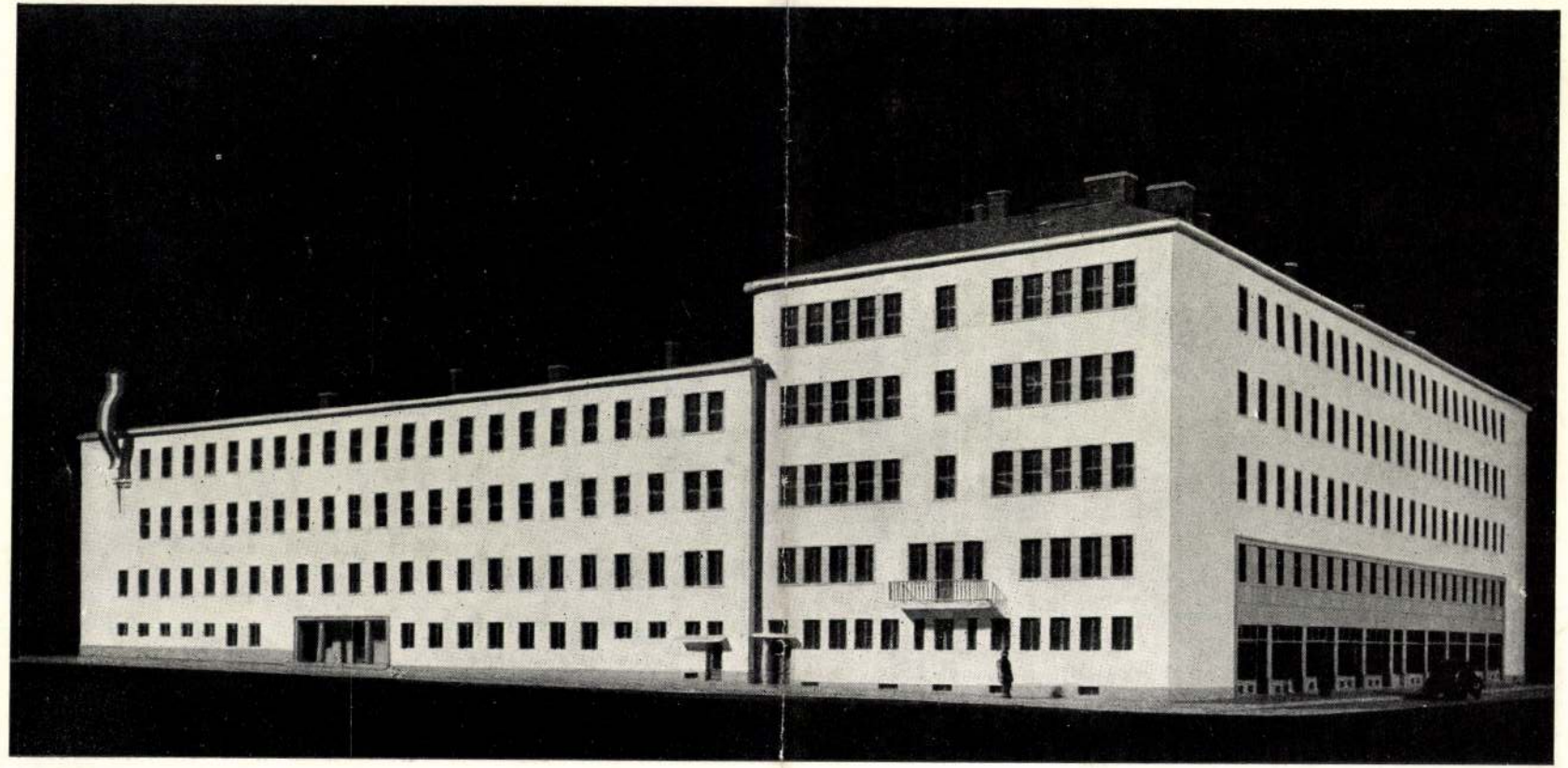

AZ INTERNÁTUS FŐBEJÁRATA A ZSILUTCAI VONALON

100 SZEMÉLYES INTERNÁTUS. 10 INGYENES, 20 FÉLDIJAS HELY LÉTESÜL TEHETSÉGES SZEGÉNY FIÚK SZÁMÁRA

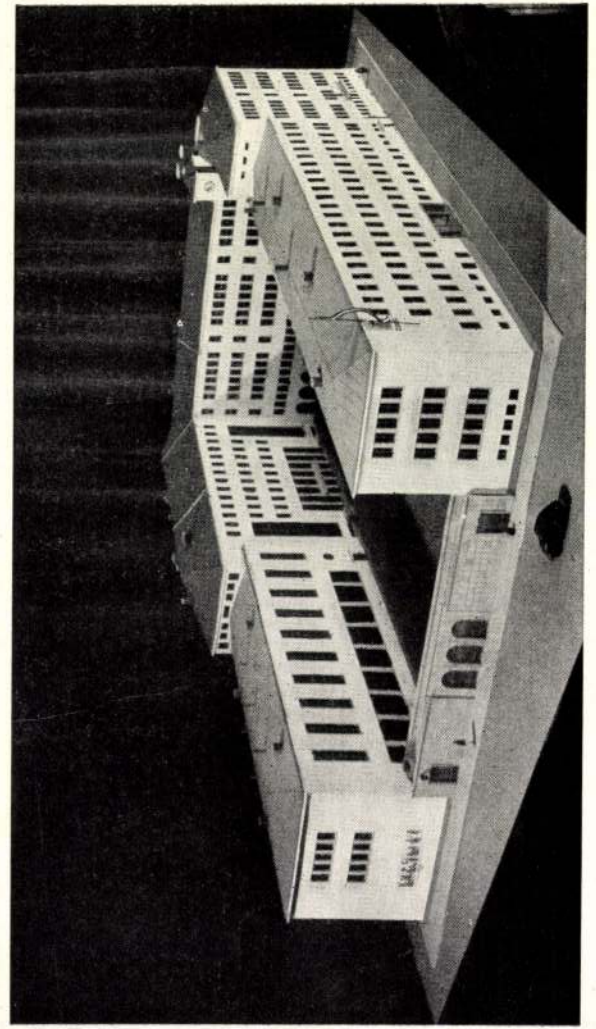

A KOLLÉGIUM LÁTKÉPE A DUNAPART FELŐL. BETEKINTÉS AZ ÁRKÁDOS UDVARRA, AMELYNEK NAGYSÁGA 3000 □-MÉTER

*

HÁROMMILLIÓ PENGŐ KÖLTSÉGBŐL MÁR CSAK HÁROMSZÁZEZER PENGŐ HIÁNYZIK. SEGITSEN ADOMÁNYÁVAL

*

ILYEN LENNE AZ ÚJ ISKOLA INTERNÁTUS NÉLKÜL

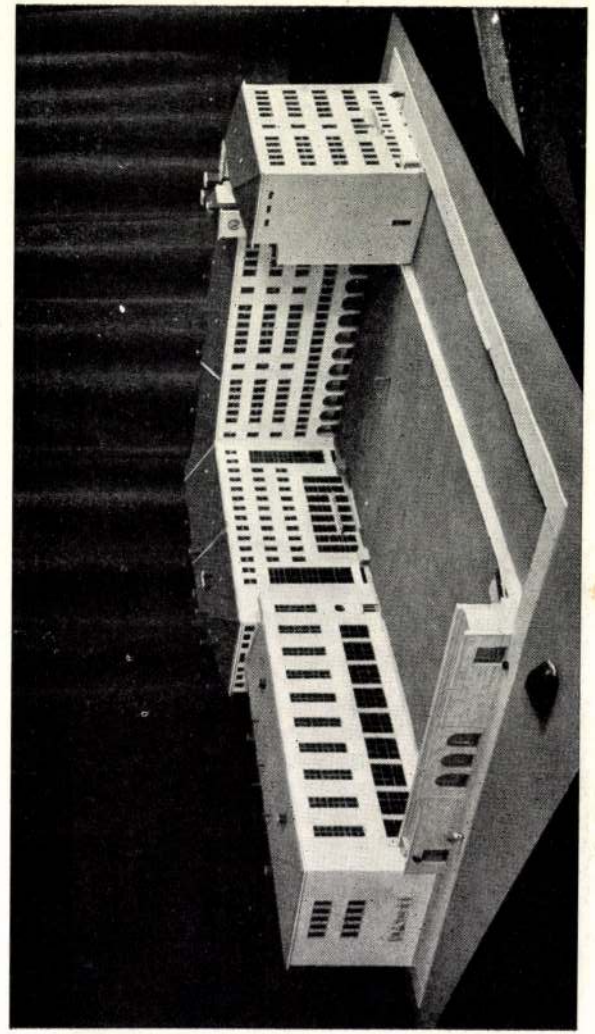

1941. I. KÖTET 1. FÜZET

ÉPITÉSZET

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPITÉSZEGYLET NEGYEDÉVI SZEMLÉJE

FŐSZERKESZTŐ:
FEŸÉR GYULA

SZERKESZTŐ:
PADÁNYI GULYÁS JENŐ

ÖSSZEÁLLÍTOTTA;
KESZELI KÁLMÁN

TARTALOM

	Oldal
Építés — viharban: *Padányi Gulyás Jenő*	3
Erdély, *Lehoczky György* rajza	
Ajánlás	5
Metamorphosis Transilvaniae: *Keszeli Kálmán*	6
Kalotaszeg: *Kós Károly*	12
Péchujfalusi Péchy Mihály	14
A Keresztyén Leányegyesületek székháza: *Lehoczky György*	14
Javaslat a középpolgári és a kiskeresetű családok lakásainak alaprajzi megjavítására: *Dr. Kotsis Iván*	16
A Budapesti Mérnöki Kamara székháza: *Wanner János*	21
1821—1941. Marosvásárhely: *Keszeli Kálmán*	24
Erdélyi műemlékeink védelme: *Kós Károly*	30
A gyulafirátóti prépostság romjai: *Lux Géza*	31
Építési napló	32

Felelős kiadó: MAREK LÁSZLÓ.
*Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest IV, Reáltanoda-utca 13-15. * Telefon: 18-53-30.*
Szerkesztőségi órák: hétfőn 5—½7-ig.
Előfizetés: tagoknak évi 3 P, másnak évi 8 P, egyes szám ára 2 P.

Egyes szám ára 2·50 P.

Staviteľstvo. — Štvrťočný obzor Spolku maďarských inžinierov a staviteľov. — I. sv. 1. č.

Spolok maďarských inžinierov a staviteľov pri sedemdesiatpäťročnom výročí svojho založenia vydáva tento obzor. V taký čas, kedy sa válečný očisťujúci oheň rúti Europou a staviteľstvo sa stalo zbraňou národnej kultury. My tejto zbrani, maďarskej konštruktívnej práci chceme zadovážiť česť. Naša úloha je dvojitá : zachovávanie starodávnych kultúrnych hodnôt a príprava k budúcim úlohám. Náš smer — verný tradíciam — je i europský, ale hlboko maďarský. Tieto úvodné myšlienky napísal do obzoru jeho redaktor Jenő Padányi Gulyás. Potom vidíme obrázky z prinavráteného Sedmohradska. Medzi starodávnymi maďarskými kostolmi, stavanými v duchu západného kresťanstva mátajú neobyzantské kostoly, núteno-stavané za dvadsaťročného rumunského panstva. Po článku, napísanom Ladislavom Péchym o staromaďarskom staviteľstve a po recensii o budapeštianskom dome Spolku kresťanských dievčat (projektoval Juraj Lehoczky) nájdeme návrh od Ivana Kotsisa, známeho profesora staviteľstva na budapeštianskej Politechnike, na nákres moderných a nových rodinných domov. Máme recenziu o budove budapeštianskej inžinierskej komory, ktorú projektoval Ján Kammer. S dnešnými obrazmi a hlavným námestím z r. 1821 mesta Marosvásárhely (Sedmohradsko) sa zaoberá Koloman Keszeli. Karol Kós, známý staviteľ a spisovateľ, ktorý i za rumunského panstva žil v Sedmohradsku, píše o ochrane pamiatok, Gejza Lux potom o stykoch medzi historickými pamiatkami a ľudovým staviteľstvom, — o súvislosti medzi gotickými oblokmi a gotickými trnácmi dedinských domčekov. Stavebný denník prináša mená remeselníkov, pracujúcich pri stavaní gernyeszegského kaštieľa. Je zaujímavé, že za 1790-tých rokov nenájdeme ani jediného rumunského remeselníka, ba ani rumunskej kultury v srdci nedávno pod rumunským panstvom žijúceho Sedmohradska. Naše umelecké prílohy : mapa a pamiatky Sedmohradska od J. Lehoczkého.

Graditeljstvo — tromjesečna revija Društva madjarskih inženjera i graditelja — Broj 1 svezak I. 1941.

Društvo madjarskih inženjera i graditelja izdaje ovaj list prigodom sedamdeset pete obljetnice svoga osnutka. U doba, kada Evropom huji oluja rata i odjekuje zveket oružja, graditeljstvo postaje braničem kulture. Zato hoćemo da proslavimo madjarski graditeljski rad. Zadaća nam je dvojaka : spasavati naše prastare kulturne vrednote i spremati se na rješavanje novih zadataka. Naša je smnernica duboko madjarska, ali u suglasju s našim tradicijama takodjer i evropska. Ovim mislima daje odjeka u uvodu naše revije naš urednik Jenő Padányi Gulyás. Zatim vidimo slike iz povraćenih krajeva Erdelja. Medju starodrevnim madjarskim crkvama gradjenim u duhu zapadnoga kršćanstva strše neobizantske crkve sagradjene nasilno za dvadesetogodišnjega rumunjskog gospodstva. Iza članka Lászlóa Péchyja o staroj madjarskoj arhitekturi i o budimpeštanskom domu Društva kršćanskih djevojaka (nacrt Gy. Lehóczkoga) dolazi prijedlog Ivána Kotsisa, profesora na graditeljskom fakultetu budimpeštanskoga Tehničkoga sveučilišta o novim, suvremenim osnovnim nacrtima za male stanove. Kritikujemo zgradu Budimpeštanske inženjerske komore, koja je gradjena po nacrtu Jánosa Wannera. Kálmán Keszeli usporedjuje sliku glavnoga trga Marosvásárhelya (Erdelj) od godine 1821. s današnjom njegovom slikom. Čuveni graditelj i pisac, Karoly Kós, koji je ostao u Erdelju i za vrijeme rumunskoga gospodstva, izvještava nas o zaštiti naših umjetnina. Géza Lux prikazuje vezu izmedju umjetnina i narodnoga graditeljstva — izmedju gotskih prozora i svedenih doksata madjarskih seljačkih kuća. Naš graditelski dnevnik nabraja imena obrtnika, koji su suradili kod gradjenja dvorca u Gernyeszegu. Zanimljivo je, da u srcu Erdelja, što je nedavno još bilo zaposjednuto od Rumunja, u doba oko 1790. ne nalazimo nijednoga rumunjskoga obrtnika, a kamoli vlastitu rumunjsku kulturu ! Priložak u bojama sadržaje zemljopisnu kartu i uspomene Erdelja, djelo Gy. Lehóczkoga.

Arhitectura. — Revista trimestrială Asociației Inginerilor și Arhitectelor din Ungaria. — 1941. Vol. I. nr. 1.

La aniversarea de 75 de ani dela înființarea Asociației Inginerilor și Arhitectelor din Ungaria apare revista aceasta. In vremuri, când furtuna războiului trece prin toată Europa, arhitectura a devenit o armă a culturii naționale. Noi vrem să câștigăm onoare acestei arme, onoare pentru arhitectura maghiară. Scopul nostru este dublu : păstrarea valorilor străvechi și pregătire pentru viitor. Tendința noastră este — cum totdeauna în trecut — de a fi europeană așa încât maghiară. Cu ideile acestea introduce redactorul Eugen Padányi Gulyás revista noastră.

Mai departe vedem tablouri din Ardealul reîntors. Printre străvechile biserici ungurești, clădite în spiritul creștinismului apusen, ne întâlnim cu bisericile în stil neo-bizantin, zidite în cursul ocupațiunii românesti de douăzeci de ani. După rândurile comemorative despre arhitectura străveche ungurească și după o recenzie despre palatul asociațiunii creștinești de fete din Budapest (plan : Gh. Lehóczky), scrise de către Ladislau Péchy, vedem proiectele lui Ivan Kotsis, vestitul profesor de arhitectură la universitatea tehnică din Budapest, despre case familiare mici și moderne. Mai departe este o critică despre planul palatului Camerei Inginerilor din Budapest, făcut de către Ioan Wanner. Coloman Keszeli face comparație între înfățișarea pieții orașului Marosvásárhely în anul 1821 și între cea din prezent. Carol Kós, vestitul arhitect și scriitor, cine a trăit în Ardeal și in timpul ocupațiunii românești, vorbește despre apărarea monumentelor istorice. Geza Lux prezintă relațiunile monumentelor istorice cu architectura populară, mai ales legătura între ferestrele gotice și ceardacurile ogivale ale caselor țărănești. Intr'un capitol sunt înșirate numele meseriașilor, cari au laut parte la ridicarea castelului din Gernyeszeg. Anexa noastră cromotipografică, care reprezintă harta și monumentele Ardealului, este opera lui Gh. Lehóczky.

ÉPÍTÉS - VIHARBAN

A régi törzs új hajtást ereszt: alapításának háromnegyed-százados évfordulóján bocsátja útjára Egyletünk a kezünkben lévő lapokat.

Mi az az erő, amely arra késztet bennünket, hogy ezekben a nyugtalan időkben, a vér és rombolás napjaiban is elindítsuk az *Építészetet*?

Munkánkra az a mély meggyőződésünk sarkal, hogy az építészet nemcsak az építészek ügye: az építészet szerszám és fegyver az egész magyarság kezében, amellyel országot épít és országot védelmez. Mi, építészek, akik mesterei vagyunk ennek a szerszámnak s különálló kiképzésünknél fogva katonái ennek a fegyvernek, égünk a vágytól, hogy hivatáskörünkben ápolt eszméink az egész magyarság eszméi, alkotásaink az egész magyarság védelme legyenek.

Nemcsak a körülöttünk égő világ veszedelmei teszik nyugtalanná napjainkat, az egész nemzet egy belső, szent nyugtalanságban él. A szellemi élet minden vonalán százféle változatban jelentkezik a magyarság nagy eszmélkedése, költők, írók, gondolkozók, tudósok, művészek munkáin át izzik a vágy: megtalálni a mértéket és módot, amellyel a nemzet ősi önmagát a születőben lévő új világrenddel egybeforrasztva, biztosítsa létét a jövő Európájában.

Ebből a munkából részt kérünk, ebben a munkában minden erőnkkel részt akarunk venni. Nem kerülgetjük az egyenes, tiszta magyar célt ködös elméletekkel. Nem búvunk esztétikai irányzatok akadémikus merevségei közé. Nem ismerünk el jogosnak nemzetközi elveket, amelyek a nemzetek létét és igényeit kétségbevonják, mert tudjuk, hogy igazi nemzetközi harmonia csak igazi nemzetek között képzelhető el. Nemzeti igényeinket viszont évezredes hagyományainkhoz híven mindig csak úgy kívánjuk érvényesíteni, hogy magyarságunk színével az örök emberi ideálok színképét is gazdagítsuk. Ahogyan nem ismerünk el jogosoknak elveket, melyek a magyarság igényeivel nem számolnak, úgy nem ismerünk magyarságot sem, amely ne akarna minden gondolatával, minden alkotásával benne élni az egyre tágabb láthatárú emberi közösségben.

Részt akarunk venni Európa újjáépítésében s azt valljuk, legjobb munkát azzal végzünk, ha minél hamarabb és minél tökéletesebben újjáépítjük azt a darabját, melyet a sors ránk bízott: hazánkat. Tekintetünk egységben látja a várost és a falut, az ország minden részét, ahol a magyarság él. Eltökélt szándékunk, hogy amit a tudomány és művészet csak tehet, azzal megjavítsuk, szebbé tegyük a magyar élet kereteit.

Sok tennivaló van. Sokan nincsenek még tisztában azzal, hogy számtalan fontos kérdésünk lényegében építészeti kérdés. Ha ma a magyar menekül a faluból s kerüli még a kis városban való telepedést is, annak egyik főoka, hogy a *pesti homok és sár*, melyet Széchenyi panaszolt, kitakarodott ugyan Pestről, de még megüli a vidéket! Szép és jó utak, kedves házsorok, takaros épületek, rend, tisztaság, hagyománytisztelet, kultúra: mind elsősorban az építészeten keresztül mutatkoznak meg. De nem mutatkoznak. És ha ma a magyar a nagyvárosból a természetbe menekül, ha kerüli, gyűlöli azt, ami a várost várossá tehetné, ez megint elsősorban építészeti kérdés. A nagyvárosokat nem építészek építik, csak építészekkel építtetik. A kéz a miénk, a gondolat nem tőlünk származik, azt még a pénz, a haszonlesés, az idegenség irányítja, holott az egészség és a szépség kellene, hogy irányítsák. De azt sem őrizzük, amink van. Házainkat, városainkat nem tartjuk karban, nem javítjuk, nem csinosítjuk. Panaszkodunk, hogy kevés műemlékünk van s a meglévőket veszni hagyjuk. Történeti öntudatunk, magunk megbecsülésének kérdése: jelentékeny részben szintén építészeti kérdés. Még itt egy lehetőség — talán az utolsó! — hogy lebontsuk a gazt, a port régi várainkról, templo-

mainkról, házainkról, visszahelyezzük őket az életünkbe s ugyanakkor gazdagabbá tegyük önmagunkat saját elfelejtett multunkkal. Erre a kötelességünkre végzetes intéseket kaptunk Erdélynek azzal a darabjával, melyet tavaly ismét magunkhoz ölelhettünk. Látjuk a nyomait annak a vakmerő kísérletnek, amellyel történelmünk képét bizánci vonásokkal akarták meghamisítani! Alig lehet botorabb feladatot vállalni, mint egy táj, egy társadalom egységébe idegen építészetet belehazudni. Megkísérelték, nem sikerült. Erdély földje és multja büszkén és méltóságteljesen néz át ezen a húsz esztendőn. Végzetes volna azonban a magyarságra, ha fel nem ismerné feladatát, melyre a mult és jelen minden parancsa kötelezi: ápolni, helyreállítani és tovább építeni ezeresztendős kultúrális folytonosságában Európának ezt a legkeletibb táját!

És itt van előttünk a ma és holnap millió új feladata, amelyeket a mi időnk szab elénk: sohasem hallott, izgalmas új kérdések, amelyek megoldásában nem segít semmi régi minta. Ezeket a megbízásokat korunk teszi rajzasztalunkra s nekünk csak a kor és a feladat szelleméből lehet és szabad merítenünk: legfeljebb észjárásunk fog zamatot adni a mindenkori legjobb megoldások magyar válfajának.

Hittel és jószándékkal, magyar világnézetünk erejében bízva, látunk a munkának s örömünk és megnyugvásunk, hogy ezt a hetvenötesztendős Magyar Mérnök- és Építész-Egylet falai közt végezhetjük. Nemcsak tekintélyét, de tisztes hagyományait is magunkra ölthetjük s így fordulunk a magyar építészek, a magyar építés ügyét szívén viselő művelt magyar közönség felé, jóindulatú bizalmukat és segítségüket kérve kezdeményünkhöz. De úgy érezzük, még valakit kérnünk kell. Hogyan is szoktuk a meginduló új építkezés naplójába írni? Írjuk az *Építészet* homlokára is ugyanezt: *Isten nevében kezdjük el!*

Üzenet élő, megszünt és ezután induló lap-társainkhoz:

Az ÉPITÉSZET más feladatra vállalkozott, mint amelyet bármely laptársunk is vállalhatna. Ezért kérjük, ne fogadják e lapokat a konkurrens gyanakvó pillantásával. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet tekintélyével és anyagi függetlenségével azokat a tennivalókat szeretnék ellátni, amelyeket mai közmüvelődési és anyagi körülményeink közt a magánvállalkozás által fenntartott folyóiratok eddig csak áldozatként és csak csekély mértékben vállalhattak, halott minden építész úgy érezte, hogy ezeket a feladatokat is vállalni kell. Az építészeti irodalom arcvonalát nem gyöngiteni, hanem gyöngélyben védett szakaszait megerősiteni: ez legfőbb szándékunk.

45—46. szám. LXXI. kötet. Budapest, 1937 november 7.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye

OFFIZIELLES ORGAN DES UNGARISCHEN INGENIEUR- UND ARCHITEKTEN-VEREINES

BUDAPEST, IV., REÁLTANODA-UTCA 13—15

ALAPÍTÁSI ÉV: 1866 TELEFON: 185-330 GRÜNDUNGSJAHR: 1866

Melléklete: „A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYÉNEK HAVIFÜZETEI"

TARTALOM: A háborút követő évek építőművészetének tanulságai. Padányi Gulyás Jenő. 305. oldal. — Magasépítmények villamos berendezéséről. Borus Ferenc. 312. oldal.

SZEMLE. Ujabb szempontok a cukorraktárak építése körül. Retter Károly. 313. oldal. — A francia Észak-Atlanti-óceáni szolgálat 1937. elején. Thoma Albert. 314. oldal. — Elektromobilok a villamostelepek szolgálatában. Borus Ferenc. 314. oldal.

SZAKIRODALOM. Rovatv.: Dr. Lósy-Schmidt Ede. Hermina főhercegnő budapesti emlékkápolnája. Ifj. Csemegi József. 314. oldal. — Budapest Székesfőváros statisztikai zsebkönyve. 1937. Dr. Tyrman Miklós. 314. oldal. — Hütte Taschenbuch der Stoffkunde. (Stoffhütte.) Dr. Tyrman Miklós. 314. oldal. — Magyar szerzők irodalmi munkássága 1936—37-ben a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén. 315. oldal.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK. Személyi hírek. 315. oldal. — Tervpályázati eredmények. 315. oldal. — Az energia Világkonferencia II. Vegyészmérnöki Kongresszusa. 315. oldal. — A soproni Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kar ünnepélyes megnyitása. 315. oldal. — Tudósítás az Anyaegyletben tartott szakosztályi ülésekről. 315. oldal. — A mű- és középítési szakosztályok 1937. évi március hó 8-án tartott szakosztályi ülésének jegyzőkönyve. Módos Ferenc. 315. oldal. — A bányászati és kohászati szakosztály 1937 május 23-án tartott tisztújító ülésének jegyzőkönyve. Dr. Kiss László. 316. oldal. — A mű- és középítési szakosztályok 1937 május 24-iki ülésének jegyzőkönyve. Bardon Alfréd. 316. oldal.

A háborut követő évek építőművészetének tanulságai.

PADÁNYI GULYÁS JENŐ.

Tegnap mult tíz esztendeje annak, hogy első felolvasásomat tartottam ebben a teremben. Felolvasásom címe volt: *A háború előtti évek építőművészetének tanulságai* s akik visszaemlékeznek erre az időre, tudhatják, mily hangos vitáktól volt zajos egyletünk jó néhány szakosztályi ülése abban az időben egy olyan elmélet körül, amely szövevényes és bonyolult okfejtéssel keverte össze az építészet secessziós vajúdását a *magyar stílus* ügyével, mindkettőt gyökeresen félreértve. Adatokkal, képekkel s teljes meggyőződésemmel szálltam szembe akkor ezzel az elmélettel s elégtétellel állapíthattam meg, hogy szerény felolvasásom nem tett rossz szolgálatot a helyes építészeti véleménykialakítás szempontjából.

Ma látszatra semmi különös ok nem forgott fenn, amely felolvasás megtartására indíthatott. Szeretném azonban előrebocsátani, hogy nem is a tizedik évforduló külsőleges alkalmát ragadtam meg, amikor az elnöki helyet, — amellyel a mélyen tisztelt szakosztályok időközben megtiszteltek, — az előadó helyével cseréltem fel.

Többször olvashattuk a szakirodalomban, hallhattuk előadások és felszólalások keretében, hogy az építészet fejlődése a legutóbbi tizenöt esztendő gyökeres átváltása után egy bizonyos nyugalmi helyzetbe került. Magam is így ítélem meg a fejlődés alakulását s éppen ezt az átmeneti, a fejlődés szempontjából talán úgyszólván csak pillanatnyi nyugalmi helyzetet szeretném felhasználni arra, hogy *az eddigi eredményeket számbavegyük s az esetszerű hiányokra, valamint korunk mai szükségleteire egy rövid pillantást vessünk.* Ezt a vizsgálódást, mint tíz évvel ezelőtt, most is *magyar viszonyaink szempontjából teszem,* eleve lemondok tehát arról, hogy az építőművészet világhelyzetével, vagy akár csak az európai helyzetképpel általánosságban foglalkozzam s úgy vélem, így is elég nehéz feladatra vállalkoztam.

*

A magyar építészet híven azokhoz a kötelékekhez, amelyek a nyugati, helyesebben mondva, az európai keresztyén kultúrával ezer év óta összekapcsolják, becsületesen megharcolta a maga harcát itt a délkeleti végeken. Felszámolta a háborúelőtti évek történetszemléletét (hisztorizmusát), s végérvényesen szakított azzal a felfogással is, amely legalább a feladatoknak egy bizonyos körében, a történeti formák érvényességét állította. A szakításnak ezt a végérvényességét az új építészetnek az egyházi építészetben kivívott diadala pecsételte meg. Nem szimbólikus, hanem egyszerű, száraz történeti tény az, hogy a templom, amely régibb korokból a stíluskorszakok elején újhódott meg építészeti szempontból, amely vezetett és irányt mutatott, ezúttal az utolsók közt szívlelte meg a bibliai intelmet: *szükség néktek újjászületnetek.* És nem az építészet, hanem az egyházak hibája, ha ma még az új templomépítészet nem tart ott a fejlődésben, ameddig a világi építészet már eljutott. Meg kell mondanunk, hogy az építészek szíve, képzelőereje és képessége ma már készen áll s vágyva vágyik arra, hogy a mai ember templomait megépítse s ha erre nem kerül mindig sor, az az egyházakon mulik. De meg merjük mondani azt is, hogy az egyházak vétkesen mulasztanak, ha felfogásuk maradiságát fel nem adják s az építészet új szellemét szolgálatukra nem hívják. Nagyon szomorú volna, ha az egyházak felfogása nem tudná követni az építészetet azon az úton, amelynek határkövei a hazugságok, a hipokrizis, az üres cifraságok megtagadása voltak, s amelyet a rend, az őszinteség és az egyszerűség iránti vágyakozás szelid fénye világít meg számunkra. Halljuk azonban a kifogást: az új építészet templomai túlságosan ridegek, furcsaságaikkal nem vonzóan, de sokszor riasztóan hatnak, nem egyszer sivárok s nem tükrözik vissza az egyházak történeti méltóságát. Feltéve, de hál'Istennek sokszor meg nem engedhetve, hogy mindezek a kifogások helytállóak, kérdjük: hát azt vélik egyházaink, hogy ők készen kaphatják az eredményt? Azt vélik, hogy a templomnak nem maga-magán, hanem bérházakon és gyárakon keresztül kell megigazulnia s egyszerűen átléphetnek a keresés, a vajúdás, sőt ha kell, a feltevések fejlődési fokozatain? Azt vélik, hogy miközben millió pengők erejét árasztják a szellemi restség, az ízléstelenség és a jószándékú tehetségtelenség malmára, ez a malom valaha is megőrli nekik az új kenyérhez való lisztet? Nem lehet konokul bezárkózni a régi stilusok álcáiba, s a kispolgári fantázia templomképzeteivel csak hazudni lehet az egyházak

[1] Szerzőnek a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet mű- és középítési szakosztályai 1937. május hó 10-i ülésén felolvasott előadása.

1. ábra. Átadáskor felvett fénykép.

történeti méltóságát. Mélységesen fájlalnunk kell, hogy — ritka kivételeket nem tekintve, — az egyházak építészetének általános elmaradottságát kell megállapítanunk, de egyben bizunk is abban, hogy építészeink — sokszor a megnemértést, a visszautasítást s a hivő ember formakeresésével járó tévedések ódiumát is magukra vállalva — meg fogják alkotni a templom új formáját, ezzel is közelebb hozva a mai ember lelkét az egyházhoz és Istenhez.

Az elmondottak figyelembevételével is nyugodtan állíthatjuk, hogy a magyar építészet a történelmi formákhoz való ragaszkodást felszámolta, mert általánosságban gyökeresen ellenkezik felfogásunkkal az, hogy bármely feladatot is valamely elmult kor stilusában kellene megoldanunk s akiknek felfogása ezzel ellenkező, azok vagy nevetséges, vagy tiszteletreméltó kivételek, de mindenképen kivételek.

De nemcsak a hisztorizmust számolta fel végérvényesen háború utáni építészetünk, hanem sikeresen vetkőzte le a szecessziót is. Ez annál inkább válik dicséretére, mert a szecesszió nálunk bizonyos vonatkozásban jó ideig azon a címen hosszabbította meg létét, hogy *magyar stílusnak*, vagy szerényebben *magyaros stílustörekvésnek* címeztette magát. Ennek a megejtő címnek elég sokáig nehezen tudtunk ellentállni s bizony nem egy fővárosi és vidéki magán-, sőt középületünk fogja hosszú ideig hirdetni a magyar építészeti kultúra felszínességét és azt, hogy jelszavaktól oly gyermeki könnyűséggel vezethető volt. Más országban ez nem volt így, a szecessziót sem Bécsben, sem Berlinben, sem Párisban nem kiáltották ki osztrák, német, vagy francia stílusnak. Most már átestünk és túl vagyunk rajta.

Az utolsó tíz év alatt nálunk is végigsepert az új építészeti felfogásnak az a tisztító szele, amely lehetett sokszor kényelmetlen, lehetett kissé hidegen metsző, de amely végre megszabadított bennünket alkalmatlan ócskaságainktól s a bizonytalanság tétova érzésétől is. Sűlyosan visszaélnék hallgatóim türelmével, ha ennek az átalakulásnak eredményeivel részletesen foglalkoznék, mert szakosztályaink minden szerénytelenség nélkül elmondhatják, hogy ezt a nagy átlakulást úgyszólván egyidejűen élték át Európával, Európának azokkal a vezető szellemeivel, akik építészi gondolkozásunk irányát bizonyára hosszú időre megszabták.[2] De visszaélnék hallgatóim türelmével akkor is, ha az elért és mindnyájunk által ismert eredményeket képekben bemutatnám, mert csak ismétlésekbe bocsátkozhatnék. Még azok, akik előadásainkat nem látogatják is, feleslegesnek éreznék beszámolóm ilyen részleteit, mert az új építészet eredményei ma már közkincset alkotnak: hosszú sora a kitűnő bérházaknak, iskoláknak, irodaházaknak, gyáraknak és középületeknek minden szónál és fényképnél szebben és meggyőzőbben hirdetik korunk építészetének igazságát, őszinteségét és jóságát, magam pedig a legkevésbbé sem pályázom az eszmék első hirdetőinek babéraira, sőt ez alkalommal is tisztelettel és lojálisan nyujtom át az érdemet őnekik.

2 Elég, ha e helyen Dr. ing. *Bierbauer* Virgilnek, Dr. *Kotsis* Ivánnak és *Orbán* Ferencnek ugyanerről a helyről több ízben tartott emlékezetes előadásaira utalok.

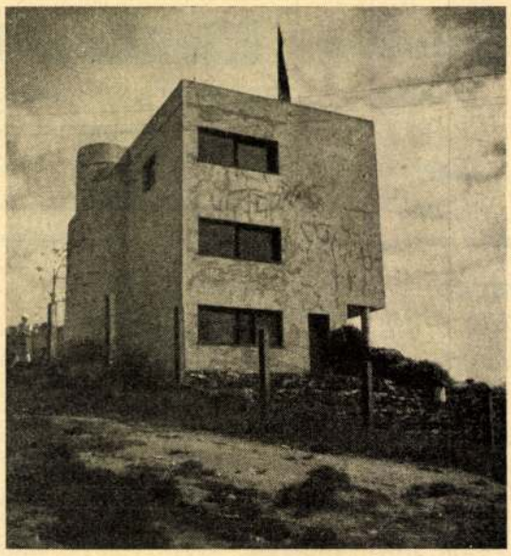

2. ábra. Néhány évvel később felvett fénykép.

Mint előljáróban mondtam, ez alkalommal szerényen csak arra vállalkozom, hogy a kritika egyoldalúságától ment tanulságokat szűrjek le, lehetőség szerint mindnyájunk s különösen a magyar építészet ügyének előmozdítására.

Talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy új építészetünk egyik legjellemzőbb s igen régi hiányt pótló eredménye a városi lakóház, szorosan véve a bérház megalkotása volt. Tudatosan használom a *megalkotás* kifejezést, mert a *megjavítás* és *fejlesztés* nem volna elég kifejező. A nagyvárosok fejlődésével hirtelen szakadt nyakunkba a jó bérlakás megalkotásának gondja, amelyet formai szempontból hiába igyekeztünk paloták hasonmására építeni, beépítés szempontjából pedig nehezen tudtunk szabadulni a telkeknek, mint önálló magántulajdoni egységeknek, körülépítése gondolatától. E kérdésnek gazdag irodalma van. E helyen csak annyit mondhatok, hogy ezt a feladatot sem a hisztorizmus, sem a szecesszió megoldani nem tudta. A megoldáshoz az építészet új szelleme volt szükséges, amely végre nem egyes bérháztelkeket s nem egyes bérházakat tekintett, hanem azokat egész összefüggő, egymásra utalt, kényszerű egységben tekintve, megteremtette a csatlakozó udvaroknak, illetve a sávos beépítéseknek rendszerét; a külső kiképzésnek a szerkezetből, anyagból, jó megvilágításból folyó becsületes és egyszerű megoldásával pedig végre, — hogy így mondjuk, — színvallásra bírta ezt az épületfajtánkat, amely oly hosszú időn át élt álruhában. Ha meggondoljuk, mily túlnyomó nagy többségét teszik épületeinknek éppen a bérházak, valóban azt kell mondanunk, hogy a bérházak képével (ideértve fogalomszerűen a belvárosok üzletházait is), nagyvárosaink képe is átalakult, megjavult. Nem találkoztam még, — egyébként bármily konzervatív ízlésű — emberrel, aki belvárosunk s új városrészeink modern bérházainak formai megalkotását kifogásolta volna, jele ez annak, hogy a mai bérházformát kielégítőnek, jónak és szépnek érezzük. Más lapra tartozik a bérházak lakásainak abból a szempontból való megoldása, hogy vajjon megfelelőek-e mint otthonok? Sok esetben tárgyiasnak kell elfogadnunk azt a kifogást, hogy mind a helységek méretezése, mind a szerkezeti könnyítésekből folyó zaj elleni szigeteltségök szempontjából sok a kívánni való, ami miatt nem egy esetben valóságos konjunktúrája áll elő, egyébként sok más hibájuk ellenére is, a régi bér-

ház-lakásoknak. Rá kell mutatnunk azonban arra is, hogy ez a hiba nem építészetünk, hanem a bérházspekuláció terhére irandó s megjavítása az igények fejlődésével s az egészséges verseny következtében biztosan várható. Kötelességünk a szakember felelősségtudatával inteni a spekulációt annak a régi tételnek az igazságára, hogy a *jobb* előbb-utóbb legyőzi az *olcsóbbat*, mi építészek pedig tudunk jobbat is alkotni, ha azt számunkra lehetővé teszik.

Teljes elismeréssel adózva a nagyvárosi bérházalkotásoknak, rá kell mutassunk viszont arra, hogy a szabadon álló családi ház, különösen pedig a kisjövedelmű emberek családi háza egyelőre csak *tartozik* rovatunkon említhető meg. Ez a feladat valahogyan elmaradt gondjainkból, illetve, — nem akarom éppen azt mondani, hogy áldozatul esett a nagy tisztító szélvésznek, — egyelőre megoldatlanul áll előttünk.

Talán nem szükséges az elmondottak után magyaráznom, hogy szívvel-lélekkel az új építészet hívének érzem magam s elveit semmiféle régi elvvel helyettesíteni nem tudnám. De éppen ebből az álláspontomból kifolyóan határozottan állást kell foglalnom az ellen, hogy a kisjövedelmű emberek családi házaira eddig teremtett azok a megoldások, amelyeket éppen a szaksajtó egy része, mint az új építészet diadalait mutat be, végérvényeseknek fogadjuk el. Ellenkezően: híven az új építészet legfőbb alapelveihez, az őszinteséghez és becsületességhez, nem habozom kimondani, hogy ezen a téren mulasztásban vagyunk. Nem kívánok sok szót vesztegetni az első évek túlbuzgóinak arra a tévedésére, hogy a jó, modern kis családi háznak laposnak kell lennie, mert ezen ma már túl vagyunk s aki ilyet állít, annak számolnia kell a szakértő építészek mosolyával. De szembe kell szállanom azokkal, akik ezeket a házakat mint követendő, szép, ocsó és gazdaságos megoldásokat állítják a kispénzű közönség elé. Valljuk inkább be, hogy ezek átmeneti megoldások, amelyeken a fejlődés közben át kellett, úgy látszik, esnünk, de amelyeknél ma már jobbat is tudunk. Azért hogy egy épület az átadása napján hatásosan lefényképezhető, ebből még nem következik, hogy jó is. (1. ábra.) Ha vesszük magunknak a fáradságot s lefényképezzük néhány évvel később, — hiába teszünk színszűrőt a lencse elé s hiába várjuk meg a felhőket, hogy szép legyen a felvétel, bizony a felhők nem a szépséget, hanem a szélvészt és esőt fogják eszünkbe juttatni, amely kiméletlenül ott hagyja nyomait éghajlati viszonyaink közt minden olyan házon, amelyet párkány nélkül építünk. (2. ábra.) Az sem őszinte dolog, ha az épület nyugodt, vízszintes lezárásáról beszélünk, kilátásvédelmet emlegetünk s miután házunk fényképe megjárta a folyóiratokat itthon és külföldön, akkor szépen az építtető nyakába akasztunk annyi bádog kéménytoldót, ahány kéményt csak terveztünk. (3. ábra.) Ezek a kémények ugyanis a terveken valami túlzott szerénységgel éppen csak 40—50 cm. magassággal állnak ki a lapos tetőből, ez viszont nem elégséges arra, hogy a kéménynek huzata legyen. Kérdem, az-e az új *tárgyilagosság*,[3] hogy letagadjuk a terven és fényképeken azt, hogy kémény pedig kell? Őszinte dolog-e úgy sürögni-forogni a fényképezőgéppel a ház körül, hogy kémény pedig ne lássék; úgy rajzolni az axonometriát, hogy a kémény azon eltünjön, holott pedig minden józan járókelő, aki a ház mellett elhalad, elsősorban is 3—4 kéményt lát meg, melyek, mint a kopasznyakú csirke a fejét, úgy viselik a különböző idétlen kéménytoldókat. (4. ábra.) Csak kuriózumként említem azt az esetet, amikor a tervező a kéményt, mint építészeti motívumot, bár nehéz sóhajtással, belekomponálja a homlokzatokba. (5. ábra.) Hogy szép-e ez, abban körülbelül egyet értünk, de hogy melyik eljárás őszintébb, arról gondolkozni lehet.

Kis családi házaink megoldása sok más szempontból is hemzseg a különféle komolyság nélkül való fogásoktól, amelyek az új építészet igazi szellemével össze nem egyeztethetők. Kérdezhetnők, hogy micsoda rendeltetése van az emeleti terraszok nyitott tetejének, amely sarokoszlopra állított koszorúfallal van körülszegve s mestergerendákkal behálózva? (6. ábra.) Még nem láttam házat, amelyen ezek a gerendák legalább befuttatva lettek volna, de hiszen honnan is futott volna rájuk növény? Tudni szeretnők, vajjon mikor ezeknek az épületrészeknek a költségeit az építtetőnek megokolták, ugyan mi címen javasoltak e célra 100 vagy 200 pengőt: *a tér kubuszos körülhatárolása* címén talán? Szerény nézetem szerint a mai viszonyok közt a kisember penze egyéb módon volna felhasználandó. Hallatlanul sok jóhiszemű mulasztás történik a napfény és a levegő ürügye alatt. Hogy a lakás világos és levegős legyen, ezt elég régóta tudjuk, valamint azt is, hogy ezen a téren a régi építészet nagyon sokat hibázott, különösen a bérházakban. Azok a megoldások azonban, amelyek a ház egész oldalfalát (sokszor teljesen fel sem nyitható) üvegfelületnek képzik ki, amelyet aztán igen drága kitámasztó ernyőkkel kell a nap ellen megvédeni, hazugnak és avultnak tűnnek fel. Hazugnak azért, mert nem igaz az, hogy az ember a lakásban ugyanolyan szabadon kívánja magát érezni, mint házon kivül. Ha így volna, nem húzódna házba. Amióta az ember házat épít — de talán az állatvilágot sem véve ki — azt mindig a természettől való védelem, elhúzódás céljából tette, amelyre bizonyos éghajlati körülmé-

[3] Neue Sachlichkeit.

3. ábra. Nyugodt vízszintes lezárás néhány kéménytoldóval.

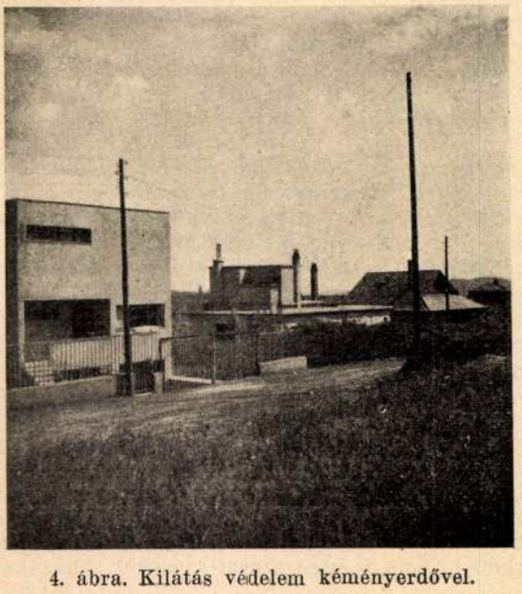

4. ábra. Kilátás védelem kéményerdővel.

5. ábra. Lapostető kémény architekturával.

6. ábra. Lukas vasbetontető lugas nélkül.

nyek közt kényszerítve érzi magát. Ha ezek az éghajlati körülmények (hideg, szélvész, zivatar) beállanak, akkor nemcsak, hogy nem szereti *a természettel való minél teljesebb összeforrást*, hanem ellenkezően, minden mesterséggel elzárkózni igyekszik s ami rendkívül fontos: látni sem szereti a természetet. Badarság arra gondolni, hogy bárki is kedvét leli abban, hogy felhőszakadás közben óriási üvegtáblák mögött ülve nézze, mint csapkod a villám, mint zörgeti az üveget a mennydörgés és hogyan ömlik végig a zivataros eső a szoba egész üvegoldalfalán. Már pedig éppen ilyen időben szeretünk házba vonulni. Ha ugyanis szép idő van, akkor a házból kimegyünk s a napot és levegőt, az egész természetet sem nagy, sem kis ablakon keresztül, hanem házon kívül szeretjük élvezni. S ezért nevezem az ily megoldást hazugságán kívül avultnak is, mert nem számol a modern embernek azzal a felfogásával, hogy szép időben nem ül a házában.

Tudatosan kerültem az esztétikai megokolásokat, mert az újépítészet sem — vagy csak ritkán — hivatkozik ilyenekre. Többnyire a célszerűség, egészség és olcsóság jelszavait halljuk emlegetni, amelyek (mint jelszavak) minőségi szempontból, semmivel nem értékesebbek a secessiós idők magyarosságának jelszavainál. Egyszerűen formai, esztétikai törekvéseket takarnak, amelyeket nem egy esetben a gazdaságosság és szakszerűség *ellenére* valósítanak meg. Ez volna az új építészet tárgyiassága? Ha igen, úgy más-más világban élünk, mert a magam részéről ezt egyszerűen *ámításnak* nevezem, amelyet a kisember nehezen szerzett fillérei érdekében le kell leplezni. Hangsúlyozom, ezek a megállapításaim kifejezetten a legkisebb családi házakra vonatkoznak, mert itt érzem a leginkább az eljárás igazságtalanságát. És amikor az ily házak folyóirati közleményei mellett azt olvasom, hogy: *a feladat az volt, hogy egy kisebb család részére a legnagyobb takarékossággal kényelmes lakás építtessék*... magamban elpirultam a tervezők helyett s csak akkor nyugodtam meg, amikor a mondat végére értem: *a törekvés az volt, hogy minél egyszerűbb kubus létesüljön.* Ez már igen, ez becsületes vallomás. Hogy a *kubus egyszerű legyen*, mindenáron, amint azt az ismert s a kor eszméivel haladni szerető iparmágnás lapidárisan a következőképen hozott az építésze tudomására: *Es soll — Kost was Kost — einfach Sein.* Nos, ezzel a *Kost was Kost Sachlichkeit*-tal egyszer becsületesen le kell számolnunk, még pedig a haladás, a fejlődés, az új építészet elvei igazi érvényesülésének érdekében.

Az sem áll, hogy az ilyen házak nyugalmat visznek a városképbe. Az igazság az, hogy az ilyen kis házak rendkívül zavarják és nyugtalanítják a meglévő városképet. Nem is igen szeretik ezeket a házakat más-

kép lefényképezni, csak egészen külön s a nagy kiállítások foto-montage-aiból mindig úgy éreztem, hogy azok az építész tudatalatti nagy vágyódásának kifejezői egy olyan egység után, amelyet nem zavar meg a való életnek a multtal egybefonódott sokfélesége. (7. ábra.) Egyik gellérthegyi házunk bejárta úgyszólván a világsajtót s csak egy lépést kell oldalt lépnünk a felvevő géppel, hogy szemünk elé táruljon a tömegek közötti összeütközés. Ez megismétlődik úgyszólván minden esetben. Nem tekintve azt, hogy a bemutatott *supramodern* ház tervezője ugyanabban az évben ugyanazon a dombon, 400 méterrel délre egy rokokó kastéllyal is szolgálni kívánta a városkép nyugalmát és egységét. Bizony nehezen eldönthető kérdés ez. (8. ábra.) Elvégre az újabb ház bizonyos joggal számít arra, hogy a régibb ház hamarabb eltűnik s akkorra köröskörül egyforma házak lesznek majd, kivéve a saját rokokó kastélyát. Egyes utcák szinte szimbólikusan mutatják ezt a nagy egyveleget. A bemutatott új társasház magában véve egyike a legsikerültebb enemű alkotásoknak, de ha végignézünk az utcán, közvetlenül mellette barok lakóház áll (szintén egyik legsikerültebb enemű műve mesterének). (9. ábra.) S hogy a visszaemlékezés teljes legyen, ott áll a háttérben a secessiós idők egyik legsikerültebb bérház példánya. (10. ábra.) Egy sorjában egy egész kis fejezet a magyar építészet utolsó 30 évének történetéből. Ismétlem, a városkép egysége a mi átmeneti korunkban nagyon nehéz probléma s szerényen célzunk csak arra, hogyha kölcsönösen és mindig elkerülnők a (nem is megokolt) szélsőségeket, nyugodtabb békésebb képet kapnánk. (11. ábra.)

Még egyszer vissza kell, hogy térjek a kispénzű emberek családi házaira, ezúttal azok belsejére. A túlzások, a *Kost was Kost* egyszerűsítés, bizony erősen kikezdte ezeknek a belső megoldásoknak otthon-jellegét is. Ízlés dolga lévén, hogy hogyan legyen berendezve valamely lakás, erre részletesen kitérni nem kívánok. Kifogásolnom kell azonban azt, hogy a kisember háza semmi más módon ne legyen berendezhető, mint újonnan vásárolt, modern és sokszor csapnivalóan rossz és kényelmetlen bútorokkal. A legrosszabb szecessziós bútorok kényelmetlenségével és haszontalanságával vetekszenek néha ezek. De micsoda önámítás kell annak a feltételezéséhez, hogy a házépítő kisjövedelmű ember új bútorokat is képes venni? Tudjuk jól, hogy ez nem így van. Már pedig azt is tudjuk, hogy a szélsőséges modorban tervezett lakások hallatlanul kómikusan hatnak régi bútorokkal. A legtöbb család, még ha régi bútorai általában rosszak is s azok nagyrészétől szabadulni akar, mindig őriz egy-két szép régi, jó bútort és képet. Megállapítható, hogy a közelmult *új építészete* ezzel nem igen szá-

molt, vagy pedig közönsége oly körökből került, amely a régivel, a multtal inkább szakitani, azt inkább felejteni akarta, semmint az emlékekkel a kapcsolatot megőrizni. Már pedig a családi ház fogalmával ez éles ellentétben áll. Egészen másképen képzeljük el a magyar családok házát, mint azt a weimari Németországban Dessau építészei számunkra előírni szerették volna. Igenis, el tudjuk képzelni a napfényt és a derűt olyan keretek közt is, amelyek nemzedékek egymásután gyűrűző rendjeit is ellátják a művelt emberi otthon hangulatával és melegségével s anélkül, hogy egy lépést is feladnánk a haladás elvéből. A családi ház az építész legszentebb feladata. A magyar családi házak a társadalom várai, a magyarság élethalálharcának bástyái, amelyekben a legmaibb követelményeknek szorosan egybe kell fonodniok a hagyományok nevelő erejével.

Szembe kell szállnunk azzal a felfogással, amely szerint vagy idétlen ládákba kell vonulnia a magyar családoknak, vagy pedig rossz levegőjű, sötét odukban kell tovább sínylődniök. (12. ábra.) Ez rosszhiszemű és hazug beállítás, amellyel szemben rá kell ébresztenünk a társadalmat arra, hogy minden művelt európai nemzet megtalálta a legalkalmasabb formákat a kis családi házakra, anélkül, hogy a dessaui elvek képtelen és száraz akademizmusába merevedett volna. Sőt magában Németországban látjuk ennek legmeggyőzőbb bizonyítékait, ahol a divatos és a nemzetközi sajtó által világgá kürtölt kiállítási kísérletek épületei mögött szilárdan állanak a német talajon a kispolgár családi házai, nem csőlábakon, pillangókként a mezőn libegve, de odateremtve, mintha onnan nőttek volna ki a fákkal és a bokrokkal, amelyek körülveszik. (13. ábra.) Szabad-e lovagvár-romantikát emlegetni, amikor tudjuk, hogy ellenkezően, romantika helyett spártai egyszerűségről van szó, amely jóval megelőzte Hitler rendszerét s élt és virágzott a weimari Németországban is. S csak a sajtó misztikus törvényei okozhatták, hogy a Fahrenkampok, Tessenow-k, Schmidthennerek, Dudokok neveit időnként elmossák olyanokéi, akikről tudni se szeretnénk. Ez is az új ember rendje, egyszerűsége és derűje s vajjon lehet-e, szabad-e azt hirdetnünk, hogy csak amaz az igazi? Szabad-e, lelkiismeretes dolog-e bevonni a kisember törpe vagyonkáját kétesértékű kísérletek köreibe? Úgy vélem, nem szabad s gyáva ember az, aki ezt ki nem mondja. És ezt a haladás, a család fogalmának, a társadalom szemléletének tisztultabb, modernebb szellemében kell megtennünk. Szánalommal és sajnálkozva kell azokra gondolnunk, akik *Kolházak* gyermekien naív építészi dajkameséinek költésére és azok közlésére ráérnek. A közösháztartású társas lakóháznak az orosz *Kolchoz*-zal gyanúsan együttcsengő *Kolházát* vigyék oda, ahova akarják, de hagyjanak békét vele nekünk Magyarországon, ahol a nép lakásviszonyai egészen másfajta megoldásra várnak.

Nem áll az, hogy a szélsőségesen, sokszor reklámszerűen modern épülettel csak a kontármunka állítható szembe s e két véglet szembeállítása hasonlatos volna ahhoz, ahogyan a társadalomszervezés terén az orosz G. P. U., vagy a német munkatábor alternatívái közé szeretnének egyesek bennünket szorítani. Közbül van a józal polgári rend, a maga teljes modernséggel társult derűs józanságával, amelyet itthon is meg kell teremtenünk.

Mindeddig általában a kis családi házakról beszéltünk s most néhány szót szeretnénk szánni a szorosabban vett vidéki lakóházak ügyének is. Ha belátjuk, hogy a városi házak fentebb kritika tárgyává tett példáit nem tekinthetjük e faladat ideális, valóban korszerű és gazdaságos megoldásainak, úgy vidéki viszonylatban tekintve a kérdést, sokkal szigorúbban kell ítélkeznünk. Kereken és határozottan ki kell mondjuk, hogy ami a vidék legkisebb családi házának kérdését illeti, — amely házakban magyar népünk igen értékes tömege él, — azt az új építészet eddig tökéletesen figyelmen kívül hagyta. Magyarán mondva: az a körülmény, hogy Tókiótól Birminghamig az új építészet szélvésze tíz-tizenöt évvel ezelőtt végigsüvített, a falusi magyar ember házán egy szalmaszálat meg nem rezzentett. Legyen szabad e helyen válaszolnom azokra a sorokra[4], amelyek egyik mérnökegyleti felszólalásomhoz kapcsolódva, az elmult 15 esztendő eredményeit féltik tőlem, s amely sorok sajnálatos módon és egészen önkényesen idézték szavaimat. Ezek szerint azt mondtam volna, hogy:

> Az elmult 15 esztendő letűnőben levő építészete — és legfőbb ideje, hogy letűnjön, — óriási mulasztást követett el a népi építőművészettel szemben. Egyáltalában nem törődött vele és nem vette tudomásul.

Miskolczy László tagtársunknak a palóc vidék népének építészetéről tartott előadásához szóltam akkor hozzá és támadóim nyilván félreértették szavaimat. Nem tekintve azt, hogy ezt a kifejezést: *népi építőművészet*, nem szoktam használni, akkor is csak azt mondtam, amit most. Az elmult 15 esztendő elveszett időszaknak tekinthető a magyar falusi lakóház szempontjából s amit a kis polgári lakóházak terén hozott, azt hamisnak tartom s kívánom, hogy letűnjön s helyét korszerűbb, jobb, gazdaságosabb megoldásoknak adja át. Ezt a megállapításomat tárgyi szempontból kifogásolni, sajnos, igen nehéz, ezt tudomásul kell venni s minél hamarabb pótolni a mulasztásokat.

[4] Tér és Forma, 1936. 355. és 348. oldalán közölt cikkek.

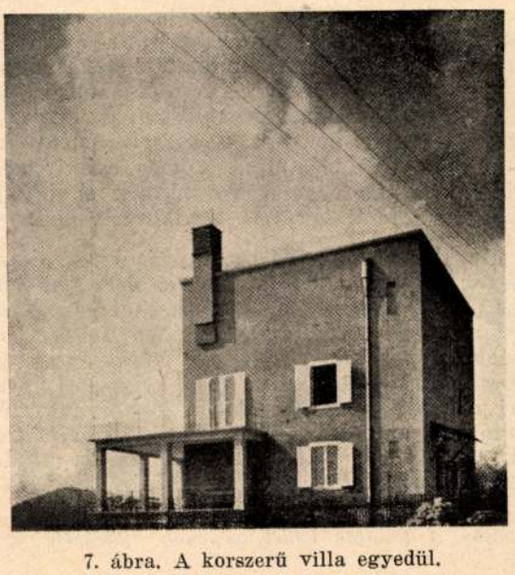

7. ábra. A korszerű villa egyedül.

8. ábra. A korszerű villa szomszédságával.

9. ábra. Sikerült korszerű társasház.

10. ábra. Sikerült neobarok lakóház.

Visszatérve a vidék kérdésére, szinte beszélni sincs kedvem, annyival beszédesebbek a képek. Hát az kell nekünk, amit a FAKSz művelt faluhelyen? Ez a sár, unalom és idétlenség legyen a falusi magyar élet kerete? Ilyen községházákat emeljenek közpénzeken, ezek terjesszék a közízlést? S ha a vidéki kontár ilyet tervezett és épített, építhetett-e jobbat saját magának? Bitang rendetlenség, ízléstelenség és hazug cicoma burjánzik községeinkben, a vasút és a szövetkezet is csak ront a képen, de nem törődünk a vidéki várossal sem, elhagyjuk azt is magára s csodálkozunk, hogy a vidéki élet ilyen keretek közt annyi keserűség és diszharmónia tanyája. S miközben ezt így látjuk kint az országban, vágjunk jó képet ahhoz az építészethez, amelyhez a népünknek, a vidéknek semmi, de semmi köze nincs s olvassuk végig komolyan, nevetés nélkül még a hivatott szaksajtó hasábjairól is az olyan megállapításokat, amelyek[5] a vidéki építészetre irányuló tervpályázatokat, járási, kerületi építészek intézményesítését kifogásolják s nem szégyenlenek *parancsuralomtól* félni, amikor igenis azt a követelést támasztjuk, hogy a magyar vidék csak oly tervek megvalósítását türheti meg, amelyek számot vetnek a magyar táj képével, a magyar nép meglévő építészetével s amelyek a magyar tradiciók átérzéséből eredtek.

S miközben a magyarországi szaklapokban efféléket olvashatunk, a németországiak egészen más, nagyon tanulságos cikkeket és képeket tárnak elénk. Sokkal kevesebb elmélettel és aggállyal, sokkal több öntudattal és gyakorlati eredménnyel. Németországban szerényebb a posta, talán nem olyan egyszerű a házak *kubusa*, de annál egységesebbek és rendesebbek a házsorok. A svájci hegyoldalak kilátását, úgy látszik, nem kell föltétlenül tetőterraszból kiemelkedő kéménytoldó rendszerrel védeni s a német vidéki városok építészete valamivel mintha tárgyszerűbb, egyszerűbb, igaz, hogy néha talán kedvesebb és szebb is volna, mint a magyar vidéké.

De ne általánosítsunk. Ha igaz az, hogy rendetlenséget, sőt zürzavart észlelhetünk ott, ahova a város hatása elért, ismerjük el, hogy a magyar falu rendje, békés nyugalma, szinte monumentális egysége zavartalan harmóniában csendül össze azokkal a legigazibb eszméinkkel és elveinkkel, amelyekre éppen korunk diadalmas új építészete ébresztett rá bennünket. Nincs a szociális együvétartozásnak, a magasabb célért egységbe sorakozó független egyének rendjének tökéletesebb építészi megfogalmazása, mint a magyar falu, mely éppen ezért s különösen ma *érték*.

Ezért fordult figyelmünk a falu felé, ezért mutatkozik mindjobban fokozódó érdeklődés a magyar nép építészete iránt s ezért válik mindig szélesebbé és izmosabbá az a mozgalom, amely a nép építészetével nem évente kétszer, változatosságból, kuriózumból kíván foglalkozni, hanem egyrészt azért, hogy a meglévő értékeket megmentsük s a falusi lakóház, a község és kisváros építészete megmaradjon tájfajta, magyar építészetnek; másrészt azért, hogy ennek tanulságait érvényesíteni tudjuk a családiház-építés, a nyaralóházak s egyéb hasonló jellegű feladatok korszerű, építészi megoldása közben.

És most egész röviden pár szót a *magyar építészetről*. Nem a *magyaros építészetről*, nem is a *magyar stílusról*, nem is a *népiesről* és nem is a *népművészetről*. Egyáltalában nem olyasvalamiről, amit bárkinek ki kellene találni, vagy meg kellene tervezni. Nem is olyasvalamiről, amit nem volna szabad erőltetni, vagy amihez csak a *belső átélés*, a *fajtához kötött észjárás* misztikus fogalmain keresztül lehetne eljutni s amit ne volna szabad akarni. Ez így most kissé bonyolultnak tünhetett fel, amit nem is csodálok, mert magam sem tudtam megérteni, mikor másoktól hallottam. Én ezúttal arról a magyar építészetről kívánok szólni, amit vidéken megismertünk, sok kartársammal együtt igen szépnek, jónak és hasznosnak találtunk, lefényképeztünk s azt szeretnők, hogy ez az építészet, legalább is ennek a java, amely megbírta az idő változásait, amit nem kell sem Indiából idehozni, sem a British Museumból összeállítgatni, ez megmaradjon s amit ehhez hozzáépítünk, az ne legyen rosszabb a meglevőnél. Ebben foglalható össze az, amit haladószellemű, modern magyar építésztől megkívánhatunk s úgy véljük, ezzel semmit fel nem áldozunk az új építészet elveiből, nem kockáztatjuk annak sikerét, sem egységét meg nem bontjuk. Egyszerűen pótolunk valamit, amiben hiányt látunk. És hogy ennyit meg kell kívánjunk, azt, ha nekem nem hinnék el, higyjék el Kós Károlynak, aki így írta egyik levelében:

> Örvendek szívemből a munkátoknak[6] és annak, hogy az egyetlen, de mindennél nehezebb magyar utat nem hagytátok el, de makacsul vágtátok, egészen a közeli győzelemig, amiben feltétel nélkül hiszek. Több, mint húsz éve várok már erre a győzelemre s több mint húsz évig, melyben egykori magyar utunkat minden komolynak ítélt tényező gyermekes, komolytalan és elmult kísérletnek mosolyogta meg, — töprengtem és gondolkoztam, vitatkoztam magamban és újra és újra revi-

[5] Tér és Forma. 936. 321.

[6] Célzás *A Balaton Vidék népének építészete* c. munkánkra.

11. ábra. Sikerült utcakép, építészettörténeti töredék.

deáltam mindent, hogy helyes volt-e egykori elgondolásom a magyar architektura lehetőségéről népi alapon és történelmi alapon... ma megnyugszom végre és hálát adok az Úristennek, hogy hitemben nem kellett csalatkoznom... Ezt az újonnan életre támadt építőművészeti magyar akarást már nem lehet olyan hamar félreállítani... ma az idők kényszerítenek erre, ma élet és halál kérdése lett, hogy valóban tudunk-e magyar kultúrát, a mi kulturánkat építeni, *vagyunk-e egyáltalában magyarok, tudunk-é magyarul értékeket termelni, vagy pedig nincsen a külön magyar. életnek jogosultsága és akkor nincsen jogunk az élethez, amelyik terméketlen.*

Így ír a magyar kultúra Erdélybe állított előőrse s szavainak komor hátteret adnak *Biró* József sorai, ugyancsak Erdélyből *A mai erdélyi képzőművészetről* a Magyar Szemlébe írt cikkében:

Erdélyben ma a katedrálisok, megyeházak, állomások, tanítóképzők kizárólagos építésmodora neo-bizantin s ez a mai Erdély képének legdöntőbb tényezője. A város vagy a falu közepén elhelyezett reprezentatív épületek stílusa a bizantino-román modor. Sok villa is követi ezt, a hivatali előkelőségeké. A magyarság szerényebb méretű testületi, vagy egyházi alkotásaiban a modern stílust alkalmazza s csaknem teljesen stagnál a magyaros elemekkel átszőtt építészet. Kós Károly már öt éve semmit sem épít... A transzilván építészet szemérmesen húzódik meg a Kós sztánai kuriáján. Bukarest és az új német szellem tartja a karmesteri pálcát.

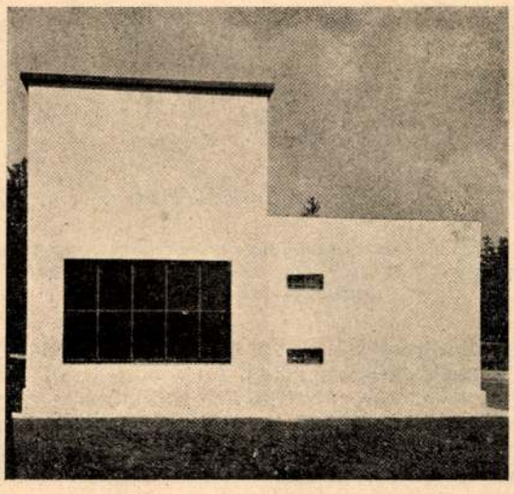

12. ábra. Ez volna az igazi!

Ugy véljük, Kós leveléhez és a Biró által felvázolt helyzetképhez minden kommentár felesleges. Minden jó magyarnak kívánnia kell, hogy őrizzük, ápoljuk és megbecsüljük építési kultúránk sajátos hazai vonásait, mint egyáltalában mindazt, ami a körülöttünk élő, támadó jellegű, elnyeléssel fenyegető idegen kultúráktól bennünket megkülönböztet. De ugyanakkor kérnünk kell azokat, akik egy szemrebbenés és minden kritika nélkül hajlandók voltak az új építészet diadalmas, áldásos szelleme mellett annak összes idétlenségeit is elismerni, hogy ne legyenek aggályosak azonnal, amint a magyar társadalom egészen különleges, vidéki lakás- és építési kérdéseihez egyesek annak a népi és történeti fejlődésnek az alapjaiból kiindulva akarnak hozzányulni, amint azt Kós Károly és magunk is egyedül helyesnek ítéljük. Ne féltsék az új építészet 15 éves diadalmas multjának eredményeit attól, ha hiányait felfedezzük s korszerű eszközökkel pótolni kívánjuk. A falunak, a kisvárosnak, a vidéknek bekapcsolódása az építészet egyetemes fejlődésébe tökéletesen megfelel mai építészi szemléletünknek, amely nem csak az egyes épületet, sőt nem is csak a várost, hanem az egész országot nézi nagy szintézisben s amely nem tud megnyugodni, ha ebben a nagy szintézisben az összetevők közt kirívó aránytalanságok mutatkoznak a fejlődésben. Nem csak

itt a fővárosban akarunk eget ostromló monumentumokat emelni, amelyeket a vidék gyökértelenül és rosszul átplántáljon, hanem minél szorosabb és sűrűbb kapcsolatot keressünk a vidékkel. A vidék arculatát igyekezzünk megjavítani, nem hatalmas *egyes* alkotásokkal, hanem a központból, építészmérnöki szempontból helyesen irányított *nagyterjedelmű* akciókkal. Nem akarjuk a főváros kultúrfellegvára mellett a tanyák sárkunyhóit látni, sem pedig azt, hogy a lelketlen pallérfantázia gyötrelmes vakolatrémképekkel fogadja a pályaudvarról kilépő s a főutcán, főtéren átmenő polgárokat. Azt szeretnők, ha a posta, a vasút, a közigazgatás és a bank, amelynek szálai a vidéket behálózzák, számot vetnének azokkal a roppant lehetőségekkel, melyekkel a közízlés, az általános kultúra megjavítása szempontjából rendelkeznek s amely lehetőségeket a nyugati országok oly bámulatosan kihasználnak. Az szeretnők, hogy ha az egységeiben szerény alkotások terjedelmükkel és általánosságukkal hozzájárulnának ahhoz, hogy a magyar vidék képe csak kicsit javuljon, hogy a vasúton átutazó csak kissé hasonlót érezzen, ha kocsija ablakából kitekint, mint mikor az ember Salzburg után a bajor vidékra kitekint...
Nem Pesten és nem rajzasztali morfondírozástól várjuk a magyar építészetet.

Hanem térben az egész ország szükségleteire kiterjesztve, időben pedig a magyarországi legrégibb műemlékekig visszanyuló hagyományokba gyökerezve.

13. ábra. Tájba illeszkedő épület.

Most veszem azonban észre, hogy szóról-szóra idézem tízévelőtti felolvasásomnak csaknem egész utolsó oldalát. Mentségemül szolgáljon, hogy ma sem tudnám jobban elmondani, valamint, hogy azt az igazságot, amit tíz év előtt helyesnek ismertem fel, mához tíz évre is vallani és hirdetni fogom, ami annál könnyebb lesz számomra, mert ma már sokkal többen valljuk és sokkal eredményesebben műveljük ezeket az eszméket, mint 1927-ben, hiszen azóta az új építészet megerősítette és megtisztította felfogásunkat.

Hisszük azt is, hogy a következő tíz év még erősebbé tesz bennünket s még eredményesebbé munkánkat.

Magasépítmények villamos berendezéséről.

BORUS FERENC.

Sokszor tapasztalható jelenség újabban az, hogy bérházak, vagy középületek előzetes költségvetésében a gépészeti és különösen a villamosberendezésekre felvett összegek a részletes tervezés alkalmával nem bizonyulnak elégségesnek s hogy a tervező mérnök kénytelen igen szűkös keretek közé szorultan feladatának megoldásába fogni vagy az építtető kénytelen a felvett biztossági tényezőt e célra megcsorbítani, vagy éppen jobbérzése ellenére nem reálisnak látszó túlolcsó ajánlatot elfogadni. E jelenségnek okát abban a körülményben kell keresni, hogy a villamosberendezések keretei a legújabb időkben lényegesen kibővültek és hogy éppen ezért a csak néhány év előtti leszámolás adatai egy újabb előirányzathoz már nem minden meggondolás nélkül használhatók fel. A régi egyszerű világítási berendezés mellé ma már jelentős *erőátviteli berendezés* (circulációs szivattyúk, nyomásfokozó szivattyúk, szennyvizet emelő szivattyúk, személyfelvonók, ventilátorok, salakfelvonók, rostélymotorok, stb.) járul, központi antenna, felcsengető és telefonberendezés készítendő, *villamos főzés* lehetőségéről kell gondoskodni, az üzlethelyiségekben külön reklámvilágítást lehetővé tenni és mindezekhez és esetleg egyebekhez járulnak a lakások számára Budapesten újabban megkövetelt nagyobb teljesítmények és a minimumra csökkentett falvastagságban való vezetékelfektetés nehézségeiből származó többletköltség is. Természetes, hogy a megnövekedett feladatokat a régebbi keretek közé igen nehéz, vagy egyáltalában nem lehet belszorítani és szükséges, hogy a tervező építész már minden munkája legkezdetén erre a körülményre figyelemmel legyen.

Világítási berendezéseknél a kiindulási pont mindig a megkívánt világítás. E téren is örvendetes változás tapasztalható a legutóbbi években, mióta a DIN, a Deutsche Beleuchtungstechnische Gesellschaft által ajánlott megvilágításokat a szabványaiba felvette. Annak az egyszerű módszernek helyébe, mely ránézésre állapította meg, hogy valamely helyiségben 60, vagy 100 Watt elegendő-e, a szükséges lámpateljesítménynek a tervbevett megvilágításnak és a választott lámpatestnek, valamint a helyiségnek megfelelő hatásfokkal való számítása lépett, mely módszer alapján a megszokottnál rendszerint nagyobb értékek adódnak. Ez természetesen visszahat a vezeték méretezésére s növeli az ezek beépítéséhez szükséges összeget.

A villamosfőzés terjedésével korszerű házakban ennek lehetőségéről is gondoskodni kell.

Nem kis nehézséget okoz sokszor a vasbetonvázas és vékony közfalu épületekben a vezetékek elhelyezése. Rendszerint kevés hely jut a felvonógépház számára s majdnem sohasem történt gondoskodás központi elosztó és mérőhelyről sem. A mai kiterjedt villamosberendezés rendszerint központi kapcsolótáblát, vagy öntöttvas kapcsolóberendezést is megkíván, amihez megfelelő helyiség szükséges. Különösen komoly helyszükséglet ez akkor, ha a lakások mérőit is központosítjuk, mely elrendezés kétségtelen előnyei mellett azonban valamivel nagyobb vezetékköltséggel jár.

Magasépítmények világítási szükségletének ellátásánál igen nagyfontosságú *a feszültség állandósága.* Az érkező hálózati feszültség sohasem állandó s a csatlakozási ponton megengedetten ± 5% között ingadozik. Ehhez az ingadozáshoz járulnak még a csatlakozó, felszálló- és elosztóvezetékekben előálló feszültségesések s minthogy ezek maximuma rendszerint összeesik az érkező feszültség minimumával, sokszor *10%-nál is nagyobb feszültségesés* jelentkezik. Már pedig, amint ismeretes, a lámpa wattfogyasztása, szolgáltatott fénymennyisége és élettartama a lámpánál rendelkezésre álló feszültségtől nagy mértékben függ. Ha ez a valóságos feszültség a lámpa névszerint vett feszültségének x-szerese, akkor

a valóságos wattfogyasztás $x^{1.6}$-szeres,
a valóságos hatásfok x^{3}-szeres,

a valóságos élettartam $x^{\frac{1}{14}}$-szeres.

Minthogy a lámpa által szolgáltatott fénymennyiség ára nemcsak az áram árától, hanem a lámpa árától, élettartamától és hatásfokától is függ s minthogy ez az élettartam és hatásfok a fentiek szerint a feszültséggel erősen változik, a fénymennyiség egységára a feszültség függvénye. Ezt az összefüggést az alábbi egyenlet adja:

$$P = \frac{10}{e}\left(\frac{K}{x^2} + \frac{a}{w} \cdot x^{10.4}\right)$$

ahol

e a lámpa fényteljesítménye wattonként,
k az áram egységára *kwó*-nként fillérekben,
w a lámpa wattfelvétele wattokban,
a a lámpa ára fillérekben,
P 1000 lumenóra költsége fillérekben.

Az ennek az egyenletnek megfelelő görbét adott esetben az 1. ábra szemlélteti. *A fénymennyiség ára tehát rohamosan nő, akár felfelé, akár lefelé tér is el a valóságos feszültség a névszerint vettől.*

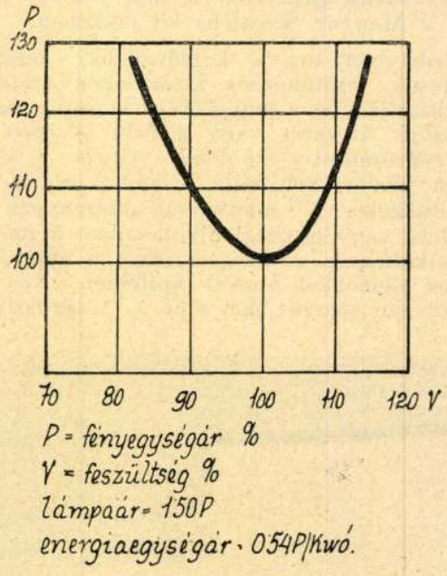

1. ábr. 25 wattos lámpa fényegységárának változása a feszültség függvényében. Lámpaár 1.5 P, energiaegységár 0.35 P/kwó.

Nem közömbös tehát a fogyasztó szempontjából, hogy milyen feszültséget kap, mert hiszen *10% feszültségeltérésnél a fény kb. 12%-kal drágul meg.* S minthogy nemcsak az érkező feszültség változik (a világítási periódusban esik), hanem a csatlakozó vezetékben és a házi felszálló vezetékekben is előáll a feszültségesés, ezek méretezése tekintetében a villamos energia-

szükségletek növekedése mind fokozottabb igényeket támaszt.

A feszültségnek állandó értéken való tartása és ezáltal a lakók részére a legolcsóbb fény biztosítása eddig nem volt elérhető, mert az e célra szolgáló készülékek túldrágák voltak. A Ganz—Ratkovszky-féle feszültségszabályzóval[1] a feladat azonban számottevő költség nélkül megoldható. Egy kb. 700.000 P-be kerülő bérházban például, ahol 36 lakás van, a feszültség állandóan való tartása céljából felszerelendő szabályzók kb. 2500 P költséget képviselnek, egy-egy lakásra tehát mindössze 70 P költségtöbblet esik, amivel szemben a lakónak egyrészt biztosítva van az állandó intenzitású kellemes fehér fény, másrészt a fényt 10—12 százalékkal olcsóbb egységáron is kapja. Az olyan lakás vagy üzlethelyiség, mely az állandó feszültség következtében a bérlő számára jobb és olcsóbb világítást biztosít, kétségtelenül könnyebben kiadható, értékesebbé válik. Ez az értéktöbblet mindenesetre jóval nagyobb a fenti többletbefektetésnél, annyival inkább, mert a feszültségszabályozás egyúttal a csatlakozó és felszálló vezetékek méretezésénél megtakarítást is tesz lehetővé s így a fenti többlet részben vagy egészben vissza is térül.

A feszültségszabályozót lehet vagy lakásonként vagy felszállónként vagy lépcsőházanként vagy házanként felszerelni s a mindenkori viszonyok határozzák meg, hogy melyik mód adja a legcélszerűbb megoldást. Nem kétséges azonban, hogy a mindinkább növekvő villamos energiaszükséglet a feszültségtartás kérdését erősen előtérbe tolta s hogy a jövőben lakó- és üzletházak feszültségszabályzó nélkül nem épülhetnek.

Ha a tervező építész ezekre a körülményekre fi gyelemmel van, szükségtelen nehézségeket hárít el s a korszerű villamosberendezés számára megfelelő lehetőségeket biztosít.

SZEMLE.

Ujabb szempontok a cukorraktárak építése körül. Mivel a cukorgyárak rövid ideig dolgoznak, a termelt árut pedig az egész év folyamán adják el, kell, hogy olyan férőképességű raktáruk legyen, amely az egész termést, sőt néha a mult évről származó, el nem adott cukormaradványt is befogadja.

A raktárakban a háború utáni évek kellemetlen meglepetése volt nemcsak nálunk, hanem a mérsékelt égöv egyéb gyáraiban is a felhalmozott cukorkészletek nedvesedése. Kisebb mértékű nedvesedésen még lehet segíteni a zsákok átürítésével, miközben az összetapadt csomók megszáríthatók és felaprózhatók. Bár ez a művelet költséget okoz, de nagyobb veszteség nélkül végezhető. Ha azonban a nedvesedés jelentékenyebb, nem marad más hátra, mint a nedves készletek beolvasztása az új termelési szakaszban, ami nemcsak jelentős költséget és veszteséget okoz, a cukor eladásának eltolódása miatt, hanem kamatveszteséggel is jár.

A korábban csak elvétve mutatkozó jelenség okát a szakfolyóiratokban közölt dolgozatok helyesen és egyöntetűen megállapították. Elképzelhető, hogy a gyártásban is történtek hibák, amilyenek a hiányos kémiai ellenőrzés következtében nedvszívó invert cukor képződése, a cukorkristályoknak nem kellő kiszárítása stb.; ezek azonban a mai szakszerű vezetés mellett igen ritkák.

A baj oka inkább a cukorraktárak és a raktári kezelés fogyatékosságának terhére írható.

Emeletes raktárakban kizáróan a földszinten találunk nedvesedett cukrot. Annak pedig, hogy leginkább a homokcukorféleségek nedvesednek, oka az, hogy ezeket a kevésbbé értékes cukorféleségeket szokták a raktár legrosszabb helyeire, tehát a földszintre elhelyezni. A földszinti helyiség rendesen nagyobb, mint az emeletiek, az emeletek hordképessége kisebb, mindez arra csábít, hogy a földszintre magasabb halmokba rakják a cukrot. A földszinten vannak a közvetlen szabadba nyíló kapuk, amelyeken a cukor elszállítása bonyolódik le, ezek a kapuk tehát nagyméretűek s nyitogatásuk alkalmával bőséges légcserére nyujtanak lehetőséget. Ezeknek a tényeknek mind befolyásuk van a nedvességre.

Az ősszel raktárba került cukor ugyanis a tél folyamán egész tömegében erősen lehűl.

Tavasszal a raktár belső hőfoka igen lassan követi a külső gyors felmelegedést, amint azt a télen bezárt nyaraló szobáiban is tapasztaljuk, amelyek a nyári beköltözéskor jéghidegek és az ablak, ajtó kinyitásával is csak lassan válnak lakhatóvá. A raktárat nem szellőztetjük, kapui csak addig vannak nyitva, amíg az eladott cukormennyiség kiszállítása tart. A kinyitott kapukon beáramló melegebb levegő tehát a cukorhalmokat nem tudja felmelegíteni. De ennek a melegebb levegőnek nagyobb páratartalma a harmatképződéshez hasonló módon, vízcseppek alakjában lecsapódik a zsákok hideg felületén, úgy, amint a meleg szobába hozott friss vízzel telt pohár falán is harmat csapódik le.

A zsák nedvszívó szálas anyaga, a juta, kender felszívja ezeket a vízcseppeket és továbbadja az alatta lévő cukorrétegnek. A cukorkristályok felületén szirup keletkezik, ez beljebb szivárog és ha ez a játék elég hosszú ideig tart, vastag, nedves, összeálló cukorrögök keletkeznek.

Mérésekkel igazolható, hogy a nagy, zsákból rakott cukorhalmok belsejében lévő zsákok tíz fokkal hidegebbek, mint a szélén fekvők és csak ezek nedvesednek át, míg a rakások felületén sohasem fogunk nedves cukrot találni, sőt a zsákok aljára a meleg cukor betöltésekor kiütköző nedvességfoltok is ezeken a helyeken gyorsan eltünnek.

Ebből nyilvánvalóan leszűrhető az a következtetés, hogy a nedvesség oka az, hogy a cukorzsákokat nagy halmokban rakjuk fel.

Igazolni látszik ezt az is, hogy télen az azidei cukor sohasem nedvesedik, a tömeges nedvesedés tavaszkor következik be. A nedvesedés leküzdésére a raktár fütését ajánlották. Legegyszerűbb melegített levegőt fuvatni a raktárhelyiségbe, a kályha vagy gőzradiátorok főképpen sugárzás útján melegítenek s a cukorrakások belsejéig nem hatnak. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy a külső, hőszigetelőrétegképpen ható zsáksorok a hőátadást befelé milyen nagy mértékben gátolják, rájövünk, hogy csak az olyan fütés lehet eredményes, amely egész télen működik és így sem a raktár levegőjének, sem ezzel kapcsolatban a máglyák belsejének lehülését nem engedi meg. A fütésnek intenzivnek kell lennie és még a melegebb időszak beállta után is folytatódnia, addig, amíg a raktár hőmérséklete nem egyezik a külső hőmérséklettel. A levegővel való fütés azonban csak akkor hatásos, ha észszerűen van elhelyezve, a meleg levegőt nem a tető alá fujja, hanem lehetőleg a föld színén és gondoskodik a kellő légforgatásról. Azonban ez a védekezési mód meglévő raktárakban is igen költséges, mert nagy űrtartalmú helyiségeket kell majdnem egész éven át fűteni.

Hogy a nedvesedés a háború előtt nem volt jelentékeny és nem tárgyalták az irodalomban, annak okát abban látják, hogy a kristálycukor nagyobb mértékű gyártása csak azóta divatos és hogy régebben, a kedvezőbb kereskedelmi viszonyok következtében a gyárak nem tárolták hosszabb ideig gyártmányaikat. Ez az oka annak is, hogy sok cukorgyár kénytelen elavult és kicsivé vált régi raktára helyett újat építeni.

Uj raktárak építésekor felmerül az a kérdés, nem lehet-e az állandó nagy kiadást jelentő fütést mellőzni?

Egyéb szempontokat nem említve, csupán a nedvesedés elkerülésére a szakirodalom azt ajánlja, hogy 1. nagy cukorhalmok helyett kisebb, egymástól közökkel elválasztott rakásokban tárolják a cukrot, 2. a tavaszi nedves, meleg levegőnek közvetlenül a cukorra való áramlását meg kell akadályozni.

Az első feltétel teljesítésére célszerű keskeny, hosszú zsákfalakat készíteni. Ha azért, hogy a hőkiegyenlítődés könnyen bekövetkezhessék, pl. hosszban rakott három, legfeljebb négy zsákszélességű zsáksorok felállítását határozzuk el, akkor a magasságban is korlátozva vagyunk azért, mert ilyen keskeny halmok magasra rakva könnyen összedőlnének. Fenti alakban 8—10 zsákot biztosan tudunk egymásra rakni. körülbelül két méter magasságra. Ezeket a sorokat azonban korlátlan hosszban nyujthatjuk meg.

A tároló helyiségnek tehát, könnyű kezelését is feltételezve, 3—3.5 méternél magasabbnak nem kell lennie. A tárolás szempontjából legkényesebb földszinten se rakjunk ennél szélesebb halmokat, tehát a földszintnek sem célszerű magasabbnak lennie, kivéve, ha nem kizáróan a nedvesedéssel szemben kevésbbé kényes árufféleségeket, pl. ládás vagy dobozos kockát szándékozunk oda elhelyezni.

Az bizonyos, hogy az alacsonyabb emeletekre osztás, tehát a több födém költségtöbbletet jelent, amellyel szemben áll a fütés állandó költségeinek megtakarítása és a talán egyszerűbb kezelés.

[1] Lásd: *Ratkovszky* Ferenc: Önműködő feszültségszabályozó, Budapest. 1935 kiadja a Magyar Elektrotechnikai Egyesület.

Szervesen kapcsolatos fentiekkel a második követelmény. A külső levegő közvetlen behatolását legcélszerűbben úgy akadályozzuk meg, ha a tulajdonképpeni raktárhelyiségtől fallal elválasztott előkészítő területeket különítünk el. A szállításra kerülő árut különben is gyakran még kezelni kell, új jelzések kerülnek a zsákokra, zárjegyekkel látandók el stb. Az eladott áru napi átlagos mennyiségét tapasztalatból ismerjük, erre méretezzük a vágányok felé eső oldalakon ezeket a raktározásra *nem* szánt helyiségeket. A fentiek szerint az úgyis alacsony földszinttől, amely a raktározásra különben is a legveszedelmesebb, nem lesz fájdalmas ennek a térfogatnak az elvonása. Ebbe lezárt kapuk mellett hozzuk ki a szállításra kerülő árut, a vagonbarakást aztán csukott belső ajtók mellett végezzük, így a külső levegő közvetlenül nem kerülhet a raktárhelyiségbe.

Ezek az elvek adott esetben más zsákolt, nedvességgel szemben érzékeny áruk: gipsz, cement, liszt, élelmiszerek raktározásakor is figyelembe vehetők.

A fentieket összefoglalva tehát megállapíthatjuk, hogy csupán a raktárak megfelelő beosztásával, fűtés nélkül is elkerülhető az áru megnedvesedése.

Retter Károly.

A francia Észak-Atlanti-óceáni szolgálat 1937. elején. A francia légügyi minisztérium feladatául tűzte ki az északi Atlanti-óceáni rendszeres átkelés előkészítését próbarepülésekkel. Erre a célra a *Company Général Transatlantique* és az *Air France* új alapítást hoztak létre *Transatlantique Air France* néven, amely alapításban a francia állam is részes lett.

A folyó évben a *Lieutenant de Vaisseau-Paris* és a *Centaure* hidroplánokkal fogják a próbarepüléseket végezni, a jövő évben pedig még egy újabb *Lieutenant de Vaisseau-Paris* típusú géppel, valamint egy vagy több C. A. M. S.-típusú hidroplánnal; ezek a gépek 5000 mértföld akciórádiusúak lesznek és 500 kg levélpostát vihetnek majd magukkal. További gépek kisebb akciórádiussal, 12 személy befogadóképességgel szintén készülnek.

Ezt az északamerikai légi szolgálatot az Azori-szigeteknek, mint töltőállomásnak tekintetbevétele mellett tervezik, s amennyiben az Azori-szigetek kimaradnának a számításból, akkor a Bermuda-sziget jönne tekintetbe, avagy a Newfoundlandi rövidebb utat választanák. Ezenkívül ideiglenes megoldásul egy Brest-New-York-i viszonylat is javaslatba került, meterologiai hajóállamással az oceánút közepén.

Mindezeket az erőfeszítéseket azok az angol és német előkészületek idézték elő, amelyek az oceáni forgalom feletti uralom megszerzését vették célba.

A francia légügyi főhatóságok részéről kifejtett erély, ha nem is az északi Atlanti-oceánon, azonban a déli Atlanti-óceánon bizonyára gyakorlati eredményeket fog levonni.

(The Engeneer — Seven Day Journal, 1937. IV. 2.)

Thoma Albert.

Elektromobilok a villamostelepek szolgálatában. Bécs város elektromos művei annak a szinte természetes felfogásnak megfelelően, hogy a villamos művek benzinjárműveket ne használjanak, 2 toronykocsit alakított át villamos üzemre, beszerzett 1 drb 2 tonnás és 1 drb 1 tonnás teherkocsit és 2 drb féltonnás kiskocsit. A toronykocsikba 1—1 drb 13 *kw*-os motor és egy 160 *Aó*-s, illetve egy 100 *Aó*-s akkumulátor-telep kerül s a kocsik 5.8 *t* összes súly mellett, sík betonon mért 24 *km/ó* sebesség mellett, egynapi töltéssel 32 óráig járnak. A 2 tonnás kocsi motora 12.8 *kw*, az 1 tonnásé 8 *kw*. Fordulatszámuk 2470/perc. Sebességük 28—30 *km/ó*, a telep 200/250 *Aó*-s, menettávolságuk 70 *km*. A toronykocsik fogyasztása a motornál 53—65 *Wó/tkm*, a számlálónál pedig 0.75—1.1 *Wó kocsikm*. Összes megtakarítás a benzinüzemmel szemben kb. 30%. (Elektrotech. u. Masch.-Bau. 1937. 109. o.) *Borus Ferenc.*

SZAKIRODALOM.

Könyvismertetések, bírálatok.

Rovatvezető: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok.

(Az ismertetésre szánt könyveket lehetőleg két példányban, úgy szintén az ismertető kéziratokat is szíveskedjenek a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Könyvtára, illetőleg a rovatvezető címére: Budapest, IV. ker., Reáltanoda-utca 13—15. szám. II. em. küldeni.)

Dr. Schoen Arnold: **Hermina főhercegnő budapesti emlékkápolnája.** Budapest. 1937. A *Történetírás* kiadása.

Midőn Hermina hercegnő rövid betegség után 1842-ben meghalt, gyászbaborult Buda és Pest. A fájdalom kettős volt: a két testvérváros dédelgetett kedvencét vesztette el a napsugaras kedélyű hercegnőben, a fájdalmas csapástól megtört apa pedig Pest és Buda szerető atyja, József nádor volt. Az iránta érzett részvét elemi erővel tört elő a polgárság lelkéből, amit mi sem jellemez jobban, mint az, hogy a temetés után egy héttel négy tekintélyes polgár azzal a tervvel lépett a Szépítő Bizottság elé, hogy Hermina főhercegnő emlékére közadakozásból kápolnát kívánnak építtetni s azt a nádor egyik nagy művének, a Városi-erdőnek (a mai Városligeti) magaslatán szeretnék elhelyezni.

A terv ebben a formában, főként a nádor szerény elzárkózásán és abbeli aggodalmán, hogy a Városi-erdő nem áhítat, de szórakozás helyéül szolgál, nem került megvalósításra. Azonban két önzetlen városi polgár atyai örökségét, egy, a Városi-erdő keleti oldalán elterülő telket, a kápolna céljaira ingyen felajánlotta s így az emlékkápolna létesítésének ez az akadálya elsimult. A terveket Pest városának akkor már díszpolgára, Hild József készítette el és a következő év tavaszán az építkezés meg is indult. Azonban az ügybuzgó Tomala Ferdinándnak — a négy pesti polgár egyikének — lelkes fáradozása ellenére sem sikerült a pénzgyűjtés ütemét kielégítően felfokozni, úgy, hogy a gyászos szabadságharc a kápolnát építés közben érte. Csak 1854 tavaszán indult meg újra az építőmunka s végre 1856 szeptember 8-án készült el annyira, hogy Scitovszky hercegprímás megáldhatta az új kápolnát.

A Hermina-kápolna, melynek rövid építéstörténetét a szerző után itt kivonatosan ismertettük, különálló helyet foglal el Hild József alkotásai között. Téglány alaprajzú s nyeregtetővel fedett építmény ez, melynek falait a háromhajós, középkori csarnoktemplomok rendszerét követő belső tér keresztboltozatainak támasztópillérei sávokra osztják. A kishajlású tetőt a templomtesten körülfutó pártakorlát tünteti el a néző szeme elől s így a lezárás nyugodt vonalát csak a nyugati homlokzatra helyezett harangtornyocska töri meg, mely a hatalmas, egész homlokzatra kiterjedő és felső részében kőrácsokkal áttört kapuzatarchitekturát erőteljesen hangsúlyozza. Mind a térhatás szelleme, mind pedig a részletek kialakítása a gótikus építészet jegyében fogant, így nyilvánvaló, hogy a neoklasszikus Hild ebben az alkotásában, mint a romantikus stilusirányzat művelője mutatkozik be előttünk.

Hild 1842 nyarán tanulmányútra Németországba utazott. Itt megismerkedett Schinkel Károly Frigyes neogotikus műveivel. És — mint a szerző írja — *a Schinkel-féle sajátosan egyéni gótika horizontalizmusával, a klasszicizmusból meritett nyugalmával, leegyszerűsített támpillérrendszerével annyira megülte Hild lelkét, hogy megigézve Schinkelnek Berlin számára vázolt spittelmarkti templom tervétől és megtermékenyülve Schinkel berlini Werder-templomával, követőjévé vált a Schinkel-féle neogotikának.* Az a Hild tehát, ki az egri székesegyház nyugtalan tömegelosztásában már az elkövetkezendő romantika előfutárjaként jelentkezik s ki a későbbi lipótvárosi bazilika tervében hatalmas kanyarodással újra a neoklasszicizmus révébe tér vissza (ha nem is tudja megtagadni fiatalkori művének szellemét), ebben az alkotásában tisztán a neogotikával kísérletezik. Művészetének ez a kitérése, mintegy más síkba való tolódása alkotásainak monografikus feldolgozásában és művészetének méltatásában igen érdekes fejezetet fog alkotni egykor s így dr. Schoen Arnoldnak e műve, mely Hildnek ezt az alkotását a művészettörténeti irodalomba bevezette, értékes könyve lesz az e korral foglalkozóknak.

Ifj. Csemegi József.

Budapest Székesfőváros statisztikai zsebkönyve. 1937. Szerkeszti: dr. *Illyefalvi I. Lajos.* Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának kiadása. 1937. 32. rét, 542 l.

Ebben a kis könyvecskében a statisztika a mindennapi élettel keres — és talál — szoros kapcsolatot. A száraz számadatok megelevenednek benne és mindenki megtalálja az őt érdeklő részt. Igy pl. a mérnök a budapesti építkezésekről, a gyáripar által felhasznált nyersanyagokról tájékozódik, képet kap az áru- és személyforgalom mértékéről, a külföldi adatokkal párhuzamba állítva, de más foglalkozásúak is hasznát veszik azoknak a számoknak, melyek mindennap előfordulnak és mégsem tudjuk őket megjegyezni. Távolságok, hosszúságok, földrajzi és műszaki vonatkozásban, térfogatok, sebességek, különböző mértékegységek összehasonlítása és átszámítása sorakozik rendben egymásután, hogy végül a postai, vasúti díjszabások, bérletjegyek, illetékek, stb. könnyen áttekinthető sora tegye teljessé a rendkívüli gonddal megszerkesztett kis művet. *Dr. Tyrman Miklós.*

Hütte. Taschenbuch der Stoffkunde. (Stoffhütte.) Akademischer Verein Hütte, E. V. kiadása. II. átdolgozott kiadás. Berlin, 1937. Főszerkesztő: Dr. Ing. Georg Sinner. 80, 1008 l.

A könyv átmenetet alkot a sokkötetes szakmunkák és a kis zsebkönyvek között. Kimerítően tárgyalja az anyagismé-

retet és anyagvizsgálatot, új fejezetként pedig a mű- és pótanyagok ismertetését is felveszi. Kezdi a kémiai és műszaki fizikai alapfogalmakon — ezeket a legújabb elektronelmélettel világítja meg —, majd az iparban használatos anyagok mechanikai-technológiai tulajdonságainak legújabb vizsgálati módszereit sorakoztatja rendszerbe, később a korrózióvédelemről és védőbevonatokról ad kimerítő képet. Főfejezete az ipari nyersanyagok, ötvözetek teljes sorát vonultatja fel előttünk, nem hagyja ki a legújabb műanyagokat sem. A továbbiakban tüzelőszerekkel, motorhajtóanyagokkal és kenőanyagokkal foglalkozik. Újdonság a különböző vegyi anyagokat, festékeket, ragasztókat, telítőszereket, tűzoltó-anyagokat és fényérzékeny emulziókat ismertető része. Kiegészíti és új szempontból világítja meg a cseppfolyósított gázok, robbanószerek, a hő- és hangszigetelőanyagok alkalmazásának kérdéseit. Jó hasznát vehetjük a gyakorlatban a függelékben közölt táblázatoknak, melyek fajsúlyokról, olvadási hőfokokról, stb. tájékoztatnak, valamint azoknak, melyek a különböző mértékegységek átszámítását tartalmazzák.

Gépész- és vegyészmérnök egyaránt hasznát látja ennek a könyvnek, mely nélkülözhetetlen kiegészítője a jólismert Hütte-sorozatnak.

Dr. Tyrman Miklós

Magyar szerzők irodalmi munkássága 1936—37-ben a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén.

Közli: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE egyleti könyvtárnok.

A) KÖNYVÉSZET. (Bibliográfia.)

XV. közlemény. (CXCVI.)

Menténi Tibor, okl. építészmérnök: Magasépítéssel kapcsolatos ipari munkákra vonatkozó ajánlati költségvetések új kiírási módja és értelmezése, a m. kir. iparügyi miniszter által kiadott vállalati feltételek szerint. Budapest, 1937. 16°, 203. l. Centrum Kiadóvállalat R. T. nyomása.

Dr. Kerékgyártó György miniszteri tanácsos, a Magyar Szabványügyi Intézet igazgatója: A szabványok hazánkban és külföldön, alkalmazásuk a közszállításban. Budapest, 1937. Kis 8°, VIII+520 l. és egy táblamell. „Monopol" könyvkiadóvállalat kiadása.

A Magyar Tégla- és Agyagárugyárosok Országos Egyesülete jelentése az 1936. évi jubileumi közgyűléshez. Bornemisza Géza m. kir. iparügyi, kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter előszavával. Budapest, 1937. 8°, 63 l. Farkas Testvérek könyvnyomdája.

Építészet és Agyagáruk. A Magyar Tégla- és Agyagárusok Országos Egyesülete 1937 június hó 21-én tartott XXXI-ik jubiláris közgyűlésén előadta: Walder Gyula min. tan., műegyetemi ny. r. tanár. (Különleny. a „Vállalkozók Lapja" 1937. évfolyamából.) 24°, 14 l. Otthon-Nyomda.

Magyar Felsőoktatás. Az 1936. évi december hó 10-től december hó 16-ig tartott Országos Felsőoktatási Kongresszus munkálatai. Közzéteszi Hóman Bálint m. kir. t. t., vallás- és közoktatásügyi miniszter. Szerkesztette: Mártonffy Károly. I. kötet: Megnyitás, általános szakosztály. Budapest, 1937. 8° 338 l. — II. kötet: Jogi és közgazdasági szakosztály. Budapest, 1937. 8°, 379 l. — III. kötet: Bölcsészeti, orvosi és műszaki szakosztályok. Budapest, 1937. 8°, 415 l. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda nyomása.

Műszaki művelődésünk. Dr. Lósy-Schmidt Ede műszaki főtanácsosnak a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1937 június hó 5-én tartott magántanári próbaelőadása. Budapest. 1937. 8°, 16 l. (Különlenyomat a Magyar Vasút és Közlekedés 1937 június—júliusi 11—14. számából.) Arany János Nyomda R. T. nyomása.

Egyleti közlemények.

SZEMÉLYI HÍREK.

A Kormányzó Úr Őfőméltósága megengedte, hogy a Budaörsi közforgalmú repülőtér építése körül szerzett érdemeiért *Mako-Kléger Sándor, Elischer Pál* és dr. *Széchy Károly* tagtársainknak elismerése tudtul adassék.

A Kormányzó Úr Őfőméltósága dr. *Sabathiel Richárd* volt műegyetemi magántanár tagtársunknak a felsőoktatásügy és szakirodalom terén kifejtett érdemes tevékenysége elismeréséül az egyetemi rendkívüli tanári címet adományozta.

TERVPÁLYÁZATI EREDMÉNYEK.

A balatonboglári postás gyermeküdülő tervpályázatának eredménye:

I. díj nyertese *Hegedős* Károly és *Tabéry* Iván, II. díj nyertese *Wanner* János. III. díj nyertese *Hegedüs* Béla. Megvételben részesültek ifj. *Dávid* Károly, *Benkhard* Ágoston, vitéz *R. Nászay* Miklós pályatervei. Dicséretben részesültek a „111", „Népies", „Napsugár" jeligéjű tervek. Amennyiben fenti jeligéjű tervek szerzői nevük nyilvánosságra hozatalát kívánják, szíveskedjenek ezt írásban a bíráló bizottságnak bejelenteni.

Az Energia Világkonferencia II. Vegyészmérnöki Kongresszusa. Az Energia Világkonferencia a Nemzetközi Intéző Bizottságának Párisban, folyó évi június hó 29-én tartott ülésén a német kiküldöttek előterjesztették a Német Nemzeti Bizottság által Berlinben, 1940-ben — előreláthatólag június 20—27-e között — rendezendő II. Vegyészmérnöki Kongresszus részletes programmját. E kongresszus vezérgondolata az a szerves együttműködés lesz, amely egyfelől a korszerű vegyészeti nagyipar, másfelől a központosított energiaellátás között újabban kialakult. A berlini kongresszuson a beérkezett jelentéseket és dolgozatokat, megfelelő csoportosításban, több főelőadó fogja ismertetni és ezek jelentései szolgálnak majd a további vita kiindulási pontjául. Ettől függetlenül 7—8 nemzetközileg elismert kiváló szakférfiú különálló előadásokat fog tartani a vegyészeti ipar időszerű fontos kérdéseiről.

A kongresszussal kapcsolatban a Német Nemzeti Bizottság két tanulmányút rendezését vette tervbe, amelyek egyike a Ruhr-vidéki acél- és kohóipar tanulmányozását, másika a középnémetországi vegyi művek — ezek között elsősorban a Leunawerke — megtekintését vette célba. Mindkét tanulmányút végcélja Frankfurt a/M. városa lesz, ahol ugyanakkor e célra rendezendő vegyészeti kiállítás keretében fogják a konferencia záróülését megtartani.

A német Nemzeti Bizottság a berlini kongresszus részletes programját ez év végéig fogja kidolgozni és abban az Energia Világkonferencia Nemzetközi Intéző Bizottsága, az 1938. év szeptember havában Bécsben tartandó részkonferencia alkalmával fog állást foglalni.

A soproni Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kar ünnepélyes megnyitása. A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Sopronban letelepült kara okt. hó 16-án tartotta meg évnyitó ünnepélyét. A megnyitó ünnepségen megjelent *Glattfelder* Gyula dr. csanádi püspök, gróf *Teleki* Pál v. miniszterelnök, rector magnificus, *Hőgyészy* Pál főispán, *Gévay-Wolf* Lajos alispán, *Roth* Gyula és *Sigmond* Elek dékánok, *Széki* János prodékán, *Molcsányi* Gábor, *Molnár* Andor dr., *Aliquander* Ödön miniszteri tanácsosok stb. stb., az egyetemi kar tanári testülete s ifjúsága.

Az ünnepséget megelőző Veni Sancte-n Glattfelder Gyula dr. püspök intézett lelkes szózatot az ifjúsághoz. A délben kezdődő tanévmegnyitó ünnepélyen a *Magyar Hiszekegy* elhangzása után gróf Teleki Pál, az egyetem újonnan megválasztott rectir magnificusa mondott ünnepi beszédet, utána pedig Roth Gyula újonnan megválasztott dékán tartotta meg székfoglalóját. Az ünnepség, amelyen Sopron város közönségének színe-java résztvett, a Himnusszal ért véget.

Tudósítás az Anyaegyletben tartott szakosztályi ülésekről.

A mű- és középítési szakosztályok 1937. évi március hó 8-án tartott szakosztályi ülésének jegyzőkönyve. Vitéz R. *Nászay* Miklós elnök felkéri vitéz *Gálócsy* Árpádot „Nemzetvédelem az építészet körében és a magyar munkáskérdés" című előadása megtartására

A magyar nemzetvédelem és a magyar munkáskérdés szorosan összefüggnek egymással és elválaszthatatlanok, — kezdi az előadó — mert nincs nemzetvédelem a munkásság sorsának felkarolása nélkül. Az előadó, mielőtt az előadásának érdemi részéhez kezdene, körvonalozza az idevonatkozó fogalmakat, pontosan boncolja a nemzet és nemzetvédelem szavak érzelmi és értelmi tartalmát, majd rátér azoknak a feladatoknak az ismertetésére, amelyek a nemzetvédelem szempontjából az építészekre és műszakiakra várnak. Ezek a következők: 1. Egészséges életlehetőségi keret biztosítása úgy az építmények tervezői, mint végrehajtási oldalán; 2. A gazdaságosság szemelőtt tartása. 3. A hazai ipar és a magyar munkás pártolása. 4. Ősi magyar műveltségünk, emlékeink, hagyományaink, népművészetünk, műszaki irodalmunk ápolása, fejlesztése és erősítése. 5. Fiatal műszaki utánpótlásunk és munkásaink hazafias, nemzeti irányban való nevelése és megtartása. 6. Országvédelmi szempontból fontos műszaki alkotások állandó tanulmányozása és ezek megvédése (hangsúlyozva a háborús veszélyek elleni megóvását). 7. A nemzeti vagyonnak elemi csapások elleni védelme. 8. Község és városrendezési ügyek helyes irányban való vezetése. 9. A településsel kapcsolatban szükséges egészséges, olcsó, tartós épületek építése. 10. A közgazdasági élet műszaki vonatkozásának átnézete. Itt tér át az előadó a mérnökre váró egyik legfontosabb feladatra, a munkásvezetésre. A műszaki vezető van elsősorban hivatva a munkásság vezetésére. Vitéz *Gálocsy* részletesen foglalkozik itt a mérnök fontos, nem eléggé hangsúlyozható szerepével, melyet mint példaadó tölt be a munkásság előtt. A munka fogalmának pontos definiciója után rátér az előadó a munkásszervezés, a munkanélküliség problémájára és a munka közgazdasági vonatkozásaira. Szól a magyar munkást jellemző tulajdonságokról, melyek közül a köny-

nyen hivés sokszor kiszolgáltatja őket a felelőtlen elemek lélekromboló lelkiismeretlenségének. Ezen a bajon neveléssel és kormányzati intézkedésekkel segíthetünk csak. A munkáskérdés helyes megoldása szempontjából foglalkozik ezután az előadó a minimális munkabérmegállapító bizottságokkal, a munkaidő korlátozásával. A munkásság helyzetének megjavítását azonban a több munkaalkalom adásában, a foglalkoztatás ellenértékéért arányos többfizetésben, az inségmunkában (nemzeti munkatábor) látja. Végül a családos munkások többletbéréért, a kzetéses szabadságért és a nyugdíjért száll síkra az előadó.

Az előadás befejeztével Nászay elnök megköszönve az előadást, felhívja a témakör fontosságára a szakosztályok figyelmét.

Az elnök felolvas egy levelet, melyben a B. I. B. közli a M. Egylettel (lásd febr. 8.-i jegyzőkönyvet), hogy az iparügyi minisztert felkérték a balatoni iparosok részére tartandó továbbképző tanfolyam rendezésére.

Az egyleti pályázatokkal kapcsolatban a javaslattevő bizottságok jelentése alapján a jegyző felolvassa a javasolt pályázati témákat. A szakosztályok végeredményben azt a határozatot hozzák, hogy a Wellisch A. pályázat tárgya: Egy kis kiállítási pavillon (magy. iparműv. tárgyaknak) legyen. A Kéler N. pályázat tárgyául: Veszprémmegyei 2000 lakosú község községháza tervezését fogadják el a szakosztályok. Az Egyleti nagypályázat tárgyául Jakabffy Zoltán javaslatára a szakosztályok egy belvárosi mozgóképszínház tervezését jelölik meg.

Benkhard Ágoston felszólalásában a Nagypályázatra beérkező pályamunkák kis számának okát abban látja, hogy a mai nehéz viszonyok között nehéz oly pályázaton résztvenni, amely semmi anyagi előnnyel sem jár, ezért javasolja, hogy ösztöndíjaknál a Nagypályázat nyerteseit részesítsék előnyben. Jakabffy Zoltán szerint az illetékes min. egy ilyen irányú kérelemnek helytadna. Rimanóczy Gyula javasolja, hogy e kérelembe egy amúgy is meglévő, évenkint kiadandó külföldi ösztöndíj fenntartását vegye be a szakosztály, mely ösztöndíj az egyleti Nagypályázat nyertesének lenne évenkint kiadandó. Nászay elnök a sz. o. nevében felkéri Benkhard tagtársat egy ilyen irányú beadvány megszerkesztésére.

Tabéry Iván felszólalásában sérelmesnek tartja, hogy a most folyamatban lévő Óbudai hídfőpályázat kapcsán a pályázati hirdetmény előre megjelöli a szokástól eltérően a pályázat előadóját és ez annál sérelmesebb a jelen esetben, mert az említett előadó gépészmérnök. Vita után, melynek kapcsán az elnökön kívül Orbán Ferenc, Jakabffy Zoltán, Wanner János, Szabó Lajos, Brestyánszky Tibor szólalnak fel, a szakosztályok úgy határoznak, hogy a pályázat után átiratal fordul a Mérnök- és Építészegylet a Közmunkatanácshoz, hogy az előadót más esetben ne előre jelöljék, hanem a zsüri válassza meg.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést berekeszti.

Módos Ferenc
sz. o. jegyző.

A bányászati és kohászati szakosztály 1937 május 23-án tartott tisztújító ülésének jegyzőkönyve.

Jelen voltak: Balsay Aladár, Bortnyák István, dr. Bajkó Andor, Frint Nándor, vitéz Gálócsy Zsigmond, Henrich Viktor, Jakóby László, Marek László, dr. Nahoczky Alfonz, Pantó Dezső, dr. Schleicher Aladár, Verő József, dr. Kiss László, Vankó Rezső és Mazalán Pál.

Bortnyák István az ülést megnyitva, elnöki beszámolójában bejelenti, hogy szakosztályelnöki tisztségéről nemcsak mérnökegyleti alelnökké történt megválasztása miatt kell lemondania, hanem azért is, mert immár rövid idő mulva 3 éves szakosztályelnöki mandátuma lejár. Ezen utóbbi oknál fogva bejelenti egyben dr. Kiss László szakosztályi jegyző lemondását is, amivel kapcsolatban a működőbizottság új tagjainak megválasztása is esedékessé vált.

Elnöki beszámolójában rámutat arra, miszerint a szakosztály ügyeinek irányításánál mindenkor a legnagyobb egyetértés jegyében járt el a gépészeti, gyáripari és elektrotechnikai szakosztály elnökségével. Ez az együttműködés eredményes és sikeres volt. Vidékenlakása következtében nem egy zökkenőn segítette át dr. Schleicher Aladár kartársunk ügybuzgó készsége, melyért neki köszönetet mond. Külön emlékszik meg a lengyel kohómérnökök tavalyi látogatásának a szakosztály által kezdeményezett megrendezéséről. A lebonyolítást a Bányászati és Kohászati Egyesület eszközölte, amelyért Jakóby László egyesületi szerkesztő-titkár tagtársunknak köszönetét tolmácsolja. Ugyancsak megköszöni a 3 éves elnöki ciklus igen érdekes és nívós előadásai szerzőinek is hathatós közreműködését. Tartatott 11 előadás, amelyek mind igen nagy számú érdeklődő szakközönséget vonzottak.

A három év előtti bizalmat megköszönve, azt a szakosztályülés kezébe, dr. Kiss László szakosztályi jegyzővel együtt visszahelyezve, kéri lemondásuk tudomásulvételét és az új szakosztályi elnök és jegyző megválasztását.

A szakosztályülés a lemondást tudomásul veszi és Jakóby László elhangzott indítványára Balsay Aladár m. kir. bányaügyi főtanácsost elnökül, Frint Nándor okl. vaskohómérnököt jegyzővé egyhangulag megválasztja.

Bortnyák István meleg szavakkal köszönti az új szakosztályelnököt és neki az elnöki széket átadja.

Balsay Aladár elnök a bizalmat megköszöni és Frint Nándor jegyzővel együtt elfogadják megbízatásukat. Működő bizottsági tagokul kimondja a javaslatba hozott dr. Schleicher Aladár, Tassonyi Ernő, Mazalán Pál és dr. Nahoczky Alfonz megválasztását.

Dr. Schleicher Aladár külön lendületes szavakkal ecseteli a lelépő elnök ügybuzgó tevékenységét. Javaslatára az ülés Bortnyák István egyesületi alelnök és volt szakosztályi elnök érdemeinek jegyzőkönyvi megörökítését mondja ki.

Bortnyák István köszönetét tolmácsolja és hangsúlyozza szakunk iránti rendkívüli szeretetét, amely minden működésének a rugója.

Elnök az ülést bezárja.

Dr. Kiss László, jegyző.

A mű- és középítési szakosztályok 1937 május 24-iki ülésének jegyzőkönyve. *Padányi Gulyás Jenő* elnök üdvözli az OTI pestszenterzsébeti rendelőintézete zártkörű tervpályázatának nyertesét, *Hejsa Károlyt*. Ezek után *Möller Károly dr.* tartja meg előadását „Érdekes műszaki esetek a szakértői gyakorlatból" címmel. Bevezetőül felsorolja azokat az okokat, amelyek az építési hibáknak forrásai: 1. a modern stilussal nem fejlődött egyenlő arányban a műszaki tudás; 2. a tervezők, de az iparosok sem ismerik eléggé az új építési anyagokat; 3. a talajvizsgálat eddig nem volt ismert nálunk, csak Jáky dr. prof. korszakalkotó munkája nyomán vált ismertté ez a tudomány; 4. az árcsökkenés terén az ipar részéről a végletekig vitt verseny; 5. az építési idő rövidsége annál is inkább, mert magunknak is kell idő a művészi és szerkezeti elmélyülésre. Vetített képekben mutat be ezekután több példát az alapozási hibák, a hőszigetelési hibák köréből, beszél a páralecsapódásokról, majd a nedvesség elleni szigetelésről és megállapítja, hogy a mi éghajlatunk alatt a párkány sok bajnak megelőzője. Lapos tetőt elméletileg lehet tökéleteset készíteni, azonban a gyakorlatban a szükséges gondos és óvatos munkára nem szoktak áldozni. A lapos tető szigetelőlemezrétegének is kell megfelelő lejtést adni. Ezekután bő anyag bemutatásával ismerteti a leggyakoribb hangszigetelési hibákat, a sztatikai hibák közül is ad pár képet, végül a kéménybajok ismertetésével fejezi be előadását.

Az elnök megköszöni a nagy műszaki tudásról és gazdag tapasztalatakról tanuskodó előadást, mely jól kiegészítette a szakosztályok ezidei műtörténeti, közigazgatási és építészpolitikai előadásainak sorozatát.

Szünet után az elnök bejelenti, hogy Wágner László szakosztályi tagul jelentkezett, majd a jegyző felolvassa a Mérnöki Kamarai székház tervpályázatának ügyéről szóló iparügyi miniszteri leiratot, melynek vonatkozó részletét a Kamara a mai nap folyamán rövid úton küldötte meg a szakosztálynak. E leirat a M. É. Egylet aranyérmét óhajtaná a fenti pályázat első díjául kitűzni, vagy pedig a Kamara által alapítandó aranyérmet.

Benkhard Ágost felszólalásában azt fejtegeti, hogy az egyleti érem alaki kikötései nem teszik lehetővé annak fenti célra való átengedését. *Halászy Jenő* ismerteti a kamarai tervpályázat előzményeit és azt fejtegeti, hogy az egyleti aranyérmet a fenti célra kiadni a már elhangzottakon kívül azért sem lehet, mert az egyleti érmet esetleg nem egyleti tag is elnyerhetné. Az elnök bejelenti, hogy kérni fogja az elnökséget, tegye magáévá a szakosztályok fenti véleményét és az egyleti aranyérmet ne adja ki.

A Magyar Ruggyanta Árugyár és Alföldi Cementárugyár szabadalom- és védjegy pörében szakvéleményt kér, melyet a szakosztály *Árvay Józsefnek* ad ki.

Az iparügyi miniszter értesíti az Egyletet, hogy vitéz R. Nászay Miklóst fedezet hiányában nem áll módjában kiküldeni a párisi Nemzetközi Építészkongresszusra Egyletünk képviseletében.

A jegyző felolvassa Budapest székesfőváros polgármestere értesítését a XI. ker. Óhegyi-dülőre megállapított bűzös övezet tárgyában hozott építésügyi szabályzat megváltoztatásáról.

Bardon Alfréd s. k. sz. o. jegyző.

A kiadásért felelős: Dr. Frohner József.

Stádium Sajtóvállalat, Budapest, V., Honvéd-utca 10. Felelős: Győry Aladár igazgató.

9—10. szám. LXII. kötet. Budapest, 1928 március 4.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA HIVATALOS LAPJA.

Mellékletei: „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havifüzetei", a „Technika és Közgazdaság" és az „Ipari Szabványosítás". Hozza a „Magyar Ipari Szabványosító Bizottság" hivatalos közleményeit és szabványtervezeteit.

TARTALOM: Az állandó kiállítási terület kérdése, kapcsolatban a budapesti nemzetközi vásár elhelyezésével. *Padányi Gulyás Jenő.* 57. l.

SZEMLE: Vizierőtelep és gőzerőmű gazdaságos együttműködése. *Marusák Dezső.* 66. l.

SZAKIRODALOM: Könyvismertetések, bírálatok. Közli: *Dr. Lósy-Schmidt Ede,* egyl. könyvtárnok. Kőmíves- és kőfaragó szerkezetek. *Bossányi Jozsef.* Ism.: *Pirovits Aladár.* — A magyar szerzők irodalmi munkássága 1926/27-ben.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK: Maurer Gyulának, a kikötőügyek kormánybiztosának előadása a budapesti kereskedelmi és ipari kikötőről. 68. l. — A választmány 673. (rendes) ülése február 17-én. 68. l. — Jelölőértekezlet. 68. l. — A mű- és középítési szakosztályok üléseinek jegyzőkönyvei. 68. l. — Az út-, vasút- és hídépítési szakosztály ülése. 69. l. — A vegyészmérnöki és bányászati-kohászati szakosztályok együttes vitaestéjének jegyzőkönyve. 70. l. — A közgazdasági szakosztály elnökválasztása. 71. l. — Az elszakított Magyarország műemlékei. 71. l. — Az amerikai útépítők szövetségének ezerdolláros pályázata. 71. — Felhívás. 71. l. — A szaksajtó ünnepe. 71. l. — Új tagjaink. 71. l.

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA KÖZLEMÉNYEI: A Mérnöki Kamara választmányának 88. üléséből. 72. l. — A Kamara új tagjai. 72. l. — Hirdetés tagfelvételről. 72. l. — A Kamarából kilépő tagok. 72. l. — Helyreigazítás. 72. l. — Jogerőssé vált fegyelmi határozat. 72. l.

Az állandó kiállítási terület kérdése, kapcsolatban a budapesti nemzetközi vásár elhelyezésével.

PADÁNYI GULYÁS JENŐ.

Résumé: La question d'un champs d'éxposition permanent est un des problèmes les plus actuels de la ville de Budapest, la solution du quel devient d'autant plus urgent, que le développement de la Foire Internationale de Budapest procède rapidement. Les territoires sujets à être envisagés sont l'ancien champs des courses, le port de Csepel le lac désséché du Lágymányos, le Városliget (Bois le Ville) (moyennant l'agrandissement du Palais de l'Industrie) on propose même d'établir un champs d'éxposition sur le sommet du Gellérthegy (mont Gellért). Des propositions énumerés ce ne sont que les solutions envisageant le Lágymányos, l'île de Csepel et le Bois de Ville qui peuvent être considerées comme serieuses et on ne pourra prendre décisions qu'après avoir entendu l'opinion formée de toutes les organisation compétentes. La question doit être tenue à l'ordre du jour, car elle est fondée à rendre à la capitale des oeuvres importantes tant au point de vue économique, qu'à celui de l'architécture.

I. A mult század világkiállításaival új tényező vonult be a társadalmak kultúréletébe. A kiállítás mai alakjában a legújabb kor kreációja s nem tekinthető véletlenségnek, hogy éppen a legutolsó ötven év alatt, a közlekedés kifejlődésével egyidőben, érte el mai jelentőségét. Nem vagyunk azon a véleményen, hogy a kiállítás egyenes leszármazottja azoknak a közismert vásároknak, melyek már évszázadok óta oly nagy szerepet játszanak a közgazdasági életben. A *vásár* és a *kiállítás* között alapvető, szervi különbségek vannak, melyek röviden abban foglalhatók össze, hogy a vásár a minél nagyobb *áruforgalmat*, a kiállítás pedig a minél nagyobb *emberforgalmat* tűzi ki célul. Ezen az elven még az áruminta-vásárok sem változtatnak, mert közömbös az, hogy az áru tényleg a helyszínén, vagy pedig csak üzletkötések alakjában cserél gazdát. Lényeges azonban az, hogy valamely vásár sikeréhez kevés ember is elegendő, ha azok elég sok üzletet kötnek, a kiállítás sikeréhez azonban minél több ember, a látogatók százezrei szükségesek, anélkül, hogy a kiállítás objektumainak gazdát kellene cserélniök. Ezen a ponton a kiállítások fejlődése a közlekedéstől vált függővé, mert amíg nem volt lehetséges az emberek hatalmas tömegeit esetleg távoli centrumokba rövid idő alatt összegyüjteni és ismét visszaszállítani, addig nem lehetett szó modern értelemben vett kiállításról sem.

Talán éppen a mult század világkiállításainak sikereiben rejlik az oka annak, hogy napjainkban egy-egy nemzet, vagy egyes kultúrcentrumok időnként összegyüjtik anyagi vagy szellemi termelésük legjavát, mintegy keresztmetszetét mutatván be művészetük, iparuk egy-egy területének. Ezeket az alkalmakat világszerte számtalan ember használja fel ismeretei kibővítésére, s így a különféle idegenforgalmi szervek munkásságát is hozzávéve, — mely utóbbi szervek szintén tipikusan modern alakulatok — tényleg hatalmas tömegek mozdulnak meg, ami annál örvendetesebb, mert ezek a kiállítások a nemzeteknek közös emberi ideálokért való hevülését dokumentálják, s így alkalmasak arra, hogy a megmozgatott tömegeket egymáshoz közelebb is hozzák. Különösen helytálló ez a megállapítás a legújabb idők német kiállításaira, melyek anyagukat bizonyos, már a nevükkel is jellemzett szempontok szerint állítják össze, s mint ilyenek, hatásos eszközei a közművelődésnek. A háború utáni első nagy kiállítás, a müncheni *Deutsche Gewerbeschau,* az egész németség felejthetetlen megmozdulása volt, s a háborús évek alatt leromlott igényekkel szemben a kvalitás-munkát szemléltette, az installáció terén pedig szinte példát statuált. Az utána következők közül a düsseldorfi *Gesolei,* a stuttgarti *Die Wohnung,* a magdeburgi *Theater-Ausstellung* s a *Das bayerische Handwerk* című mind egy-egy körülzárt tárgykört öleltek fel. A legyőzött németek mögött a győzők sem akartak elmaradni: a párizsi és monzai iparművészeti kiállítás s a wembley-i és chicagói világkiállítások méreteiknél fogva is nagyszabású teljesítmények, melyeknek láttán a modern kiállítás fogalmát valahol a múzeum, a sajtó és a propaganda fogalmai között véljük elhelyezhetni.

Az utóbbi években itthon is észlelhettünk bizonyos jeleket, melyek arra vallottak, hogy a kiállításokban rejtőző mozgatóerőt a magunk céljai szerint mi is fel akarjuk használni. Nem tekintve a különböző, periodikusan ismétlődő művészeti és egyéb kiállításokat, több alkalommal kísérelték meg, hogy a németek mintájára bizonyos szempontok szerint rendezett kiállításokkal lépjenek a nyilvánosság elé. Ezek a kísérletek túlnyomórészt arról tanuskodtak, hogy sajnos, nem tanultunk még el mindent a németektől. Igaz ugyan, hogy a mi körülményeink lényegesen nehezebbek amazokénál. Hiszen valamely kiállítás sikere a dolog természeténél fogva félig az installáció kérdése. Párizs és Wembley egész városrészeket építettek fel, a német nagyvárosok pedig pompás kiállítási területekkel rendelkeznek s amellett egyrészt rengeteg speciálisan gyakorlott építésszel számolhatnak, másrészt olyan kiállításvezetőségekkel, amelyek ezeket az építészeket igénybe is veszik. Mi azonban, hogy az első hiánnyal kezdjük, kiállítási terület dolgában végkép rosszul állunk.

Van ugyan, helyesebben volt, pompás területünk, az ezredéves kiállításra készített Városliget, de ennek nagyrésze múzeumokká jegecesedett. A történelmi udvar páratlanul érdekes csoportja Mezőgazdasági Múzeummá, a közlekedési pavillon Közlekedési Múzeummá, az egyetlen, az Iparcsarnok, mely kiállítás céljaira megmaradt, a legutóbbi időkig szintén részben múzeumi anyag befogadására szolgált, anélkül ugyan, hogy annak *megőrzésére* is alkalmas lett volna. Múzeumnak rossz volt az Iparcsarnok, annál szomorúbb, hogy kiállítási csarnoknak is elég rossz. Nem azért, mintha az idő birkózott volna meg vele: a jó öreg szegecselt vasszerkezetek állják az esztendőket, sőt lehe-

tetlen bizonyos meghatottsággal nem nézni ezt a jellegzetesen századvégi alkotást, amelyről a vas diadala a hagyományokon — vagy ha úgy tetszik, a hagyományok küzdelme a technikai haladással tükrözik vissza. Mert míg a vasgerendák igazán szép és nagy tereket boltoznak át, addig a homlokzatok kulisszái klasszikus oszloprendeikkel és párkányaikkal vétót kiáltanak a négy égtáj felé! Az Iparcsarnok miatt, melyet 1885-ben építettek, egy pillanatilag sem kell szégyenkeznünk, a baj csak az, hogy befogadóképessége túl kicsi. A hasznos alapterület kb. 6000 m^2 — már évek óta annyira kevésnek bizonyult, hogy az ú. n. új csarnokot építették melléje. Ez utóbbira kevésbbé lehetünk büszkék, mind elhelyezése, mind egész alakja szerencsétlen. Mikor építették, azzal mentették, hogy csak ideiglenes, majd lebontják. Azt, hogy le nem bontják, azzal indokolják, hogy feltétlenül szükség van rá. Mivel mindkét indok igen alapos, meg kell a dologban nyugodnunk. Sokkal nagyobb baj, hogy az Iparcsarnok még az Új-csarnokkal megfejelve is kevés. Nemzetközi Vásárok alkalmával évek óta állandóan szükségessé vált négy öt nagyobb és számtalan kisebb pavillonnak és bódénak építése, természetesen csak ideiglenesen és csak azzal a kikötéssel, hogy a vásár bezárása után záros határidőn belül eltávolítják. Be kell vallanunk, hogy ennek a kikötésnek igen fontos okai vannak. A székesfőváros illetékes körei igen helyesen egy tapodtat sem akarnak feláldozni városligetünk kertszerűségéből. Ezen a ponton természetesen megakad minden ellenvetés, mert úgyis eleget panaszkodunk — és joggal —, hogy nincsen elegendő közkertünk és gyepes, fás szabad területünk. Kérdés azonban, vajon jelen körülmények között meg van-e eléggé védve az Iparcsarnok körüli terület növényzete? Most nem arra a szintén *ideiglenes* szőrös deszkából készült barakra gondolunk, mely a szigorú elvek dacára körülbelül négy éve áll a Hermina-úti oldalon, mert ennek fedele mindenütt, ahol a fák túlközel állanak, az ágak számára be van fűrészelve, s egy behajló fa dereka gondosan be is építve. Így tehát a növényvédelem és a parkjelleg biztosítva volnának. De vajjon helyes-e az, hogy a csarnok körül minden évben feltúrják a földet, felássák a sétányokat, letarolják a gyeptáblákat, hogy utána újból frissen létesítsék ugyanazokat, a bokrok közé dróthálókat vonjanak, ezeknek oszlopait is évente beássák és újra kicibálják, s a fák és bokrok között évente becipelték a szekerek az összerakható vas- és fapavillonokat? Vajon az a por és szemét, mely mindezen munkákkal jár, nem sokkal hátrányosabb-e a Városliget kertjellegére, mintha egyszersmindenkorra létesítették volna az Iparcsarnokot kibővítő masszív épületeket, pavillonokat és pergolákat, melyeket a növényzet idővel befut, s melyek bizonyára előnyösebb összhangban állhatnának a Városliget öreg fáival, mint az évenkint emelt s a mindenkori ácsfantáziával *feldíszített* fabódék? Végül említsük meg azt is, hogy minden hiába, mert az Iparcsarnok, a kis csarnok s az összes ilyenkor szokásos ideiglenes tákolmányok együttvéve is kevésnek bizonyulnak, mert pl. a Nemzetközi Vásárnak nem 10.000, hanem legalább is 20.000 m^2 hasznos kiállítási területre van szüksége.

Az állandó kiállítási terület kérdése éppen a fenti okokból már évek óta aktuális. Mindazok a körök, melyeknek a kiállításokkal, vásárral, a velük kapcsolatos száz meg száz nehézséggel hivatalból foglalkozniok kell, tisztában vannak azzal, hogy a fővárosnak szüksége van a modern kor minden követelményének megfelelő állandó kiállítási területre s hogy minden esztendőért kár, mely anélkül telik el, hogy e kérdés megoldásához csak egy lépéssel is közelebb vinne. Tagadhatatlan, hogy a probléma komplikáltságánál fogva igen nehéz. Sokféle fontos érdek szabályozza a megoldás mikéntjét és sokféle fontos körülménynek kell eleget tennie. Sajnálatos, hogy éppen a kérdés komplikáltságára való tekintettel, senki sem foglalkozik vele szívesen, pedig nyilvánvaló, hogy helyes megoldást csakis akkor várhatunk, ha előzőleg az érdekelt körök mindegyike gondosan mérlegeli a kérdést, s ha a különböző követelményeket sikerül előzőleg közös platt-formra segíteni. Az állandó kiállítási terület megoldásánál pénzügyi, kereskedelmi, ipari, tranzitó, közlekedési, idegenforgalmi szempontokon kívül városrendezési, építészeti és egyéb műszaki, sőt esztétikai szempontok is figyelembe kell hogy vétessenek. Mi sem természetesebb, mint hogy jelen elmefuttatásom nem akarhat más, arra illetékesebb fórumok véleményének elébe vágni. De míg egyrészt óvatosan kerülni igyekszik az illetéktelen beavatkozásnak még látszatát is, másrészt megállapítható, hogy a problémának az építésztársadalmat illető vonatkozásai különös figyelmünkre tarthatnak számot. E kérdéseknek tárgyalása egyéb meggondolásokból is időszerű és indokolt. Bizonyos kérdéseknek a publicitás árthat, egyes tervek

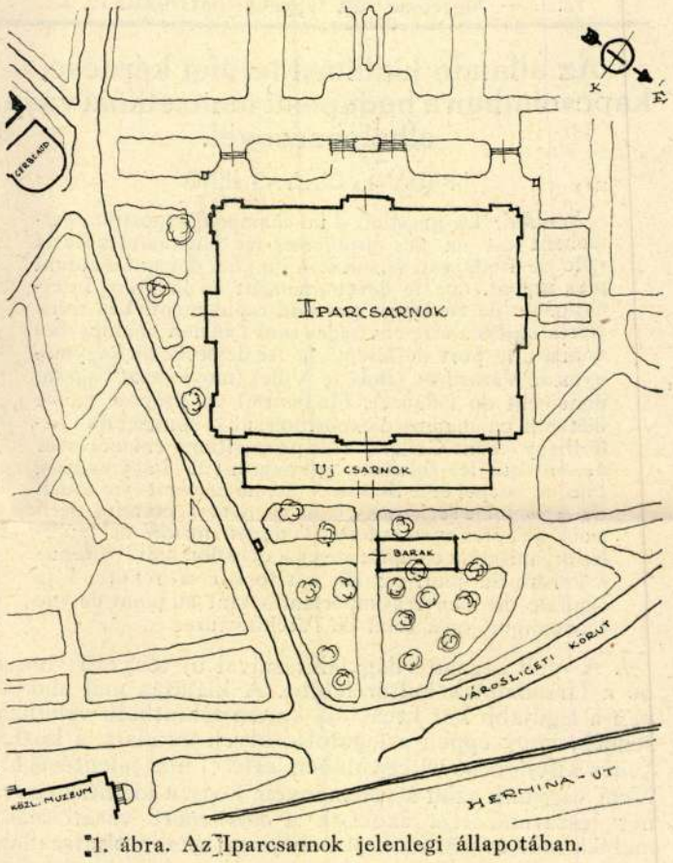

1. ábra. Az Iparcsarnok jelenlegi állapotában.

vagy kedvezményezések egy bizonyos zsenge fejlődési fokozatukban végzetesen kárát vallhatják, ha a nyilvánosság elé rántják azokat. Jelen esetben azonban, mikor a kiállítási terület s jelesül a B. N. V. dolgait vizsgáljuk, meg kell állapítanunk, hogy ez az intézmény annyira megérett, olyan súlyra tett szert nemcsak hazai gazdasági életünkben, hanem nemzetközi viszonylatban is, dacolva az egész világon megindult vásár-restringáló mozgalommal, sőt talán önérzetesen támogatva is ezt a mozgalmat, hogy — ismétlem — a Nemzetközi Vásár jövendő fejlődésének ügye bátran odaállítható a publicitás éltető napfényére. A továbbiakban tehát ezzel a meggondolással igyekszünk tézisünk építészmérnöki vonatkozásait megvilágítani.

II. A legelső és legfontosabb probléma természetesen, hogy hol legyen az állandó kiállítási terület? Anélkül, hogy ennek eldöntését megkísérelnők, próbáljuk számbavenni a lehetséges eseteket.

Legközelebb fekvő az a gondolat, hogy a Városligetben, az Iparcsarnok kibővítésével próbáljunk alkalmas területet teremteni. E megoldás mellett számos érv hozható fel. Az Iparcsarnok közlekedési szempontból ideálisan fekszik. Mindkét főpályaudvar közelében, villamosok, földalatti és autóbuszvonalak sűrű hálózatában, autóforgalom számára is kitűnő helyen, teherkocsi-

forgalom szempontjából is kifogástalanul, még akkor is, ha a Hermina-út villasorát teljesen megkíméljük is a szállítókocsik forgalmától. A Városliget mellett szól az az érv is, hogy egyrészt a helyi és vidéki publikum ezt a területet már megszokta és ismeri, másrészt, hogy az esetleges külföldi közönséget a legnagyobb önérzettel irányíthatjuk e felé a városrész felé, az itt szerzett benyomások csak kellemesek lehetnek. Fontos az a körülmény is, hogy a közönség ezen a területen értékes múzeumokat is talál és ismerhet meg s hogy a környezet szépsége miatt már maga a kiállításhoz való odajutás és kinttartózkodás is mindenképen csak vonzó lehet. A városligeti megoldás azonban két fontos nehézségbe ütközik. Kérdés ugyanis, vajon nyerhető-e az Iparcsarnok körül a kert lényeges csonkítása nélkül megfelelő nagyságú terület, s ha igen, akkor még mindig

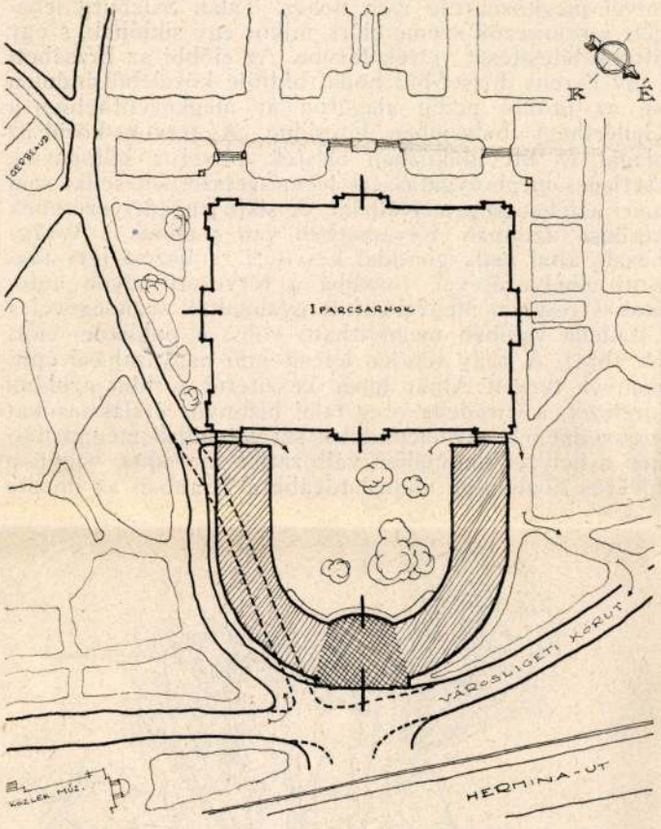

2. ábra. Az Iparcsarnok a tervezett patkóalakú kibővítéssel.

eldöntetlen az a már ismertetett elvi kérdés, vajon egyáltalában megengedhető-e a Városligetből bármily további kis terület beépítése?

Ha megfigyeljük az Iparcsarnok elhelyezését (1. ábra), azt kell mondanunk, hogy az előtérben, a Fontaine Lumineuse felé tényleg vétek volna további parkterületek elszakítása. A csarnok közvetlen előtere esetleg még beépíthető, de azontúl maradjon csak minél több gyep és növény. A csarnok mögötti, Hermina-út felé eső parkrész azonban talán más elbírálás alá eshetik. Figyelembe veendő, hogy ez a fás terület a liget többi részétől a csarnokkal már amúgy is végérvényesen el van választva. Sem gyermekek, sem felnőttek nem látogatják, utóbbiak azért sem, mert a Hermina-út forgalma, a villamos kocsik zaja ezt a területet igazán nem teszik kellemessé. Még a ligeti körút felől jövő is valahogyan kiesőnek, a csarnok által takart, másodrendű vidéknek kell hogy minősítse. Mellékesen említjük meg, mert formailag ideiglenes ugyan a dolog, de tény, hogy ezen a kis területen az aránylag nagy új csarnok s a már említett fabarakk is hozzájárulnak ahhoz, hogy legalább is jelen körülmények közt ezt a részt a liget egyéb gyönyörű részeitől elkülönített, immár szervesen nem csatlakozó függeléknek tekintsük. Szerencsés körülmények folytán alkalmam lévén ezekkel a kérdésekkel foglalkozni, pusztán kuriózumképen említem meg azt az egyik lehetséges megoldást, melyet szóbanforgó Hermina-úti rész felhasználásával képzeltem el. Az Iparcsarnokhoz patkóalakban csatlakozó csarnok (2. ábra), az így képződő fedetlen, de körülépített udvarral együtt egy kb. 25.000 m^2-es hasznos kiállítási terület nyerését tenné lehetővé, a Hermina-útra vezető jobboldali kocsiút lényegtelen elhajlításával s természetesen az új csarnok lebontásával és az Iparcsarnok jelenlegi adminisztrációs termeinek a csarnok belső teréből való kiemelésével.

Ha már most feltételezzük, hogy egy így nyert kiállítási terület kielégítő méretű és elrendezésű, következik a további kérdés, hogy vajjon megengedhető-e egyáltalában, hogy ez a bármily gyenge állapotban levő parkrészlet beépítés céljából feláldoztassék? Merev szabályok itt nehezen állíthatók fel. Fontosabb érdekeknek kevésbbé fontosabbak mindig alávethetők, már pedig ha ezzel az állandó kiállítási terület ügye megoldható volna, ez a főváros szempontjából olyan nyereség lenne, amely talán felér az összesen cca. 15.000 m^2 parkterület elvesztésével. Precedensekre is lehetne hivatkozni. A Széchenyi-fürdő kibővítését s különösen a Regnum templomának építését is magasabb érdekek követelték, pedig ezek létesítése hasonlíthatatlanul értékesebb területek feláldozásával járt. De ezek felemlítésénél sokkal fontosabb körülmény az Iparcsarnok közvetlen közelében levő Közlekedési Múzeum ügye. A városligeti megoldás ellen ugyanis talán a legtöbb súllyal az az ellenvetés esik latba, hogy abban az esetben, ha a kiállítás céljaira 25.000 m^2 sem volna elegendő, úgy a terület nem bővíthető. A Közlekedési Múzeum területe, esetleg épülete azonban annál alkalmasabb terjeszkedési lehetőséget alkot, mivel ennek a múzeumnak a helye úgy sem itt, hanem a Műegyetem közelében van s az a nagyszabású elgondolás, mely gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter úr programmjában, az ú. n. lágymányosi Holt-Dunaág feltöltésével egy hatalmas tudományos negyed létesítését vette célba, talán lehetővé teszi nemcsak a Közlekedési Múzeum anyagának a közvetlenül érdekelt technikus fiatalság képzésére szánt Műegyetem közelében való elhelyezését, de talán a Műegyetem gyüjteményeinek kiállítását is, hogy ez az európai értékű anyag egy Technikatörténeti Múzeum keretében végre úgy álljon a művelt közönség szolgálatára, ahogyan azt boldogult Zielinsky Szilárd annyi energiával szorgalmazta volt. Még egy pillantás a térképre további lehetőségeket sugalmaz. A Hermina-út mögött fekvő ügetőversenypálya területe könnyen beleilleszthető egy további fejlődési programm keretébe, ha azt akár a vásár fejlődése, akár egyéb kiállítási alkalmak indokolttá tennék.

Ez a lehetőség persze talán túlságosan távoli s még ezzel kapcsolatban is kifogásolható az, hogy a kiállítás területét így kettészakítanók.

Lássuk tehát az egyéb eshetőségeket.

Az állandó kiállítási terület másik elhelyezési lehetősége a lágymányosi Holt-Dunaág feltöltésével kapcsolatban képzelhető el (3. ábra). A jelenleg víz alatt álló területet szemelte ki erre a célra már a Mérnökegylet 1924-i nagypályázata is, mely feladatul éppen az állandó kiállítási csarnokot tűzte ki. Francsek Imre, az akkori pályanyertes tervező megoldása mint eszmei terv is érdekes. Azóta a kiállítási terület a Budafoki-út és a jelenlegi vízpart határolta sávra tolódott. Közismert tény, hogy ez a lehetőség a szakköröket ma is foglalkoztatja.

Azok a megbeszélések, melyeket a székesfőváros tanácsának képviselői, a Kereskedelmi Kamara, valamint a vásár elnöksége között 1925 őszén és 1926 elején tartattak, legalább az állandó vásárterület ügyét annyira előre vitték, hogy a főváros az összekötő vasúti híd és az építendő Boráros-téri híd között fekvő nagyobb területet meg is szerezte s azt egy a székesfőváros tanácsa, a Kamara és a vásár vezetőségéből álló közös bizottság 1926 január hó 12-én be is járta.[1]

[1] *Hallóssy István:* Visszapillantás a B. N. V. két évtizedes multjára.

A Magyary Zoltán által szerkesztett „A magyar tudománypolitika alapvetése" c. mű egyik illusztrációja, a lágymányosi feltöltött területnek Wälder Gyula professzor készítette beépítési terve, az említett területet szintén az állandó kiállítási terület céljaira tartja fenn. Mindenképen érdemes tehát ennek a megoldásnak az előnyeit is megvizsgálni. Ennek az elhelyezésnek legszembeszökőbb előnye az, hogy itt elegendő, a városligetinél

3. ábra. A lágymányosi kiállítási terület.

kb. négyszerte nagyobb terület áll rendelkezésre, még pedig úgyszólván a város szívében. Ez nagy szó s ez az egyetlen előny már egymagában véve is igen súlyosan esik latba. További fontos előnyként azt említhetjük meg, hogy közel feküdvén a Dunához, a vízi út mind a személy, mind különösen teherforgalom lebonyolítására hathatós segítséget nyujt, ámbár ez a terület közlekedési szempontból amúgy is elég jól fekszik. Fontos körülmény az is, hogy e terület felhasználásakor érvényre juttathatnánk mindazokat a tapasztalatokat, melyeket egyéb kiállítási területeknél szerezhettünk, miután itt egészen szabadon, helyi adottságoktól függetlenül állíthatnók a tervezőt a probléma elé s így szerencsés körülmények közt modern építészetünk egy érdekes új alkotással gyarapodhatnék. Kedvező az is, hogy a már említett tudományos negyed a kiállítási csarnok számára igen reprezentábilis környezetet biztosítana. Lássuk azonban a hátrányokat is. Tudvalevő, hogy egyelőre a tudományos negyed számára kiszemelt építési terület víz alatt van, továbbá, hogy a Boráros-téri híd is hiányzik. Az ugyanis magától értetődik, hogy amit fentebb a közlekedési viszonyokról mondottunk, csakis akkor érvényes, ha a Boráros-téri híd, s annak folytatásaképen a tervezett budai nagykörút kiépülnek. A Horthy Miklós-útra, mint zsákutcába, nem lehet beterelni a látogatottabb kiállításokon megforduló publikumot. A lágymányosi Holt-Dunaág feltöltésének kérdése pedig egyelőre nem sok jóval biztat; még ha megszavazza is a főváros a feltöltés költségeit, igen kedvező esetben úgy 10 év multával juthatnánk hozzá a szóbanforgó területhez. Bizonytalan az is, hogy a Boráros-téri híd s a budai nagykörút mikor épülnek meg. Végül meggondolandó az, hogy vajon helyes-e egyáltalában az állandó kiállítási területet éppen erre a vidékre telepíteni? Vajon az ezzel járó fokozott, szinte permanens forgalom nem hatna-e károsan akár a műegyetem, akár a tervezett tudományos intézmények szükséges csendjére és nyugalmára? Nem helyesebb-e, ha ezt a területet továbbmenően is tudományos, egyetemi jellegű alkotások számára tartjuk fenn? Zielinszky Szilárd, míg élt, ide képzelte a diákszállót, sőt kevés híja, hogy annak munkálatai Kotsis Iván professzor ismert tervei szerint meg nem kezdődtek. Ha a kiállítási terület ide kerül, Budának ez a része kétségtelenül hatalmas és gyors fejlődésnek indul — kérdés azonban, vajon a fejlődés iránya megfelel-e annak a csendnek és bizonyos mértékű zárkózottságnak, mely fővárosunk eme vidékének bizonyos intím jelleget kölcsönzött? Egy dolog kétségtelen: a boráros-téri híd létesítésével ez a terület kiállítási célokra felettébb alkalmassá válik, a legfőbb akadály pedig technikai természetű lévén, legyőzése tisztán a pénzkérdésen fordul meg.

De nézzük meg a további lehetőségeket is. Itt van például a Gellért-hegy, melynek kiállítási területté való átalakítása, illetve fejlesztése utóbbi időben a nyilvánosságot és a szakköröket egyaránt meglehetősen foglalkoztatta. Mult év őszén alakult meg a *Budapest Fürdőváros Rt.*, mely a Gellért-hegy tetejét a Citadellával együtt hosszúlejáratú bérletként igyekszik megszerezni. Tagadhatatlanul érdekes az a meggondolás, melylyel az említett Rt. a Citadellát kiállítási területül kiszemelte. A város közepén hegy áll, melyről körben pazar kilátás nyílik, lebilincselvén minden ittjáró idegen tetszését, s mely mégis bizonyos mértékig holt terület, mivel megközelítése igen nehéz. Talán Salzburg lebegett a szervezők szeme előtt, mikor egy siklónak, s egy liftnek létesítését vették tervbe. Az előbbi az Erzsébet- vagy Ferenc József-híd budai hídfője közeléből indulna ki, az utóbbi pedig alagúton át megközelíthetően a Gellérthegy belsejében létesülne. A tervek körül az alagút és lift időközben elestek, mivel a hőforrások esetleges megbolygatásáért természetszerűen senki sem meri a felelősséget elvállalni. A sikló engedélyezésének kérdése azonban folyamatban van s annak a Warga László által nagy gonddal készített rendezési terv szerinti elhelyezésével, továbbá a tervezett egyéb autóutak s részben megvalósított gyalogutak segítségével a Citadella valóban megnyitható volna a publikum előtt (4. ábra). A hegy tetején létesítendő nagyszabású építmények terveit Alpár Ignác készítette, s mint azokból kitetszik, a Citadella öreg falai bizonyos átalakításokat szenvednének. Az elgondolás szerint külső megjelenésben a helyzet nagyjában változatlan maradna, vagyis a főváros közönsége alulról továbbra is abban az illusz-

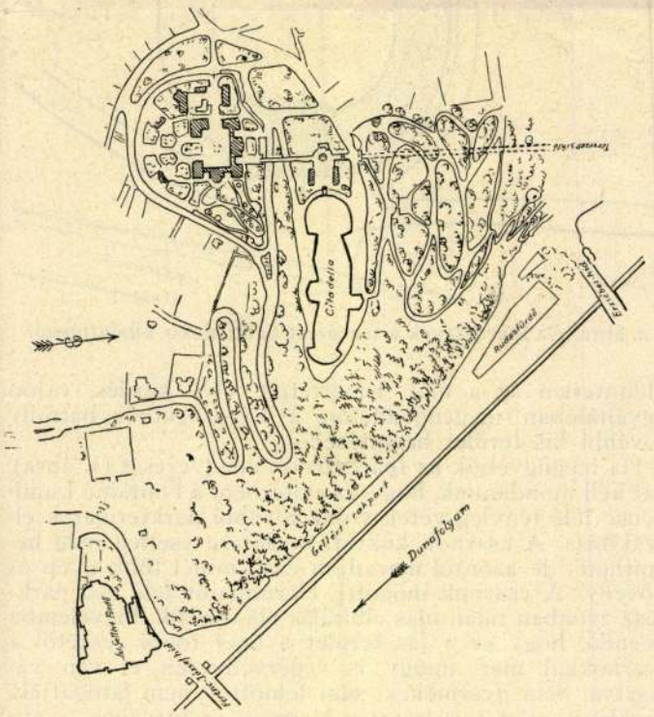

4. ábra. A Citadella beépítési terve.

ban élhetne, mintha az ódon falak mögött a delet jelző ágyú ásítoznék, a valóságban pedig nagy kiterjedésű kongresszusi és kiállítási termek, vendéglők és csarnokok létesülnének, melyeknek felavatását már az 1929-re tervezett Nemzetközi Fürdőügyi és Turisztikai Kiállítás alkalmából remélik, ezentúl pedig hatalmas gyógycsarnok céljait szolgálnák. Kilátás van tehát arra, hogy míg annyi ember fogható eredmény nélkül töri fejét az állandó kiállítási terület megoldásán, egy fürge Rt. és

egy agilis kiállítási rendezőség azt egyszerre mint kész ajándékot fogja a székesfőváros közönségének a kiállítási csarnokká átalakított Citadellában prezentálni. Magának a kérdésnek elbírálása igen nehéz, az esetleges megoldás következményei viszont messze kihatóak. Az az elvi kérdés, hogy vajon a Gellérthegy tetejének tervezett átépítése összhangban áll-e a városrendezési és emlékvédelmi szempontokkal, Budapest székesfőváros

5. ábra. A régi lóversenytér.

közönségére tartozik. Hogy ezek a költséges átalakítások viszont kifizetik-e magukat, ez tisztára az építkezéseket financírozó Rt. dolga. Építészi szempontból kétségtelenül nem napjaink ízléséhez illő egy olyan — belülről, bizonyára építőművészi szempontból pompás kiállítási épületcsoport létesítése, mely kívülről bástyának fest. A gondolat tagadhatatlanul érdekes, de az az érzésünk, hogy a romanticizmusnak ez a mértéke nem felel meg korunk szellemének, sem azoknak az építési ideáloknak, melyeket követni szeretnénk. Lehet, hogy ezzel az alkotással a főváros más városokkal szemben döntő attrakcióhoz jut, lehet hogy az idegenforgalom ezáltal váratlan lendületet vesz, sőt magának az épületnek is lehetnek majd szépségei, azt azonban mondjuk ki őszintén, hogy az építőművészek társadalma az állandó kiállítási terület ügyét olyan problémának tekinti, melyet végre melléktekintetek nélkül korszerű építészeti eszközökkel kíván megoldani. Ha vitatható valamely templom, középület vagy akár lakóház esetében is stilushagyományaink ápolásának szükségessége, az bizonyos, hogy olyan épületek, amelyek kimondottan a modern kor követelményeinek és igényeinek köszönik létöket, ugyancsak a kornak szellemét és ízlését kell hogy külső megjelenésükben is kifejezzék.

Tartozunk viszont annak megállapításával, hogy Budapest Fürdőváros Rt. maga az átalakított Citadellát nem szánja állandó kiállítási építménynek. Igaz, hogy ide tervezi az 1929. évi nemzetközi idegenforgalmi és turisztikai kiállítást és igaz, hogy a későbbi gyógycsarnokot továbbra is egyes kiállítások számára óhajtja rendelkezésre bocsátani, azzal azonban tisztában van, hogy még a tervezett közlekedési alkalmatosságok létesítése után sem képzelhető el itt nagyobb súlyú és tömegű objektumok felszállítása, amint azt pl. egy gépipari kiállítás feltétlenül megköveteli.

Azonban haladjunk tovább terepszemlénkben s állapítsuk meg, hogy a régi lóversenytér is egyike a számbavehető területeknek (5. ábra). Fekvése közlekedési szempontból kitűnő, esztétikai szempontból azonban már kevésbbé. Ha most ennek a megoldási lehetőségnek tárgyalásába mégsem bocsátkozunk, annak oka az a körülmény, hogy ezt a területet egyelőre az Államvasútak tartja fenn saját rendelkezésére a keleti pályaudvar kibővítésére célzó tervekkel kapcsolatban.

Hátra van még egy megoldás megbeszélése, amely különböző előnyeinél fogva a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot s ez a budapesti kereskedelmi és ipari kikötő területe. A legelső kifogás, mellyel ezt a tervet *a limine* visszautasítani szokták, az, hogy nagyon messze van. Pedig a felhozható kifogások közt ez a leggyengébb. A dunai kikötőt csak azért gondoljuk messzinek, mert keveset járunk arra. Voltaképen ha elfogadjuk az Apponyi-teret a főváros centrumának s rátekintünk egy ebből rajzolt kb. 3800 *m* sugárú körívre (6. ábra), kiderül, hogy a kikötő egy cseppet sincs messzebb, mint az Iparcsarnok. Ami a kikötők gyors elérését akadályozza, az nem a távolság, hanem a mai közlekedés fogyatékossága. Jelenleg a Csepelszigetre csak a Soroksári-úton Pesterzsébetet érintve közlekedő helyiérdekű villamossal tudunk eljutni. Ha a kiállítási területet az ú. n. fejlesztésre fenntartott rész északi végére képzeljük (7. ábra), ez az útvonal természetesen használhatatlanná válik. A kikötő közlekedését azonban amúgy is új útvonal van hivatva biztosítani, ez a tervezett út a Soroksári-útból a helyiérdekű villamos végállomásánál ágazik el s a Kvassay hajózó zsiliptől keletre megépült hídon át déli irányban folytatódva, két részre osztja a szigetet s az ugyancsak a szigetre tervezett új kikötő-pályaudvarhoz vezet. Ha meggondoljuk, hogy ez az egyetlen tervezet, mely közvetlenül a Duna mellett fekszik, s így a propellerforgalomba is beilleszthető, megállapíthatjuk, hogy ez a megoldás közlekedési szempontból kifogástalan. Nagyon fontos az is, hogy itt úgyszólván korlátlan lehetőségei vannak akár a célszerű elrendezésnek, akár a további fejlesztésnek, mert ha pl. csak azt a területet tekintjük is, mely egyrészt a Duna és a tervezett főút, másrészt a tervezett hajóvonat-zsilip és a legfelső medence közé esik (8. ábra), ez már maga kb. 200.000 m^2. Ha ennek egyharmadát vesszük beépítettnek, s a be-

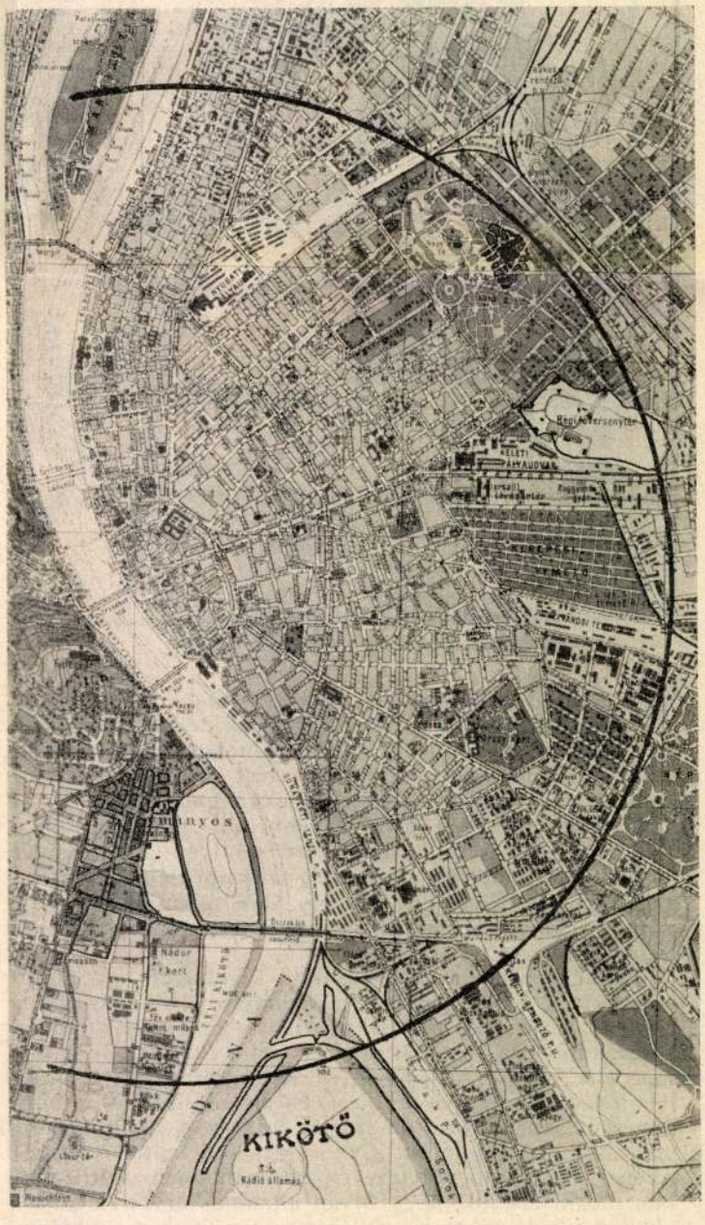

6. ábra. Az Apponyi-térből húzott kb. 3800 *m* sugarú körív.

épített területnek is felét a közlekedés céljaira tartjuk fenn, kb. 35.000 m^2 hasznos, fedett kiállítási területhez jutunk, mely az igényeket messzemenően kielégíti. Ha a tranzitókereskedelem szempontjait nézzük, ez a terület a kitűzött célra feltétlenül igen alkalmas. Ha továbbá azokra a súlyos áldozatokra gondolunk, amellyel a kereskedelmi kikötő megépült, szinte örvendenünk kellene, hogy a kikötőnyujtotta előnyök az állandó kiállítási terület odahelyezésével is hasznosíthatók. Eddig követett módszerünkhöz híven azonban térjünk rá itt is a hátrányok felsorolására. Ha igaz is az, hogy ennek a területnek a város középpontjától körzővel mért távolsága nem nagyobb, mint pl. az Iparcsarnoké, igaz az is, hogy az a városrész, amely közbeesően elterül, belátható időn belül mégis csak a fővárosnak rangban

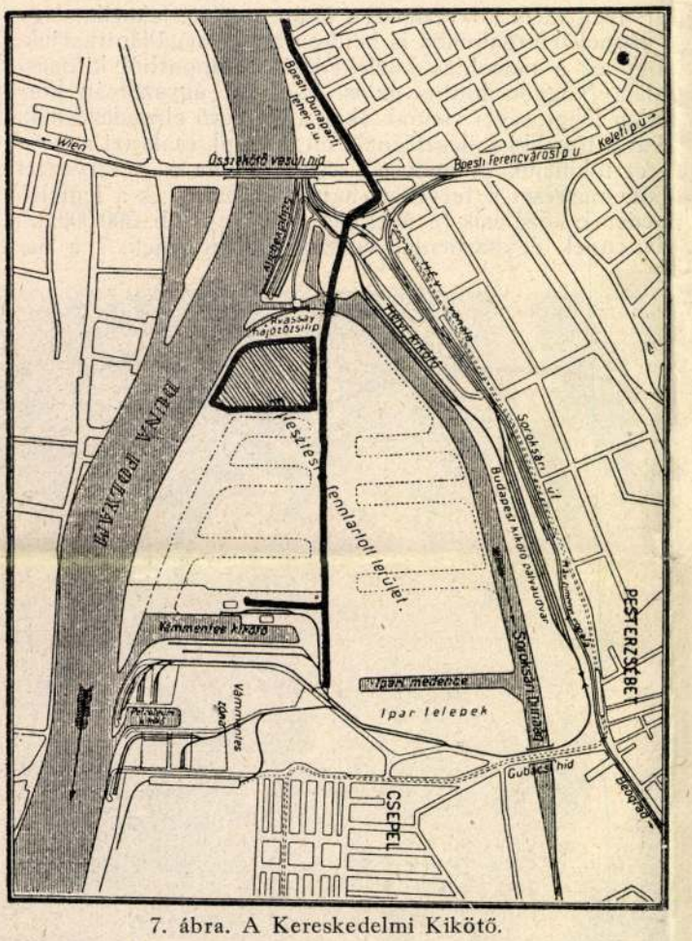

7. ábra. A Kereskedelmi Kikötő.

alantasabb övezete marad, mint az, amely az Apponyi-tér és az Iparcsarnok között fekszik. Az a közönség, amely erre a kiállítási területre kiutazna, hosszú időn keresztül csak magáért a kiállításért és mondjuk a kikötő kedvéért járna ezen a vidéken, melynek környezete belátható időn belül továbbra is sivár és füstös gyárnegyed marad. Éppen ezért, amilyen alkalmasnak tartjuk ezt a helyet a vásárok szempontjából, annyira nehezen képzelhető el rajta egy kiállítás, minek folytán a nagy áldozattal emelt csarnokok hasznosítása kockázatossá válik.

Természetesen a mondottakon kívül igen sok támogató érv és ellenérv volna felhozható, mely a már előbb tárgyalt területekre vonatkozóan is. Ezek azonban már a részletekbe mennének miért is attól ezzel az alkalommal eltekintünk. Természetes az is, hogy a felsorolt lehetőségek közt már csak azért sem dönthetünk, mert meggyőződésünk szerint ez csak az összes egyéb (financiális stb.) szempontok, s az összes érdekeltek véleményének figyelembevételével történhetik meg. Azt azonban megkíséreljük, hogy olyan általános érvényű irányelveket igyekezzünk megállapítani, amelyek a probléma megoldásánál figyelmen kívül nem hagyhatók.

Már eddig is, az állandó kiállítási terület általános tárgyalása közben lépten-nyomon felbukkant a B. N. V. ügye. Célszerűnek látszik éppen bizonyos általános érvényű irányelvek megállapítása érdekében a Vásárt, s annak speciális kérdéseit külön is megvizsgálni.

III. A Budapesti Nemzetközi Vásár 20 éves fejlődésre tekint vissza. Hallóssy Istvánnak 1926-ban megjelent s a B. N. V. két évtizedes multját ismertető feljegyzé-

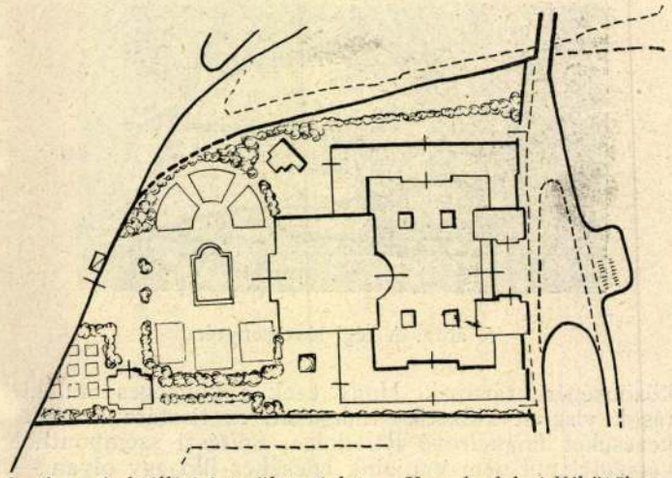

8. ábra. A kiállítási terület vázlata a Kereskedelmi Kikötőben.

sei igen érdekesen világítják meg a vásár fejlődésének különböző etapejait. Ezekből az adatokból kitűnik, hogy 1906 óta, mikor a kezdeményező Fővárosi Kereskedők Egyesülete az első ú. n. *Márciusi Vásárt* a vigadóban rendezte, 1927-ig a Kereskedelmi és Iparkamara égisze alatt rendezett legutolsó nemzetközi vásárig a kiállítá-

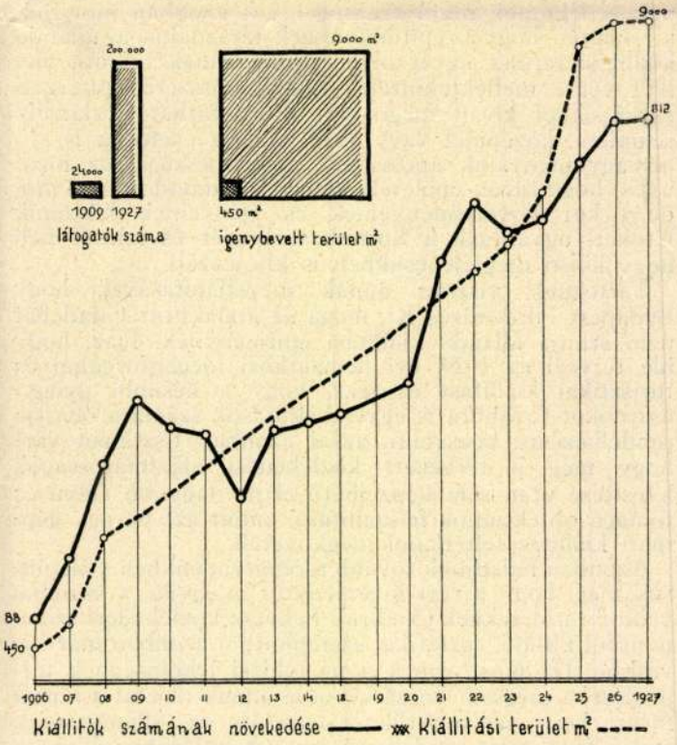

9. ábra. A Budapesti Nemzetközi Vásár fejlődése 1906—1927.

son résztvevők száma 88-ról 812-re emelkedett. Ezek a kiállítók 1906-ban 450 m^2-t vettek igénybe, mellyel szemben 1927-ben az igénybevett terület 9000 m^2-re emelkedett. A kiállítók száma tehát az eltelt idő alatt közel tízszeresére, az igénybevett terület kereken a húszszorosára növekedett (9. ábra). Ha ehhez hozzávesszük azt is, hogy a látogatók száma viszont az 1909-ben tapasztalt 24.000-ről 1927-ben 200.000-re emelkedett, joggal

mondhatjuk, hogy a B. N. V. egyike a legsikeresebben bevált intézményeknek, melyeket a fejlődés gazdasági életünk szervezetébe plántált. Tudvalevő az is, hogy az az egészséges és biztos fejlődési lendület, mely a grafikon szerint az 1912. évvel kezdődik, összeesik azzal az időponttal, melyben a Kereskedelmi és Iparkamara a vásár ügyeinek intézését átvette. Az azóta lefolyt időszak a vásár fejlődésében a rendszeres továbbépítés időszaka, melynek folyamán egyrészt a külföldi kapcsolatokat szervezték meg nagy körültekintéssel, másrészt évről-évre markánsabban jelentkezett az eredeti iparfejlesztési törekvéseket elősegítő és azt reprezentáló jelleg mellett a vásárnak az a további törekvése, hogy a magyar iparnak piacokat hódítson. A vásár intézményének ilyetén örvendetes izmosodása közben 1921 óta jelentkeznek évről-évre azok a bénító, sok fejtörést okozó gondok, melyek éppen a terület szűkreszabottságából következnek. Ezzel a körülménnyel magyarázható az is, hogy szemben a vásár hatalmas belső, tartartalmi erősödésével, annak külső megjelenésében szinte veszteglést állapíthatunk meg. Ámbár a vásár vezetősége az utóbbi években maga is érezhette ezt a hiányt s különböző kísérleteket tett annak orvoslására, megállapíthatjuk, s a vásár őszinte barátai is csak sajnálkozva láthatták, mennyire nincs arányban a vásár külső megjelenésének elmaradottsága az örvendetes belső megerősödéssel. Míg száz egyéb tekintetben (mint a közlekedés, látogatói kedvezmények, nemzetközi vasúti megállapodások, kül- és belföldi propaganda) igazán tiszteletreméltó teljesítménynek lehettünk tanui, ebben az említett tekintetben az volt az érzésünk, hogy a vásár szervezetét a kiállítási terület rohamos növekedése bizonyos mértékig készületlenül találta. A külképviseletek, a sajtószolgálat, az adminisztráció igazán komoly és nálunk illetékesebbek részéről is sokszor méltányolt színvonalra emelkedtek, de a műszaki és mondjuk esztétikai követelmények szinte a maguk teljességében a fejlődési áramlaton kívül rekedtek.

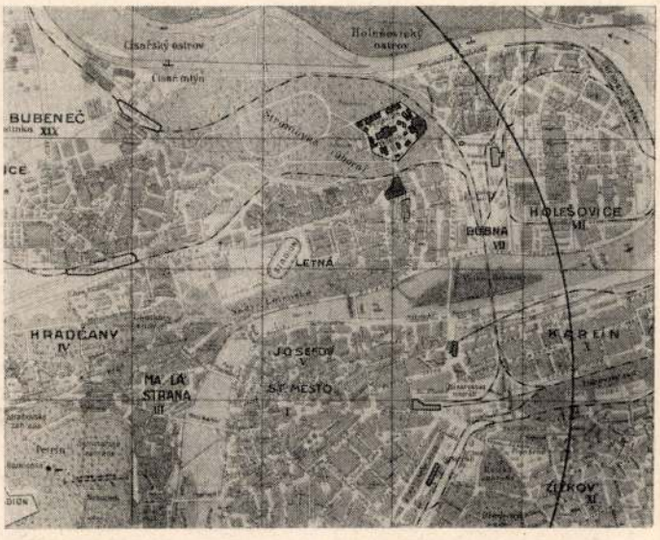

10. ábra. A prágai kiállítási terület elhelyezése.

Talán nem kell hangsúlyoznunk, hogy ebből a szempontból tett megjegyzéseinket nem a vezetőség munkájának téves aláértékelése, hanem ellenkezőleg az őszinte vágy sugalja, amely minden vásáron megfordult építészben feltétlenül felébredt: hogy t. i. miért nem olyan szép és impozáns ez a vásár külsőleg is, mint ahogyan azt ez a rengeteg értékes anyag indokolttá tenné?

Bár tudjuk, hogy a fő és alap ok a kiállítási csarnok szűk volta s azt is tudjuk, hogy a vásár — mint sűrűn hangoztatni szokás — nem kiállítás, mégis miért épülnek évről-évre a leglehetetlenebb barakkok az Iparcsarnok előtt? Miért tombolhatja ki azokon magát büntetlenül a pallérfantázia? Miért van egyrész építőipari osztály, s benne csinos és praktikus mintaházak, másrészt különböző magasságú, mélységű, tornyos, toronytalan, pagodás vagy logó-kátránylemezes bódétömegek, amelyeknek nagyrésze bűnös pénzpocsékolással épült? S hogy kívülről befelé haladjunk: miért néz ki minden vásár alkalmával az Iparcsarnok tarka zsibvásárnak, ipari és kereskedelmi angolparknak? Miért kápráztatja a szemet ezerféle cégtábla különböző magasságban ötletszerűen elhelyezve, mintha a szél hordta volna őket oda? S hogy áthaladva az Iparcsarnokon, hátul is szétekintsünk, miért áll ismét bódé-bodé hátán, keleti összevisszaságban; helyes-e, hogy a bécsi folttisztítóval kombinált pástétomsütő talpig nemzeti színű zászlódíszt öltsön esetleg közvetlen tőszomszédságában a komolyan pöfékelő gazdasági gépeknek? Ezek a jelenségek a helyszűkén kívül a kiállítók iskolázatlanságával is magyarázhatók. Bizonyos, hogy tucatjával találni a leglehetetlenebb, ízléstelen, célszerűtlen kojékat, de a fennforgó körülmények közt az egyesek részéről tapasztalható jószándék is hatástalan, ha olyan normákról nem gondoskodunk, melyekhez minden kiállítónak igazodnia kell. A helykiosztó irodában szép szabályos négyszögre osztják az iparcsarnok alapterületét, egyenes folyosókkal s mikor az a *síkban*, szabályosan, megnyugtatóan megvan, jönnek a kiállítók s a leggyönyörűbb alapelrendezést áttekinthetetlenné teszik a *térben* azáltal, hogy emelvényik magasságát és beosztását önkényesen alakítják ki.

Amíg a különböző barakkokat, pavillonokat évente újra kell építeni s amíg azok elrendezését a park útjai szabják meg s míg azok költségei a kiállítók egy-két évi rezsijét kell hogy terheljék, gyökeres javulás nehezen várható. De egyben az is igaz, hogy a nemzetközi vásár külső képének erélyes megrendszabályozása, tehát a felmerülő építészeti és iparművészeti kérdések megoldása tovább nem igen halasztható. Nem árt meggondolni azt, hogy a vásár külső képe, az arról készült fényképek, filmek, rajzok, valamint azok a benyomások, melyeket a látogatókra gyakorolnak, a legkitűnőbb propagandát is képzelhetnék. Ha a vásár egyéb propagandája megér 80—100.000 pengőt, úgy ezekre a kérdésekre is feltétlenül érdemes gondot fordítani.

Nem kétséges, hogy minden objektív építészi vizsgálódás eredménye csak egy lehet. Tekintve az állandó vásárterület megoldásának nehézségét s azt, hogy ez a megoldás legjobb esetben is csak hosszú évek mulva juthat tető alá, egyelőre a legsürgősebben kell gondoskodni az évről-évre izmosodó vásár legközelebbi szükségleteiről. Az Iparcsarnok belső terébe helyezett négy

11. ábra. A bécsi kiállítási terület elhelyezése.

zárt helyiség, melyek közül kettő kisebb szobákra osztva eddig az adminisztrációs helyiségeket szolgáltatta, könnyűszerrel eltávolítható. Egyidejűleg kívánatos volna annak az elbírálása, hogy vajjon tényleg többet nyer-e a városliget parkvédelme és szépsége a jelenlegi állapotok mellett, vagy esetleg mégis helyesebb volna egy, aránylag kis részben úgyis igénybevett területet az Iparcsarnok végleges kibővítésére feláldozni,

mely esetben a kiállítási hasznos területet egyelőre kielégítő mértékben meg lehetne növelni. Az ugyanis bizonyos, hogy a vásár fejlődésének egészséges lendületét efajta technikai akadályokkal gátolni olyan vétek, melynek következményeiért a felelősséget nehéz vállalni.

IV. Ha most visszatérünk az állandó kiállítási terület kérdéséhez, s hozzágondoljuk a vásárról elmondottakat, azt kell megállapítanunk, hogy a két probléma szükségszerűen össze kell, hogy fonódjék. Egyrészt szükség van állandó kiállítási területre, másrészt itt a B. N. V., mely helyet keres, terjeszkedni akar. Az állandó kiállítási terület létesítése jelentős áldozatokat követel, a B. N. V. viszont évenként csak egyszer, de legfeljebb kétszer 10—10 napig foglalhatja el a számára rendelt területet. Nyilvánvaló tehát, hogy az állandó kiállítási terület csakis úgy lehet gazdaságos, ha az egyidejűleg a B. N. V. befogadására is alkalmas, viszont a vásárnak, ha építendő új hajlékát hevertetni nem akarja, úgy kell és ott kell azt létesítenie, ahol az egyéb

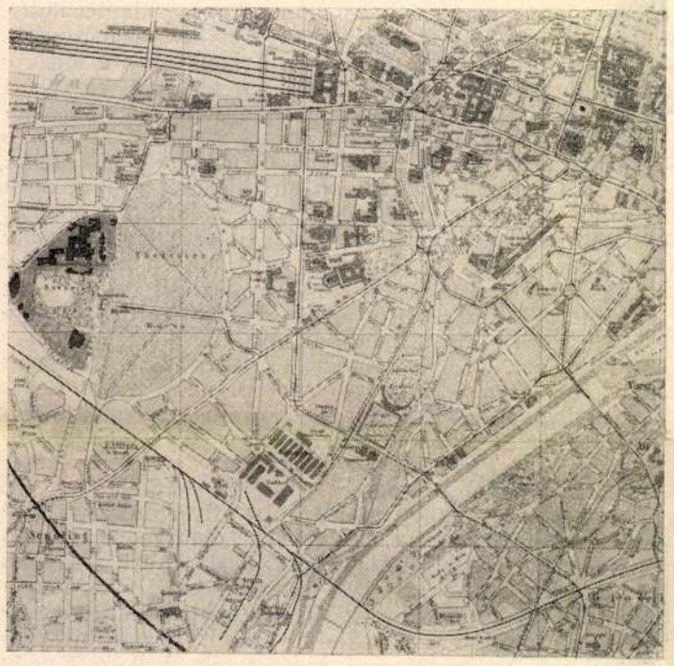

12. ábra. A müncheni kiállítási terület elhelyezése.

kiállítási céloknak is megfelel. Azt tehát kimondhatjuk az eddigiek alapján, hogy az *állandó kiállítási terület és a B. N. V. problémái csak közösen oldhatók meg.* Egymagában véve egyik megoldás sem lehet gazdaságos. Ha viszont ezt, mint irányelvet elfogadjuk, ismét revizió alá vehetjük előző terepszemlénket s eleve kikapcsolhatjuk a gellérthegyi területet, melyet a teljesség kedvéért nem hagytunk ugyan ki, de amely a B. N. V. szempontjából szóba sem jöhet.

Maradna a kibővített Iparcsarnok, a Lágymányos és a kikötő. Talán további megnyugtatásul arra nézve, hogy a távolság kérdése mennyire nem fenyegető: vegyünk egy pár külföldi példát szemügyre. Prága térképén tájékoztatásul feltüntettem azt a kb. 3800 *m* sugarú körívet, melynek központjául ezúttal a Hradsint választottam (10. ábra). Látható, hogy a Prágai Nemzetközi Vásár területe alig esik beljebb a körön. Ezt állapíthatjuk meg Bécs térképén is (11. ábra), bár a Rotunde valamivel közelebb esik. A kép jobb felső sarkán látható itt is az ugyancsak 3800 *m* sugárral rajzolt körív, ezúttal a Burggal, mint központtal. Végül tekintsük München esetét (12. ábra). A Therésienwiese melletti példaszerűen kiváló kiállítási terület szintén belül esik a kép alsó balsarkán húzódó távolsági körívünk vonalán, melyet ezúttal München Apponyi-terétől, a Theatinusok templomából, mint középpontból húztam. Ezek a példák azt igazolják, hogy a távolság felől nyugodtan számolhatunk bármelyik elhelyezkedéssel is, míg e tekintetben legkedvezőbb kétségkívül a lágymányosi megoldás.

München esete azonban még újabb szempontokra is felhívja figyelmünket. Az évenkinti Október-fest alkalmával a Theresienwiesen felvonul az agrár Bajorország. Vajjon gondoltunk-e mi is arra, hogy a B. N. V. idővel reprezentáns kifejezője legyen ne csak iparunknak és kereskedelmünknek, de egész gazdasági életünknek s ilyenformán fokozottabban nyerjen kifejezést benne agrár jellegünk? Az 1925 ápdilis 27-én zárult nemzetközi vásár nagy sikerén felbuzdulva, az időtájt mind a sajtóban, mind pedig a kereskedelem és ipar egyes köreiben hangok hallatszottak arról, hogy a B. N. V.-t is évente kétszer rendezzék, illetve, hogy a tavaszi vásár után egy őszi vásárt is tartsanak, amely a mezőgazdasági termények jelentékenyebb részét is árucsoportjaiba sorozza. A Kereskedelmi Kamara elnöksége is foglalkozott az idevágó javaslatokkal, de az őszi vásár megvalósítására az idő akkor nem látszott elérkezettnek. Amennyiben az arra illetékesek is úgy találnák, hogy agrárexportunk szempontjából az őszi vásárok rendszeresítése kívánatos, ez a körülmény új követelményeket támasztana a tervbevett kiállítási területtel szemben, s ez ismét arra utal, hogy annak helyét csak igen gondos mérlegelés után szabad megválasztani.

Nem beszéltünk eddig a kérdés anyagi oldaláról sem. A szükséges terület megszerzését kikapcsolva, sajnos megközelítően sem lehet megállapítani azt, hogy menynyibe kerülne a kiállítási építmények létesítése, egyszerűen azért, mert nem ismerjük a szükségleteket. A B. N. V. esetleg rögtön meg tudná mondani, mire van szüksége, de ha elfogadjuk egy korábbi principiumunkat, hogy t. i. a vásár problémái nem választhatók el az állandó kiállítási terület problémájától, akkor azt kell mondanunk, hogy ez nem elég. Szükséges, hogy mindazok a testületek és érdekeltségek, melyek az állandó kiállítási területtel vonatkozásban állanak, közösen állapítsák meg szükségleteiket. Amíg ez meg nem történik, amíg ezek a kérdések elvben tisztázva nincsenek, s amíg ezek szerint az elvek szerint az állandó kiállítási terület építési programmja legalább nagy általánosságban meg nincsen állapítva, addig teljes tájékozatlanságban vagyunk a várható költségeket illetően. Ez pedig újabb nehézséget jelent, mert amíg ezzel tisztába nem jövünk, nem tudható, vajjon ki lesz a gazdája a majdani épületeknek? *Vajjon nem válik-e szükségessé, hogy külföldi példára nálunk is a Vásár, az idegenforgalmi szervek, s maga a magisztrátus is összefogjanak a nagy mű megalkotására?* Ezek a kérdések látszólag nem tartoznak ugyan ránk, mérnökökre, valójában azonban nemcsak hogy ránk, de a főváros egész közönségére, sőt talán azon túlmenően, még szélesebb rétegek érdeklődésére is számot tarthanak. Mind a nemzetközi vásár, mind általában a kiállításügy ma már közügy s éppen a közügynek vélünk szolgálatot tenni azzal is, ha ezeket a kérdéseket minél több oldalról megvilágítjuk. Tovább menve tehát, a fentebb említett magas közületek összefogásától már most nem is éppen csak a B. N. V., nem is csak az állandó kiállítási terület szükségleteinek, programmjának végleges meghatározását várjuk, de várjuk általában a kiállításügynek rendezését is. Említettük már azt, hogy a kiállítás maga a modern élet egyik hatalmas kultúrfegyvere is. Nem közömbös, hogy ezt a fegyvert kik és mikor használhatják, s nem lehet kívánatos a köz szempontjából, hogy rapszódikusan, rendszertelenül, gyakran kétes célok érdekében bárki összeterelhesse a reklám dobjával a közönséget, s esetleg eljátssza annak bizalmát arra az időre és alkalomra is, mikor ez a bizalom indokolt és szükséges részét képezné egy kiállítás sikerének. Állítjuk azt, hogy a kiállítási terület rendezetlen kérdése a meglévő állapotoknak nagyon kedvez. De bizonyos az is, hogy ha megvalósul végre a főváros területén az állandó kiállítás impozáns intézménye, akkor a kiállításügy maga is lényegesen kedvezőbb helyzetbe kerül.

Mindeneket egybevetve: ezekkel a kérdésekkel foglal-

kozni kell, mert különben félő, hogy a megoldás nem lesz tökéletes. Ha nem gondoskodunk a célok előzetes tisztázásáról, könnyen bekövetkezhet az, amire sajnos elég sok példánk van, hogy a kérdést az összesség érdekeivel szemben részérdekek szerint hirtelen, máról holnapra előkapják s a közvéleményt befejezett dolgok elé állítják. Szükséges, hogy az erre illetékeseket ez az aggodalom áthassa, de egyidejűleg az a bizalom is, hogy az állandó kiállítási terület megalkotásával régi közszükségletet elégítünk ki. Az építészmérnöki társadalom annál nagyobb várakozással tekint a fejlemények elé, mert a külföld példáit ismerve, tisztában van azokkal a lehetőségekkel, amelyek ebben a problémában szunnyadnak. Tisztában van azzal, hogy egy ilyen hatalmas intézménynek a város egy részében való elhelyezése az egész városrész fejlődésének hatalmas lendületet kölcsönöz, így tehát nemcsak magának a kiállítás épületeinek megalkotásáról van szó, hanem egyidejűleg talán az egyéb szép építészi ideák egész sorának megvalósításáról. Vajjon nem volna nagyszabású az, ha egy ilyen — idegenforgalmi szempontból is — jelentős intézményt kapcsolatba tudnánk hozni például a *Nemzeti Stadion* vajúdó ügyével? Azt hisszük, ezen érdemes gondolkozni. Végül pedig a kérdés a legszorosabban vett építőművészeti szempontból is nagyjelentőségű. Szegényes modern építészetünk hatalmas injekciót nyerhetne, már pusztán az e problémával való foglalkozás útján is. Az állandó kiállítási terület, mint tervezési probléma, merőben újszerű. Szükségletei jellemzően korunk szükségletei s így remélhető, sőt elvárható, hogy a megoldás is a kor szellemének megfelelő lesz. Ez viszont visszahatással lesz magára a magyar kiállítási ügyre, jelesül a Budapesti Nemzetközi Vásárra, melynek propagandája szempontjából egy ilyen hatalmas, modern építészmérnöki alkotás különös erőforrást jelent. Kívánatos volna éppen ezért, hogy mindazok, akikre az állandó kiállítási terület megvalósításának nagy munkájából kisebb vagy nagyobb rész hárul, ezt a kérdést nemcsak hogy alaposan egymásközt is megvitassák, de az érdeklődést iránta állandóan ébrentartsák — egészen annak mielőbbi megvalósulásáig!

*

Függelék. Mult év szeptemberében megtartott előadásom alkalmával örömmel és elégtétellel tapasztaltam a felvetett téma iránti érdeklődésnek azokat a bizonyítékait, melyek az előadást nyomon követő tartalmas felszólalásokban, sőt, talán lehet mondani — vitában öltöttek testet. Ezek a felszólalások arra vallottak, hogy a téma, melyet az építészmérnöki közvélemény elé tártam, sokkal aktuálisabb, semmint magam is gondolhattam volna. Utalok a Budapesti Kereskedelmi- és Iparkamara illusztris elnökének *Székács Antal* udvari tanácsos és felsőházi tagnak arra a meglepő nyilatkozatára, melyben az állandó kiállítási terület megoldásának akadályát *már nem anyagi eszközök hiányában*, hanem a főváros illetékes tényezőinek bizonyos fokú nemtörődömségében látta.

Nagyon érdekes volt közvetlenül ezután *Warga László* ny. székesfővárosi műszaki főtanácsosnak, a neves városrendezőnek, mint az előbb aposztrofált testület legilletékesebb faktorának értékes felszólalását hallani, aki viszont azt a véleményét nyilvánította, hogy az előadó tárgyalta probléma tulajdonképpen nem is létezik, mert hiszen az évtizedekkel ezelőtt készített városrendezési terv azt végérvényesen elintézte akkor, mikor az állandó kiállítási terület helyéül a feltöltendő Lágymányost jelölte ki.

Nem tartottam ildomosnak, hogy az illusztris felszólalók után, csak a zárszó jogán is, ott helyben fejtsem ki észrevételeimet. Ezt az alkalmat használom fel arra, hogy Warga László véleményével szemben való teljes tiszteletem hangsúlyozása mellett, az alábbiakban járuljak hozzá — hitem szerint — a probléma tisztázásához.

Téved az, aki azt hiszi, hogy nem probléma a kiállítási terület ügye. Ellenkezőleg, itt kettős feladat előtt állunk, tehát a tévedés is kettős.

Egyrészt nem helytálló az, hogy a kiállítási terület elhelyezése, s vele a Nemzetközi Vásár helye is merőben városrendezési probléma volna. Ellenkezőleg, előadásomban igyekeztem rámutatni arra, hogy itt a legszövevényesebb követelményekkel állunk szemben, amelynek kielégítése csak *az összes érdekelt körök bevonásával, s az összes szempontokat szakszerüen megvilágító, részletekbe menő mérlegeléssel várható. Aki azt gondolja, hogy ezt a kérdést egyedül városrendezési szempontból vizsgálva, minden vonatkozásban megnyugtató eredményt érhet el, az ezt a kérdést nagyon lebecsüli.* Semmi okom sincs rá, hogy mint építész, mindenáron vegyes bizottságokért és laikusok beavatkozásáért csapjak propagandát, de a viszonyok bizonyos mértékig való ismeretében kénytelen vagyok nyomatékosan fenntartani azt a felfogásomat, mely szerint *ezt a kérdést a legnagyobb óvatossággal és lehetőleg az összes illetékesek és érdekeltek bevonásával szabad csak megoldani.*

De tegyük fel, hogy a városrendezési tervek tökéletesen megfelelnek pl. a Budapesti Nemzetközi Vásár követelményének is, és tegyük fel, hogy — amint kilátás van rá — a holt Dunaág feltöltésével megnagyobbított lágymányosi terület is a programm szerinti 8—10 év alatt rendelkezésre áll, illetve, hogy az erre vonatkozó munkálatokra a főváros tanácsa fedezetet talál. Ha mindent felteszünk is, felmerül az a másik, nem kevésbbé fontos kérdés, hogy mi történjék a kiállításokkal s főleg a Vásárral addig? Ki vállalja ezért a felelősséget, hogy ezt az intézményünket, mely egész gazdasági életünknek örvendetes nyeresége, fejlődésében *megakassza?* És vajjon abban merüljön-e ki az építészmérnöki kar igyekezete, hogy minél fényesebb képét varázsolja elénk a tíz év mulva emelendő nagyszabású építményeknek, s ezzel megelégedjen, akkor, mikor a kiállítók és látogatók tömegei immár szétfeszítik az Iparcsarnok falait?

Azt hiszem, bármily nagyszerű és kellemes is a távol jövő pompás lehetőségeinek szemléletében elmerülni, nekünk építészeknek kötelességünk a való élettel a szoros kapcsolatot fenntartani. *Nem lehet a lágymányosi megoldásra függesztett szemmel elmenni a Nemzetközi Vásár égető, napi problémái mellett, mert félő, hogy míg a jövő képeit festjük, addig a meglévő pozitívum is kisiklik, vagy elsikkad kezeink között.* Ez ugyan nem városrendezési probléma, de talán nem árt tudomást szerezni róla, hogy egész Európában hatalmas erők mozdultak meg a különböző vásárok leépítésére. Párizs sorvad, Marseille és Lion közül is csak az egyik állhat fenn, Frankfurt speciálizálódik, Reichenberg és Lemberg súlyos válsággal küzd, Tallin agonizál, Bécs azon gondolkozik, vajjon szabad egy évben kétszer megnyitni kapuit, s mindezeken felül ott terpeszkedik megmozdíthatatlanul, a maga évszázados kiépítettségében a világ kereskedelmének nagy találkozóhelye, Lipcse. Prágáról se feledkezzünk el, mely jónak látta hatalmas, modern építményekkel kibővíteni eddigi területeit s ha még meggondoljuk, hogy Pozsony, Zágráb, Fiume és Szófia mind hatalmas áldozatokkal igyekeznek a porondon maradni, úgy határozottan kimondhatjuk: *nem szabad a mi évről-évre izmosodó, legszebb reményekre jogositó egyetlen nemzetközi vásárunkat magára hagyni a külföldi piacokkal való versenyében.* Nem szabad magára hagyni éppen most, amikor körös-körül nagy felkészültséggel folyik a küzdelem a hegemóniáért s amikor *a körülmények jelenlegi adottsága folytán bizonyos helyzeti előnyöket is kihasználhatunk és annyi egyéb veszteségünk mellett, javunkra irhatnánk.*

Ha pedig a meglevő terület nyilvánvalóan és tarthatatlanul szűk, akkor haladéktalanul gondoskodni kell orvoslásról is. Azokra a lehetőségekre, melyek az Iparcsarnok kibővítésére fennforognak, Warga Lászlónak igen kevés szava volt. A Városliget parkjellegének védelmét ez esetben nem is hangsúlyozta túlságosan, szeretnők azt hinni, hogy ezt az erősen felfújt akadályt lényegesen kevesebbre becsüli, mint általában gondoltuk. Ki kell egyszer már mondanunk, hogy *az Iparcsarnok mögötti*

terület nem park, hanem barakktelep és ládaraktár, amelyből senkinek, mint parkból, semmi haszna nincs. Sokkal érdekesebb volt ellenben a felszólalónak az az őszintén elejtett, aggodalmas megjegyzése, hogy ha egyszer belemenne a város az Iparcsarnok megfelelő kibővítésébe, úgy félő, hogy a vásár és a kiállítások olyan jól találnák magukat benne, hogy esetleg nem volnának kaphatók a véglegesen Lágymányosra tervezett állandó terület érdekében való áldozatok meghozatalára.

Ebben a tekintetben teljesen megértjük az aggodalmakat. Valóban, ha egyszer városépítészetileg tökéletes és nagyszabású megoldások áldozatául esnének félmegoldásoknak, akkor ezen a ponton gondolkodva kell megállanunk. Ha azonban a dolgot meggondoltuk, az aggodalmak hamarosan szerteoszlanak. Az Iparcsarnoknak olyanféle kibővítése, mint az előadásomban bemutatott patkóalakú megoldás kb. 15.000 m^2 új fedett kiállítási területet biztosíthatna kiállítások számára. Aki csak kevéssé is tájékozott a vásár ügyeiben, tudhatja, hogy ez a terület csak a legégetőbb hiányokon segít s éppen annak az időszaknak szükségleteit elégíti ki, mely a bárhol létesítendő nagyszabású állandó kiállítási terület megvalósításáig eltelik. Ez a létesítmény, ha kielégíti is majd a normális igényeket, *semmi esetre sem fogja visszatartani sem a vásárt, sem egyéb kiállítási szervezeteket attól, hogy a majd megépítendő még jobb, még célszerűbb területet örömmel el ne foglalja.* Az sem fenyeget, hogy az így felszabaduló kibővített Iparcsarnok majd senkinek sem fog kelleni. Ha megfelelő javításokkal múzeumot nem akarunk belőle csinálni, nagy belső tereivel sportpalotának, fedettpályaversenyekre mindig kiválóan alkalmas marad.

Bárhogyan legyen is, egy nagy hibát mindenesetre el kell kerülnünk: *nem szabad azt hinnünk, hogy a távol jövőben szunnyadó nagy tervek ecsetelésével meglévő sürgős hiányokon máris segítettünk.* Alulírott újólag annak a meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy a városligeti Iparcsarnok megfelelő kibővítése el nem kerülhető s annak keresztülvitele jobb ha ma, mintha holnap foglal helyet arra illetékesek beruházási programmjában.

SZEMLE

Vízierőtelep és gőzerőmű gazdaságos együttműködése volt az 1926. évi *bázeli erő-világkongresszus* kérdéseinek egyik legfontosabbika. A kongresszus a villamos energia termelésének e két különböző forrását nem a versengés szempontjából tárgyalta, hanem azokat a feltételeket kutatta, amelyek mellett e két eltérő erőforrás gazdaságosan együttműködhet. A vízierőtelepek és gőzerőművek gazdaságosságáról az egyes országok külön-külön tanulmányt készítettek. E tanulmányokból és a hozzájuk fűzött következtetésekből a vízierővel és a gőzerővel termelt villamos energia gazdasági vonatkozásaira a következő általános irányelvek vonhatók le.

1. A kétféle energiatermelés közti legfőbb különbséget a költségeknek teljesen eltérő tagozódása okozza. A vízierőtelep általában lényegesen nagyobb beruházást kíván, mint a gőzerőmű, viszont ez utóbbinak üzemi költségei nagyobbak.

2. Ennek következtében vízierőtelep esetén a termelésre nehezedő kötött teher, úgymint a beruházási tőke és kamat törlesztése, a beruházás leírása, túlnyomó, amihez képest a termelő munkából származó teher kisebb szerepet játszik. Gőzerőműveknél éppen megfordítva van a dolog; egészen rövidlejáratú törlesztéstől eltekintve az üzemi költségek túlhaladják a kötött teher nagyságát.

3. Ha az energiatermelés mindkét lehetősége egyformán adott, akkor:

a) Vízierő felhasználása nem gazdaságos, tehát mellőzendő, ha minden gyakorlatilag számításba vehető fogyasztóidő mellett a termelendő energia drágábbnak adódik, mint gőzerő felhasználása esetén. Ez az eset általában nem következik be, kivéve a termelés helyétől távol eső vízierőnél, hanem az energiatermelés költségei vízierők felhasználása mellett kedvezőbbek mindaddig, míg a telep fogyasztóideje egy bizonyos kritikus időpontnál hosszabb. Minthogy valamely fogyasztóterület energiaszükséglete két részre bontható, olyan értelemben, hogy az egyik rész fogyasztóideje hosszabb, a másik részé pedig rövidebb a kritikus időnél, a kétféle energiatermelés gazdaságos együttműködésének lehetősége adva van.

b) Megfordítva, a termikus energiatermelés nem gazdaságos, tehát mellőzendő, ha elegendő mennyiségben áll rendelkezésre oly vízierő, mely adott fogyasztóidő mellett az energiát olcsóbban termelné, mint bármely gőzerő. Ilyen viszonyok ritkán adódnak, csak kivételes, vízierőkben igen bővelkedő területen. Ilyen esetben a gőzerőnek csak kisegítő szerep juthat, avagy akkor jöhet számításba, ha a beruházás költségének kényszerű csökkentése fontosabb, mint az üzem olcsósága.

4. A kalorikus telepnek meg van az az általános előnye, hogy könnyebben mérhető a fogyasztók szükségletéhez. A vízierő ezzel szemben függ az elfolyó víz tág határok közt változó mennyiségétől, amely változás azonban mindig elüt a fogyasztás ingadozásaitól. Egyes esetekben a gazdaságosság határain belül a vízierő tárolás segítségével a fogyasztáshoz alkalmazkodóvá tehető, ennek a lehetősége azonban igen korlátolt, mert pl. el nem képzelhető az Alpok felhasználható vízmennyiségének a fogyasztás ingadozásaival összhangba hozható változása.

5. A fentiekből következik, hogy valamely meghatározott fogyasztóterületnek kizárólag vízierőtelepekből való táplálásánál általában elkerülhetetlen a fel nem használt fölös vízmennyiség elfolyásából származó veszteség. A vízierőtelepnek ebből a sajátos tulajdonságából tűnik ki legjellegzetesebben a kétféle energiatermelés összekapcsolásának nagy haszna. Minél több veszendőbe menő vízi energiát nyerünk meg az összekapcsolás révén, annál tágabb terület marad a gőzenergia termelésére a gazdaságos üzemköltség határáig.

6. A 4. pontban elmondottakból következik az is, hogy villamos energia nagyarányú gazdaságos termelésénél vízierőnek és gőzerőnek együttműködése esetén általában a gőzerő termelte energia szolgál a vízierő termelte energia kiegészítésére, és nem megfordítva.

7. Vegyes energiatermelés esetén önmagától adódó feladat annak a határnak a megállapítása, ameddig a változó nagyságú vízierő még gazdaságosan kihasználható. Erre vonatkozóan a kongresszusnak benyujtott tanulmányok egyes példákat sorolnak fel.

8. A vízierő és gőzerő gazdaságos együttműködése szempontjából nagy jelentősége van az országos távvezetékeknek. A távvezetékek kettős feladatot töltenek be, amennyiben nagy területen kiegyenlítik mind a fogyasztói, mind a termelői különbözőségeket. Egyes kisebb területek eltérő és változó fogyasztása helyett sokkal állandóbb átlagos fogyasztást kapunk; váltakozó termeléslehetőségek helyett állandó átlagos termelés adódik. Az országos távvezeték gazdaságossága, aminek szintén megvannak a maga határai, az egyenletes fogyasztás révén megadja a lehetőséget arra, hogy az erőtelep áramfejlesztő gépeinek teljesítménye semmivel sem legyen nagyobb, mint az egyes fogyasztók egyidejű energiaszükséglete, ami a fogyasztóidő meghosszabbodását és ezzel a termelés költségeinek további csökkenését eredményezi.

9. Az országos távvezetékhálózatba minden rendelkezésre álló vízierő- és gőzerőforrást bekapcsolhatunk, tehát minden fölösleges vagy hulladék energiát értékesíthetünk, azaz bevonhatunk a fogyasztási diagrammba. Napi vízmennyiségtárolóval kiépített vízierőtelepet naponkint veszteség nélkül kihasználhatjuk, energiatermelése a fogyasztási diagrammban a csúcsfogyasztást fogja fedezni. Az évi vízmennyiség-tároló energiakészlete úgy csúcsfogyasztás, mint vízhiány esetén értékesíthető. Az értékesítés foka előre megállapított terv szerint, azonban a mindenkori vízrajzi viszonyokhoz alkalmazkodva jön tekintetbe.

A kalorikus erőművek a vízierőtelepek termelte energiával már nem fedezhető szükségletet elégítik ki, még pedig úgy, hogy a gőzerőművek terhelése lehetőleg éjjel-nappal egyformán állandóan egyenletes legyen, a Diesel-telepek pedig a csúcsfogyasztást fedezzék.

10. A különféle jelentésekből még egy körülmény állapítható meg: a termikus energiatermelés technikai és gazdasági megjavíthatóságának lehetősége nagyobb, mint a vízienergiatermelésé. Valószínű, hogy a tüzelőszerekben levő meleg energiának villamos energiává való átalakításakor jelentkező hatásfok nagyobb mértékben fog javulni, mint vízienergia átalakítása esetén, tehát az energiaátalakítás hatásfokával közvetlenül összefüggő termelési költség termikus energiatermelés esetén nagyobb mértékben lesz csökkenthető, mint vízienergia esetén. Ugyanis remény van arra, hogy a tüzelőszerekre támaszkodó villamos energiatermeléssel egyidejűleg a tüzelőszerekből gazdaságosan értékesíthető kémiai termékeket is gyárthatnak, tehát a mai termikus energiatermelésnél jelentkező hulladéktermékekben rejlő meleget is értékesíteni fogjuk. Ezzel szemben a vízierő energiatermelési költségeinek nagyobbmérvű csökkentése nem várható, nem tekintve azt, amit a beruházási tőke előrehaladó törlesztése okoz. Viszont a tőkének a legtöbb országban történő olcsóbbodása (a mai

Előfizetési felhivás

a Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet kiadásában megjelenő

ÉPITÉSZET

cimü negyedévi folyóiratra

Régóta érzi a magyar épitésztársadalom oly szakfolyóirat hiányát, amely irányzatoktól és müvészcsoportoktól függetlenül, üzleti érdektől mentesen, tisztán egyetemlegesen müvészi és nemzeti szempontoktól vezéreltetve a magyar épitészet szolgálatában áll.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet kéthetenként megjelenő KÖZLÖNY-e gyakran hoz ugyan épitészeti vonatkozásu cikkeket, de mert e folyóiratnak az Egyletben tömörült valamennyi müszaki ágazat igényeit ki kell elégitenie, az épitészetnek jutó hely csak korlátozott, ábrázoló anyagának kiállitása pedig nem üti meg a megkivánt mértéket.

Minthogy a Magyar Mérnök- és Épitész-Egyletben tömörült mérnöki szakok fejlődése a KÖZLÖNY-re egyre ujabb feladatokat ró, azon kellett gondolkodnunk, miképen lehetne folyóiratunkat alkalmas módon tehermentesiteni. Igy érlelődött meg az a gondolat, hogy az épitészeti vonatkozásu tárgyak részére negyedévenként megjelenő külön füzeteket adunk ki, a müvészeti célnak is megfelelő, gondos szerkesztéssel, legjobb münyomó papiron, gazdag tartalommal, s ezt a kiadványt, tagjainkon kivül, kedvező feltételek mellett könnyen hozzáférhetővé tesszük nemcsak az Egyletünkön kivül álló szakkörök, hanem a társadalom széles rétegei számára is.

Negyedévi füzetünk tartalma az építészetet legjobb alkotásaiban mutatja be, foglalkozik továbbá műtörténeti, városrendezési, sőt iparművészeti kérdésekkel is. Ismertetni kívánjuk tervpályázataink eredményét, sőt helyet kívánunk adni nagyobb országos jelentőségü tervek és tanulmányok bemutatásának is.

A lapot az Egylet választmánya által kiküldendő szerkesztőbizottság irányitja. Üzleti szempontok csak a hirdetési részben szerepelhetnek. A klisé-költségeket a lap fizeti. A füzetek mérete azonos az Egylet KÖZLÖNY-évei. Terjedelmük cca 24-32 oldal.

A lapot Egyletünk tagjai 3.— P külön előfizetési díj ellenében kapják, tagdíjhátralékos tagok azonban — a választmány határozata alapján — csak az egész évi tagdíj egyidejü lefizetése ellenében.

Az Egylet kötelékébe nem tartozók részére az évi előfizetési díj 8.— P. Egyes szám ára 2.— P.

Az első szám március hó végén fog megjelenni. A többi szám három havi időközökben.

A füzetek szerkesztését Feyér Gyula főszerkesztő mellett Padányi Gulyás Jenő tagtársunk vállalta.

Felkérjük mindazokat, akik a füzetekre előfizetni óhajtanak, hogy abbeli szándékukat a csatolt levelezőlapon kiadóhivatalunkkal közölni szíveskedjenek.

Budapest, 1941. február hava.

SCHULEK JÁNOS s. k.
IGAZGATÓ.

BIRÓ ZOLTÁN s. k.
ELNÖK.

Padányi Gulyás Jenő

Mérnökök Nyomdája, Budapest. 6814.

az Osztrák Magyar Bank törvényes érepénzt szolgáltat ki" szintén nem volt igaz, mert a forgalomban levő papírpénznek *legfeljebb csak a fele volt aranynyal fedezve!* Takarékbetétek, folyószámlakövetelések, koronajáradék, papírok stb., melyek a papírkészpénz forgalmának *hüszszorosát tették ki*, egyáltalában *nem voltak aranynyal fedezve.* A mai helyzet körülbelül ugyanaz.

Ezzel szemben az ingatlan, föld, vagy felépítmény, nemcsak tárgyi biztosítékot szolgáltat, *hanem hozadékot is ad*, terményeket vagy bériövedelmek révén, így az aranynyal szemben az ingatlan pozitívabb érték, vagy biztosítéki tárgy. Sőt *az emberi munka értéke is pozitívabb érték az aranynál.* A kivándorló munkás *pénztelenül* indul Amerikába, ott dolgozik és *dollárral tér haza.* Tehát a munka is effektív valuta.

Amidőn tehát a mai tarthatatlan gazdasági helyzetből való menekülést s emberséges megélhetés előfeltételeit kívánjuk a való élet számára alkalmazásba hozni, *ne építsünk az aranyra*, mint olyan fundamentumra, *ami nincs*, és ha volna is, nem volna erre a nagy célra alkalmas, *hanem építsünk arra, ami van!*

A belföldi kölcsön biztosítékául az *„ingatlan"* szolgáljon, ideértve a kincstár, a városok és egyéb közületek és a hitbizományok ingatlanait is, melyek e célra bőséges fedezetet nyújtanak.

Tekintettel arra, hogy az ingatlanok értékének csak egy bizonyos hányada (25%-a) vétetnék igénybe *és ez is csak garanciaképen, ez az eljárás egyáltalában nem jelent megterheltetést azért, mert ezen ingatlangarancia nyújtásért az ingatlantulajdonos jövedelmet kap.*

Ha egy ingatlantulajdonos a maga ingatlanára 25%-nyi adósságot vesz fel kamatfizetés mellett, az ingatlan megmaradó értéke (100—25) csak 75%. Ha azonban az ingatlanból 25%-ot jövedelmező garancia címén vesz igénybe, akkor ezen ingatlan értéke legalább 100% kamatjövedelem, feltéve, hogy a garancianyújtás nem jelent kockázatot.

Az igénybevett garanciatétel a telekkönyvben *nem a „C" lapra, hanem az „A" lapra kerül, úgy, mint az a földvagyonváltság esetében történt.* Képen az ingatlanok nemcsak, hogy *nem terheltetnek meg 25%-os teherrel, hanem azoknak 25%-a* **jövedelmet hajtó mozgótőkévé válik.** Tehát a holt tőkének egyrésze közvetett úton, mint mozgó tőke kerül a közgazdaság vérkeringésébe.

Egyes ingatlantulajdonosok azt a kérdést vetették fel, hogy nem lehetne-e az ingatlangarancianyújtást 25%-ról 50%-ra emelni, miáltal a biztosítékot képező *holt ingatlantőkéknek nagyobb része válnék mozgótőkévé és így jövedelmezővé.*

A garanciát nyújtó ingatlantulajdonosok bizalma még azáltal is fokozható, hogy a garanciát képező összeg utáni kamat és az annuitások, úgy, mint az a földvagyonváltságnál volt, esetleg közadók módjára hajtatnának be.

A földvagyonváltság idején a telekkönyvben csak a következő feljegyzés foglaltatott az „A" lapon, összeg megnevezése nélkül: *„Váltságköteles föld".*

A belső kölcsöngarancia esetén pedig, analógiaképen, az „A" lapon pl. a következő bejegyzés lenne: „Belsőkölcsön garanciaköteles föld", vagy „Belsőkölcsön garanciaköteles ingatlan".

Tekintettel arra, hogy egyrészt a bizalom felébresztésére, másrészt az amúgy is csak *fokozatosan* forgalomba hozandó és hozható belső kölcsönnel való termelésre azonnal cca. 200 milliónál nagyobb összegre szükség nincs, az ezen összeg erejéig felfektetendő vagyonkataszterek (a járásbíróságoknál kellő szervezés útján) 2 hét alatt elkészülhetnek. Ugyanezen időben letárgyalhatók a szükséges törvényjavaslatok. További két hét alatt a szükséges üzetési eszközök is előteremthetők. Ily módon a belső termelés megindítására és a munkanélküliség megszüntetésére, munkadíjelőlegekre és egyéb szükségakciókra szükséges fizetési eszközök, a külföld megkérdezése nélkül, a legrövidebb idő alatt forgalomba hozhatók. Csupán erélyes elhatározásra van szükség.

II.

Tervszerü gazdálkodást!

Padányi Gulyás Jenő előadása a Magyar Mérnök és Építészegylet szakosztályi ülésén

Gazdasági életünk katasztrófális megbénulásának okai között egyik legfontosabb a *forgótőke hiánya.* Természetes és helyes, hogy a kibontakozást forgótőke teremtése útján keresik s mivel pillanatnyilag külföldi forrásból nem remélhető, természetes és helyes, hogy belső források után kutatnak.

Bármily természetes és helyes is ez, nem helyeselhető az, hogy a Mérnökegylet, mint ilyen, ezzel foglalkozzék, mert ez nem képezheti igazi feladatát. Ezt pénzügyi szakemberekre kell bíznunk.

Feladatunkat kell azonban, hogy képezze, hogy a bárminő eredetü forgótőkével gazdálkodó nemzet többé ne ötletszerüen, hanem *tervszerüen gazdálkodjék.* Ennek követelése és bizonyos mértékig a tervek elkészítése is kimondottan mérnöki feladat, ezzel tehát foglalkoznunk kell.

Ha nincs tervünk, mely szerint a gazdasági élet igazodhatik, esetlegességek, pártpolitikai harcok és egyes férfiak képességei szabják meg gazdálkodásunk irányait, melyek nem esnek *szükségképen* össze nemzetünk igazi céljaival. Láttuk ezt a *várospolitika* terén, ahol párt és kerületi érdekek kerülnek előtérbe valóságos városi, városépítészeti érdekekkel szemben. Láttuk ezt az *országos politika*, az országos gazdálkodás terén, ahol egyes miniszterek energiáján vagy gyengeségén egyes politikai irányok népszerüségén, vagy népszerütlenségén múlt, hogy az állam pénze mely célokra és mely mértékben költetett. Láttuk ezt végül a *magángazdálkodás* terén, amely szétszórt, ötletszerü, sokszor tisztán a profitra épített akcióival nemcsak hogy nagy nemzei céljainkkal párhuzamosan futni, de sokszor — éppen célszerütlensége és tervszerütlensége miatt — a profitot megszerezni sem tudta.

Külön-külön igen sokan tudják, mit kellene csinálni, sőt külön-külön az elgondolások tervet is öltenek, programmá is válnak (export fejlesztés, agrárpolitika, tarifapolitika, útépítés programmja, községfejlesztés, közegészségügyi reformtervek, közigazgatás racionalizálása, közoktatásügyi programm). Ezeknek a terveknek közös rendszerbe foglalásáról kell gondoskodni, amikor is a megvalósítás időrendjét és mértékét aként kell meghatározni, amint azt a nemzet céljai, anyagi

teni, hogy a már előre elkészített szobrász munkát erősítjük fel a mintaállásra és azután végezzük a szerelést és a lebetonozást. Itten azonban ettől eltértünk. Majdnem a legkisebb részletre kiterjeszkedő zsaluzás történt és az így elkészült vasbetonszerkezetre lettek a gipszdíszítések felerősítve.

A boltozatok és ívek, tekintettel a kényes díszítésekre, mint 2 csuklós köralakú rámaszerkezet lettek számítva és a talp elméleti csuklói szabályszerűen kiképezve.

A templom lapos tetejének kiképzése is eltér a szokásos szerkezetektől.

Az ívekre az extradoson vasbetonoszlopok támaszkodnak, ezeket fent két irányba menő gerendák, melyek egyúttal a tetőhéjt képező alsó bordás szerkezet bordáit is alkotják, fogják össze. — A lapos födémet az épület belseje felé láttuk el eséssel, ahol az összegyűlő csapadékot egy külön csővezeték vezeti el, és a lapos födém külső élvonalazása követi az attika fal vonalát.

„Azt, hogy a hő okozta erők miatt kellő számban és helyeken terjeszkedő hézagokról bőségesen gondoskodtunk, kartársaim is természetesnek fogják találni.

A kupolacsarnokban a pilléreket 4 kisebb és 4 nagyobb (10 m. átm.) ív fogja össze és erre fekszik egy köralakú, a kupoladobot és az alsó kupolát tartó vasbetongyűrű.

Ezen két szerkezetet eggyé olvasztottuk a szükséges magasság hiánya miatt belső üregek hagyásával..

A vasbetongyűrű helyenként a nyolcszögből befelé konzolszerűen kiáll, és a dobon kívül és felső tetőhéjat képező kupolán kívül hordja a vasbeton rabitz szerkezetből készült, a kis boltivekből áttört csegelyszerkezeteket is.

Az alsó kupolaszerkezet tulajdonképen három szerkezet.

Az alsó része gömbi négyszögekből álló alátámasztó szerkezet. A nagy ablaknyílások ugyanis ezen a részen lehetetlenné tették a kupolaként való számítást és a megmaradt részeknek csak alátámasztó szerepe maradt. Ezeket fent az ablakon felül egy erős koszorú fűzi egybe és itt kezdődik a kazettás, bordás kupola rész, mely hordja végül a befejezést képező héjkupolát.

A kupoladobot egy vasbetongerenda és oszlopváz alkotja, mely kívül-belül tégla kifalazást kapott. Ezt másként két drb. vasbeton hengerrel, 8 cm falvastagságok és kisebb süllyal is megoldhatónak tartottam, de építészi szempontok merülhettek fel a reá kerülő vakolat színe miatt.

Ezen szerkezetekre támaszkodik a tetőhéjt képező kupola, mely független az alsó kupolától. Tehát itt két vasbeton kupola van egymás felett cca. 8—10 m légtérrel.

A kupola átmérője aránylag nem nagy, mindössze 18 m. A két kupola létezését a következő meggondolás és ennél nagyobb kupolák építésénél szerzett tapasztalataim és megfigyeléseim indokolják.

A legfelső kupola ki van téve sokszor erős szélnyomás és a nap állása szerint különböző egyenetlen felmelegedéseknek, sőt a tetején lévő nagyfelületű kereszt is kedezőtlen irányú szél esetén számba jövő vízszintes (hajlító és csavaró) erőt jelent, tehát nyiltan kimondhatjuk, állandó, szabad szemmel nem látható, de mérhető mozgásban van.

Egy ilyen kupolára reáakasztott díszrabitz kupola valószínűleg éveken belül össze-vissza repedezhetne.

Az alsó kupolára reátámasztani a felsőt nem tanácsos és a nagy magaságkülönbség miatt nem jutányos. Egy kupolaalakú vasszerkezet, rendes héjalással nem vette volna fel ár tekintetében a versenyt egy egyszerű vasbeton héjkupolával, melynek vastagsága túlzottan is záradékban 8 cm, vállban 12 cm.

Bár ezen szép templomon találhatunk vasbetonos szemüveggel még más dolgokat is, építészi, művészi szempontokból, mint mérnök bár hivatva nem vagyok bírálni, csak gyönyörködni tudok és örülni, hogy cserély tehetségemmel és társaim erős támogatásával hozzájárulhattam egy ily mű létesítéséhez, mely fővárosunk egyik látványossága marad.

Kérem kartársaimat, hogy ne sajnálják a fáradságot megtekinteni és osztozzanak az én véleményemben, hogy „Dr. Lechner Jenő álma megvalósult", vagy legalább is megvalósulni készül.

Baczó Andor.

Nagyszabásu előadások a köz- és magángazdaság talpraállítása érdekében

I.

Sürgős teendők a szükséges anyagi eszközök előteremtésére

Fischer József előadása a mérnökegylet egyetemleges ülésén

(Fischer József műépítész egyike legkiválóbb hazai értékeinknek. Nemcsak mint építőművész elsőrangú, kinek bérházai esztetikai szempontból utolérhetetlenek, hanem mint a fenti előadása mutatja, mint közgazdász is rendkívül széles látókörű és inventiós elme. Sokan tanulhatnának tőle, olyanok is, akiknek közgazdasági eszméitől visszhangzik az ország. Mi mindenesetre büszkén szögezzük le azt a tényt, hogy vérbeli építész a kitünő közgazdász.)

Eliogulatlanok előtt világos, hogy a fizetési eszköznek, mint forgótőkének, nem kell, hogy az *„arany"* képezze fundamentumát. Az aranybázis előbb-utóbb tarthatatlanná válik, mert erős visszaélésekre ad alkalmat és be fog bizonyosodni, hogy az aranybázis tulajdonképen fikció.

Ingó, vagy ingatlan-e az arany? A már kitermelt arany: ingó, a még ki nem termelt: ingatlan. Tehát kétféle értékkel állunk szemben. A kitermelt arany holt tőke, mert hozadéka közvetett, közvetlen hasznot nem hoz, csak zálogtárgyul használhatjuk fel. Biztosíték gyanánt pedig a trezorokban holttőkeként hevertetve és költséggel megőrizve, forgótőkéül, csereeszközül sem kívánatos. A háború előtt az aranyat, mint váltópénzt senki sem tartotta magánál. A békebeli bankjegyekre rányomtatott szöveg: „Ezen bankjegy bemutatójának

Padányi Gulyás Jenő építészmérnök
Uj tag
A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei
MMÉEK LXI 15-16 szám

6 1927

beruldenem

Rivu

Thalma, 9

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Az 1927-évi Czigler-érem nyertese. A Czigler-érem birálóbizottságnak u.a.évi rendes tagja.

Cikk: Egyleti közlemények.

A Magyar Mérnök- és Epitész-egylet Közlönye. LXI.k. 47-48.sz. 302.o.

MDK

Padányi Gulyás Jenö, okl.gép.m..
Sz.1900. Bp.Orlay u.11.

a Kamara tagjai sorába felvette.

A Bp.-i Mérnöki Kamara közleményei.
MMKE Közlönye. 1927.III.27. 74.l.

megalakult Magyar Technikai Egyesület, illetve Magyar Mérnök Egylet három napon át tartott első, úgynevezett előkészítő közgyűlését 1866 augusztus havában, a Köztelek nagytermében tartotta meg, melyen az egykori lapok tudósítása szerint mintegy harmadfélszázan vettek részt.

E közgyűlésen, melynek kiemelkedő része Hollán Ernő alapító elnök nagyhatású megnyitó beszéde, s legfontosabb pontja pedig az ideiglenes központi választmány részéről kidolgozott alapszabálytervezet megvitatása volt, az ideiglenes választmány tagjainak és az ideiglenes elnöknek újbóli megválasztása, illetve a választmánynak a jóváhagyott alapszabályok leérkezéséig az ügyvitel továbbvezetésére adott megbizatása után, végül *Jankai (Csizmadia) József*nek[2] a Magyar Mérnök Egylethez írt alkalmi költeménye felolvasására került a sor.[3]

A magyar mérnökökhöz címzett, e nyolc versszakból álló lendületes költemény Pákh Albert nagy olvasottságnak örvendő szépirodalmi hetilapjában, a *Vasárnapi Ujság* 1866. évi augusztus 12-i számában[4] jelent meg s most, amikor az Egyletnek az 1867. évi május havában megtartott második közgyűlésétől, vagyis a már jóváhagyott alapszabályok mellett megkezdett működésétől számított 60. évfordulóját ünnepeljük meg, úgy vélem, kegyeletes kötelességet teljesítek, amikor ezt a kortörténeti szempontból is érdekes költeményt, melyben szerzőnél szebben, nagyobb szeretettel és lelkesedéssel a Magyar Mérnök Egylethez eddig még soha senki sem írt, ez alkalommal közzéteszem.

Az ügyes technikai készséggel és tetszetős rímelésel megírt költemény a következőképen szól:

Kiált a kor, hallgassatok szavára,
Hatalmas úr a kornak szelleme.
Épüljön fel a csarnok nem sokára,
Melynek régóta állni kellene.
Épüljön csarnok a közös jólétnek,
Hol a szent igék testesüljenek,
Magasztos hivatás ez a tiétek,
Magyar mérnökök, egyesüljetek!

A sors haragja dúla mostanában,
Miként már oly sokszor — e szép hazán:
Csalatkozott megünnepelt fiában,
S tövissé vált babérja homlokán.
Jött a csapás embertől s az égből,
Szövetkezének romboló kezek.
Könnyet törölni a szép hon szeméből,
Magyar mérnökök, egyesüljetek!

Oh! bár sok elveszett, de mégse minden,
Van puszta sík, hegy, völgy, Dunánk, Tiszánk,
Van két kezünk s bár áldás rajta nincsen:
Azért ne nyíljék ám panaszra szánk.
Hisz a panaszt — úgy sincs — ki értené meg:
Hallgassunk és tegyünk a mit lehet,
Engedve a kor intő szellemének,
Magyar mérnökök, egyesüljetek!

Rázzuk le lábainkról a bilincset,
S ekének verjük a kemény vasat.
Szedjük ki a földből a drága kincset,
S a jobblét hajnala reánk hasad.
Gép füstölögjön minden kis majorban,
Vasút hálózza be a téreket,
S gőz-szárnyakat gyorsan röpítni sorban,
Magyar mérnökök, egyesüljetek!

Míg hal terem Tiszában és Dunában,
Míg a rónán hullámzik a kalász:
Dugott kézzel ne üljünk a szobában,
S nem hal meg éhen a szegény halász.
Föl, tettre ésszel és föl tettre kézzel!
És e munkát Isten szentelje meg.
Az összetett erőből mi sem vész el,
Magyar mérnökök, egyesüljetek!

Ész és erő, hol egybeforrva vannak,
Mindenhatóvá válik ott a kar.
Ha a herék a méztől nem dagadnak:
Nem másért izzad a szegény magyar.
A vessző eltörik szálakra szedve,
De nagy csomóban törni nem lehet.
A küzdelemben a hont nem feledve,
Magyar mérnökök, egyesüljetek!

A régi kornak egyetlen tanában
Számítástok a legcsalhatatlanabb,
Számítva kell küzdenünk mostanában,
S a számításnak csalni nem szabad.
Küzdjünk előre oly bölcs számítással,
Hogy a hazát küzdelmünk védje meg.
Egy só — kenyérben nem osztozni mással,
Magyar mérnökök, egyesüljetek!

Kiált a kor, hallgassatok szavára,
Hatalmas úr a kornak szelleme.
Épüljön fel e csarnok nem sokára,
Melynek régóta állni kellene.
Épüljön csarnok a közös jólétnek,
Hol e szent igék testesüljenek;
Magasztos hivatás a tiétek,
Magyar mérnökök, egyesüljetek!

[2] *Jankai (Csizmadia) József* szül. 1831 május 27-én, Érdiószegen, hol atyja, Csizmadia János, községi főjegyző volt. Középiskolai tanulmányait Karcagon végezte, majd 1847-ben a debreceni főiskola bölcsészeti tanfolyamára iratkozott be. A szabadságharcból főhadnagyként került haza, s a világosi katasztrófa után 1853-ig bujdosott és várfogságot is szenvedett. Kiszabadulása után bölcsészeti és jogi tanulmányait folytatta, majd 1881-ig mérnöki gyakorlatot folytatott, mely időtől kezdve életét teljesen az irodalomnak szentelte.

Hogy mérnöki tanulmányait hol végezte, eddig megállapitanom nem sikerült. Annyi azonban bizonyos, hogy sem a tudományegyetem bölcsészeti karán működött Mérnöki Intézetnek, sem a József-ipartanodának, sem a belőle fejlődött Kir. József-Műegyetemnek hallgatója nem volt.

Az 1866-ban alakult Magyar Mérnök-Egylet IV., vagyis a földmérői és mezőgazdasági ipari szakosztályának tagja volt. (V. ö. Magyarország anyagi érdekei, 1866, 329. l.)

Nagy szerepet játszott az országos követválasztások alkalmával s tüzes ellenzéki beszédei miatt Jókai az *Ország korteséinek* nevezte, mely néven írta azután politikai és humorisztikus verseit korának szépirodalmi és napilapjaiba. Versei összegyüjtve is megjelentek. (V. ö. Szinnyei: Magyar írók élete és munkái. Budapest, 1897, továbbá Pallas és Révai Lexikona.)

[3] V. ö.: *Die erste Generalversammlung ungarischer Architekten und Ingenieure.* (Pester Lloyd, 1866, 13. évf., augusztus 7-i, 195. szám.): „Bevor sich die Versammlung auflöste, wurde noch ein schwungvolles Gelegenheitsgedicht verlesen, welches der Ingenieur *Joseph Jankai* aus der Provinz an die heute versammelten ungarischen Ingenieure eingesandt hatte."

[4] *Jankai József:* A magyar mérnökökhöz. (Vasárnapi Ujság, 1866, XIII. évf., augusztus 12-i, 32. szám, 382. l.)

SZEMLE.

Folytvasból készült vízturbina. A vízturbinaszerkezetek több évtizedes fejlődése az utóbbi évek tökéletesített tipusaival, úgy látszik, nyugvópontra jutott. A szerkezet további tökéletesbítésére egyelőre nem gondolnak, annak egyszerűsítése, olcsóbbátétele pedig már alig fokozható anélkül, hogy teljesítőképességének, tartósságának rovására ne menne. Egészen eredeti és igen figyelemreméltó kísérleteket folytatnak a bécsi műegyetem vizierőgép-tanszékének vezetői: dr. *Magyar Ferenc* és *Neswadba Albin* a már bevált vízturbinatípusok gyártásának olcsóbbá tételére, a teljesítőképesség csorbítása nélkül. Nevezettek egy Kaplan-féle turbinát öntöttvas helyett folytvasból készítettek el és eljárásukat szabadalmaztatták. A folytvasból készült turbinával mintegy 60% sulymegtakarítást értek el az öntöttvas turbinával szemben, ami lényegesen kisebb és egyszerűbb csapágyazásra vezetett, ugyhogy a drágább nyersanyag ellenére a vízturbinának folytvasból való gyártásánál közel 50% költségmegtakarítás érhető el. A súly csökkenésével mérsékelődik a szállítás költ-

sége is, a folytvas tulajdonságainál fogva pedig a turbina helyszíni javítása könnyebben végezhető. A turbina tartósságának megállapítására megkezdték néhány folytvas-víz-turbina gyártását, melyek üzembehelyezésük után tartós megfigyelés alá kerülnek.

(Zeitschr. des Österr. Ing. u. Arch. Vereines, 1927 auguszt.)
Marusák Dezső.

Gőzüzemű teherautó a mezőgazdaságban. Az automobilnak a közlekedés és szállítás terén való óriási előretörése korszakában azt a feltűnést keltő hírt olvassuk, hogy a legutóbbi readingi mezőgazdasági gépkiállításon új típusú, 6 *t* teherbírású, gőzüzemű teherautó jelent meg, 4 *t* teherbírású pótkocsival felszerelve. A kocsi legnagyobb sebessége sík pályán 35 *km/óra*, pótkocsival 1 : 8, pótkocsi nélkül 1 : 6 emelkedésen könnyen halad. A kocsi mozdonykazánja a vezetőülés előtt a melső kerékpáron fekszik, gőznyomása 15·5 *atm.*, fűtőfelülete 7·8 m^2, rostélyterülete 0·32 m^2. A compound gőzgép a vezetőülés mellett van, a gőzhengerek átmérője 115 és 276 *mm*, a dugattyú lökete 315 *mm*. A gőzgép teljesítőképessége 4500 fordulat mellett 60 lóerő. A hajtómű normális áttétele 1 : 1, nagy emelkedésben 1 : 3, a hátsó kerékpár hajtása lánccal történik. A kocsi 870 *l* vizet visz magával, ami 40—70 *km* út megtételére elégséges, szénkészlete 400 *kg*.

(Zeitschr. des Österr. Ing. u. Arch. Vereines, 1927 auguszt.)
Marusák Dezső.

Diesel-motorgyár Oroszországban. Az orosz ipar, amennyire gazdasági helyzete engedi, igyekszik lábrakapni és magát a külföldtől függetleníteni. Diesel-motort Oroszországba Németországból és Angliából importálnak. Nemrég azonban Szentpétervárott egy orosz Diesel-motorgyár alakult, mely július hó 13-án fejezte be az első, 2400 lóerős Diesel-motor gyártását. A motor üzembehelyezése jó eredménnyel járt, úgyhogy a gyár azonos típusú hajó-Diesel-motorok sorozatos gyártásába fogott.

(Zeitschr. des Österr. Ing. u. Arch. Vereines, 1927 auguszt.)
Marusák Dezső.

Egyleti közlemények.

A mű- és középítési szakosztályok működése 1927. évi október hó 1-től november hó 7-ig.

Október hó 3. Elnök meleg szavakkal üdvözli az idei Czigler-érem nyertesét: Padányi Gulyás Jenőt és átnyujtja neki az érmet, mint az Egylet hálájának halvány és formai jelét. A kitüntetett előadó meghatott szavakkal mond köszönetet a nagy elismerésért és további lelkes működéséről biztosítja a szakosztályokat.

Ezután elnök ismerteti a legutolsó választmányi ülés ama határozatait, miszerint az egyleti ülések jegyzőkönyvi kivonatait a Közlöny jövőben közölni fogja, valamint, hogy az 1930-ban Budapesten tartandó XII. nemzetközi építészkongresszus előkészítői munkálatait a szakosztályok tüzzék napirendre.

A szakosztályok megválasztják az ezévi Czigler-érem bíráló-bizottságába: P. Gulyás Jenőt, az idei nyertest, Schodits Lajost, Irsik Lászlót, Körmendy Nándort rendes tagul, Uy Károlyt, Schmidterer Jenőt és dr. Kotsis Endrét póttagokul. A Fittler-érem bíráló-bizottságába K. Császár Ferencet, S. Hoffer Imrét, Jablonszky Ferencet, dr. Lux Kálmánt és Szabolcs Ferencet rendes tagokul; dr. Fábián Gáspárt és Jakabffy Zoltánt póttagokul. A tervpályázatokat ellenőrző bizottság tagjai Majorossy Gyula, Kósch Jenő és Körmendy Nándor lettek.

A mezőtúri postaház tervpályázat bíráló-bizottságába a szakosztályok Jablonszky Ferencet rendes tagul, Kracsun Virgilt póttagul kiküldték.

Felvétettek a szakosztályokba: Balogh György, Hoffer Ferenc, Palásthy Béla, Palásthy Jenő, Szerényi Ödön és Vértesi László egyleti tagok.

Október 17. Sándy Gyula előadása a genfi nemzetközi tervpályázatra beérkezett tervekről, különös tekintettel a magyar pályázók műveire. Előadó saját helyszíni tapasztalatai és a beküldött pályamunkák alapján érdekes és tanulságos képét adta a jelenkor legnagyobb nemzetközi tervpályázatának. Egyben reámutatott azokra a hibákra, amelyeket az egyes művek elbírálásánál a zsüritagok elégtelen száma és a zsürizésnek rövid időtartama okozott.

Elnök üdvözli a győri postapalota tervpályázatánál díjat nyert kartársakat; az I. díjjal kitüntetett Freska Jánost, a II. díjjal kitüntetett Neuschloss Kornélt és Gyenes Lajost, a III. díjat nyert Klucsik Vilmost és a megvett tervek szerzőit: Irsik Lászlót és Rerrich Bélát.

Szakosztályok az Egyleti kispályázat ezidei tárgyául „egy a Kálvin-téren emelendő villamosmegálló-épület stb.", — a Wellisch-pályázat tárgyául „egy kisebb vidéki városban emelendő levente-otthont" jelöltek ki.

Kiküldettek a székesfővárosi autóbuszgarage bíráló-bizottságába rendes tagul Bierbauer István, póttagul Szöllősi Aurél; a kiskúnfélegyházi kórház bíráló-bizottságába pedig Schoditsch Lajost, póttagul Schmitterer Jenőt; a mezőtúri tűzoltószertár bíráló-bizottságába Králik Lászlót, póttagul Palásthy Bélát küldték ki.

Az Egyleti kispályázat bíráló-bizottságába kiküldetett: Bierbauer Virgil dr., Rados Jenő és ifj. Ziegler Géza, a Wellisch-pályázat bíráló-bizottságába pedig: Wellisch Andor álландó tagon kívül Klucsik Vilmos és Zombory József, póttagul Beke Ferenc.

Október 31. Dr. Bierbauer Virgil érdekes előadása a hollandiai modern építészetről. Előadó, aki a XI. nemzetközi építészeti kongresszussal kapcsolatban az ottani hatóságok előzékenysége folytán részletes betekintést nyerhetett az utóbbi évek holland építőművészetébe, sok vetített kép kíséretében számolt be Hága, Amszterdam, Rotterdam és Hilversum mai városképének kialakulásáról.

Elnök a szakosztályok nevében megköszönte a nagy fáradságot és előtanulmányokat igénylő előadást. Ezután bejelenti, hogy az Egyesületet az építőmesterek új székházának felavató ünnepségén Majorossy Gyula főtitkár képviselte.

Ezután Rados Jenő ismerteti a november hó 13-án az Országháza volt delegációs termében megtartandó Steindl-emlékünnepély programmját.

A szakosztályok Bierbauer Istvánt és Heintz Gusztávot szakosztályi tagokká megválasztották.

November 7. Elnök bejelenti, hogy Szombathely várostól átirat érkezett egy városi színház és mozi tervpályázati programmja előkészítése tárgyában.

Dr. Bierbauer Virgil javaslata a Budapesten megtartandó XII. építészeti kongresszus előkészítő-bizottságának összeállítására. Egyhangúlag kiküldettek: Virágh Andor, Medgyaszay István, Rerrich Béla, dr. Mueller Félix és dr. Bierbauer Virgil.

A pécsi városrendezési tervpályázat bíráló-bizottságába rendes tagul kiküldetett Wargha László, póttagul Csonka Pál. Egyben kimondták a szakosztályok, hogy a beadási határidőnek 1928. évi május hó 1. napjára való meghosszabbítására elnökség útján a kiíró hatóságot felkérik.

Müller Pál, szakosztályi jegyző. *Králik László,* szakosztályi jegyző.

Új tagjaink. Fölvette a választmány 1927. évi november hó 25-én tartott 671. (rendes) ülésén. **Rendes tagok:** *Bartalits* Emil, laborfalvi *Benke* István, *Berthold* Károly (Hajmáskér), *Cservenka* István, *Fényes* Iván, *Freufeld* Ferenc (Szombathely), *Gruber* Imre (Szombathely), *Hamburger* Andor, *Hirsch* Károly, ifj *Kováts* István (Gödöllő), *Pálos* Ferenc, *vitéz Pécsváry Herrmann* Miksa, *Pretsch* Ernő, *Sacher* Endre, *Szerényi* Géza (Szombathely), felsőszőllősi *Szöllősy* Imre (Pesterzsébet). **Rendkívüli tag:** *Mérei* Emil.

Kitüntetések. A Kormányzó Úr Őfőméltósága *Sárközi* Imre okl. mérnöknek, a Kaposvízi Társulat igazgató-főmérnökének, a hazai mezőgazdaság fejlesztése körül szerzett érdemei elismeréséül a magyar királyi gazdasági főtanácsosi címet, *Laki* Kornél ny. kir. műszaki főtanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet adományozta.

Előadás. *Vitéz Gálocsy Zsigmond* folyó hó 10-én délután 6 órakor a *Bányászati és Kohászati Egyesület* helyiségeiben (Lónyai-u. 42. sz., fsz.) *A gáztüzelésű gőzkazán. Angliai tanulmányutam eredményei* címen előadást tart.

A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei.

A Mérnöki Kamara választmányának 81. és 82. üléséből. A választmány november hó 18-án tartott ülésében megállapította a Mérnöki Tanács újjáalakításával kapcsolatos jelölésen követendő eljárást. Megválasztotta az I. és II. fokú tagdíjmegállapító-bizottságokat.

Az *I. fokú tagdíjmegállapító-bizottság névsora.* Elnök: *Dr. Misángyi* Vilmos. Tagok: *Dorner* Gyula, *Lux* Ernő, *Strasser* Miksa, — *Dr. Guóth* Béla, *Seidl* József, *Vogl* József, — *Viczián* Ede, *Bottenstein* Gyula, *Heincz* Pál, — *id. Wünscher* Frigyes, *dr. Ritter* Mór, *Szánthó* Ferenc, — *Zsigmondy* Dezső, *Cseresznyés* István, *Mattyasovszky* László mérnökök; —

A TOLNAMEGYEI SÁRKÖZ egyik faluja Decs. Ennek asszonynépe csodásan szép és finom hímzéseket és jóminőségű, tartós kéziszőtteseket készít. Jóformán csak maguknak dolgoznak, mert szerencséjükre csak kevesen ismerik munkáikat s a dilettáns vagy kapzsi „iparfejlesztők" még nem indíthatták meg romboló munkájukat s ezért nem tehettek kárt a magyar népművészetnek ebben a virágos kertjében. Most az Országos Magyar Iparművészeti Társulat egy *sárközi kiállítás* keretében be akarja mutatni a decsiek munkáit, de egyben védőgátról is gondoskodik a káros befolyások elhárítására. A Társulat a maga helyiségeiben még az ősz folyamán mutatja be a kiállítást, melynek megtekintését már most a legmelegebben ajánljuk népművészetünk iránt érdeklődő közönségünknek.

SZAKIRODALOM

PADÁNYI GULYÁS JENŐ: *A háborúelőtti magyar építőművészet.* A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet közlönyének különlenyomataként megjelent csinos füzet magában foglalja P. Gulyás Jenő, az építészeti szakosztály egyik június havi ülésén tartott előadásának teljes szövegét. Különösen három építész: Feszl, Lechner Ödön és Lajta munkásságával és alkotásaival foglalkozik behatóan és eközben érdekesen mond talpraesett igazságokat a magyar építészeti stílus körül folyó vitáról. Élesen rávilágít a nagy zűrzavarra, a téves és megtévesztő tanokra, amik a kérdés kapcsán keletkeztek és nagyon helyesen állapítja meg, hogy stílust vagy nemzeti stílust tudatosan „csinálni" nem lehet és bunda- és szűrhímzésekről vett díszítő motívumoknak valamely épület homlokzatán való alkalmazása még nem jelent magyar architektúrát. Nagy elismeréssel emlékezik meg a zseniális két magyar építésznek: Lechner Ödönnek és Lajta Bélának önállóságra való komoly törekvéséről, de egyben rámutat az utánzók és epigonok szánalmas kudarcaira. A temperamentumosan megírt és több képpel illusztrált füzetet élvezettel olvashatja építészetünk minden elfogulatlan barátja.

A DEUTSCHE KUNST UND DEKORATION a most megjelent októberi füzetével indítja meg XXXI. évfolyamát. Ennek a jeles darmstadti folyóiratnak tudvalevően vezetőszerepe van a német művészet fejlődésében, de hatása messze terjed Németország határain, sőt az óceánon túl is. Nagy szeretettel karolja fel a haladó irány híveit s alkotásaik ismertetésével buzdítja őket s igyekszik barátokat szerezni törekvéseiknek. Nem mindig tetszetősek a füzetekben közölt képek, de eredetiség és a művészi tehetség szikrái mindig megvillannak rajtuk. Példás gonddal és szakértelemmel irányítja a szerkesztőség a tipografiai elrendezést és a nyomdatechnika munkáját. Különösen elismerésreméltók az illusztrációk és a színes mellékletek, melyeknél jobbakat, tökéletesebbet egyetlen művészi folyóirat sem tud felmutatni. A Deutsche Kunst und Dekoration szövegrésze is mindig érdekes és tanulságos.

A STUDIO ezidei augusztusi számában két magyar művésznek újabb munkáiból közöl szemelvényeket. Az egyik *Gádor* István szobrász és keramikus, akinek cserepeit az utóbbi években sokszor láttuk kiállításunkon, de szerepeltek azok e folyóirat hasábjain is. A Studio e munkák eredetiségét, naivitását és anyagszerűségét dícséri. A másik magyar művész *Vértes* Marcel grafikus, iparművészeti iskolánk volt növendéke, akinek most megjelent 12 lapból álló „Dancings" című albumából mutat be a Studio könnyed eleganciával megrajzolt két vázlatot és egyben meleg szavakkal méltatja a fiatal magyar művész jeles tehetségét, mellyel sok számottevő sikert vívott ki magának a franciák fővárosában mint plakáttervező és illusztrátor.

SZAKOKTATAS

MŰVÉSZETI ISKOLÁINK ÚJ VEZETŐI. Amióta a M. Kir. Képzőművészeti Főiskola és a M. Kir. Iparművészeti Iskola új szervezeti szabályai életbeléptek, a rektort, illetve igazgatót az illető tanári testület titkos választással megejtett jelölése nyomán kétévenként a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki. A június havában történt jelölések alapján a miniszter most a Képzőművészeti Főiskola rektorává az 1927—28. és 1928—29. évekre *Réti István* tanárt, festőművészt, az Iparművészeti Iskola igazgatójává pedig ugyanez évekre *Helbing Ferenc* tanárt, grafikusművészt nevezte ki. — *Simay Imre*, a lelépő igazgató, mint az igazgató-tanács tagja ezentúl is részt vesz az iskola ügyeinek vezetésében.

A M. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLÁBÓL. A most megnyíló iskolai évtől kezdve színpadtechnikai előadások is szerepelnek az Iparművészeti Iskola tanrendjében. Ez új tárgy előadásával a vallás- és közoktatásügyi minisztérium *Kürthy Györgyöt*, a kiváló rajzoló- és színművészt bízta meg. — Az Iparművészeti Iskola évvégi munkabemutató kiállításán a textilszakosztály az új idők kívánta új technikai eljárások, festések stb. számos meglepő példáját mutatta be. A szakosztály vezetőtanára, *Muhits Sándor* s a textiltechnológia új előadója, *dr. Keresztes Tibor* vegyészmérnök-tanár a megfelelő gépek és műszerek beállításával az idei tanévben már oly széles alapon nyújtanak kiképzést a textilszakosztály növendékeinek, hogy részükre az iskola elvégzésével egészen új, eleddig nálunk nem gyakorolt művészi feladatok megoldására nyílik majd alkalom.

A WÜRTTEMBERGI ÁLLAMI IPARMŰVÉSZETI ISKOLA JUBILÁRIS KIÁLLÍTÁSA STUTTGARTBAN. Közvetlenül a német Werkbund *„Die Wohnung"* című stuttgarti kiállításának a Weissenhof-on létesült kísérleti lakóház-telepe mellett van az iparművészeti iskola, mely most ünnepelte alapításának 25-ik évfordulóját. Ez alkalomból az intézet valamennyi helyiségét elfoglaló kiállításon mutatja be tanításának eredményeit. A hamburgi mellett a stuttgarti iparművészeti iskolát tartják általában Németország legjobb iparművészeti iskolájának s jó hírnevét jeles tanári karának, a jelenkor igényeinek megfelelő berendezésének és felszerelésének, elsősorban pedig tanításában nyilvánuló és az élet követelményeivel számoló gyakorlatias szellemének köszönheti. Gyakorlatiasságára vall a legtöbb szakosztályba (belső építészet és bútor, díszítőfestészet, a fémművesség, a textil, a kerámia, az üvegfestészet, -metszés és -csiszolás, a grafika) való felvételhez

Magyar Iparművészet
1927.

kötött az a feltétel, hogy a növendékek előzetes háromévi műhelygyakorlattal rendelkezzenek s túl legyenek a sikerrel letett segédvizsgán is. Ilyeténkép a belépő növendékek túlnyomó része már meghaladta 18-ik életévét, ismeri mesterségének sok csínját-bínját, ennélfogva kellő felkészültséggel végezheti művészi és műszaki tanulmányait az intézetben. Általában — beleértve az előkészítő általános osztályt — 3 évet töltenek a növendékek az iskolában. Van ugyan még egy mestertanfolyama is, de ebbe csak egyes kiváló, végzett növendékek kerülnek, de felvesznek ide az iskolán kívül álló, de megfelelő művészi és technikai szakképzettséggel bíró más iparművészeket is. A fentemlített szakosztályokon kívül valamennyi szakosztállyal kapcsolatban álló vegyészeti-műszaki laboratóriuma is van az intézetnek, amelyben megvizsgálják az egyes műhelyekben felhasznált anyagokat, megtanítják a festékek, a festőszerek és kötanyagok készítését, szóval mindazokat a kémiai-műszaki műveleteket, melyeknek az iparművészetben szerepük van. Most, hogy bepillanthattunk ennek a műhelynek munkásságába és láttuk eredményeit és hatását, az a meggyőződés érlelődött meg bennünk, hogy a mi iparművészeti iskolánkat is kellene kiegészíteni egy ilyen laboratóriummal, melynek valamennyi szakosztály venné jó hasznát. — Az iskola a modernség jegyében áll. Igazgatója, *Panhok*, egyike volt az elsőknek, kik már a mult század végén a modern művészet térfoglalását tűzték ki célul maguknak. Természetes, hogy tanártársait is a vele közös cél felé törekvők sorából választotta. Köztük ő és még egy-két tanár képviselik a vezetőség higadtabb, az evolució elvét valló irányt. De előrelátható, hogy a Sturm und Drang mai embereinek hevülete is mindjobban lecsillapodik, mennél több ősz hajszál jelentkezik halántékukon. Hatásos szordinót tesznek a túlzó törekvésekre az intézet nagyszerűen felszerelt műhelyei is. Itt, a megvalósulás kohójában, salakká válik, ami nem állja meg a művészi, technikai és célszerűségi követelmények komoly kritikáját. Ezért nem féltjük az iskolát, mert példaszerű gyakorlatias iránya biztosítékot ad egyes kilengések látszólagos veszélye ellen. Nincs terünk arra, hogy részletesen ismertessük minden egyes szakosztály munkásságát. De nem mulaszthatjuk el az üvegmetszést, csiszolást és festést tanító és a nagyhírű Prof. v. Eiff vezetése alatt álló szakosztálynak a maga nemében páratlanul álló sikeres működésére és csodálatraméltó eredményeire olvasóink figyelmét felhívni. Ez a jeles iparművész már ifjú éveiben került Párisba, hol Lalique munkatársa lett s a hírneves francia mesternek világkiállításokon nagy kitüntetésben részesült oeuvrejeinek egyrésze a fiatal német üvegművész keze alól került ki. Örvendünk, hogy jellemző szemelvényeket mutathatunk be e kitünő intézet tanítványainak munkáiból.

Gy. K.

KIÁLLÍTÁSOK

NEMZETKÖZI MŰVÉSZI FÉNYKÉPKIÁLLÍTÁST rendezett a Magyar Amatőrfényképezők Orsz. Szövetsége a városligeti Műcsarnokban szeptember 14-től október 2-ig. 36 nemzet fotoművészei 2436 fényképpel szerepelnek ezen a nagyszabású kiállításon, mely méltán számíthatott nemcsak a hivatásos és nemhivatásos fényképezők érdeklődésére, hanem élvezetes szemléletet nyújtott a műbarátoknak is. És bizonyos, hogy e kiállítás nyomán ismét felvetődik a régóta vitatott, de végérvényesen még el nem döntött kérdés: vajjon az, ami a fotografálólencse igénybevételével készült, művészetszámba mehet-e, vagy sem? Nem tartjuk magunkat illetékeseknek e vitába beleszólni, ezért csak egyszerűen megállapítjuk, hogy amikor elmerültünk a kiállított képek egynémelyikébe, határozottan művészi élvezetben volt részünk s ezt nem csökkentette az a tudat, hogy a kiállító fotografáló objektívet használt képe készítéséhez. Az is kétségtelen, hogy a szempont és a világítás helyes megválasztásához művészi érzék kell, amit megtanulni vagy amire valakit megtanítani alig lehet. Más kérdés megint, hogy helyeselhető-e, ha a fotografus túlzásba viszi a művészi hatásokra törekvést és eltüntetni, vagy nagyon is befolyásolni igyekszik lencséjének becsületes tárgyilagosságát. Vannak, kik azt a figyelemreméltó álláspontot foglalják el, hogy a fotografus beavatkozása ne menjen túl a tónusértékek korrigálásán; mélyítse, erősítse a tónust ott, ahol a gép lanyhán adja vissza a valóságot és enyhítse, lágyítsa a tónusok kontrasztjait, ha a lencse túlságosan élesen, keményen interpretálja a látottakat. Erre a megengedhető beavatkozásra nagyon alkalmas a magyar kiállítók nagyrésze által kedvelt és kiváló sikerrel alkalmazott ú. n. átnyomási eljárás, mely épúgy, mint a rézkarc és a heliogravüre szabad kezet enged a fotografusnak, hogy a tónusok kimeríthetetlen skálájából képének egyes részeire azt az árnyalatot rögzítse meg, mely — érzése szerint — oda való. Örömmel állapítjuk meg, hogy a magyar kiállítók derekasan állják meg helyüket a nagy nemzetközi versenyben. Komoly tanulmányokra, szakadatlan kísérletezésre és lankadatlan ügybuzgalomra vallanak a most látható munkáik. A Magyar Amatőrfényképezők Egyesülete dícséretes munkát végzett e kiállítás rendezésével s külön elismerést érdemel a bírálóbizottság, mely kérlelhetetlen szigorúságával biztosította a kiállítás magas színvonalát.

HŐSÖK EMLÉKMŰVEINEK TERVEIT állította ki a városligeti Műcsarnokban a Képzőművészek és Iparművészek Gazdasági Szövetsége a Szent István-hetében. Művészeink ez alkalommal sok száz gipszmodelt, rajzot és fényképet mutattak be s így módunk volt áttekinteni a műtermek ezirányú termelését. Kevés igazán megkapó, szemet-lelket gyönyörködtető mű akadt a sok terv között, noha szívesen elismerjük, hogy tehetség és művészi tudás nyilvánult a kiállított munkák javarészén. A szuronytszegező, kardjukkal hadakozó, sebesült és a haldokló bakák variánsai voltak a tervezett emlékművek leggyakrabban felhasznált témái s ez meglehetősen egyhangúvá tette a kiállítás szemléletét. Művészeink nyilván a megrendelő községek vezetői átlagízlésének tettek bizonyos engedményeket, amidőn túl-

csatorna körútként övezte a várost, úgyhogy a kézművesek házuk hátulsó oldalán rakhatták hajóra munkájuk gyümölcsét. Az utcák kövezése, a járdák kiképzése már a XVIII. század végén kialakult módszerek alapján történt: nevezetesen a kocsikerékszabványnak megfelelő szélességben lefektetett márványsávokkal. Több hasonló példával reá lehetne mutatni arra a kultúrára, amely a mai milanói városépítészet multját világítja meg. A magunk részéről mindebből azt a következtetést vonjuk le, hogy ami történelmileg hiányzik, azt a legbehatóbb tanulmányokkal kell pótolnunk.

SZEMLE.

Építőművészeti kultúra. Mindnyájunkban él a vágy, hogy a megindult s remélhetőleg még erősödő építési tevékenység eredményei között necsak beépített köbméterek százezreit, necsak újonnan épült lakások ezreit s ne is csak tervező és vállalkozó építészek irodáinak s iparosok műhelyeinek talpraállítását számolhassuk el, hanem olyan eredményeket is, melyek magyar építőművészetünkre értékgyarapodást jelentenek. Sajnos, ez az óhaj nagyon megokolt, hiszen tudjuk, hogy a mennyiségi termeléssel nem jár mindig együtt a minőségi termelés is. Annál örvendetesebb, hogy építészi társadalmunkban ez a törekvés mind határozottabb formában kezd jelentkezni, legalább is a jelenségek egész sorozatából erre a biztató tünetre következtetünk.

Ha visszagondolunk arra a hosszadalmas és termékeny vitára, mely például a mult év folyamán a pályázatok titkosságának kérdése körül lezajlott, megállapíthatjuk, hogy az egész vita egyre célzott, jelesül arra, hogy a kvalitásos tervek mind gyakoribb érvényesülését biztosítsa. Ha megvizsgáljuk, micsoda motivumai voltak a tervezés és vállalkozás szétválasztására célzó mozgalomnak, azt látjuk, hogy a jogos anyagi érdekek mellett a vitathatatlanul ideális törekvések egész rendszere igyekezett az építés színvonalának emelését biztosítani. Tanui lehettünk egy igen érdekes programmot valló új társadalmi egyesület, a *József nádor céh* megalakulásának, mely a műemlékek kultuszát s a városkép megőrzésének és szépítésének feladatát is céljai közé sorolja. Végül, ha számba vesszük, hány alkalommal foglalkozott már a napisajtó is közérdekű építészeti kérdésekkel, akár a Kossuth-szobor elhelyezése, akár a Nemzeti Színház vajudó problémája, akár a Tabán lebontásának alkalmából: azt kell — és örömmel — megállapítanunk, hogy az építőművészet kérdései kezdenek oly mértékben a közérdeklődés homlokterébe kerülni, amint az kívánatos és rendes körülmények között egy társadalom életében természetes is.

Mindeme sok jószándék és igyekezet között nekünk, építészeknek egy igen fontos körülményre kell állandóan tekintettel lennünk. Ahhoz, hogy a magyar építőművészet reménységekből, előadásokból és ujságcikkekből végre épületekké váljon, nem elég, ha tehetséges és kiváló építészek vannak. Nem elég, ha a problémákkal mi magunk bármily sokat foglalkozunk is, sőt még az sem elég, ha mi magunk bármily kitűnő megoldásait hordozzuk is képzeletünkben a mindnyájunkat foglalkoztató nagy kérdéseknek. Nem elég azért, mert végeredményben kettőn áll a vásár: az építészen kívül ott van az építtető is. Súlyos tévedés volna részünkről azt gondolni, hogy a két faktor közül egyik, vagy másik kevésbbé fontos.

Már pedig a helyzet az, hogy míg egyfelől a tervező építészek képzett s mondjuk céljaikkal tökéletesen tisztában lévő százai állanak, addig másfelől az építtetők ezrei állanak, akiktől az építész *elvárja*, hogy bennök az építőművészet magasabb céljai éppoly intenzíven éljenek, mint azokban, akiknek ez az élethivatása, az életcélja. Elvárja továbbá az építész azt is, hogy legalább is tekintélyi elv alapján tökéletesen rábízzák azokat a dolgokat, amelyek nem *gazdasági*, hanem *csak* stíluskérdések. Ez az állapot azonban cseppet sem megnyugtató. A mi viszonyaink közt azért nincs joga az építésznek a fenti követelések támasztására, mert az építtetők, mondjuk a közönség felvilágosítására, a társadalom széles rétegeinek a mi problémáinkba való bekapcsolására vajmi keveset tettünk.

Nem kell példákkal illusztrálni azt, amit mindnyájan úgyis számtalanszor tapasztalunk, hogy a közönség szomorú tanujelét adja a legelemibb ismeretek hiányának s még szerencse néha, ha minden a stílussal kapcsolatos kérdéssel szemben egyszerűen közömbös. Hiába ülünk rajzasztalainknál, hiába suhannak el a munkában átvirrasztott éjszakák, hiába gondolunk keserű bosszúsággal a nagy alkotásokat termő külföldre... de hiába gyűlünk össze hétfőnként Egyletünkben is, hiába győzzük meg *egymást* igazságainkról, hiába tüntetjük ki egymást érmekkel és kitüntetésekkel, hiába döntünk el pályázatokat, hiába dícsérjük, hiába szidjuk egymás munkáját: ha egyszer nem állunk kontaktusban egy lelkes, képzett, művészetet követelő, kritikus, de áldozatokra kész nagyközönséggel. Hiába hozunk be akármilyen rendszert az építészképzésbe, hiába van a mi egész, belmisszió jellegü kari életünk, ha kint az életben nincs legalább százezer polgár, aki tisztában van vele, mit jelent Németországnak az ő építészeti kultúrája s mit jelentene nekünk, ha volna! Százezer ember szerte az országban, olyan helyeken, ahol megfogamzik egy posta, egy kórház, egy bank, egy szálló, egy középület, egy otthon terve... százezer ember, aki tisztában van azzal, hogy a magyar költők, a magyar festők, magyar zeneszerzők mellett magyar építészek is vannak s ezektől éppúgy magyar művészetet van joga követelni, mint amaztól. Százezer ilyen munkatárs nélkül legjobb meggyőződésem szerint — ha nem is szalmacséplést — de olyan sziszifuszi, olyan rosszul beosztott, célszerűtlen és rengeteg energiát fecsérlő munkát végzünk, mely legkevésbbé sincs összhangban technikus mivoltunkkal.

De művelt építőművészeti világnézetet valló közvéleményre más szempontból is szükség van. Nem szabad elfelejtkeznünk arról, hogy a hiányokon kívül pozitív hibák is vannak. Nemcsak akkor esik sérelem a magyar építőművészet ügyén, ha nem építünk, hanem gyakorta akkor is, ha építünk. Helyes érzékkel átitatott közvélemény nélkül fel-tartóztathatatlan diadalait üli a kontárság. Ezt a kényes kérdést mi egymás közt természetesen nem intézhetjük el, sőt elintézését meg sem próbálhatjuk. Temperamentum és ízlés dolga egymás munkásságának irányzata felett pálcát törni, de felesleges is, hiszen a Műegyetem nem építőművészeket képez, s az oklevéllel nem elsősorban a tehetség, hanem elsősorban a tudás dokumentumát adja s aki ezt megkapja, annak joga van úgy, akkor és ott alkalmazni tudását, ahogy azt elfogadják. De ha mi a kari szolidaritás szabályai szerint egymás ellen nem küzdünk is, vajjon helyes-e ez a nagy szabadság az alkotást illetőleg? Vajjon nincsenek-e magasabb szempontok, melyek szerint diplománk adta jogaink újból revideálhatók? Vajjon kárunk származna-e abból s jelesül kára származna-e a magyar építőművészet ügyének, ha munkásságunk szelleme — tehát nem szaktudásunk, hanem tehetségünk — felett ott őrködne egy lelkes, magyar alkotásokat váró közönség s mint egykor a Firenze utcáin ődöngő olaszok az állványokon foglalatoskodó mestereket, bennünket is megjegyzéseikkel és hangos közbeszólásaikkal figyelmeztetnének, hogy *nemcsak magunknak, hanem nekik is építünk!*

Nagyon rosszul fejeztem volna ki magam, vagy rosszakarat kellene ahhoz, hogy fenti szavaim félremagyarázásra adjanak alkalmat. Mégis óvatosságból megjegyzem: nem kérek a tömeg ítéletéből és nem kérek a mai laikusok tanácsaiból. Sorrendem szerint előbb nevelni kell a közvéleményt s azután nem félek ítéletétől. Mit ér egy költő olvasók nélkül, festő bámulók és zeneszerző hallgatók nélkül? Nekem az az érzésem, hogy a magyar építészeket csak nézik, de nem látják, mert nem tudják látni.

Szükségünk van tehát az alkotásokra rezonáló közvéleményre. Ha pedig szükségünk van rá, úgy tegyünk is érte valamit. Azt várjuk, hogy a közönség a mi véleményünket fogja megismerni az idevetődő külföldi folyóiratokból, vagy talán azt hisszük, a mi problémáink iránti lázas érdeklődés a Közlöny előfizetői közé toborozza a publikum széles rétegeit? Belenyugszunk abba, hogy a közönség helyes tájékoztatására elegendők a meglévő építészi képes publikációk és kívánatosnak tartjuk, hogy az elfogulatlan közvélemény oldalankint fizetett orgánumok tiszteletreméltó igyekezete nyomán alakuljon ki? Ha igen, úgy minden a legjobb úton van, de ha nem, úgy az az érzésem, tennünk kell valamit. A kérdés cseppet sem komplikált, kitűnően bevált módszerek és programmok állanak előttünk, melyeknek segítségével igen is sikerült nagy eszméket a köztudatba átvinni. Az *Országos Magyar Iparművészeti Társulat* a mult század végén magának az iparművészet fogalmának megismertetésén kívül példás eredménnyel, mindenki által becsült szép munkássággal vívta ki helyét a közvéleményben s védte meg a magyar iparművészet szellemi érdekeit. Az irodalom a maga aránylag gyorsan változó irányait hatalmas s a köztudat széles rétegei előtt tisztelt alakulatok és orgánumok útján tűzte ki. A festőművészet, de a művészeteken túl a tudományok számos ága is a befelé való elmélyedés mellett rendkívül nagy súlyt vetett a nagyközönséggel való kapcsolat ápolására, s hogy csak egy példát említsek, a Természettudományi Közlöny ma 15.000 példányban jelenik meg s folytatja áldásos működését.

Végül gondoljuk meg, hogy az építőművészeti szempontból képzett közvélemény kialakítása kétszeresen fontos, de

viszont aránylag sokkal könnyebb is kell hogy legyen. Fontos, mert az építőművészet alkotásai a közéi, azok hosszú időkre megszabják annak a környezetnek képét, melyben életünket leéljük. Egy évszázadra napsugarassá tehetjük, s ugyanennyi időre agyoncsaphatjuk nemzedékek életét, s mindezekért a felelősséget mi egyetemlegesen viseljük az utókor szemében. Viszont könnyebb a dolgunk, mert ne felejtsük el, hogy alkotásunk tárgya, a ház, elsőrendű életszükséglete minden embernek és intézménynek. Az embereket a mi kérdéseink érdekelnék, csak ritkán szereznek azokról tudomást.

Mindezek a kérdések mindnyájunkban felvetődtek, mindnyájan választ várunk rájuk, s megvan a remény rá, hogy együttes munkánkból talán sikerülni is fog a nagy cél megvalósítása. A *Magyar Építőművészeti Társulat*, mely megalakulását ezekért a célokért lelkesedő építészek elhatározásának köszöni, feladatai legfontosabbikának azt tűzte ki, hogy ebből a mindnyájunkra s a magyar építőművészet egyetemes érdekeire nézve életbevágóan fontos küzdelemből a maga részét derekasan kivegye.

Eredeti közlés. *Padányi Gulyás Jenő.*

Nemzetközi Anyagvizsgáló Kongresszus. Húsz ország kiküldöttei jöttek össze anyagvizsgáló kongresszusra 1927. évi szeptember hó 12-én az amsterdami egyetem aulájában, hogy a háború folytán megszakadt nemzetközi kapcsolatot újra felvegyék. Kormányunk megbízásából *Czakó A.* műegyetemi ny. rendes tanár vezette a magyar delegációt, amely a szakminisztériumok, a műegyetem, a székesfőváros, az államvasutak, a posta és egy magánvállalat kiküldötteiből állott.

A kongresszus a következő kérdésekkel foglalkozott:

a) fémek: keménység vizsgálata, kopás, ütőpróbák, speciálacélok, metallográfia, ismételt igénybevétel, folyáshatár, rugalmas alakváltozás, öntöttvas vizsgálata, hőmérsékleti behatások, nikkel- és krómötvözetek, mágneses és elektromos tulajdonságok, salakzáródmányok, hegeszthetőség, próbagépek vizsgálata;

b) cementek, beton, kövek: szilárdság, kötés ideje, tengervíz hatása, vasbeton, rugalmasság, apadás, terfogat, fagyállóság, tűzállóság, útépítőanyagok;

c) vegyesek: olajok vizsgálata, kaucsuk, rozsda elleni védekezés, fa, szén, aszfalt.

Önálló értékes előadással *Gállik István* dr. ny. h. államtitkár (A nagyszilárdságú szerkezeti acélok kérdése) és *Marschalkó Béla* posta műszaki főtanácsos (Olajok gyakorlati vizsgálatának és értékelésének új módszerei) szerepeltek, *Kerékgyártó György* dr. miniszteri osztálytanácsos pedig a csavaró-szilárdság elméletébe vágó dolgozatát mutatta be a kongresszusnak. Az összesen 102 előadáshoz fűződő hozzászólások közül ki kell emelnünk *Bartel János* dr. igazgató és *Thoma Albert* máv. felügyelő általános helyeslést kiváltó fejtegetéseit.

A kongresszusnak a jövőre kihatásában legjelentősebb eredménye az, hogy újból megalakult a Nemzetközi Anyagvizsgáló Szövetség, amelynek újonnan szerkesztett alapszabályait a kongresszus 1927. évi szeptember hó 17-én tartott záróülésén egyhangúan elfogadta. Az alapszabályok szövege magyar fordításban a következő:

1. A Szövetség címe: „Anyagvizsgálók Új Nemzetközi Szövetsége."

2. Az új Szövetség célja a nemzetközi kooperativ munkásságot biztosítani és eszmék, vizsgálati eredmények és mindennemű ösmeretek kölcsönös közlése. E cél elérésére a legalkalmasabb eszköz: nemzetközi kongresszusok tartása, amelyek a körülményekhez képest legalább három-, de legfeljebb ötévi időközben következzenek egymásra. Az új Szövetség azonban más módokat is használhat a nemzetközi érintkezés biztosítására és fenntartására.

Anyagok szabványosításának kérdései nem tartoznak a Szövetség munkakörébe.

3. A Szövetség tagjai lehetnek:

I. az anyagvizsgálat iránt érdeklődő egyének, amennyiben

a) valamely nemzeti anyagvizsgálóegyesület tagjai,

b) olyan országokban pedig, amelyekben nincsen nemzeti anyagvizsgálóegyesület, valamely más elismert tudományos vagy műszaki egyesület tagjai,

II. cégek és testületek, ha tagjai valamely nemzeti anyagvizsgálóegyesületnek és szövetségi tagsági díjul a nemzetközi szövetségi egyéni tagdíjnak legalább kétszeresét fizetik.

4. Az egyéni tagsági díj *egy* dollár (U. S. A.).

5. Az új Szövetséget állandó Választmány vezeti, amely minden ország egy-egy kiküldöttjéből áll, feltéve, hogy az illető országnak a nemzetközi szövetségben legalább húsz tagja van. Az állandó Választmány egyes tagjait az illető ország nemzeti egyesülete választja, vagy, ahol ilyen egyesület nincs, az országnak más elismert egyenrangú egyesülete.

6. Az állandó Választmány tagjai közül elnököt és alelnököt választ, akik tisztségüket a következő kongresszusig viselik. Az állandó Választmány különleges célokból a szükséghez képest albizottságokat küldhet ki.

7. Az állandó Választmány tagjainak egyikét tiszteletbeli ügyvezető titkárrá nevezi ki. Az ügyvezető titkár viszi a Szövetség levelezését, beszedi a tagsági díjakat és intézi a Szövetség ügyeit az állandó Választmányi üléseken és a közbeeső időszakokban. E célból díjazott irodai segéderőket alkalmazhat, akiknek fizetését az állandó Választmány felhatalmazásával a Szövetség pénztára fedezi.

8. Az állandó Választmány évenkint legalább egyszer tart ülést, megindítja a kongresszusok előmunkálatait, kiküldi a kongresszusi bizottságokat vagy jóváhagyja az ilyenekre vonatkozó javaslatokat, megejti az egyes kongresszusok elnökeinek és alelnökeinek, valamint a kongresszusok osztályelnökeinek stb. választását.

9. Az állandó Választmány jogosult a kormányok és hatóságok hivatalos képviselőit kongresszusokra meghívni.

Szakirodalom.

Magyar szerzők irodalmi munkássága 1926/27-ben a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén.

Közli: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok.

XIII. közlemény. (XC.)

A) KÖNYVÉSZET. (Bibliográfia.)

Edinger Balázs: Iparvállalatok szervezése és ellenőrzése. Második, bővített kiadás. Budapest, 1927. 8°, 139 l. Szerző kiadása. Breitner-nyomda nyomása.

Bericht der Herren Dipl. Ing. Eugen Bicskei, Dipl. Ing. Michael Menczer und Dipl. Ing. Julius Fischer von Tóváros über Ersparnisse im Lokalbahnbetrieb. Internationaler Strassenbahn- und Kleinbahnverein. IV. Internationaler Kongress Kopenhagen, 1927. 4°, 25 l. 2 ábrával.

Dr. Szekeres Róbert és *Kováts Endre*, a székesfőváros VII. kerületi elöljáróságának iparügyi előadói: *Az új ipartörvény kézikönyve.* (Az 1922. évi XII. törvénycikk és a végrehajtása tárgyában kiadott miniszteri rendeletek.) Hatóságok, jogászok, ipari vállalatok (pénzintézetek, iparosok és kereskedők) részére. II. bővített és átdolgozott kiadás. Előszóval ellátta: *dr. Hamvassy István*, VII. kerületi elöljáró. Budapest, é. n. (1927.) Nagy 8°, LVI+409 l. Kiadja az Orion irodalmi vállalat. Globus nyomása. Ára 20 pengő.

Jalsoviczky Lajos okl. gépészmérnök, a budapesti m. kir. áll. felső ipariskola tanára: *Járműmotorok.* Folyékony tüzelőszerekkel dolgozó gyorsjáratú automobil-, repülő-, traktor-, csónak- és kerékpármotorok szerkezete és kezelése. Budapest, é. n. (1927.) 8°, 227. l. 187 szövegábrával. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. kiadása és nyomása.

A budapesti magy. kir. állami felső építőipariskola 1918—25. évi szünidei felvételei. VII. füzet. A magyar falu. Foerk Ernő tanár vezetése mellett felvette a budapesti állami felső építőipariskola. Budapest, é. n. (1927.) Lex. 8°. 8 számozatlan l. szöveg és 50 db. rajzlap. Korvin-testv. grafikai intézetének nyomása.

Dr. Matolay Viktor székesfővárosi tanácsjegyző: *A telepengedélyezés kézikönyve.* Budapest, 1927, 8° 71 l.

csatorna körútként övezte a várost, úgyhogy a kézművesek házuk hátulsó oldalán rakhatták hajóra munkájuk gyümölcsét. Az utcák kövezése, a járdák kiképzése már a XVIII. század végén kialakult módszerek alapján történt: nevezetesen a kocsikerék-szabványnak megfelelő szélességben lefektetett márványsávokkal. Több hasonló példával reá lehetne mutatni arra a kultúrára, amely a mai milanói városépítészet multját világítja meg. A magunk részéről mindebből azt a következtetést vonjuk le, hogy ami történelmileg hiányzik, azt a legbehatóbb tanulmányokkal kell pótolnunk.

SZEMLE.

Építőművészeti kultúra. Mindnyájunkban él a vágy, hogy a megindult s remélhetőleg még erősödő építési tevékenység eredményei között necsak beépített köbméterek százezreit, necsak újonnan épült lakások ezreit s ne is csak tervező és vállalkozó építészek irodáinak s iparosok műhelyeinek talpraállítását számolhassuk el, hanem olyan eredményeket is, melyek magyar építőművészetünkre értékgyarapodást jelentenek. Sajnos, ez az óhaj nagyon megokolt, hiszen tudjuk, hogy a mennyiségi termeléssel nem jár mindig együtt a minőségi termelés is. Annál örvendetesebb, hogy építészi társadalmunkban ez a törekvés mind határozottabb formában kezd jelentkezni, legalább is a jelenségek egész sorozatából erre a bíztató tünetre következtetünk.

Ha visszagondolunk arra a hosszadalmas és termékeny vitára, mely például a mult év folyamán a pályázatok titkosságának kérdése körül lezajlott, megállapíthatjuk, hogy az egész vita egyre célzott, jelesül arra, hogy a kvalitásos tervek mind gyakoribb érvényesülését biztosítsa. Ha megvizsgáljuk, micsoda motivumai voltak a tervezés és vállalkozás szétválasztására célzó mozgalomnak, azt látjuk, hogy a jogos anyagi érdekek mellett a vitathatatlanul ideális törekvések egész rendszere igyekezett az építés színvonalának emelését biztosítani. Tanui lehettünk egy igen érdekes programmot valló új társadalmi egyesület, a *József nádor céh* megalakulásának, mely a műemlékek kultuszát s a városkép megőrzésének és szépítésének feladatát is céljai közé sorolja. Végül, ha számba vesszük, hány alkalommal foglalkozott már a napisajtó is közérdekű építészeti kérdésekkel, akár a Kossuth-szobor elhelyezése, akár a Nemzeti Színház vajudó problémája, akár a Tabán lebontásának alkalmából: azt kell — és örömmel — megállapítanunk, hogy az építőművészet kérdései kezdenek oly mértékben a közérdeklődés homlokterébe kerülni, amint az kívánatos és rendes körülmények között egy társadalom életében természetes is.

Mindeme sok jószándék és igyekezet között nekünk, építészeknek egy igen fontos körülményre kell állandóan tekintettel lennünk. Ahhoz, hogy a magyar építőművészet reménységekből, előadásokból és ujságcikkekből végre épületekké váljon, nem elég, ha tehetséges és kiváló építészek vannak. Nem elég, ha a problémákkal mi magunk bármily sokat foglalkozunk is, sőt még az sem elég, ha mi magunk bármily kitűnő megoldásait hordozzuk is képzeletünkben a mindnyájunkat foglalkoztató nagy kérdéseknek. Nem elég azért, mert végeredményben kettőn áll a vásár: az építészen kívül ott van az építtető is. Súlyos tévedés volna részünkről azt gondolni, hogy a két faktor közül egyik, vagy másik kevésbbé fontos.

Már pedig a helyzet az, hogy míg egyfelől a tervező építészek képzett s mondjuk céljaikkal tökéletesen tisztában lévő szárai állanak, addig másfelől az építtetők ezrei állanak, akiktől az építész *elvárja*, hogy bennök az építőművészet magasabb céljai éppoly intenzíven éljenek, mint azokban, akiknek ez az élethivatása, az életcélja. Elvárja továbbá az építész azt is, hogy legalább is tekintélyi elv alapján tökéletesen rábízzák azokat a dolgokat, amelyek nem *gazdasági*, hanem *csak* stíluskérdések. Ez az állapot azonban cseppet sem megnyugtató. A mi viszonyaink közt azért nincs joga az építészeknek a fenti követelések támasztására, mert az építtetők, mondjuk a közönség felvilágosítására, a társadalom széles rétegeinek a mi problémáinkba való bekapcsolására vajmi keveset tettünk.

Nem kell példákkal illusztrálni azt, amit mindnyájan úgyis számtalanszor tapasztalunk, hogy a közönség szomorú tanujelét adja a legelemibb ismeretek hiányának s még szerencse néha, ha minden a stílussal kapcsolatos kérdéssel szemben egyszerűen közömbös. Hiába ülünk rajzasztalainknál, hiába suhannak el a munkában átvirrasztott éjszakák, hiába gondolunk keserű bosszúsággal a nagy alkotásokat termő külföldre... de hiába gyűlünk össze hétfőnként Egyletünkben is, hiába győzzük meg *egymást* igazságainkról, hiába tüntetjük ki egymást érmekkel és kitüntetésekkel, hiába döntünk el pályázatokat, hiába dícsérjük, hiába szidjuk egymás munkáját: ha egyszer nem állunk kontaktusban egy lelkes, képzett, művészetet követelő, kritikus, de áldozatokra kész nagyközönséggel. Hiába hozunk be akármilyen rendszert az építészképzésbe, hiába van a mi egész, belmisszió jellegü kari életünk, ha kint az életben nincs legalább százezer polgár, aki tisztában van vele, mit jelent Németországnak az ő építészeti kultúrája s mit jelentene nekünk, ha volna! Százezer ember szerte az országban, olyan helyeken, ahol megfogamzik egy posta, egy kórház, egy bank, egy szálló, egy középület, egy otthon terve... százezer ember, aki tisztában van azzal, hogy a magyar költők, a magyar festők, magyar zeneszerzők mellett magyar építészek is vannak s ezektől éppúgy magyar művészetet van joga követelni, mint amazoktól. Százezer ilyen munkatárs nélkül legjobb meggyőződésem szerint — ha nem is szalmacséplést — de olyan sziszifuszi, olyan rosszul beosztott, célszerűtlen és rengeteg energiát fecsérlő munkát végzünk, mely legkevésbbé sincs összhangban technikus mivoltunkkal.

De művelt építőművészeti világnézetet valló közvéleményre más szempontból is szükség van. Nem szabad elfelejtkeznünk arról, hogy a hiányokon kívül pozitív hibák is vannak. Nemcsak akkor esik sérelem a magyar építőművészet ügyén, ha nem építünk, hanem gyakorta akkor is, ha építünk. Helyes érzékkel átitatott közvélemény nélkül fel-tartóztathatatlan diadalait üli a kontárság. Ezt a kényes kérdést mi egymás közt természetesen nem intézhetjük el, sőt elintézését meg sem próbálhatjuk. Temperamentum és ízlés dolga egymás munkásságának irányzata felett pálcát törni, de felesleges is, hiszen a Műegyetem nem építőművészeket képez, s az oklevéllel nem elsősorban a tehetség, hanem elsősorban a tudás dokumentumát adja s aki ezt megkapja, annak joga van úgy, akkor és ott alkalmazni tudását, ahogy azt elfogadják. De ha mi a kari szolidaritás szabályai szerint egymás ellen nem küzdünk is, vajjon helyes-e ez a nagy szabadság az alkotást illetőleg? Vajjon nincsenek-e magasabb szempontok, melyek szerint diplománk adta jogaink újból revideálhatók? Vajjon kárunk származna-e abból s jelesül kára származna-e a magyar építőművészet ügyének, ha munkásságunk szelleme — tehát nem szaktudásunk, hanem tehetségünk — felett ott őrködne egy lelkes, magyar alkotásokat váró közönség s mint egykor a Firenze utcáin ődöngő olaszok az állványokon foglalatoskodó mestereket, bennünket is megjegyzéseikkel és hangos közbeszólásaikkal figyelmeztetnének, hogy *nemcsak magunknak, hanem nekik is építünk!*

Nagyon rosszul fejeztem volna ki magam, vagy rosszakarat kellene ahhoz, hogy fenti szavaim félremagyarázásra adjanak alkalmat. Mégis óvatosságból megjegyzem: nem kérek a tömeg ítéletéből és nem kérek a mai laikusok tanácsaiból. Sorrendem szerint előbb nevelni kell a közvéleményt s azután nem félek ítéletétől. Mit ér egy költő olvasók nélkül, festő bámulók és zeneszerző hallgatók nélkül? Nekem az az érzésem, hogy a magyar építészeket csak nézik, de nem látják, mert nem tudják látni.

Szükségünk van tehát az alkotásokra rezonáló közvéleményre. Ha pedig szükségünk van rá, úgy tegyünk is érte valamit. Azt várjuk, hogy a közönség a mi véleményünket fogja megismerni az idevetődő külföldi folyóiratokból, vagy talán azt hisszük, a mi problémáink iránti lázas érdeklődés a Közlöny előfizetői közé toborozza a publikum széles rétegeit? Belenyugszunk abba, hogy a közönség helyes tájékoztatására elegendők a meglévő építészi képes publikációk és kívánatosnak tartjuk, hogy az elfogulatlan közvélemény oldalankint fizetett orgánumok tiszteletreméltó igyekezete nyomán alakuljon ki? Ha igen, úgy minden a legjobb úton van, de ha nem, úgy az az érzésem, tennünk kell valamit. A kérdés cseppet sem komplikált, kitűnően bevált módszerek és programmok állanak előttünk, melyeknek segítségével igen is sikerült nagy eszméket a köztudatba átvinni. Az *Országos Magyar Iparművészeti Társulat* a mult század végén magának az iparművészet fogalmának megismertetésén kívül példás eredménnyel, mindenki által becsült szép munkássággal vívta ki helyét a közvéleményben s védte meg a magyar iparművészet szellemi érdekeit. Az irodalom a maga aránylag gyorsan változó irányait hatalmas s a köztudat széles rétegei előtt tisztelt alakulatok és orgánumok útján tűzte ki. A festőművészet, de a művészeteken túl a tudományok számos ága is a befelé való elmélyedés mellett rendkívül nagy súlyt vetett a nagyközönséggel való kapcsolat ápolására, s hogy csak egy példát említsek, a Természettudományi Közlöny ma 15.000 példányban jelenik meg s folytatja áldásos működését.

Végül gondoljuk meg, hogy az építőművészeti szempontból képzett közvélemény kialakítása kétszeresen fontos, de

viszont aránylag sokkal könnyebb is kell hogy legyen. Fontos, mert az építőművészet alkotásai a közéi, azok hosszú időkre megszabják annak a környezetnek képét, melyben életünket leéljük. Egy évszázadra napsugarassá tehetjük, s ugyanennyi időre agyoncsaphatjuk nemzedékek életét, s mindezekért a felelősséget mi egyetemlegesen viseljük az utókor szemében. Viszont könnyebb a dolgunk, mert ne felejtsük el, hogy alkotásunk tárgya, a ház, elsőrendű életszükséglete minden embernek és intézménynek. Az embereket a mi kérdéseink érdekelnék, csak ritkán szereznek azokról tudomást.

Mindezek a kérdések mindnyájunkban felvetődtek, mindnyájan választ várunk rájuk, s megvan a remény rá, hogy együttes munkánkból talán sikerülni is fog a nagy cél megvalósítása. A *Magyar Építőművészeti Társulat*, mely megalakulását ezekért a célokért lelkesedő építészek elhatározásának köszöni, feladatai legfontosabbikának azt tűzte ki, hogy ebből a mindnyájunkra s a magyar építőművészet egyetemes érdekeire nézve életbevágóan fontos küzdelemből a maga részét derekasan kivegye.

Eredeti közlés. *Padányi Gulyás Jenő.*

Nemzetközi Anyagvizsgáló Kongresszus. Húsz ország kiküldöttei jöttek össze anyagvizsgáló kongresszusra 1927. évi szeptember hó 12-én az amsterdami egyetem aulájában, hogy a háború folytán megszakadt nemzetközi kapcsolatot újra felvegyék. Kormányunk megbízásából *Czakó A.* műegyetemi ny. rendes tanár vezette a magyar delegációt, amely a szakminisztériumok, a műegyetem, a székesfőváros, az államvasutak, a posta és egy magánvállalat kiküldötteiből állott.

A kongresszus a következő kérdésekkel foglalkozott:

a) fémek: keménység vizsgálata, kopás, ütőpróbák, speciálacélok, metallográfia, ismételt igénybevétel, folyáshatár, rugalmas alakváltozás, öntöttvas vizsgálata, hőmérsékleti behatások, nikkel- és krómötvözetek, mágneses és elektromos tulajdonságok, salakzáródmányok, hegeszthetőség, próbagépek vizsgálata;

b) cementek, beton, kövek: szilárdság, kötés ideje, tengervíz hatása, vasbeton, rugalmasság, apadás, térfogat, fagyállóság, tűzállóság, útépítőanyagok;

c) vegyesek: olajok vizsgálata, kaucsuk, rozsda elleni védekezés, fa, szén, aszfalt.

Önálló értékes előadással *Gállik István* dr. ny. h. államtitkár (A nagyszilárdságú szerkezeti acélok kérdése) és *Marschalkó Béla* posta műszaki főtanácsos (Olajok gyakorlati vizsgálatának és értékelésének új módszerei) szerepeltek, *Kerékgyártó György* dr. miniszteri osztálytanácsos pedig a csavaró-szilárdság elméletébe vágó dolgozatát mutatta be a kongresszusnak. Az összesen 102 előadáshoz fűződő hozzászólások közül ki kell emelnünk *Bartel János* dr. igazgató és *Thoma Albert* máv. felügyelő általános helyeslést kiváltó fejtegetéseit.

A kongresszusnak a jövőre kihatásában legjelentősebb eredménye az, hogy újból megalakult a Nemzetközi Anyagvizsgáló Szövetség, amelynek újonnan szerkesztett alapszabályait a kongresszus 1927. évi szeptember hó 17-én tartott záróülésén egyhangúan elfogadta. Az alapszabályok szövege magyar fordításban a következő:

1. A Szövetség címe: „Anyagvizsgálók Új Nemzetközi Szövetsége."

2. Az új Szövetség célja a nemzetközi kooperativ munkásságot biztosítani és eszmék, vizsgálati eredmények és mindennemű ösmeretek kölcsönös közlése. E cél elérésére a legalkalmasabb eszköz: nemzetközi kongresszusok tartása, amelyek a körülményekhez képest legalább három-, de legfeljebb ötévi időközben következzenek egymásra. Az új Szövetség azonban más módokat is használhat a nemzetközi érintkezés biztosítására és fenntartására.

Anyagok szabványosításának kérdései nem tartoznak a Szövetség munkakörébe.

3. A Szövetség tagjai lehetnek:

I. az anyagvizsgálat iránt érdeklődő egyének, amennyiben

a) valamely nemzeti anyagvizsgálóegyesület tagjai,

b) olyan országokban pedig, amelyekben nincsen nemzeti anyagvizsgálóegyesület, valamely más elismert tudományos vagy műszaki egyesület tagjai,

II. cégek és testületek, ha tagjai valamely nemzeti anyagvizsgálóegyesületnek és szövetségi tagsági díjul a nemzetközi szövetségi egyéni tagdíjnak legalább kétszeresét fizetik.

4. Az egyéni tagsági díj *egy* dollár (U. S. A.).

5. Az új Szövetséget állandó Választmány vezeti, amely minden ország egy-egy kiküldöttjéből áll, feltéve, hogy az illető országnak a nemzetközi szövetségben legalább húsz tagja van. Az állandó Választmány egyes tagjait az illető ország nemzeti egyesülete választja, vagy, ahol ilyen egyesület nincs, az országnak más elismert egyenrangú egyesülete.

6. Az állandó Választmány tagjai közül elnököt és alelnököt választ, akik tisztségüket a következő kongresszusig viselik. Az állandó Választmány különleges célokból a szükséghez képest albizottságokat küldhet ki.

7. Az állandó Választmány tagjainak egyikét tiszteletbeli ügyvezető titkárrá nevezi ki. Az ügyvezető titkár viszi a Szövetség levelezését, beszedi a tagsági díjakat és intézi a Szövetség ügyeit az állandó Választmányi üléseken és a közbeeső időszakokban. E célból díjazott irodai segéderőket alkalmazhat, akiknek fizetését az állandó Választmány felhatalmazásával a Szövetség pénztára fedezi.

8. Az állandó Választmány évenkint legalább egyszer tart ülést, megindítja a kongresszusok előmunkálatait, kiküldi a kongresszusi bizottságokat vagy jóváhagyja az ilyenekre vonatkozó javaslatokat, megejti az egyes kongresszusok elnökeinek és alelnökeinek, valamint a kongresszusok osztályelnökeinek stb. választását.

9. Az állandó Választmány jogosult a kormányok és hatóságok hivatalos képviselőit kongresszusokra meghívni.

Szakirodalom.

Magyar szerzők irodalmi munkássága 1926/27-ben a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén.

Közli: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok.

XIII. közlemény. (XC.)

A) KÖNYVÉSZET. (Bibliográfia.)

Edinger Balázs: Iparvállalatok szervezése és ellenőrzése. Második, bővített kiadás. Budapest, 1927. 8°, 139 l. Szerző kiadása. Breitner-nyomda nyomása.

Bericht der Herren Dipl. Ing. Eugen Bieskei, Dipl. Ing. Michael Menczer und Dipl. Ing. Julius Fischer von Tóváros über Ersparnisse im Lokalbahnbetrieb. Internationaler Strassenbahn- und Kleinbahnverein. IV. Internationaler Kongress Kopenhagen, 1927. 4°, 25 l. 2 ábrával.

Dr. Szekeres Róbert és *Kováts Endre*, a székesfőváros VII. kerületi előljáróságának iparügyi előadói: *Az új ipartörvény kézikönyve.* (Az 1922. évi XII. törvénycikk és a végrehajtása tárgyában kiadott miniszteri rendeletek.) Hatóságok, jogászok, ipari vállalatok (pénzintézetek, iparosok és kereskedők) részére. II. bővített és átdolgozott kiadás. Előszóval ellátta: *dr. Hamvassy István*, VII. kerületi előljáró. Budapest, é. n. (1927.) Nagy 8°, LVI+409 l. Kiadja az Orion irodalmi vállalat. Globus nyomása. Ára 20 pengő.

Jalsoviczky Lajos okl. gépészmérnök, a budapesti m. kir. áll. felső ipariskola tanára: *Járműmotorok.* Folyékony tüzelőszerekkel dolgozó gyorsjáratú automobil-, repülő-, traktor-, csónak- és kerékpármotorok szerkezete és kezelése. Budapest, é. n. (1927.) 8°, 227. l. 187 szövegábrával. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. kiadása és nyomása.

A budapesti magy. kir. állami felső építőiparis kola 1918—25. évi szünidei felvételei. VII. füzet. A magyar falu. Foerk Ernő tanár vezetése mellett felvette a budapesti állami felső építőipariskola. Budapest, é. n. (1927.) Lex. 8°. 8 számozatlan l. szöveg és 50 db. rajzlap. Korvin-testv. grafikai intézetének nyomása.

Dr. Matolay Viktor székesfővárosi tanácsjegyző: *A telepengedélyezés kézikönyve.* Budapest, 1927, 8° 71 l.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Meg kell irni Magyarország épitőmüvészetének történetét. Padányi Guylás J. előadása a Mérnökegyletben. Nemzeti Ujság 1927. máj. 1o. 8.1.

Bag, Pest m.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Padányi G.J: E.Farkas: Architektur, Innenräume, Film...
Magyar Müvészet, 1928. 7. sz. 600 l.

Padányi Gulyás Jenő építész

Tér és Forma, 1928

I. évf. 166-190.

Kész családi házak bemutatása.

Gulyás Jenő építész

(Padányi)

Tér és Forma, 1928

I. évf. 166-190.

Kész családi házak bemutatása.

Építészelmélet. XX.

Padányi Gulyás Jenő: Az építész szerepe a kislakás építő mozgalomban.

Tér és Forma: I. é. f. 1928. 45-47 l. 1 fény-kép.

Padányi Gulyás Jenő

Tér és Forma 1928 I. évf. 6 sz. 243.

Az építészeti kritika kérdéséhez. A Tér és Forma legutolsó számában egy olvasónk levelét közöltük. A kritikai rovatot követelte tőlünk! A szerkesztőség behatóan válaszol e levélre. De ugy tetszik az ilyes gondolatmenetek mind általánosabbá válnak, s mindenfelé kezdik felütni fejüket, olyan helyeken is, ahol legkevésbbé várnók — igy a Protestáns Szemle hasábjain is! Alábbiakban közöljük Padányi Gulyás Jenő nagyobb tanulmányának idevágó részletét, amelynek minden sorával azonositjuk magunkat. A szerző mondanivalói építész mivoltánál fogva természetszerüek — viszont megjelenési helyüknél fogva, véleményünk szerint, symptomatikusak. *Mindenki kezd ráeszmélni arra, hogy építészeti kultura, nemzeti építőművészeti kritika nélkül nem lehetséges!*

A cikkiró többek között ezeket mondja: „Elsősorban az látszik fontosnak, hogy minden rendelkezésre álló eszköz felhasználásával igyekezzünk elősegiteni egészséges építőművészeti közvélemény kialakulását, igyekezzünk a közönség érdeklődését építőművészeti problémák iránt felébreszteni, annak jelentőségéről meggyőzni. Mindennek legjobb eszköze az igazságosan elismerő és lesujtó kritika. Azt mondhatná valaki, hogy talán mégis inkább és elsősorban jó építőművészekre volna szükség! Ezekre szükség van, de a helyzet az, hogy építőművészünk aránylag több van, mint művészi épületünk, mely körülmény semmi mással nem magyarázható, mint az épittető publikum közömbösségével. Nálunk évtizedek óta nem volt fontos, sőt ma sem elég fontos, hogy a céljának egyébként megfelelő épület, azonos költségek mellett, egyben építőművészetünk nyeresége is legyen. Nem volt fontos és ma sem elég fontos, hogy a kontárság helyett a tehetség jusson szóhoz. Szomoru igazság, hogy a háboru előtti évek építészileg

on: 107-68 és 224-07. Felelős nyomdavezető: Wéber Gusztáv.

anyag köti le elsősorban a figyelmünket, de itt a szöveg is igen nagy körültekintéssel és hozzáértéssel készült. Persze sok ebben az üröm: az egykor ünnepelt alkotások, amelyek már szinte az uj épitszet tökéletes remekeinek tetszettek, itt, a történelmi láncba beleilleszlve, nem egy esetben a maguk mulandóságát hirdetik — viszont a képek sora azt bizonyitja, hogy igazán *épitészi alkotás* a maga értékes mivoltát megőrzi az évtizedeken át is.

Persze egy hiánya van a könyvnek, az óriási terjedelmű képanyag, terjedelme dacára is szinte teljesen egyoldaluan német. Nem beszélünk arról, hogy a háboru előtti magyar épitészek modern csoportja is megérdemelte volna, hogy [illegible] nemzetközi nyilvánosság elé kerüljön — de

sivár korszakában is sokkal több tehetségünk sikkadt el, őrlődött fel méltatlan küzdelemben, mint ahány élelmes vállalkozó és stilus-szédelgő munkához, nagy, jelentős megbizáshoz jutott. Ez az állapot másképp meg nem változhat, hanem, ha a kritikát épitőművészeti világunkban is méltó helyére ültetjük s annak irányitása mellett nevelni kezdjük a magyar közönség szépigényeit, az épittető polgárságot összehozzuk az uj és egészséges eszmékért lelkesedni tudó épitőművészekkel. Nagy és szép alkotások ezen a téren másképp nehezen képzelhetők el. „Sz."

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

<Padaniji Gyulyás Ilnő>

<> A népépítészet jelentősége. Művészetbölcseleti tanulmány — Adalékok a felső Dunaintul és Csallóköz népépítészetének megismeréséhez. A Mérnöki Továbbképző Intézet kiadványai. V. köt. 8. füzet.

fd.

< Padányi Gulyás Jenő >

Ütke

< > Barlanglakástól a városképig. Magyar Szemle. 1928. IV. 294–298. l.

< > Budapest város-renderése. Magyar Szemle 1929. V. 316–327. l.

1930. X. 284–289. l.

VIII.

HANGSZEREK, FÉNYKÉPEZŐGÉPEK, LÁTCSÖVEK, FEGYVEREK

Padányi Gulyás Jenő

építész

lásd élet.

Filmlexikon

3. l.

amelyet akkoriban Magyarország legnagyobb ilyes inté
szerette és tanulta meg a nobilis mesterségét annyira é
elkövetkező évtizedek folyamán minden szerénysége és v
kiváló szakember híre kelt. Bizonyságát látjuk ennek, ha
nálásainak listáját végignézzük. Négy esztendeig volt Má
első akcidens-szedő és vice-faktor; három évig Bielitz Be
három évig Neuwald Illésnél faktor; két évig Schmidl S
egy-egy évig dolgozott Hornyánszky Viktor nyomdájáb
Wohlauernál is. Teljes harminc esztendeje pedig a Mark
nak alkalmazottja; kezdetben első akcidens-szedője volt
— immár húsz esztendeje — mindenkitől szeretett és köztis
Amint említettük: végtelenül szerény és csöndes emb
szerénysége mellett is ott találjuk mindenütt, ahol a közjó é
vagy munkásságról van szó. Egy időben választmányi tag
csodaszép multú anyaegyesületének, a Typographia mell
ben sűrűn jelentek meg az aktuális nyomdászkérdésekhez
humorisztikus lapjaink egyikének, a Schäffler Albin „Klopf
volt. Ott találjuk őt a Hitelszövetkezet és a Jótékonysági Kör
nösen az utóbbinak érdekében sokat dolgozott. Az ő nevé
és kilencvenes évek híres „parasztbál"-jainak az eszméje,
ő szerkesztette meg azok népszerű plakátjait. A Grafiku
nek szintén ő volt az egyik megalapítója s azóta is a vál

< Padányi Gulyás Jenő >

könyve

< > A háború dötti évek építőművészetének tanulságai.

Bp. 1927.

Különyomat a MMÉE Közlönye 1927. évi 30. számából

fd.

zni méltóztassék.

érem szerkesztői tiszteletdijamnak

át.

19.

< Padányi Gyula Jenő >

< > A háború előtti évek építőművészetének tanulságai.

Különlenyomat a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye 1927. pul. 29—30. számából.

Budapest
1927

Padanyi Gubyas Ilsvö

d.

Genthon - Szentiványi

Abany - Torna varmegye a Kassa mücsulékei, Bp. c. n.

4. l

[illegible] alatt kelt beeges [illegible]
[illegible] van szerencsém Ober László
[illegible]tiszámláját 32 K 40 f-re érvényes-
[illegible]visszaküldeni.

8. évi junius hó 27-én.

Schatz Róbert
számv. igazgató

Padanyi Gulyás Jenő

l.

Irsy László

Az én házam — az
én varám
Bp. ér. 21-l.

356 irat vétele	8.500
358 akta vétele	8.500
361 akta vétele	8.500
és Vallás miniszterium	8.500
vittem vegre hajtó b. ülésre	8.500
ib aolgok elhozatala	8.500
iratok vétele	8.500
elhozatala	8.500
atok vétele	8.500
iratok vétele	8.500
iratok elhozatala	8.500

Öszessen 161.500 Koronat

ítszáz koronat a Műemlékek Országos
apon felvettem

Budapest 1925 Dezember hó 31 én

Saláth Ferenc
K. altiszt

Padányi Gulyás Jenő

építész

Gentmüeml

156.1.

Padányi Gulyás Ilus

rod
1

Az Ért

65, 66. l.

Padányi Gulyás Jenő

cvod

Liber Középisk.

26 l.

Marc. Aurelius einne VIII. 126

Padányi Gulyás Jenő

építész

terveste a Bpesti VI.

ker. ref. templomot

irőd

Biertempl

III. P.

Padányi Gulyás Jenő

l.

Művészeti Hotel Komárom

47. l. 58. l.

Eisler Aladár

József tér 8

Cassoni

MDK

Padányi Gulyás Jenő, sz.1900. építész

Hird.tagfelvételről. MMÉEKözl 1927. 11-12.sz. 74 1

STOCKHOLMI ZENEPALOTA: AZ ELŐCSARNOK

A MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET ÜGYE

A MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT MEGALAKULÁSA ALKALMÁBÓL

A magyar építőművészet barátai örömmel és várakozással nyertek tudomást arról, hogy az építőtevékenység ime nálunk is megindult. Amidőn több mint egy évtizeden át a rajzpapirosra voltunk utalva, s mikor aggodalommal figyelhettük, mint marad el a startnál megint a mi amúgy is sok handicappel terhelt építészetünk a külföld és különösen Németország káprázatos lendülete mellett, talán nem lesz hiábavaló kissé áttekinteni jelen helyzetünket s megvizsgálni, vajjon rendelkezünk-e mindama feltételekkel, melyek mellett az építőművészet ügye hazánkban az óhajtott fejlődésnek indulhat.

Az ugyanis mindnyájunk előtt nyilvánvaló, hogy a kvantitatív munka nem jelenti egyidejűleg a szebb és jobb épületek szaporodását. Hiába mutat ki a főváros akárhány ezer újonnan épített lakást és hiába ad ki a tanács naponta mégannyi építési engedélyt: a beépített köbméterek számával sajnos, nem gyarapodnak okvetlenül azok az értékek is, melyeket a magyar építőművészet ügye a maga szempontjából értéknek tekinthet. Manapság szerfölött szokássá vált a dolgokat elég rideg közgazdasági szemszögből nézni. Lépten-nyomon mindenütt igen bölcs és igen józan emberekbe botlunk, akik mindent, de mindent számokkal mérnek, akik szinte reflexszerűen azonnal költségvetésekre, továbbá az állam és a vállalatok teherbírására hivatkoznak: ez a kedvező körülmény bátorít fel annak az ismert igazságnak a hangsúlyozására, hogy *az építőművészet igazi szempontjainak honorálása elsőrangú köz- és nemzetgazdasági érdek* s hogy az épület *legfeljebb olcsóbb*, de semmi esetre sem drágább akkor, ha annak tervezésénél az építőművészet mindenkori posztulátumai figyelembe vétettek. Sajnos, ez az igazság nincs eléggé a köztudatban, sőt az az érzésünk, hogy általában azok a kérdések, amelyeknek az építőművészettel kapcsolatban egy igazi kultúréletet élő társadalom gondolatvilágát foglalkoztatniok kellene, a mi hazai közönségünk számára nem jelentenek problémákat, bizonyos mértékig érdeklődésük körén kívül esnek. Ez annál csodálatosabb, mert tudjuk, hogy zenei életünk, színházkultúránk, irodalmunk igazán magas fokon állanak, sőt a képzőművészetek terén is, például ami a piktúrát illeti, igenis van bizonyos művészi közvéleményünk és kritikánk is. Mindezt az építőművészetre vonatkozólag alig tudjuk elmondani.

Már pedig nyilvánvaló, hogy ez esetünkben kétszeresen fontos. Nem szabad ugyanis elfelednünk, hogy egy építőművészeti alkotás létrejöttéhez nem elég a művész, ahhoz építtető is szükséges. Egy író megteremtette művét, ha megírta, s még ha azt a legroszszabb esetet vesszük is, hogy sohasem bírja közreadni írásait, még mindig megmarad a saját művében való gyönyörködésének s későbbi korok utólagos elismerésének lehetősége. Nyilvánvaló, hogy egy építész ezt nem teheti. Az építész feladatok nélkül egyszerűen nem képes művészetét gyakorolni. Ebből az is következik, hogy az építőművészeti alkotások mindig csak olyan szerencsés körülmények között jöhetnek létre, amikor tehetséges építőművészekkel egyidőben megértő, sőt művészi igényekkel fellépő publikum is van jelen.

Igaz, van a dolognak egy másik oldala is. A festő, az író azt mondhatnák, hogy az ő alkotásaik nem jelentik az emberek elsőrendű életszükségletét, mint a házak, s így ez a körülmény kiegyenlítheti a tervezőnek és építtetőnek előbb leírt egymásrautaltságát. A valóságban azonban ez a kiegyenlítődés nincs meg. Nincs meg egyrészt azért, mert csak a ház (nem pedig a művészi ház) elsőrendű életszükséglet, másrészt pedig azért, mert a Műegyetem nem építőművészeket, hanem építészmérnököket nevel, s az építészi diploma nem elsősorban a tehetség, hanem a tudás dokumentuma. Úgy tűnik fel egy pillanatra, hogy ilyenformán a Műegyetemben van a bajok forrása, pedig a legtávolabbról sem! Az építés maga nemcsak művészet, hanem mesterség, mathematika, sőt ipar is. Ezeket a dolgokat tanítani

kell és ezek együttes tudása nélkül ma már nehezen tudunk modern építőművészt elképzelni!

A dolog így igen komplikáltnak látszik, pedig a kivezető út egyszerű. Tény az, hogy az építtetőnek a műalkotás létrehozásánál fontos szerepe van, tény az is, hogy ehhez nemcsak mérnöki tudással, hanem tehetséggel is rendelkező művész szükséges. Ahhoz, hogy az építtetőnek építőművészeti szempontból is igényei legyenek, továbbá hogy az ilyen építtető a diplomás építészek között a művészt felismerje, s hogy végre ilyenformán *az alkotásokat váró és az alkotó egymásra találjanak*, ahhoz *fejlett építőművészeti kultúrára van szükség.*

Mit értünk építőművészeti kultúra alatt? Értjük mindenekelőtt meglevő építészeti alkotásaink ismeretét és szeretetét. Ezen a téren pedig igen gyengén állunk. Nemcsak hogy nem ismerjük műemlékeinket, de még azzal sem vagyunk tisztában, hogy hol is vannak, az ország, a vidék mely zugaiban található elrejtve egy-egy olyan épület, mely ha történetesen Németországban vagy Csehországban van, már régóta publikálták s talán monografusa is akadt volna. Igaz ugyan, hogy ebben a közönség kisebbrészt hibás. Építészeink és művészettörténeti íróink tehetnek róla, hogy még ma sincs kimerítő tudomásunk összes, építőművészeti szempontból érdekes emlékeinkről, hogy azok publikálását ne is említsük. Jellemző, hogy irodalmunk ezen hiányán a háboru előtt akkép akartak segíteni, hogy hozzáfogtak egy magyar nyelvű általános építőművészettörténet szerkesztéséhez. El is érkeztek az ókorig, a háború szakította félbe ezt az igazán nélkülözhető munkát, hiszen bármelyik meglevő mű fordításával is igen boldogak lehetnénk, önálló kutatást mi már ezen a téren aligha végezhetünk. Jellemző, hogy nem kímélték a fáradságot és türelmet egy ilyen kiadványhoz, akkor, mikor *nincs még megírva Magyarország építőművészetének története,* mely igen érdekes s a külföld érdeklődésére is számot tartó speciális kutató munkára adott volna alkalmat. Így aztán nem szabad csodálkoznunk azon, hogy könyvtárunkban megvan a nyugati kultúrországok művészettörténetén kívül a távol kelettől az amerikai felhőkarcolókig minden, hazai építészeti művészettörténetünkből pedig esetleg semmi. Jellemző az is, hogy még az a korszak is elfelejtkezett ezt a hiányt pótolni, mely pedig nemzeti stílusunk megalkotásán vajudott, holott a művészettörténeti mult bázisa nélkül a jövőt csak futóhomokra lehet építeni.

De multunk ismerete és megbecsülése csak egyik összetevője az építőművészeti kultúra fogalmának. Természetes, hogy annak legfontosabb része jelenünkre vonatkozik. A házak, melyek körülöttünk emelkednek, a várost, az összesség otthonát alkotják. Otthonunk berendezését illetőleg pedig jogos és természetes igényekkel léphetünk fel. Egyikünknek sem lehet mindegy, hogy szép régi, ezer kedves reminiscenciát lehellő házakat a telhetetlen bérházszomj hörpintsen fel, de azt is megkövetelhetjük, hogy pályaudvaraink, áruházaink, közhivatalaink, ahol ezer sürgős dolgunk van naponta, ne ásítozzanak és ne ügyetlenkedjenek az ócska cicoma bosszantó kellékeivel. Megkövetelhetjük, hogy tereink, utaink szemünknek kellemes ritmusba szedjék az épületeket, s elvárhatjuk, hogy az adógarasokból emelt középületek alakjában ne gyűlöletes és nemzedékeken keresztül únt hombárokat építsenek, hanem — utat a tehetségnek! Idegenforgalomról is sok szó van mostanában: jó ha nem felejtkezünk meg arról, hogy *a legeslegelső benyomásokat minden idegen az építészeti alkotásokról meríti.* Vajjon gondolunk-e arra, hogy az épület, a legtermészetesebb, a legmagától értetődőbb ingyen-propaganda helyet foglal-e idegenforgalmi fegyvertárunkban?

Lehet azonban, hogy ha mindezt egyszerre kívánjuk, túlkövetelők vagyunk. Ne felejtsük el, az építészeti közízlés csak a legragyogóbb korszakokban virágzott. Ritkán van az, hogy egy társadalom egy stílus vonásaiban önmagára ismerjen! Azt azonban joggal kérdezhetjük, hogy vajjon megteszünk-e mindent egy építőművészeti közvélemény kialakítására? Vajjon felhasználjuk-e úgy a szó, a betű és a kép fegyverét, mint ahogyan nemcsak a politika, az üzlet, hanem egyéb művészetek is felhasználják. Ha valaki rosszul énekel, azt kifütyülik, a rossz képet leakasztják a falról: de mi történjék a rossz épületekkel?

STOCKHOLMI ZENEPALOTA: A NAGYTEREM

Azokat nem lehet eltakarítani, azok ott állanak, ott merednek, míg csak össze nem dűlnek, vagy le nem égnek, mint mementói indolenciánknak és igénytelenségünknek. Kétszeresen fontos tehát *a független építőművészeti kritika* megteremtése, mely emelkedett szempontok szerint ítélve, lehetetlenné teszi a kontárságot és piedestálra emeli a tehetséget. Építőművészeti kritika legyen az alfája annak a munkának, melyet a közízlés kialakítására fordítunk.

Mindezek az összetevők, tehát *művészeti emlékeink megbecsülése, haladó, tehetséges építőművészet és építőművészeti közvélemény* oly szorosan szövődnek össze egy társadalom építőművészeti kultúrájává, hogy bármelyiknek hiánya csak torz eredményt szülhet.

Ez a felismerés hozta össze egy táborba mindazon építészeket, akik a *Magyar Építőművészeti Társulat* megalakítását szükségesnek látták. Elhatározásuk abból a meggyőződésükből fakadt, hogy egyrészt nincs ma olyan szervezetünk, mely építőművészeti kultúránknak fentebb leírt hármas vonatkozásban való kialakítására sikerrel vállalkozhatnék, másrészt hogy ezen munka kezdeményezése az építőművészek kötelessége, végül pedig, hogy a jelen idő alkalmas ennek a mozgalomnak a megindítására.

Hogy felfogásukat milyen mértékben igazolják majd az eredmények: ez a jövő kérdése. Mindnyájukban él azonban a lelkesedés és az erős hit a magyar építőművészeti kultúra s vele a magyar építőművészet felvirágzásában.

PADÁNYI GULYÁS JENŐ

MAGYAR MŰVÉSZET
1927

STOCKHOLMI ZENEPALOTA: INTARZIÁK A NAGYTEREM FŐAJTAJÁN.
EWALD DAHLSKOG MŰVE

STOCKHOLMI ZENEPALOTA: A LÉPCSŐHÁZ EGY RÉSZLETE

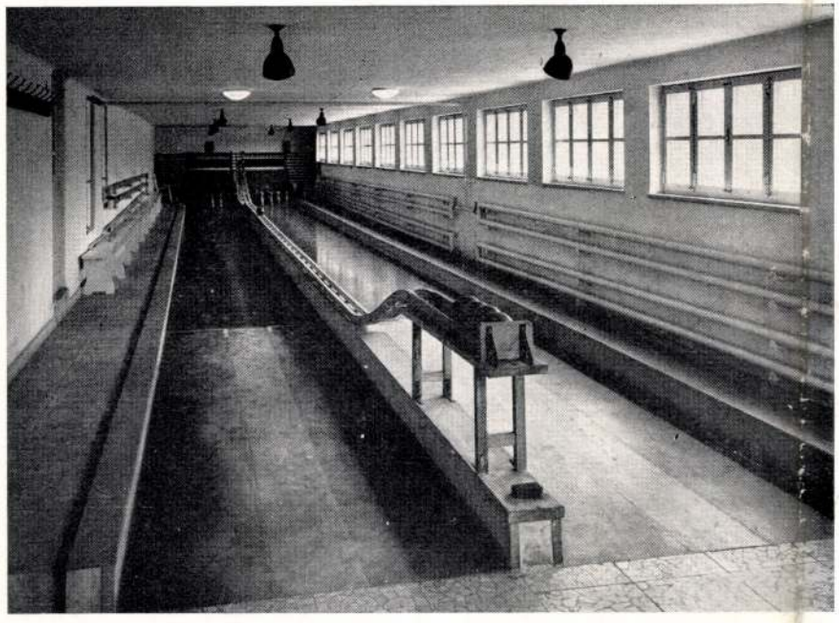

Kuglizó

Társalgó

A párisi világkiállítás magyar palotájának könyve

A párisi világkiállítás magyar osztályának kormánybiztosa egy testes képeskönyvet adott ki, amelyben közel kétszáz kép tájékoztat arról a rendkívül nagy művészi teljesítményről, amellyel hazánk e nagy világmérkőzésen szerepelt. A könyv a Pallas kiadóvállalatnál készült s a magyar nyomdaipar szinte egyedülállóan szép terméke. Nem lehet eléggé dicsérni e nyomdai teljesítményt, amely a világon bárhol megállaná a helyét, mindenütt becsületet szerezne a nyomda minden egyes tényezőjének. Ízlés és technikai felkészültség versenyeznek egymással e lapokon, melyek mindig újra és újra feleleventik a világkiállítási részvételnek emlékeit, — illetve azok számára, akik 1937-ben nem járhattak Párisban, képet adnak részvételünk miértjéről. Így és ezért ez a könyv a késői jövő számára dokumentum lesz mindarról a művészi munkáról, amelyet Párisba küldhettünk a népek versenyére.

E könyvismertetésnek nem lehet az a célja, hogy a kiállításnak elkésett kritikájával szolgáljon, de mégis szeretnénk néhány inkább történelmi megjegyzést hozzá fűzni. Az új könyv mellett előttünk fekszenek mások, így az 1900. évi párisi kiállítás magyar pavillonjának könyve: a városligeti Vajdahunyad mintájára épült palota képei. Ez épületünkön akkor 1900-ban az eklekticizmus tükröződött, a régi építészeti emlékek másolásának szelleme. Aztán látunk itt képeket e századnyitó kiállítás más épületeiről, amelyeket az art nouveau, a secessio, a liberty stílustörekvései jellemeztek. Bizony ezek ma már nagyon idejét multaknak tűnnek, megmosolyogtatnak indás sallangjaikkal, de akkoriban nagy lépést jelentettek, az első igyekezetet arra, hogy a kor elszokjon a mult másolásától, megteremtse a maga stílusát . . . Kísérlet, sikerületlen első kísérlet volt, — de a haladás kísérlete, s ezért haladottabb, mint a multhoz tapadás. Egy másik kötetbe belelapozva, az 1925. évi párisi világkiállítás benyomásai elevenednek fel: a styl nouveau volt a jelszó. A francia művészet ismét el kívánt szakadni a multtól, s ezt főként a formák nagy leegyszerűsítésével tette — s a különösen jellemző az volt, hogy egy sajátos, nagyon ízléses színpadiassághoz jutott — egy sajátságos patetikus monumentalitáshoz. Az 1937-es világkiállítás jelszava már más lett: „Art et technique dans la vie moderne". A pavillonok egész sora a technikai csúcsteljesítmények jegyében épült és nem egyszer megdöbbentő technikai lehetőségekre világított reá, pl. az acélpavillon. A magyar kiállítás, ahogy ezt a könyv kitűnően megvilágítja, nem követte ezt az utat. Egy különös, virtuózan kihangsúlyozott és megoldott ünnepélyesség, szinte szakrális ünnepélyességgel prezentálta anyagát, főként művészi célzatú anyagát. Mindez igazán átérzett ízléssel történt. Szinte azt mondanók, minden az ízlés végső diadalát fejezte ki. S ez volt a kiállítás nagy sikerének titka.

A kérdés mindössze az, hogy a kiállításrendezés hivatása itt záródik-e? A kiállítási architekturához szerintünk hozzátartozik egyrészt az újszerű hatások keresése — másrészt egy bizonyos merészség, játékosság.

B. V.

Lépcsőrészlet

1. Kuglizó
2. Öltöző nőknek
3. Öltöző férfiaknak
4. Szolgalakás
5. Iroda
6. Előtér
7. Társalgó
8. Kártyaszoba
9. Konyha
10. Tálaló
11. Nagyterem

építészeti fejlődése. Az első klubházak részben az ezredéves kiállításból megmaradt favázas épületek újrafelállításából születtek. Jellemzőjük vagy az igen nagy szegényességig menő egyszerűség — vagy a talmi kiállítási pompa volt: semmire nem való tornyok . . . s egyebek. Ma a klubházak mint kedves napsugaras otthonok épülnek meg, mai formákban, színesen, tágasan, bőséges napfényre szabottan. A tető pedig legtöbbször minél nagyobb napozó terraszul szolgál a tagoknak, akik a heti negyvenórás irodai görnyedés, számok figyelése után, a napon kinyújtózva akarnak megpihenni. Mindennél fogva a klubházak célkitűzése kényelem és distingvált úri reprezentáció.

A klubházak képei többet mondanak tervezőikről, azok elképzeléséről és megvalósításbeli készségeikről, mint dícsérő szavaink s úgy hisszük, hogy művészi érzékű szerzőik gondolatvilágának megfelelően járunk el, amikor nem akarunk elismerő szavakat faragni műveikről, melyeket nagy örömmel mutatunk be az építészi nyilvánosságnak. Sz.

Circolo del impiegati di un finanziario Budapest

Arch.: **E. de Padányi**

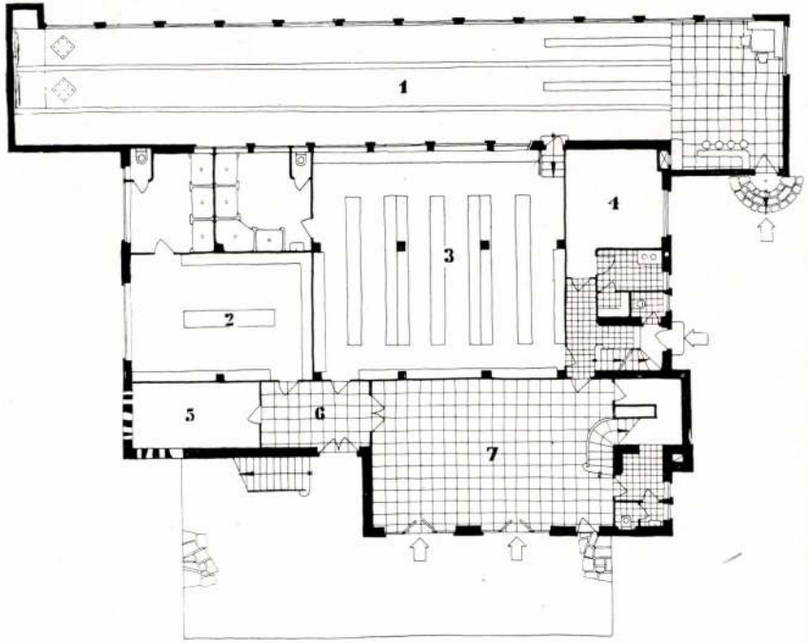

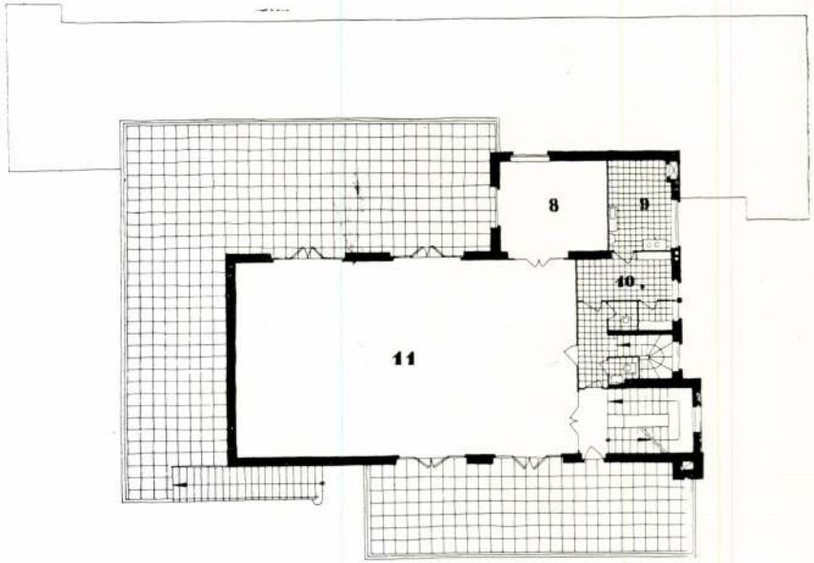

A Földhitelintézet klubháza a budapesti Margitszigeten.

Tervezte: **Padányi Gulyás Jenő**

Kivitelezte: Iványi Gyula
Felvételek: Belvárosi Fotóműhely

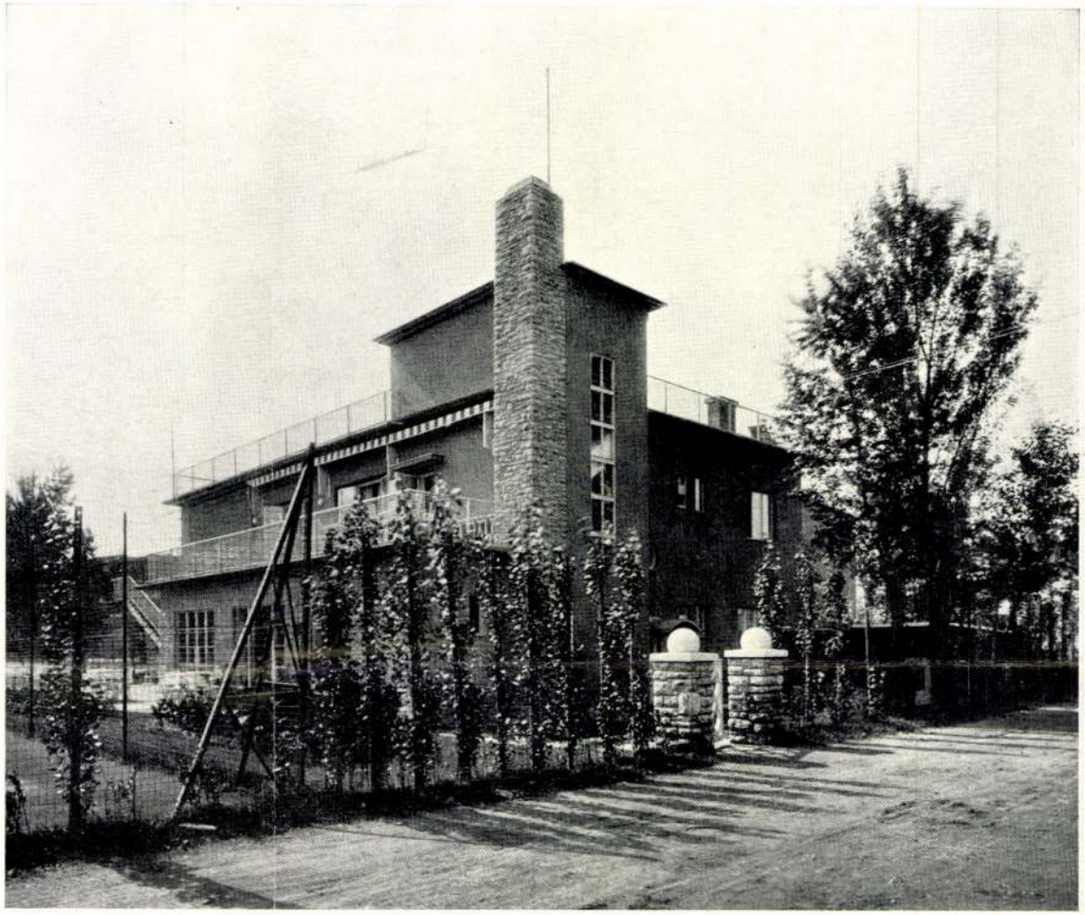

Clubhaus auf der Margareteninsel bei Budapest. Arch.: **E. v. Padányi Gulyás**

A Tér és Forma legutóbbi számaiban szinte sorozatosan mutattunk be Budapest paradicsomában, a Margitszigeten felépült sportklubházakat, amelyek változatos formaadásukban építészetünk mai irányáról jó képet adnak, mert van közöttük haladóbb s konzervatívabb. Az egész jelenség előtt érdemes néhány pillanatra megállni, nevezetesen urbanisztikus és architektonikus szempontból elgondolkozni.

Sportklubjainknak arról a csoportjáról van szó, amely részben a mult század végén született meg, másrészt a legutóbbi időben alapíttatott, amikor is a nagy gazdasági intézményeink arra ébredtek, hogy helyes és célszerű, ha az érdekeiket kiművelő tisztviselőknek valamit nyújtanak, ha lehetővé teszik azt, hogy azok a pihenés órái számára maguknak megfelelő otthont építsenek, amely otthon a tisztviselői karnak összetartozási érzését, baráti kapcsolatait is fokozni hivatott, mert az ilyen egységesebbé vált tisztviselői karnak a munkája is eredményesebb lesz.

De érdekes az is, hogy míg a mult században az első vizisport-klubokat a főváros igazgatása az óbudai Dunaparton helyezte el, addig most nemcsak az újabb klubok telepedtek meg a Margitsziget virányain, hanem a régieket is átköltöztették ide a szigetre. Kiderült, hogy városrendezési, területfelhasználási szempontból is minő tévedés volt a budai Dunapartsávnak e célra való használata: mikor azt a partsávot az Isten is arra teremtette, hogy ott egy a várost északdéli irányban átszelő út kialakítására használjuk fel. De kiderült az is, hogy minő rettentő sivár és szűkös hely volt az: az akkor még füstölgő HÉV-vonal és az elhanyagolt dunaparti út között. Mennyivel kellemesebb, életrevalóbb a margitszigeti elhelyezés s az nem lehet két-három kiváltságos, ú. n. elitklubnak előjoga.

De hasonlóan figyelemreméltó a klubházak

Tér és Forma 1938. 10. sz.

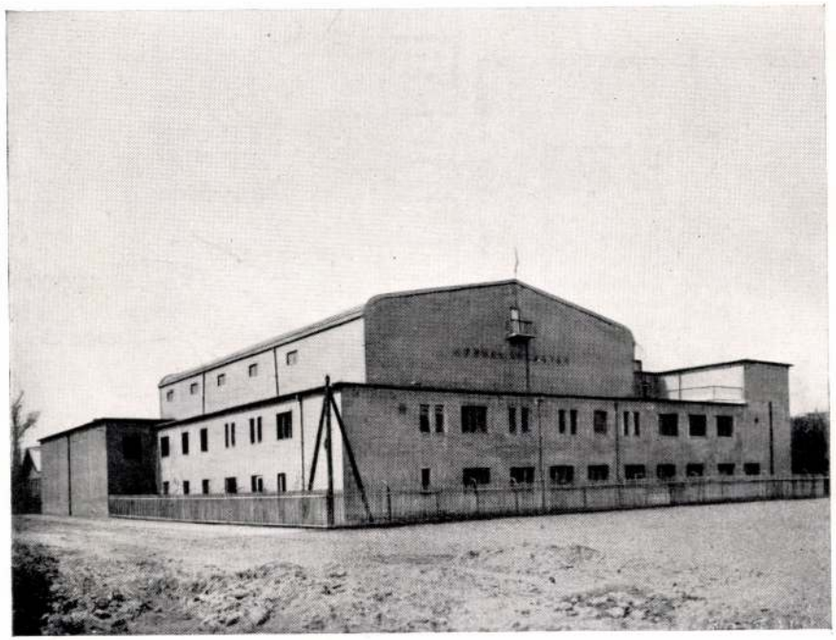

Atelier de film sonor à Budapest Kivitel: Olchváry Jenő Vasbetonmunka: v. Kapuváry Gusztáv építészmérnök, építőmester Bánó felvételei

A Hunnia-Filmgyár új műtermei

Tervezte: **Padányi Gulyás Jenő**

A hangos filmgyártó műterem fogalma nem áll egészen világosan a nagyközönség előtt, de néha még építészeink előtt sem. Valahogyan összefonódott a köztudatban a mozgóképszínház és a rádió-studió fogalma s mindezek alapján egy szebb és érdekesebb épületre szokás gondolni, mint amilyen az itt képeken is bemutatott műterem.

A Hunnia új épülete elsősorban gyár, azaz munkahely és csak nagyon kevés iroda, öltöző stb. helyiség kapcsolódik hozzá. Ennek a feladatnak tervezési programmja még nem alakult ki eddig teljesen és több hét munkájába telt, amíg a tervező minden, a gyártásban közreműködő faktorral az egyes követelménycsoportokat letárgyalta s a nem egy esetben teljesen ellentétes követelményeket összehangolta. A műteremben magában a rendező, az operatőr, a hangmérnök, a díszletező, a világosító, a fűtő által támasztott igényeknek kellett megfelelni, ezekhez kapcsolódott a filmet vállaló „produkciók" irodahelyiségeinek, a színész- és munkásöltözőknek, a fodrász, hangfotografáló, vágó, utánsynchronizáló stb. helyiségeknek s végül a klimaberendezés helyiségeinek a megfelelő kiképzése és szétosztása.

Talán érdeklődésre tarthat számot, hogyan folyik a filmgyártás, azaz divatosan szólva: mi az épület funkciója? A gyár teljes felszerelésével, adminisztrációjával készen áll arra, hogy őt a produkció (a film előállítására vállalkozó) igénybe vegye. A produkció bizonyos meghatározott időre bérbeveszi a műtermet s megrendeli a megadott időpontokra a díszleteket s egyéb építményeket. Három produkciós irodára volt szükség. Egy 3 szobás irodában dolgozik az a produkció, amely éppen gyárt; egy kétszobásban az, amelyik már gyártott s most végezteti a képek „vágását" (az összes lefotografált anyagnak a kellő hosszúságú jelenetekre szabdalását és ezek egymásutánban való ragasztását), végül egy egyszobásban az a produkció, amelyik a következő felvételekre készül elő.

A főmunka a műtermekben folyik, melyek a tervező felfogása szerint oly tágas, hang-

Tér és Forma
1937. 6. f.

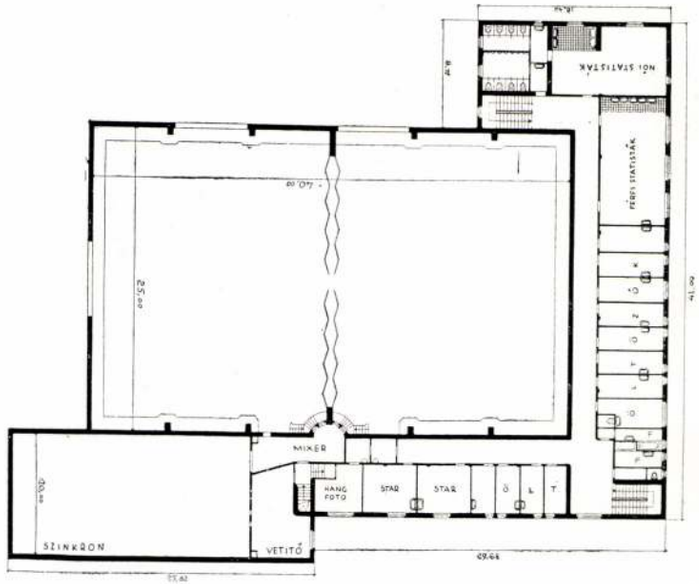

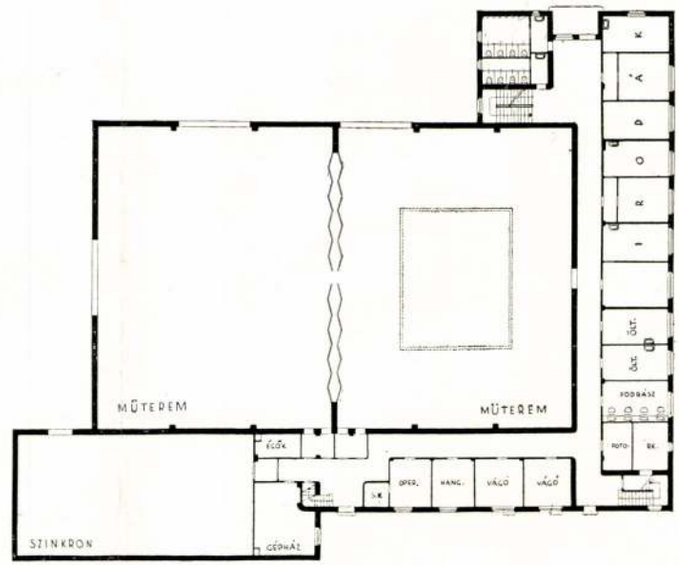

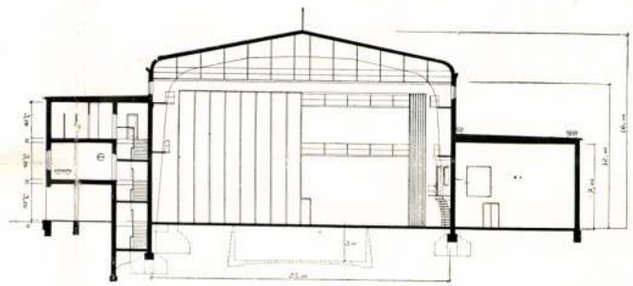

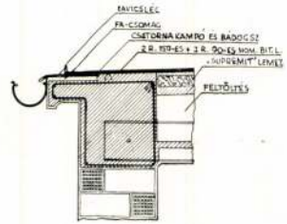

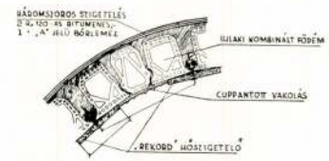

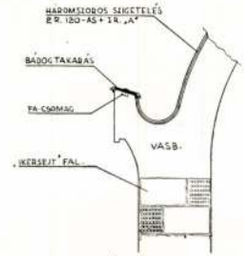

A filmgyár alaprajzai, metszetei és szerkezeti részletei.

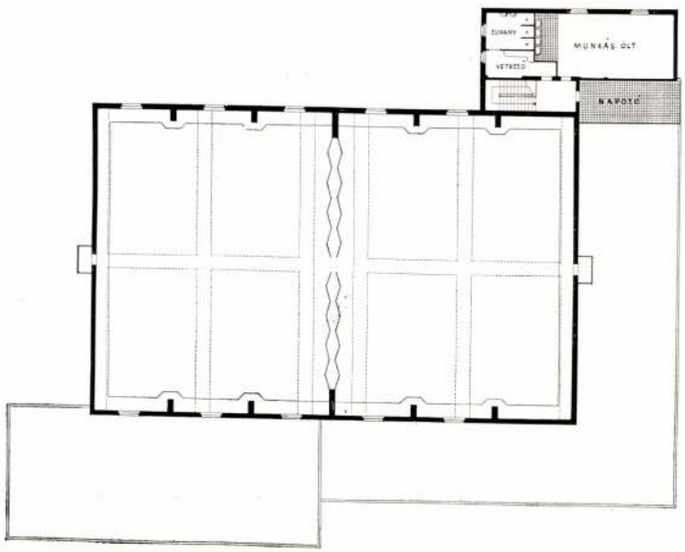

tanilag arányos méretű, szellőztethető, fűthető és hűthető, sötét, külső hangok ellen szigetelt, belső hangok visszaverődését tekintve általában közömbös tervek, amelyeknek lehetőleg minden pontján több mázsa súlyú teher legyen gyorsan megerősíthető (felfüggeszthető) és tetszésszerinti fényerő elérésére szükséges elektromos kapcsolat létesíthető. Esetünkben a két műterem közti harmónika ajtó azt is lehetővé teszi, hogy az egyik műteremben díszleteket készítsenek elő, míg a másikban felvételek folynak. Ezeket az ajtókat a Stieber-felé gyár igazán nagy gonddal készítette el s 4 db. csörlő segítségével, minden fáradság nélkül a két térfél 10 perc alatt elválasztható vagy összekapcsolható. Becsukott állapotban a hangáthatolást a következő rétegek akadályozzák: insulit, légtér, isotex, légtér, függöny, légtér, isotex, légtér, insulit. Az egész szerkezet úgy készült, hogy a két kapu egymással semmiféle összeköttetésben nincs, még felfüggesztésük is külön tartókra került. Ami még a hangtani fogásokat illeti, megemlítem, hogy a 41-es normális ikersejtfalakat belülről vastagon cuppantott vakolattal láttuk el, de egyébként semmiféle különleges szigetelő anyagot a falakon nem alkalmaztunk. A körülfutó vasbeton ládák alsó felületét s a vasbeton (üreges Ujlaki)

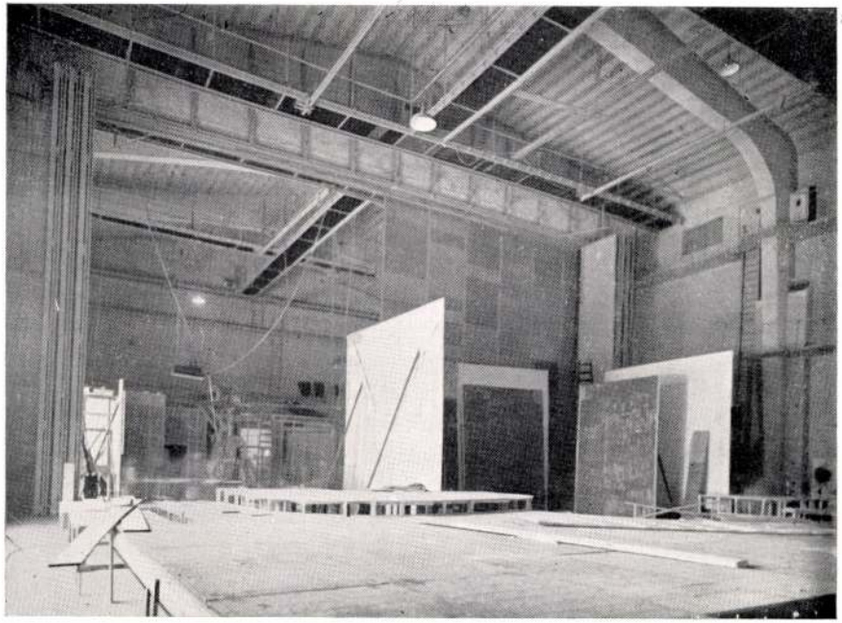

Műterem üresen és felvétel közben

Das Hunnia-Filmatelier in Budapest

Kivitel: Olchváry Jenő

födém hevedereit 50 cm. széles csíkokban Record-lemezekkel borítottuk (utóbbi esetben inkább lehülés és izzadás ellen), az utánsynchronizáló helyiség egész menyezetét pedig Heraklittal burkoltuk. A födémeket úgy terveztük, hogy a műtermeket környező épület vastartói elméletileg sehol sem támaszkodnak a műtermek határfalaira, a vasbeton lépcsők sem s így káros külső rezgésektől eredő hang a műterembe nem kerülhet. Gyakorlatilag a konzolosan kinyúló vasgerendák az érintkezés helyén nemez alátétet kaptak s elvakoltattak. A november óta folyó gyártás tapasztalatai alapján a műterem hangtani szempontból várakozásainknak megfelelt.

A synchronizáló teremben egyrészt a már optikailag fotografált filmekre való utólagos teljes, vagy részbeni hangfelvétel történik (például egy jelenet zenekari kísérete), másrészt az előhívott filmanyag próbavetítése, illetve a kész filmeknek kereskedelmi célokból való bemutatása. Az utánsynchronizálás megkövetelte, hogy e helyiség falai gyorsan átváltoztathatók legyenek hangelnyelőből — hangvisszaverővé és viszont, mert pl. szabadtéri felvételek hangjait utólag hangelnyelő környezetben, zárthelyi felvételekét pedig hangvisszaverő környezetben kell hozzáfotografálni. Ezt a helyiség oldalfalain ajtószerűen ide-oda tárható táblákkal értük el, amelyek egyik fele

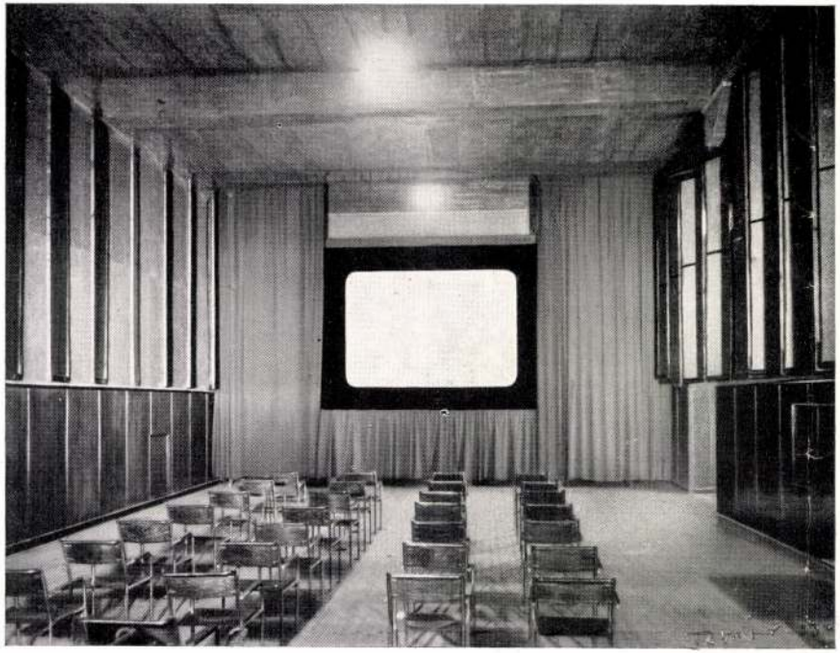

A Hunnia-Filmgyár próbavetítő terme

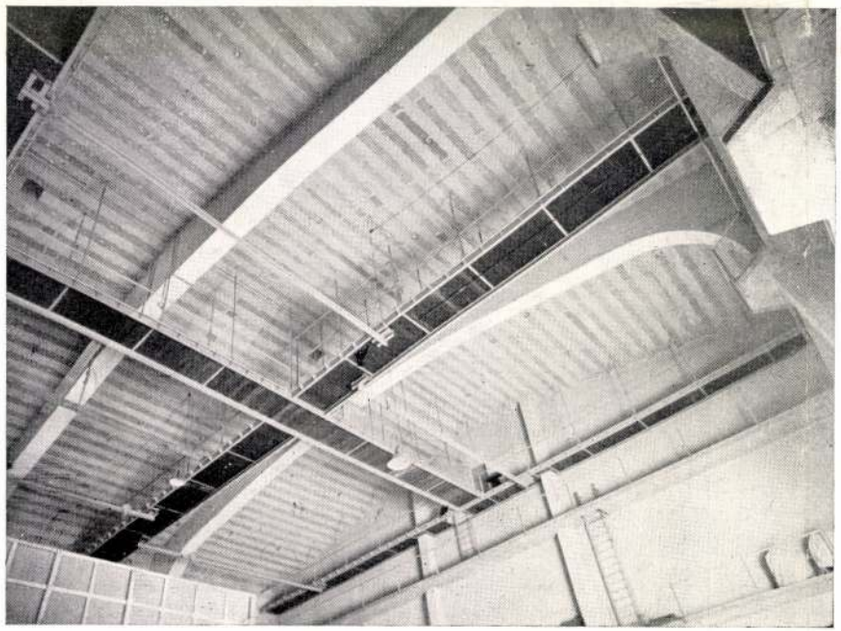

Lent: a műterem mennyezete

fényesre mázolva és lakkozva, másik fele a hangszigetelőlap nyers felületét mutatja.

A hangkeverő mérnök (mixer) fülkéje mindkét nagy műteremmel, s azonkívül az utánsynchronizáló teremmel is optikailag közvetlen, hangtanilag elektromos átvitellel kapcsolatba kerülhet. Arról is gondoskodás történt, hogy tömeges résztvevőkkel való utánsynchronizálást az egyik nagy műteremben is végezhessünk.

A munkálatok 1936 májustól novemberig folytak, elég kedvezőtlen körülmények közt, mert a filmgyár a régi műteremben egész idő alatt folyó felvételek miatt kikötötte, hogy a hangos felvételek tartama alatt minden kapcsolásnak és egyéb építkezési zajnak szünetelnie kell. A felvételek kezdetét jelző duda bizony sok értékes munkaórát vett el. — A vasbetonszerkezeteket igen gazdaságosan, s tetszetősen tervezte meg Gábory Pál okl. építészmérnök, mint statikus szakértő. Az összes gépészeti berendezések Novák Ervin miniszteri műszaki tanácsos irányítása mellett készültek, aki a Hunnia-filmgyár részéről, mint a Filmipari Alapot Kezelő Miniszterközi Bizottság előadója, az egész munka központi irányítója is volt.

A klimatizáló berendezés az összesen 15.000 m^3 térfogatú két műterem és a vetítő helység fűtésére, illetőleg hűtésére szolgál.

A berendezés maximális teljesítménye télen óránkint 500.000 kalória, mely melegmennyiséggel a műtermek 1 óra alatt 20°-ra felfűthetők, nyáron pedig hűtésre óránkint 140.000 kalória, mellyel 30° árnyékban mért hőmérséklet és 50 kilowattnak megfelelő fényenergia használata mellett a műtermekben 24° hőmérséklet tartható. Télen a műtermekben a levegő relativ nedvességtartalma megfelelő frisslevegő-mennyiség bevezetése mellett 40 és 70% közt tetszés szerint szabályozható, nyáron pedig az előforduló legkedvezőtlenebb időjárási viszonyok mellett 60% fölé nem emelkedik.

A hőenergiát az egész telep fűtését ellátó, — egy másik épületben felszerelt 6 drb. kazánból álló — 1,600.000 kalória óránkinti teljesítményű telep a (10) gőzelosztón keresztül szolgáltatja.

A gőzelvétel ingadozásának kiegyenlítésére az automatikus kapcsolású melegvíztároló (11) szolgál. A hűtést és légnedvesítést 2 drb. óránkint 20.000 liter teljesítményű kút vize a (8) szivattyúkkal látja el. A kondensvíz visszatáplálása a kazánokba a (12) gyüjtőn keresztül — és az elhasznált hűtővíznek a csatornába való átemelése — a (7) szivatytyúkkal történik.

A szükséges levegőt 2 drb. egyenként 30.000 m^3 óránkinti teljesítményű exhaustor (2) szállítja és pedig egy szabályozó szerkezeten ke-

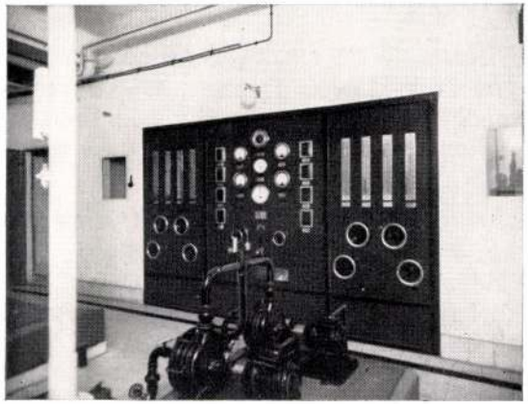

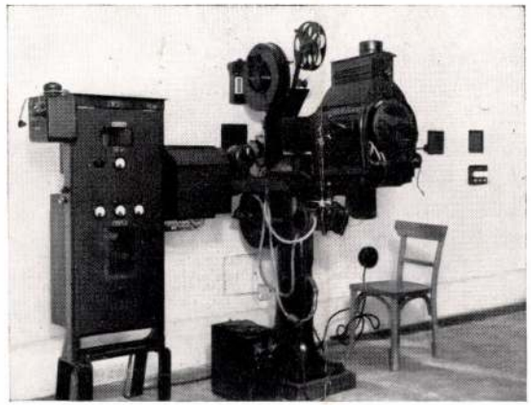

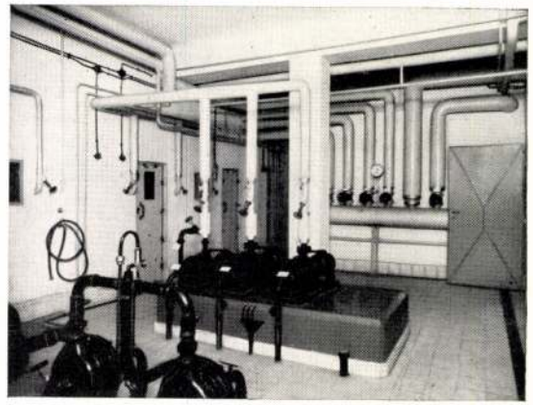

A próbavetítőkamra vetítőgépe

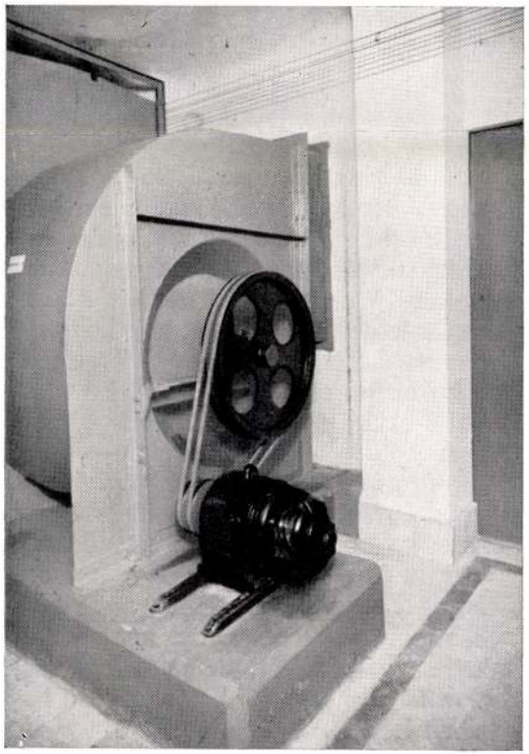

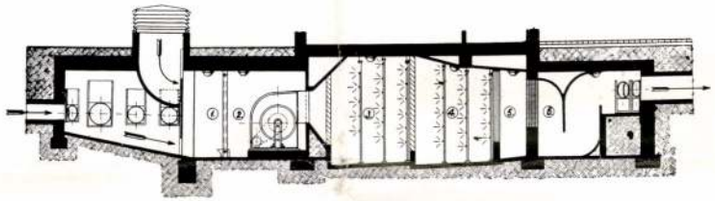

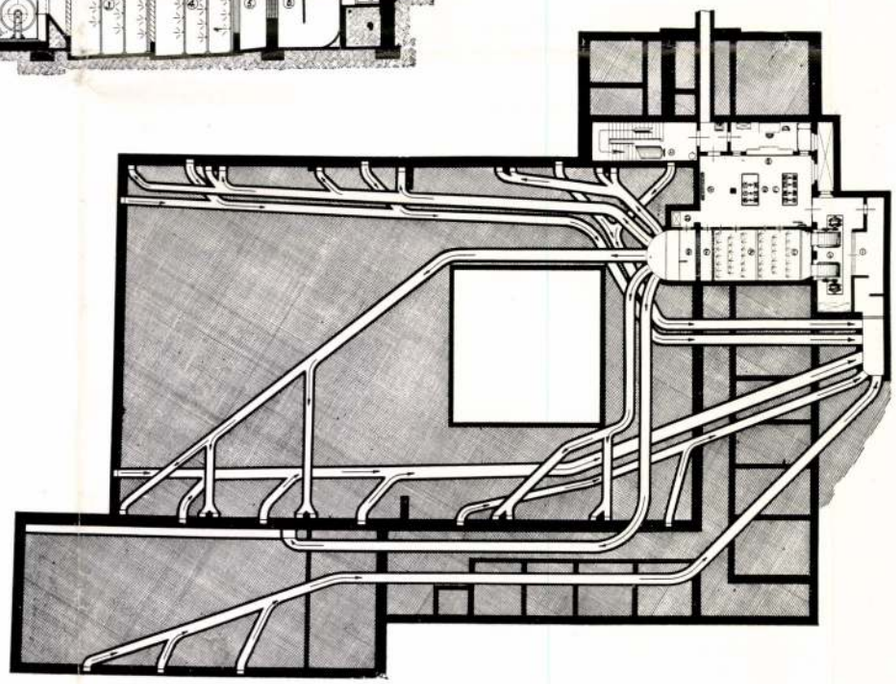

A Hunnia-Filmgyár hőszabályozó (klimatizáló) berendezésének képei. Felül baloldalt: kapcsolótábla; jobboldalt: gépház. Alól baloldalt: ventilátor; alól jobboldalt: a csővezetékek alaprajza, felette csatornák elrendezésének alaprajza, felette ugyanennek metszete. A berendezést tervezte és készítette: Thiergärtner és Stöhr cég.

Padányi Gulyás Jenő

resztül úgy, hogy a beszívott friss levegő tetszés szerinti arányban keverhető a termekből visszaszívott levegővel.

A levegő az (1) olajjal bevont szűrőfüggönyön keresztül jut az exhaustorokba és innét a (3 és 4) vízporlasztókkal felszerelt csempézett kamrákba, ahol nyáron a levegő lehűtése, télen pedig a nedvesítés történik. A kamrák végén egy vízcseppkiválasztó (5) van. Ezután a levegő a (6) gőzzel fűtött, többsoros léghevítőn át az elosztókamrákba kerül, ahonnét az öt csoportra osztott csatornahálózaton át jut a termekbe. A levegő bevezetése a padló felett 8 m. magasságban történik.

A termekből a levegő visszaszívására szintén öt csoportra oszló csatornahálózat szolgál, melynek beszívónyílásai a padló felett vannak elhelyezve.

Az egész berendezés kezelése és ellenőrzése egy helyen, a (9) központi kapcsoló és műszertáblánál történik. Erre vannak felszerelve az összes gépek indítói és ellenőrző műszerei, az egyes termekben és kamrákban felszerelt elektromos távhőmérők leolvasó műszerei, a légnyomásmérő, továbbá az összes légelzáró és szabályozó tolattyúk állító szerkezetei.

A gépi berendezések energia szükséglete a különböző teljesítményeknek megfelelően 4 és 16 kilowatt között váltakozik.

Néhány apróság: az esővízlevezető csatornák (mint a képeken látható) ferdén vannak vezetve, mert állandó volt a panasz, hogy a függőleges csatornákban a víz eső alatt tűrhetetlen zörgő zajt csinált. Esetünkben az Eternit csövek, azáltal, hogy ferdén állnak, a vizet csak folyni engedik, zuhanni nem.

A műtermek és a folyosó, illetve a külvilág közti ajtók valamennyien isotex betétekkel vannak hangszigetelés céljából ellátva. A folyosók és műterem közt egy külön hangnyelő előtéren kell előbb áthaladni. A legkellemetlenebb és legveszélyesebb (mert teljesen váratlan és gyakran előfordulható) zajt az ajtók csapkodása okozza. Abból az alapelvből kiindulva, hogy a zajt a forrásnál igyekszünk megfogni, az összes folyosókra nyíló ajtók mindkét ütközésükön gumiszalagot kaptak (keskeny, barázdás „laticel"-t). Az üvegezett ajtók üvegjei is gumiba vannak ágyazva. Ez az intézkedés várakozáson felül bevált. Az ajtókat még az idegesek sem (sűrűn előforduló idegállapot a filmgyártásnál) csapkodják, mert úgy sem csinálnak zajt.

Az eredmény, amit elértünk, a közreműködő gyártási szakemberek és a tervező harmónikus, kollektív munkájának köszönhető.

Padányi Gulyás Jenő.

A KORSZERŰ ÉPÍTÉS NEMZETKÖZI BIZOTTSÁGÁNAK keleteurópai csoportja (C. I. A. M.-O.) május 15—18. napjaiban tartotta II. értekezletét Csehszlovákiában.

Az első két napot Zlinben, a Batya-vállalatok központjában, a második két napot pedig Brünnben töltötték Ausztria, Csehország, Lengyelország és Magyarország kiküldöttei, mintegy tizenöten. A „Batya-város" lenyügöző benyomást tesz a látogatóra. Nem Amerika az, hanem — az első pillantásra — az amerikai nagyvonalúság keresztezése az európai mélyebb kultúrával. A Batya-művek tudományos kutatóintézetének egyik földszinti termében folytak az első két napon a tanácskozások, melyek során a helyi tájszervezési munkálatokról (Regionalplanung) számolt be a munkálatok szervezője, Kumpost brünni építész, majd élénk vita fejlődött ki a tájszervezési kérdésekkel kapcsolatban. A második napon Hauszmann (Barcelona) igen érdekes előadást tartott a spanyol paraszthéz fejlődéséről. A két első nap további részeit Zlin és környékének autókörséta és körrepülés útján való megtekintése töltötte ki. A harmadik és negyedik napon Brno (Brünn) új városrészeit tekintettük meg, többek között Fuchs és Petrasek építészek híres Masaryk női ipariskoláját, egy új szállodaépületet, egy igen szép szanatóriumot, egy kád- és strandfürdőt és lakóházakat. A harmadik nap tárgyalási anyagát B. Fuchs előadása képezte, aki Brno körzetének tájrendezési munkálatait és rendezési tervét ismertette. E munkálatokat Fuchs és Kumpost közösen végezték. Igen érdekes és tanulságos vita követte ezt az előadást is, majd az egyes kiküldöttek ismertették országuk legfontosabb építészi kérdéseit. A lengyel Piotrowski Roman, a varsói félhivatalos Munkáslakásokat Építő Társaság vezető építésze, az ottani munkás-lakásépítés helyzetét ismertette. Loos Walter bécsi kiküldött Ausztria ma legfontosabb kérdéseként az elhanyagolt délausztriai vidékeknek az idegenforgalomba való bekapcsolását tekinti. Az itteni viszonyokat Molnár Farkas és Rácz György ismertette. A legsürgősebb — szerintük — a még mindig megoldatlan olcsó munkáslakások és a megfelelő falusi lakóházak építésének megszervezése. Az összes jelentést igen érdekes, tanulságos és élénk vita követte, amelyben a jelenlévők mindenike részt vett. Lapunk legközelebbi számában részletesen számolunk be az értekezlet lefolyásáról, amely elejétől végéig igen jó, komoly baráti hangulatban folyt le.

A szószék

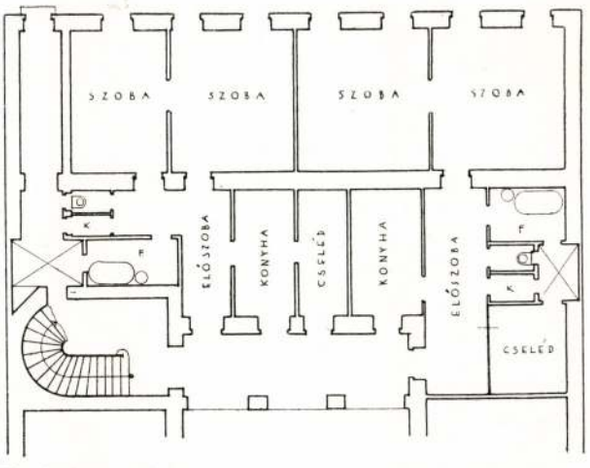

Eredeti alaprajz

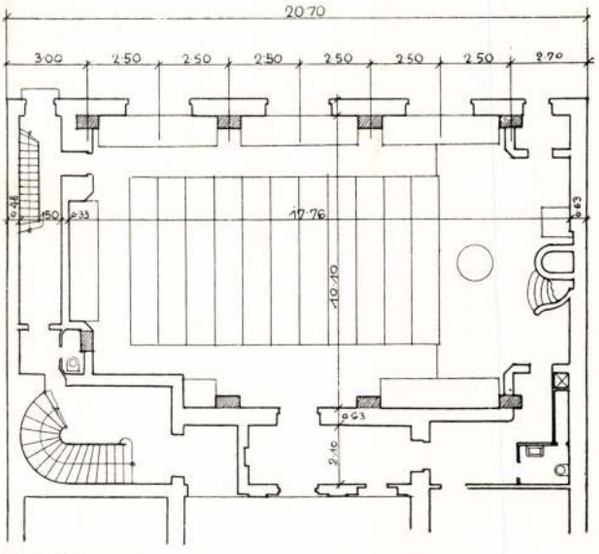

Átalakított alaprajz

AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ MISSIÓHÁZA ÉS KÁPOLNÁJA

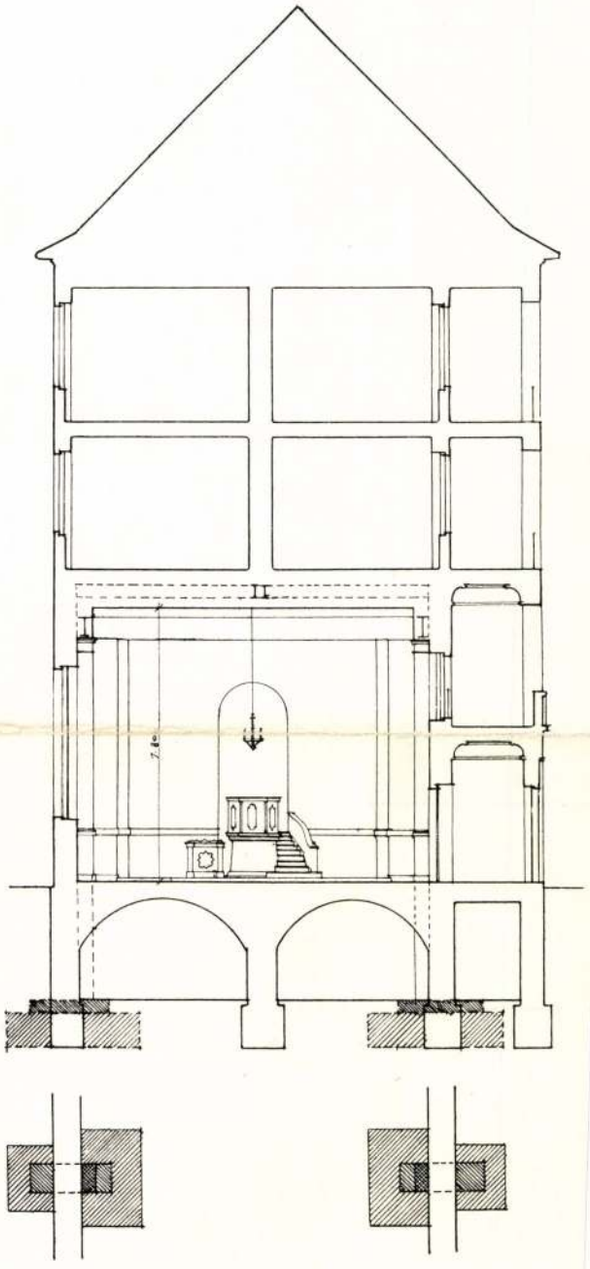

Metszet a kápolnán keresztül

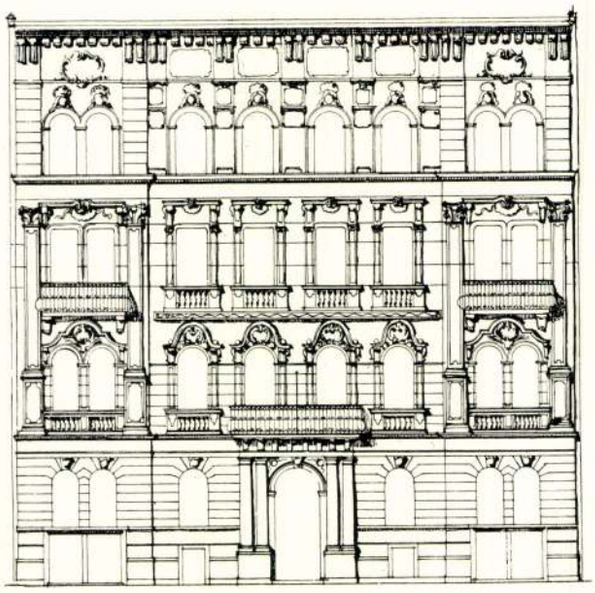

Homlokzat eredeti állapota

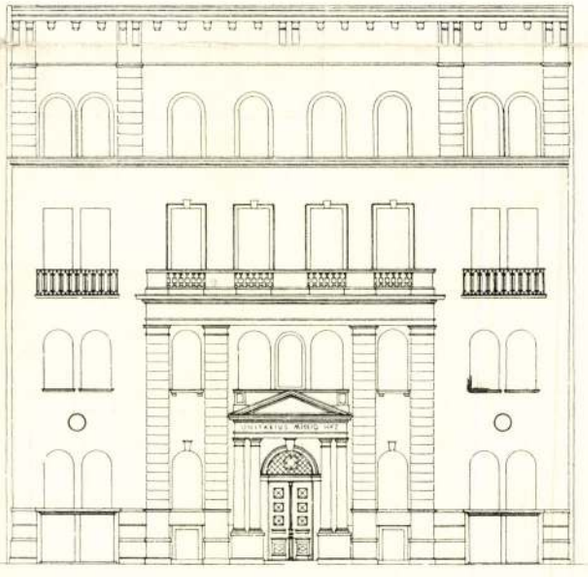

A leegyszerűsített homlokzat

TERVEZTÉK GOTTHARDT ZSIGA ÉS PADÁNYI GULYÁS JENŐ

AZ UNITÁRIUS MISSIÓHÁZ KÁPOLNÁJA

TERVEZTÉK GOTTHARDT ZSIGMOND ÉS PADÁNYI GULYÁS JENŐ

A budapesti Unitárius Missió Egyház, melynek tagjai túlnyomórészt Erdélyből menekült székelyek, az angol és amerikai unitárius egyházak segítségével Rákos ucca 3. szám alatti bérházában kápolna létesítését határozta el. A tervek elkészítésével az egyház Gotthardt Zsigmond és Padányi Gulyás Jenő építészeket bízta meg. A tervezők azt a megoldást választották, hogy az udvari duplatraktus földszintjét és első emeletét összefoglalva, a középső főfalat 20.00 méteres teljes hosszában kiváltották, miáltal egy 10.10 méter széles, 7.80 méter magas és 19.60 hosszú teret nyertek. A középső főfal kiváltása hét darab, egyenként 1.10 méter magas, két és fél méterenként elhelyezett szegecselt vastartó segítségével történt. A kiváltást komplikálta az a körülmény, hogy sem az oldalfalak, sem azok alapozása nem volt további terhelésre igénybevehető, úgy hogy a kiváltó gerendák egy, az oldalfalak mentén elhelyezett tartórendszerre támaszkodnak, mely utóbbi viszont terhét vasbeton pillérekre adja át. További nehézséget képezett ezen vasbeton-pillérek alapozása, mert centrális terhelés elérése céljából a régi alapon kívül és belül, annak bolygatása nélkül kellett új alapozást készíteni.

Ezeket a szerkezeti elemeket tervezők a templom belső kiképzésénél is hangsúlyozták. A mennyezet fagerendázata nem más, mint a kiváltó tartók burkolása, a falpillérek pedig a vasbeton-pillérekkel azonosak. Tekintettel arra, hogy a terem szűk hátsó udvarról nyeri világítását, tanácsosnak látszott három hatalmas ablakot nyitni.

A kápolna menekült székelyek számára készült: ez a körülmény a belső kiállítás terén is szép feladat elé állította a tervezőket. Ezek a falak erdélyi levegőt lehelnek s az itt összegyülekező, hazájukból elűzött magyarok ebben a környezetben mindig otthon fogják magukat érezni. A belső kiképzés őszinte, keresetlen erdélyi jellege talán már magukban a tervezőkben gyökerezik, akik mindketten a megszállott területekről valók. A fagerendás, kazettás mennyezet eredeti, szigorúbbrendű motívumai tetszetős ellentétben állanak a padok, ajtók és a szószék hasonlókép tősgyökeres, népi zamatú, de könnyebb mintáival, mindezek pedig a hajlottívű orgona-karzattal, a robusztusan nagy, faragott

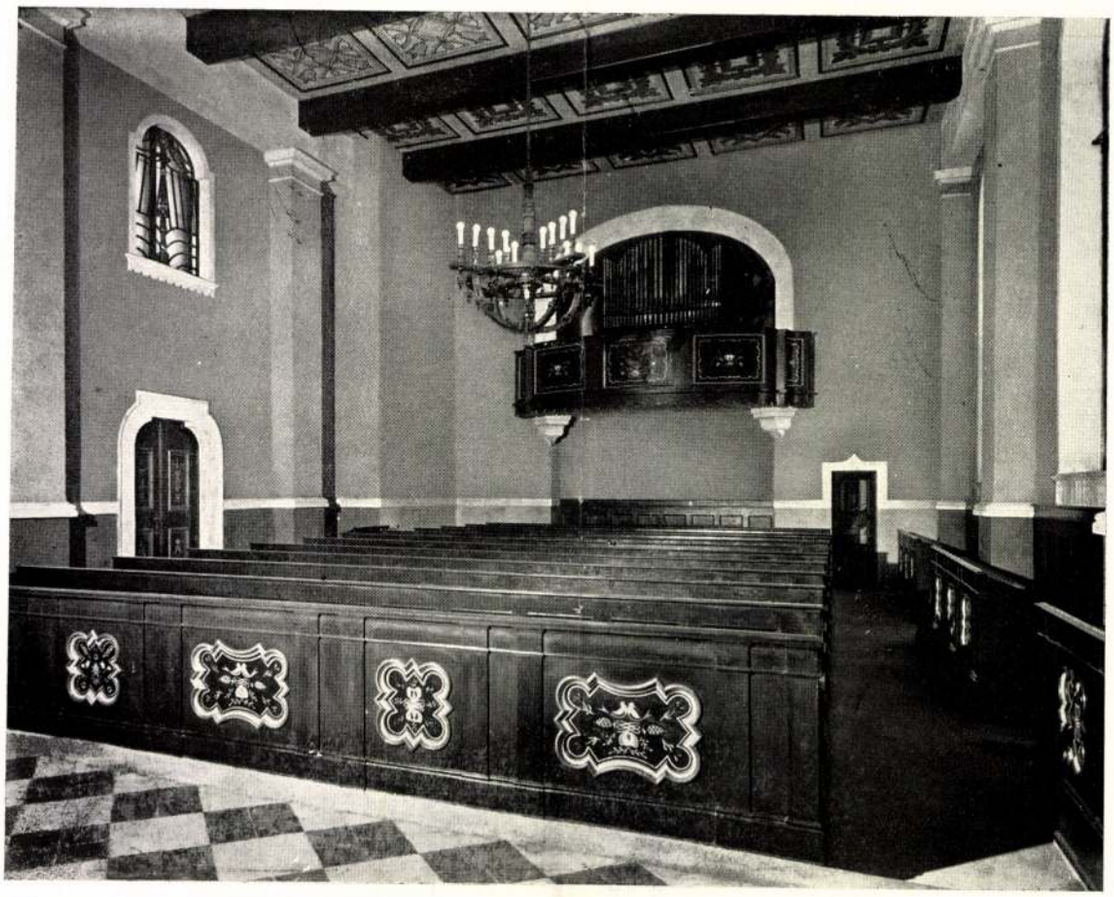

Nézet az orgona-karzat felé

facsillárral, a stílszerű vasalásokkal és a farácsos felső ablakkal egyetemben jellegzetesen, félreismerhetetlenül magyar miliőt biztosítanak. Nemrég hangzott el egy vád a Mérnök-egylet előadói dobogójáról, mely fiatalabb építészeinknek a gyökértelen, nemzetközien felkapott irányzatok pártolását veti szemére. Ez a kápolna azt bizonyítja, hogy nem jó magyarszándékú építészekben, hanem erre alkalmas feladatokban van inkább hiány. Ha ilyen adódik, akkor — úgy tetszik — tudunk még magyarul építeni.

A bérház régi, javításra szorult cicomás homlokzatát tervezők komoly és egyszerű architektúrájával állíttatták helyre.

B. E.

(A cikk fényképeit Balogh Rudolf készítette.)

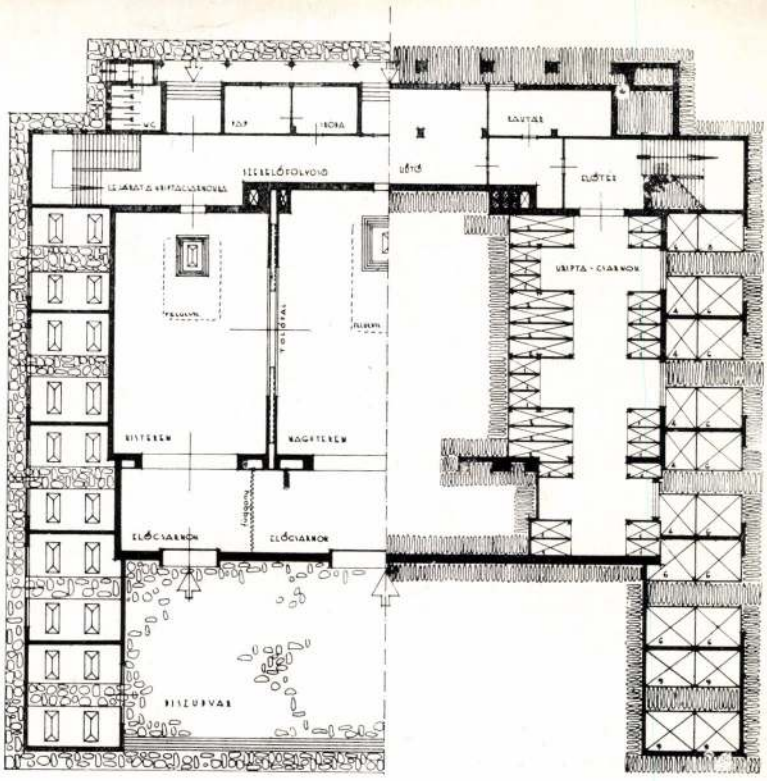

A X. ker. Kerepesi temető díszravatalozójának földszinti és alagsori alaprajza.

A ravatalozócsarnok építési munkálatainak teljes befejezése 1942. év augusztus havára várható.

A KÖZTEMETŐK KARBANTARTÁSA.

A székesfőváros köztemetőiben levő építmények megújítására és új létesítményekre 1941. évben 190.000 pengő rendkívüli hitel állt rendelkezésre. Ezt az összeget sírbolt-lefedésre, üvegházak, kapusfülkék építésére, továbbá belső átalakításokra irányozták elő. A terveket, számításokat, költségvetéseket és nagyrészben a vállalatbaadásokat is elkészítette a magasépítési ügyosztály, az építési anyagok felhasználását korlátozó, időközben megjelent kormányrendelet határozmányai következtében azonban a vas- és vasbetónszerkezetekkel tervezett építményeket (a farkasréti temető fülkés sírboltjainak lefedése, pálmaházak üvegtetőzetei) át kellett tervezni és ennek megfelelően új versenytárgyalásokat tartani. Ezeknek az okoknak és a korán beállt hideg időjárásnak következményeként a munkák nagyrészét csak 1942. év tavaszán hajthatják végre.

A köztemetőkben 1941. év folyamán engedélyezés és lajstromozás alá került 4.026 síremlék meg 20 sírbolt-kitűzés. Az ügyosztály személyzete közreműködött a kiürített parcellákban értékesítésre kerülő 814 síremlék becslésénél is.

A III. ker., Bécsi-úti elemi iskola emeletráépítése.
Tervezte Padányi Gulyás Jenő.

FOTO LAUB JUCI

BEUTUM JÁNOS: Dr. R. S. háza a Dobsinai úton. Felső képen kilátás az úriszoba teljesen szétnyíló körablakából. Az ablak fölött levő egy méter széles betonlemez lehetővé teszi, hogy a körablak esőben is nyitva álljon.

FOTO BÁNÓ

PADÁNYI GULYÁS JENŐ MÉSZÖLY-UCCA 7. SZÁMÚ HÁZA

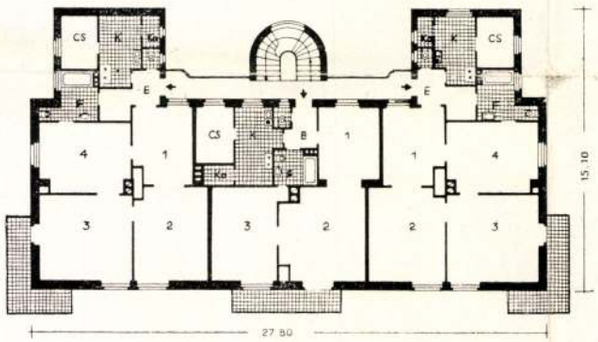

Centrum Házépítő és Ingatlan Vállalat m. sz.
Kivitelező: Mérő Vilmos építőmester.

Társas bérvilla a Mészöly ucca és Mányoky út saroktelkén. A feladat az volt, hogy az erősen lejtős telken, szabadon álló épületek számára rendelt, mintegy háromszáz négyszögöles telken olyan sok három- és négyszobás lakás épüljön, amennyi csak a fennálló szabályzatok szerint lehetséges. Ezt az elég ridegen fogalmazott építészi feladatot egyfelől a telekérték nagysága, másfelől a ház társas jellege írták elő. A tervezőnek sikerült az ismertetett feladat számára olyan megoldást találni, mely a korszerű lakás követelményeinek minden tekintetben megfelel. Az épületben a házmesterlakáson kívül négy háromszobás és hat négyszobás lakást tervezett Padányi Gulyás Jenő.

A felépítés munkálataiban résztvettek:

Hőszigetelési munkálatokat Parafakőgyár R. T., ezelőtt Kleiner és Bokmayer végezte. Üvegezési munkákat Bielek Károly épületüvegezési nagyvállalkozó végezte. Az épület összes ácsmunkáit Varga Antal ács- és építőmester, építési vállalkozó végezte. A légfűtési berendezéseket, zománcozott és nikkelezett rácsokkal Hrauda Károly és Fia cég készítette. Az összes redőnymunkákat Korányi és Fröhlich redőnygyár szállította. A szigetelő-munkákat Biehn János Aszfalt- és Kátránygyárai végezték.

A burkolómunkákat ifj. Walla József cementárugyár r. t. végezte.

Villamosberendezési munkákat Hoffer Mihály műszaki és elektrotechnikai vállalata, Budapest, VI., Eötvös ucca 29. sz. Telefon: 17-0-73 végezte.

Az uccai kerítést Kollerich Pál és Fiai r. t. sodronyszövet-fonat- és szitaárugyár készítette.

A festő- és mázolómunkákat Beszédes Ottó Fiai festő- és mázolómesterek, VII., Róna ucca 189. sz. Telefon: 96-5-29 végezték.

EZ IS REKLÁM! A Beszkárt-kocsikat eléktelenítő reklámzagyvaságok között is feltűnik a fentnevezett kocsik házi hirdetővállalatának cédulácskája: — melyen felhív mindenkit, hogy hirdessen «Laticel» párnán. A párnára hirdetés jön, pl. «Vegyen gyógysonkát», «szemüveget csak szakembernél»!... A párna az ülésen van, mert odavaló, erre pedig reáülnek, mert arravaló. Nemcsak reáülnek, de valósággal reázuhannak. Takarva van, tehát senki sem látja. Tudvalevőleg a szem a látás szerve... A párna pedig csak akkor látható, mikor körülötte néhány utas könyökharcot vív a felszabadult helyért. A figyelem ebben a csatazajtól terhes pillanatban a rég óhajtott ülőhely birtoklásáért folyik és ha a kíváncsiság mégis nagyobb, mint a minimális kényelemre irányuló vágy, úgy tudás után szomjúhozó utas, az olvasást talán még elkezdheted, de sohse fogod megtudni: gyógysonka-e vagy szemüveg? Mert mire ideérnél, a felirat toglalt. Csak egyet tudsz, hogy állnod kell, egyre még állni. —cs —a.

Építőmunka
1935. 12.

FOTO LAUB JUCI

BEUTUM JÁNOS: Dr. R. S. háza a Dobsinai úton. Felső képen kilátás az úriszoba teljesen szétnyíló körablakából. Az ablak fölött levő egy méter széles betonlemez lehetővé teszi, hogy a körablak esőben is nyitva álljon.

FOTO BÁNÓ

PADÁNYI GULYÁS JENŐ MÉSZÖLY-UCCA 7. SZÁMÚ HÁZA

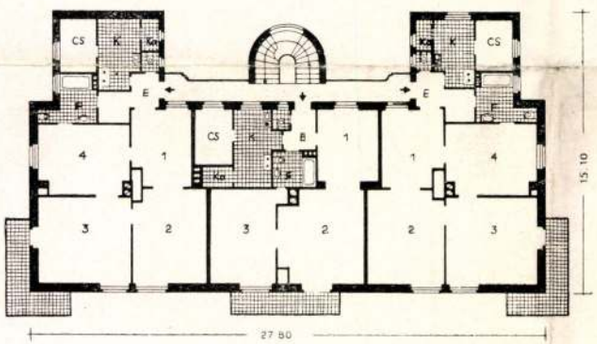

Centrum Házépítő és Ingatlan Vállalat m. sz.
Kivitelező: Mérő Vilmos építőmester.

Társas bérvilla a Mészöly ucca és Mányoky út saroktelkén. A feladat az volt, hogy az erősen lejtős telken, szabadon álló épületek számára rendelt, mintegy háromszáz négyszögöles telken olyan sok három- és négyszobás lakás épüljön, amennyi csak a fennálló szabályzatok szerint lehetséges. Ezt az elég ridegen fogalmazott építészi feladatot egyfelől a telekérték nagysága, másfelől a ház társas jellege írták elő. A tervezőnek sikerült az ismertetett feladat számára olyan megoldást találni, mely a korszerű lakás követelményeinek minden tekintetben megfelel. Az épületben a házmesterlakáson kívül négy háromszobás és hat négyszobás lakást tervezett Padányi Gulyás Jenő.

A felépítés munkálataiban résztvettek:

Hőszigetelési munkálatokat Parafakőgyár R. T., ezelőtt Kleiner és Bokmayer végezte. Üvegezési munkákat Bielek Károly épületüvegezési nagyvállalkozó végezte. Az épület összes ácsmunkáit Varga Antal ács- és építőmester, építési vállalkozó végezte. A légfűtési berendezéseket, zománcozott és nikkelezett rácsokkal Hrauda Károly és Fia cég készítette. Az összes redőnymunkákat Korányi és Fröhlich redőnygyár szállította. A szigetelő-munkákat Biehn János Aszfalt- és Kátránygyárai végezték.

A burkolómunkákat ifj. Walla József cementárugyár r. t. végezte.

Villamosberendezési munkákat Hoffer Mihály műszaki és elektrotechnikai vállalata, Budapest, VI., Eötvös ucca 29. sz. Telefon: 17-0-73 végezte.

Az uccai kerítést Kollerich Pál és Fiai r. t. sodronyszövet-fonat- és szitaárugyár készítette.

A festő- és mázolómunkákat Beszédes Ottó Fiai festő- és mázolómesterek, VII., Róna ucca 189. sz. Telefon: 96-5-29 végezték.

EZ IS REKLÁM! A Beszkárt-kocsikat elektelenítő reklámzagyvaságok között is feltűnik a fentnevezett kocsik házi hirdetővállalatának cédulácskája: — melyen felhív mindenkit, hogy hirdessen «Laticel» párnán. A párnára hirdetés jön, pl. «Vegyen gyógysonkát», «szemüveget csak szakembernél»!... A párna az ülésen van, mert odavaló, erre pedig reáülnek, mert arravaló. Nemcsak reáülnek, de valósággal reázuhannak. Takarva van, tehát senki sem látja. Tudvalevőleg a szem a látás szerve... A párna pedig csak akkor látható, mikor körülötte néhány utas könyökharcot vív a felszabadult helyért. A figyelem ebben a csatazajtól terhes pillanatban a rég óhajtott ülőhely birtoklásáért folyik és ha a kíváncsiság mégis nagyobb, mint a minimális kényelemre irányuló vágy, úgy tudás után szomjúhozó utas, az olvasást talán még elkezdheted, de sohse fogod megtudni: gyógysonka-e vagy szemüveg? Mert mire ideérnél, a felirat foglalt. Csak egyet tudsz, hogy állnod kell, egyre még állni. —cs —a.

Nemzetietlen-e a korszerű építészet? — Hozzászólás.

Kedves Főszerkesztő Úr!

Miskolczy László kitűnő előadása után Padányi Gulyás Jenő építész kollégánk a Magyar Mérnök- és Építészegylet mű- és középítési szakosztályának elnöke tartalmas és magvas hozzászólásának befejezéseképpen a nála megszokott temperamentummalteljes támadást intézett az utolsó 15 év építészete ellen, amely, feljogása szerint, semmibe sem vette a magyar nép építészetének mély és mindnyájunk által mind komolyabb értelemben átérzett értékeit. Úgy hiszem, hogy a felszólalóban a pillanat hevében egyáltalán nem vált tudatossá, hogy mennyire félreérti a helyzetet.

Ép ezért nagyon lekötelezne Főszerkesztő Úr, hogyha szerénységemnek módot adna arra, hogy ezt a lényegi tévedést eloszlassam és ismét egyszer reámutassak egész rövid mondatokban azokra a feladatokra, amelyeket napjaink építészeti feladatainak terén a legkitűnőbb építészek magukra vállaltak és azok, kik a mesterek tanitványainak vallják magukat. Mindenekelőtt ne feledkezzünk meg, hogy a háború utáni években a világos látásúak legelsőrendű feladatuknak azt tartották, hogy leszámoljanak azzal a kaotikus építészeti állapottal, amelyet a XIX. század nagy építészi csődje reánk hagyott. Nagy és kemény szellemi munkával tisztázták a mai kor építészeti feladatait, megállapitották, hogy a rendelkezésre álló anyagokkal és szerkezetekkel mit lehet elérni, hogyan kell azokat felhasználni. Meglehet, hogy az első időben még az esztétikai kivánalmakat is elhanyagolták e nagy és legelsőbbrendűnek érzett feladatokkal szemben. Azonban mivel a kezdeményezők között egészen kitűnő építészek voltak, ők is csakhamar túljutottak ezen az állásponton és egy új építészeti szépség-ideálhoz jutottak, amely szépség-ideál semmiképpen sem állott ellentmondásban az alapvető célkitűzésekkel. E szépség-ideálnak egyik leglényegesebb sajátossága volt az, hogy a művész a hagyományos díszítésről lemondva, a formai szépséget a célnak legjobban megfelelőbb megoldásból tudta kivirágoztatni. És amint ide eljutott az új építészet, akkor mi, annak harcosai, egy különös, meglepő felismerésre ébredtünk, amellyel a legkevésbbé számoltunk a harcos évek során: t. i. felismertük azt, hogy a magunk építészeti elgondolásai és a józan okszerű népi építészet között milyen mélyenfekvő közösség áll fenn.

Padányi Gulyás Jenő felszólalása közben eszembejutott egy értekezlet, amelyen néhány év előtt vettem részt. Szemem előtt állott az a sivár, XIX. századi kispolgári ízléssel berendezett, „diszitett" tárgyaló terem, amelyben ott ültünk, mellettem Molnár Farkas, velem szemben Főszerkesztő úr és az asztal egyik végén Kozma Lajos. Főszerkesztő úr röviden kifejtette azt, hogy ha napjaink építészetét és diszitőművészeti törekvéseit egy mai kiállításban be kívánjuk mutatni, mennyire érdekes volna ezt olyan módon megcsinálni, hogy egymásmellé tesszük a ma épülő egyszerű, simafelületű, külsőséges diszítésekkel el nem lepett, világos színre vakolt házainkat és a magyar falu ugyancsak egyszerű, díszítésekkel el nem borított simára vakolt fehérre meszelt házait, amelyekben formailag ugyanaz a tartózkodás és természetes egyszerűségre való törekedés jelentkezik, ami hite szerint a szellemnek egy bizonyos mélyebb rokonságáról tanuskodik, mint az, amely egyes épületelemeknek, vagy diszitőrészleteknek átvételében és másolásában szeret mutatkozni és amit azok, akik az építészettől távol állnak, annyira kívánatosnak szokták megjelölni. Az azóta eltelt évek azt a felismerést, amely ez ülésen bennünket eltöltött, mondhatnám általánossá, vagy ahogy Főszerkesztő úr mondta, egy nemzetközi mozgalommá tették.

Azonban teljesen téves dolog volna azt hinni, minthogyha az a világérdeklődés, amelyik a népi építészet felé fordul, az elmult 15 év építészeti irányának reakciójaként jelentkezne. Ellenkezőleg áll a dolog. Az a megtisztulás, amely e 15 év munkájának eredménye, tárta fel a szemünket azon értékek irányában, melyek a népi építészetben olyan gazdag életet élnek. Ez a 15 év szükséges volt, hogy megtanitson bennünket ismét, hogyan kell az ember számára — és nem az emberi hiúságok számára! — szolgálatára építeni. Hogy ez mennyire igy van, azt szinte reflektorszerűen mutatta meg egy nyaralóház-terv, melyet az előadó befejezésképpen bemutatott. A tervet Nászay Miklós építész rajzolta és az alaprajzi elrendezés lényeges elemei, a nagy nappali szoba, az apró hálókamrák, a közlekedés kifogástalan lebonyolításának útjai stb., mind a nagy építészi megtisztulás hozta eredmények!

Mialatt Padányi Gulyás Jenő kartársam beszélt, ezek villantak át az agyamon s mivel természetemnél fogva rossz szónok vagyok, ebben a formában szeretném ezeket elmondani.
Főszerkesztő úr őszinte tisztelője *O. F.*

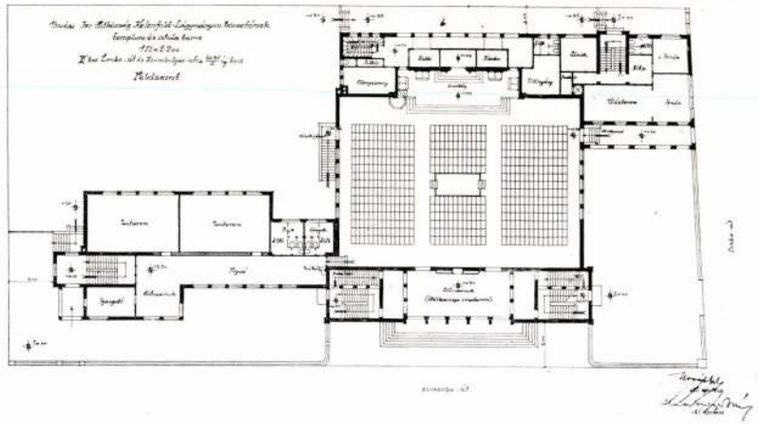

A lágymányosi izr. templom alaprajza.

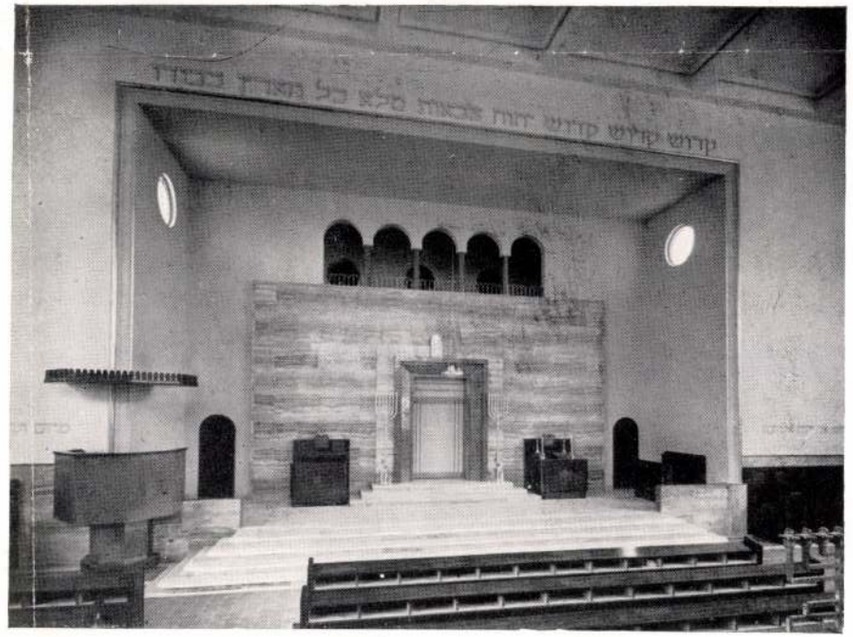

Részletek a lágymányosi templomból. Fotó: Seidner.

Tér és Forma
1936. 12. sz.

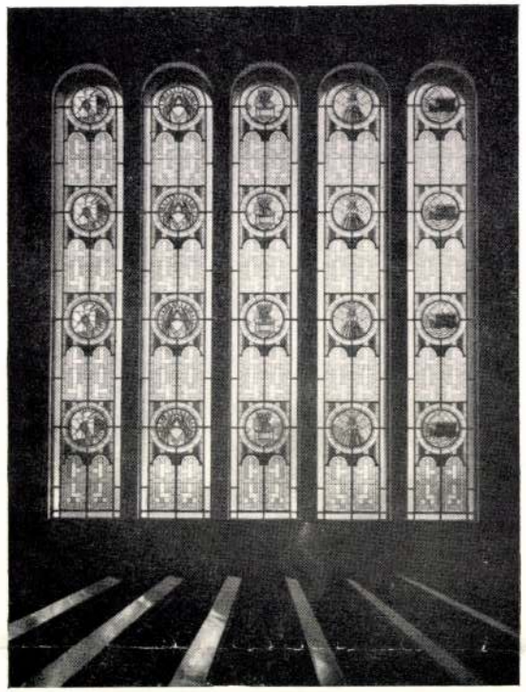

Részletek a lágymányosi templomból.
Vasablak: Hutter és Schrantz. Fotó: Seidner.

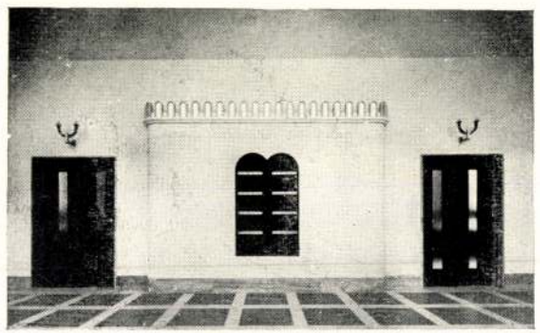

Egy különös tervpályázati felhívás

Az Országos Ügyvédotthon Egyesület budapesti Szemere-utcai telkén székházat szándékozik építeni. A tervek beszerzésére szűkebbkörű tervpályázatot hirdetett részletes programm alapján, — amely programm azonban a legkülönösebb, egymással ellentmondó gondolatokat tartalmazza és veti fel a kiválasztott 34 tervező számára. Megfontolás tárgyává teendőnek teszi azt a kérdést, hogy a szuterrénbe vendéglő vagy kávéház kerüljön. A hatodik emelet számára kétféle megoldást jelöl ki tervezendőnek: garçon, vagy rendes bérlakások elhelyezését akarván a tervezőkkel kikísérleteztetni, de ezen túlmenőleg felveti azt a gondolatot, hogy az V. és VI. emelet esetleg pensiónak megfelelő alaprajzi beosztással terveztessék. Mindezen felül a kiírás megemlíti azt is, hogy tárgyalások folynak abban a tekintetben, hogy a telek udvari szárnyakkal egész mélységében beépíttessék és az egyesületnek erre is engedélyeztessék az adómentesség. Mindezért a munkáért az Egyesület 600 P-t helyez kilátásba az általa legjobbnak talált (1, azaz egy) terv szerzőjének, mint teljes és végleges kiegyenlítést. A felhíváshoz egy négyoldal hosszú, legnagyobb részletességgel és jogi szabatossággal kidolgozott nyilatkozat-szöveget csatoltak, amelyet a kiválasztott építészeknek aláírásukkal el kell fogadni, hogyha a tervpályázaton részt kívánnak venni. Ebben a nyilatkozatban benne foglaltatik a következő, a megbízandó tervező által elfogadandó az a kötelezettség is: „erkölcsi kötelességem, hogy az építési bizottság tagjainak és az Önök műszaki tanácsadóinak befolyásolásától teljesen tartózkodjam". Az elfogadandó nyilatkozat értelmében a legjobb tervért kifizetett 600 P-n felül a kiíró felet semmiféle kötelezettség nem terheli.

Egészen meglepő az, hogy egy erkölcsi testület, amelynek minden tagjáról fel kell tételezni, hogy a fennálló törvényeket és rendeleteket ismeri, másfelől, miután a szellemi munka megbecsülésének jegyében nőtt fel, — a szellemi munka értékét ismeri és becsüli, olyan tervpályázatot ír ki, amelyik teljes egészében csak arról tesz tanuságot, hogy az építész műszaki munkáját értékelni nem tudja. Teljesen meglepőnek kell tekinteni azt, hogy egy olyan érték megteremtéséért, amelynek költsége 300.000 pengő, egy ügyvédi testület mindössze 600 pengőt kíván áldozni, ugyanakkor, amikor egy hasonló értékű per lebonyolításáért bizonyára ez összegnek sokszorosát számítaná fel mindegyik tagja. Mert a tervezők által elfogadandó nyilatkozat szerint a testület által legjobbnak talált és 600 pengőért megszerzett tervet bármely építő-vállalkozóval kiviteleztetheti ez a testület. Röviden szólva, az Ügyvédotthon Egyesület bizonyára azt gondolja, hogy a jelen nehéz helyzetében a 34 építész kapva-kap azon az alkalmon, hogy e sorsjátékon 600 pengőt esetleg megnyerjen. Reméljük, hogy a felhívott építészek kari kötelességeik tudatában, az Ügyvédotthon által kibocsájtott felhívást egyértelműleg visszautasítják és nem hagyják magukat és az egész építészi kart az elmondott módon kiuzsorázni.

Sz.

Padányi Gulyás Jenő

MILYEN LEGYEN A FALUSI LAKÓHÁZ? Padányi Gulyás Jenő, a neves építész elméletben is, megvalósított épületeken is sokat foglalkozott ezzel a kérdéssel. A gyakorlati szakember értelmével szól ehhez a kérdéshez a Családi Kör című folyóiratba írt cikkével is. Az általa elgondolt falusi lakóház megtartja a magyar falusi háztípus ősi formáját: a barátságos tornácot, az íves nyílással két részre osztott konyhát, a nagyszobát és a kis szobát (utóbbi a gyerekek fekvőhelye és tanulószobája), valamint a kamrát. De ezeken belül korszerű berendezkedést kíván, vagyis a gazdának ágy helyett heverő fekvőhelyet, a „tisztaszoba" üres fényűzése helyett a gyerekeknek igazi lakószobát. Könyvespolcnak, rádiónak is helyet szán, de a nagy szobában megkívánja a jó melegtartó mázas vagy csempés kályhát a vaskályha helyett. A szobákban éppúgy, mint a külső falakon azt óhajtja, hogy meszeltek legyenek, de alul, három sor tégla magasságában vakolatlanul hagyja a felcsapódó sár, vagy a felmosáskor a víz

MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1938. 160-1.

piszkolása miatt. A belső helyiségekben a téglapadló hézagait aszfalttal kell kiönteni, hogy pormentes legyen. A tető természetesen cserepezett legyen és ahol lehetséges, még szárnyszivattyúval a vizet is szeretné bevezetni a konyhába. Mindenesetre megszívlelni való gondolatok ezek, mert a romantikus falusi ház délibábja helyett egészséges és korszerű lakóházak alapvonalait rajzolja meg.

and have developed by his intensive endeavourings for accomplishment to noblest and purest art, which is also proved by his Collective-Exhibition. His colour-scale has much improved and his drawing shows extraordinary refinement. His collection, however, suggests that an artist may be throughout up to date without ignoring the established values of the art of painting. You find in his paintings tradition closely united with the endeavours of modern times. His interpretation is so sympathetic and conceivable that there will be no expert within and outside this country who would deny the extraordinary qualiies of this master.

In sight of to-day's massproduction this Exhibition appears to be the manifestation of a prominently serious Hungarian artist.

Ernest Abonyi.

Magyar Szemle 1932. XVI. 3 sz.

is tanuskodik, éppen ezért bizalmat ébreszt s megérdemli, hogy behatóan ismertessük.

Az elnöki előterjesztés szerényen azt a feladatot tűzi maga elé, hogy az egyes kérdésekre a problémafelállítás munkáját elvégezze. Ámbár ez a feladat sem lekicsinylendő, hiszen a helyesen feltett kérdésre könnyebb a felelet, meg kell állapítani, hogy Harrer munkája jóval többet nyujt, mint amennyit ígér.

Az előterjesztés a mai helyzet ismertetésével kezdődik : Budapest még ma sem ismeri egészében geológiai és hydrológiai adottságait, nincsenek a városról még pontos térképek sem, mert a meglevő felmérések elavultak, a magassági felvételek pedig csak alkalmilag készülnek. „A törvényhatóságnak még elképzelése sincsen arra, miként illeszkedjék be a főváros a környezetébe ; érdektelenül és tanácstalanul szemléli a perifériáján városok keletkezését és alakulását az ezzel járó mind több és nehezebb problémával együtt", minthogy pedig jó városszabályozási terv csak egészséges városfejlesztési programmon alapulhat, szabályozási terveink labilisak, csak részletekre vonatkoznak, kiegészítésre és revízióra szorulnak, ugyanez okból nincs a fővárosnak szerves közmű (útépítési, csatornázási, vízvezetéki, világítási, közúti és vasúti) programmja sem. Minthogy az érvényben lévő Építésügyi Szabályzat sem nyugszik városfejlesztési terven, a magánépítkezés terén oly zűrzavaros helyzet állott be, amelyet az elnöki előterjesztés egyszerűen „borzalmasnak" nevez. „A szociális befolyás alatt keletkezett parcellázási és építési könnyítések és főleg az ezekkel — a csődöt mondott építésrendészet és a teljesen hiányzó hatósági lakásfelügyelet folytán – sikerrel űzött nagyfokú visszaélések oly állapotokat teremtettek, amelyek a város külső részein a legsiral-

dóan el legyenek látva munkákkal. Különös figyelmet kívánnak szentelni a jövőben a karácsonyi ajándékok, valamint az utazási ajándéktárgyak iparművészeti ízlésben való fejlesztésének és annak a népművészeti műhelynek, melyet az egyesület egy megszűnt háziipari műhely hagyatéka gyanánt átvett. Erre az évre több nagyobb szabású kiállítást terveznek. Ezek egyike az Ostmark kevéssé ismert iparművészetét, egy másik a szudétanémet területek csipke- és üvegiparát fogja bemutatni. Ugyancsak ebben az évben rendezik az „Iparművészet a falusi házban" című kiállítást is, hogy a sokféle tagegyesülethez tartozóknak széleskörű tevékenységét bemutathassák.

A KOSÁRFONÁS MŰVÉSZETE. Az Art et Décoration egy fiatal francia iparművésznő, Lina Zervudaki munkáit mutatja be, melyek rendkívüli ötletességről tesznek bizonyságot. Ez a művésznő, a híres plakátrajzoló Paul Colin egykori tanítványa, rendkívül sokoldalú munkát fejt ki, de csak a legolcsóbb anyagokkal. Ezek közt a kedvence a fűzfavessző. Remek gyermekkocsikat, hintákat, kirakatba való tartókosarakat alakít ebből az egyszerű matériából, de azonfelül igen mulatságos kirakatbábúkat is. A fűzfavesszőt az emberi test körvonalai szerint hajlítja, néhány izmot, testrészt is belefűz és kész egy nagyon ötletes mannekin, amelynek a kezébe például virágot, vagy más effélét lehet tenni. De képkeretet is készít a vesszőből, s ugyanolyan könnyedséggel bánik egyéb anyagokkal is, mint például a raffiával, a vasdróttal, a vékony bádoglemezekkel stb. Különösen a kertek és verandák számára való könnyű, lebegő bútorokat készíti szívesen, mert ezeknek mindenféle merészröptű alakot lehet adni. Zervudaki kisasszony iparművészete jó tanulság arra, hogy nem az anyag, hanem a feldolgozás ötletessége és bátorsága teszi a művészt.

HÍREK MINDENFELŐL. Brüsszelben báró Empain egy palotát ajándékozott az államnak, azzal az óhajjal, hogy abból idővel egy teljes iparművészeti múzeum alakuljon ki, jelenkori tárgyakkal. Az első időszaki kiállítás, mint a leendő múzeum alapja, most nyílt meg s tizenöt állam iparművészetének anyagából válogatták össze a tartalmát. Különösen gazdag volt a kiállítás az Aubusson-üzemnek szövött szőnyegeiben. Frankfurt városa nemrég megvásárolt egy 1799-ből származó szép patricius-házat s azt kiállítások céljaira szándékozik felhasználni. Az első kiállítás most nyílt meg s abban a bécsi iparművészet utolsó két évtizedének legjobb termékeit mutatják be. Münchenben „A falfestmény" címen kiállítást rendeztek, melyben azokat a freskókat mutatták be vázlatokon, falakon és kartonokon, melyek az utóbbi időben iskolák, kaszárnyák, repülő-állomások, gyárak és pénzintézetek számára készültek. A jövőben még angyobb számmal várható megbízásokat is szolgálni akarták ezzel a tanulságos kiállítással. Berlinben július hatodikától kilencnapos nemzetközi üveg-kongresszust tartanak, amely után a kongresszus résztvevői Münchenbe rándulnak ki. A nyáron kéthónapos üvegipari kiállítás is lesz Berlinben. Bécsben a divatteremtő iparágak központi intézetének felállítását tervezik. Ebben az összes érdekelt kézműveságazatok tudnivalóit el lehet majd sajátítani s azok gazdasági érvényesítésére is megfelelő szaktanácsadók fognak rendelkezésre állni. Egy kémiai-fizikai laboratórium és szaktanító-képző is lesz az intézet mellett. Párisban az ez év folyamán a Louvreban rendezendő — külföldi — iparművészeti kiállítási anyagok részére a vámmentességet rendeletileg biztosították. Stockholmban angol iparművészeti kiállítás volt, melyen főleg ezüst-, pocellán-, üveg- és textilanyagok kerültek bemutatásra. Zürichben az Iparművészeti Múzeum új igazgatója, Johannes Itten egy modern lakáskiállítással mutatkozott be a közönségnek. Negyven szoba s a háztartás minden ágát felölelő felszerelés mutatta be, hogyan lehet jól és célszerűen berendezkedni.

•IDŐSZERŰ• •JEGYZETEK•

A „KOKUSAI KENTIKU" című japán építészeti folyóirat nagy terjedelemben foglalkozik a magyar falu építészetével. Néhány éve egy másik, japán, zenei folyóirat a magyar falu dalkincséről írt terjedelmes tanulmányt Kodály és Bartók gyüjtése alapján. A falu építészetét Padányi Gulyás Jenő és Miskolczy László Fertő-vidéki gyüjtése alapján ismerteti a CIAM japán osztályának folyóirata. Hasonló érdeklődést látunk nemcsak Kelet, de Nyugat művészeti lapjaiban is. Ahol felfigyelnek a magyarságra, mindenütt azt veszik észre elsősorban, amit a nép, a parasztság alkotott, mert igen helyes ösztönnel itt érzik meg azt, ami a legjellemzőbb erre a népre, ami ősi és tiszta tükre a nemzet karakterének. E tünetek mellett — melyek egyre gyakrabban megismétlődnek a világ legtekintélyesebb revüiben — nem mehetünk el szó nélkül. Miért ismerteti a „Kokusai Kentiku" tíz oldalon keresztül a magyar Fertő-vidék falusi építészetét? Hiszen van nekünk fejlettebb, modern, új építészetünk is. Egész városrészek épültek fel „új magyar stílus"-ban. Sokak állítása szerint ez is jellegzetes és magyar építészet. A japán építész-szerkesztő szeme mégis a düledező kis falusi házakon akadt meg. Az okokból könnyen kifejthetjük a magyar művészet jövőjének néhány feltételét. — Csak az idegen szeme bír azzal a fokozott érzékenységgel, mely azonnal észreveszi, mi az, ami — Ady szavaival élve — „nemcsak más, mint más, hanem olyan, mint a lelkünk". A magyar műélvező látása nem ilyen tiszta. Ízlése idegen iskolákban nevelkedett, beidegzett, rossz szempontjai elvették frisseségét. A laikusoknál például a középosztály megfertőzött ízlése tele van rögeszmével. Művészeti ideáljai vagy nincsenek, vagy jobb volna, ha nem lennének. Legjellemzőbb erre az az idegenség és nem egyszer ellenszenv, amivel ez a közízlés Kodály és Bartók gyüjtötte igazi magyar népdalt fogadja. Számára a magyar muzsikát csak a cigány műveli. Tartanunk kell attól, hogy ugyanez az idegenkedés fogadja majd a falu építészetének új szellemét, mert a

4/
MAGYAR IPARMUVESZET 1939.

középosztálynak vagy pallér-romantika kell, vagy pedig egy lovagvár-nosztalgiában fogant, német és angol mintalapokról másolt álművészet. A „Bauhaus-stílus"-nak is kialakult már a tábora, mert ez európai divat és a divat vak követésére a magyar társadalom egy rétege mindig hajlamos volt. A „Kokusai Kentiku" most, messze keleten észrevett valami egészen mást. Őt nem érdekli sem a lovagvár-nosztalgia, sem az új települések pallér-romantikája. Amit Padányi Gulyás Jenő, Tóth Kálmán és Miskolczy László vagy Nászay Miklós könyveikben most feltártak, előbb észrevette a ferdeszenű japán, mint a magyar „közvélemény". Bartókról többet írnak a világlapok, mint jómagunk. Jó, — senkisem próféta a saját hazájában. De itt nem erről van szó, hanem a művészeti hivatástudat gyengeségéről és hiányáról. Az új magyar művészet csak a nemzeti hivatástudatban támadhat gazdag termékenységre, csak ezen az úton emelkedhetik európai nívóra. — A magyar művészeti válság az iparművészeten viharzott át a legkisebb veszedelemmel. A magyar iparművészet kivételes helyen áll. Oka igen egyszerű: az iparművészet maradt a legközvetlenebb viszonyban a népművészettel. Az iparművészet iskolája elsősorban a nép volt, nem Bécs, nem Páris, nem Berlin. Ez a művészet itt született és a magyarságból nőtt ki. Itt nem voltak idegen előfutárok, itt a korszellem megkapaszkodott a talajban, de nem látunk öncélú izmusokat sem. És ne felejtsük el, az Iparművészeti Iskola volt az, amely a magyar falu építészetének legelőször tanszéket adott.

Az építőiparművészek tartják máig a fonalat, amely a nemzeti törekvések hőskorától máig húzódik, átvészelve azokat az időket is, amikor az idegen építőszellem szédületében mindenki megtántorodott. Vigyáznunk kell, hogy ma, amikor a nemzeti szellem hangoztatása a divat kísértéseibe keveredik, ismét az iparművészek jelentsék a természetes művészeti vezérfonalat.

EGY STATISZTIKAI ADATRÓL is meg kell emlékeznünk fenti megjegyzésünkhöz kapcsolódva. 1937-ben Magyarország területén 14.512 új lakóház épült. Ennek 95%-a földszintes, nagyrészt vidéki és városkörnyéki családi ház volt. Csak 2·1%-a volt kettő vagy ennél több emeletes. Felmerül a kérdés: kik tervezték ezt a közel 14.000 magyar házat. Milyen mértékben jutott szerephez itt — és kiken keresztül — a magyar házépítés ősi szelleme. Bizony statisztika nélkül is jól tudjuk, hogy a százalék elenyésző. Épül az ország, városrészek, telepek születnek — ugyanakkor a magyar építőszellem képviselői munkát alig kapnak. Mi több: a magyar otthon tervező művészei, az építőiparművészek idejük nagyrészét „jogaik megszerzésére" kénytelenek fordítani. Egy év alatt 14.000 ház, legkevesebb 5000 alkalom arra, hogy a magyar kultúrfölény alkotásokban realizálódjon. Egy évtized alatt pedig 50.000 alkalom... Az alkalmak tízezrei kerülnek évről-évre meddő kezekbe és veszedelmesen haladunk a magyar lakóházépítés „kontár-kultúrája" felé. A magyar ízlés sírva járja a modern kor tizennégyezer új magyar otthonának formasivatagját és visszamenekül a multba, a Fertő vidékére, a Balaton falvaiba és meggyónja bűneit a magyar paraszt tiszta művészete előtt...

A NAPILAPOK TYPOGRAFIÁJÁRÓL nagyon időszerű néhány szót ejteni. Keveset foglalkozunk — mi iparművészek — ezzel a feladatkörrel. Naponta látjuk, megszoktuk, nem törődünk vele. Két ízben láttunk az utóbbi időben komolyabb fejlődést az egyik esti és egy új reggeli lapnál. Szakemberek észrevehették, hogy az említett esti lapnál művész keze kapott szerepet. A kócosan typografizált újság egyik napról a másikra „megfésülködött". Ettől kezdve jó ideig gondos, ízléses, elegáns volt a lap, de utóbb ismét visszafejlődött. Az említett új reggeli lapnál is hasonló a helyzet. Ez a lap a magyar nyomtatás multjának legszebb eredményeit használta fel modern formában. Szép papiroson, gondos nyomással, tisztán tördelt oldalakkal jelentek meg első számai. Ma már itt is eltűnt a kezdet frissessége. A két példa azt igazolja, hogy lapjaink megszokott külsejét tökéletesíteni lehet. És nem csak lehet, de kell is. Grafikus iparművészekre itt komoly feladatok várnak. A most lezajlott nyomtatványkiállítás garancia arra, hogy a komoly ambíció nem bukik el a nyomdában. Azt mondhatjuk inkább, hogy az ambíció ma még a szedőteremben van, a szerkesztőségek „nem érnek rá" a typografiával komolyan foglalkozni. A kiadóhivatal pedig még a festékkel is takarékoskodni próbál. Kétségtelen, hogy a magyar napilap európai különlegesség. Hál' Istennek, nem követi még a nyugati nagyméretű lapok sivár stílusát. A mi lapjainkban még van élet. Nemcsak a szedőgép, de az ember keze is látható oldalain. E sorokat ennek védelmében és továbbfejlesztése érdekében írjuk. Kitűnő grafikus gárda áll a lapvállalatok és nyomdaüzemek rendelkezésére. Igen fontosnak tartjuk, hogy a nyomdaipar és a grafikus iparművész ne szakadjon el egymástól. Sajnos, látunk ilyen tendenciát is. Vissza a szedőszekrényhez és a tördelőasztalhoz! A lapok születésénél legyen ott a grafikus is. A politikai, a színházi, a rendőri és a többi szerkesztőn kívül legyen minden napilapnak grafikus-szerkesztője is, mint összekötő szerv a toll és a nyomógép között. A betűbeöntés mellett a formába-öntés művészi munkáját végezze. A szellemi szerkesztés mellett a technikai szerkesztést. Van egy-két igen nagy példányszámban megjelenő napilapunk, ahol a typografiával mit sem törődnek. Az oldalak zavarosak, ízléstelenek, a fejléceik naivak. Nemcsak a fokozottabb ízlés, de az újságcsinálás elemi feltétele is hiányzik e lapoknál: az olvasó nem képes tisztán áttekinteni a tartalmat, minden belevész a betűsalátába...

AZ ÍZLÉS NEVÉBEN ki szólalhatna fel jogosabban, mint az iparművész. Kinek van fejlettebb érzéke a „hétköznapi" dolgok esztétikájához. A vérbeli iparművész a szépség kultuszának felszentelt papja. Mégis, ha alább néhány hétköznapi ügyben felszólalunk az ízlés nevében, nehogy ettől is az iparművészet húzza a rövidebbet. Mert könnyen megtörténik nálunk, hogy egy virágcsokor ízléses összeállítását az iparművészet fogalomkörébe

5—6. szám. LXIV. kötet. Budapest, 1930 február 2.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA HIVATALOS LAPJA.

OFFIZIELLES ORGAN DES UNGARISCHEN INGENIEUR- UND ARCHITEKTEN-VEREINES OFFICIELLES ORGAN DER BUDAPESTER INGENIEUR-KAMMER — BUDAPEST IV, REÁLTANODA-U. 13—15.

ALAPÍTÁSI ÉV: 1867 TELEFON: AUTOMATA 853—30 GRÜNDUNGSJAHR: 1867

Mellékletei: „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havifüzetei", a „Technika és Közgazdaság", „Tüzeléstechnika" és az „Ipari Szabványosítás". Hozza a „Magyar Ipari Szabványosító Bizottság" hivatalos közleményeit és szabványtervezeteit.

TARTALOM: Az unitárius misszió-egyház kápolnaépítése. *Dr. Méhes Emil és Méhes György.* 53. l. — Imhoff-féle aknák és működésük alapelvei. *Széchy Károly.* 57. l.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK: Fodor István halála. 61. l. — Az út-, vasút- és hídépítési szakosztály ülése 1929 dec. hó 5-én 1929 december hó 19-én és 1930 január hó 9-i ülése. 61. és 62. l. — Köszönetnyilvánítás. 62. l.

MAGYAR TECHNIKAI MÚZEUM: Rovatvezető: Dr. *Lósy-Schmidt Ede*, az Egylet technikatörténeti gyüjteménytárának őre. Magyar búvárkészülék 1820-ból. 63. l. — Technika- és építészettörténeti gyüjteménytárunk gyarapodása az 1930. évben. 63. l.

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA KÖZLEMÉNYEI: Hirdetmény. 63. l. — A Mérnöki Kamara választmányának 134. üléséből. 63. l. — A Kamara új tagjai. 63. l. — Hirdetés tagfelvételről. 63. l. — Hirdetmény. 64. l. — Helyreigazítás. 64. l — 1930. évi kereseti adók. 64 l. — Helyesbítés. 64. l. — A Mérnöki Kamara tagjainak könyvvezetési kötelezettsége. 64. l

MÉRNÖKI TANÁCS KÖZLEMÉNYEI: 6. sz. elvi határozat. 64. l. — 7. sz. elvi határozat. 64. l. — 8. sz. elvi határozat 64. l

Az unitárius misszió-egyház kápolna-építése.

Dr. MÉHES EMIL és MÉHES GYÖRGY.

Résumé: L'auteur décrit la construction de la chapelle de la mission unitarienne exécutée parmis des circonstances exceptionnelles.

Általános ismertetés. A budapesti unitárius misszió-bizottság a főváros belterületén kápolnát építtetett, főkép Erdélyből menekült hívei számára. A nagy telekárak folytán azt a megoldást választották, hogy a IX., Rákos-u. 3. sz. alatti, tulajdonukban lévő háromemeletes bérházban létesítik a kápolnát, megfelelő számú lakás kiürítésével s átépítésével.

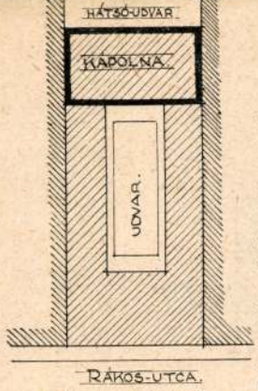

1. ábra. A kápolna helyszínrajza.

A kápolna az épület hátsó részének (1. ábra) földszintjén és I. emeletén épült. A szükséges méretű helyiség elérése céljából le kellett bontani az ittlévő összes válaszfalakat, a 20 *m* hosszú közbülső főfalat és a földszint fölötti födémet, a középső főfalnak a kápolna fölött levő részét pedig megfelelő kiváltószerkezettel kellett alátámasztani. A kápolna fölötti II. és III. emeleti lakások nemcsak az átépítés után, hanem a munka egész tartama alatt is lakottak voltak. Ehhez képest az építkezést, főkép a 20 méteres főfalkiváltásra való tekintettel — különös gonddal, nagy felkészültséggel kellett végrehajtani.

A legnehezebb feladat a középső főfal kiváltásának keresztülvitele volt. Az alkalmazott kiváltószerkezet alaprajzi elrendezését a 2. ábra szemlélteti. A 60 *cm* vastag főfalat közvetlenül az *a*-val jelölt hosszirányú tartók támasztják alá (egymás mellett 2 drb 30. sz. *I* vasgerenda). Ezek a b_1, b_2, b_3 jelű, keresztirányban menő főtartókon nyugszanak, melyek szögecselt, gerinclemezes vastartók. A b_1 jelű tartók támaszkodóköze 9·70 *m*, magasságuk 1·10 *m*, a b_2 tartóé 9·14 *m* és 1·10 *m*, a b_3-é 5·20 *m* és 0·70 *m*. E tartók középen csak az *a* tartók koncentrált terhelését kapják. Alátámasztásukra részben közvetlenül az I. jelű portlandcement-habarcsba falazott téglapillér és a II—IX-jelű vasbeton-pillérek szolgálnak, részben pedig az ezekre a pillérekre támaszkodó *c* jelű kiváltó vasgerendák.

A talaj teherbírásának vizsgálata. Az épület helyén a talajt iszapos homok alkotja. A talaj teherbírásának megismerésére talajterhelési kísérletet végeztünk. Az erre a célra használt szerkezet egyszerűségében nem szolgáltat ugyan pontos adatokat, azonban a nyert eredmények elegendőek arra, hogy a talaj teherbírásáról hozzávetőleges képet alkossunk. Az alkalmazott eljárásnak nagy előnye éppen egyszerűsége, mely lehetővé teszi, hogy hasonló kísérletet bármely építésnél könnyűszerrel végezhessünk, ami — különösen kényesebb munkáknál — nagyon is ajánlatos.

Az emelőkarszerű szerkezet lényegét a 3. ábra szemlélteti. Leástunk a végleges alapgödörmélységig. Itt 20×20 *cm* alapterületű, lapjukkal egymásra fektetett és összeszegelt deszkákból álló 7—8 *cm* magas tes-

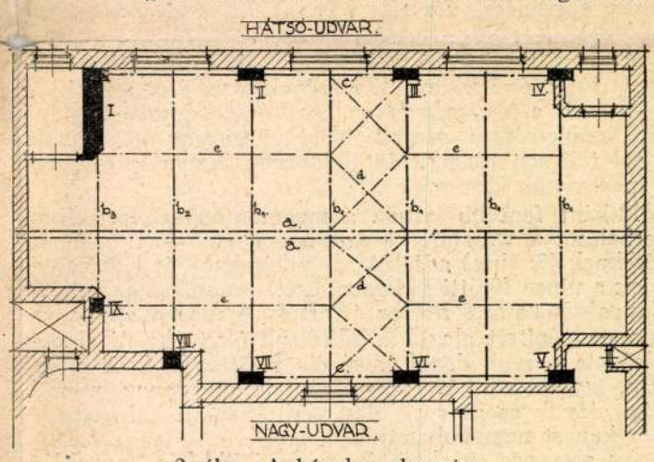

2. ábra. A kápolna alaprajza.

tet *(a)* helyeztünk el. Efölött függőleges helyzetű faoszlop *(c)* állott, melynek felső része ékalakúra volt megfaragva. Ez az ékalakú végződés belefeküdt a ráhelyezett, közel vízszintes helyzetű erős gerenda megfelelő mélyedésébe. Ennek az emelőkarul használt gerendának mindkét végénél a felső felületen további ékalakú bevágások voltak. A hosszabb oldalon lévőbe huzal segélyével a serpenyőt akasztottuk a terhelő súlyokkal, a rövidebb oldalon lévőbe pedig kis faoszlopot illesztettünk (alsó végén szintén ékalakúra faragva), melyet az emelőkar a pince fölötti dongaboltozathoz szorított. A terheléshez téglát használtunk, melynek átlagos darabsúlyát előzően lemértük.

Az *a* és *c* testek között az *a* négyszög középpontján kisméretű, kb. 2×2 *cm* nagyságú fadarabot helyeztünk el *(b)*, hogy a teher lehetőleg centrikusan adódjék át az *a* négyszögre és ezáltal a talajra.

A süllyedés mérésére egyszerű tolókákat használtunk, és pedig az *a* négyszögnek mind a négy oldalán, mivel előrelátható volt, hogy az előbb említett kis *b* fadarab

behelyezésével se lesz teljesen centrikus az erőátadás és a süllyedés.

Az emelőkar aránya 1 : 4 volt, tehát pl. 1 *kg/cm²* talajnyomást, amihez 400 *kg* terhelés volt szükséges, 100 *kg* téglasúllyal értünk el (kb. 25 drb tégla).

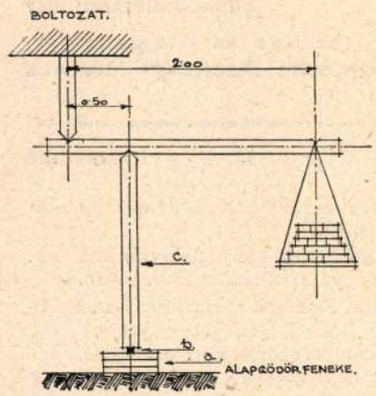

3. ábra. A talaj teherbirásának ellenőrzése.

Szükséges volt még az is, hogy a szerkezetet az emelőkarok végeinél oldalirányban közel vízszintesen menő sodronnyal az esetleges kifordulás veszélye ellen kimerevítsük.

Több mérési kísérletet végeztünk, egynek-egynek időtartama kb. 24 óra volt. A süllyedést kb. óránként olvastuk le és minden terhelésre nézve akkor tekintettük befejezettnek, mikor két, egymásra következő leolvasás ugyanaz volt, tehát, mikor egy óra alatt további süllyedés már nem következett be.

A kísérletek átlagos eredménye az volt, hogy a talaj 1·4 *kg/cm²* igénybevételnél 10 *mm*-t süllyedt.

Az alaptestek szerkezete. A szélső főfalak alapjai a talajnak kb. 3 *kg/cm²* nyomást adnak át. Ez már oly magas érték, hogy a régi alapok mindennemű újabb megterhelésétől el kellett tekinteni. Azonban ezt nem tekintve is a régi alapoknak akár egyes oszlopok helyein, akár az egész főfalak mentén való további megterhelése az illető épületrész süllyedésére, tehát egyenlőtlen süllyedésre vezetett volna, amit természetszerűen el kellett kerülni.

A feladat tehát az volt, hogy a középső főfal megmaradó II. és III. emeleti részének terhelését olymódon vigyük át a talajra, hogy a kiváltószerkezet a meglevő régi épületrészre semmi terhet ne adjon át, hanem attól teljesen függetlenül dolgozzék. Ezt a következőképen vittük keresztül:

Miként fentebb láttuk, a megmaradó középső főfal terhelését a vízszintes kiváltótartók az I—IX. jelű pilléreknek (2. ábra) adják át. E pilléreknek át kell haladniok a pince fölötti födémen, ezért számukra az ottlévő dongaboltozatot 9 helyen áttörtük. A pincén áthaladva, újonnan épített alapokra állítottuk őket. Az új alapok alsó éle a régi alapok alsó éle fölött kb. 4—5 *cm*-rel van, így ugyanolyan teherbíró talajon állanak, mint a régi alapok és az ezek által terhelt talajt a lehetőséghez képest nem bolygattuk meg.

Az alapozás szerkezetére nézve többféle megoldási lehetőség képezte megfontolás tárgyát, azonban csak egyetlenegy — a megvalósított — mutatkozott olyannak, mely a feladatnak minden tekintetben megfelel.

A II., III., IV., VI., VII. jelű (2. ábra) vasbetonpillérek a szélső főfalak mellett, azoknak belső oldalán állanak. (Az I., V., VIII., IX. jelű pillérek alapozása kedvezőbb helyzetüknél fogva lényegesen egyszerűbb, ezekkel itt nem is foglalkozunk.) Minden pillér két alaptestet kap: egyet az épületen belül, egyet azon kívül. Az alaptestek vasbetonból készültek. E két alapot egy-egy vasbetongerenda köti össze, mely az épület falán létesített nyíláson megy keresztül (4. ábra). A pillér ezen a vasbetongerendán áll. A terhelés tehát a pillérről a vasbetongerendára jut és ez közvetíti az alátámasztó két alapra.

Ez az elrendezés statikai szempontból kifogástalan, de rendkívül gondos kivitelt kíván.

Az egész elrendezés úgy készült, hogy a meglévő épületrészek stabilitása a legcsekélyebb mértékben se csökkenjen és hogy az új szerkezet a régitől teljesen különállóan működhessen. Evégből a két új alaptest a fal régi alapja mellé épült, annak megbolygatása nélkül; a régi falban áttört nyílást kiváltó-vasgerendákkal hidaltuk át és maga a nyílás oly magasságban készült, hogy az a terhelés, mely eredetileg az alap hosszában megoszlóan hatott és a kiváltó-vasgerendák révén most a nyílás két végén koncentráltan jelentkezett, a nyílás alatti faltestben ismét a teljes eredeti hosszra megoszolva adódjék át a talajnak. Az eredeti állapotot ugyan így se éri el a tehereloszlás, de legalább megközelíti.

A pillér súlyát közvetlenül hordó vasbetongerenda (4. ábra g) szintén úgy készült, hogy nem fekszik rá a régi alapra, hanem közöttük kb. 5 *cm*-nyi köz maradt. Az új és régi alapok közé, valamint az áthidaló vasbetongerenda és a régi téglafal közé, úgyszintén a régi fal és új pillérek közé — azok teljes hosszában — kátránypapírt helyeztünk el a kötés meggátlására. (Az ábrán vastag vonal jelzi.)

Ilyformán sikerült önállóan dolgozó, statikai értelemben teljes biztonságot nyujtó szerkezetet létesíteni. Az új szerkezet akár a rugalmas alakváltozásból, akár bármely egyéb okból származó mozgást a régi szerkezettől teljesen függetlenül végezheti el, anélkül, hogy az utóbbira bármilyen erőt hárítana át.

A megengedett talajnyomás. A középső főfalnak a II. és III. emeleten megmaradó részén süllyedésre kellett számítani, részben az alátámasztó tartórendszer lehajlása, részben az oszlopoknak a talajba való benyomódása következtében. Felmerült ugyan olyan megoldási mód is (alább még ismertetjük), melynél a mindkét okból keletkező süllyedést ki lehetett volna küszöbölni, azonban ez egyrészt igen nagy időt vett volna igénybe, amit a szűkreszabott építési határidő nem engedett meg, másrészt az eredménnyel arányban nem álló nagy költséget okozott volna.

Hogy a középső főfal süllyedése semmi körülmények között se vegyen fel abnormális méreteket, a talaj

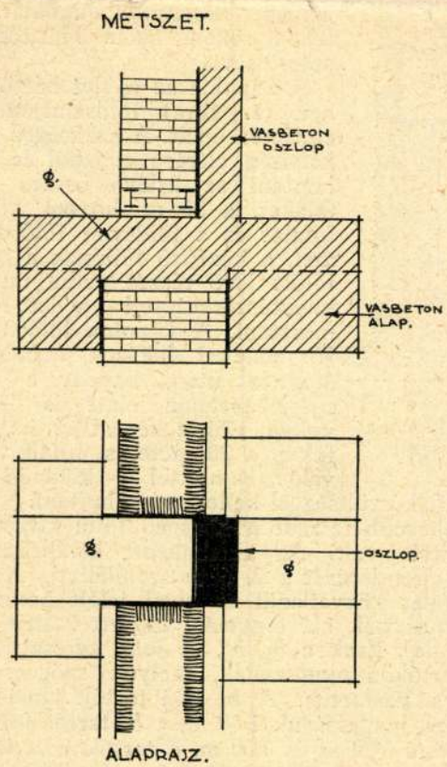

4. ábra. Alaptestek elhelyezése.

igénybevehetőségét a fentebb ismertetett kísérletek alapján 1·5 *kg/cm²*-ben állapítottuk meg.

A főtartók vízszintes irányú merevítése. Az alapok és a pillérek betonozása után a *c* jelű kiváltótartók (2. ábra), majd a *b* jelű főtartók elhelyezése követke-

zett. A középső főfal természetesen akkor még állott, de a főtartók elhelyezése céljából nagy nyílásokat kellett vágni rajta, úgyhogy tanácsosnak mutatkozott az I. emelet fölötti részét több helyen aládúcolni.

Annak biztosítására, hogy a főtartók is minél kevesebbet hajoljanak be, nagy magasságúra (1·10 *m*) készültek. A felső nyomott rész kihajlás elleni oldalirányú merevségének biztosítására a következő szerkezetet alkalmaztuk. Körülbelül a középen levő két főtartó között András-keresztekben elhelyezett szögvasakat alkalmaztunk (2. ábra *d* rúdjai), amivel e két főtartón vízszintes irányban fix csomópontokat kaptunk. Ezeket a többi főtartóval a főtartók irányára merőlegesen vízszintesen futó szögvasak kötik össze (*e* rudak), s ezzel ezeken a pontokon is meggátoltuk a vízszintes irányú elmozdulást.

A főtartók próbaterhelése. A főtartók teljes beszerelése után egyik főtartót próbaterhelésnek vetettük alá. Ezt a kiváltási szerkezet rendkívül kényes szerepe tette kívánatossá, valamint szokatlanul nagy mérete és az a körülmény, hogy rögtön lakott épületrészt hord.

A próbaterhelésre hidraulikus sajtót használtunk. Hogy a kápolna minél kevesebbet veszítsen belső magasságából, a főtartókat közvetlenül az I. emeleti födém alá (5. ábra) helyeztük el. Így a sajtót ezek fölé helyezni nem lehetett.

Ehelyett a tartó alatt kb. 5 méterrel nyílást vágtunk a főfalba (mely akkor természetesen még nem volt elbontva, s a felső emeletek terhét is ez hordta még) és ebbe a nyílásba helyeztük a két darab rövid vasgerendára állított sajtót. Ezek a vasgerendák erős láncokkal, e célra készült fülek segélyével a főtartóra voltak felfüggesztve (5. ábra). A sajtó használatakor felső pofája megfelelő terhelosztó vasgerendákkal és alátétdesz-

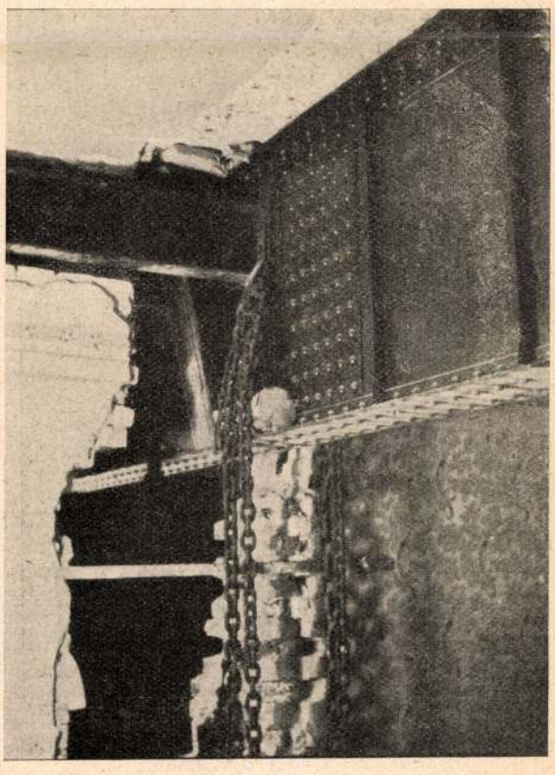

5. ábra. A láncok felerősítése a főtartóra.

kákkal a fölötte lévő falhoz feszült (6. ábra). Így az alatta lévő vasgerendákat és a láncok révén a főtartót lefelé szorította.

Az eredmény teljesen kielégítő volt. Egy-egy főtartó *számításszerinti* legnagyobb terhelése a főfal teherátadásából 51·4 *t*. A próbaterhelésnél 64·0 *t*-ig terheltünk, ami kb. 24%-os túlterhelésnek felel meg és ennél 11 *mm* lehajlást észleltünk, ami a 64 *t*-ra számított lehajlásnál valamivel kevesebb.

A főtartók ideális teherátvételének kérdése. Ha a főtartó terhelésének megfelelő 51·4 *t* hatóerőt a hidraulikus sajtóval annyi ideig működtettük volna, amíg

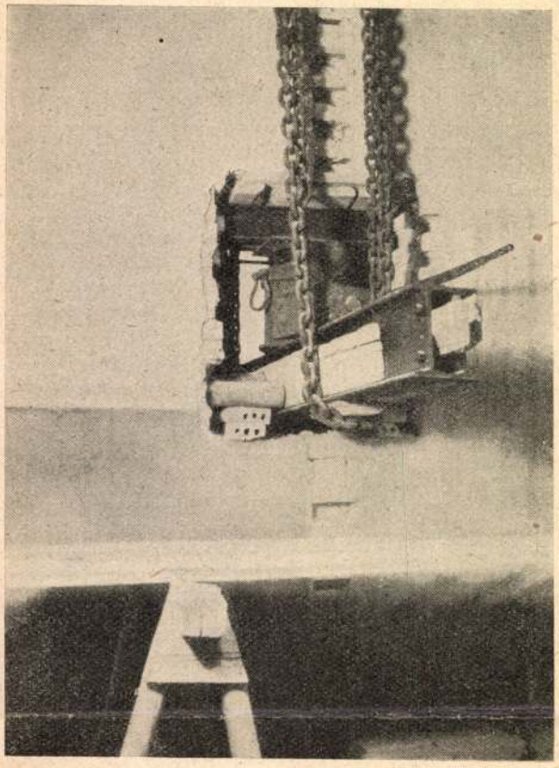

6. ábra. A próbasajtó elhelyezése.

az alapoknál is bekövetkezett volna e terhelésnek megfelelő süllyedés, akkor a főtartó elfoglalta volna végleges helyzetét (az egész kiváltószerkezet rugalmas deformációját és a talajsüllyedést is tekintetbe véve), anélkül, hogy a fölötte lévő falrész is vele süllyedt volna. Ha ebben a helyzetben a főtartó és a fölötte lévő fal közötti távolságot kiékeléssel rögzítjük és a hidraulikus sajtóval való terhelést megszüntetjük, akkor a főtartó kénytelen megmaradni előbb elfoglalt helyzetében. Ez azt jelenti, hogy a terhelést most a sajtó feszítőereje helyett a fal súlya alkotja, vagyis a főtartó környezetében, felette lévő falrész most már nem az I. emeleti főfalra, hanem a főtartóra adja át a terhelését. Az I. emeleti falat akkor el lehetne bontani anélkül, hogy közben a kiváltószerkezet további terhelést kapna. A főtartóra tehát úgy vinnénk át a falterhelést, hogy közben semmiféle falsüllyedés sem állana elő.

Ez az eljárás azonban a kivitelnél rendkívüli nehézségekbe ütközik. Már maga az a tény, hogy egy-egy pilléralapra több főtartóról jut terhelés, szükségessé tenné, hogy az egy alapot terhelő összes főtartókat egyidőben terheljük meg hidraulikus sajtóval, hogy ezáltal az alap teljes végleges süllyedését elérje. Ehhez három sajtóra lett volna szükség, ami az építkezés céljaira nem állott rendelkezésre, de ha lett volna is, akkor se lehetett volna a munkát így végrehajtani, amint az alábbiakból kitűnik.

Egyetlen sajtóval csak a falteher átadásakor előálló süllyedésnek nagymértékű csökkentését lehetett volna elérni. A próbaterhelésnek alávetett főtartón ezt megkíséreltük. A főtartót lehajlott állapotában kiékeltük a fölötte lévő faltesthez, az ékelést a lehetőséghez képest elosztó vaslemezekkel és deszka alátétlemezekkel szorí-

tottuk a felső falhoz, ezután a sajtó terhelését lassan megszüntettük. Az eredmény az volt, hogy az alátétlemezek a fölöttük lévő téglát és habarcsot összemorzsolták, benyomódtak a falba és csak kb. 2 *mm* lehajlás maradt meg.

A sajtó terhelését oly nagy felületre elosztani, hogy

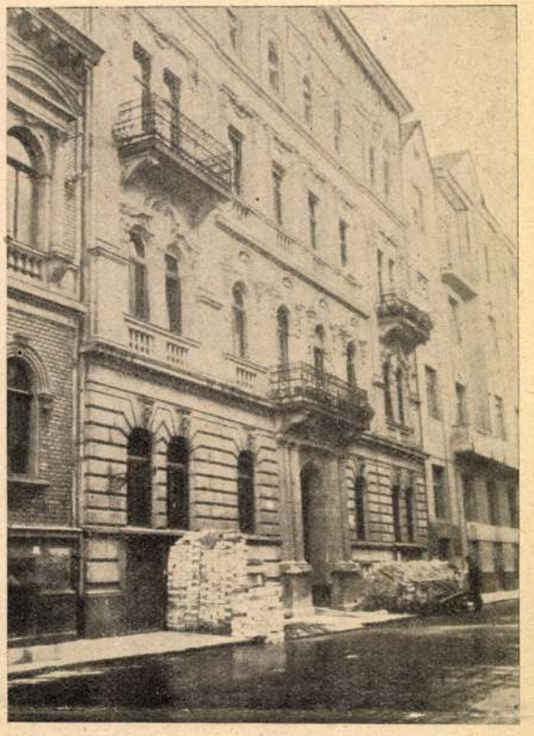

7. ábra. Az épület régi homlokzata.

az alátétlemezek benyomódása minimumra csökkenjen, a rendelkezésre álló csekély helyre való tekintettel csak igen nagy nehézségek árán lett volna lehetséges. A sajtóval való egy-egy terhelés amúgy is oly körülményes előkészítést kívánt, hogy az ilymódon való megterheléstől el kellett állani. A körülményes előkészítéshez tartozott többek között a feszítőláncoknak a főtartóhoz való nehéz felerősítése, a négy sor lánc egyenletes megfeszítésének nehézsége, védőberendezés készítése a kezelők részére láncszakadás esetére, stb.

Mivel így a főtartók és velük együtt a középső főfal lesülyedése előrelátható volt, az építkezés feletti lakások lakóit figyelmeztettük, hogy a további munkálatok során a falakban repedések fognak keletkezni, azonban tartaniok nem kell semmitől, mert ez nem veszélyes.

A felerősítőlánc felfüggesztéséről készült 5. ábrán a középső főfalon a főtartó részére vágott rés jól szembeötlik, jól látszik a 2. ábrán *a*-val jelölt egyik tartó is, mely azonban egyelőre csak szereléstechnikai okokból van itt elhelyezve, teherhordó szerepe még nincs. A képen a főtartó kiékeléséhez használt, az alsó övre támaszkodó egyik ferde kis faoszlop is észrevehető. Az alsó övön a lánc mögött lévő rövid gömbfa a láncot tartja távol az alsó övlemez szélétől.

A kiváltási munka befejezése. A következő lépés a 2. ábrán *a*-val jelölt melléktartók felszerelése és a fölöttük lévő falhoz való erős kiékelése volt. Ezt megfaragott és portlandcementhabarcsba fektetett téglákkal végeztük. Természetesen az egy keresztmetszetbe eső két melléktartót nem egyszerre helyeztük el. Mindkettő elhelyezése után is még a közöttük lenyúló körülbelül 20—25 *cm* széles falsáv tartotta a falteher legnagyobb részét. Miután az összes melléktartók elhelyezést nyertek, átvágtuk a falsávot olymódon, hogy a tartók a terhelést csak fokozatosan kapják meg, és pedig úgy, hogy előbb az összes *a*-jelű melléktartók és így a főtartók is kis terhelést és kis lehajlást kaptak és egyöntetűen kapták meg a fokozódó terhelést, hogy a főfal egész hosszában egyenletesen és ne törtvonalalakban süllyedjen. Ezt úgy értük el, hogy a főtartóknál lévő faláttörést fokozatosan szélesítettük, majd az utolsó kis falrész átvágása előtt mellette kétoldalt szárazon kis téglapilléreket raktunk, melyeket a felső falhoz kissé kiékeltünk, az utolsó két falrész átvágása után az ékelést lazítottuk, végül megszüntettük. Sikerült is ilymódon elérni, hogy a főfalban repedés csak két helyen, a két vége táján keletkezett, mivel a határfalakon nyugvó végeik természetesen nem süllyedtek. A keresztirányú válaszfalak, mint előrelátható volt, valamennyien megrepedtek, a hibák kijavítása azonban nagy munkát nem okozott. A repedések iránya mindenütt a süllyedéses repedések jellegzetes képét mutatta: a süllyedést nem szenvedő rész felé ferdén lefelé futó repedési vonalakkal.

Az egész kiváltási munka teljesen tervszerűen, minden zavaró körülmény nélkül ment végbe, amit a rendkívüli feladathoz mért különösen gondos és lelkiismeretes előkészítés és végrehajtás tett lehetővé.

Az építkezés folyamán még több, igen érdekes probléma került megoldásra, ezekkel azonban itt nem foglalkozunk.

Tervezőépítészek ifj. *Gothárd Zsigmond* és *Padányi Gulyás Jenő* okl. építészek voltak, akik az unitárius vallás puritán szellemének megfelelő, keresetlen, székely motívumokkal ékesített kápolnát létesítettek, úgy, hogy a budapesti unitárius egyház szép, erdélyi levegőjű alkotással gazdagodott.

8. ábra. Az épület új homlokzata.

A belső tartalomhoz méltóan nyert átalakítást a bérház cikornyás díszítésekkel túlterhelt utcai homlokzata is (7. és 8. ábrák).

A mérnöki tervezést, statikai számításokat, valamint az építkezésnek vállalati végrehajtását e sorok írói végezték.

Uj Magyarság Vasarnapi melléklete 1936. dec. 4.

Irta: Padányi Gulyás Jenő

Lehoczky György rajzaival.

„Saxa loquuntur" — a kövek beszélnek. Ruskin monumentális műve után, melyben Velence köveinek beszédét írta le, valamint Kós Károly Erdély köveiről szóló műve után merész kezdeményezésnek tünik talán, ha a magyar társadalom figyelmét most a falu kövei felé fordítjuk.

A fővárosban hat-nyolcemeletes, gőgös bérházak és üzletházak épülnek, beton- és üvegcsodák nőnek ki a földből, melyek közt autobusz és autó rohan... ugyan mi hasznosat mondhatnak nekünk napjainkban még a falu kövei?

Ha egy ország építészete alatt a főváros és a nagyvárosok építészetét értjük csak, akkor talán nem is érdemes erre a falusi beszédre figyelnünk. Évtizedeken át ezt hittük s nem is figyeltünk rá. De ma már egészen másképpen látjuk az építészet fogalmát.

Az épület, a ház, az építészet: kerete, foglalata magának az emberi életnek.

Nekünk pedig az emberi életnyilvánulások legbecsesebbike a magyar családok, a magyar nép élete, mely nem a főváros cityjében, nem a körutakon, nem az építészet büszke, monumentális alkotásainak foglalatában játszódik le, hanem kisebbnagyobb családi házakban, a kis városok, a községek, a falu építészeti környezetében. És ha eddig a magyar építészet csaknem kizárólagos, de mindenesetre legfőbb gondja az volt, hogy a kor szellemében mindenkori európai kultúrközösségünk diktálta formákat szabjon monumentális feladatainknak, úgy mi most féltő gonddal és azzal a szorgossággal látunk neki a magyar családiház, a magyar vidék építészetének megreformálásához, amelyet a súlyos mulasztások fölötti érzetünk ír elő számunkra.

Mert, igenis, súlyos mulasztásban vagyunk s a siker alapfeltétele, hogy ezt belássuk.

Törődtünk mi a világon mindennel, csak a vidékkel, a népünkkel nem. Minthogy az építészet legjellemzőbb és leghatásosabb alkotásai kétségtelenül a monumentumok közt keresendők, arra készültünk s az építésznövendékeket is mindig arra készítettük elő, hogy múzeumokat, palotákat, csarnokokat tudjunk alkotni. Építettünk is néhányat, jót, rosszat vegyesen, de közben épült, szaporodott a hétköznapok szürke feladata, amellyel alig törődtünk: a családiház, a vidéki kisebb épületek ezerszámra. S minthogy az ország építészetét végeredményben nem egy pár palota, hanem az országos átlag határozza meg, ma már keserűen látjuk, hogy építészetünk országos átlagban bizony romlott, sőt sok helyen egyenesen züllött képet ad.

Mit ér az a néhány pesti remekmű, amelyet a mindenkori nemzetközi építészeti divat legutolsó szabásmintái után felépítünk, mit ér, ha ezt sokszor tán jobban is csináljuk, mint ahonnan tanultuk; mit ér, ha a külföldi építészeti folyóiratokban ezeket leközlik s ha ezeken a példákon keresztül bennünket a nyugateurópai építészi iskola jó növendékeinek könyvelnek el; mit ér mindez, ha e kirakati példák mögött a magyar vidék építészeti elmaradottsága, városaink, községeink kócossága, lompossága húzódik meg! Nincs az a travertintól és üvegtől ragyogó fővárosi csoda, amely kárpótolhatna azért, hogy az újabban épülő vidéki városi, községi és falusi épületek felháborítóan zagyva képet adnak. A posta, a patika, a községháza, a szövetkezeti bolt és bizony a templom is legtöbbször valami bitang egykedvűséggel csapják arcul mindazt, amit szépnek, jónak hiszünk az építészetben. Az idétlenség orgiákat ül s a magyar táj kedves képe torz grimaszokra húzódik miattuk. Ily környezetben csak a vakok érezhetik jól magukat s az a vigasztalan, savanyú hangulat, amely íróinknak a kisvárosi, falusi életet tárgyaló műveiből oly gyakran felénk árad, természetes velejárója annak a rendetlen, zagyva, elkedvtelenitő összbenyomásnak, ami vidéki építészetünkben elénk tárul.

Ebből a zagyvaságból, az idétlen formáknak ebből a bosszantó zürzavaráből békésen, harmonikusan intenek felénk a magyar nép falusi házai.

Honnan került össze ennyi jó arány, ennyi kedves forma, ennyi épkéz-láb szerkezet falusi kisházainkban? Elcsodálkozni való, hogy mily találékonyan alkalmazzák a rendelkezésre álló anyagokat, mennyi egészséges rend- és arányérzékkel állítják egymás mellé házaikat s milyen kitünő faluképeket adnak ezek a házsorok, amig idegen test közibük nem keveredik.

Tanulni lehet és öröm is tanulni a falu köveitől. Öröm arra gondolni, hogy mennyi értékünk van, amit még föl sem tártunk, ami még felhasználásra vár. Alig fogtunk hozzá s már egy kötetre való pompás anyag gyült össze „A Balaton-vidék népének építészeté"-ről, pedig nemcsak a Balaton vidéke, hanem csaknem minden vidékünk kedves és jellegzetes falusi építészettel rendelkezik, amelyet sorra kell vennünk, megismernünk és megismertetnünk.

Aki a falut járja és építész-szemmel alaposan körülnéz, arra a meggyőződésre jut, hogy a vidéken csak kétféle építészetnek vannak „stílusosan" jellegzetes vonásai: a magyar paraszti s a magyar nemesi építészetnek (utóbbit az „una eademque nobilitas" keretében tekintve). Vannak telivér falusi kisgazda-portáink és vannak telivér kastélyaink és kuriáink. Ami közbül van, az még amorf: „polgári" építészetünk vidéken úgy nincs, amint hogy „polgári

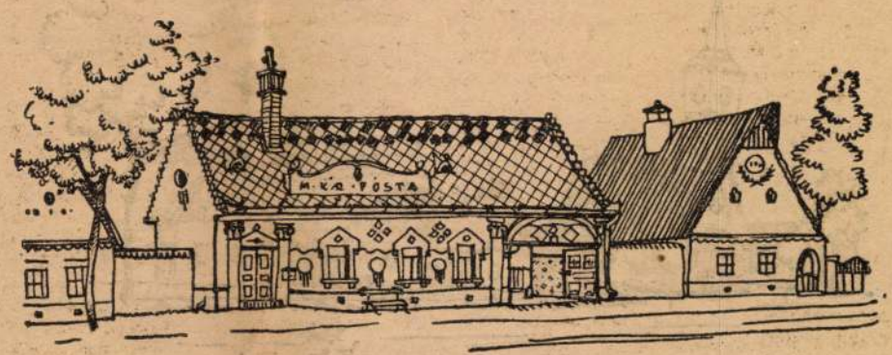

Színes fürdőszobacsempék a falusi postán.

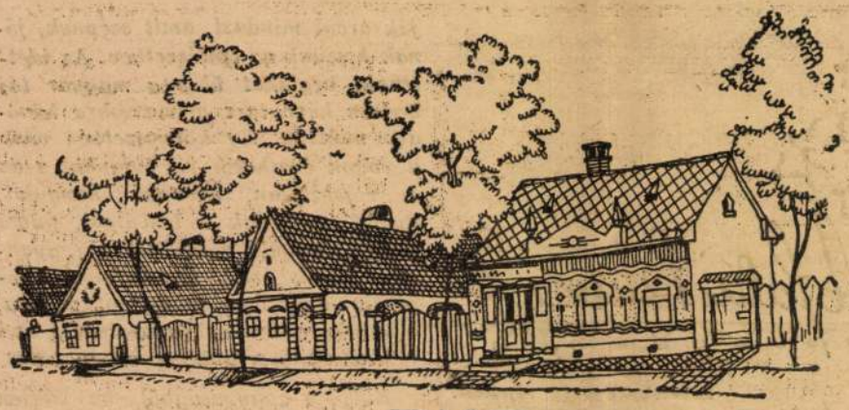

Betolakodott külvárosi stílus falun.

rendünk" sem tudott úgy kialakulni, mint más országokban. De ma már megvan a kétségtelen szükségletünk efféle építészet tekintetében. Orvos, jegyző, népkör, bolt, községháza, posta, állomás: mind formák után kiáltanak s mi azt valljuk, e formák nem származhatnak máshonnan, mint ahol még romlatlanul feltalálhatók: a nép építészetéből. Nem kell azokat „megnemesítenünk", csak okosan alkalmaznunk.

Milyen elveszett időnek és fáradságnak tünik fel már a mi mai szemünkben a közel mult sok furcsa próbálgatása, amellyel „nemzeti építészetet" akart elővarázsolni, amellyel „magyarosan" akarták épületeinket megtervezni. Szürmináták közt, India építészetében, a British Museum keleti gyüjteményeinek forma-rengetegében keresték a „magyaros" építészetet. Turán és Japán után kapkodtak. Francia renaissance-szal keresztezett Delhi-templomokat emeltek a pesti aszfalton, sőt a vidékin is. Mindent csináltak, csak azt nem, hogy kimentek volna a faluba s megkeresték volna azt, amit ott magyarok valóban építettek.

Lenézték a falut. Keveselték azt, amit tudott. Nem vették a fáradságot, hogy megismerjék s így meg sem érthették.

A falu köveinek beszéde arra tanit bennünket, hogy mi megértsük a magyar nép építészetének nyelvét s ha megértettük, megtanuljuk.

Nem szabad többé vidéken gyökértelen, Pestről idegenül tervezett épületnek épülni. A kezdet az legyen, hogy közpénzen középület így ne épüljön. Iskola, templom, községháza, szövetkezeti ház legyen őrzője, okos fejlesztője a nép építészetének s akkor majd elérjük, hogy a magyar vidék képe megjavul. Mert nemcsak a rossz terjed, hanem a jó is.

Ha vannak aranykoszorús cipészmestereink, akik jó lábbelit készítenek, gondoskodni fogunk arról, hogy legyenek aranykoszorús kőművesmestereink és építőmestereink is, akik nem abban látják hivatásuk legfőbb célját, hogy a nagyvárost roszszul utánozzák, hanem hogy megőrizzék és fejlesszék vidékük építészeti értékeit. Ahogyan a „Gyöngyös Bokréta" visszaadta a népviselet és népdal becsületét, úgy kell visszaadnunk a népi építészet, a háziipar becsületét is.

Nemzedékekre szóló programm ez, melynek teljesedése a szakemberek és a nagyközönség közös, szívós munkájával mehet csak végbe s erre a közös munkára hívjuk fel a szépet kedvelő minden jó magyar figyelmét.

Kár, hogy nem magyar templomokat építenek a falvakban.

Olaszországi képeslapok

Soracte hegye

„Vides ut alta stet nive, candidum Soracte?" — jött velem a jól ismert horatiusi sor mindannyiszor, mikor a gyorsvonat már Róma közelében szaladt a Tiberis partján, a Campagna barnássárga dombjai között. Hóval borítva sohasem láttam az ókori költők kedvenc hegyét, — Vergilius volt a másik, aki megénekelte a szent hegyet és a hegytetőn Apollo templomát — de egy aranyba borult római alkonyaton, amikor körvonala élesen rajzolódott fel az esti égre, leküzdhetetlen vágyam támadt, hogy megnézzem.

Ezen a nyáron, mikor Velence felől jövet a repülőgép pontosan a hegy csúcsa fölött szállt át, alig száz vagy kétszáz méter magasságban, úgy hogy minden bokrot és a kopár hegytetőn a rombadőlt kolostor minden kövét tisztán lehetett látni, már tudtam, hogy minden akadályt, helyi vonatok rossz összeköttetését, rozoga falusi autóbuszt és a campagnai kánikula hőségét legyőzve, meg fogom mászni a Soracte csúcsát.

Rekkenő koradélutáni hőségben indultunk és a Collegiumban — a Palazzo Falconieriben laktunk a Via Giulián — mindenki futóbolondnak mondott bennünket. — Napszúrást akarnak mindenáron, Signore? — búcsúzott el tőlünk Luigi, a Collegium portása és totumfakja. A vicinális jó másfél óráig zötyögtetett és az autóbusz, melyen San Oreste állomásáról a faluba mentünk fel, rozogább volt, mint reméltük. De a meredeken kapaszkodó út olyan olajligeteken vitt át, hogy egyszerre megjött a kedvünk és már a hegy gerincére felépített, egyetlen fészekhez hasonló falu is megérte a port és hőséget.

A 600 méternél magasabb hegytetőre a keskeny hegyi út legtöbb helyen örökzöld tölgyekből álló ligeteken át vezetett, ahogyan az Apollo egykori szent hegyéhez illik. Ahol pedig fák nem voltak, jó erős szél fujt és a hőségről el is feledkeztünk. Közvetlenül a csúcs alatt, egy kisebb hegynyeregben apró kolostor áll, néhány franciskánus baráttal. Friss, üdítő forrásvizet kaptunk az egyiktől és azután jött velünk, hogy a hegytetőn megmutassa az elhagyott régi kolostor romjait, amelyet még Carloman, Martell Károly fia építtetett a 8. században és alig száz éve, hogy lakatlanul áll.

Itt állhatott Apollo temploma is, bár az ókori épületekből semmi rom sem maradt. A kilátás a magánosan álló és az alacsony dombok közül szigetként kiálló Soracte tetejéről lenyügözően szép. Ami a repülőgép ablakából elsuhanó film volt, ez az elképzelhető legklasszikusabb táj, a Tirréni-tenger Toscana dombjai és a szabin hegyek között, mind itt volt körülöttünk. Lenn, lábunk alatt volt a Tiberis és messze, Róma ködbevesző házrengetegéből nem látszott más, csak a San Pietro kupolája...

Máthé Elek

Építészet a Magyar Mérnök- és Építészegylet szemléje címmel új magyar lap jelent meg. A *Szépművészet* örömmel üdvözli ezt a negyedéves folyóiratot, melynek hivatása, hogy a mérnöktársadalom kereteit túllépve, a szélesebb rétegek művészi ízlését s egyben építészeti kultúránk gazdagodását szolgálja. A kiválóan összeállított szerkesztőség, élén *Fejér Gyula* főszerkesztővel és *Padányi Gulyás Jenő* szerkesztővel biztosíték arra, hogy az új lap korszerűen és tiszta magyar szándékkal látja el a magára vállalt feladatot. De meggyőz bennünket erről az első szám pompás tartalma is. Az első füzet „vezérgondolata: Erdély, hálából azon férfiak iránt, akik évszázadokon át az építészet művészi eszközeivel segítettek megtartani a magyarság nemzeti kultúráját és bátorításul magunk számára, kiknek feladata ma sem lehet más, mint az övéké volt". A füzet beköszöntő cikkét, „Építés — viharban" *Padányi Gulyás Jenő* írta. Értékes és jellemző sorokat idéz a folyóirat *Kós Károly* „Kalotaszeg" c. művéből. *Keszeli Kálmán* Metamorphosis Transilvaniae címen beható tanulmányt közöl a húszéves román megszállás alatti bizánci stílusú építkezésről, kimutatva a románok hiábavaló erőlködését, amit Erdély arcának elrománosítására fordítottak. *Lux Géza* a gyulafirátóti prépostság romjairól, *Kós Károly* pedig erdélyi műemlékeink védelméről értekezik.

A művészi ízléssel készült, gazdagon illusztrált folyóiratot a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda állítja elő.

Cholnoky, der hervorragende Geograph behandelt „Die Schönheiten des Balatons" und sucht die tausenderlei Naturschönheiten des Sees auch mit den Augen des Malers zu erfassen. Géza Say legt in seiner Studie „Die Künstlerkolonie am Balaton" die allgemeinen Gesichtspunkte der offiziellen Kunstpolitik in Bezug auf die Künstlerkolonien und insbesondere hinsichtlich der Sommerstipendien für die Umgebung des Balaton dar. Weitere wertvolle Abhandlungen stammen von Gyula Romhányi („Der Balaton in der ungarischen Landschaftsmalerei"), von Dezső Dercsényi („Die Kunstdenkmäler in der Umgebung des Balaton") und von Dezső Antal („Landschaft und Architektur am Balaton").

Schon im Mittelalter erwähnten die alten ungarischen Urkunden juristischen Inhalts den Balaton, aber keineswegs seiner landschaftlichen Schönheiten wegen, vielmehr wurde seiner Vorzüge in Bezug auf Fischfang und der landwirtschaftlichen Werte seiner Umgebung Erwähnung getan. Die dichterischen und künstlerischen Schönheiten des Balaton erblickte als erster Mihály Csokonai Vitéz, einer der grössten ungarischen Poeten, und er brachte sie in seinem Gedicht „An das Echo von Tihany" zum Ausdruck. Dieses Gedicht erweckte am Anfang des XIX. Jahrhunderts mit einem Schlag das romantische Interesse für den Balaton. Der Kult des Balatons wurde später stark durch die literarischen Zusammenkünfte gefördert, die der begeisterte Graf Georg Festetics am Sitz des von ihm gegründeten Georgikon, in Keszthely hielt. Die Helikon-Feier machten, um ein modernes Wort zu gebrauchen dem Balaton gradezu zu einer Mode. Die schönsten, süssesten und wärmsten Töne der Dichtung Sándor Kisfaludys erklangen auf Inspiration des Sees. Er

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Padányi Gulyás Jenő

vod

z

Csaba Rezső:

Építészet és iparmű-
vészet. Bpest, 1940.

B. l.

<Padányi Gyulyás Jenő>

likke.

<~/ Építsünk hebben,
jobban. Pásztortúz
1942. 195 – 202. l.

2016. ZSEBÓRA, arany, á quatre
sziv. Üvegboritásu békateknő
couleurs, mit Louis XVI. De

2017. ZSEBÓRA, arany, á trois coul
pár. Jelezve: *Courvoisier et H*
couleurs, mit Louis XVI. Del

2018. MEDAILLONÓRA, arany, p
uhr, Gold, mit Emaildekor.

2019. ZSEBÓRA, arany, à trois co
Jelezve: *Le Roy*, á Paris. Fra
XVI. Dekor, auf der Rückseit

2020. NŐI ZSEBÓRA, arany. à tro
Paris. Francia, 1780 k. — Da
Vögel. Französisch, um 1780.

2021. ZSEBÓRA, ezüst, hátlapján ba
Anvers. Belga, XVIII. sz. —
getrieben. Belgisch XVIII. J

2022. NŐI ZSEBÓRA, arany, peren
gonnyal és madárral. Svájc, X
Emaildekor. Schweiz, Anf. XI

Padányi Jenő

Miskolcon, az állandó kiállítás képtárában van elhelyezve „Körtés csendélet" c. műve. (említve.)

Tárlatról-tárlatra.

1972. V. 17. TV. 17.45 Ka.

Padányi Gulyás Jenő

terverte a XIV. Területi
Egresi uti tűzőrségi
laktanyát

Halász 1939. Közepitk
18, 19. l.
alaprajz

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Padanyi Gyulyás Ferre

l.

Rajzoksatás

1943. IV. cif. 5 ff

33 – 36 l.

M. O. B. Tagok.

25.

ágos Bizottsága.

ány { száma: 1681/III a 1925.
kelte: I/29. 1925.
beérkezése: II/17. 1925.

ek száma: 1 db.

elintézett szám:

áma:

áma:

Polakovits M.

5 { III/2.

Méltóságos Sekulich Szilárd,

Padányi Gulyás Jenő

Tolnai Világlapja

1940, 29. 7.

Padányi Gulyás Jenő, a Magyar Élet Pártja budai választókerületének új országgyűlési képviselője. *(Gárdonyi felv.)*

<Padányi Gulyás Jenő>

cikke

< > A mérnök és az alkotmány - A Műszaki Világ

1938. 5-9. sz.

Paris - Caen, 1846 _____ I-X + 1-304. II.

XI. (2. série, tome 1.) ibid. 1845.
— ou collection de mémoires et de renseignements sur la statistique monumentale de la France, par les membres de la société Française pour la conservation des monuments, publié par M. de Caumont _____ I. - VI + 1. - 692. II. 4 répes tabla

XII. (2. série, tome 2.) ibid. 1846. _____ 1. - 713. II. 4 répes tábla

XIII. (2. série, tome 3.) ibid. 1847. _____ 1. - 578. II. 3 répes tábla

XIV. (2. série, tome 4.) ibid. 1848 _____ I - VI. + 1. - 724. II. 3 répes tabla

(Padányi Gulyás Jenő)

Cikke

<> Beruházás, kőzmunka, munkanélküliség.

A Műszaki Világ

1938. 1–4.4

LIX. (6. série, tome 9) ibid. 1894 ——— 1. – 576. U.
25 répes tábla

LX. (6. série, tome 10) ibid. 1895 ——— 1. – 532. U.
27 répes tábla

LXI (7. série, tome 1) ibid. 1896 ——— 1. – 529. U.
répes tábla

LXII. (7. série, tome 2) ibid. 1897 ——— 1. – 554. U.
répes tábla

LXIII (7. série, tome 3) ibid. 1898 ——— 1. – 591. U.
répes tábla

LXIV (7. série, tome 4) ibid. 1899-1900 ——— 1. – 490. U.
répes tábla

LXV. ibid. 1901.

dirigé par Eugène Lefèvre-Pontalis — 1. – 677. U.

Padányi Gulyás Jenő

l.

A Pesti Városháza

1938. 5. sz. 19. l.

FRAN

MAGYA

ntély került napvilágra szarkofággal. A szentély árványból készült a leg- ibb diszitéssel. Szakér- risztus utáni *II. század- k a lelet korát.*

*

alos kimutatás szerint zágnak 2 milliós nagy- van, mégpedig Róma 1 és Milánó 1,118.731 . A százezren felüli la- biró városok száma husz, város lakossága mulja tizezret.

gy olasz városok pálya- nak ujjáépitése után a őben sor kerül a római pályaudvar átépitésére

TOKIO

A japán kormány elhatározta, hogy Tokio és Yokohama között *óriási csatornát* épittet 70 millió yen költséggel. Egyszersmind a Tokiói-öbölben hatalmas méretü ármentesitési és feltöltési munkálatokat végeznek, amelyek során 14 kilométer hosszu gátat épitenek és 18 millió négyzetméter területet változtatnak szárazfölddé. Itt fognak az 1940-i tokiói világkiállitás palotái is felépülni. A munkálatok befejezése után Tokio kikötője versenyezni fog Hamburg és Rotterdam kikötőjével.

Megszüni
a kőbányai „bűz=

Valami „büzlik" Kőbányán . . . de remélhetőleg már nem sokáig. Ismét napirendre került ugyanis Kőbánya bosszantó „specialitása", a hírhedt „büz-övezet"nek megszüntetése. Hosszu évek óta harcolnak már a kőbányaiak az ottani sertésszállásokból eredő rettentő büz megszüntetéséért.

Kőbánya lakossága már évek előtt beadvánnyal fordult a fővároshoz, feltárva azokat a lehetetlen állapotokat, amelyeket a sertésszállások okoznak Kőbányán. Ezekből a sertésszállásokból olyan *orrfacsaró büz* árad széjjel, hogy az már szinte elviselhetetlen. „Tetézi ezeket az állapotokat, — mondta a beadvány — hogy a sertésszállásokból *a legyek milliói* zudulnak Kőbányára, a konyhákban szinte főzni sem lehet a légyrajok miatt."

Csordás Elemér dr. tisztifőorvos akkoriban elrendelte a vizsgálatot, amely megállapitotta, hogy *a panaszok megfelelnek a valóságnak* és sürgős intézkedésre van szükség.

Most, hogy a Közmunkatanácsban ismét napirendre került a kőbányaiak régi kérelme, illetve sérelme, megkérdeztük

HALTER KÁROLY

X. kerületi bizottsági tagot, a Kőbányai Takarékpénztár igazgatóját:

— Ha ezeket a büzös sertésszállásokat kitelepitenék innen — mondotta Halter — ez *valóságos áldása volna Kőbányának.* Egy csapásra megindulna itt az épitkezés; hiszen a lakosságnak nem kel-

példával járj
lás kitelepité
milliókba k
szerint pénz
Ha más: m
amely ezzel
kozik, megol
ját, ezt a
örömmel fog

— A sert
csán nem sz
Kőbányán k
dik, amelyn
szeköttetésbe
hiszen élő s

— Minden

A

A Pesti V
ban bosszab
arra, hogy r
folt a Dun
Erzsébet-hid
előbbi kibőv
uszodák lét

MDK

Padányi Gulyás Jenő épitészmérnök

Terve szerint épit a Beszkárt autobuszgarázst Kelenföldön.

Cikk: Egész Európában páratlanul álló autobusz garázst épit a Beszkárt Kelenföldön.

Esti Ujság 1940. jan.29. 5.o.

Padányi Gulyás Jenő

Tóth Imre

K

Új budapesti refor[illegible]mátus gimnázium

[illegible]ei alapján készítteti el az új budapesti református gimnáziu[illegible]ngős költséggel megépítteti új gimnáziumát, IX., Lónyay-[illegible]és előmunkálatait megkezdték.

[illegible]arti (Lónyay-utcai) részlet

A régi iskola

A [illegible]megye Padányi Gulyás Jenő és Tóth Imre [illegible] 1940 őszén elhatározta, hogy 2 millió pe[illegible] utcában, 1890 □-öles telkén. Az épít[illegible]mot. Az egy[illegible]

Dunap[illegible]

Református Élet

1940. dec. 25.

atezer évvel ezelőtt

ások Ur városában, ahonnan
Ábrahám jött

(Cikk az ujságban.)

Padányi Gulyás Jenő

cód

Vörösmarty Kálmán:
Árvizkárosultak ház-
típusai. Magyar Épitő-
Művészet. 1941. 30-33. l.
képpel is alapraj-
zal.

Padanyi Gulyás Jenő

A Fertővidék népének épitészete. Könyvism.
Magyar Művészet
1938. 160 l.

spengleri sötétenlátás ingoványaiban, végső következtetéseiben optimista marad és bízik az európai kultúra jövőjében. Arisztokratikus ízlése, gazdag stílusa és a munka kifinomult hangulata a szerzőt a vérbeli klasszikus gondolkodók sorába emeli. Mégsem zárkózik el a klasszikusok ridegségével az új koreszméktől és nem ítéli el a fiatalság lázas, új utakat kereső lendületét, mert éppen ebben látja az európai kultúra megújhodásának zálogát. A holland eredeti kiadás magyarra ültetésének gondos és lelkiismeretes munkáját

D. Garzuly Mária végezte.

Ára 4·— P.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

MDK

Padányi Gulyás Jenő

A Lónyay-utcai ref.gimn.tervpályázatán a Padányi Gulyás terve első csoportba került.A bizottság a kivitellel Padányi Gulyás Jenőt és Tóth Imre épitészeket bizta meg.

Uj Magyarság 1938 jun.5.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

A budapesti Lónyay-utcai református gimnázium versenypályázatán elfogadott terve szerint megkezdődik az épitk.

Református Élet Bp.1940.szept.14. 2.o.

MDK

Padányi Gulyás Jenő országgyülési képviselő

Padányi Gulyás Jenő országgyülési képviselő kezdeményezésére képzőmüvészeti kiállitást és könyvhetet rendezett a MÉP IX.kerületi helyiségében és a Kelenföldi Kaszinó nagytermében.

/vl./ : A MÉP képzőmüvészeti kiállitásai.

Magyarország 1941.dec.11. 6.old.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

A budapesti egyházmegye Padányi Gulyás J. és Tóth I. tervei alapján készitteti el az uj bpest ref.gimn.-ot.
1940 őszén 2 millió pengős költséggel a IX. Lónyay-utcában, 1800 □-öles telkén.Két kép a tervről.

Refprmátus Élet 1940.dec.25.

<Padányi Gulyás Jenő>

cikke

<> Minőségés magyar-
ság. Építészet
1943. 41. l.

FILM-

II·11.

T. EUROPA RT.

Budapest.

Kérem további intézkedésig kiadványaikból az alábbi példányszámokat küldeni:

Magyar Nemzet			
Független Magyarorsz.			
Film, Szinház, Irodal.	55		
Képes Sport	20		
Magyar Rejtvény Ujság			

HETT LAJOS
hírlapbizományos SZEKSZÁRD

Padányi Gulyás Jenő

cikke

l. Haladás

Építészet

1943. 45. l.

T. EUROPA RT.

Az Önök terjesztésében lévő kiadványokból részemre az alanti példányszámot kérem küldeni:

~~*Collisban vagy*~~
Postán *(nem kívánt rész törlendő!)*

Magyar Nemzet		Film, Színház, Irodalom	Független Magyaror.	Képes Sport	Rejtv. Ujság	Sztár			
köznap	vasárnap								
2	3	2	5	–	–	–			

Kelt Tardoskedd 1942 II/6

aláírás.

Padányi Gulyás Jenő

Falusi templomot építenek a pataki diákok

A sárospataki református főiskola ifjúsága tervbevette, hogy az elcsatolás alatt pusztulásra ítélt nagykázméri templomot a megmaradt maroknyi reformátusság számára fe'építi. Az anyagi alap megteremtésére *lemondottak heti egy húsadagjukról*, és felajánlották prédikálási és legátusi jövedelmük egy részét. *Padányi Gulyás* Jenő országgyűlés. képviselő, építőművész *ingyen vállalta a terv elkészítését és az építés ellenőrzését.* A diákok a nyáron *kétkezük munkájával* maguk akarják a templomot megépíteni.

Magyarország
Esti lap. 1941.
márc. 19.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

az alábbi pályázaton looo pengős III. dijat nyert

Döntés a Lenke-uti uj autóbuszgarázs tervpályázata ügyében. Pesti Hirlap 1938. dec. 22.

Padányi Gulyás Jenő

Padányi Gulyás Jenő okl. építészmérnök *leánya, Rika* 14 éves korában Budapesten meghalt. Temetése szerdán délután volt Pócsmegyer-Leányfalun.

Pesti Hirlap 1939. jan. 13

Padányi Gulyás Jenő okl. építészmérnök leánya, Rika 14 éves korában Budapesten meghalt. Temetése szerdán délután három órakor volt Pócsmegyer-Leányfalun.

Pesti Napló 1939. jan. 13

NOTE: DO NOT REMOVE

MDK

Padányi Gulyás Jenő építész

Döntés a lenkeutá autóbuszgarázs tervpályázata ügyében.
Pesti Napló, 1938. dec.22.

<Padányi Gulyás Jenő>

cikke

<> Előadó körutam Pozsonyban, Prágában és Brünnben. Kulturális kapcsolatok a felvidéki magyarsátgal.

MMÉEKözl

1938.147 — 149. l.

Az életrajz megírásánál lásd ezt a cikket!

A datok vannak benne

8.

9.

5.

Padanyi Gulyás Jenő

erod

MMÉ Kvál

1938. 323. l.

(Érzéstes a valaszt-
mány szept. 28 iki.
ülésérol.)

Tsz.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.

Padányi Gulyás Jenő

cvéd

MMÉE kösl

1938. 183. l.

TSz.:

Kelet	Beszélő neve (olvasható)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvasható)	Hiv.	Magán	Inturb.

Padányi Gulyás Jenő

vád
z
M. MÉE Közl
1938. 156. l.
(A mű-és közepi-
tési szakosztályok
1938. márc. 28-in
tartott ülésének
jegyzőkönyve)

TSz.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.

< Padányi Gulyás J. >

könyve

< Az háborut kö-
vetőcsek építőmű-
vészetének tanul-
ságai

Emlitve

MMÉE közl

1938. 150. l.

helyes 1937

16
Kat. Marcell p.
Prot. Gusztáv

A hold kelte 22.41, nyugta 10.44 óra.

3. Vizk. e, v.

HÉTFŐ
17
Kat. Antal
Prot. Antal

A hold kelte 23.43, nyugta 11 07 óra.

4. 70 apost.

KEDD
18
Kat Piroska
Prot. Piroska

A hold kelte 0.00 nyugta 11 31 óra.

5. Tepont

SZERDA
19

< Padányi Gulyás Jenő >

cikke

< > Építészet egy
magyar gimnáziumban.
MMÉE-ből
1938. 269, 270. l.
képekkel

Tsz.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.

Padányi Gulyás Jenő

a Szent Lukács Gyógy-
fürdő reuma kórház
zártkörű terop.
II. díj
MMÉE közl
1938. 395. l.

Padányi Gulyás Jenő

a budapesti Lónyay-utcai
ref. gimnázium
tanuló I. díj
MMÉE közl
1938. 154. l.

40.214. — K. M. E. Ny.

M.D.K.

Padányi Gulyás Ferenc építész

a budapesti Lónyai-utcai református gimnáziumon terv-pályázatán első díjat nyert.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1938. 72. köt. 154. old.

Padányi Gulyás Jenő

a Felsőoktatástól építészeti címen tartott előadást a Soproni Nyári Egyetemen

MMÉE-ről

1938. 255. l.

TSZ.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.

Padányi Gulyás Jenő

MMÉ Közl

1938. 187. l

A háború utáni évek építőművészetének tanulságai c. előadása a mű- és középítési szakosztály 1937. nap 10. ülésén,

emlitve

TSz.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.

Padányi Gulyás Jenő

a BSzKRt budai autobuszgarázs terop.

III. díj

MMEEKözl.

1939. 28. l.

főügyésszé választották és az is volt egészen az impériumváltozásig.

Az ujságirófizetések bizony eleinte nagyon soványak voltak. A Friss Ujságnál harminc forintott kapott egy munkatárs, de például Incze Sándort csak husz forint kezdőfizetéssel alkalmazták. Csak később emelkedtek az ujságirófizetések. A kolozsvári ujságirók szükös jövedelmüket pesti lapok tudósításával pótolták s némelyek igy kétszer annyit kerestek, mint amennyi a fizetésük volt. Sőt akadtak olyan ujságirók is, akik egyideig laptudósításból tartották fenn magukat, igy dr. Müller Menyhért, a «Hirfi» is. Ő marasztalta le egyszer, mint a Pesti Hirlap tudósitója egy nagy eseménnyel az egész kolozsvári sajtót.

Ugyanis a legnagyobb titokban Kolozsvárra érkezett Jenő főherceg, aki mint tüzérségi felügyelő ellenőrző köruton volt. Este megszállt — persze szigoru inkognitóban — a Newyork-szállóban, másnap pedig sétálni ment a korzóra. Itt ismerte fel őfenségét a szemfüles «Hirfi». Attól a pillanattól kezdve nyomon követte. A főherceg este cigányzene mellett mulatott, pompás hangulatban volt és láthatóan örült neki, hogy megtudta őrizni inkognitóját. Másnap elment az uj Nemzeti Szinházat megtekin-

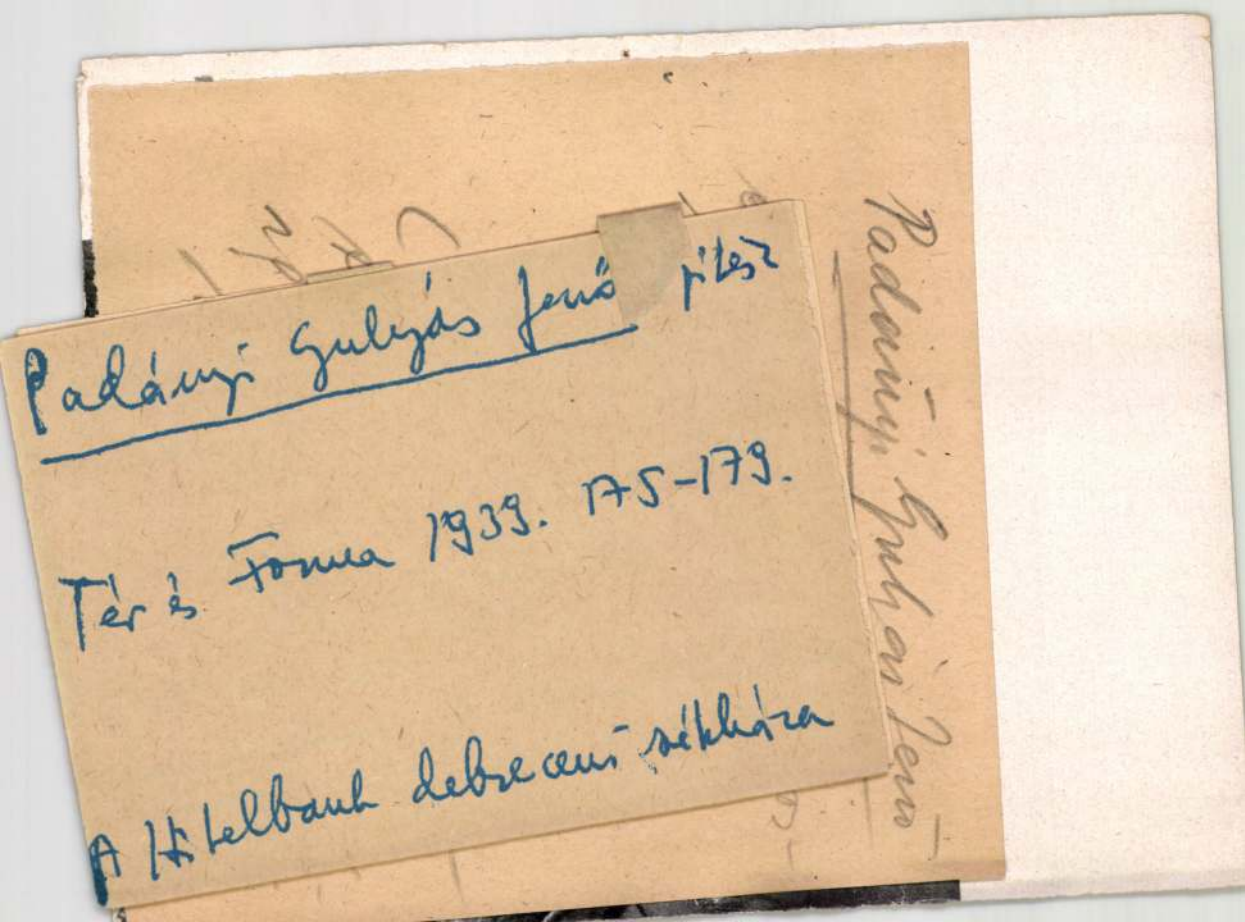

Padányi Gulyás Jenő pitész

Tér és Forma 1939. 175-179.

A Hitelbank debreceni sétkára

Padányi Gulyás Jenő

Do ich was · 28 · jar alt · Do hiet ich ein soliche gstalt

VI.

Padányi Gulyás Jenő

Szód
2

MMÉEKözl

1939. 279. l.

(Épitészek részvétele a Protestáns Kiállitáson.)

14.

125.

V.

Padányi Gulyás Jenő

a soproni Hitelbank épületének átalakítása

Bergmann Pál

Sopron városfejlesztési tervének főbb irányelvei

MMÉEKözl

1939 246 l.

piális hallatlanul oszos és nagyszilnen Fehér Dezső valamint a

vettem a három havi kamatok levonása után kifolyósitott ezer koronát.

Boldog voltam, hogy szegény apám homlokáról letörülhettem a redőket és büszke, hogy egészen fiatalon igy értékelt karrierhez segitett az uristen. Ezt a pénzügyi müveletet tartottam ugyanis addigi pályám és nagyváradi lapszerkesztői müködésem legnagyobb sikerének.

Más:

Egyhetes váradi szerkesztő koromban, a kiadóhivatal felől jövet, megjelent a szerkesztőségben egy magas, robusztus, tekintélyt parancsoló ur, aki bemutatkozásakor Rosenberg Izsó vállalkozónak mondotta magát. Átadott egy kéziratot, amelynek az volt a tartalma, hogy gondolom, a Kossuth-utcának kiaszfaltozását kérik a város törvényhatósági bizottságától az utcában lakó és a környéken érdekelt törvényhatósági bizottsági tagok. Ezek közzé tartozott Rosenberg Izsó ur is, akinek a szóbanforgó utcában háza volt. Akkortájt ugy intézkedett a legtöbb vidéki város szabályrendelete, hogy az aszfaltburkolattal ellátandó utak, terek és utcák háztulajdonosai fizetik az aszfaltburkolás költségeinek egy részét, a másik részét a kiadásoknak a város pénz-

Padányi Gulyás Jenő, építész M.D.K.

a BSzKRt. budai autóbusz-garázsra kiírt tervpályázatán harmadik díjat nyert [de az épület mégis az ő terve szerint került kivitelre.]

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1939. 73. köt. 28. old.

M.D.K.

Padányi Gulyás Jenő, építész

épitette át a soproni Hitelbank régi, agyondiszitett homlokzatát és tüntette el az épület meredező tűzfalát.

Bergmann Pál: Sopron városfejlesztésének főbb irányelvei.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1939. 73. old. 246. old.

Padányi Gulyás Jenő

ivod

Hock István: A soproni nyári egyetem és annak építészi vonatkozásai.

MMÉEKözl

1939. 160 l.

testtel, peremén zold csipkedisz. Jegye: HH. Honcs,

774. KÉT KORSÓ, mázas cserép, kék
775. TÁNYÉR, mázas cserép, kék diszi
776. KÉT KORSÓ, mázas cserép, szines
777. KORSÓ, mázas cserép, kék és zöld
778. KORSÓ, mázas cserép, kék tulipán
779. KORSÓ, népies fajánsz, kék virág
780. KORSÓ, hasonló a 779. sz.-hoz.
781. KORSÓ, mázas cserép, kék stilizált
782. KORSÓ, hasonló a 781. sz.-hoz.
783. KORSÓ, mázas cserép, barna, sárga
784. KORSÓ, mázas cserép, zöld sávok k
785. KORSÓ, mázas cserép, kék diszitéss
786. KORSÓ, mázas cserép kék világos
787. KORSÓ, hasonló a 786. sz.-hoz.
788. KORSÓ, hasonló a 786. sz.-hoz.
789. KORSÓ, mázas cserép szines diszité
790. KORSÓ, hasonló a 789. sz.-hoz.
791. KORSÓ, hasonló a 789. sz.-hoz.

Padányi Gulyás Jenő MDK

Építész

A Magy. Mérnök- és Építész Egylet Közlönye
1939.febr.2.53-56.o.

Padányi Gulyás

Jenő

l.

MMÉEÉvk

1940. 40, 41 l.

többször

43. l.

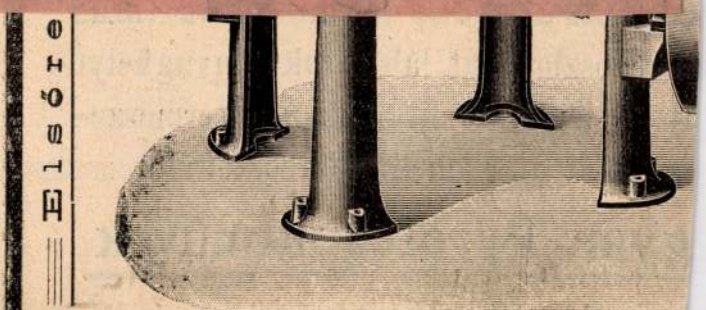

PALÓCZI ANTAL

Vignola oszloprendjei

III. KIADÁS.

A „Vállalkozók Közlönye“ kiadóhivatalában kapható.

Ára 5 korona.

Vasbeton menyezet épitési vállalat

ékely és Faragó

dapest, VII., Amerikai-ut 22.

TELEFON 39—44.

Műkőgyár

kőgyárunkból szállitunk vasvázás
őket, oszlopokat, lábazatokat, nyughelye-
tb. a legszebb kivitelben a természe-
es kőtől alig megkülönböztethető

gyar Pyrofugontművek

leálisabb hézagmentes asbest padló a

Padányi Gulyás István

erod
e

MMÉLKözl

1944. 284. l.

86

Padányi Gulyás Jenő

Bpest - Baross-téri
ref. templom terop.
I. díj.

MMÉEKözl

1940. 117. l.

Padányi Gulyás Jenő építész

Tér és Forma 1938. 285-288

A Földhitelintézet klubházáról

Padányi Gulyás Jenő

1938.

Az Architettura d'aujourdhui áprilisi számában 10 képet közöl a Padányi Gulyás Jenő tervezte budapesti Hunnia-filmgyár épületéről. Sz.

Tér és Forma

1938. 6-7. 76. l.

MOSON-MAGYARÓVÁR

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

<Padányi Gulyás Jenő>

< > A Fertő vidék népének épitészete. P. G. J.
Tóth Kálmán és Miskolczy László fényképeivel.
Bp 1938 15 l 113 l. fénykép.

Ism. Bierbauer Virgil

Tér és Forma 1938. 55, 56 l.

Padányi Gulyás Jenő

Az Architettura d'aujourdhui áprilisi számában 10 képet közöl a Padányi Gulyás Jenő tervezte budapesti Hunnia-filmgyár épületéről. Sz.

Tér és Forma

1938. 6. f.

POSTAH

XXVI. ÉVF. 19

MEGJELENIK M
ELŐFIZETÉSI ÁR F
EGYES FÜZET ÁRA

Padányi Gulyás Jenő

Tér és Forma

1939. 175—179. l.

(A Magyar Általános Hitelbank debreceni székhára, képekkel.)

Terveste fenti

(1960-tól 2272-ig)

Padányi Gyulyás Jenő

Teréz Forma

1939. 128 – 130. l.

(Egy magyar építész nyaralóházat épít, képekkel.)

U. o. 1939. 131 – 132. l.

(A magyar falusi ház a Külföld érdeklődésében.)

(3115-től 3157-ig.)

Padányi Gulyás Jenő építési

Tér és Forma 1939. 128-130.

Nyaralóház

Padányi Gulyás Jenő

Cród

Tér és Forma

1941. 125–131. l.

(B.V.: A Budapesti Mérnöki Kamara székháza, képekkel.)

nem fenti tervezte, csak bírálta.

Padányi Gulyás Jenő

Csallóközi irányterv
fentitol.
Győr vm. irányterv
Vörösmarty Kálmán:
Az 1940. évi árvíz által
elpusztított 13.000 ház
újjáépítése.
Tér és Forma
1941. 10. l. 11. l.
15. l. (Képekkel)

M.D.K.

Padányi Gulyás Ferő

és Tóth Imre nyertek megbízást a Kálvin-téri uj református gimnázium*) ki viteli terveire a 14 épitéz közök lebonyolitok szerebb körü pályázat on

Vállalkozók Lapja. Bp. ~~XXXX~~. LIX. évf.
1938.
jun. 9. sz. 9. old.

*) ma Képzőművészeti gimnázium

M.D.K.

Padányi Gulyás Ferő, építés.

Gábori Pállal hőrös
terve a három egyenként 1000
p-ős harmadik díjat egyiket
nyerte el a Beszkárt Lenze-
úti autóbusz-garázs pályázatán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1938. LIX. évf.

dec. 22. sz. 16. old.

Padányi Gyula jun., építész M.D.K.

második díjat nyert a Szent Lukács gyógyfürdő reuma-kórházának tervpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LIX. évf.
dec. 7. sz. 8. old.

M.D.K.

Padányi-Gulyás Jenő, építész

második díjat nyert a Szt. Lukács gyógyfürdő reumatózházának zártbörű terv-pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LXIX. évf.

dec. 7. sz. 9. old.

Padányi-Gulyás Jenő, építész M.D.K.

és Gábori Pál hőrös
terve a három egenként 1000
p-ös harmadik díj egikét nyerte
el a Lenke-uti autobuszgarázs
pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938...LXIX. évf.

dec. 22. sz. 16. old.

M.D.K.

Padányi Gulyás Ferő, epítész

Servét fogadtár el hívi-
telre a IX. ker. református
gimnázium é internátus
jályáratán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LXIX. évf.

máj. 25. sz. 3. old.

(Padányi Gulyás
J. cikk)
cikk

( ) Mai magyar épí-
tés.
Technika
1939. 2 – 6. l.
képekkel

16. I – XXXI + 1. – 448. l. ——— u. o., 1896
17. I – XXIV + 1. – 456. l., 2 képes tábla — u. o., 1898
18. I – XXXII + 1. – 448. l., 2 képes tábla — u. o., 1898
19. I – XXXIX + 1. – 440. l., ——— u. o., 1899
20. I. – XXXIX + 1. – 440. l., 2 képes tábla — u. o., 1900
21. I. – XXIII + 1. – 448. l., ——— u. o., 1901
22. I. – XXXII. + 1. – 448. l., 4 képes tábla — u. o., 1902
23. I. – XXXI. + 1. – 448. l., 1 képes tábla ——— u. o., 1903.
24. I. – XXXVI. + 1. – 448. l., ——— u. o., 1904.
25. I. – XXXVI. + 1. – 448. l., 7 képes tábla ——— u. o., 1905
26. I. – XXXII. + 1. – 448. l., 2 képes tábla ——— u. o., 1906
27 1.–4.

< Padány. Gulyás Jenő >

< > Mai magyar épités.

Technika

1939. januári szám

Padányi Gulyás Jenő

vrod

Tóth Kálmán Géza

Ily magyar falusi
házak. Technika
1941. 36. l. képekkel

Kisbacsa (Győr vm) és
Bőnyrétalap (Győr vm)
fentitől tervezett
falusi házak

< Padanyi Gulyás Jenő >

Könyve

< > Gondolatok a mü-
cznetem rajzi és ter-
vezési tanszékének
munkájáról.
Különlenyomat a
Technika 1937 évi
5. számából

Bp. 1937

Fouquet VIII. 219

Padányi Gulyás Jenő építész

Tér és Forma és 1937. 39-48.

Nyabb. fővárosi iskolaépületekről

M.D.K.

Padányi Gulyás Ferenc építész

a Budapest-Baross-téri református templomra kiírdetett tervpályázaton első díjat nyert.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1940. 74. köt. 117. old.

Padányi Gulyás Jenő

a budai lajstromos választókerületben beállott üresedés következtében fenti az országgyűlési képviselők sorába került.

MMÉE Kozl
1940. 142. l.
(Szemelyi Mirek)

VASÁRNAP

19

Kat. Erzs. assz.
Prot. Erzsébet

Ó görög

6. Pál pk.

HÉTFŐ

20

Kat. V. Félix
Prot. Jolán

7. Hieron

KEDD

21

Kat. Sz. M. bem.
Prot. Olivér

8. Mihály

SZERDA

22

Kat. Cecília vt

<Padányi Gulyás Jenő>

< > A háborut követő évek építőművészetének tanulságai. MMEE Közl. 1937. nov. 7. sz.

a MMEE gyletben 1937 máj. 10. ai tartott előadás.

Benaplórni!

(Padányi Gyula Jenő)

könyve

( ) A Fertő vidék
népének építészete.
Bp. 1937.

Az illetővel egyi-
dejűleg dolgorandó
fel-

i n a p l ó

elyreállitási munkáinak megindi-
nkákról 1911. évben.

	mell. sz.	Kor.
-26	1	55.50
v T. kömüvesek		
	2	8.--
zásért	3	6.--
7-szept.2.	4	131.85
ámlája	5	11.--
t.3-9	6	138.85
t.1o-16	7	183.58
	8	3o.6o

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Négyágyas falusi háza jó, mert higiénikus megoldást adott a falusi "cserepes Tanyá"-ra.

Nádai Pál: Az idei Nemzetközi Vásár.

Magyar Iparművészet 1937. 94.1.

Padányi Gyula Ferenc

Tóth Kálmán

A Balatonvidék
népének építészete
c. (Bp. 1936) könyvé-
nem. Vámos Ferenc-
től. Hajlék

1937. I. évf. 1. sz.
55–56. l.

1247. O. P. M. de Charpi: [Élt a XV sz

Madonna a g

A térden [illegible]
dén a gyermek
val [illegible]
~~is [illegible]~~ fül palástja
[illegible] ruhája piros e
meztelen. A há
kalés balra, a be
szaraczenus n
jelzése van.

OHo

[illegible]

Fa

[illegible]

1899. II. 10. én K

124

1899. III. 31. én

163

cliché

4485
3
13455

18

83/9

274

< Padányi Gulyás Jenő >

Könyvei

(-) A Fertő vidék népének építészete -

Bp. 1937.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

A Balatonvidék népének épitészete c./Bp.1936./ könyvük ism.Vámos Ferenctől.

Hajlék 1937.I.évf. 1.sz. 55-56.l.

Padányi Gulyás Jenő

céd

Volt két mintalakóház is. **Padányi Gulyás** Jenő négyágyas falusi háza jó, mert higiénikus megoldást adott a falusi „cserepes tanyá"-ra s benne **Holló** Valéria magyaros festett bútorai, régi minták nyomán, kedves és vidám légkört teremtettek.

Vadai Pál

Az idei ~~Nemzeti~~ Nemzetközi Vásár.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

1937. 94. l.

Padányi Gulyás Jenő

irod.

Tér és Forma

1937 41—42. l.

(Budapest vidéfővárosi újabb iskolaépületei. A III. ker Külső Bécsi-uti elemi iskola, képpel és alaprajzzal.)

Padányi Gulyás Jenő
építész

MDK

1937 ben építette a hagit-szigetjen az O. Földhitelintézet Ulubházát.

Derszény - Szivós: hagita.

231.0

mdk

Padányi Gulyás Jenő epitész mérnök

terve: Szent Gellért-farsasvilla

kép

Holek Sámuel: Szentimreváros Bölcsőjénél

Bp. 1936.

24. l

M.D.K.

Padányi Gulyás Jenő, építész

készítette a Humnia film gyár Gyarmat utcai telepén építendő két ujabb studiója tervét, melyek szerint a két studio együtt 25×50 m. területet és 14 m. magasságot birtosit a fölvételek céljaira.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1936. LVII. évf.

febr. 12. sz. 5. old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1936. LVII. évf.

sz. old.

Padányi Gyula J.

Tóth – Náray – Padá-
nyi : A Balaton
vidék népének építészete
Bp. 1936.

Ez a lap üres.

		392·46
...yetemi hall-		
...int (14 melléklet).		252·00
...müegyetemi		
...rint (15 melléklet)		287·00
...temi hallga-		
...t (16 melléklet)		105·00
...napidijai		
...melléklet)		620·–
...rzesen		1656·46
...ágos Bizott-		
...tján átvettem	1000·01	
...ágos Bizott-		
...antabiány		1600·01

Padányi Gulyás Ferő, építész M.D.K.

12

tervei szerint felépült Hunnia filmgyári új studió-épületet ismerteti a lap egy fényképpel.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1936. LVII. évf.

dec. 23. sz. 12 old.

. . .

MDK

Padányi Gulyás Jenő építészmérnök

Az Uj Magyarság szerkesztőségéhez irott levélben tiltakozott a Névtelen Hős emlékművének átalakitása ellen.

Cikk: Ötvennyolc építészmérnök tiltakozik a Névtelen Hős emlékművének átalakitása ellen.

Uj Magyarság, 1936.jan.5. 18.l.

MDK

Padányi Gulyás építész

Pogány M: Vándoruton kiáll.ok és épületek között.
Posti Napló, 1955.jun.16. 39.l.

gyalok mozdulatában.

sajátsága, mely annyira jellemző a XVI.
ocsolja össze azt a czikkünk elején mél-
olja, hogy e helyt foglalkoztunk vele.
zést óhajtanék tenni. Megengedem, hogy
ondtam, hogy miért lesz az. De valamiként
etem szerint, a nemzeti eszme dokumen-
, hogy a kiállítás általános összhangjába

RADISICS JENŐ.

esztergomi látszik regiőnek.

A koronázási kazula felülete há
osztott. A két szélső egyforma; egymás
stilizált, magyaros virágok és levelek
affélék, a minőkkel eléggé gyakran találkc
idejű hímzéseknél, de nem a javabeliekn
ehhez a fajtához tartozó motivumok,
vaskosabbak, töltik ki a középső sávot
azt látszanak elárulni, hogy a megrendel
a gondolat foglalkoztatta, a mit úgy sz
fejezni: hogy legyen. Nem is tartozik
művészi alkotások közé.

Sokkal inkább az az egri ruha
három függélyes mezőt alkotva. Könnye
szimmetrikusan elosztott virágokkal, a r
egyiket ugyanaz a nemes formaérzék j
mellett felkúszó indát tüntet föl, melyek
ágak végén. Ott pedig, a hol az indák
főszárat, kitöltvén a közöket. A hímzés

Bársony György egri püspöké
talan jóvoltából szolgáltat még egy dí

MDK

Padányi Gulyás Jenő építész

MM és ÉE kiáll. kat. Szombathely, 1934. szept.

-án d. e. 10 óráig
ó hivatalánál nyuj-
elek stb. a mérnöki
hol a kiviteli tervek
gszerezhetők.
kola kibővítés.)
ját és tanitólakását
ij tetővel láttatja el.
üves és ácsmunkát
órakor adja ki az
rajz és feltételek a

28-án d. e. 10 óráig adandók be. Bánatp
az ajánlati összeg 5%-a április 28-án
9 óráig, valamely kir. adóhivatalnál vagy
a törvényszéki elnöki letéti pénztáránál te
le. A nyugta az ajánlathoz csatolandó. Az
lános és részletes feltételek, terv, költségve
és az ajánlati minta az ujvidéki kir. tör
szék elnöki irodájában megtekinthetők. Az
lati minta nyomtatványa ivenkint 30 fill.
ugyanott beszerezhető.

Tab. [Somogy m.] (Hídépítés.) A

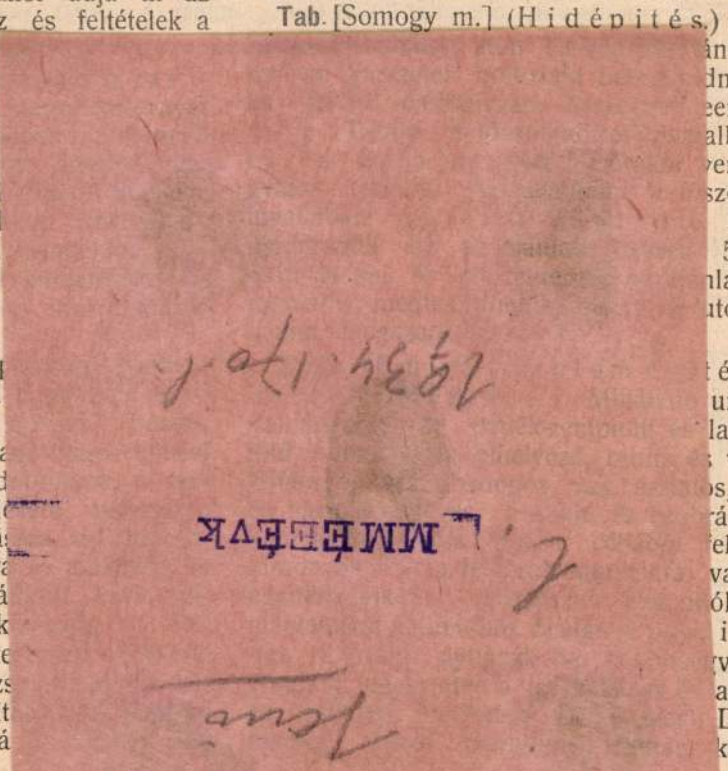

tár tulajdonát képező Cserna-vizmü csó-
ának kiterjesztéséhez szükséges vas és
övek, valamint egyéb vizvezetéki anyagok
ése céljából Herkulesfürdőben a m. kir.
azgatóságnál május 15-én d. e.
kor versenytárgyalás tartatik. Vállalkozók
ek az ajánlati összeg 10%-nak meg-
ánatpénzt letenni. Az öntött vas-nyomó-
a német normaliáknak megfelelően
ndók. Az ólom-nyomócsöveknél a folyó-
ikinti minimális suly megadandó. A tolók-
kerti csapok, csapszekrények szelepes
ő csapok, akna keretek, fedők és tömitő
mintázandók. Az anyagok szeptember
szállitandók. A részletes kimutatást a
fürdőigazgatóság kivánatra megküldi.

hid. [Torontál m.] (Községház és
zői lakás épitése.) A janka-
özségház és jegyzői lak épitése 27,569
fill. erejéig engedélyeztetvén, e munká-
k biztositása céljából április 15-én
10 órára Jankahid községházánál tar-
versenytárgyalás hirdettetik. Bánatpénz
műszaki müvelet és részletes feltételek
i községházán megtekinthetők.

svár. (A kegyesrendi főgim-
m berendezése.) Temesvár szab.
os tanácsa a kegyesrendi róm. kath. fő-
umnak 28413 k. 86 fillérrel előirányzott
tor berendezésére árlejtést hirdet. Az
. bélyeggel ellátott ajánlatok április
. e. 10 órakor a polgármesteri hivatal-

munkákra vonatkozó
kezetre vonatkozó sz
rajz, általános és rés
minta a székelyudvar
szeti hivatalnál megté
beton szerkezettel is
ez esetben azonban
vetés és erőmütani sz

Hódmezővásárhely. (
és mázolás.) Hó
nácsa a városi nyári
külső falrészei ujrafes
beli ajánlatok beadhat
árlejtést hidet. Az ajá
d. e. 10 óráig a vá
nyujtandók be. Kikiá
pénz az ajánlott össz
tési feltételek a mér
hetők.

Pozsony. (Munká
szab. kir. város tanác
det a Szarvas-utca 1
városi tulajdont képez
munkálataira és pedig
és asztalos munkálata
latok április 20-á
szab. kir. város szám
dendők be. A tervek
ban megtekinthetők. K
lános és részletes feltét
ott dijmentesen beszer
toznak a megállapit

Hirmann Ferenc fémárugyára
Budapest, VII., Csányi-utca 7—9.

OSNANSKY
Városi iroda: VI., Podmaniczky-utca 27.

kor. bélyeggel ellátott ajánlat a marosu
m. kir. főbányahivatalhoz március
d. e. 10 óráig nyujtandó be. Bánatpénzü
ajánlati ár 5%-a teendő le a m. kir. főbá
hivatali pénztárnál. A részletes feltételek a
bánya hivatal épitésvezetőségi irodájában n
tudhatók.

Hódmezővásárhely. (Földmunka.) H
mezővásárhely város tanácsa a város határá
fekvő atkai tiszaparton a 88-as sz. átmet
felső torkolatánál létesitendő állandó rakpa

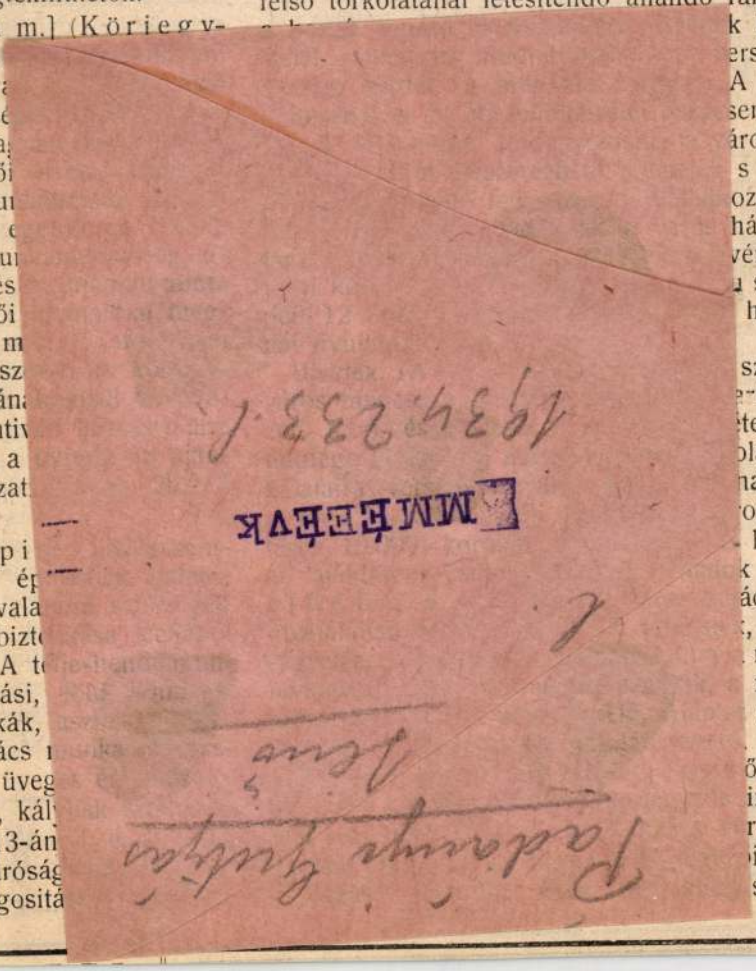

s, tervezet és feltételek Madaras község
zői irodájában megtekinthetők.

omárom. (Szivattyutelep épités.) árom sz. kir. város tanácsa az Alsó- és ő-Kisér a Vágtöltésen belőli Czigány- ő lecsapolásához szükséges összes szálli- k és munkák kivitelének biztositására ár- st hirdet. Kivitelre kerül: 1. A fenti helye- tervbe vett, valamint létező árkok föld- ıkája; 2. Szivattyutelep és csőáteresz épi- és felszerelése; 3. Gépház épitése; 4. tóerőgép berendezés szállitása és elhelye- . Az 1 kor. bélyeggel ellátott ajánlatok rcius 25-én d. e. 10 óráig adandók be áros polgármesteri hivatalába. Az ajánlati ségvetés főösszege 5%-ának megfelelő atpénz a város pénztáránál teendő le. nűszaki művelet, feltételek, ajánlati és költ- vetési ürlapok a város mérnöki hivatalánál kinthetők, ahol az ajánlati ürlapok ivenként ért kaphatók.

etrozsény. (Járásbirósági épület tése.) Petrozsény község előljárósága a járásbiróság és adóhivatal elhelyezésére gáló épület épitésére versen, tárgyalást hir- A tervek, költségvetések és feltételek az árósá nál megtekinthetők és másolatban kaphatók. Felhivatnak pályázni szándékozók, ajánlataikat március 15-ig nevezett ég előljáróságánál nyujtsák be. Pályázni dékozók ajánlatukban jelöljék meg, mily elek mellett volnának hajlandók a kir. já- róság épületét 20—50 év alatti visszafize- nellett sajátjukból felépiteni.

gráb. (Magasépitmények Go- je állomáson.) A máv. zágrábi üzlet- v. ügyosztályában di

Budapest. (Tüzif dohánygyári igazgat május 1-től 1910. ág 1912. április 3-ig ter szükséglendő mintegy szállitására versenytár egy kor. bélyeggel el 30-án d. e. 10 óráig a hoz nyujtandók be. ürlapon megszerkeszt pénz az egy évi szálli valamely adóhivatalná pénztárak bármelyiké az ajánlathoz csatolan általános részletes é foglaltatnak, amelyek szerződés tervezetével dohánygyári igazgató kezésre állanak.

Dés. (Anyagol szállitása.) A a folyó évben az a anyagok és szerszám hirdet. I. Csoport. Erd II. Csoport. Üveg á fonott áruk, textil ipa nemüek. V Csopor Csoport. Olaj és z Festő anyag, kence, Csoport. Fémnemüek. nemüek. X. Csoport F Távirda anyagok Bádogos és fémipa Anyagok, vegyszerel Csoport. Szerszámok és szerszámszükségle

KRASSNER A. ANDOR utóda
DIPOLD JÁNOS
épület és műlakatos
Budapest, VII.,
TELEFON 97—18.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Vidéki iskola /1932./ repr. 22.old.
Vidéki szálloda modellje./1934./ repr.22.old.

Padányi Gulyás Jenő irása a 23.old. a sajátosan magyar épitőmüvészetről.

Épitőmunka 1934. 1.sz.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

"A tisztviselőépitész és az élő épitészet"cim alatt ir Padányi Gulyás Jenő az Epitőmunka 1934.2.számában.

Epitőmunka, 1934. 2.sz. 46.l.

< Padányi Gulyás Pál >

< > A tisztviselő
építész és az élő
építészet.

Építőmunka

1934. 2. 7.
46–47. l.

M.D.K.

Padányi Gulyás Jenő építész

Véleménye a Tabán ujjáépitésével kapcsolatban.

Cikk: Milyennek álmodják a magyar épitőművészek az uj Tabánt? Irja Dorombý K.

Nemzeti Ujság, 1934.dec.25.9.1.

< Padányi Gyulyás Jenő >

< > A mátrai szanatorium műszaki története. Különlenyomat a Népegészségügy 1933. évfolyamából. Bpest, 1933. 8-r. 23 l. 9 ábra

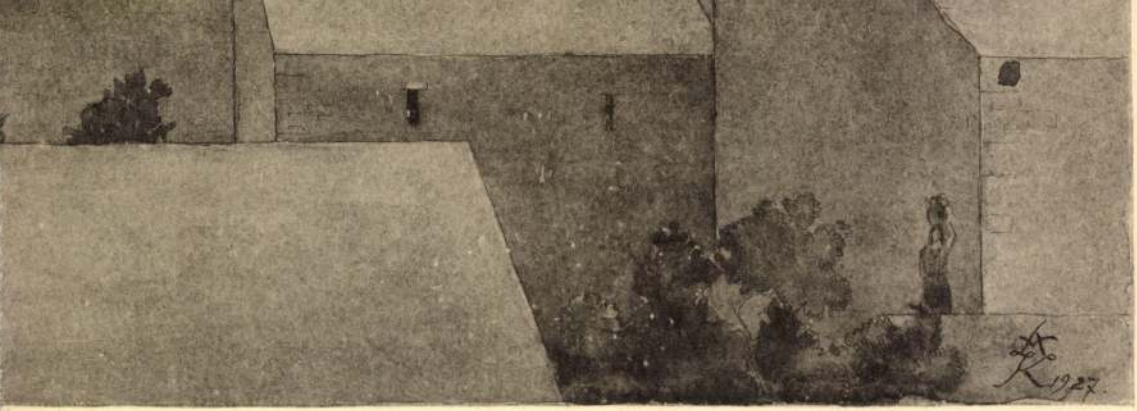
1927

Padányi Gulyás Jenő

épitész

Bérháza Kerepesi-uton

Tér és Forma

1933. 49. l. Kepekkel

és alaprajzzal.

vevő költségére és veszélyére történik,
és vezetősége semminemü felelősségre

egbizásokat elfogad az Ernst-Muzeum
erdi Andor és Steiner Lajos urak. Az
ára van joguk:

. . . . 1.— K
. . . . 2.— K
. . . . 5.— K
. . . . 10.— K
000 K-ért 15.— K

e, akinél katalógus van. Az illusztrált
akár német szöveggel 15 K vagy

MDK

Padányi Gulyás Jenö, ép.

a./,b./ Az uri r.k. iskola.

Klebelsberg emlékkiáll. Tárgym. 1933. 37.1.

Padányi Gulyás Jenő MDK

Az Úri r.k.iskola

Mücsarnok 1933.Klebelsberg Kuno emlékkiáll.

Padányi Gyula Jenő

1933 feb márc

Az uri rk. iskola

Klebelsberg emlékkiáll Műcsarnok

MDK

Padányi Gulyás Jenö, ép.mérn.

Egy nyaralóházat tervezett.

A MMEE-ben állandó intézmérnyé alakult át ez a kiállitás. /Két illusztr. a III. és a VII.1./

Dr.Ny.L.: A "Hogyan épitsünk?" kiáll. a Nemzetközi Vásáron. MMEE Közlönye 1933.máj.6. III.-VIII.1.

Építészet - világi

Családi ház / Leányfalu / - Padányi Gulyás Fanő.

Tér és Forma, 1932.

V. évf. 249-370. o.

Orbán Ferenc: Lerles házak.

Gulyás Jenő építész

Tér és Forma, 1932.

V. évf. 249-370.o.

Orbán Ferenc: kertes házak.

Paolánygi Gulyás Jenő építész

Tér és Forma, 1932.

V. évf. 249-370. o.

Orbán Ferenc: kertes házak.

Építészet - világi

Nyaraló / Balaton - akaratoya /.

Paadámi Gubyás Jenő

Tér és Forma, 1932.

V. évf. 249-370. o.

Orbán Ferenc: kertes házak.

1105. PELIKÁN ALAKU ASZTALD
lalatban és nyolcszögü tagozott
gatható. Augsburg, 1600 k. —
Perlmuttermuschel in vergolde
Augsburg, um 1600.

1106. GÓT URMUTATÓ, öntött bro
két gót támpillér, csucsán fesz
Bronze, vergoldet, turmförmig,

— VERSCHIEDENES.

— 1250.

)lasz, XIX. sz. e. — Spiegelrahmen, Nussholz, mit

levélkoszorus hátlapon a töviskoronás Krisztus fél-
retben. Német, XVII. sz. v. — Elfenbeinrelief, die
rone. In Holzrahmen. Deutsch, E. XVII. Jh.
Illusztr. XLII. tábl.

Magyar, XVIII. sz. v. — Spiegel, Kirschenholz,

szel és tagozással, kovácsolt vas, verettel. Magyar,
nholz mit Rokokodekor. profiliert. Ungarisch, 1773.

. 4 k. Pest, 1843.

YEI. 2 kötet. Budapest, 1888.

sz. — Fünf verschiedene Bände. XIX. Jh.

. sz. — Neun verschiedene Bände. XIX. Jh.

Padanyi Gulyás Jenő

Miskolczy László és Miskolczi Ferenccel tervezték a bajai hősi emlékmüvet. mehet 1933 okt. 15. avatatlak fel.

Magyarország 1933.

okt 15.

U. 2982

Padányi Gulyás Jenő

miniszteri műszaki tisztviselő.

Terverte:

Gödöllő, egészséghár és szülőotthon 50.000 P

Mátészalka, megyei közkórház 95.000 P

Úri, sk. iskola 110.000 P

Zamárdi, gyermek üdülőtelep 225.000.–

Budapest, zuglói rendőrségi lakóházak 600.000 P

Köztisztviselői köznunkák. Nepszerű Tudományos és Technikai Napló

(Pesti Napló melléklete)

1932 aug. 3.

u. 3171.

DANTE KÖNYVKIADÓ
KÖNYVTERMÉS KÖNYVTERJESZTŐ
BUDAPEST, VI., Ó UTCA 27.

Budapest, a postabélyeg kelte.

Mélyen tisztelt Megrendelőnk,

Mellékelve megküldjük b. számlája következő havi törlesztéséhez szükséges befizetési lapot és kérjük, hogy azzal az 1-én esedékessé váló

RÉSZLETÉT

átutalni sziveskedjék. Szokott pontosságát előre köszönjük. Mindenkor készséggel állunk rendelkezésére.

Tisztelettel köszöntjük

DANTE KÖNYVKIADÓ
Könyvtermés Könyvterjesztő

2.

<Padányi Gulyás Ferő>

< > Ismét Budapest
városrendezése. Magyar
Szemle 1932. 274-278. l.

(677-től 852-ig.)

Padanyi Gulyás Jenő

Tér és Forma

1931, 180 – 182. l.

(Iskola Uriban, Képerkel.

Tenti serverte

Gulyás Jenő (Padányi) építén

lásd Padányi-Gulyás Jenő alatt is, tf a helyes! Összetett név!

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 180-182. o.

Iskola Uriban.

<Padányi Gulyás Jenő>

< > A kerületi mérnöki intézmény, mint a balatoni építkezések hatósági felügyeletének legalkalmasabb szerve.

Antal Balaton

1931 85–86.1

Testorna

kintést a gyüjtött és rendezett

<Padanyi Gulyás Jenő>

Könyvtár

<> A magyar-épitő

stilus I-II

Nagykörös 1930

Múzeumi és Könyvt. Eü. III. 220

MDK

Padányi Gulyás Jenő építészmérnök

MÉSZ 21. 1930. III.16. 11-12. sz. 108.1.

M.D.K.

Padányi Gulyás Jenő, építész

a II.sz. kongresszu téma/ Építészi kamarák és építészi érdektársulások/ albizottságának titkárok

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp.1931. 19.old

<Padányi Gulyás Jenő>

< > Újabb irányelvek a gazdaságos kórházépítés terén.

Különlenyomat a Népegészségügy 1930. évi 3. számából.

fdd.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

"Tervszerű gazdálkodást" c.cikke

Épitőip.-Épitőművészet,1931 évf.15o lap.

Padányi Gulyás Jenő építén

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 109-116.o.
Padányi Gulyás Jenő és dr. B. V.: 30.000. voltos kapcsolóház a nekesfáváros Elektromos Művei kelenföldi telepén

Padányi Gulyás Jenő építén

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 180-182. o.

Sokolai Uribau.

Budapest

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 109-116. o.

Padányi Gulyás Jenő és dr. B.V.: 30.000 [illegible]
voltos kaperolóhár a nékisfőváros
elektromos Müvei kelenföldi tell-
pén.

Padanyi Gubjás Jenő

laid okv.

Orszöszt 1931/32.

95. l

Paizsdudor vasból VII. 245.

M.D.K.

Padányi-Gulyás Jenő, építész

a Kongresszus Végrehajtóbizottságának tagja

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp.1931. 18.old.

MDK

Gulyás Jenö, ép.
Szül. Técsö, 1900-ban

Oklevél kelte: 1923
" száma: 7699

A m. kir. József Müegyetemen okl.-t, absolut.- vagy okl. honositást nyert épitészek névjegyzéke. 1873-1928-ig.
KI-KM 17.1. 1931 jan. 15.

Padányi Gulyás Jenő

Jégtörő Bpest 1936.

Összeváltás. Bp. 1935

Nincs megállás. Bp. 1938.

Száraz vám, Bp. 1931.

c. munkái indexre tétel

A fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek IV. sz. jegyzéke

Bp. 1946. Kiadja a Magyar Minisztertelnökség Sajtóosztálya.

142. Kolozsvár Reneszánsz gyámkő3563
143. Bp.Valeró laktanya 3593.
144. Kassa Dóm. Főoltár 3598
145. Gógánváraljai famennyezet részlete
146. " " " "
147. Kolozsvár Muzeum Reneszánsz ajtókere
148. " " " "
149. Kassa Dóm. Mátyás képcső 368o
15o. " " Kálvária 3682
151. Ksas " Főoltár Mária szobra
152. " " " zt.E sébet sz
153. " " " 3729.
154. " " " 3747
155. " " 3758
156. " " " 3762.
157. " " " 3766
158. " " " 3771.
159. " " " 3777
16o. " " " 3781
161. " " Mária látogatása oltár
162. " " Angyali üdvözlet 3819
163. Gelence. Szent László legenda 3922
164. Bögöz.Ref.templom 3933
165. Csikdelne rel.templom belső 3984.
166. Homoródd arác ág.ev .templo kapuja 38
167. Csikmenaság.Madonna 3958
168. Székelydálya. Ref.templom belső 3976
169. Csiksomlyó rk.templom 398o
170. Sepsiszentgyörgy. ref.templom 3995
171. Zabola ref.templom belső
172. Vác.reneszánsz korlát 4o41
173. " " cimer 4o47

Padányi Gulyás Jenő

irod

Pirovits Aladár:

Utóhangok a városépítő
művészetről és Reichl
Kálmán pályakoszorus
műveről.

ÉIÉM, 1930. 17-18. sz

Kiváló tisztelettel

elnök.

papírnemügyár r.-t. Budapest.

mdk

Padányi Gulyás Jenő

építészmérnök

Tervrajzai: Iskolai Fürdő és Poliklinika.

2. ábra
3. "

Padányi: Egészségvedelmi Épületek Ujabb Typusai.
Bp. 1928.

8. L

mdk.

Padányi Gulyás Jenő építészmérnök

Stefánia Intézet Homlokzat és
Alaprajz.

Padányi Gy. J. Egyszigvedelmi Épületek Gyakb
Typusai Bp. 1928.

10. l

Dear Sir,

I am writing to you to inquire about the possibility of
obtaining a position in your company.

I graduated from the University of Warsaw in 1998
with a degree in Economics.

Yours faithfully,

Jan Kowalski

mdk.

Padányi Gulyás Jenő építészmérnök

Terv rajzai: Anyaotthon
TBC is Venerea is Gondozó

Padányi Gy. J. Egészségvédelmi Épületek
Újabb Typusai. Bp. 1928
12, 13. L.

mdk

Padányi Gulyás Jenő épitész mér. nök

Terv rajza: Vidéki Gondozó Telep
látképe.

Padányi Gulyás J. Egészségvédelmi Épületek
Ujabb Typusál Bp. 1928.

15. l.

Dr. Oswald Spengler, Schriftsteller

Herrn Professor Dr. Theodor Lessing

Hannover

Goethestraße 3, Hochhaus am Opernplatz

Tel. 16 58

Hannover, den 31. Juli 1924

melk

Padányi Gulyás Jenő építészmérnök

A Szikszói Egészségvédelmi Intézet
terveit készítette:

| Gonarzó kórház | 9. ábra

Padányi Gy. J. Egészségvédelmi Épületek Gyáb
Typusai Bp. 1928 16, 17. l

Padányi Gulyás Jenő

Rom. kath. elemi iskola
Uriban.

Fenti terverte, repr.

Váljubal

1929. 607-VII. l.

MDK

Padányi Gulyás Jenő építész

Nyaraló terve a Nemzeti Szalón "Balatoni kiállitásán" szerepelt és egy hétig ki volt állitva a Magy. Mérnök- és Épitész-Egyletben.

Cikk: A Balatoni Szövetség nyaraló tervei.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1928.máj.1. 67-68. lap

Copyright Cultura Com Ofícios

Padanyi Gulyás Jenő

(Balatoni villa terv
(Böhler - Kisztéma
szerint) Repr

MAGYAR. EPITOMUVESZET

1928. 5-6. sz. 26 l.

VASÁRNAP **3** Kat. Jézus sz. neve Prot. Benjamin	
HÉTFŐ **4** Kat. Titusz pk. Prot. Leona	☾ Utolsó negyed 15. ó. 22 p.
KEDD **5** Kat. Teleszfor p. Prot. Simon	
SZERDA **6**	

~~György~~ Denes

Budapest Gulyás Jenő

unics
cid
2

Schuler Dezsőd: Budapest szekesfovaros 1927. évi kislakásépítkezése.

MAGYAR EPITOMUVESZET

1928. 3-4, 12, 13 l

Kolozsvári uti
csoport
mivszak: rajzokkal

VASÁRNAP **25** Kat. Jakab, aps. Prot. Jakab	
HÉTFŐ **26** Kat. Anna asszony Prot Anna	
KEDD **27** Kat. Pantaleon Prot. Olga	
SZERDA **28**	

Padányi Gulyás Jenő MDK

épitész

Schuler Dezső: Budapest székesfőváros 1927. évi kislakásépitkezése. ~~1928.xx.3.xxx~~
Magyar Épitőművészet 1928. 3. sz. 12-13.o.

Padányi Gulyás Jenő.

A Nemzeti Szalon 1924 óta a 3.-ik balatoni tárlatát rendezi, melyen balatoni villa-tervei szerepelnek.

Pesti Hirlap, 1928. ápr. 1.

Padányi Gulyás Jenő.

A Balatoni Társaság kiállításán, a Nemzeti Szalonban, balatoni nyaralók terveivel szerepel.

Magyarság, 1928. ápr. 1.

MDK

Padányi Gulyás Jenö, épitész

"Ref. templom" Kép és alapr. 64.1.

Homoródalmási Gothárd Zsigmond: Községi középületek épitése Erdélyben.

Épitészet. 1942. 2. füzet. 63-66.1.

MDK

P.Gulyás Jenő építész

Egyleti közlemények. MMÉEKözl 1929. IV.14. 103 l.

MDK

Padányi Gulyás Jenö,

Erdély és Bizánc c. cikkében rámutat Erdély semmihez nem hasonlitható épitészetére, mely nem csak a székelyek stilusát emeli ki, de nem vonhatja magát ki a szászok épitészete sem, sem a románoké a környezet, a levegö Taine-i értelemben vett hatása alól.

Padányi Gulyás Jenö: Erdély és Bizánc.
Magyar Szemle. 1929. V.k.1.sz. 64-68.old.

Padányi Gulyás Jenő

PADÁNYI GULYÁS JENŐ:
Kós Károly linoleummetszetei . . 168

Erdélyi Helikon
1930. I. kötet

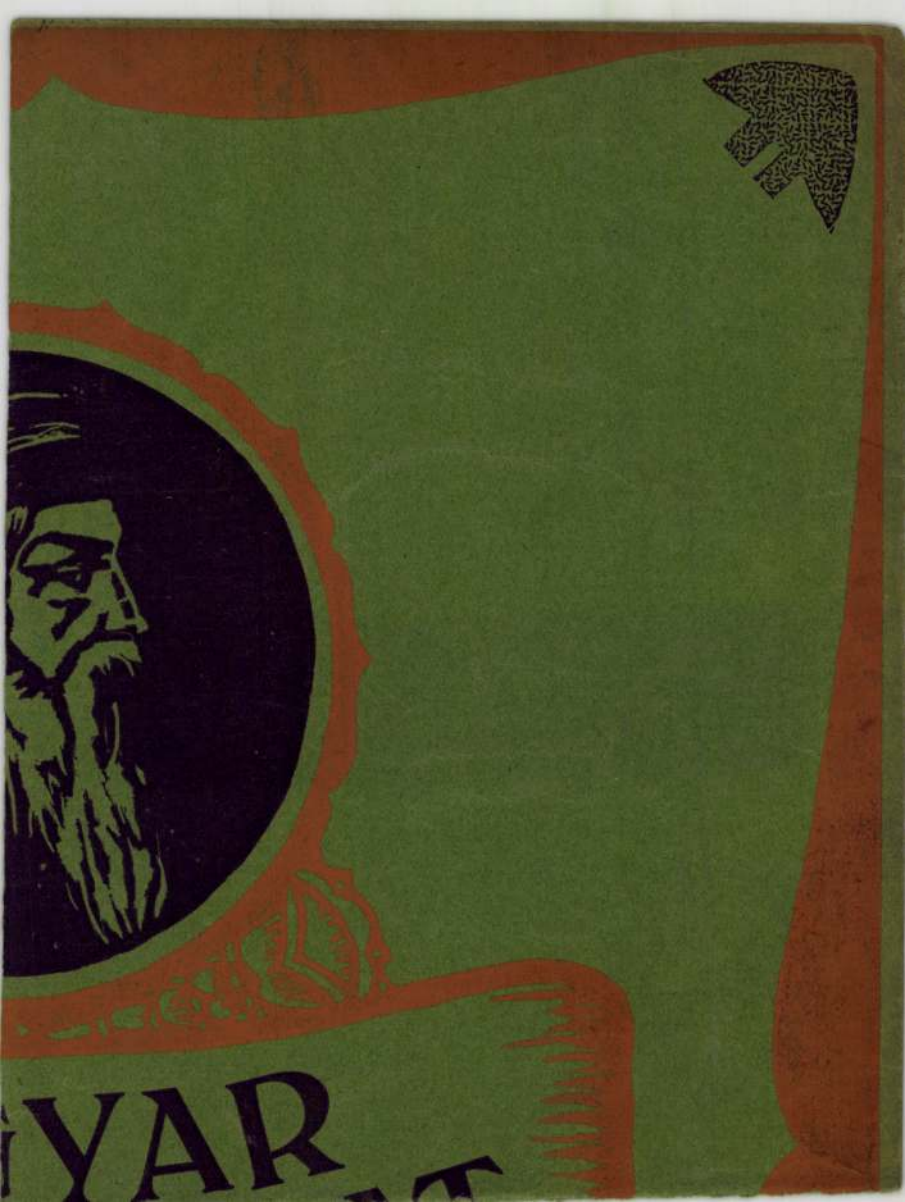
YAR

Padányi Gyulagás Jenő

Cikke lásd

a Vállalkozók Lapja

1930. jan. 19.

számában

Kiváló tisztelettel

elnök.

papírnemügyár r.-t. Budapest.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Pirovits Aladár: Utóhangok a városépitő müvészet
ről és Reichl Kálmán pálmakoszorus müvéről.
/Késői válaszom padányi Gulyás Jenő és Borsos
József kartársaimnak./

Épitő Ipar - Epitő Müvészet 1930. 17-18.sz.

K

Mincs Cédé

~~Borsos József~~ épitész
Padányi Gulyás Jenő
Reichl Kálmán
Warga László

Pirovits Aladár: Utóhangok a városépítő művészetről és Reichl Kálmán pályakosszorus művéről.
(Késői válaszom padányi Gulyás Jenő és Borsos József kartársaimnak. Építő Ipar – Építő Művészet 1930. 17-18-4.

Padányi Gulyás Jenő

Padányi Gulyás Jenő: A háboru előtti évek épitőművészetének tanulságai. /Kny. Magyar Mérnök-és Épitész-Egylet Közlönye./ 8 o, 10 K, 32 L, Budapest, 1927.

Padányi Gulyás Jenő: A magyar épitástilus. /Kny. Nagykörösi Arany János-Társaság Évkönyvei./ 8 o, 0 K, 14 L, Nagykörös, 1929.

65./

Némethy La
dapestvári
Esztergom,
Némethy La
pesti főte
Némethy La
109 L, Bud
Némethy La
lapitásátó
Némethy La
/Kny. Nyit
0 K, 15 L,
Nienda, Got
über Miche
Milton sei
diktirend.
Ney Béla:
tása. 2 o,
Nitsch Árp

Gulyás Jenő (Padányi) — építén

Tér és Forma, 1929.

II. évf. 99.-102. l. – B. E.: Az unitárius missió-ház Kápolnája.

Padányi Gulyás Jenő építén

Tér és Forma, 1929

II. évf. 99-102.

B. E.: Az unitárius mosató-ház kárszámája.

Padányi Gulyás Jenő

uród

Városfejlesztés a magyar formanyelv építészetünkben. Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. 1929. 9-10. sz.

eseteit kivéve, a Kamara tagjai legalább
rozatképtelenség esetén harminc napon
elenlevők számára való tekintet nélkül

atképtelensége állapíttatnék meg, ebben
Közlöny november hó 19-i számában
november hó 24. napjára, a fent meg-
sszehívni.

*

elmében: „Önálló indítványokat a köz-
napirendre vannak tűzve."
önálló indítványokat, amelyek elkésve
etők nem voltak, a közgyűlés a választ-
áskörében való elintézés, vagy a szük-
agy külön összehívandó rendkívüli köz-

ra Választmányának 1929. évi október

Dr. Kossalka János s. k.,
elnök.

án volt közölve. ² Előterjesztés a 3750/1929. sz. korábbi
erjesztés a 3750/1929. sz. korábbi meghívóhoz volt csa-

MDK

Padányi Guláys Jenő

Vámos Ferenc: A magyar formanyelv építészetünkben.
MMÉKözl. 1929. márc. 3. 53.l.

M.D.K.

Padányi Gulyás Ferenc, építész

aktívan résztvett (a Prot. Szle, 1928; 559.o.) Új építőművészet felé c. cikkével, abban a hosszú és nagy hullámokat vetett vitában, melyet a magyaros építő stílus kérdése felett Bierbauer Virgil előadása, s az azt követő támadások váltottak ki.

Vámos Ferenc: A magyar formanyelv építészetünkben

A Magyar Mérnök - és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1929. 63. old. 53. old.

Padányi Gulyás Jenő MDK

épitész tervezte az unitárius missióház kápolnáját

Tér és Forma 1929.II.3.sz. 99-102.o.

Padányi Gulyás Jenő MDK

Az unitárius missióház kápolnája, repr.

Tér és Forma 1929.II.3.sz. 99-102.o.

MDK

Padányi Gulyás Jenő építészmérnök

Alapkőletétel a Lónyay-utcában az uj ref.gimn. építésének alkalmából.A remeknek igérkező alkotás egyik tervezője Padányi Gulyás Jenő.

Cikk: Ünnepélyesen elhelyezték az uj Lónyay-utcai gimnázium alapkövét.

Esti Kurir 1941.máj. 30. 6.old.

Padányi Gulyás Jenő

tervezte a III. ker. Bécsi
úti elemi iskola
emeletráépítését

Halászközép 1941
94, 95. l.
96. l.
Keppel

(a

VII. 22.

Dex Ferenc.

Esztergom – Budapest

éjvisita.

Egész napi rendelkezésre állott Budapesten és az utolsó vonattal ment haza.

(MOB)

Vasúti menetjegyek

II. o. oda és vissza 7.80

1 napi díj 20.–

P 27.80

Pellérdi

Balatonszárszó – Budapest

130 km gyors v. II. o. 1/1 díj

P 13.20

MDK

Padányi Gulyás Jenő építészmérnök

Halász közép 1941. 95 l.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Építészet a Magyar Mérnök- és Építészegylet szemléje cimmel uj magyar lap jelent meg, Padányi Gulyás Jenő szerkesztésében .
A füzet beköszöntő cikkét, "Építés-viharban" Padányi Gulyás Jenő irta.

Szépmüvészet 1941. 181.l.

(Padányi Gulyás Jenő)

könyve

() A népépítészet
jelentősége.
Bp. 1941

HELYSÉG: Gyöt

VÁRMEGYE: Bereg m.

ŐRZÉSI HELYISÉG: Ref. T.

TULAJDONOS:

SZAKCSOPORT: Ötvösség

KOR: 900-s évekből

MÉRET: 7 cm. m.

ALCSOPORT:

SZÁRMAZÁSI HELY:

MESTER:

SZEMÉLYI VONATKOZ

EGYÉB ADAT:

TÁRGY: Kehely.

MILYEN KÉP VAN RÓLA?

Padányi Gulyás Jenő

irod
2

MMÉBKözl

1941. 9-10. sz.
(Tagtársaink és olvasóink figyelmébe!)

az Egitérnet c.
folyóirat megindulásáról

Padányi Gulyás István

Lad
3

MMÉE Közl.

1941. 219–222. l.

(Az „Építészet" saját visszhangja:)

HELYSÉG
Kishégány.

VÁRMEGYE
Bereg.

ŐRZÉSI HELYISÉG
ref. t.

TULAJDONOS

SZAKCSOPORT
Ötvösség.

KOR
1907.

MÉRET
36 cm. m.

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY
-

MESTER
J. K.

SZEMÉLYI VONATKO
Kovács B
halálg. ...

EGYÉB ADAT
Amerik

TÁRGY
Kehely.

MILYEN KÉP VAN RÓLA?

Padányi Gulyás Jenő

irod
z

Értekezések, beszámolók
a műszaki és gazdaság-
tudományok köréből.

1941. IV. f. 20. l. – 21. l.

HELYSÉG

Budapest.

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

Szobrok.

ALCSOPORT

KOR

1904.

SZÁRMAZÁSI HELY

ŐRZÉSI HELYISÉG

Gellérthegy.

TULAJDONOS

MÉRET

MESTER

szobrász:

építész:

SZEMÉLYI VONATKO

Szt. Gellért

TÁRGY

Szt. Gellért.

EGYÉB ADAT

MILYEN KÉP VAN RÓLA?

MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPITÉSZ-EGYLET

Budapest, IV., Reáltanoda-u. 13-15. Telefon: 185-330.

MEGHÍVÓ

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET MŰ- ÉS KÖZÉPÍTÉSI SZAKOSZTÁLYAI

1941. évi január hó 20-án, hétfőn d. u. ½7 órakor a székház előadótermében ülést tartanak, melynek tárgya:

Vitaest az építkezési anyaggazdálkodás tárgyában.

A vitát bevezeti **Padányi Gulyás Jenő** okl. építészmérnök, országgy. képviselő. **Az építésgazdálkodás módjai. Krompecher László** építészmérnök előadása. Hozzászólások.

(6 órakor a működőbizottság ülést tart. Előadás után szakosztályi vacsora.)

Vendégeket szívesen látunk.

A szakosztályok elnöksége.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak — úrnőnek

Műemlékek Országos Bizottsága

BUDAPEST

IX. Rákos u. 11.

Mérnökök Nyomdája 6739.

< Padányi Gulyás Jenő >

Cikke

< > Az iparművészet és az iparművészek ügye.

MMÉEKözl

1941. 11–12. sz.

a. mű és Középitési szakosztályok 1941. febr. 10-iki ülésén tartott előadás

Padányi Gulyás István

Könyve

A népi építészet
jelentősége. 1942

Padányi Gulyás Jenő

az Ipari Anyaggazdálkodási Tanács tagjává kinevezték

MMÉE Közl.
1942. 128. l

1481

Megjegyzés

Egalizáiás kelte

Elszámolás száma

Költség

egyéb

befuva-rozás

f

P

f

na kg

Padányi Gulyás Jenő

a Budapesti Mérnöki
Kamara alelnökké
választotta

MMÉEKözl
1942. 184. l.-

és írószerkereskedés hírlapiroda, könyvnyomda, könyvkötészet

KÁRÁSZ-UTCA 5.

raktára. Előnyös bevásárlási forrás

Telefon: 24—52. Postatakarékpénztári csekkszámla szám: 26761.

T.

Európa hírlapterjesztő

Budapest

V Viscyrádi u 36

Padányi Gulyás Zenó

OTI Dob u. 10. sz.
bérházának terep.
dijazva

MMELKözl.

1942. 5 6. l.

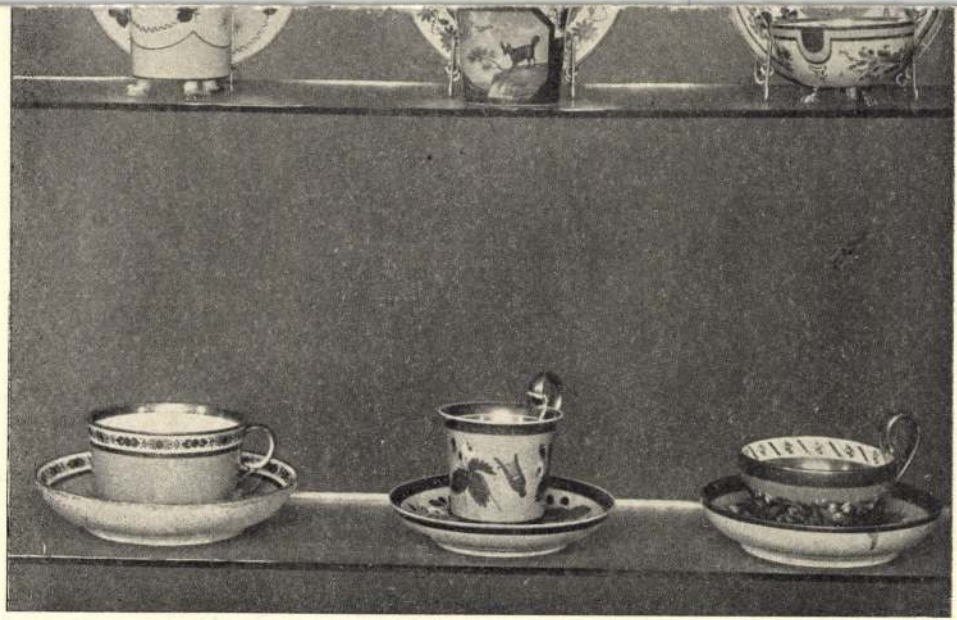

839	821	827
837	833	835
828	831	825

(Padányi Gulyás Jenő)

Könyvei-

1) A háború előtti évek építőművészetének tanulságai. Kny. MMÉE Közl. 8-r, 10 kép 32 l. Bp. 1927

Gent (1711)

2) A magyar építőstílus. Kny. Magyarországi Arany János Társaság évkönyvei. 8-r 14 l. Magyaróvár 1919

3) Ungarische Baukunst. Kny. Ungar. 8-r, 8 kép, 8 l. Bp. 1942

Gent (1712, 1713)

Folyó sz.

Tárgy

Folyó mtr.

méretek				Egyes ár		Egyes össz.		Munkák össz.	
Négysz. mtr.		Köb-mtr.		kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.

R. sz. 149B. Rigler J. E. r.-t. Budapest

MDK

Padányi Gulyás Jenő müépitész

Székelyföldi Művészeti Év Müsora. Bp. 1943. 13.l.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

Az 1943 október 31-én felavatott uj budapesti gimnázium falába bevésett szövegből:
"Padányi Gulyás Jenő és Tóth Imre okl. épitészmérnökök terve szerint."

Dr.Stollár Béla: "Mi pedig a békességnek épitettünk..."

Református Élet Bp.1943.nov.6. 3.old.

Padányi-Gulyás Jenő, építész M.D.K.

terve a hat egyenként 2500 p-ős díj egyikét nyerte el a belső Ferencváros rendezésére kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1943. LXIV. évf.

jul. 1. sz. 6. old.

Padányi Gulyás Jenő M.D.K.

építész

terve a három egyenlő díj egyikét nyerte el az OTI Dob. u. 10. sz. bérlőszcsoportjának egyszerű terv pályázatán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.

máj. 7. sz. 5. old.

M.D.K.

Padányi Gulyás Jenő, építész

református licenciátor modelljével szerepel az Ősi vásáron

Véllalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.

ort. 8. sz. 4. old.

Padányi Gulyás Jenő

Irod

Tér és Forma

1942. 6. l.

(„Építészet.")

Sz...ő:

Szinnyei József, id. könyvtára

IX. 68.

Padonyi Gulyás Jenő

vöd

Szépmüvèszet

1942. 21. C.

313 ДЕПОЗИТАРИЙ

Padányi Gulyás Jenő

Szépművészet

1942. 15. l.

MDK

Padányi Gulyás Jenő épitész

A Lonyay-utcai ref.gimnázium terve, közös munka Tóth Imre épitésszel.
1940-ben lerakták az alapokat.Az épitkezés 1941 márciusában indult meg.
Az internátust csak 1943 őszén fogják megnyitni.

Stollár Béla: Épül az uj budapesti ref.gimn.

Pesti Hirlap 1942. ápr. 22. 5.old.

MDK

Padányi Gulyás Jenő épitész

A Lónyay-utcai ref.gimnázium . Közös alk.Tóth Imre ép. és Wanner Henrik mérnők.

Cikk: Látványosság lesz a karácsonyra megnyiló uj ref.gimnázium.

Pest 1942.okt.17. 5.old.

MDK

Padányi Gulyás Jenő

A budapesti református egyházmegye főgimnáziuma épitkezése. Tervezők: Padányi Gulyás Jenő és Tóth Imre.

M.Gy.: Nyolcszáz diák vára épül a Lónyai-utcában.

Református Élet Bp. 1941.okt.4. 3.old.

Padányi Gulyás Jenő

írok

Magyar Építőművészet
1943. 45. l. (Magyar és
... magyar.)

Nyugaton Szent Mihály, Olaszországban a
mennybéli lovagrend vezére, a földi lovagok
István személyének háttérbeszorulásával a
a Szent László tölti be ezt a helyet. Lajos
ra, Szent László sírjához, tehát nem egy-
és szerepvállalás, nemcsak politikai okosság,
nemzetközi lovagság nemzeteken felül álló
kban jól megfigyelhető a folyamat, mely a
királyokat, legfőkép Szent Lászlót állítja a

ndet alapít, de Nagy Lajos korában lépés-
ete. Ereklyéinél nemcsak csodálatos dolgok
ből is indulnak zarándoklatok, jönnek peres-
kiszáll a sírból, hogy székely vitézei élén
n belül a Kolozsvári testvérek kétízben is
gasabb alakját, és ereklyéit őrző székes-
. A kor két legjelentősebb miniált kódexé-
dárium festője olyan részleteket is ismer
sem krónikák nem tartottak fenn korunkig.
miniátor itt is a szövegen túlmenően fog-
ajos pénzeinek hátlapjára is Szent László
Szent János ábrázolást és évszázadokra

MDK

Kotsmpay Anior, Padányi Gulyás Jenö, Tóth Imre
építész-ek

a belső Ferencváros rendezésének ezzel terpályázatán a Közmunkatanács 2500 P.-ös díját nyertét közösen.

Magyar Epitőművészet. 1943. 17o.l.

MDK

Korompay Anicr, Padányi Gulyás Jenö, és Tóth Imre építész-ek.

Farczádi Lázár Jenö: Belsö-Ferencváros tervpályázata. Magyar Epitömüvészet. 1943. aug.sz. helyszinrajzzal

MDK

Korompay Amlor, Padányi Gulyás Jenö, Tóth Imre

építész -ek

a belső Ferencváros rendezésére kiirt tervpályázaton közös tervükkel a III. helyen lettek dijazva.

MMÉKözl. 1943. 111.1.

Padányi Gulyás István

az Ipari Anyaggazdálkodási Tanács tagjává kinevezték

MMÉT Közl
1943. 152. l.

Padányi Gulyás Jenő

az Orsz. Közokt. Tanács
iparoktatási osztálya-
nak tagjává kine-
vezték

MMÉEKözl
1943. III. C

Padányi Gulyás Jenő

Szód

Z

B.V. dr.: Újabb írások az építészetől.

Tér és Forma

1943. 52. l.

beim ~~Stadthaus~~ Rat und beim Thurzópalast in
es, welche gleich Tölcsvár insgesammt hervor-
und Kunstgeschichte sind. So werden die
massivs. Von dem Staahlband des ungarische
s ist aber nicht das einzige Beispiel,
l, wie wir schon sahen und noch zu sehen
nengiebel hat auch die im XVII. Jahrhundert
leiche Gliederung weist auch die Attika
rchenburg von Prázsmér /Tartlau/ im Komita-
ung zwischen oberungarischen und siebenbür-
spiel von neuen bezeugend.
n Gottesdienst bestimmten Bauten gehören
rchenburgen zu den eigenartigsten Schöp-
Überwiegenden Teile sind sie im XV. und
er Anzahl kommen sie im Auslande nirgends
h, im Aufbau und in ihrer ganzen Erschei-

azon időben egyik oldalon férfiak, másik oldalon nők is használhatják. A zuhanyfülkék vetkőzőfülkékkel vannak kapcsolatban.

A felnőttek várakozóhelységeiknek elhagyásával ez a terv egyben a három rendelőhelyiséges egészségháznak tipusát is képezi.

Az épitészi kiképzést a mindenekfeletti egyszerüség és takarékosság jellemzi, nincsen ezeken az apró házakon semmi, ami csak „diszitésül" szolgálna, aminek ne volna meg a maga gyakorlati rendeltetése. És mégis sajátos báj veszi körül e kis épitményeket, épitészetileg kedvessé és meg nyerővé teszi azokat, éppazért, mert a tervező nagy szeretetet és odaadást fektetett ezekbe a maguk természeténél fogva annyira igénytelen épületekbe. Önkénytelenül is a rotterdami mesternek, Oudnak bájos alkotása a Mathenesse-telep jut eszünkbe, ahol ugyancsak ilyen igénytelen eszközökkel teremtett az épitész megkapó műveket.

„A"

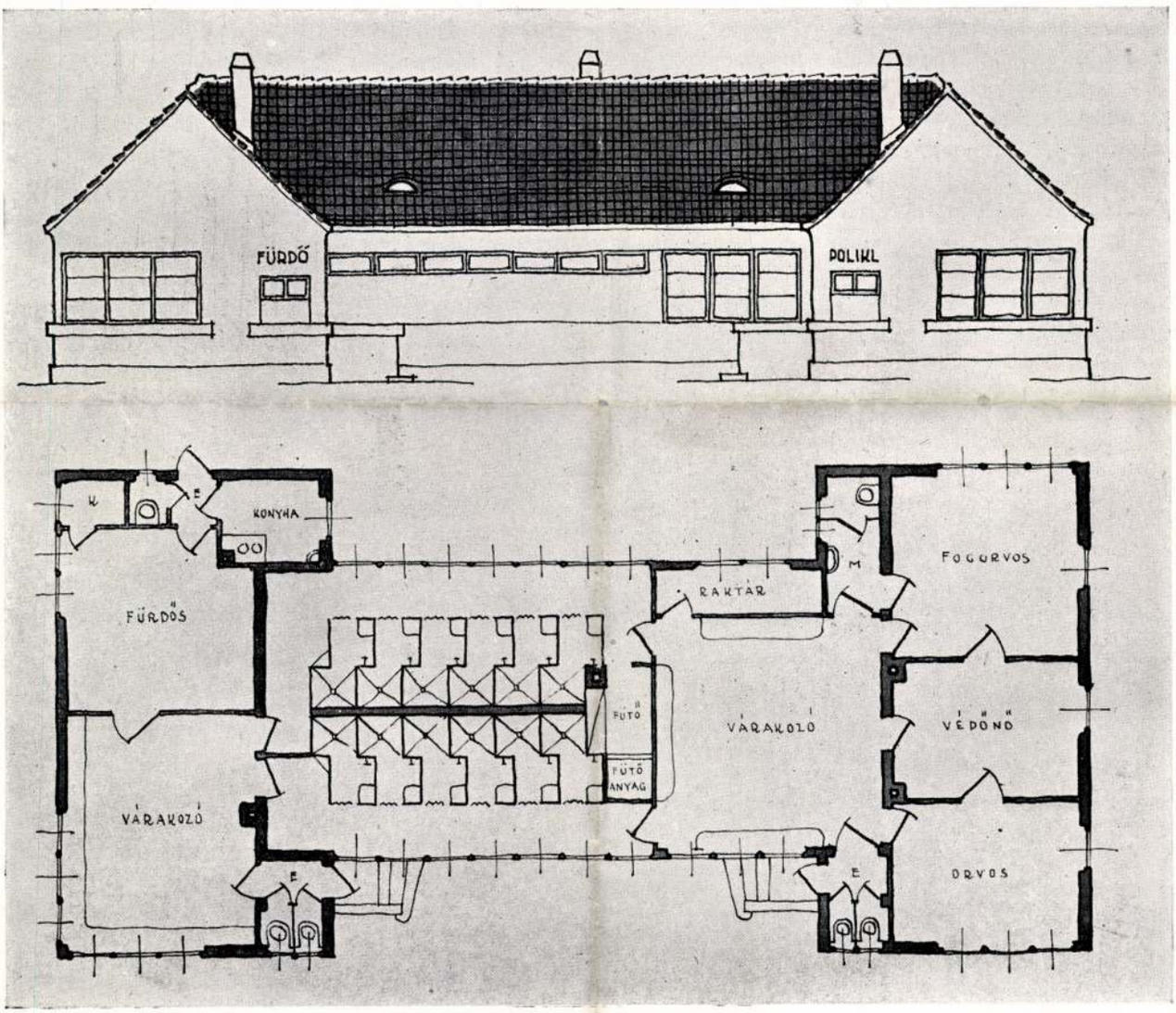

A KALOCSAI FÜRDŐ ÉS POLIKLINIKA. TERVEZTE: PADÁNYI GULYÁS JENŐ

MOGYORÓD KÖZSÉG EGÉSZSÉGHÁZA. KALOCSAI FÜRDŐ ÉS POLIKLINIKA.

Annak a nagyfontosságu népegészségügyi akciónak, mely céljául a gödöllői járásnak mintajárássá való fejlesztését tüzte ki céljául, egyik kezdeményező lépése a Mogyoródon létesitett s a községnek folyó évi junius 10-én átadott Egészségház. Az épület, melyet Padányi Gulyás Jenő épitészmérnök tervei szerint a m. kir. Népjóléti és Munkaügyi Miniszterium épittetett, az ország legkisebb közegészségügyi épülete, illetve intézete. Három fő helyiségből áll: egy előtérből nyiló várakozószoba, ehhez jobbra és balra csatlakozó iskolai fürdő, illetve poliklinika helység. A fürdő 5 vetkőzőpaddal ellátott zuhanyfülkéből áll, melynek melegviz szolgáltatása egyetlen megfelelően mértezett fürdőkályhából, az azon elhelyezett keverő csapteleppel történik. A váróhelységből kis raktárhyelség, illetve padlásfeljáró nyilik, az előtérből pedig egy W. C. Az épület Böhler acélvázas-rendszer szerint épült, beton alapokon, alápincézés nélkül. A speciális falaktól eltekintve semmiféle szurogátum vagy különleges épitési anyag nem nyert alkalmazást, normális fedélszék, kettős korona cserépfedés, hajópadló, illetve a fürdőszoba előtérben és W. C.-ben pirosra szinezett cementsimitás, a fürdőszoba válaszfalai vasbetonból készültek. Az ablakok Teschauer-rendszerüek, s az épület felszerelését egy a padlástérben elhelyezett 2 köbméteres viztartály egésziti ki. Az épület költségei a szerény méreteknek megfelően meglehetősen alacsonyak maradtak s igy remény van rá, hogy dr. Scholtz Kornél államtitkár által koncipiált és dr. Johan Béla egyetemi rk. tanár közreműködésével megindult akció nyomán a nagy közegészségügyi intézetek mellett, csakhamar egész sora fog emelkedni a profilaxist célzó eme szerény, de fontos intézeteknek.

A kalocsai fürdő és poliklinika ugyanezen programmnak egyik nagyobb typusa. Az épület jobb oldalán elhelyezett poliklinika itt már három helységből áll, s az épület bal oldalán a fürdős lakásával kapcsolatos külön várószobák lehetővé teszik, hogy a fürdőt a poliklinika forgalmának zavarása nélkül, tehát az iskolás gyermekektől függetlenül, felnőttek is, még pedig egy-

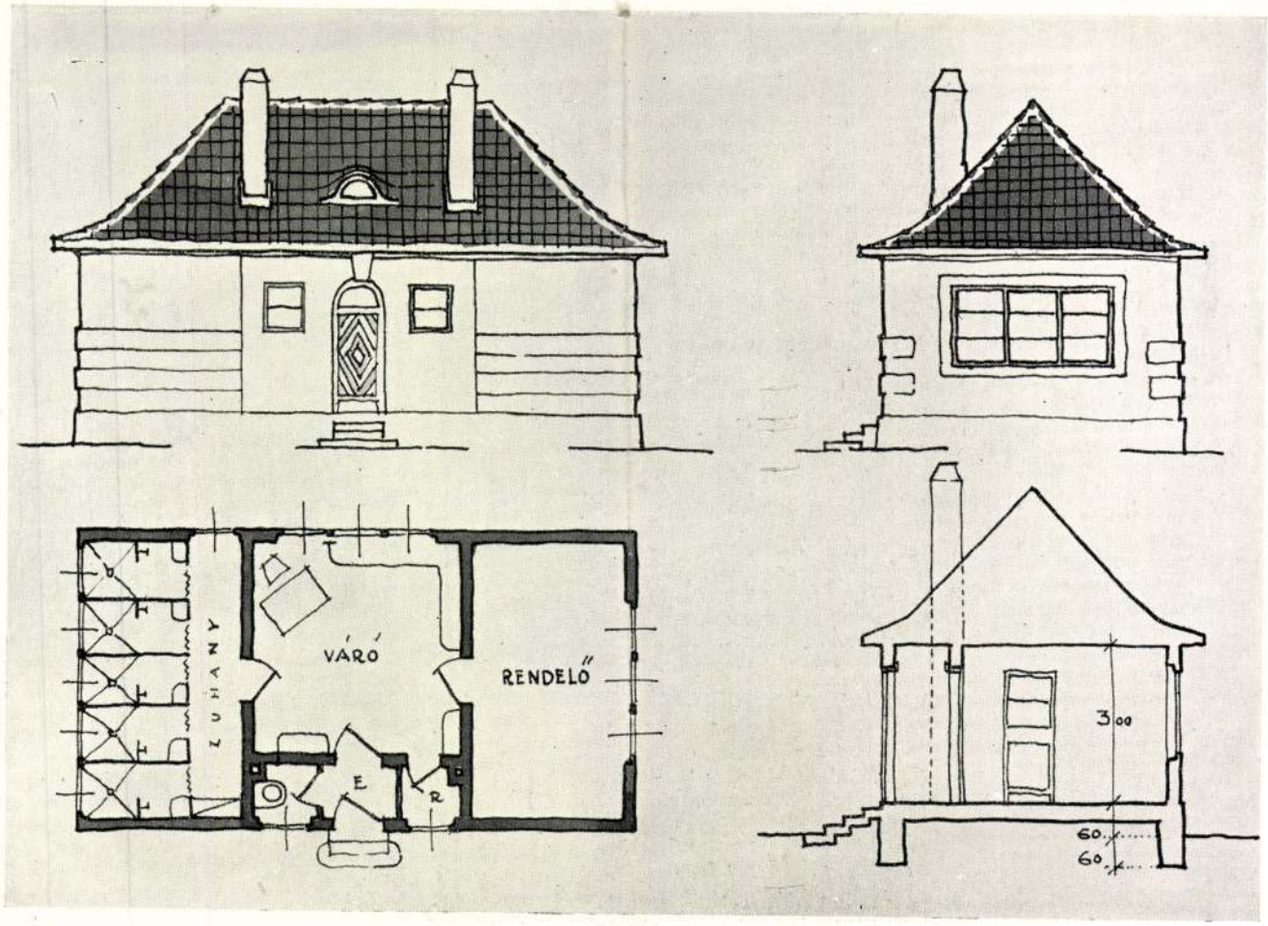

A MOGYORÓDI EGÉSZSÉGHÁZ. TERVEZTE: PADÁNYI GULYÁS JENŐ

Tér és Forma 1928. I. köt. 4/12.

Padányi Gyula János

előadása a József-műegyetem Mérnöki Továbbképző Intézetében

Szemelvények az építőművészet történetéből (2 óra)

MMÉEK közl.

1944. 72. 8

dapesti.

ÉG

rog M. Lipót

estmény.

N RÓLA?

SZAKCSOPORT

Festmények

KOR

MÉRET

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

Courbet.

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB ADAT

< Padányi Gyula Jenő >

cikke

< > Pillantás a jövőbe. A MMÉE évi rendes közgyűlésén 1944. április 14-én előadta:

MMÉE Közl.

1944. 10. szám

HELYSÉG

Gyűrűlökhely

VÁRMEGYE

Szepes

ŐRZÉSI HELYISÉG

Minorita templom

TULAJDONOS

SZAKCSOPORT

Ötvösség (?)

KOR

1769

MÉRET

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI H

MESTER

SZEMÉLYI VO

EGYÉB ADAT

TÁRGY

Ermutató

LEÍRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DÍSZÍTÉS, FELIRAT, JELZÉS):

M.D.K.

Padányi Gulyás Jenő, építész

88
94

Nagy-Budapest tervének vitájában rámutat arra, hogy a pesthörnyéki települések kialakultnak tekinthetők, tehát akadémikus-jellegű azról vitatkozni, hogy a lakósság kivonulása előnyös-e, vagy hátrányos, hanem meg kell keresni a közigazgatási szabályozásnak helyes módozatait.

Bene Lajos: Nagy-Budapest tervének kialakulása. Városi Szemle, 31.évf. 1945. 2.sz. 88.és 94.old.

MDK

Padányi-Gulyás Jenő

A háborus bünösök listáján.

Magyar Nemzet 1945.máj.4.

MDK

Padányi Gulyás, 19oo--

Mondja marha, miért oly bus? Ujra itt a jó pontyhus

1885-196o. M. plakáttört. kiáll. Műcs. 196o.

MDK

Padányi Gulyás /1900-/

Mondja marha, miért oly bús? Ujra itt a jó pontyhús, 1923-24., 124x94 MH

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás.1960. Műcsarnok. Kat. 34.l.

Padányi Gulyás MDK

Mondja marha, miért oly bus?
(Ujra itt a jó pontyhus,) 1923-24

Mert olcsóbb a pontyhus, mint a bus

(Lapé)
75 jun. 19

Mücsarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.

Padányi Gulyás /1900- /

"Mondja marha, miért oly bus?
Ujra itt a jó pontyhus" 1923-24,

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás. Bp. 1960.
34.l.

MDK

Gulyás Jenő - Losonczy

A Kir.József Müegyetem Építész Hallgatóinak Kiáll.

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Mücs. 1960.

Gulyás Jenő

MDK

Egy nap a kulturáért, Adjatok!, 1921

A Kir.József Müegyetem Épitész Hallgatóinak Kiállitása
1921

Mücsarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.

MDK

Gulyás Jenő

és Losonczy :

"A Kir.József Müegyetem Épitész Hallgatóinak Kiállitása" 1921.

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás. BP. 1960.

23.1.

MDK

Gulyás Jenő

Egy nap a kulturáért. Adjatok!

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Műcs. 1960.

Gulyás Jenő

"Egy nap a kulturáért. Adjatok!"

1921

Magyar Plakát-Történeti Kiállitás. [illegible]P. 1960.

23.1.

M. D. U

PADÁNYI GULYÁS Jenő építész

Átalaritást végez a Revickky u. 4. sz. alatti gr. Wenckheim Frigyes-féle palotán 1934.

Érült 1889, építész: Dániel György Hatalkay Árpád A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 159. l.

Padányi Gulyás János [építész:] MDk

A Reviczky u. 4. sz. gr. Wenckheim Frigyes-féle palotáin (ép.: 1889.) 1934-ben átalakítást végez.

Hatolkay Árpád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története 153-161

Műemlékvédelem, V. kv. 1960. 3. sz.

Padányi - Gulyás Jenő

A debreceni bank épületét tervezte
/Vörös Hadsereg útja 45–47./

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen.

Padányi Gulyás Jenő építén

tervezte Debrecenben a Vörös Hadsereg útján lévő banképületet

A kézzőművészetek Debrecenben

1961

47 oldal

Padányi Gulyás Jenő

Mielőtt megjelenik Népi építészet és az európai agrárcivilizáció című cikke (Tér és Forma, 1943. 3. szám) levelet ír az Építészet című lap szerkesztőjének, Padányi-Gulyás Jenő-nek ~~..., melyben hitet tesz az új építészet mellett~~ (aki és köre, a nacionalizmus egyre inkább-jobbra tolódó mentalitásával, a népi építészetből megújuló, valamiféle „nemzeti" építészetet akarja szembeállítani a „kozmopolita" stb. modern építészettel), melyben hitet tesz az új építészet mellett.

Major M.: Az építészet igézetében.
Granasztói Pál könyve.
Új Irás VII. évf. 1. s. 1967. jan., 116. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Padányi .....

nevét említi

Vámos Ferenc könyvismertetése /Beke László - Varga Zsuzsa: Kozma Lajos/ - Művtört.Írt.1970.3.sz. 241-244. l.

244. l.

Padányi Gulyás (Jenő)

szerint Lajta Béla Vas utcai iskolájának dekorativ elemei túlnyomórészt Kozma Lajostól származnak

Bekke László – Varga Zsuzsa: Kozma Lajos (1884-1948) Kézirat, 16. l.

Padányi Gulyás Jenő"

a magyar népi építészet indítója és
lelkes híve.

Mesényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

891

PADÁNYI G.J.

ÉPITÉSZ.

JELEN VOLT WALTER GROPIUS ELŐADÁSÁN A MAGYAR MÉRNÖK ÉS ÉPITÉSZ EGYLET BUDAPESTI SZÉKHÁZÁBAN, 1934. FEBR. 5-ÉN.

BODRI FERENC: GROPIUS PESTI FÉNYKÉPE.

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZET, 1970/1. 54. LAP

Padányi Gulyás Jenő

aláírása is szerepel annak a fényképnek a hátlapján, mely Walter Gropius budapesti előadása alkalmából, 1934. febr.5-én készült.

Bodri Ferenc: Gropius pesti fényképe. Magyar Épitőművészet, 1970.1.sz. 54. l.

Padányi Gy. Jenő
épített

1933-ban tervezte Meskolczy László
a bajai Kósi Emlékművet Padányi
Gy. Jenővel és Meskolczy Ferenccel.

Bogsányi Ervin: Ők is Bácskából indultak.
Művészet, 1975. június - 41. oldal.

Építészet - világi

Egészséghéz - Magyaród -
Padányi Gulyás Jenő

Tér és Forma, 1928

I. évf. 147-148.

„A": Magyaród körtéj egészséghára-
kalocsai fürdő és poliklinika.

Építészet - világi

Iskola (Uri)

Terv.: Padányi Gulyás Jenő

Kivitel: Kiss József (Monor)

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 180-182.o.

Iskola Uriban.

Padányi Gulyás Jenő építén

Tér és Forma, 1928

I. évf. 220-222.

Komor Fáros: A lemmeti hinhár kábvária utca.

Gulyás Jenő építész

(Padányi)

Tér és Forma, 1928

I. évf. 45-47.

Padányi Gulyás Jenő: Az építészet helyzete a kislakásépítő mozgalom után.

Padányi Gulyás Jenő építész

Tér és Forma, 1928

I. évf. 45-47.

Padányi Gulyás Jenő: Az építészet szerepe a kislakásépítő mozgalomban.

Gulyás Jenő (Padányi) — építén

Tér és Forma, 1928

I. évf. 147-148

„A.": Mon.oród köztéj egészségháza-kalocsai fürdő és polikliniká.

Padányi Gulyás Jenő építén

Tér és Forma, 1928

I. évf: 147-148.

„A": Monoród körtéj egészségháza-
-kalocsai fürdő és poliklinika

Építészet - világi

fürdő és poliklinika - Kalocsa

Padányi Gulyás Jenő

Tér és Forma, 1928

I. évf. 147-148.

„A": Mocsonód körtéj egészségháza-
- kalocsai fürdő és poliklinika.

Padanyi Gulyás Jenő

erőd

Tér és Forma

1928. I. évf. 5 sz. 181 l.

(Vargics Imréné

hazá Szentendrén)

Villamosság-, Gáz-, Vizvezeték
a ma és holnap követelménye

Állandó kiállitás!
(minden üzemben)

Megnyitás: 1928. október 15

29—30. szám. LXI. kötet. Budapest, 1927 július 31.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA HIVATALOS LAPJA.

Mellékletei: „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havifüzetei", a „Technika és Közgazdaság" és az „Ipari Szabványosítás". Hozza a „Magyar Ipari Szabványosító Bizottság" hivatalos közleményeit és szabványtervezeteit.

TARTALOM: A háború előtti évek építőművészetének tanulságai. *Padányi Gulyás Jenő.* 175. l.
SZEMLE: Fritz Höger a Hamburgi Chilehaus építésze a maga építészeti felfogásáról. *Dr. Bierbauer Virgil.* 184. l. — Építészeti műemlékeket népszerűsítő irodalom a külföldön. *Dr. Bierbauer Virgil.* 184. l. — A forgalom befolyása a város alakjára. *Schubert József.* 186. l. — Új építmények gyors kiszárítása. *Dr. H. T.* 187. l.
SZAKIRODALOM: Könyvismertetések, bírálatok. Rovatvezető: *Dr. Lósy-Schmidt Ede* egyleti könyvtárnok. Der Norden in der bildenden Kunst Westeuropas. Heidnisches und Christlichesum das Jahr 1000. Ism.: *Vámos Ferenc.* 188. l. — Bauten der Arbeit und des Verkehrs aus deutscher Gegenwart. Ism.: *Dr. Bierbauer Virgil.* 189. l. — Moderne Architektur in Dänemark. Ism. *Dr. Bierbauer Virgil.* 189. l. — Schleswig-Holsteinscher Kunstkalender 1927. Ism.: *Dr. Bierbauer Virgil.* 189. l. — Praktische Baupflege in der Kleinstadt und auf dem Lande. Ism.: *Dr. Bierbauer Virgil.* 190. l. — Magyar szerzők irodalmi munkássága 1926/27-ben. Közli: *Dr. Lósy-Schmidt Ede,* egyl. könyvtárnok. 199. l.
EGYLETI KÖZLEMÉNYEK: Ütügyi bizottság megalakulása. 190. l.

A háború előtti évek építőművészetének tanulságai.

PADÁNYI GULYÁS JENŐ.*

Résumé: On peut caractériser l'architécture hongroise durant la période qui précéda à la guerre, par les efforts de nos architects à trouver un style honrois indépendant. Mais comme ces temps inquiets ne permettaient pas qu'un style, ou une école se dévelopât, le style, caractéristique hongrois n'a pu être réalisé. Il n'y avait dans cette periode que de grands individus, comme Feszl, Edmond Lechner, Béla Lajta, dont chacun allait son chemin particulier. Les cultivateurs des traditions de l'architécture populaire des székely, ainsi que leurs oeuvres, prétent au point de vue envisagé un intérét élevé, car ils réussirent à résoudre leurs problème restreint avec un caractère hongrois en essentiel. L'auteur lui même est également de l'avis, qu'il est necessaire qu'un style national se dévelope, mais à cette fin il est indispensable qu'e les traditions de notre architécture soient entiérement éxposées, qu'une *Histoire de l'Architécture en Hongrie* soit enfin publiée, tendis que d'autre part nous devons établir un lien plus étroit avec la province, avec son passé et avec ses sentiments particuliers, car les problémes d'architécture que notre capitale prète, ainsi que son atmosphère, ne présentent pas des de matières suffisantes pour le developement d'une style caracteristique général.

Az az érdekes fejlődési folyamat, amely a mult századvégi kiegyezéssel kezdetét vette, s amely az ezredévi fordulótól kezdve egyre hevesebb ütemben ragadta magával egész kulturális életünk s így jelesül művészetünk minden megnyilvánulását, fájdalmas és végzetes csapástól találva, hirtelen megszakadt a háború kitörésével.

Innen-onnan már ideje volna, hogy történészeink, akik tájékoztató feliratokkal látják el az idők lomtárában heverő korszakokat, itt is megálljanak, s alkalmas módon elnevezzék ezt a kort is. Mert, hogy a háborúval ez a korszak lezárult, azt mindnyájan érezzük. Mindnyájan tudjuk, hogy semmiesetre sem folytathatjuk immár a dolgokat ott, ahol elhagytuk, tudva, hogy egy éles caesura választ el bennünket mindattól, ami történt.

Ez a caesura oly mély, oly határozott, hogy már-már elegendő távolságban érezzük magunkat ahhoz is, hogy ezt az elmult korszakot elég tárgyilagossággal szemügyre vehessük, s megvizsgáljuk egyrészt, hogy mik voltak annak uralkodó eszméi és céljai, helyesek voltak-e a törekvései, mennyit sikerült azokból megvalósítani, s végül mi az, amit mi, tovább dolgozók, eredményeiből a jövőre nézve okosan felhasználhatunk?

Mi sem természetesebb, mint hogy egy korszak művészetének jelenségeit vizsgálva, nem hanyagoljuk el egyéb kultúrterületek szemügyrevételét sem. Hiszen a művészetek s maga az építőművészet is kizárólag ezekkel korrelációban érthető csak meg. Nem árt például, ha meggondoljuk, hogy a Széchenyi Istvántól ébresztgetett és Kossuthban robbanásig feszült *öncélú* nemzeti politikánk ez alatt az ötven esztendő alatt roskadt vissza a közösügyes statiszta-szerepig, ez alatt az idő alatt szokott le a magyar közönség nagytávlatú, nemzeteket átfonó, mondjuk: külpolitikai programmokról, s ez alatt az idő alatt süllyedt vissza minden aprólékoskodó, torzsalkodó, tikkasztó belpolitikává, mely lehetőleg ezer elválasztó falat húzott a belnépesség sorai közé is.

Ez alatt az ötven év alatt rendült meg ezer meg ezer magyar exisztencia. Földbirtokok illantak el, mint a kámfor, tisztes familiák alól, melyeknek egyedei szétszóródtak az országban, s morzsánként hullottak az állami adminisztráció taposómalmának szérüjére.

Ez alatt az idő alatt támadtak ijesztő repedések a vallás falazatain is. Az emberek — mint igézetre — igyekeztek szabadulni a nagy egységekbe fogó világnézetek terhesnek vélt bilincseitől s az egyéni szabadság, függetlenség és felelőtlenség különböző teoriái dirib-darabokká, laza és szétfolyó homokhalmazzá porlasztották az organikusan összefüggő embermasszát.

Ha most, mint egy elsüllyedt világra, visszanézünk ebbe a közelmultba, szinte úgy tetszik, hogy csak a nemzeti ünnepek és az ünnepi szónoklatok hazafias frázisai voltak az egyedüli alkalmak, amikor ez a magyar társadalom elvesztett egységét kétségbeesetten dokumentálni igyekezett. Emlékezzünk csak a március tizenötödikék tikkasztó atmoszféráira, az ezerszer ismételt szólamokra; Rákóczi fejedelem hamvainak hazahozatala, a Kossuth-kultusz, az aradi vértanuk emlékünnepei, mind-mind meddő és visszasíró emlékei egy a dezorganizációval halálosan küzdő társadalomnak.

Valaki azt gondolná, hogy ezek a dolgok nem tartoznak ide. Lehet, de mégis csak különös, hogyha most a művészetek akkori viszonyaira fordítjuk tekintetünket, meglepően hasonló jelenségeket észlelünk.

Az irodalomban Arany Jánossal indultunk, kinek bölcs tekintete végigmérte egész multunkat s szélesen hömpölygő epikus strófáinak folyamában egy *nemzet* láthatta lelkének tükörképét. S hova jutottunk utóbb? A háború előtti esztendők költője már az egyén és a pillanat szűkebb köreire szorult. Egy-egy röpke hangulat, egy-egy érzés, egy-egy indulat csak az, amit megfogni képes. Vagy nézzük, mi lett Lotz és Munkácsy monumentális festészetéből? Mi lett a hatalmas falsíkokon méltóságosan feszülő nagy piktori gondolatokból? Legelésző tehén a réten, csuprok és uborkásüvegek egy tálcán, önarcképek, hangulatok, de egy szikrával sem több, mint amennyit egy pillanat impressziója megtűr, azután már annyi sem, csak fények és foltok

* Felolvasta a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet mű- és középítési szakosztályának 1927 május hó 9-i ülésén.

önmagukért, optikai jelenségek magukban véve, csupaszon, mert az emberi agy elvesztette minden összefogó erejét, minden szintézisre képtelen, mindent részletekre aprózott... s még a tudomány is, íme, befúrja fejét az anyagba, elfordul a csillagos égtől, hogy a molekulát is szétfaragja, aztán az atomot is, tovább még tovább, amíg csak lehet...

Mindezek után pedig nézzük e korszak építőművészetét. Amíg nagy eszméink voltak, amíg a nemzeti élet valódi tartalmának kellett formát adnunk, addig nagyokat alkottunk. Állami függetlenségünk ideális szimbóluma a parlament épülete, s a helyreállított felséges és büszke királyi vár architektonikus megpecsételése a nemzet és uralkodója közt helyreállt békének. Ezek még nagy, igazán nagy alkotások. De már az ezredéves kiállítással kezdetét veszi a lassú romlás. A városligeti történelmi csarnok már csak díszlet, kulissza, s a milleniumi emlékmű üres oszlopközeivel azt példázza, hogy a nagy alkotásokra dagasztó hevület alábbszállott, már nem képes betölteni a megálmodott kereteket. S ettől az időtől kezdve, amint maga a nemzet, a társadalom lassan megbomlik, s meglazulnak a tömegeket összefogó nagy célok, az építőművészet sem bírja kivonni magát az általános szétforgácsolódás kórja alól. Már nincsenek nagy célok, amelyek az anyagot boltozatokká feszítsék, már nincsenek nagy gondolatok, melyekkel az épület teste egybeforrhatna. Már itt is lábrakap a differenciálódás és a spekuláció. Az emberek szkeptikusak lesznek és hibák után kutatnak. *Nincsen magyar nemzeti stílusunk!* kiáltja el egyszerre valaki a keserű panaszt s e pillanattól kezdve az építészet célja egyszerre szárnyra kapva, a levegőbe röppent, s a *nemzeti stílus* jelszava mint bűvös, tarka madár repül az égen, elérhetetlenül, megfoghatatlanul. Ez időtől kezdve a *nemzeti stílus* öncéllá vált. És erre nagy szükség is volt, mert ugyan micsoda probléma ingerelhette volna a művészek fantáziáját. Hiszen a város napról-napra szaporodott. Az emberek alig fértek már egymástól s ez a lázas szaporodás, terjeszkedés egyszerre értékessé tett minden talpalatnyi területet. Egymás hegyén-hátán, szűk utcákban, tereket elárasztva nőttek, egyre csak nőttek, mint eső után a gomba, az úgynevezett *zártsorú házak*. S még hozzá abban a korban, melynek fiai még nagy építészeti gondolatok kosztján nevelkedtek! De hát itt volt a bűvös jelszó, a *nemzeti stílus*, melyet mindenki várt, mindenki óhajtott, mindenki keresett Ázsiától Granadáig, Backamadarastól Tókióig, mindenki, aki művésznek hitte magát! Akiben egy szemernyi ambíció, egy csepp nemzeti érzés, egy kis darabka idealizmus csak volt, az mind magyar stílust keresett, arról írt, arról rajzolt — közben pedig felépült Budapest úgy, ahogy ismerjük.

Mi más oka lehetett ennek, mint az, hogy az építészet, a művészetek anyja, nem volt képes belátni tulajdonképeni feladatát, s a kor szellemében rejlő okok folytán, a nagy differenciálódás folyamán maga is alkotóelemeire oszlott. Most már az épület és stílusa lazább kapcsolatban állottak. Lehetett például stílust csinálni ceruzával, papirossal és egypár frázissal, s viszont lehetett építeni is, stílus nélkül. Lehetett a kettőt egyszerre is csinálni. Külön csoportosultak végül a dekoratív elemek, meglehetősen önálló életet élve. Egy-egy érdekes motivum, főleg ha pedigréje jól visszanyúlt az elképzelt magyar előidőkbe, gyakran előfordult a legkülönbözőbb rendeltetésű épületeken s esetleg hatalma alá hajtotta a szerkezeteket is.

A nagy tarkaságnak, mely ebben az időben lábrakapott, különösen kedvezett a formaválasztásban is életbeléptetett liberalizmus. Csak természetes, hogy az individuális szabadság korában mindenki szabadon válogatott a különböző korok művészeteinek motivumaiban s az is természetes, hogy a jelentősebb individumok egyéniségöknek megfelelő stílusokat igyekeztek kreálni, főleg, mikor minden ilyen kezdeményezést a kritika külön is honorált. Ebben az időben a műegyetem tervezési tanszakain, a liberális elveknek megfelelően, sajátságos rendszer alakult ki. A professzorok előadták a különböző stílusokat s a hallgatók gusztusok szerint választottak a klasszikus vagy romantikus modorok között, esetleg pedig — mint mondtuk — új stílusokat kreáltak. Hasonlatos volt ez a rendszer ahhoz, mintha a teológiai fakultás tanári karát mohamedán, zsidó, konfucius és egyéb vallású professzorokkal is kiegészítenék s a hallgatókra bíznák, hogy melyiket fogadják el magukénak, fenntartva a jogot egy esetleges új vallás alapítására.

Sajnos, ezek a jelenségek igen szomorú következményekkel jártak. Felnőtt egy egész generáció, melynek stílusérzéke megbillent, melynek nem volt helyes támpontja, melyen munkásságát megvethette volna, sem iránya, mely felé magát tarthatta volna. Mondani sem kell, hogy azok, akik a mai Budapestet felépítették, nem rendelkeztek mindnyájan helyes és kiegyensúlyozott érzékkel, mellyel a stílusbizonytalanságban eligazodhattak volna.

De azt gondolhatná valaki, hogy viszont sikerült megteremteni a nemzeti stílust. Bár sikerült volna! Azok a törekvések azonban, amelyek a magyar stíluskeresésel jellemezhetők, mindent eredményeztek, csak azt nem, hogy ma olyan önálló, jellegzetes stílust mondhatnánk a magunkénak, mely bennünket minden nemzeti sajátságainkkal hűen és maradék nélkül kifejezne, s a népek társaságában helyesen jellemezne.

Ez a kérdés azonban annyira fontos, hogy ennél jónak látszik kissé megállapodnunk. Vajjon igaz-e az a feltevésünk, hogy e kor építészete nemzeti stílusvárással volna jellemezhető? Vajjon igaz-e az, hogy a nemzeti stílus keresése, az önálló magyar stílus alkotására irányuló intenzív buzgalom annyira általános lett volna?

Azt hiszem ez a kérdés nem szorul túlságos bizonyításra. Vegyük elő találomra *A Ház*, vagy a *Művészet* bármely évfolyamát az 1900-tól kezdődő évekből a háború kitöréséig s fölös számmal fogjuk megtalálni azokat a cikkeket, melyek a magyar stílust sürgetik, idézik, jósolják, sőt bizonyítják. Roppant érdekes jelenség ez; mintha az álmok korszakában járnánk. Mintha az egész nemzet valami különös narkotikummal lenne elbódítva, hogy ne lássa azt, ami történik, ami készül, ami fenyeget... mindenki színes ábrándokat kerget. Emlékezzünk csak! Azok az idők ezek, melyekben Rákosi Jenő cikkei teremtek a régi Budapesti Hirlapban arról a Nagy-Magyarországról, mely az északi tengertől terjed az Adriáig. Ezekbe a boldog, átkozottul gondtalan békebeli időkbe mily szépen illik bele vezető építészi törekvésnek: az önálló magyar nemzeti stílus. Akár csak azt mondanók: az önálló vámterület, vagy az önálló hadsereg, de legalább is a magyar vezényszó!

Távol álljon tőlünk, hogy fölénnyel vagy pláne kicsinyléssel nézzünk vissza erre az időre. Erre nincs jogunk, egyrészt, mert magunk is részesei voltunk, másrészt, mert nincs kétség aziránt, hogy azidőtájt hittel és őszintén várták a magyar stílust! Lázár Béla, e kornak egyik legjellemzőbb esztéta-agitátora, már szinte idegesen kiáltja a *Magyar művészet jövője* című roppant jellemző kis könyve első címében, hogy *a magyar művészet — magyar legyen*. Szenvedélyesen hisz az új stílusban, s mint az már ilyenkor történni szokott, szenvedélyesen szidja az elmult stílusok utánzását. Ez is jellemző sajátság, mellyel lépten-nyomon találkozunk e kor írásait lapozgatva. Az új stílus várói számára egy régi stílusban épült ház égbekiáltó sérelem és visszahozhatatlan mulasztás! Akik temperamentumuk vagy hajlamaik folytán lemondani szerettek volna az új stílus megalkotásának dicsőségéről, nem vonulhatnak vissza csendben, mert a kor új stílust váró szelleme újra, meg újra előráncigálja, pellengérre állítja, s *klasszicizáló, hisztorizáló* bűneikért tetemre hívja őket.

Megismerni egy korszak hangulatát legkönnyebben úgy tudjuk, ha megnézzük, mit szeret és mit gyűlöl az a kor?

Nos, a régi stílusok e tekintetben nagyon egyforma

elbánásban részesültek: a hisztorizmus *a XIX. század örök szégyene*, kiáltja Lázár Béla. Szégyene, hogy

> nem volt önálló építészete, kapkodott fűhöz-fához Európa-szerte s így természetesen nálunk is. Nálunk is antikizáló a múzeum, román a járásbíróság, gót a parlament, reneszansz az Opera, barokk a Vígszínház, empir az igazságügyi minisztérium, s a mi körútainkon is ott állanak a fiók Palladiók, a Storzzie-kópiák, Budán a doge-paloták és a stílusok egybekapcsolásával alakított bérpaloták

és így tovább, bizony nem kímélve senkit, cseppet sem takarékoskodva a jelzőkkel. Később az egész hisztorizmust a *XIX. század lelki vakságának* titulálja, melynek sokszor nagyszerű alkotásai *nyakatekert észjárásban fogantak*.

Hogy a XIX. század hisztorizált, az bizony igaz. Megtörtént, senki sem segíthet rajta, a legszebb, legszenvedélyesebb cikkek hatástalanul peregnek le Róbert Smirkes, Schinkel, Ferstel, Barry, Wallot kőbeöntött gót és reneszánsz gondolatairól; Ybl és Semper palotái szilárdan állnak a régi stílusok pillérein.

Itt mutathatunk rá a mult évtizedek stílusváróinak első nagy hibájára. Ők szidták és ócsárolták a régit, mert szenvedélyesen kívánták az újat. S miközben ajkukon a tagadással, az ócsárlás negativumával hirdették igazukat, fatálisan megfeledkeztek valamiről. Nem gondolták meg azt, hogy az új stílus megszületésének *nem a hisztorizálók az akadályai, nem ők a kerékkötői a fejlődésnek... hanem az ő puszta jelenlétök és működésök maga is csak élő bizonyítéka annak, hogy még nem jött el a másik.* A stílustvárók elfelejtették, hogy a régi kultúrák nagy fordulóin nem a kritikusok, hanem rendszerint a természetadta nagy teremtőtehetségek vitték a szót, s ha helyesen olvasták volna a történelem betűit, rá kellett volna eszmélniök arra, hogy a dolgok igazi rendje szerint a nagy alkotók sorrendben előbb kellett volna, hogy jöjjenek... Tévedésöknek sok mentőkörülményére később még visszatérünk. Most szánjunk még pár szót a sokat ócsárolt hisztorizálókra.

Mindenekelőtt gondoljuk meg azt, hogy a műalkotás nem más, mint egy kultúra kijegecesedése. A kultúra pedig a korszellem függvénye. A korszellem irányítása viszont meghaladja a kritika erőit. Ha a XIX. század hisztorizált, arra bizonyára meg voltak az alapos okai. Ha ennek a kornak méhében új stílusok formálói szunnyadtak volna, úgy meg is születtek volna, s meg is alkották volna Istentől rendelt műveiket. Ma már megmondhatjuk, hogy ebből a szempontból a kor meddő volt. De vajjon ki segített volna ezen a bajon? Azok, akik erejök bölcs beosztásával, amint az szokás és helyes, a szűk esztendőkben hozzányúltak a bőséges évek megtakarított javaihoz, vagy akik egy meddő és láthatólag súlyos fizikai betegségekkel vívódó korból egészséges és győzelmes utódot akartak elősiránkozni, előerőszakolni? Ez a kérdés ma már nem nyílt kérdés. Bár a hisztorizmus utolsó esztendeinek szociális, politikai és gazdasági feszültségében érthető idegesség vett erőt azokon, akik hajlamosak az idegességre, még sem volt joguk pálcát törni azok felett, kik ellenkezőleg, talán inkább bölcs nyugalomra, sőt melancholiára voltak hajlamosak, akik bár érezték erőtlenségöket, érezték azt is, hogy egy dicsőségesebb kor alkonyán állva, kétségbeesni nincs okuk, s akik, mert a jövőt komor viharfelhők zárták el, tekintetöket visszafordították a mult napfényes tájai felé, s miként az öreg emberek szokták, emlékeiknek éltek.

Az elhamarkodott ítélet sohasem jó. S a megszületni nem akaró új stílus miatt ideges Lázár Béla, aki a hisztorizmust hirtelen *lelkivakságnak* kiáltotta ki, vajjon gondolta-e, hogy lesz nem is sokára rá idő, mikor az ő tekintetök élességét vonja kétségbe egy fiatalabb nemzedék?

Később még arra is rátérünk, hogy mi volt e kornak a hisztorizmussal szemben vallott ideálja. Most azonban menjünk előbb egy lépéssel tovább az előbbi nyomon. Azt láttuk már, hogy a XIX. századból a XX. századba átnyúló hisztorizmus távolról sem tekinthető az új stílus megszületése *akadályának*. Sokkal közelebb járunk az igazsághoz, ha azt magát is inkább az új stílus meg nem születése *következményének* tekintjük. Az idő kereke, ha a korszellem lendületbe hozza, nem állhat meg rögtön, hanem hatóereje csökkentével holtmozgását végzi, mígnem tehetetlenségéből új lendületbe repíti egy új kor szelleme. A háború előtti stílusvárók kora azonban ilyesmire nem volt alkalmas. Nemhogy nagy teljesítményekre képesítő összefogás nem volt, de, mint előbb láttuk, az erők teljes szétmorzsolódására vallott inkább minden, s az ember előtt a célok, a kibontakozás útja homályba veszett, a bizonytalanság s valami távoli fenyegető veszedelem előérzete még a fogalmakat is megzavarta. Abban a korban stílust várni: valóban kétségbeesett gondolat! Hiszen a levegő már telve volt a közelgő vihar villámaival s a vésztjósló homály ráült a tárgyakra, az eszmékre egyaránt. Az emberek felheccelt képzelete rémeket látott s a politikai harcok zaja összekeveredett a múzsák csarnokainak tisztes szólamaival.

Wlassics közoktatásügyi miniszter[1] a régi Magyarország parlamentjének 1902 április 17-i ülésén a következőket mondotta:

> Felhívtam az építészeti osztály vezetőjét és azt mondtam neki, hogy a szecessziós stílust nem szeretem, mivel igen gyakran a magyar stílus neve alatt a szecessziós stílussal találkozunk; az én ízlésemnek ez a szecessziós stílus nem felel meg, mert nekem is jogom van bizonyos ízléshez. Én azonban soha semmiféle akadályt nem gördítettem az elé, hogy a magyar stílus tekintetében föllendülés legyen, sőt annyira megyek, hogyha valamely, bár téves irányzat mutatkozik, *ha az új*, annak tért kell adni, mert hátha kifejlődik. Méltóztassék csak megnézni több épületünket, s meg fognak róla győződni, hogy a magyar stílusnak *megengedtem az érvényesülést*. Nagyon sokat tudnék felhozni még, de csak arra utalok, hogy az építészet terén a stílusnak két része van. Az egyik az architektonikus stílus, és ez a fő; a másik pedig a dekoráció. Ha tehát valaki dekorációul magyar kakast alkalmaz: ez még nem teszi a stílust magyar stílussá. Rám pedig sok építkezés azt a benyomást teszi, hogy akik a magyar stílusban akarnak dolgozni, bizonyos tekintetben szecessziós stílusban dolgoznak; hogy tehát ilyen szecessziós irányú stílus a vezetésemre bizott tárca körében a jövőre ne igen legyen lehetséges, iparkodni fogok ezt *megakadályozni*.

Így Magyarország kultuszminisztere. Láthatjuk, hogy az akkori parlament nem vádolható a művészeti kérdésekkel szemben részvétlenséggel. Egyébként pedig figyeljünk Wlassics szavaira *a magyar stílusnak megengedtem az érvényesülést*, majd pedig a szecessziós stílust *iparkodni fogok megakadályozni*. Nyilvánvaló, hogy a miniszter a kérdést úgy kezelte, mint valami május 1-i zavargást, vagy az ellenzék okvetetienkedését, melyel szemben tanácsos lesz a parlamenti őrséget igénybe venni. S nem frappáns-e a sorok közül, persze akaratlanul kiütköző malicia! Hiszen egy stílusról, egy művészeti irányról lenne szó, a XIX. század vak hisztorizmusát legyűrő új korszellemről, melyet a miniszter viszont megakadályoz, illetve esetleg meg is tilt. De már most halljuk az ellenzéket is, ha a kormányt meghallgattuk! A parlementáris elv nagyobb dicsőségére *A Ház* című folyóirat egyik cikkíróját idézem. A cikk keltét nem tudtam megállapítani. (IV. évfolyam, 3—4. szám), de a figyelő rovatban Bölöni György *Pór Bertalanról és az új művészetről* értekezik, az időpont tehát nyilvánvalóan a legsötétebb béke. A cikk írója[2] meglehetősen szenvedélyes hangot használ, mikor azt fejtegeti, hogy neki nem is akármilyen magyar stílus kell, hanem egyenesen és kizárólag arra

[1] Művészet 1902. 3. sz. 164. l.
[2] Gerő Ödön.

reflektál, amit a *néptől kaphat*. Szerinte a felsőmagyarországi renaissance követése *már eredetileg is idegen művészi stílusoknak erőszakos korrumpálásával járna*. Hasonlóképen helyteleníti azok irányát is, akik — mint Kós — a finnek felé orientálódnak. *A finn építészethez való szegődés* — mondja a cikk — *ugyancsak nagy logikai tévelygés... A finnek építészetéhez való simulásnak követelése arra való utalással történt, hogy a finnek is, a magyarok is finn-ugorok*. Ez pedig csak filológiai megállapítás, melynek alapján magunkra erőszakoljuk a finneknek azt az építésmodorát, mely *jórészt skandináv építészet és telidestele van ősi és újabb germán elemekkel és hatásokkal*. Tévednénk azonban, ha a cikk indítóokait pusztán írója sovinizmusában keresnők. Kevéssel utóbb ugyanis már ezt olvashatjuk:

> Van abban a követelőzésben, hogy a népies magyar elemek helyett a felsőmagyarországi kastélystílus és a finn művészet elemeit vállaljuk, valamelyes érdekes, magasabbrendű, nem művészetpolitikai gondolat is. Egyenesen *társadalompolitikai gondolat*. A magyar stíltörekvések *demokratikusak* s a nép érvényesítését jelentik. Velük szemben a felsőmagyarországi renaissance és barokk újjáélesztésének követelése az *arisztokratikus* hagyományok megbecsülését és súllyal való ellátását jelenti. S a finn építészet követésének az ősi rokonságra utaló követelése ugyancsak az *ősiségnek*, egy mitikus ősiségnek ünneplésével egyértelmű. „De genere finn" az ősnélkül való eleven népiességgel szemben" — mondja a cikkíró, de utóbb egyenesen ezeket olvashatjuk: A felsőmagyarországi *uri* építészet lehet olasz, lengyel, német eredetű, a finn építészet lehet germán-skandináv eredetű, sebaj: előkelőség, *legitimitás* (sic!) *rejlik hagyományos és misztikus* voltukban, míg az új magyar modernség azzal, hogy a népiességből indult ki, a *pórias, alacsonyrendű néperő demokratikus érvényesülését jelenti*.

Ez már ismerős hang, nemde, s ha meggondoljuk, hogy az idézett sorok a béke éveiben íródtak, fájdalmas keserűséggel állapíthatjuk meg, mily süketek és vakok is voltunk akkor oly sokan. Pedig itt nem áll ám meg ez a furcsa esztétikai kortesbeszéd, hanem így következik:

> Ennek az *osztálypolitikának* gondolatait kiegészíti, tetézi a művészet arisztokratizmusát valló felfogás. Az arisztokratikus művészetnek ősöktől leszármazottságra, ősökhöz tartozandóságra, vagy hagyományokban gyökerezésre van szüksége... A történelmi és akadémiai stílusok hosszúéletűségének nem is az az oka, hogy e stílusok követői bennük látják az egyedül üdvözítő szépségeket, hanem az, hogy e stílusokhoz való ragaszkodásban a művészet arisztokratizmusa nyilvánul, míg a népiesben és az újszerűségben ősök nélkül szűkölködő, a mai *szükségességeket minden fölé helyező plebejusság érvényesül*.

Nem lehet komor eltünődés nélkül olvasni e sorokat. Most ne is nézzük az idézetek érdemét, figyeljünk csak a hangra. Wlassics, a miniszter aggodalmaskodó, szinte exkuzáló hangon hivatkozik arra, hogy neki *is* van joga bizonyos izléshez, s már előre leszerelni igyekszik az elégedetlenkedést ama nézetének hangsúlyozásával, hogy valamely, *bár téves* irányzatnak is, *ha új*, teret kell adni, mert hátha kifejlődik? Kell ennél több, kívánhat valaki ennél messzebbmenő loyalitást? Úgy látszik, igen. Mert annak a kornak újítói büszkék voltak arra, hogy a hagyományt detronizálták s azt követelték, hogy velük együtt mindenki ezt tegye, mindenki szakítson a multtal. Legjellemzőbb pedig, hogy miközben osztálypolitikával vádolja a szegény Finnországban csatangoló Koósokat s a felsőmagyarországi kutatások igénytelen irányítóit, ugyanekkor egyedül a *mai szükségességeket minden fölé helyező plebejusságot* ismerik el az új nemzeti stílus kizárólagos kútforrásának.

Azt hiszem, az eddigiekből eléggé kibetűzhető a háború előtti évek esztétikája, s eléggé érzékelhető az az atmoszféra, melyben a stílusvárók az önálló magyar nemzeti stílust annyira áhítozzák. Megállapíthatjuk utólag, hogy soha korszak még alkalmatlanabb nem volt új építőstílus keletkezésére, mint a háború előtti évtizedek. Mert hiába állította fel a főváros hatalmas építési programmjait, hiába állott készen a tőke, hiába a pezsdülő építkezési tevékenység, s a földből szinte a szemünk előtt kinövő utcák: mindez hiába, ha a korszak lelke beteg!

Továbbá egészen kilátástalan esélyekkel indul útjára egy stílustörekvés olyan időkben, amikor a közviszonyok kényszerítő nyügei alatt esztétikai, szociális és közgazdasági kérdések zavaros összevisszaságban vannak összefonódva. Az alkotáshoz sokkal kevesebb szóbeszéd, de viszont sokkal több csend és nyugalom szükséges, semmint akkor volt. Sokkal kevesebb aggodalmaskodás a még meg sem született stílust illetőleg, de viszont sokkal több bátor elhatározás. Sokkal kevesebb politika, de sokkal több alkotókedv.

Ha még teljessé akarnók tenni azt a képet, amelyet a háború előtti évek művészetének hangulatáról festettünk, fel kellene sorolnunk azokat a jelenségeket is, melyeket az ellenkező irányban, tehát a mindenáron való szecesszió fékezését, ellensúlyozását illetőleg esetleg tapasztalhatunk. Ne gondoljuk ugyanis, hogy a hagyományokat radikálisan detronizáló törekvések az akkori esztétikai világ egyhangú helyeslését vívták volna ki. Sőt, inkább azt mondhatnám, egyenesen meglepő az a világos ítélet, melyet már akkor is számosan alkottak maguknak az egykorú viszonyokról. Ezeket az adatokat azonban később szeretném elősorolni s itt csupán azt tartom említésre méltónak, hogy a radikális újítókkal szemben ezek a vélemények akkor igen halkan, igen tapintatosan voltak fogalmazva. Körülbelül abban a mértékben, ahogy a fentebb idézett Wlassics-féle felszólalás az utána felolvasott szenvedélyes vezércikkhez viszonylik. De hiszen a helyzetet igen jól elképzelhetjük magunknak: az akkori fiatalság türelmetlen és talán a kötelező mértéken felül is túlságosan magabízó volt. Hangja túlharsogta az ellenkező vélemény mérsékeltebb, szelidebb hangját s ámbár minden alkalommal a haladás sérelmeiről, s a maradiság, a konzervativizmus koloncairól panaszkodott, végeredményben szinte tökéletesen ura volt a helyzetnek és a közhangulatnak.

Láttuk tehát s összegezhetjük az eddigiek alapján, hogy a háború előtti évek építőművészetének jellemző törekvése *egy új, a históriai stílusok hagyományaitól független, nemzeti stílus megalkotása volt*. Ez a törekvés végeredményben és önmagában véve igen tiszteletreméltó igyekezet, amelyet ma bizonyos mértékig minden magyar művész ember magáénak vallhat. Csak az a kérdés, hogy már most mit tett ez a korszak kitűzött céljának elérésére. Vagyis, miután tisztáztuk az elvi irányokat, vegyük szemügyre az elért eredményeket, s igyekezzünk értékelni azokat nem csak a magyar építőstílus, hanem általában a magyar építészet érdekeinek szempontjából.

Budapest mai alakjában és terjedelmében való kiépülése jórészt erre az időszakra esik. Ha ebben a téglarengetegben eligazodni igyekszünk, kell, hogy vizsgálódásainkat valamely rend szerint folytassuk. Az erre alkalmas szisztémák közül az egyik nagyon egyszerűnek és közelfekvőnek tűnik fel s éppen ezért szokássá kezd válni annak követése. E szerint egy összefüggő fejlődési folyamatot kellene elképzelnünk, melynek elején *Feszl* állana, őt követné *Lechner* Ödön, s végül befejezné, mintegy megkoronázná a sort *Lajta* Béla művészete. E szerint a szisztéma szerint *Feszl* mintegy kiadja a jelszót önálló magyar stílus keresésére, Lechner Ödön megtalálná az ősforrást, melyből építőmodorunkat meríthetjük, Lajta pedig mintegy betetőzné, szentesítené és végérvényesen jogerőre emelné az elődei által inaugurált s most már bátran önálló nemzeti építőstílusnak nevezett modort annál is inkább, mert

míg Lechner Ödön talán még illethető a gyanuval, hogy művészete indus motívumokból táplálkozik, melynek magyarságunkkal való rokonsága vitatható, addig Lajta már tisztán a magyar népművészetbe ereszti le gyökereit s így fajtisztasága kétségen kívül áll.

Ez a nagyon is kínálkozó sorozatba állítás azonban valóban csak egyszerűségével tűnik ki. Egyébként azonban helyt nem álló.

Egyáltalában teljesen félreérti ezt a korszakot az, aki az építőstílus fejlődésében efféle folyamatosságot keres. Ez nem felelne meg amaz idők általános jellegének sem — nem szólva arról, hogy a tényekkel nem is igazolható. A differenciálódásnak ez a korszaka nem az általános, nagy iskolák, hanem a kimagasló nagy egyéniségek korszaka volt. Feszl és Lechner Ö. művészete nem egymásból következett, ennek a két hatalmas művészegyéniségnek mindössze annyi közös tulajdonsága van, hogy a klasszikus hagyományok mellőzésével mindkettő magyar stílust keresett. Sem keresésük iránya, sem pedig eredményeik azonban egy fejlődési vonalba nem állíthatók. Feszl egyébként nem csak Lechner Ödönt nem, de talán senkit sem nevezhet iskolájához tartozónak. Ő teljes mértékben a kortársaitól elkülönözött, önmagával kezdett és önmagában lezárt egyéniség jelensége építészetünkben. Lechner Ödön ezzel szemben annál több követővel dicsekedhetik, ő tényleg iskolát teremtett... Végül Lajta, aki történetesen egy ideig Lechnerrel együtt dolgozott s akinek jelentéktelenebb munkái közt tényleg vannak olyanok, melyek egy sajátmaga által is Lechner periódusnak nevezett időben a mester hagyományait követték, maga is önálló és nem kevésbbé erős egyéniség lévén, építészetében mindent teremtett, csak éppen Lechner ideáit nem valósította meg. Ennek a három művésznek egy fejlődési vonalba állítása azonban más okokból sem látszik helyesnek. Az a népies irány ugyanis, amely ugyane korban Koós, Zrumeczky és Toroczkay-Wigand művészetében oly jellemző testet öltött, ebbe a fejlődési folyamatba be nem iktatható; már pedig az önálló nemzeti stílus kialakulását illetőleg legalább is annyi jelentőséget kell neki tulajdonítanunk, mint az előzőknek.

A stíluskeresők általános mozgalmában tehát három nagy egyéniségen kívül a népies irányt kell megkülönböztetnünk, annak szigorú hangsúlyozása mellett, hogy Feszl is, Lechner Ödön is, Lajta Béla is, külön utakon jártak s végül külön utakon jártak Zrumeczkyék.

Felmentve érzem magam az alól, hogy akár Feszl, akár Lechner Ö. művészetét e helyen ismertessem! Az ő munkásságuknak megvan immár a maguk irodalma és méltatása nálamnál avatottabbak tollából. Annál fontosabbnak tartanám annak a megvizsgálását, hogy micsoda eredményeket köszönhetünk Lechner Ö. iskolájának.

Közismertnek tételezem fel tehát a Lechner Ödön architekturáját és csupán emlékeztetőül idézem egy pár részletét, melyeknek motívumai tipikusoknak tekinthetők. A szerkezeti vonalaknak helyettesítése ezekkel a játékos, különös görbékkel minden Lechner-féle épületen fellelhető. Ezeknek alkalmazását annak idején részben a felvidéki renaissance, részben pedig az ázsiai építőművészet egyes, állítólag rokon eredetű motívumainak hatásával magyarázták. Mindenesetre sajátságos, hogy az őshaza ilyenféle hatásai körülbelül ezer éven át nem mutathatók ki építészetünkben s a háború előtti évek gyermeki naivitása volt szükséges ahhoz az elképzeléshez, mely szerint a hűtlenül Indiában felejtett építészeti ősmotívumok éppen a XX. század elejéig és éppen Lechner Ödönre vártak, hogy rajta, mint médiumon keresztül ismét elfoglalják régi hegemóniájukat. Valóban, ez a dajkamese teljesen megfelel az akkori mentalitásnak. Az a társadalom a tudat alatt mélységesen érezte a lassú romlást, mely erejét sorvasztotta. Beteges ingerlékenységében görcsösen ragaszkodott minden kis sallanghoz, minden sujtáshoz, mely a reformkorból rámaradt atillán előbbi dicsőségére emlékeztette. Nagyon sok mindenre jó volt ez a kopott atilla, nagyon sok szomorú nyavalyánkat takarták be vele — legalább is a külvilág számára. Sokkal olcsóbb frázisokkal is orránál fogva lehetett vezetni az akkori közszellemet, de hát még, ha valaki azzal állt elő, hogy nemzeti stílusunkat találta meg az előidők poros ládafiában. Sajátságos, mennyire nem volt bátorságuk az embereknek kimondani az igazságot. Senki sem akadt, aki Lechner Ödönt mint eredeti individuumot, mint zseniális, magános álmodót üdvözölte volna. Legalább is azok, akik a művészeti közvélemény irányítására ingerenciával bírtak, azt a sokkal komplikáltabb, sokkal kacskaringósabb magyarázatot kalapálták szisztematikusan a közönség fejébe, hogy először is ott hever Ázsiában építészeti hagyományaink kincsesháza, továbbá pedig Lechner Ödön az, aki hivatott arra, hogy ezt a hagyományt modern építészetünk vérkeringésébe belevigye.

Mai szemmel nézve, valóban érthetetlen, hogy miért nem elégedtek meg Lechner Ödön egyéni stílusának kellő méltatásával és miért követelték olyan szokatlan hévvel az ő rajzasztali és merőben kombinatív formavilágának szinte visszaható erővel magyar nemzeti stílussá való avatását. Még olyan méltatója is akadt Lechnernek, aki elég merész volt az ő működését *Arany* János működésével párhuzamba állítani, abban az értelemben, hogy a népies és nemzeti irányzatnak az építészetben való érvényesítése Lechnernek annyira sikerült volna, mint az Aranynál a költészetben. Erre aztán igazán nehéz felelni. Talán csak annyit, hogy hagyjanak békét Arany Jánosnak, foglalkozzanak csak Lechnerrel. Akik ennyire idegenül állanak a magyar nép szellemével szemben, azok igazán jobban teszik, ha érzéseik helyett inkább tapasztalati úton keresik az igazságot. Az empirikus adatok pedig éppen ellenkező eredményre vezetnek. Míg Arany János teljesen zajtalanul, propaganda és trombitaharsogás nélkül egyszerűen és természetesen az egész nemzet közkincsévé lett, akit a télvíz idején olvasgató falusi gazda éppen úgy megért, mint a legdisztingváltabb, legeurópaibb intellektus — ha magyar; addig a Lechner Ödön zseniális és káprázatos alkotásai előtt mindenféle hangulatcsinálás és évtizedes sajtózárótűz dacára is teljesen idegenül áll még a legképzettebb és leghajlékonyabb szakértő szem is, s a hallatlan teljesítményekre képes nagy individuumoknak joggal kijáró elismerésen kívül egyéb érzést benne nem ébreszt. Pedig sokkal jobb lett volna, ha Lechner Ödön törekvéseit nem erőszakolták volna annyira. Az ő tehetsége sok mindent megenged, amit követői nem engedhettek volna meg maguknak. Nem is annyira Lechner Ödön, mint inkább tisztelőinek rovására irandó, hogy attól az időtől kezdve a legképtelenebb módon széltében utánozni kezdték az ő formaképzését, s az önálló magyar nemzeti stílus jegyében kispolgárok számára épült, sivár, függőfolyosós pesti bérházudvarok egyszerre az indiai őshazát kezdték játszani.

A háztetőkön olvadozó kőszénkormos hólé nem érezte jól magát, ha nem pártázatos oromzatra csúszik s általában mindaz, ami azelőtt párkány és profil volt, most a hisztorizmus nyügeiből felszabadulva, alaposan élt is a szabadsággal, s hol mézeskalácsnak, hol kalotaszegi varrottasnak adta ki magát. (1. ábra.) Mi sem természetesebb, mint hogy a bejáratok s általában a falnyílások különösen sokat szenvedtek a Lechner-követők alkotó fantáziájától.

Ha amaz idők bérházainak kapu- és ablakkiképzéseit megfigyeljük, elképedünk azon a formagazdagságon, mely ezektől a tervezőktől kitelt.

Ennyi invencióval nem a mi szűkös, hagyományokban szegényes architektúránkat, hanem az egész műtörténetet le lehetett volna tromfolni, s ha késői korok történetírói egyszer kedvet kapnak a háború előtti évek budapesti építészete alaktanának felvételére, meglepetéssel fogják megállapítani, hogy míg az egész görög építészet három rendszerben és három nyomtatott íven letárgyalható, addig ezek a túlerőtől ficánkoló magyar nemzeti formák köteteken keresztül tárgyalhatók anélkül, hogy belőlük a legcsekélyebb rendszer is kihámozható volna.

S mindez az önálló magyar stílus és Lechner Ödön nevében történt. Azt hiszem, tartozunk a zseniális mester emlékének annyival, hogy ezekért a következményekért ne őt tegyük felelőssé. Ő nem tehetett arról, hogy talán tényleg keletről hozott eszmevilágát az Iparművészeti Múzeum s a Postatakarékpénztár épületeiben valósággá gyúrta.

A következményekért azok feleljenek, akik az ő különálló, sajátos művészetét mint általában követendő példát állították a kevésbbé tehetségesek elé, s akik sohasem fukarkodtak a dícsérettel, ha a Lechner-féle stílus művelőiről volt szó.

1. ábra. Kapubejárat.

A *Művészet* 1910-i évfolyamában olvashatjuk Lázár Béla alábbi sorait:[3]

> Andrássy-úti sétáinkon önkénytelenül a villákra terelődik figyelmünk... Az olasz villák oszlopos bejáróikkal, a kilátótornyocskás román váracskák, a barokk fia-paloták gipsz-atlaszaikkal és cifra loggiáikkal, a sok szabályos ablaksor, melyek mögött kétségtelenül rosszul megvilágított szobák búslakodnak — mind az unalomig ismert hazugság valahány!
>
> Aki aztán a műalkotást megillető érdeklődéssel közeledik az Andrássy-út utolsó villájához, hirtelen *egy sajátos* hatás rabja lesz. Azonnal megérzi, hogy itt egy finoman, sőt magyarosan érző ... művész alkotásával került szembe. Halk, de derűs, élénk és kecses ritmusba fogott dallamok szállnak felénk.

És így tovább... Íme, az Andrássy-út utolsó villája (2. ábra) milyen szokatlan hévre lobbantja a kritikust. Ha netalán nem tudnók kiolvasni mindezt az épületből, forduljunk csak a kritikushoz: *a különben üresnek ható fasádot könnyeddé teszi az odaadó szeretettel megrajzolt, velencei csókolódzó galambokat stilizáló, aranylapú, színes üvegmozaikkal,... s ritmikusan — magyaros szellemben — keretezi vele az oromfalakat is.* A tervező a kritikus szerint *egészen a kor fia, mert formanyelvébe beleolvasztott népies szellemet, főleg dekoratív elrendezésébe és ornamentikájába.*

Ez a villa és ez az architektúra tehát magyaros és korszerű. Még szerencse, hogy a kritika abban az időben óvatosan csak magyar*osnak* és nem magyarnak nevezte ezt az architektúrát.

Hogy a követők féktelen mohósága mennyire nem ismert határt, azt mi sem bizonyítja jobban, mint egyik szegedi templom terve (3. ábra), melynek alkotója nyilván katholikusabb akart lenni a pápánál, vagyis Lechnerebb magánál Lechnernél. Pedig a zseni egyik legcsodálatosabb tulajdonsága a mérséklet. Mikor Lechner Ödön munkásságát ismertetik, rendszerint elfeledkeznek utolsó tervei egyikéről, a fogadalmi templomról,

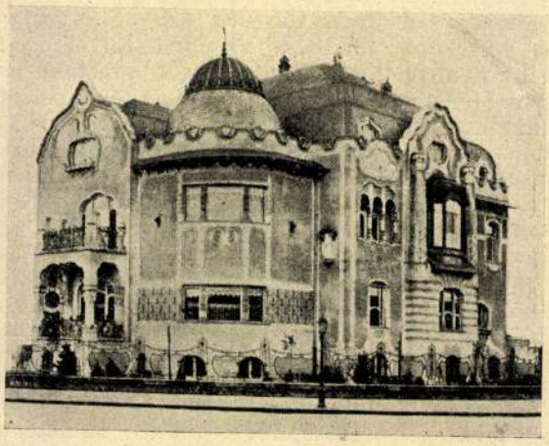

2. ábra. Az Andrássy-úti Babocsay-villa.

mely arról tanuskodik, hogy a mester óvatosan nyult hozzá a formához, ha a hagyományok által megszentelt probléma előtt állott. Ez az, amit a középszerűség utánozni nem tud. A zseni ura erőinek, az átlagos művész pedig szertelen. Ha Lechner stílusa tényleg egy nemzet önmagára eszmélését jelentené, úgy hatása kétségkívül általános és hasznos lett volna. Minthogy azonban mindezeket csak az egykorú kritika magyarázta bele művészetébe, ő megmaradt elérhetetlen individuumnak, a követők pedig a korszellem megváltoztával elnyerték osztályukat, azt, amit minden nem őszinte törekvés egyszer, előbb vagy utóbb elér. Ők elrúgták maguktól a hagyományokat, de helyette semmit sem adtak. A historizmus félreszorult, de ami helyette jött, abban nem volt köszönet.

3. ábra. Szegedi templom terve.

S most vessünk egy pillantást Lajta Vas-u. iskolájára (4. ábra): ez már más világ. Ennek semmi köze sincs Lechnerhez, de semmi köze sincs a magyar stílushoz sem. Vannak pedig méltatói közt olyanok, akik elkövetik azt a dupla hibát, hogy művészetét Lechner és egyben a magyar stílus továbbfejlesztése gyanánt üdvözlik. Én azt hiszem, Lajta művészete nem szorul arra, hogy magya-

[3] 115. old. „Az Andrássy-úti Babocsay-villa."

rázói a mi szerény művészetünk szűkös keretei közé szorítsák be az ő zseniális és ízig-vérig nyugateurópai, internacionális ízű architektúráját. Mindig csodálkozom azon, ha Lajta B.-t mint a magyar stílus reprezentánsát emlegetik. Nézzük meg jól a Vas-utcai iskolát, mely legérettebb alkotása, és kérdjük őszintén, mi az, ami benne magyar? Rajta talán vannak dolgok, melyek magyar dekorációra emlékeztetnek, de ez az építőszellem semmihez sem hasonlítható, amit magyarnak érzünk, ellenkezőleg minden darab téglája pregnáns képviselője egy tényleg korszerű, de internacionális formavilágnak. Kihez hasonlít inkább Lajta, Lechnerhez, vagy talán nekünk van igazunk, ha több rokonságot látunk alkotásán Fahrenkamppal? (5. ábra.) Hol van itt Feszl és hol vannak itt a nép művészetébe vezető gyökerek? Ilyenek nincsenek és nem is kellenek. De igen is rokonságot tartanak Poelziggel.

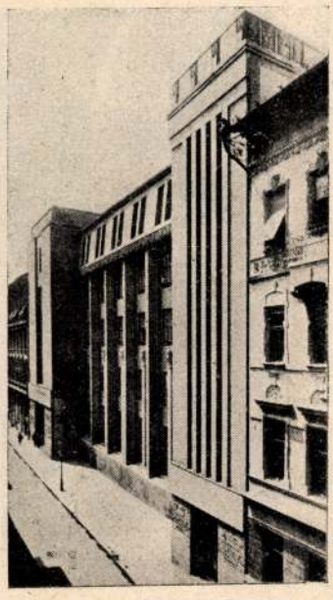

4. ábra. Vas-utcai iskola.

S ha Lajta művészetét az őt megillető miliőbe akarjuk helyezni, nevezzük egyszerűen internacionálisnak. Hogy ezen a téren mily hatalmas erővel tudta akaratát az anyagokon és szerkezeteken érvényesíteni, azt legjobban bizonyítja, hogy egyidőben és nem utánuk dolgozott a külföldi nagyokkal, s a fenti két példa pláne sokkal későbbi, mint a Vas-utcai iskola.

Érthetetlen és fölösleges igyekezet Lajta művészetét erőnek erejével magyarnak bizonyítani. Azért, mert

5. ábra. Raktárház Nürnbergben.
Fahrenkamp műve.

dekoratív elemei (melyek különben is túlnyomórészt Kozma Lajostól származnak) hasonlítanak magyar népies motívumokhoz, abból nem következik, hogy építőstílusa is magyar volna. Lajtának a magyar népművészettel semminemű céljai nem voltak. Ő applikálta ezeket a motívumokat tisztára eredeti és monumentális épületeinek falsíkjain és részletein, de ezek jellege akkor sem változna, az ő egész architektúrája ugyanaz maradna, ha történetesen magyar motívumok helyett görög, vagy egyiptomi motívumokat alkalmazna. Lajta építő modora a magyar művészettől, különösen a népművészettől teljesen független. Ő aztán valóban korszerű művészetet művelt. Nézzünk meg egy bérházat a szecesszió idejéből és nézzük meg az ő Népszínház-utcai bérházát (6. ábra), s látjuk, hogy ő tényleg nem reflektál sem Feszlre, sem Lechnerre, sem a népművészetre, hanem a feladatot nézi és azt a maga egyéni észjárása szerint meg is oldja. Ezek után nagyon sajátságos igyekezetnek látszik az, hogy Lajtát erőszakkal a magyar építőstílus művelőinek szerény sorába akarják mindenáron betuszkolni. A vakok intézetének igazán csak erőszakoltan lehet magyar jelleget tulajdonítani, lehet azt Saarinenhez vagy Herman Muthesiushoz hasonlítani, de hogy ezek az épületek az önálló magyar stílust jelentenék, s pláne Feszl és Lechner folytatását: ez nyilván tévedés. Lajta internacionális értelemben vett kitűnő építész, aki minden feladatát becsületes építési eszközökkel megoldotta; akár üzletportált épített, akár színházat vagy mulatót, mindig voltak mondanivalói, melyeket korrekt építészi

6. ábra. Népszínház-utcai bérház.

fogalmazásban adott elő. De hogy ő a magyar építőstílus reprezentáns művelője volna, ez enyhén szólva érthetetlen misztifikáció. Olyan mértékben nevezhető ő a magyar stílus harcosának, amennyire pártázatos párkánynak a Parisiana párkánya.

Akik kedvüket lelik a szavakkal való játékban, ám játsszanak. Lajta Bélát azonban hagyják meg annak, aki volt. Sem ő nem szorul arra, hogy építészetét magyarkodással támogassuk, sem a magyar építőstílus nem reflektál az ő formavilágára.

*

Mialatt Lechner Ödön Indiába jutott építőstílusunk keresése közben, s mialatt a nyugati világot megjárt Lajta az európeer higgadt tekintetével mérte fel az elébe került problémákat, fogta magát egypár magyar és behúzódott a székely hegyek közé. Erről a különös vidékről már 1895-ben érdekes dolgokat mesélt egyik hangyaszorgalmú gyüjtőnk, Huszka József. Valószínűleg azt gondolta: csak vándoroljatok ti mórokhoz, indusokhoz, majd én azalatt összeszedek egyetmást Csíkországban, azután ha van eszetek, észreveszitek ezt is.

Hál Istennek, akadtak ilyenek. *Koós, Zrumeczky* és *Wigand* egyideig csak nézték ezt a furcsa bogárhátú, hímesre faragott világot, míg egyszer csak elindultak a tervezgetések.

Alig telt bele pár év, s már temérdek publikáció mellett, — melyekre az egész világ, élén az angol *Studio*val felfigyelt — egy sereg művész állott készen, aki a

hegyvidéki miliőnek megfelelő olyan építésmodorban dolgozott, mellyel a legtöbb problémát igazán magyar hagyományokon felépülő, nem magyaros, de tényleg *magyar* szellemben tudta megoldani. Ezt a stílust alkalmazták Zrumeczkyék a budapesti állatkert építkezésénél is, mindnyájunk igaz gyönyörűségére. Ezt alkalmazta Schváb Gyula számtalan népiskolán és alkalmazták mások is, sokan és sikeresen minden esetben, mikor a székely viszonyoknak megfelelő környezetben a falu szükségleteit ellátó bármely épületet ebben a bájos székely modorban terveztek. Az ilyen ház nem szorul filológiai magyarázatokra, aki ránéz, érzi, hogy annak minden porcikája magyar észjárás szerint tevődött össze. Nem azért magyar, mert — mint Wlassics mondta — dekorációul magyar kakast alkalmazott a tervezője a bécsi szecessziós falsíkokra. Hanem magyar az elgondolásában és a szerkezetében.

Íme, a háború előtti éveknek egyik legnagyobb eredménye, a székely stílusú építészet, csendben, egypár ember elmélyedő, szeretetteljes munkája következtében csakhamar olyan alkotásokat hoz létre, melyeknek hatása a magyar építőstílus fejlődésére lényegesebb, mélyebb és tartósabb, mint a hagyományokat legázoló nagy egyéniségek inkább zavaró, mint kiegyenlítő befolyása. Koós, Zrumeczky és társai is magyar stílust kerestek, de itthon keresték. Nyomról-nyomra követték, amerre csak találták, s mert tevékenységük nem filológiai kombinációban, hanem fáradságos anyaggyüjtésben és hagyománytiszteletben gyökeredzett, munkájukat teljes és maradandó siker koronázta.

*

Ezzel azonban a magyar építőstílus ügye korán sincs elintézve. Most, hogy végigjártuk azt az utat, amelyet az építőművészet a háború előtti években befutott, feltehetjük a kérdést, mit tanulhatunk mindezekből, s mik azok a legközelebbi teendők, melynek elvégzése ránk, ma dolgozó nemzedékre vár.

Az egyetlen hagyományainkon nevelkedett magyar eredmény, a székely építőmodor, sajnos, nem alkalmaz-

7. ábra. Erzsébet-téri kioszk.
Hauszmann Alajos műve.

ható a problémáknak azon a széles területén, amely a modern építész elé tárul. Történtek ugyan kísérletek arra, hogy ezt a formanyelvet monumentális épületeken szólaltassák meg, az eredmények azonban távolról sem kielégítőek. A székely stílus intim, s amellett erősen hegyvidéki jellegű. Alföldi tájainkba éppúgy nem illik, mint a főváros aszfaltrengetébe.

Lechner Ödön stílusának követése még lehetetlenebbnek tűnik fel. Ma látjuk csak igazán, mennyire nem volt képes az ő formanyelve a magyar szellemmel tartós barátságot kötni. Mennyire individuális, mennyire ötletszerű az egész eozintól csillogó, tarka kártyavár. De nemcsak ma, hanem Lechner idejében is voltak már figyelő szemek, melyek ezt észrevették. Idézem *Bárdos* Artúr 1913-ból való sorait: *a mai* (t. i. akkori) *magyar építészet ... megmutatja nagy nekilendüléseinket, becsvágyunkat, de megmutatja fejlődésünk átmenetek nélkül való ugrását is, ízlésbeli kultúránk megalapozatlanságát és külsőséges voltát.* Ma már megállapítható, hogy ezt a legutolsó korszakot megelőző, oly sokszor lenézett budapesti renaissance-építkezés mennyivel többet használt, vagy legalább is mennyivel kevesebbet ártott Budapest ábrázatának, mint a nagy szólamokkal inaugurált forradalmi felszabadulásnak, megváltásnak hirdetett mai *átlagépítészet*, nem is szólva a renaissance-építkezést megelőző pesti és budai barokkról, ennek igazán finomult, nagy szeretettel kigondolt és *mármár speciálisan helyi, pest-budai kolorittal megszínesedő formáiról.*

8. ábra. Batthyány-örökmécses 1907-ben készült terve.

Ha Bárdos Artúr 1913-ban ezeket az elveket vallotta, mit szóljunk mi? Azóta ugyanis igen nagyot fordult a világ. Egykor, mint modern képrombolók, a Vágó testvérek nem kímélték Hauszmann bájos, pest-budai zamatú klasszicizáló Erzsébet-téri kioszkját. (7. ábra.)

Nekik nem volt elég, hogy köröskörül a városban számtalan *eget ostromló bérkaszárnya* s minden egyéb új építmény ezer különlegességet, furcsaságot és lehetetlenséget cicomázott magára. Átöltöztették a jó öreg kis kioszkot is újmódi ruhába, nem tudjuk, kinek telik gyönyörűsége benne. Ma már azonban más világ járja: azt kell látnunk, hogy *Pogány* Móric a Batthyány-örökmécsesre 1907-ben készített tervét (8. ábra) jónak látta alaposan átrevideálni, mikor 1926-ban annak felállítására sor került. Ki ismerne rá arra a furcsa obeliszkre mai alakjában? (9. ábra.)

Hja, az idő múlik. *Tempora mutantur et nos mutamur in illis.* Lázár Bélától sem olvastam sehol nekrológot abból az alkalomból, hogy az Adrássy-út végén

9. ábra. Batthyány-örökmécses.

lévő villát, mely 1910-ben olyan enthuziasztikus dicshimnuszra ragadta tollát, — a mult év folyamán szép csendben beállványozták s a *velencei csókolódzó galambokat stilizáló aranylapu színes üvegmozaikokat* leborotválva róla, csipkés pártázatát szép símára fésülték és így adták át újra az örökkévalóságnak. (10. ábra.)

Nagy hiba volna, ha csak gúnyolódnánk, anélkül, hogy tanultunk volna. Most rajtunk a sor: Itt állunk, hogy alkotásainkkal mutassuk meg, ha valamit jobban tudunk, mint elődeink. A magyarkodó stílusálmoknak végük, mert az egyéniségek féktelen energiája a szecesszió művészeti kultúrájának anarchiás jelleget adott. Anélkül, hogy elvei és képességei lettek volna az alkotásra, lerombolta azt, amit készen talált.[1]

De azért, mert ők tévedtek, vajjon örökre vége-e már a magyar stílustörekvéseknek? Vajjon most az következik-e, hogy csalódottan, bosszúsan és szégyenkezve visszakullogjunk oda, ahol a szecesszió előtt állott a magyar építőművészet? Nem, ez igen szomorú programm volna, de a multak tapasztalatai alapján erre nincs is szükség, ellenkezőleg, nem tévedünk, ha azt reméljük, hogy erre a nemzedékre különösen gazdag és szép feladat vár. Emlékezzünk csak a székelyek között csendben megvonult egy pár magyarra. Mit tettek ők? Mi okozta, hogy távol a Lechner és követőinek zajos sikereitől, primitiv eszközökkel a maguk nemében elpusztíthatatlanul jó eredményeket produkáltak? Semmi más, minthogy először is hűek maradtak a hagyományokhoz, megtanulták ismerni a régit, s miközben kötetekre menő kataszterét vették fel székely művészetünknek, annak titkos törvényei és szelleme átment a vérökbe, s valahányszor olyan feladathoz nyúltak, mely

10. ábra. Az átalakított Babocsay-villa.

köreiken belül maradt, valóban maradandót alkottak.

Ezt kell nekünk is tennünk. Magyarország nemcsak a székelyek művészetéből áll, amint hogy földrajzilag is a hegységek alföldjét ölelik körül. Még megmaradt csonka országunk is telve műemlékekkel. Nemcsak székely népi művészetünk, hanem nemesi kúriáink és főúri kastélyaink is vannak, melyeknek jelentősége amazoknál nem kisebb. Számtalan középület, templom és kúria hirdeti régibb és újabb korok építőtevékenységeit, s mégis mai napig sincs egy könyvünk, melyre ezt a címet írhatnók: *Magyarország építőművészetének története*. Csodálni való, de tény, hogy míg politikai, irodalom, festőművészettörténeteink immár nagy számmal s igen alaposan feldolgozva készen állanak, nincs még megírva építőművészetünk története, sőt még formás tanulmányok dolgában is elég gyengén állunk. A mai nemzedék megcsömörlött minden forradalomtól s mély és igaz vonzalmat érez a mult iránt. Itt a legfőbb ideje, hogy sürgősen pótoljuk, amit eddig mulasztottunk. Ha azt kívánjuk a következő generációtól, hogy az tekintély és hagyománytisztelő legyen, adjuk a kezébe útravalóul hazája építőművészetének történetét. Ne várjuk azt, hogy gyakorló építészeink vakációs szabadidejökben ötletszerű, szervezetlen, felvételek helyett egyszer csak befogják mutatni a nagy művet. Ha ezt várjuk, akkor még évtizedek telnek el úgy, hogy mindnyájan tudomást szerzünk eldugott német városkák kórház- és Siedlung-pályázatairól, lassanként kis-ujjunkban lesz az egész amerikai felhőkarcoló építő-technika — de nem fogjuk tudni, hogy a fővárostól 20—30 km-re ősi, magyar multat lehelő falak omladoznak a feledés repkénye alatt.

Ne kívánjuk, hogy az átlagépítészet magyar szellemmel telítődjék, ha egyszer nem vagyunk képesek kiszorítani, vagy ellensúlyozni a könyvespolcokon a *Moderne Bauformen*-eket s a *Blaue Bücher*-eket. Ne várjuk azt, hogy szégyenszemre valamelyik berlini vagy lipcsei kiadó fedezzen fel bennünket, s dolgozza fel építészeti multunkat, mint ahogy Afrika és a távol Kelet művészetét már rendszeresen kutatja a kiadói élelmesség. S végül ne várjuk azt, hogy a műegyetemi fiatalság az egyetemes építőművészettörténet szinte beláthatatlanul nagy területein szétszórva felbukkanó magyar emlékekből nemzeti építőművészeti kultúránk arcvonásait összefüggően megrajzolja, hanem nyujtsuk neki készen ezt, hogy emlékül vihesse magával egész életére.

Ez volna az egyik feltétel.

De ez nem elég. Ha már rendelkezünk is sajátos formavilággal; s ha ismerjük hagyományainkat, sohase feledjük el, hogy az építész végeredményben feladatából kell hogy merítse legnagyobb inspirációját. A háború előtti évek építőművészetének egyik legnagyobb hiánya, hogy nem voltak nagykoncepciójú, nemzeti feladatok. Hisz éppen ezért menthető némileg az a körülmény, hogy az építőművészet célja merőben absztrakt stílustörekvéssé száradt, ahelyett, hogy a való életbe bocsátotta volna gyökereit.

Nagy nemzeti feladatok alatt pedig nem Gellérthegyi Pantheont, sem pedig Dunát-rekesztő hadi emlékeket értünk. Egyáltalában nem itt a fővárosban akarunk egetostromló monumentumokat emelni, melyeket a vidék gyökértelenül és rosszul átplántáljon, hanem minél szorosabb és sűrűbb kapcsolatot keressünk a vidékkel. A vidék arculatát igyekezzünk megjavítani, nem hatalmas *egyes* alkotásokkal, hanem a központból építészmérnöki szempontból helyesen irányított *nagyterjedelmű* akciókkal. Nem akarjuk a főváros kultúrfellegvára mellett a tanyák sárkunyhóit látni, sem pedig azt, hogy a lelketlen pallérfantázia gyötrelmes vakolatrémékkel fogadja a pályaudvarról kilépő, s a főutcán, a főtéren átmenő polgárokat. Azt szeretnők, ha a posta, a vasút, a közigazgatás és a bank, melyeknek szálai a vidéket behálózzák, számot vetnének azokkal a roppant lehetőségekkel, melyekkel a közízlés, az általános kultúra megjavítása szempontjából rendelkeznek, s amely lehetőségeket a nyugati országok oly bámulatosan kihasználnak. Azt szeretnők, hogyha az egységeiben szerény alkotások terjedelmökkel és általánosságukkal hozzájárulnának ahhoz, hogy a magyar vidék képe csak kissé javuljon, hogy a vasúton átutazó csak kissé hasonlót érezzen, ha kocsija ablakából kitekint, mint mikor az ember Salzburg után a bajor vidékre kitekint. Több rendet, több csínt, több higiéniát. Én azt hiszem, hogy az építőművészetnek egyrészt a történeti multtal, másrészt a vidékkel való intenzívebb kapcsolataiból, egy a mainál sokkal szebb és a jövendő fejlődésre messzebb kiható építési kultúra következnék, mely egyszersmindenkorra lehetetlenné tenné afféle művészeti száskajárás megismétlődését, mint amely fővárosunk képét hosszú időre letarolta.

Nem Pesten és nem rajzasztali morfondírozástól várjuk a magyar építőstílust. Hanem *térben az egész ország szükségleteire kiterjesztve, időben pedig a magyarországi legrégibb műemlékekig visszanyúló hagyományokba gyökerezve!*

Ez a két irányelv oly nagy koncepciójú, nemzeti kultúrprogramm sarkpontjait alkotja, melynek beválthatása az egész magyar építészmérnöki társadalom lelkes és megfeszített munkájára apellál.

[1] Koronghi Lippich Elek dr. „M. Ip." 1908. 97. l.

SZEMLE.

Fritz Höger a Hamburgi Chilehaus építésze a maga építészeti felfogásáról. A háború után a német építészetbe bevonult az amerikai felhőkarcoló, ahogy ők nevezik: a *Hochhaus*. Az indító ok itt is a városi telek legnagyobb kihasználására való törekvés volt, de ezzel egyenlőrangú szerep jutott benne a városépítészeti szempontoknak is. A nagymagasságú házaknak egyik rendeltetése ugyanis az volt, hogy hatalmas függőleges hangsúlyozást vezessen be a városok képébe. 1918 óta Németországszerte nagyszámú ilyen ház épült fel a legnagyobbszabású és legművésziesebb mindenesetre a hamburgi Chilehaus, melyet a legtöbb építészeti folyóirat részletesen ismertetett (a Magyar Művészet II. évf. 6. számában is megjelentek ez épület képei).

A Chilehaus tervező építésze, Fritz Höger, egyik rövidebb értekezésében maga kommentálja nagy alkotását. Az építésznek roppantul érdekes vallomásai e sorok, s azt hisszük, minden építész tanulhat belőlük, megismervén belőle azt, hogy miképen lehet *igazi* architekturát alkotni, miképen lehet egyszerű őszinteséggel, az anyagnak tiszteletével és szeretetével művészit teremteni. Épp ezért mint általános érdekű és jelentőségű adalékot a kiváló német építész tanulmányát alább kivonatosan ismertetjük.

Már a telekforma, az utca átépítése által lehetségessé vált összefogás ellenére is igen nagy nehézségeket rejtett magában. De nehéz feladatok megoldása mindig hálás! Így volt ez esetben is. A háznak enélkül is azt a strukturát adtam volna, melyben fölépült, — de másfelől csak ezzel lehetett a ház különböző részeit, nevezetesen a Pumpenstrassei S alapvonalú homlokzatot jól megoldani. Persze egy nagyvonalú horizontálizmus lehetőségét be kellett látnom, bár annak távolról sem lett volna annyi varázsa, mint az alkalmazott finomszálú vertikálizmusnak.

Kezdettől fogva egyszerre dolgoztam a ház alaprajzán és metszetén. Az épület nagy hömpölygése e kettőnek egységéből fogamzott, nem pedig a nézetek mértani megrajzolásából. A Chilehaus mértani nézete a laikusban az unalom és az elrettenés érzését kelti! Mint általában, úgy itt is kétszeresen szükség volt a távlati látásra. Ha szabad mondanom: a levegőbe kellett festenem, és pedig a helyszínén. Ezzel egyszer és mindenkorra el voltak intézve számomra azok a romantikus játékok, melyek a testtömegek érzése nélküli homlokzatocskák rajzolásának kikerülhetetlen kinövései. Az épület, amint ma áll, olyan, hogy az alaprajz vagy a metszet bármilyen kisméretű megváltoztatása, különösen a lépcsős emeletsorokban csak kárt okozhatna. És mindkettőnél — alaprajz és metszet — állandóan szemem előtt tartottam a célt, a világítási viszonyokat, a szerkezetet stb. Sehol nincsen semmi az épületen, amire *csak architektonikus* szempontoktól vezérelve határoztam volna el magamat, azt lehetne mondani a cél ördögének kezében kristályosodott ki az egész.

A városépítészeti és építészeti szempontok erősen egymásba nyúlnak. Egyik a másiktól sehol sem választható el, együtt haladnak. Mindenik ki van elégítve és semmi sem mond ellent a másiknak. Ennek az épületnek a hagyományos értelemben vett architekturája nincs is, csak *strukturája* van, a síkokon sehol nem találni valami külön akaratát. A külsőnek strukturája tökéletesen összeesik a belső célnak strukturájával, úgy a homlokzatok, mint a belsőnek szerkezetével, a szerkezet pedig az építészi gazdaságossággal. Minden térésznek legjobb világítást adtam, a lehető legnagyobb oszthatóságra törekedtem, s egészen az apró cellákig a legnagyobb kihasználhatóságra igyekeztem. Nem tekintve a szobrász munkát, csak egyetlen helyen építettem valamit tisztára művészi szempontokból, s ezt az egy pontját az épületnek senkinek sem fogom elárulni, mert ez a kis részletképzés az egész épület nagyságánál és ritmusánál fogva épp olyan természetesen hat, mint az egész.

A Chilehaus művészi mivoltának veleje az egytagú keskeny mezők tonusában keresendő. Csak ez teszi a végtelen sok kis pillérrel és végtelen sok ablakkal teljesen feloldott felületeket a rövidülésben újra egységessé és nyugodttá. Ez adja aztán a monumentális tértestet. Az építészeti megoldásnál már jóelőre lemondtam mindenről, ami külön, önálló életet élhetne. Csak ami önmagától értődik s végtelen sorokban ismétlődik természetes a kívülálló szemlélőnek is. Hogy az egyszer jónak elismert milyen mértékben ismétlődik legjobban, megvilágítja az a tény, hogy a házon nem kevesebb, mint 2800 azonos méretű ablak van. Az épület gigantikája és monumentalítása csakis az egységnek végtelen sokszoros, változatlan nagy ismétléséből ered. Az egységet pedig a legbehatóbb és leggondosabb munkával alakítottam ki. Nem használtam fel azt az ismert tényt, hogy nagy ismétlésnél egy és ugyanaz a forma vagy arányossági hiba eltűnik és természetessé válik. Igazán alapos munkát végeztem s az egységet a legfinomabb mérésel, — de a legnagyobb szeretettel is — állapítottam meg és az a másik irányú fokozás. Így egyesül finomság a megszámlálhatatlan sokasággal, ebből ered az egész épület nagy, áradó zenéje. Ehhez járul még az a bizonyos szárnyaló csengés, amelyet a komplikált telekforma nyujtott nekem. Persze a telek formája sem volt olyan, hogy abból az épület testének formája önmagától adódott volna. Ide csak a telekhatárok sokszori korrekturája révén jutottam el. Az unalomtól való rettegés és a változatosság keresése, a tömegek csoportosítása és tagolása ilyen és hasonló természetű építészi feladatoknál szokásos, rendesen csak a tömegek szétrongyolásához vezet, — mindezzel végre szakítani kellene, mert csak ott, ahol a közhit szerint az unalom elkezdődik, állunk az igazi monumentalitás küszöbén. De a monumentalitáshoz nem is a nagy lépték és a brutális tömegképzés vezet el. A legnagyobb falsíkhatás ott érhető el, ahol a nagy fényszükséglet sok ablakot követel, de persze az ablaknak a falban finomsággá kell válnia, építőkővé, épp úgy, mint ahogy az egyes pillér egyes tégláival, hézagaival és részleteivel hat, s mint ezek az elemek összegeződnek, úgy összegeződnek az ablakok ezernyi egyetlen méretű és formájú üvegtábláikkal, melyeknek ritmusa azonos. Nem fogok visszarettenni attól, hogy bármely, a Chilehausnál jóval nagyobb és magasabb házat is ugyanezzel, vagy hasonló strukturával építsek föl. Egész várost föl lehetne ezzel a strukturával építeni és mégsem lenne unalmas. A változatosságot az előföltételek úgy is mindig biztosítják, úgyhogy az építésznek e felől nem kell, hogy gondja legyen. Külön is hangsúlyozom, hogy a Chilehausban sehol sem törekedtem festői avagy romantikus hatásokra, és mégis azt hiszem, még a régimódi ízlésű szemlélő is festőinek és érdekesnek fogja azt találni. Hálát adok sorsomnak, hogy alkalmat nyujtott arra, hogy ekkora épületen az építésnek ezt a módját szinte iskolapéldaszerűen megmutassam. Ebben az összefüggésben azonban nincs módom erről tovább beszélni, mert kevéssé volna ízléses, ha művemről azzal a lelkesedéssel szólanék, amellyel azt építettem.

Persze a ház hatásának egyik leglényegesebb tényezője az alkalmazott építőanyag minéműsége. Az összes homlokzatok összes felületeit oldenburgi klinkertéglával burkoltam. Talán tréfának veszik, ha elmondom, hogy csupa harmadrangú téglát használtunk, mivel így az egyes téglák különbözőek, az egyik erősebben égett ki, mint a másik, a harmadiknak üveges fénye erősebb; az egyik görbe és durva felületű, a másik meg tükrösen síma, vagy szinte hólyagosan domború felületű. Ennek a téglának tehát nemcsak színe, hanem sokszoros fény- és reflexhatása van. Ez az épület egyik varázsának titka: így reagál az atmoszférikus hatásokra, a különböző fény- és színhatásokra. Ez anyagszerű hatást ad a háznak, amint hogy ritmusának akaratos mivolta lelket ad neki. Fontos feladatom volt a tégla reflexhatásának a részletképzésnél való kihasználása. Ez vezetett már az első napokon a pillérek vízszintes irányú feltagolásához, kiugró téglasorok alkalmazásával, amelyek egyúttal a főfalsíkkal való szerves bekötést is szolgálják. Látnivaló, hogy a formaakarása és a szerkezet mennyire egy úton haladnak! A bekötő kövek akaratlanul is olyan ornamentumot adnak, amelyet eredetileg nem is volt szándékom alkalmazni. Ha ugyanis oldalról, rövidülésben látjuk a homlokzatot, átlós vonalat látunk, sőt bizonyos pontokból nézve, egyszerre öt különböző ilyen diagonális ötlik szemünkbe. Ezt az egész különös hatást az alaprajz és a nézetek szigorú ritmusa biztosítja.

A pillértesteknek diagonális beállításáról még meg kell említenem, hogy azokon, bárhonnan éri is a napfény, 9 különféle fényérték képződik, amelyek közül, bárhonnan is pillantsunk reájuk, legalább 5 látszik egyszerre. Az S-alakú homlokzaton a görbe vonal révén a különböző fényerősségek száma legalább megötszöröződik. De a reflexek és vetett árnyékok révén ennek a számnak duplájával számíthatunk, amelyek nagy ritmikus ismétlődésben hullámzanak. Igen messzire vezetne azonban, ha tovább szőném ezt a fonalat. Mindenesetre azt hiszem, hogy a homlokzatnak olyan élete van, hogy a szemlélő érdeklődését, sőt kíváncsiságát mindinkább fokozza. Kíváncsian várja, hogy a Fischertwietenhofon mit fog látni, innen pedig szeretne a ház belsejébe hatolni, hogy meglássa, vajjon az épületben szintén érvényesül-e a sokszerűségnek és a kifinomítottságnak elve? (V. ö. Magyar Művészet, II. évf., 8. szám.)

Dr. Bierbauer Virgil.

Építészeti műemlékeket népszerüsítő irodalom a külföldön. Valamely emberi közösség, nép, nemzet, vagy államiság lelkületét és gondolkodását mi sem fejezi ki hűségesebben és őszintébben, mint építészeti műalkotásai, mert a műalkotásnál őszintébben mi sem beszélhet. A kor hivatalos okiratai bizonyos érdekek megvédésére, álcázására, rejtegetésére készültek, ezért legnagyobb részük nem is lehet őszinte. A történelem könyvei, ha egykorúak is, csak így születnek. A későbbiek pedig a multat a jelen érdekében idomítják,

PADÁNYI GULYÁS JENŐ épitész

debreceni épületeiről ill., a
szegedi Honvéd téri uj ref.
templom pályázatáról

RÁCZ Zoltán: Borsos József és Debrecen
korai modern épitészete. Debrecen :
Hajdu-Bihar m. Tcs., 1990
67,136 - 14.p. iill.

Padányi Gulyás Jenő, építész

dr. Tóth Hálmán: A magyar nép építészete, ősi építőszemlélete.

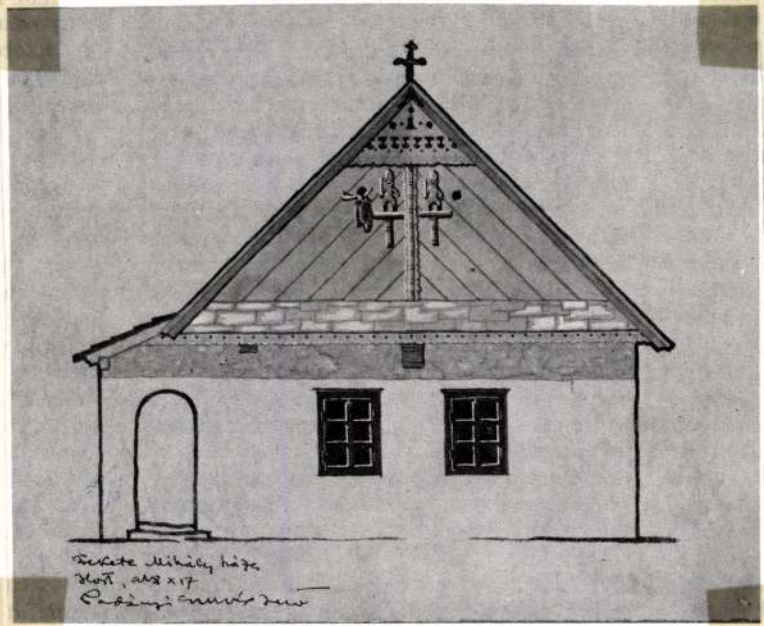

Lakóház Horton. Padányi Gulyás Jenő rajza, 1918.

Magyar Építőművészet, 1987, 4-5 szám, 60-old.

Padányi Gulyás Ernő, építén.

L: Jeges Ernő

56-57

Terkai A – Dévényi T: Kereskedelmi kultúra a 30-as években

Magyar Építőművészet Bp. 1983

83/2.

Padányi Gulyás Jenő, [építész]

L: Feszl Frigyes

dr Vámossy F. Az építészeti kritika hazai történetéből
16-19

Magyar
Építőművészet, Bp. 1983 8.3/1

M. D. K.

PADÁNYI József építész

4, 8, m hosszú egyszerű gépkocsi szerelő akna MNOT 174/a-57, 174/b-57

6, 8, 10 m hosszú peremes gépkocsi szerelőakna MNOT 175/a-57, 175/b-57. 175/c-57

Szomolányi Tiborral

Mnot katalógusa 1958. 230-234. l.

Padányi Gulyás Jenő, építész

Magyar Általános Hitelbank, Debrecen
1937

Tény kép

Belső borító

Magyar

Épitőművészet Bp. 1983

83/2

Padányi Gulyás Jenő, építén

L. Antal Derső

Timon hálmán. Az ONCSA hárépítési akció Tomlsdgai 23-24

Magyar Építőművészet Bp. 1983 83/2

Padányi Gulyás Jenő i építén

L. Bosos József

25-28

Rácz Zoltán i Debrecen építének a hanincas években

Magyar

Építőművészet Bp. 1983

83/2

Padányi Gulyás Jenő, építén

L: Csaba Rezső

Z: Csaba Lóránt Az Építőmunka

Magyar

Építőművészet Bp. 1983

6-7

83/6

Padányi Gulyás Jenő, építész

L. Tesz Ingyes

Moravánszky Á. Nemzeti és népies törekvések 20-22

Magyar

Építőművészet Bp. 1983 83/2

PADÁNYI GULYÁS Jenő

A harmincas évek végén az Erdély-szerte éledő épitkezések tervei a kellő iskolázottsággal és művészi itélőképességgel nem rendelkező tervezők kezéből kerültek ki többnyire. Ezért örömmel üdvözölték azt a - kolozsvári művészeti hetek keretében, 1942-ben megrendezett- épitészeti kiállitást, melyen nagy számban mutattak be korszerű és az erdélyi tájak hangulatába jól beillő községi középület-terveket; Kós Károyl, Padányi Gulyás Jenő, Lehoczky György, Szontág Pál, Wanner János, Krassói Virgil, Széll László stb. épitészeti munkái.

Vajk Ilona: Kós Károly épitészeti emlékei Kalotaszegen. = Tiszatáj, 1983/12. 37.p.

Padányi-Gulyás Jenő, építész

L. Kozma Lajos

—: A harmincas évek építészetének kronológiai táblázata 6-8

Magyar Építőművészet Bp. 1983 83/2

M. D. K.

PÁDER E iparművész

Az 1899-i oroszországi osztrák-magyar kiállításon szerepel eletántcsontra festett miniatűrök zománcos keretben

Magy. or. iparműv. Ck.

Weinerné: Orosz kapcs. 153.

Páder Emma

Bőrtárska, repr.

Magyar Iparművészet

1930. 7–8. sz.

Páder Emma

nyilv. női rajztanf.
5 hónap, jeles
Tanár Csizik Gyula
Iparrajziskola 1905

LASKÓ. /Baranya./

Csúcsíves templom. Főajtaja fölött egykor 1475 évsz. állott.

Gerecke, 1906, 138 l.

Páder Emma

jeles

Iparajziskola 1906

Páder Emma

börmunkái

cród

Magyar Iparmüvészet

1931. 134. l. (A Társulat nyári kiállitásai ról.)

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest, VII. Lenin-krt. 9/11.
Telefon: 227-651, 227-285

Padár Balázs
Szolnokmegyei Néplap

1952 MÁRC. 15

276

A nép művészei között...

Mezőtúr külső negyedében telepedtek le a híres mezőtúri korsósok. Több, mint negyven mester mintás vászonfazekai, korsói alapozták meg a mezőtúri fazekasok hírnevét. Az eredeti népi művészet hagyományait hiven megőrizték az újváros apró házacskáiban, családi méretű fazekasműhelyeiben és az évszázados elnyomás, az évtizedeken át importált nyugati álművészet sem tudott behatolni a népi művészet erős várába.

A nép művészei azonban egy jottányit sem engedtek a megpróbáltatás évei alatt izzó hazaszeretetükből. Apáról fiúra szállt a mesterség, s egyre fejlődött, egyre gazdagodott a népművészet kincses tárháza. Remekek készülnek ma is a fazekasműhelyekben, a mezőtúri háziipari szövetkezetben is.

A szövetkezetnek négy műhelyében a legkiválóbb mesterek dolgoznak. Padár Balázs, a híres mester, egyik legkiválóbb művelője népi művészetünknek. Vázáit, pálinkásbutykosait Párizstól Amsterdamig ismerik. Iparművészeti kiállítások aranyérmei, oklevelei, helyette is beszélnek erről.

Kilencedmagával dolgozik a szövetkezet egyik kis műhelyében. Korongján szépvonalú csodálatosan karcsú váza. A szürke mázas agyagedény falába görbe késének egyetlen mozdulatával cseppeket, leveleket vés s lassan gazdag motívumokból szőtt virágmintát varázsol a szikkadt agyagra. Pompás díszítőelemek gazdag változatából építette fel a virágfüzért. Megkapó a törökfulipán, bazsarózsa, rozmaring karcsú szirom-leveleinek, különféle magyaros virágminták kelyhének harmóniája.

Padár elvtárs és munkatársai, a nagy fazekascsalád, napról napra a népművészet új remekeivel gyarapítják népünk kulturális kincseit. Veres Lajos, az ügyeskezü korongos 10 percenként formálja a lágy agyagból a szépvonalú vázákat, Fejes Imréné, aki a férjétől tanulta ezt a mesterséget, nagy szakértelemmel készíti a díszvázák kacskaringós fülét. Végül csillogó mázzal vonják be. Szinpompás, acélosan csengő dísztárgy lesz a vörös agyagból, melyet szívesen vásárolnak az országban és külföldön egyaránt.

Juhász Sándor a szobrok, a művészi kerámia nagymestere. Bronzzal bevont atlétái, parasztjai mozgást, duzzadó erőt érzékeltetnek. Témáit, alakjait a néptől veszi, s minden alkotásán az új élet, a szép küzdelem elevenedik meg. Ő készítette el a mezőtúriak Rákosi elvtársnak küldött ajándékát is.

Lehetne sorolni még a mezőtúri korsósok legjobbjait, akik mindennapi munkájukkal ápolják, fejlesztik népünk művészetét. Bútor Lajosnét, aki már negyven éve villámgyors mozdulatokkal festi a mezőtúri kőcsögök falára a szebbnél-szebb virágokat, vagy a szövetkezet többi dolgozóját, akik becsületes munkájukkal megalapozzák a magyar háziipar jó hírnevét.

lesz az este — mondja Borics Antal dolgozó paraszt és közben megsuhogtatja ostorát az állatok felett. A tehenek meghúzzák a jármot. Az eléjük fogott magános ló lecsapja a fejét és a vetőgép megindul a hosszú barázdában. Még ma el kell vetni a zabot, mert holnap a búzát boronálják.

Néhány nappal ezelőtt még Jászkisér határában is tarkállott a barázdák között a kései hó és most a párnapos meleg idő után egyszerre minden munkát lehetne végezni, de mégis a vetés az első.

Borics Antal már idősebb ember, mozgása azonban nem árulja el korát. Olyan serényen dolgozik, hogy fiataloknak is dicséretére válnék. Nem lehet most állni egy percet sem, mikor az évi termésről van szó. Ki kell használni az első alkalmat is a korai vetésre.

— Azelőtt egyszer vetettem március elején egy hold árpát — mondja. — Utána olyan esős idő lett, hogy áprilisig nem lehetett a földre rámenni. Akkor úgy éreztem, elpazaroltam egy holdnyi vető-

korán bevetett
don 22 mázs
termett. Az á
tés pedig csa
zsát adott.

Borics Antal azóta szívesen hallgat a tudományra és helyesli a minisztertanács korai vetésről szóló határozatát is. Akkor csak egy holdon vetett korán, most azonban úgy igyekszik, hogy mind a 15 holdat ősszel is tavasszal is idejében művelje. Korai vetés és a műtrágya megkétszerezheti a termésátlagot. Erről legjobban a mult évben győződött meg Borics Antal. 100 százalékig tudta teljesíteni a beadási kötelezettségét és azon felül is közel 20 mázsát adott be.

— Azért pusztult el három szép libám, mert te műtrágyáztál és a libák ettek belőle — szól közbe bosszúsan Borics néni.

Borics bácsi mosolyog dús bajusza alól. — No, számoljunk — mondja. — Négy hold körül lehetett műtrágyázott búzavetés tavaly. Ha holdanként csak 2 mázsával lett is több a termés, akkor is 8 mázsa a többlet. Szá-

Borics Antal az idén még jobb termést akar, mint tavaly volt. Ha idejében előkészül rá, akkor ez biztosan sikerül is. A jó termést aztán könnyű elosztani. 100 százalékig teljesíti most is beadási kötelezettségét és még marad bőven, aminek az árából magának és családjának ruhát, cipőt vegyen.

— Azért igyekszem, mert minél többet termelek, annál többet segíthetek az országnak és saját szükségletemre is bőven telik — mondja.

Borics Antal holnapra befejezi a vetést, de nem tekinti lezártnak ezt a munkát. Vannak még, akik el sem kezdték a tavaszi munkát. Azokhoz hamarosan elmegy és elmondja nekik, hogy milyen sokat nyerhetnek az idei terméssel, ha az ő példáját követik korán elvetnek, s idejében hozzákezdenek a többi munkák elvégzéséhez is.

B. E.

Pader iparmüvész

Magyar Iparmüvészet, 1900

1/2. sz. 32-40. o. Radisics Jenő: A magyar iparmüvészet Oroszországban.

Páder Emma

Művével szerepel az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán - Andrássy-uti szalonban.

P. H. - 929. XII. 1.

Páder Emma

iparművész

Iparművészeti Társulat kiállitása - Technológiai Iskola csarnokában - terveivel szerepel. Bőrmunkák

Pesti Hirlap
1933.I.22.

Páder Emma

iparművész

Iparművészeti Társulat jubiléris kiállitása - Iparművészeti Muzeumban - könyvművészeti munkákkal szerepel.

Pesti Hirlap
1930.VII.4.

Pader Emma

iparmüvész

Iparmüvészeti Társulat kiállítása - Iparmüvészeti Muzeumban - szőnyeg kimséssivel szerepel.

Pesti Hirlap
1929.VII.14.

Páder Emma

Iparművészeti Társulat iparmű-
vészeti vásár-kiállításán hímzé-
seivel szerepelt.

PH. 930. XII. 6.

Páder Emma

Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán: finom bőrmunkával és gyöngyfűzéssel szerepelt.

P.H. 932. XII. 4

Páder Emma

Bőrmunkákkal szerepel az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiáll.-án.

N.U.933.XII.6.

MDK

Páder Emma

bőr,könyvmunkával résztvett az alábbi kiállitáson

Karácsonyi vásár akadályokkal. Magyar Iparművészet 1937. 247.l.

MDK

Pader Emma iparm.

Ács Lipót: Iparm.kiáll. a Technológián. Képzőművészet 1933, k 63-64.sz. 182-3 l.

Páder Emma MDK

bőr, könyv

Az Iparművészeti Társ. Karácsonyi Vására.kiáll.
Magyar Iparművészet 1937. 247.o.

MDK

Páder Emma, Mátyásföld

O. Iparm. és Háziipari Kiáll. Magyar Iparmüvészet, 1929. 134. l.

MDK

Pader Emma

Ács L.: Iparművészeti kiáll. a Technológián.
Képzőművészet 1933. 183.l.

Páder Emma, ip. műv. MDK

Börtáska. — Kép. 31.1.

Magyar Iparművészet. 1930. 7-8. sz.

31.1.

MDK

Páder Emma

Az Iparmüvészeti Társulat karácsonyi kiállitása.
Nemzeti Ujság 1933. dec. 6. 11.l.

Páder Emma, ip.müv.

a Tálos Gyula által tervezett Bőr- és Könyv-fűzőben voltak kiállítva munkái.

Az Iparm.Társulatnak az Iparm. Múzeumban rendezett 50 éves jub.kiáll. -ra résztvevői.

Magyar Iparművészet.1935. 86b.l.

MDK

Páder Emma

Az Orsz.Magy.Iparmüv.Társ. nyári kiállitásairól. Gyöngy, készitette Páder Emma. Repr.

Magy.Iparművészet, 1931. 7-8.sz.

Pader Ferenc

unkanüves

laid

Bader Ferenc

ulatt

exp: 1895 ~~December 28.~~

M.D.K.

PADER Joseph

muraviorum magister

Bazin

4 sodal

1952)

Művért. Kapossy János: Épitők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1828-ban 137.l.

Páder Nándor

mulakatos

l.

Ráth György 1896

199. l.

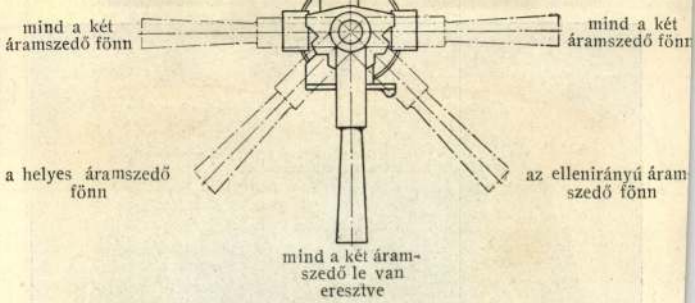

12. ábra. Az áramszedő légváltója.

gyobb trolley nyomás csővezetéke a *H* csapon (13. ábra) megy keresztül, melynek tengelye a trolleyváltó tengelyével mechanikusan össze lévén kötve, a két váltót egyszerre fordítjuk a kívánt menetiránynak megfelelő állásba.

3. *Mótorok.* Egy-egy nagy- és kisfeszültségű mótor közös mótorházba van beépítve, úgy, hogy a kettő külsőleg egynek látszik (14. és 17. ábra). A lokomotivon két ilyen kettősmótor van. A mótorok forgó része a mótorház pajzsaiba szerelt csapágyakban forog, ez utóbbiakra tehát a forgórész súlyán kívül semmi más erő nem hat s mivel gondoskodtak arról, hogy e csapágyak az olajgyűrűs kenés (16. ábra) révén bő olajzást kapjanak, a csapágybélések kopása minimális s

Páder Nándor

pesti mulakatos

l.

Edvi Bp

521. l.

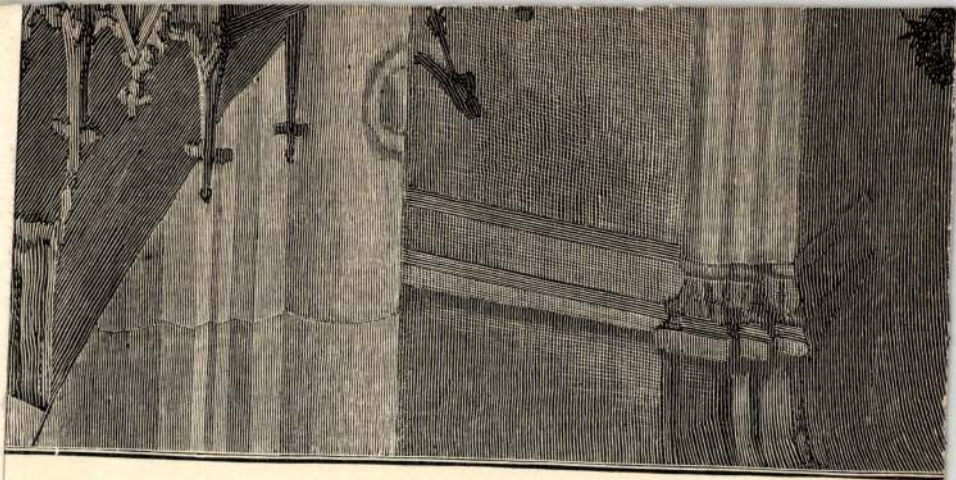

Páder N. lakatos cég

Iparműrészet 1896-ban 197.

Páder Nándor, mülakatos

kályharácsa mutatja, h. az iparos hogyan próbálja a népiest tanulmányozva uj iparmüvészeti izlést kialakitani.
P.N. se tért le arról a nyomról, h. a vasmüvesség terén Jungfer után elterjedt vasrózsa és vasból való virágcsokor csak olyan tárgyon nyert alkalmaztatást, melyen hivatásos használatát nem nehezizi meg. /Pl. tintatartón, gyetyatartón, stb. nem alkalm

Edvi Illés A.: A vasmüvesség az ezredéves kiállitások.
MMÉE Közl. 1897. XXXI.kötet. V.füzet.
225-238.l.

Páder Nándor vasműves (Bp.)

Magyar Iparművészet 1900
G.Sz. 305-318.o.

Edvi Illés A.: A vasművesség a párisi kiállításon.

Páder Nándor, kovácsművész

Saradi Kalman: művészi Kovacsolas, c. könyvéből kihagyta Páder Nándor-ki Jungfer Gyula kortársa és a kor egyik legtehetségesebb kovácsművésze volt-ma is álló háza/Nefelejcs-u. 39/vasfaragásos ajtónása, a Rózsák-terén álló templom áldozó rácsaz egykori Pannonia szálló lunetta rácsa ő készitette. 67.old.

Perehazy Karoly: Saradi Kalman: Művészi kovacsolas c. könyvének kritikája 66.old

Müv. Tört. Ért. 1976. XXV. 1. sz. Bp

Páder Nándor műlovács

(1850 k. - Bp. 1912.)

1877-1909-ig működött

→ Jungfer Gyula lőtel egyenrangú társaként tarthatjuk számon.

Pereházy Károly: A szecesszió vasmüvességének formái és mesterei a fővárosban

Müvészettörténeti Értesitő 1977/1

17. old.

Páder Nándor

Páder Nándor nagy nemzedéke
kiváló kovácsiparosok.

Koczogh Ákos: Mai kovácsmüvészek.
Müvészet, 1977. julius - 30. oldal.

Fémművesség – Kovácsolt vas

Kapubetétek – Páder Nándor vasműves

Magyar Iparművészet, 1900

6. sz. 305–318. o.

Edvi Illés A.: A vasművesség a párisi kiállításon.

PÁDER VÁNDOR

említi a cikk szerzője

Pereházy Károly: A vas művésze / 100 éve
született Tiringer Ferenc/
Müemlékvédelel, 1975. 4. sz. 220–225. l.

Páder Nándor

Az egykori Sugár ut/Népköztásraság utja/ kovácsmüvészeti remekeinek alkotója

Müemlékvédelem 1976/3/171

Pereházy:Kovácsmüvészeti emlékeink

Páder Nándor

korának kiemelkedő kovácsmestere volt.

MŰEMLÉKVÉDELEM 1974/4/224

Porcházy :A vas művészete

Páder Nándor 22, 35 - 36, 42, 44, 122 műlovári
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

PADITS Péter egri szobrász. Egerben 1801-11-ig a város II. negyedének 4.fertályában, mint háztulajdonost irják össze. --+ Teodorovits Arzén rác mesterrel együtt szerepel. Nevét még az 1814. évi összeirás is emliti.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Padits Péter, szobrász

Egerben 1801-11 körött mint hártulajdonost irják össze. Teodorovits Arzén rác piktorral együtt. Nevét még az 1814. évi összeírás is említi.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 375. old.

M.D.K.

PADITS Péter szobrász

1800. Egerben polgár lett

Voghány: Barokk szobrászat... Bp-1959.

J.252.l.

MDK

Padlicska István

Magyar kiállitó művészek névsora. Műcsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

PÁDLEY FÜLÖP

Aukción:

Padley, Philipp: Pferdefuhrwerk auf einer Landstrasse.
Öl auf Leinwand, 16x21,5 cm. Sign.

München, Neumeister,
Auktion 199., November 1980.
Katalogus sz. 1730., 151. old.

Pádli.

A szegedi „Palettá" képszalon kiállításán műve szerepel.

Szinház-Szinházi Ujság, Szeged, 1928. dec. 16.

 M. D. K.

Padlicska István, szobrász, 1867–1939

a budapesti Iparművészeti iskola elvégzése után Münchenbe tanult, néhány évig a budapesti Mezőgazdasági Muzeum részére dolgozott. 1910 től kezdve szülőföldjén Breznén élt. Alkotásai, lovak, zöltségek, gyümölcsök és díszítő elemek magas iparművészeti szinvonalat kép viselnek.

Marian Váross: Slovenské výtvarné umenie 1918–1945. 69. old.

1960

- 76 - m. D. K.

Padlicska István, szobrász, 1867-1939.

népéletből vett motivumai és zsáner plastikája poetikusan idealizáló. „Fohasz a jó termésért".

Marian Váross: Slovenské výtvarné umenie 1918-1945. 69. old

1960

MDK

Padlicska István, szobr.

Tanulmány, br.

KMT 1898-99. téli kiáll. 24. o.

MDK

Padlicska István

Tanulmány, br.

KMT 1898-99. téli kiáll. 24. o.

Padlicska Istvánné

Hobrány

1892-95

Éimisk 1930. 87. l.

Érsekujvár.

Az Eigentliche und nach
das genaueste auszgestalltete
Ungarischen Vestung Neuhäusel
kurtzen Erzehlung, wie solche
Heer dieses 1685 Jahr belägert
dann und wann bey geöffneten
gestellten Belägerungs-Zuberei
a vár ostroma fölött
lauterung derer beygefugten B
Neuhäusel kezdettel és X. Reic

Lannak

Rm., mér. a vk. 17.1: 27.8

198-91-308

Padlicska István

szobrász – Bpest.

Ha jól emlék szem Halászra

magyarosította nevét.

Miscsarnok.

1898/99. téli kiáll.

P. Halász István

szobrász. Mezőgazdasági

Múzeum

1906. tav. kiáll. 193

H. bac
vellenfel

Kåszerszain, öskori VI. 162

MDK

Padlicska István, XXXXX
szobrász.

Siket fajd. Szobor.

A"Visszautasitottak Szalonja" 1906 körül. Kat. 9.1.

Padlicska István

MDK

Tanulmány I-II. bronz

Műcsarnok 1898/99. téli kiáll.

MDK

Padlicska Károly

Ezredév-dijért pályázott.

Vas.Ujs.1898. 633.1.

Podlicska Károly K

Vas. Ujs. 1898. 633 l.

A főváros a szobrászatért. Budapest az ezredév emlékére alapítványnyal kivánt kitüntetni oly szobrászokat, a kik befejezett művészek és nagyobbszabású művet készítettek már. E czélra 2000 forintot tüzött ki, a mely összeget minden évben más-más művész nyerje, hogy ez összegen aztán külföldön tovább fejleszthesse tudását. Az első pályázat alkalmával különböző félreértések támadtak a főváros és a művészek közt, úgy, hogy a közgyülés új pályázatot tüzött ki. Az új pályázaton, a melynek határideje most járt le, nyolcz szobrász pályázott. És pedig: *Jankovich* Gyula «Vizöntő»-jével és «Astrik» szobrával versenyez; *Holló* Barnabás három művel: Petőfinek «Megy a juhász» költeményéhez készült szobrával, továbbá Bessenyei ülőszobrával és egy «Ilona» czimű szoborral. *Kallós* Ede «Bessenyei» szobrának mását, *Szárnovszky* Ferencz pedig a szegzárdi Garay-szobor mintáját és néhány kisebb szobrot küldött be. Ifjabb *Mátray* Lajos, a párisi Ecole des Beaux-Arts növendéke, *Marchup* Béla, *Führer* Richard, *Nagy* Kálmán és *Podlicska* Károly, kik tanulmányaikat végzik, pályáznak még a díjért.

[illegible] A Budapesti

ANIA·
·EUTERPE·
Ú ·KALLIOPE·
Z ·POLYMNIA·
S ·MELPOMENE·
A ·TERPSICHORE·

70×100 cm alakban, szépek, mint a ragyogó csillag. Kaphat belőlük addig, amig el nem fogynak, olcsón és gyorsan kizárólag raktárunkból.

se, Budapest V, Vécsey ucca 3

A Schrifguss A. G. vorm. Brüder Butter, Dresden, betüöntöde díszei és vignettái: 7. példa: F.-M. körzetanyag és Matchy vignetták. — 8. példa: Körzet a Die handschriftliche Linie sorozatból csillagdíszek és a Das Kleinplakat díszek Cannstatt sorozatának darabjai. — Tervezte: Wanko Vilmos, szedték: Lombár László és Steiner Béla.

MDK

Pádly, festö

az ujabb nemzedék szinvonalas tájképfestöje.

Pipics Zoltán dr.:A képzömüvészek egyesületének jubi-
leumi kiállitása.-Mücsarnok.-U.M.1934 dec.8. 21.1.

MDK

Pádly

Lyka K: Művészeti krónika. MM. 1929. 429-433. l.

Pádly Aladár

Falu télen, olaj
Tájkép kecskékkel, olaj
Falurészlet, olaj

Őszi kiállitás. Nemzeti Szalon, 1939.szept. 1o 1.

: *Menekülés Egyiptomba.*

Árpádházi ***Szent Erzsébet***

Vászon, olaj, 190×110 cm.
Jelezve lent jobbra: Franz Dobyaschofsky, 1866.
Simor prímás rendelte a művésznél.

Beszédes Kálmán: Az esztergomi érseki képtár. Esztergom, II., 1875., 44. szám. — Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár.

MDK

Páder Nándor, lakatosmester
Budapesten

munkái kitünnek.

"Mintalapok" IV.évf. vas- és fémipari füzet.
Edvi Illés Aladár tanár szakszerkesztésével.

"Mintalapok iparosok és ipariskolák számára."
"Vasárnapi ujság" 35. sz. 1898. 45. évf. 599.l.

MDK

Páder Nándor

Fémiparárúk csoportjában levő munkáiért arany-
éremmel tüntették ki a párisi világkiállitason.

Cikk: Kitüntetések a párisi világkiállitason.

Magyar Iparművészet 1900. 359.1.

Pader-féle

kovácsolt vasmunkák

irod

Radisics Jenő: A magyar iparmüvészet Oroszországban. Magyar Iparmüvészet 1900. 36. l.

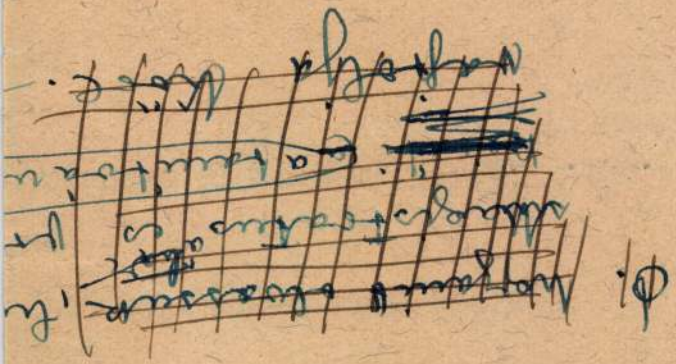

~~erint~~

kép-

a rajzolásban,utóbban pedig

ben

udományos Gyüjtemény,1819/ IX.füz.p.116.f/

t,

eg-

Bibl./

tett /Kazinczy Pestre,62.l./

nk

et

g

~~ötni~~.

~~ke~~ jött Pestre, pontos származást

nit helyét és születési évét arou-

MDK

Páder Nándor
a bronzmunkák

Bpesti Szt. István-templom. Epitő Ipar. 19o5.
nov. 2o. 391-94 l. képek.

Páder Nándor

budapesti műlakatos

l.

Arch. Évk. 1929

224. l.

1904. IX. 15.

Túróczszentmártonban

Felnémet kéziratok (673/1904.)

Páder Sándor, műlakatos, 1896, Pest.

Archaeologiai Értesítő

XLIII, 1929, 223–237.

Oberschall Magda: Az egri vármegyeház vaskapui.

~~Világi építkezés. 1750~~

Páder Nándor

vasműves

Lőrd

Csáfárm. 566. l.

Különösen elterjedt a villamos A., melynek legelterjedtebb típusa az ólomlemezes. Az ezüstözés (pl. üveg-) céljaira használt kénsavas ezüstoldatba egymástól szigetelve merülő két ezüstlemez közül az egyik a negatív pólushoz kötött ólomlemezt tartalmaz. Az elemtípus ma is használt módját Planté elvei alapján két schmelcsanyai professzor, Schenk és Farbaky alapította meg 1885-ben. = A villamos A. másik használt típusa az Edison-féle; ennél két különböző fémlemez és pedig szivacsos vas és miniumpaprával mentt vízzel ingatott kálilúgba. A villamos A.-ok hatásfoka a használható energiatartalmukhoz képest aránylag nagy súlyuk és aránylag drága voltuk.

Akmonszki Plato. Elpusztult tónk Ural-Tien-san között.

Akna. A hegyek belsejébe függőlegesen vagy lejtősen befelé haladó lőrvös. Bejáratra, szállításra, szellőztetésre, vízemelésre szolgál. Keresztmetszete szabályos idom, leginkább kör. A legmélyebb A. 1850 m. Feldarálti üreg, melyet robbanóanyaggal töltenek meg és biztonságot nyújtó távolságról gyujtózsinórral vagy elektromos árammal felrobbantanak, hogy a robbanás az A.-t betegadó kőzetet szétvesse, meglazítsa. A bányászat alkalmazza. = A. (a hadviselésben). A haderők közlekedésében a rombolásra hivatott töltések általános neve. Vannak lövő-, tenger-, dobó-, romboló- stb. A.-k. = Aknajáró. Robbantóaknák fúrására használt gép, melyet kézi erővel, vízenyomással, sűrített levegővel vagy villamosárammal hajtanak. Kisebb elemalása közelben sorakozó, keményebb kőzetben alkalmazzák. = Aknamélyítő. Olyan akna fúrására szolgáló gép, mely A.-k ütésére szolgál; szerkezete hasonló az ásványéhoz; mereték pályán ropuló robbanó anyagot közel célok felé nagy hatással. = Aknázat. A-nak egymás mellé helyezése révén jön létre (többé- szögmás- szögalakú rajzat.

Akragas (lat. Agrigentum, ma Girgenti), gör. város volt Szicíliában. Róma Kr. e. 210-ben foglalta el.

Akribia (gör.), pontosság, gondosság, főként tudományos eljárásoknál.

Akrobata, ma erőművész, kötéltáncos. A régi görögöknél olyan embert jelentett, aki óvatosan, lábujjhegyen jár.

Akrokorinthos. A korinthosi fellegvár.

Akropolis. Így nevezték a régi görögök a városban vagy mellette magaslaton emelkedő fallal megerősített erődítményt. Legismertebb a pergamoni és az athéni, mely utóbbiban Periklés idejében a legszebb templomok (Parthenon, Erechtheion) és szobrok állottak.

Akrostichon. A versszakok v. verssorok első (rítkábban utolsó) betűjének összeolvasásából formálódó név v. mondás.

Akroterion. A görög épületek oromzatainak sarkait és közepét koronázó, növényi, állati vagy emberi motívumokból álló díszítmény.

Akt. A ruhátlan emberi test művészi ábrázolása. Mivel a művészt ilyett formalátást és biztos technikai tudást igénylő feladatok elé állítja, a művészpedagógia fontos eszköze. Az A. a görög-római művészetnek mindvégig centrális problémája volt. A keresztény európai kultúra idején a XV. sz. vége óta mint önálló műfaj lép fel.

Aktaion (Actaeon), Thebai vadász, aki Artemist megsértette s ezért büntetésből szarvassá változott át és a saját kutyái tépték szét.

Aktinium. Radioaktiv elem. (Felfed. Debierne, 1899.) Mindig a lanthaniumot kíséri s attól még nem tudták különválasztani. Atomsúlyát Fajans 227-nek veszi.

Aktinometer. A Nap sugárzásának a Föld felületegységére érkező hőenergiájának mérésére szolgáló műszer.

Páder Nándor kovácsművész M.D.K.

Az 1896. évi ezredéves kiállításon szerepelt
elkészítésével.

Bieber Károly: kovácsművészet Bp. 1963. 161.l.

Páder Nándor

Jungfer Gyula kortársa, kovácsművén

Bieber Károly: Kovácsművenet. Bp. 1963.
161.o.

Páder Nándor

budapesti vasműves készítette el a barokk stílusban tervezett rácsos kaput.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás.

Budapest, 1970. 239 l.

52 l.

Páder Nándor

magyar népies stílusban készült kályhaernyőt az 1885 évi kiállításon mutatta be.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

54 l.

Páder Nándor

1895-ben készített el egy záradékrácsot; fekete-fehér reprodukció a műről.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391

1671

Páder Nándor

műlakatos

állami aranyérem

Közlezrkiáll

1231. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Pádly Aladár K

PÁDLY ALADÁR: TÉLI FALU

Képzőmiv. Tár. 1929.
tav. kiáll.

BALLÓ EDE: VARGHA GYULA ARCKÉPE

díszitménynyel. Jacques Caffieri műve.

líszes butorainak gazdagságát aranyozott
nzból készült domború díszítményekkel
inkább emelte, de oly fínom érzék vezette
en is, hogy a díszítménynek soha sincse-
kárára a butor szerkezeti formáinak, me-
szintén összhangzatosan érvényesülnek.
a saját rajzai után dolgozott, de leggyak-
an Jean Berain rajzait használta.
IV. Lajos korát jellemző ezen butorok mel-
készültek faragott butorok is, mely fajnak
lóbb képviselői Filippo Caffieri és Pierre
autre.
regensség alatt Charles Cressent, szobrász

MDK

Pádly Aladár

Falusi utca télen, o.f.

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kiall.Kat.
Műcsarnok,1940 Dec.15 - 1941 Jan.12. 11.1.

MDK

Pádly Aladár

Novemberi hangulat

Három téli kiáll. Csallóközi Ferkas Z.: Műcsarnok.
Művész-Élet 1933. II. 2. sz. 4. l.

MDK

Pádly Aladár

Tabáni részlet, of.

Tav. kiáll. Műcs. 1925. máj. 19. l.

MDK

Pádly Aladár

Tájképeivel szerepel a Műcsarnok tav.tarlatan.

/Kézdi./ :Tav.tárlat a Műcsarnokban.

Pesti Hirlap 1927.ápr.1. 4.1.

Pádly Aladár

NDK

Faluvége
Behavazott falu

Miskolcnak 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

MDK

Pádly L.Aladár,

a M.Sz. által rend. 63 csop.kiáll. egyik-másikán szereplt müveivel. 1921,1924.

A Nemz. Szal 1. 4oo-ik jub. és a MÉVE XX-ik kiáll.-a. 1929.febr.

Pádly Aladár MDK

Szadai völgy

Mücsarnok 1926. Őszi kiállitás

Pádly Aladár

MDK

Majorság
Tabán

Mücsarnok 1926. Őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Virágos udvar

Műcsarnok 1926. Őszi kiállitás

Pádly Aladár festőművész

Szadai völgy

Jubileumi kiállitás tárgymutatója.Mücsarnok 1934.

Pádly Aladár MDK

Tabáni részlet, olf.

Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Virágos udvar, olf.

Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

/

Padly Aladár MDK

Téli táj I-II. olf.

Nemzeti Szalon 1942. okt.
Őszi Tárlat

Pádly Aladár

MDK

Utolsó napsugarak
Veresegyházi utca

Műcsarnok 1939. téli tárlat

Pádly Aladár MDK

Téli falu

Mücsarnok 1939. téli tárlat

MDK.

Pádly Aladár: A falu Reggele. kép

KMTárs. 1927. őszi kiáll.

MDK

Pádly Aladár

Falusi táj, of.

Falu télen, "

Téli táj, ".

Árv. Közl. 1929. jun. 4.rk.sz. 28 l.

NDK

Pádly Aladár

Falusi táj, of.

Falurészlet, "

Arv. Közl. 1929. jun. 4.rk.sz. 28 l.

Pádly Aladár

Meleg nyári nap

Műcsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

Pádly Aladár MDK

Vasuti őrház télen

Műcsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

Pádly Aladár [redacted]

Szadai völgy, olf.

Műcsarnok 1930/31 jubileumi kiállítás

Pádly Aladár MDK

Falusi utca, repr.

Műcsarnok 1930/31 jubileumi kiállitás

MDK

Pádly Aladár, festöm.

7o7. Falusi házak. Olf. 5ox6o. J.l.j.

Árv. Közl. 1933. dec.hó 4.sz.sz. 68. aukció. 3o.l.

Pádly Aladár MDK

Tabáni részlet

Mücsarnok 1924. tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Hóolvadás

Műcsarnok 1924. tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Februári napsütés, olf.

Nemzeti Szalon 1922. május Tavaszi tárlat

PÁDLY ALADÁR

75o. Vitorlások Fiumében. Olajf. 44x68

Árverési Közlöny 1936.2.sz. 48.oldal

Pádly Aladár

MDK

Szadai völgy

Műcsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

MDK

Pádly Aladár

"A falu hidja" c.kép repr. 20.old.

KMT Évk. 1930.

MDK

Pádly Aladár

"Téli falu" c.kép repr.

Képzőműv.Társ. 1929. tav.kiáll.

MDK

Pádly Aladár

"Téli falu" c.kép repr. 72.old.

Képzőművészet 1929.18.sz.

MDK

Pádly Aladár

"A falu reggel" c.kép repr.

KMTárs. 1927. őszi kiáll.

MDK

Pádly Aladár

"Öreg hid a faluban" c. kép repr.

KMTárs. 1929. őszi kiáll.

MDK

Pádly Aladár

"Szadai völgy" c.kép repr.205.old.

KMT Évk. 1928.

Pádly Aladár

Lehetnek a műcsarnok téli
tárlatán

Az Est 1926 II. 28

MDK

Pádly Aladár festőművész

Egy "Medgyessy szobrot" cserél el gyermekruhákra. Fénykép a cseréről a 47.old.

Szász Miklós: Cserebere a Fészekben.

Szinházi Elet 1932. 9.sz.

Pádly Aladár

Műcsarnok őszi tárlatain szerepelt.

Pádly Aladár gyüjteménye ugyancsak finomságokat hirdet: a falusi vidék egyszerü motivumait. Megfestette az öreg hidat a faluban, a Keményék vizimalmát, az uj házakat a falu szélén, az ákácos domboldalt, a vincellérházat, a szadai völgyet és Veresegyháza részleteit, ahol a turkesztáni fogságból hazakerült művész lakik. Még egy-két parasztkancsóba tett pipacs-csokor. És készen van a puritán igénytelenség.

PH. 929.X.5.

Pádly Aladár

Műcsarnok őszi tárlatán szerepelt.

Est 929. X. 6.

Pádly Aladár

Képzőművészeti Társulat őszi tárlatán a Műcsarnokban szereplő kollekciójával.

PN.929.X.6.

Pàdly Aladár

Budapest székesfőváros művásárló és díjkiosztó bizottsága az őszi tárlaton kiállított "Új házak a falu szélén" c. művét megvette.

NU. 929. X. 18'

Pádly Aladár

Szerepelt a Műcsarnok tavaszi tárlatán.

Újság 1930. III. 18.

Pádly Aladár

Szerepelt a Műcsarnok tavaszi tárlatán.

PH 1930. III. 15.

Pádly Aladár

Műcsarnok őszi tárlatán szerepelt.

Pádly Aladártól és Gy. Sándor Józseftől láttunk már szebb képeket is, mint ezen a kiállításon. *Pádly* komplikációmentes egyszerüsége már azon a határon mozog, ahol a semmitmondás kezdődik, szintelen szürkesége is az egyhanguság veszélyével játszik. Csendéletei és egy-egy paraszti tárgyu tájképe előtt mégis érdemes megállni. –

NU. 929-X-5.

Pádly Aladár

Műcsarnok őszi tárlatán kollekciója szerepelt.

Pádly Aladár a falu csendjében, színekben ncha szűkszavú hangulataiban talál témát, közellen és egyszerű tájképei számára.

MH. 929. X. 6.

Pàdly Aladár

Műcsarnokban kollekciója szerepel.

Mo. 929. X. 6.

Pádly Aladár

Országos Képzőművészeti Társulat
őszi tárlatán a Műcsarnokban szerepel

NU. 929. IX. 26.

Pàdly Aladár

Országos Képzőművészeti Társulat őszi kiállításain a Műcsarnokban szerepelt.

Pádly Aladár, az idősebb gárda rokonszenves tagja, főleg tájképeket fest. Lehiggadt gondolkodásának megfelelően a csendes tájhangulatok felé vonzódik, s tompa szürkéivel valóban költői hangokat tud megszólaltatni. Érdemes volt igy, ilyen nagyobb gyüjteményben is megismerkedni vele.

?

Pàdly Aladár

Országos Képzőművészeti Társulat ötödik tárlatán a Műcsarnokban szerepelt.

M. 929. IX. 26.

Pàdly Aladár

Képzőművészeti Társulat az őszi tárlaton kiállított "Paksi utca" c. művét megvette.

NU. 929. X. 24.

Pàdly Aladár

Képzőművészeti Társulat az őszi tárlaton kiállított "Paksi utca" c. művét megvette.

M. 929. x. 24.

Pàdly Aladár

Budapest székesfővàros művàsàrló és dij-kiosztó bizottsàga az őszi tàrlaton kiàllított "Uj hàzak a falu szàlàn" c. művét megvàsàrolta.

M. 929. X. 18.

Pádly Aladár

Műcsarnok őszi tárlatán szerepelt.

Pádly Aladár (VIII. terem) kis gyüjteményében a magyar táj és falu csendes poézisét szólaltatja meg választékos témákban, finom előadásban. Legkisebb képei is őszintén átérzett impresszió!

M.929.X.6.

Pádly Aladár

Szerepelt a Műcsarnok Őni tárlatán.

P Hl 1926. X. 24.

Pádly Aladár

Szerepelt a dúcsarnok Tavasi tárlatán.

PH 1927. IV. 2.

Padly Aladár.

A Műcsarnok téli tárlatán őszi impressziója szerepel.
(emlitve.)

Magyarság, 1927. dec. 18.

Pádly Aladár.

a Műcsarnok téli tárlatán munkája szerepel.

Magyarság, 1927. dec. 18.

Pádly Aladár.

Őzi parkrézletet ábrázoló tájképe
zerepel a Műcsarnok téli tár-
latán. (említve.)

Pesti ~~Napló~~ Hirlap, 1927. dec. 18.

Pádly Aladár

MDK

Faluvége

Behavazott falu

Műcsarnok 1943 Téli kiállítás

Pàdly Aladár

"Kis Szalon" decemberi kiállításán képével szerepelt.

NM. 930 XII. 19

Pádly Aladár

MDK

Veresegyház hó alatt

Mücsarnok 1944 Tavaszi tárlat

Pádly Aladár

Festőművész

A Képzőművészeti Társulat műtárgysorsjáték huzásán a Műcsarnoktan kisorsolták képét.

Falusi utca.

Pesti Hirlap
1930.XII.24.

Pàdly Aladár

"Kis Szalon" karàcsonyi kàrlalàn neve szerepell.

M.930. XII. 11.

Pádly Aladár
Istönnivás

Tavaszi kiállítás – Műcsarnokban. Láj bőppel szerepel.

Budapesti Hírlap

1929 III. 3

Pádly Aladár
festőművés

Tavaszi kiállítás – Műcsarnokban – költői hangulat el téli tájképén.

Esti Kurír

1929 III. 3

Pádly Aladár
festőművész

Tavaszi kiállítás – Műcsarnokban – finom kis téli falujával szerepel

Magyarság
1929 III. 3

MDK

Pádly Aladár

Szérüskert, of.

Tav. kiáll. Mücs. 1925. máj. 18. l.

e g y z é s

vagy most sorra kerülő fénykép
eltározásához.

idő	Pótlás /hiány/	Összes felvétel ill.karton
cen, Óhat	1 db	19 db
	-- "	15 "

botfai Hávós László szobr.

Tav. Kiáll. Mücs. 1925. máj. 15 l.

Pádly Aladár MDK

Veresegyház hó alatt

Mücsarnok 1944. márc-ápr.
Tavaszi tárlat

MDK

Pádly Áladár

Két Nagykörös kiállításon vett részt, 1926.

MOB Kvt. 2465.sz.

MDK

Pádly Aladár

Februári napsütés, of.

N. Szal. tav. tárl. 1922. máj.

MDK

Pádly Aladár,festö

Vitorlások Fiumében. Jelzett. Olf.

Árverési Közlöny. Festm.,tajzok. 1936 okt.4. rk.sz. 39.l.

MDK

Pádly Aladár, festö

Szórakozás falun.

Mücs .-OMKT."A gyermek a müvészetben" kiáll.1940.II.-III
Kat.19.1.

MDK

Pádly Aladár

Téli táj, of.

Téli táj II. of.

Őszi tárlat. N. Szal. 1942. okt.

Pádly Aladár

MDK

Hédervári parkrészlet, olf.
Falurészlet, olf.

Nemzeti Szalon 1921. junius

Tavaszi tárlat

PÁDLY ALADÁR: SZADAI VÖLGY

NEOGRÁDY LÁSZLÓ: ÉDESANYÁM

Cserebere a fészekben

A Fészek termei sok vidám szinpadi produkciót láttak már, de az a *Cserebere*, amely most folyik ott, nem Maurice Yvain hires operettjének a reprize. A müvészek klubjának exkluziv kapuján tábla lóg a következő felirattal:

CSEREVÁSÁR. D. E. 9 — D. U. 6-IG.

Ha az Otthon kör kapuján lógna a tábla, azt hihetnék, hogy eszmecserére invitálják a nagyérdemü közönséget, a Fészek azonban sokkal reálisabb üzletet kinál. Arról van szó, hogy a *Magyar Képzőmüvészek Egyesülete*, más müvészi testületek bevonásával párizsi és berlini mintára cserevásárt rendezett, amelyen a kiállitó müvészek *nem pénzért árulják alkotásaikat, hanem árucikkekért.* Pénz őfelsége, mint tudjuk, betegen fekszik és nem mozdulhat ki a trezorokból. A müvészek tehát megkerülik őt és magával az áruval lépnek közvetlen érintkezésbe.

Minden kiállitó müvész jegyzéket állitott ki, amelyen feltüntette, hogy mit szeretne kapni alkotásaiért.

Zádor István például *fütőanyagot, textilárut és élelmiszert, Gaál* Ferenc *fogorvosi ellenszolgáltatáson tul akármit. Kövér* Gyula fürdőkádat.

Pádly Aladár és *Vadász* Géza festőmüvészek, akik a mütárosi tisztet vállalták, a következőket mondják:

Thomas Antal festőmüvész hentesáruért cserélt képet, amiből nemcsak ebéd lesz, hanem esetleg Csendélet is

Színházi Élet 1932. 9. sz.

A mandarin a mi képzeletünkben operettfigura, — rettentő ceremóniás és majdnem komikus. De a történelmi valóságban a mandarin-uralom azt jelentette, hogy az országot filozófusok és költők kormányozták. Mert még a legutóbbi időkig *rengeteget kellett egy mandarinnak tanulni és tudni,* mig méltóságára érettnek nyilvánitották. *Legtöbbet azonban irodalomhoz és müvészethez kellett értenie,* mert a kinaiak azt tartották, hogy csak az lehet igazi emberismerő, igazságot szolgáltató s népét megértő ember, aki maga is át van finomulva a gondolatoktól és élvezője, sőt müvelője a költészetnek. Európa nagy politikusai e tekintetben bizonyára nem állnák ki az összehasonlitást kinai kollégáikkal.

Dacára annak, hogy a kinai rendkivül józan és reális — a világ legjobb és legtisztességesebb kereskedői voltak, mig ujabban az európai befolyás nem rontott rajtuk, — a kinai mégsem annyira individuális, mint az európai s életét hatalmas összefüggésben érzi az egész nép, sőt az egész mindenség életével. Ezért van náluk olyan nagy kultusza az ősöknek, — ezért van az, hogy ha a fiu valami kitünő dolgot csinál, a boldogult papát tüntetik ki érte, — ezért érzi a kinai a bizonytalan jövővel szemben egyedül biztos valóságnak a multat, — ezért nincs őbennük kifejlődve az a rettenetes félelem az elmulástól, ami más emberfajta életét megmérgezi. Alig olvastam valami szebbet és megrenditőbbet, mint azt a történetet, mikor fiatal kinaiak, virágzó tavaszban, egy magas fal tetején ülve, annyira átszellemültek a természet kimondhatatlan szépségétől, a virágzó fáktól, a zöld domboktól, az egész tiszta nyugalmas atmoszférától, a mindenség lehelletétől, hogy egybeolvadni óhajtván vele, egymásután dobták le magukat a mélységbe, a szépség extázisában.

Hiába csufolják, nekik van a legizletesebb és legváltozatosabb konyhájuk, mesterek az ételek elkészitésében és élvezetében, müvészek a szerelemben. Nem igaz, hogy csak a durva testiség dominál náluk, óriási és igen gyengéd nőkultusz van különösen a régi Kinában kifejlődve. Ők maguk csodálkozva és értetlenül nézik az európai erkölcsöket. A szerencsétlen, elzüllött nők világszerte óriási tömegében a kinai nő van legkevésbé képviselve. Tulzott udvariasságuk nálunk komikusan hat, de mi fejezi ki a lelki finomságot, a más iránti tiszteletet, az előzékenységet, ha nem az udvariasság?

Werner Eichhorn, aki szintén alaposan ismeri őket, azt irja, hogy az idegent megtéveszti első látásra az a piszok, ami nagyvárosaikban található, de ő ezt azzal magyarázza, hogy a kinai nagy tömegében földmivelő nép, amelynek a szeméttel szemben más az álláspontja, mint a született városi embereknek. Hulladék, piszok és szemét földet javitó alkalmatosság, érték, mely kikerül a mezőkre egy rendkivül intenziv kertészkedés és földmüvelés hasznos alkatrészeképpen.

Ennyi az, amit egy lélegzetre el akartam mondani a millió adatból mely e különös nép alkatát magyarázza. Csak éppen, mint a felvonás közötti rövid szünetben, mig egy cigarettát elszivunk az előcsarnokban, akarnám megnyugtatni barátainkat szereplő hősünk sorsa felől, — nem kell félteni, ki fog állani minden megpróbáltatást.

Pádly Aladár festőművész-műtáros egy „Medgyessy szobrot cserél el gyermekruhákra . . .

— Tekintve, hogy az akció Párizsban és Berlinben remekül bevált, mi is megpróbálkoztunk vele. A *Fészek* díjtalanul bocsátotta rendelkezésünkre a termet, a sajtó nem remélt támogatásban részesített bennünket és *az eredmény az eddigi pár nap alatt minden várakozás felülmult.* Levélben és személyesen a legkülönbözőbb ajánlatokat kapjuk. A Szeged Paprikaexport Rt. 10 kilógramm legfinomabb édesnemes paprikát ajánl egykilós leplombált zsákokban; egy vidéki gőzmalom négy zsák kenyérlisztet szeretne becserélni képre. A pesti kereskedők is szép számmal képvi-

Vadász Géza festőművész-műtáros viszont egy Tolnay Ákos-festményt cserél szőnyegre

seltetik magukat. A *Martos cipőszalon*, a Mitterdorfer uridivat cég, a *Schmolka Manó* hentesárugyár, az *Antikart* régiségkereskedő-cég, egy belvárosi *gyermekruhaüzlet* már le is bonyolították a cserét. Egy szabómester le akarja dolgozni egy kép árát, egy asztalos garszonszobabutort kínál. Egy müszaki vállalat gázrezsót, termométert, minimaxot, borotvakést és mindenféle szakmába vágó cikket ajánl. Az első héten a lebonyolított csereüzletek értéke elérte a *hatezer pengőt*.

A divatos festő és a divatárus

— Az érdeklődés a kiállítás iránt napról napra fokozódik. Nemcsak kereskedők, hanem magánosok is jelentkeznek, használt ruhát, antik butort, hangszert, könyvet akarnak becserélni, legtöbbnyire sikerrel. A felajánlott cseretárgyak változatossága mutatja, a széleskörü érdeklődést.

Szóval a Csereberének teljes sikere van. A végén egyik másik müvész annyi árut szerez még, hogy boltot nyit belőle és — pénzt keres.

Szász Miklós

Szigeti Jenő festőművész felfrissíti a családi cipőállományt

Pádly Aladár

Műcsarnok őszi tárlatán szerepelt.

Pádly

Aladár szintén a természetfestés híve. Tájképeinek nemcsak témái magyarok, hanem festői karakterük is ilyen. Stílusa, valeur-érzéke néha Burckhardt Rezsőére emlékeztet. Művészetében nincs semmi izgalom, semmi probléma, de öreg nyugalma, becsületes őszintesége rokonszenves.

BH. 929. X. 6.

MDK

Pádly Aladár f.

Tav. kiáll. Mücs. 1925. máj. 37. l.

PÁDLY ALADÁR: A FALU REGGEL

Pádly Aladár

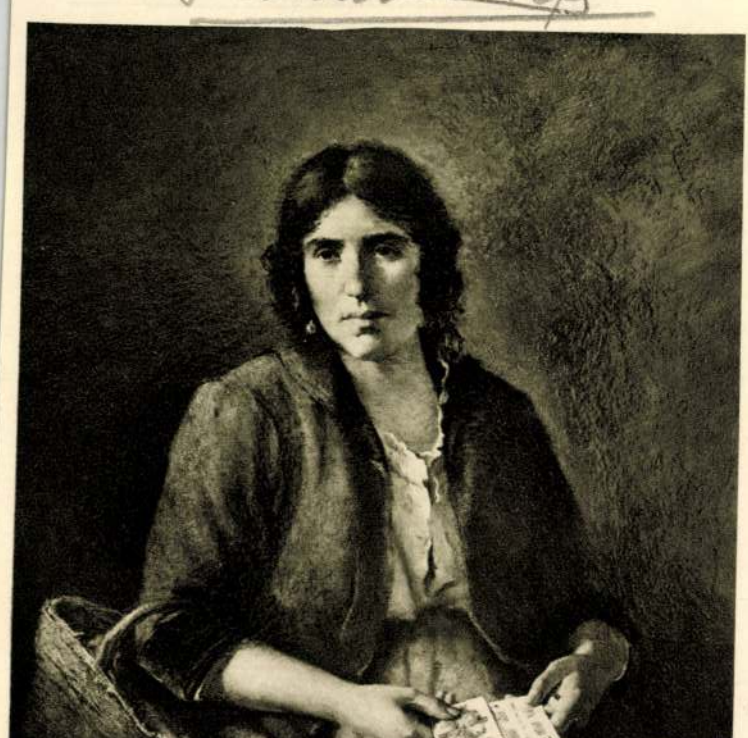

E. GACHAL JÓZSEF: KÁRTYAVETŐ CIGÁNYASSZONY

KMTárs. 1927. őszi kiáll.

Pádly Aladár [MDK]

Falusi utca napsütésben,

Miskarnok 1930/31 jubileumi kiállítás

Pádly Aladár, festőm.

847.	Faluai táj.	J.l.b.	Olf.
848.	Falu télen.	J.l.j.	Olf.
849.	Téli táj.	J.l.b.	Olf.
85o.	Faluai táj.	J.l.j.	Olf.

Árverési Kzalóny.1929.ápr.3.sz. 34.l.

Pádly Aladár MDK

Faluvége, olf.

Homokos táj, olf.

Mezei virágok, olf.

Topolyafák, olf.

Mücsarnok 1929 őszi kiállitás

Pádly Aladár

Tabáni rész, olf.

Baromfiudvar, olf.

Vincellérház, olf.

Hegyoldalban, olf.

Műcsarnok 1929 őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Paksi részlet, olf.

Parasztudvar Veresegyházán, olf.

Szalmakazlak, olf.

Vázlat Turkesztánból, olf.

Mücsarnok 1929 őszi kiállitás

MDK

Pádly Aladár MIK

Téli táj, olf.

Reggel falun, olf.

Kévék, olf.

Pipacsok, olf.

Mücsarnok 1929 őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Eső előtt, olf.Akácos domboldal, olf.

Szadai völgy, olf.

A faluban, olf.

Veresegyháza, olf.

Műcsarnok 1929 őszi kiállitás

PÁDLY ALADÁR: NAPOS DÉLUTÁN

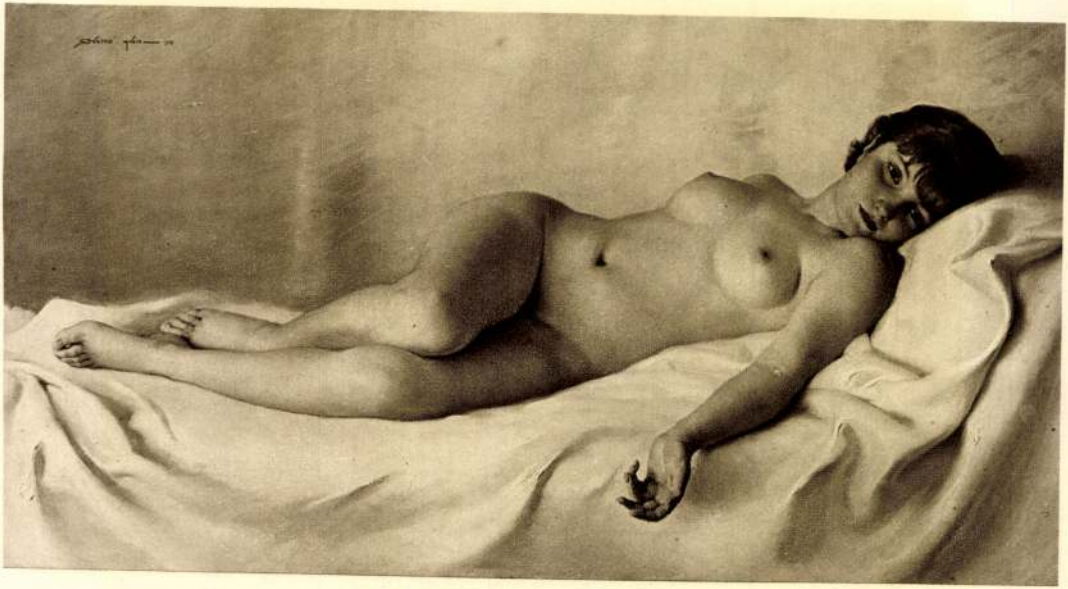

SZÁNTHÓ MÁRIA: ÉBREDÉS

PÁDLY ALADÁR: ESTHANGULAT

PÁDLY ALADÁR: PARASZTUDVAR VERESEGYHÁZÁN

tapasztalatait és zsenialitását egy új művészeti ágba, amelyen egy új korszakot teremtett.

A magyar színpadokon ebben az időben szabászati anarchia uralkodott, amely a történeti kosztümöket az álarcosbáli színvonalig süllyesztette le. Itt tehát radikális műtétre volt szükség, az operáció pedig fájdalommal jár. Az átalakulás könnyebben ment végbe, mint ahogy a művész hitte, mert a legfelsőbb fellebbezési fórum, az intendáns rendületlenül bízott a vaskezű reformátorban. Egynéhány primadonnát a színházi orvosnak, Irsay Artúrnak kellett ájulásából magához téríteni, amikor az ősi öntervezte kosztűmöket leszedték róla, ez azonban nagyobb gondot nem okozott, mert Kéméndy doktor-pajtásának már előre jelezte, hol fog bekövetkezni egy katasztrófa, mi több, sztrájk esetére kéznél volt a szerep tartalékos primadonnája is!

Ez a nagy munka hosszú időt igényelt és sok pénzbe is került, de meg is hozta a maga gyümölcsét. Átalakult a színpadon a katonai szabászati szabályokon épített «Bánk-bán» és «Hunyadi László». Művészi, korhű megoldásában megjelent az új «Aida», a «Zsidónő», «Lakmé», «Sába királynője». Újjá születtek: «A bohémek», «André Chenier», «Tosca», «Manon Lescaut».

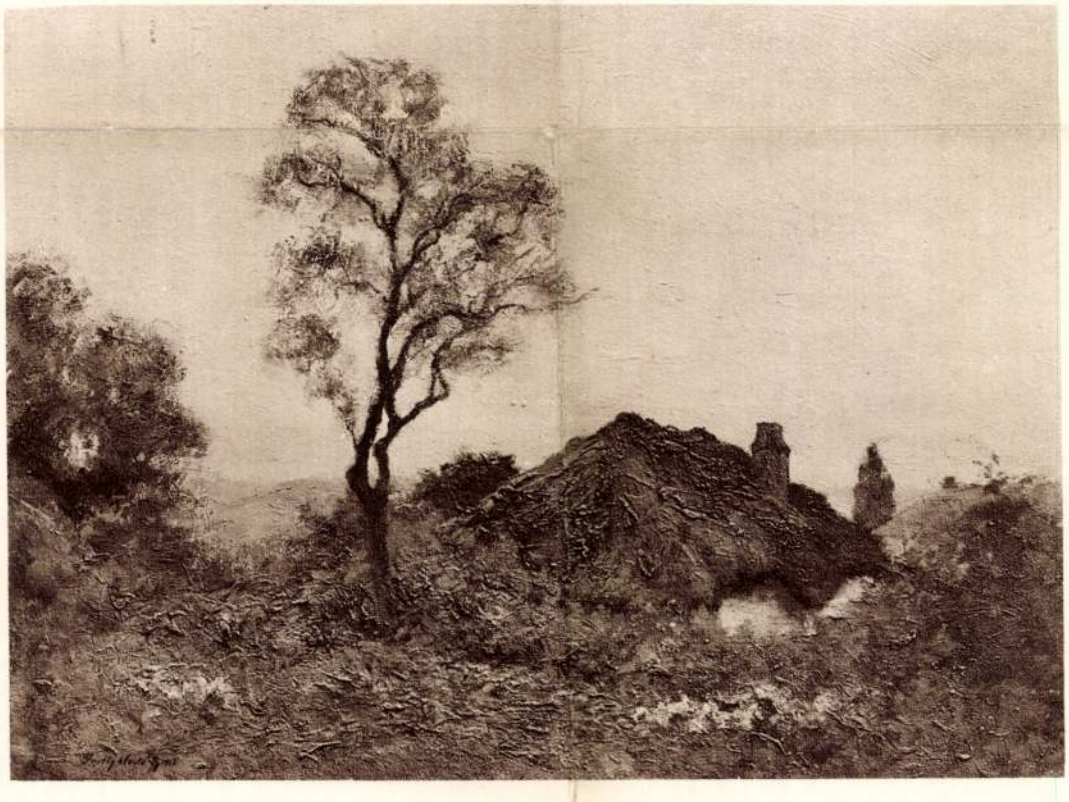

PÁDLY ALADÁR: SZADAI VÖLGY.

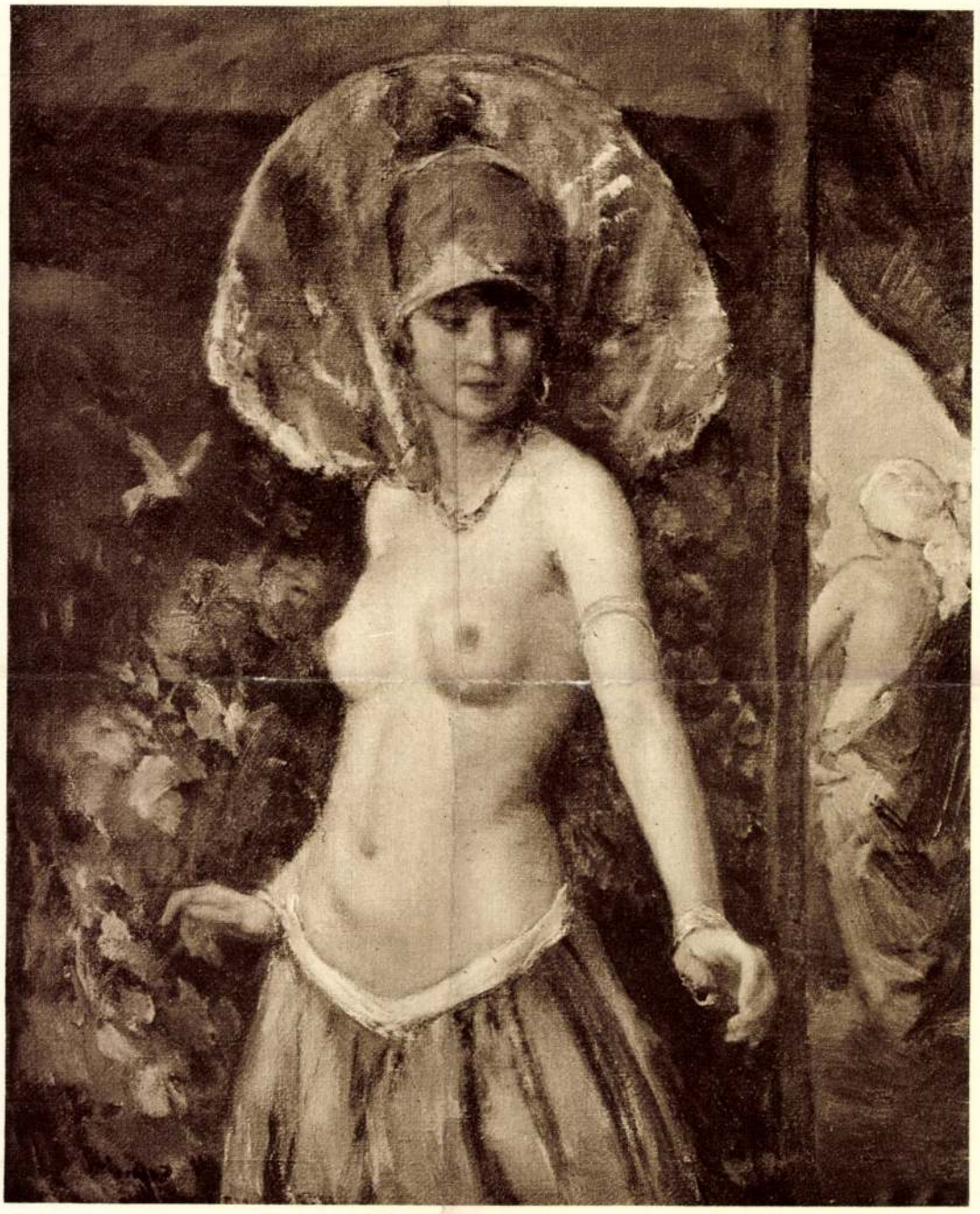

CZENCZ JÁNOS: FATIME

Pádly Aladár K

PÁDLY ALADÁR: A FALU REGGEL

Kuntaro 1927. őszi kiáll

összegeket adják át Nemes Arpá
tékokat is meg kell őrizni.

4./ Május 3-án a szósz
tésre kapott beritéket nem hoz

...atják kiküldendő képes tájékoztató
...sére.

...és leányiskoláiban tanító hitoktató
...közelebbi hittan órán, hogy a saját
... vigyen ki 10-12 drb pontos cimre
...a hivekhez ujabb kérelmet intéz az
...imnáziumra adományukat a boritékban

...tkező fiuk és leányok felirják a ne-
...a pontos adataikat, melyet még ugyan-
visszaadnak a hitoktatónak, aki azo-
...en azonnal, de legkésőbb május 9-én
...házmegye gazdasági hivatalába.

...kat a megjelölt 10-12 cimmel együtt,
...olva minden hitoktatónak május 10-14
...etleg a hittanóráról egy gyermeket
...d a Kálvin térre, aki a boritékokat
...spénzét fizetjük,ha szükséges/.

...agy boritékjára a gyermekek maguk ir-
...z mellékelt névlistáról s lehetőleg
5-7-ig a cimzettek lakására kiviszik.
...s alkalmas/. A gyermekek ünneplőbe
...sátják őket, kérjék meg, hogy szeret-
...nak személyesen átadni, mert az na-
Ha a cimzettnek nem adhatják át, mond-
...volna a cimzettel beszélni, de a le-
...a beszélnek vele, mondják el kedvesen,
...ium épitése ügyében. A levélben min-
A gyermekek semmi körülmények között
...ermekek legyenek kedvesek, illedelme-

E. GACHAL JÓZSEF: KÁRTYAVETŐ CIGÁNYASSZONY

MDK

Pádly Aladár

Szórakozás falun

Műcsarnok 1940 Gyermek a művészetben c.kiáll.

Pádly Aladár

festőművész

Képzőművészeti Társulat jubileumi kiállitása -a Műcsarnokban - képével szerepel.
Igen finom szadai részlete

Magyarság
1930.XII.21.

Pádly Aladár
festőművész

Solymosi Képszalon kiállitása - Miskolcon a Negay cukrászda helyiségében - képével szerepel.

Solymosi Képszalon
meghivója 1931.

Pádly Aladár MDK

Téli táj

Mücsarnok 1942-43 téli kiállitás

Pádly Aladár

Alkotásával szerepelt a Képzőm. Társ. tav. tárlatén.

P.H.932.IV.24.

Public Library

Pádly Aladár

MDK

Falurészlet

Mücsarnok 1943 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Téli táj, olf.

Mücsarnok 1942 A magyar müvészetért c.kiáll.

Pádly Aladár

MDK

Téli táj

Műcsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Pádly Aladár

MDK

Falusi udvarrészlet

Mücsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Pádly Aladár

Falusi utca télen

Miccarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Pádly Aladár

Bárányok az erdőben

Műcsarnok 1940 Tavaszi tárlat

Pádly Aladár

MAGYAR MŰVÉSZ SIKERE BRÜSSZELBEN

Pádly Aladár festőművész 30 képből álló kiállítása április 30-án nyilott meg a brüsszeli *„Palais des Beaux-Arts"*-ban. A kiállítást nagy érdeklődés mellett *a magyar követ* nyitotta meg ünnepélyes keretek között. A brüsszeli lapok általában nagy elismeréssel írtak *Pádly* Aladár művészetéről, különösen a *„L'Independance Belge"* méltatta hosszabban a művész egyéniségét és magyarságát, amely művészetéből kiárad.

Nemzeti Ujság 1938 V. 28

Tádly Andor festő

A Képzőművészeti Társulat bíráló bizottságának tagja

Magyarság 1927 X. 6.

Pádly Aladár

— **Magyar művész sikere Brüsszelben.** *Pádly* Aladár festőművész 30 képből álló kiállítása f. évi április hó 30-án nyilott meg a brüsszeli „*Palais Des Beaux-Arts*"-ban. A kiállitást nagy érdeklődés mellett a magyar követ nyitotta meg ünnepélyes keretek között. A brüsszeli lapok általában nagy elismeréssel irtak *Pádly* Aladár művészetéről, különösen a „*L'Indepedance Belge*" méltatta hosszabban a művész egyéniségét és magyarságát, amely művészetéből kiárad. A kiállitás május hó 11-én zárult teljes erkölcsi és anyagi sikerrel.

N.U. 938, V. 25

Nemzeti Ujság 1938 V. 25

Pádly Aladár

Falurészlet

Műcsarnok 1941 Jubileumi Kiállítás

Pádly Aladár MDK

Falurészlet kocsival

Mücsarnok 1941 Jubileumi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Falurészlet

Tehenek a vizben

Műcsarnok 1941 Téli kiállitás

Pádly Aladár

Szerepel a Műcsarnok tavaki kiállításán.

Az Est / 1926. V. 16.

Pádly Aladár

PÁDLY ALADÁR: ÖREG HÍD A FALUBAN

MIHALOVICS MIKLÓS : VÁGYAKOZÁS

tikus mennyezetet dekorál be idealizált alakjainak nagyszerű kompoziciójával hatalmas kartonján, amelyhez igen szép színvázlatot is csatol. A kiállításon talán ez az egy munka mutatja a monumentalitásra való törekvést. Nagyon szép *Leszkovszky* György áhítatos kézzel stilizált Szent-Ceciliája is. A *Magyar Rézkarcoló Művészek* csoportjában a mai magyar rézkarcolás legerősebb reprezentánsai vonulnak föl. *Istókovics* Kálmán fantáziával, kifejező erővel és bámulatos kompoziciós készséggel forvelük a siciliai táj kénes, kiégett atmoszféráját. Rendkivül sok erő és plasztikusságra való törekvés van *Nagy* Imrének a fehér fekete ellentéteket hangsúlyozó karcain, amelyeknek technikája nem egyszer a fametszetéhez közeledik. Artisztikus, finom munkákat állitottak ki *F. Antal* Elemér, *Korda* Béla és *Csóka* István is, akinek *Judása* igen figyelemreméltó alkotás.

Kevésbé egységes karakterüek a közös grafikai termek, ami különben egészen természetes is. Itt

PÁDLY ALADÁR: TÉLI FALU

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatáról

mált rézkarcait a legteljesebb megelégedéssel szemlélhetjük. Ugyancsak a lelki fantasztikum szárnyain lendíti szimbolikus vizióit *Weil* Erzsébet, *Conrád* Gyula műveinek valami enyhe archaikus stilizáltság ad merengő hangulatot, *Komjáti* Gyula, akinek legutóbb Angliában voltak igen irigylésre méltó sikerei, angol tájhangulatok clair-obscurjével csillogtatja művészetét, amely különösen az élénk fényhatások érzékeltetésében erős. *Gallé* Tibor a vonalkás technika lehetőségeivel kisérletezik. *Varga* Nándor ezúttal szimbolikus tanúlmányainak markáns karakterét igyekezett nagy hatással kidomborítani. *Barcsay* Jenő meleg barna tónusai főleg az olasz táj hangulati elemezések kiaknázására törekszik. *Bayer* Ágost viszont a világosabb tónusokat kedveli s kitünően adja vissza a legkülönbözőbb hajlandóságok és irányok, a legváltozatosabb témák és törekvések vannak képviselve nem is mindig egyformán magas színvonalon. Az egyik teremben kiválnak *Kunwald* Cézár rendkivül finom, elmerülő szeretettel készült litografiái, néhány nagy magyar muzsikus költői ihlettel karakterizált portréja. *Wágner* Gézának egy hangulatos balatoni részlete *Egyed* Ernának érdekes tengerparti akvarelljei érdemelnek itt nagyobb figyelmet. A másik teremben *Wellmann* Róbert állitott ki egész sorozatot biztos kézzel csinált jellegzetes portrérajzaiból. *Lühnsdorf* Károly technikai virtuozitást csillogtató rajzai magyar népviseleti és tipustanúlmányokat sorakoztatnak fel. Fantázia van *Pataky* Sárának *Háry* Jánoshoz készült illusztrációiban. Mély drámaiság lüktet *Ruzsiczky*

Képzőművészet

1929. 18. 2.

MARKUP BÉLA: MADONNA

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatáról

értékesebb, mert ösztönös. *Knopp* Imre nemes antique értékeket tud átmenteni modern mondanivalóiba. *Ruzicskay* György szimbolikus tárgyának megfelelő modort tud teljes összhangba hozni. *Tolnay* Ákos egyszerű, nemes érzéseket szólaltat meg tömör tájképein. *Gy. Sándor* József ezúttal egy különös napfényt mutat be, amelyet el kell hinnünk neki, amely, ha nagy figurákon kerül elénk, talán tanulmányozható volna, így a bátorságnál egyébbel nem hat. *Áldor* János László egy jól beállított portréval jeleskedik. A kiállításnak ez a IX-ik terme vitaanyagot ad, a művek provokálják a kritikát, amely az elismerésen kivül azt a dicséretet is leszögezi, hogy ujat kapott.

Boross Mihály.

VII.

GRAFIKUS MŰVEK A TAVASZI TÁRLATON

A CENNINI TÁRSASÁG, A MAGYAR RÉZKARCOLÓ MŰVÉSZEK, ÉPÍTÉSZEK CSOPORTJA S A KÖZÖS GRAFIKAI TEREM

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatának talán legegységesebb s egyben legmagasabb színvonalon álló része a *grafika*. Erőteljes, nagyvonalú alkotásoktól, gazdag kompozicióktól a legintimebb hatású hangulati finomságokig nagy változatosságban találunk itt akvarellt, rézkarcot, rajzot, litografiát, bár ezúttal legerőteljesebben és legimpozánsabb súlylyal a rézkarc van képviselve.

Átmenetet jelent a pikturától a grafikus rész felé a *Cennini Társaság* csoportja. Két igen finom akvarellistával találkozunk itt. *Halápy* Ede akvarelljeiben a derűs, gyöngéd színek hatnak. *Diósy* Antal csaknem leheletfinoman rakja fel színeit s ezzel éri el képei álmatag hangulatát. *Hende* Vince elip-

DITRÓI SIKLÓDY LŐRINC: HANZÉLY PÁL FŐHADNAGY SÍREMLÉKE

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatáról

Pádly Aladár MDK

Falusi utca télen, olf.

Műcsarnok 1940 A magyar művészetért c.kiáll.

Pádly Aladár

A Műcsarnok 1942-ben rendezett téli tárlatán szerepelt.

Új Magyarság 1942. XII. 8.

Pádly Aladár.

a Műcsarnok téli tárlatán
képe szerepel.

Ujság, 1928. dec. 16.

Fádly Vladár

A Nemzetek téli tárlatán
kiépe rezepel

Prágó, 1928. dec. 16.

Pàdly Aladàr.

a Műcsarnok téli kiállításán
tájképe szerepel. (említve.)

Budapesti Hírlap, 1912. dec. 16.

Pádly Aladár.

A lücsornok téli tárlatán táj-
képei szerepelnek. (említve.)

Magyarság, 1928. dec. 16.

Pádly Aladár MDK

Falusi táj, olf.

Műcsarnok 1927/28 téli kiállitás

Pádly Aladár MDK

Téli falu,repr.

Mücsarnok 1929 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Öreg hid a faluban, repr.

Esthangulat, repr.

Parasztudvar Veresegyházán, repr.

Mücsarnok 1929 őszi kiállitás

Pádly Aladár

MDK

Öreg présház Szadán, olf.

Pipacsok szürke háttérrel, olf.

Vásár falun, olf.

Kora tavaszi hangulat, olf.

Műcsarnok 1929 őszi kiállitás

Pádly Aladár

Szerepelt a Múcsarnok Tavaszi tárlatán.

M. 1930. III. 15.

Pádly Aladár

Szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

B H 1930. III. 15.

Pàdly Aladár

Műcsarnok téli tárlatának sorsolá-
sán "Paksi-utca" c. műve szerepelt.

PH. 929. XII. 22.

Pádly Aladár

szerepelt a Múcsarnok Tavaszi tárlatán.

M. 1930. VI. 15.

Pádly Aladár MDK

Eső utáni napsütés, olf.

Otthon, olf.

Öreg hid a faluban, olf.

Kemények vizimalma, olf.

Mücsarnok 1929 őszi kiállitás

Pádly Aladár

MDK

Délutáni napsütés, olf.

Falu eleje, olf.

Kis fiam, olf.

Uj házak a falu szélén, olf.

Mücsarnok 1929 őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Őszi szinek, olf.

Akácos, olf.

Mücsarnok 1929 őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Olvadó hő, olf.

Műcsarnok 1930 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár

MDK

Derült téli nap, olf.

Mücsarnok 193o tavaszi kiállitás

MDK

Pádly Aladár

MDK

Őszi táj, olf.

Műcsarnok 1929 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Téli falu, olf.

Mücsarnok 1929 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

A falu reggel, repr.

Műcsarnok 1927 őszi kiállítás

MDK

Pádly Aladár

Téli hangulat, olf.

Mücsarnok 1928 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Hómaradékok, olf.

Mücsarnok 1928 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Parkrészlet ősszel, olf.

Miccarnok 1927/28 téli kiállitás

Pádly Aladár

MDK

Golgota

Műcsarnok 1927 őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Szadai völgy, repr.

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

MDK

Pádly Aladár

A Műcsarnok téli tárlata. Képzőművészet 1928. 6. sz. lo.l.

PPádly Aladár MDK

Vasuti őrház télen, olf.

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállitás

MDK

Pádly Aladár, festőm.

Falurészlet. Olf. 41x27. J.l.b.

Árv.Közl.1930.4.rk.sz.55.szám. 31.l.

Pádly Aladár MDK

Téli táj, olf.

Mücsarnok 1932 tavaszi kiállitás

MDK

Pádly Aladár.

424. Golgota.

EMTárs. 1927. Szezi kiáll. Kat. 18.1.

Pádly Aladár MDK

Tabáni részlet

Műcsarnok 1924 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Hóolvadás

Műcsarnok 1924 tavaszi kiállitás

MDK

Pály Áladár, festőm.

Viterlások Fiumében. Olf. Jelz.

Árv. Közl. 1936. márc. 76.sz.2.rk.sz. 48.l.

MDK

Pádly Aladár, festöm.

a sok tájkép között kellemesen hat fentnevezett müve.

Nemz. Szal. rendes évi tavaszi kiáll.

/b.m./: Tavaszi kiáll.
Nemz. Szal. -Westi Kurir. 1941. jun.14. 2.l.

MDK

Pálly Aladár, festőm.

Olf.-k, vizf.-k, ill. pasztellek:

332. Falusi táj.

Képzőm. Társ. 1927-28, téli kiáll. Kat. 19.1.

MDK

Pádly Aladár, festöm.

Parasztudvar. Olf. Jelz.

Árv. Közl. 1937. 4.rk.sz. 31.l.

MDK

Pádly Aladár, festöm.

Téli táj I. Olf.

Téli táj II. "

Nemz. Szal.- Tavaszi kiáll. 1941. jun. 15-29.
Kat.

MDK

Pádly Aladár

választmányi tag lett

A Magyar Képzőművészek Egyesülete közgyülése. Képzőművészet 1929.19.sz. 104.l.

Pádly Aladár

Szadai völgy, olf.

Műcsarnok 1926 őszi kiállitás

Pádly Aladár

MDK

Majorság,

Tabán

Műcsarnok 1926 őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Virágos udvar, olf.

Műcsarnok 1926 őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

A falu reggel, olf.

Műcsarnok 1927 Őszi kiállitás

Pádly Aladár

MDK

Szérüskert télen, olf.

Mücsarnok 1932.Budapest közönségének képzőművészeti anyagából rendezett kiállítás

Pándly Aladár

Kiállít

Lj. M. 1942. IV. 19.

T. Cim!

A Művészettörténeti Dokumentációs K
ráskiadvány-sorozatát. A sorozat els

"Magyar Tanácsköztársaság K
cimü levéltári publikáció jelent meg,
Müvészeti Osztályának iratanyagát és
iratanyagának a képzőmüvészetre von

Értesitjük, hogy ezenkivül intézetünk

"Müvészettörténeti Tanulmány
cimü kötete, mely a Dokumentációs K

Továbbá kapható

"Müvészettörténeti Tanulmány
cimü kötete. Ára: 45.- Ft.

A felsorolt kiadványok megvásárolhat

MDK

Pádly Aladár festőmüv.

Boross Mihály: cikke. Képzőmüvészet, 1929.
24. sz. 21o-12 l. képekkel.

MDK.

M. Képirók kiáll. N.Szal. 1933. jan.

Pádly Aladár

Tihany, olaj

A Balaton Tihanynál, olaj

Balatoni Társaság II. kiáll. Nemz. Szal. 1924. nov.

18 l.

Pádly Aladár,
Téli táj, I., olaj
Téli táj, II., olaj

Tavaszi kiállítás. Nemzeti Szalon, 1941. junius, 10 1.

Pádly Aladár
Téli táj

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok, 1932, április
20 1.

A *Habsburg-kort* igen kis számban képviselő sorozatban körmöci veretű dukátok: I. Ferdinnád 1527., 1533., 1555. Miksa 1577., Rudolf 1588., 1594. I. Lipót 1687. Mária Terézia 1765. II. Lipót 1790., ezenkívül sok denár, pár garas és 15 kr.-os. A nem jelentős külföldi pénzek sorából említhető II. Ferenc C jegyű aranya 1793., Salzburg ¼ arany 1728., Jägerndorf arany 1592., Csehország arany 1559., Szászország Johann Georg arany 1640., Hamburg város arany 1675., Zwolle város kettős arany 1556., Rudolf prágai veretű tallér 1582., Olmütz tallér 1705. és Mannsfeld ½ tallér AB—K jeggyel 1671.

A történeti *emlékérmek* között, melyek legnagyobb része Lepold Antal: Az esztergomi Keresztény Múzeum kegyérmei és történeti érmei, Esztergom 1930. c. katalógusban 1—1784. és 1—1012. sorszám alatt vannak felvéve, jelentősebb magyar vagy magyar vonatkozású darabok a következők: II. Lajos restituált arany emlékérme Fueszl Kristóf körmöci éremvésőtől 1544-ből, ezüst biblikus érem Krisztus születése és a husvéti bárány képével, ugyancsak Fueszl műve Lepold 570 és Huszár—Procopius: Die Medaillenkunst in Ungarn 30. sz., Verancsics Antal esztergomi érsek unikumszámba menő öntött ezüst emlékérme Antonio Abondio-tól Gerevich T. Antonio Abondio, Klebelsberg Emlékkönyv 1925. XII. t., 1. sz. Ezüstérem az óndi országgyűlésre 1707 Warou Dánieltől Huszár—Procopius 185. sz., szürkefém érem a soproni Szent Mihály templom harangjának újjáöntésére 1837. Lepold 992., Num. Közl. 1918. 28. 1. 17. sz., V. Ferdinánd „De literis merito" arany jutalomérme „Gregorio Dankovszky" bevésett nevével

Pádly Aladár
Délutáni napsütés, olaj
Legelő tehenek, olaj

Őszi tárlat. Nemzeti Szalon, 194o, október

11 1

ÚRMUTATÓ,
talpas, hatszögletű, áttört tornyos felső rész
zománcos szárral.
Olasz munka, XV. század.
Aranyozott réz, mag. 33 cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.
Egyházi műrégiségeink az 1885. évi bud
pesti országos kiállításon. Egyházművész
Lap. VI., 1885., 273. l. — Gerevich P.
259. l.

ÚRMUTATÓ,
talpas, tornyos, hengeres üveg-középrésszel, ké
oldalt egy-egy kis alak.
Olasz munka, XV. század.
Réz, mag. 62 cm.
A kölni Schnütgen-gyüjteményből Simor prím
vásárolta, 1884.
Keresztény Múzeum Esztergomban. Egy
házművészeti Lap, V., 1884., 362. l.

ÚRMUTATÓ,
talpa hatkarélyos, teste hengeres üveg, mellett
domború alakok, felül torony.
Olasz munka, XV. század.
Aranyozott réz, mag. 67. cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.

EREKLYETARTÓ,
talpas, felső része öttornyos gótikus vár.
Német munka, XV. sz. (Hamisítvány?)
Réz, mag. 30 cm.

Pádly Aladár

Vitorlások Fiumében, olaj

Árverési Közlöny, 1936. márc. 2.rendk.sz.

48 l.

Pádly Aladár

Szérüskert, olaj

O.M.K.T. 1925. május. 18 1.

Pádly Aladár

Tabáni részéet, olaj

O.M.K.T. május, 1925. 19 1.

MDK

Pádly Aladár, festö

Virágos udvar.	Of.
Szérüs-kert.	"
Tabáni részlet.	"

MMKT-Mücs. Tavaszi kiáll.és Gyüjt.kiáll. 1925 máj.-jun.
Kat. 18.l. 19.l

MDK

Pádly Aladár

Tanya, of.

Angol-magyar kiáll. MÜcs. 1926. máj. 16. 1.

MDK

Pádly Aladár

Szérüskert, of.

Angol-magyar kiáll. Műcs. 1926. máj. 10. l.

PÁDLY ALADÁR

Aukción:

Aladar Padly: Kinder in der Blumenwiese.
Öl auf Holz, 19x24 cm. Sign.

WIEN, Dorotheum, Kunstabteilung
460. Kunstversteigerung, April 1982.
Kat. Nr. 406. S. 56.

PÁDLI ALADÁR

Aukción:

Aladar Padli: Die Heimfahrt.
Öl auf Karton, 22x27 cm. Sign.

WIEN? Dorotheum, Kunstabteilung
458. Künstversteigerung, Jan. 1982.
Kat. Nr. 126. S. 27. Taf. 36.

MDK

Pádly Aladár, festö

572. Téli táj. Olf.

Bp.Mücs.-"A Magyar Nüvészetért. Képsömöjjáll. 1942.
jun.6.-22. Kat.22.1.

MNK

Pádly Aladár

Falurészlet, of.

Szadai tájkép télen, of.

Horthy jub. kiáll. Műcs. 1939. dec.. 19. l.

nagybányai *Horthy* Miklós, aki Mendlik egyik tengerképét is megvásárolta, azután herceg *Esterházy* Pál, a Műcsarnok nagy mecénása, aki hét művet vásárolt. Hivatalos vásárlás útján Budapest székesfőváros három művet, Mayer János földmívelésügyi miniszter egy művet, T rsulatunk pedig tagjai közt való kisorsolásra 26 művet vett meg. Ellenben teljesen elmaradt a Képzőművészeti Tanács hivatalos művásárlása. Összesen mégis 63 műtárgy kelt el.

1929. évi t v szi kiállításunk március hó 2-tól április 7-ig volt nyitva. E tárlaton a hivatalosan elismert művészcsoportok közül 11 csoport, a Benczúr Társaság, a Céhbeliek, a Cennini Társaság, a Képzőművészeti Társulat törzs- és társtagjainak csoportja, a Kupeczky Társaság, a Magyar Képzőművészek Egyesülete, a Magyar Képzőművésznők Egyesülete, a Magyar Rézkarcolók Egyesülete, a Szövetség, a Magyar Építőművészek és a csoportonkívüli művészek szerepeltek, összesen 537 művel. Minden csoport saját bíráló bizottságával választotta ki és rendezte el tárlatának anyagát. Az alapítólevelek rendelkezései alapján megválasztott díj-zsűri a kiállításra kitűzött díjakat következőképpen ítélte oda: a Képzőművészeti Társulat nagydíját *Nyilassy* Sándor munkásságának és «Vetésnézők» c. festményének, — a Társulat építészeti nagydíját nem adta ki, de kitüntető elismeréssel jutalmazta dr. *Lux* Kálmán «Földtani múzeum» c. tervét; — az Ipolyi Arnold-díjat *Bory* Jenő «Püspökkút» c. szoborműve kapta; — a Ráth György-díjat *Siklódy* Lőrinc «Hanzély síremlék» c. szoborműve, — Wolfner Gyula díját *Lühnsdorf* Károly «Tanulmányok» c. grafikai műve, — a Lipótvárosi Kaszinó díját *Fövér* Gyula «A star» c. festménye nyerte el, kitüntető elismerésben részesült itt *Fried* Pál «Táncosnő»-je. A Halmos Izor életkép díjat *Horváth* József «Búcsúzás» c. műve, a Halmos Izor kisplasztikai díjat *Martinelli* Jenő «Vízió» c. szoborműve kapta. A Budapesti Takarék- és Vásárpénztár Jankó János- és Pállik Béla díját megfelelő mű hiányában nem adták ki. Jellinek

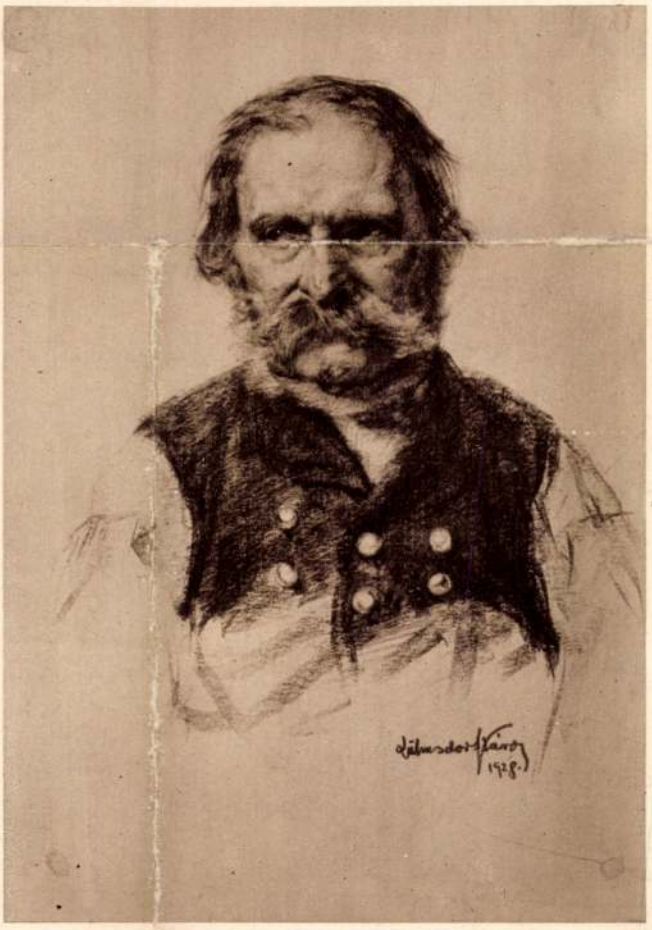

LÜHNSDORF KÁROLY: TANULMÁNY.

PÁDLY ALADÁR: A FALU HIDJA.

Gida emlékdíját *Heintz* Henrik «Angyali üdvözlet» c. festménye nyerte el. Kitüntető elismerésben részesült még: *Horváth* Béla «Budapest télen», *Prohászka* József «Tanulmány», *Istokovics* Kálmán «Próféta» és *Moldován* Béla «Feleségem» c. műve. — Ezen a tárlaton a látogatók száma 47.435 személy volt. A vásárlásokban Budapest székesfőváros, a földmívelésügyi miniszter egy-egy művel, a Magyar Nemzeti Bank elnöki tanácsa négy művel szerepelt.

1929. évi őszi kiállításunk október hó 5-től 31-ig volt nyitva. E tárlaton *Vágó* Pál emlékét ünnepelte Társulatunk, bemutatva 27 festményét és 34 rajzát. A Műcsarnok első nagytermében sorakoztak a kiváló mester legszebb alkotásai: a «Szeged szebb lesz, mint volt» című hatalmas vászna az 1879-iki szegedi nagy árvízről. E művet Szeged város engedte át kiállításra. Ott volt a mester híres huszárképe: «A magyar huszárság diadalútja», mely az 1900-iki párizsi világkiállítás magyar pavillonját díszítette, a Szolnok vármegye tulajdonát képező «Budavár bevétele», híresebb genre-képei közül a «Husvéti öntözés», a «Hazatérés a disznótorról», a «Kihajtás a legelőre». Rajzkollekciójában pedig az «Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben» c. műben közölt számtalan pompás magyar témája. E tárlat keretében szerepelt még a 70 éves korát betöltött *Spányik* Kornél 51 műből álló kollekciója, a fiatalabb mesterek közül *Mihálovits* Miklós 44 műből, *P dly* Aladár 35, *Gy. Sándor*

Evk KMT. 1930.

MDK

Pádly Aladár

Tél a falun, of.

Horthy jub. kiáll. Műcs. 1939. dec. 2o. 1.

M.D.K.

Pádly Aladár

249. Szórakozás falun.

"A gyermek a müvészetben" kiállitás tárgymutatója. Bp. 1940. Orsz. M. Képzőmüv. Társulat. 19. l.

MDK

Pádly Aladár

Bárányok az erdőben

Tavaszi Tárlat 1940. ápr.-máj. 1o.l.
Mücs.

MDK

Pádly Aladár

Falu vége, of.
Park részlet, of.

N.Szal. őszi tárlat, 1921. szept. 14 l.

MDK

Pádly Aladár

Parasztudvar, of.

Árverési Közl. 1937. 2.rk.sz. 81.sz.
34 l.

Pádly Aladár MDK

Novemberi hangulat, olf.

Falurészlet, olf.

Mücsarnok 1932/33 téli kiállitás

Pádly Aladár

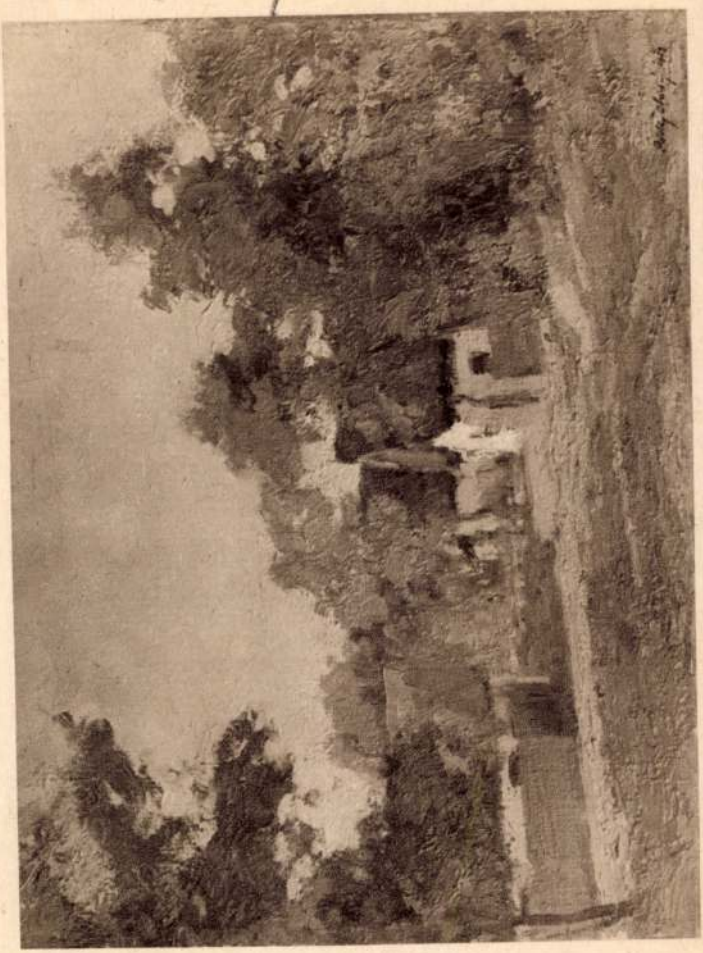

PÁDLY ALADÁR: FALUSI UTCA

Műcsarnok 1930/31 pub. Liall.

KÁLMÁN PÉTER: MODELLJEIM

Pádly Aladár

"Vasuti őrház" c. műve

szerepelt a Műcsarnoki műtárgysorsoláson.

M.U.936.XII.23.

Pádly L. Aladár festő

Pesti Hirlap. 1924. ápr. 6. 12

k. k. h. Ujabb mükiállítások

Pádlay Lestő

8 órai hiszéj

1925 máj. 16.

Pádley L. Aladár festő

Prot. ivanle

1924. 253-54

Pádly Aladár festö.

Népszava.1924.IV.9. 7.l.

Pádly Aladár MDK

Utolsó napsugarak

Veresegyházi utca

Mücsarnok 1939 Téli tárlat

Pádly Aladár.

A lüncsornok téli tárlatán
„Napos délután" c. képe szerepel.
(emlitve.)

Pesti Hirlap, 1928. dec. 19.

Pádly

M. 932. XII. 18.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Ezekről megjelent kritikák, méltatás

. . . . . .

. . . . . .

Milyen kitüntetéseket kapott . . . .

. . . . . .

Szerepelt-e külföldi kiállitáson, mel

. . . . . .

. . . . . .

Vol-e 1954 után külföldi tanulmányut

. . . . . .

. . . . . .

Pádly Aladár MDK

Tél a falun

Mücsarnok 1939 dec-1940 január

Pádly Aladár MDK

Falurészlet

Szadai tájkép télen

Mücsarnok 1939 dec-1940 január

Pádly Aladár

MDK

Téli falu

Műcsarnok 1939 Téli tárlat

Pádly Aladár: Faluvége.

Dolores Costello és Conrad Naget
«A császár csókja»
cimü Napoleon-drámában.

IVAN MOSJOU
«A cá
cim

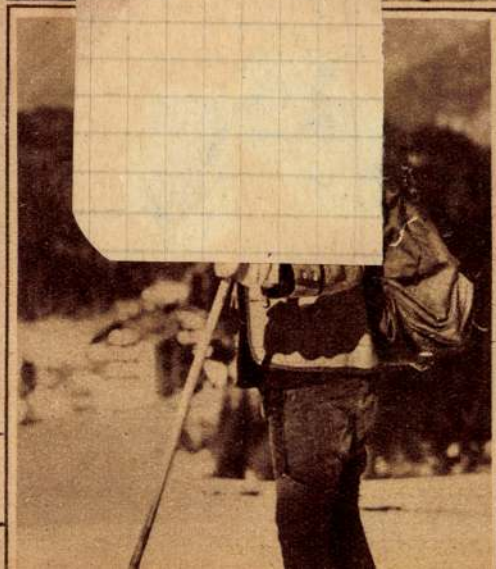

Pádly Aladár †

Tételszám	~~Tárgy~~ festő	m[1]
	~~Áthozat~~ meghalt	
	1949. nov. 25.	
	68 éves Erzsébet	
	l.	
	Szabad Művészet	
	1949. 11.–12. sz.	
	506. l.	
	(Halálozások)	

Méret						Pénz			
m^1		m^2		m^3		Egységár		Összeg	
						Kor.	fill.	Korona	fill.

PADLY *L. Aladár*, festő, * Budapest 1881 ápr. 7. Itthon és külföldön tanult. A háborút végigkatonáskodta. Orosz hadifogságban a szamarkandi orosz festőiskolában művészkedett. 1921. ötvenkét darab akvarell- és olajképpel mutatkozott be a Nemzeti Szalónban, hol 1924. és 1929. újabb koll. kiállítása volt. Szérűskert télen c. festménye a Fővárosi Múzeumban.

Lex. G. II. 257 l

David VII. 184.

Pádly Aladár

koll. kiáll. a Műcsarnokban a Magy. Akvarell és Pasztelfestők Egyesülete kiáll. kapcsolatban

A kritika:

mindig ugyanazt a naturalista-impresszionista formulát mutatja, melyet magyar tájakra alkalmaz

Pesti Napló 1929. okt. 6.

(-r. = A Műcsarnok őszi tárlata.)

verkeper. Egyik [illegible]
Kongvekbül lett kihasítva.
Az valna a kérésem légy oly szöves
ha lehet egyenkint minden vár
képre jegyzed rá mennyi a
legmagasabb értéke, én majd
akkor viszonyítva megtélelem
a módot hogy megszerezzem.

Pádly Aladár

Thieme Becker

XXVI. 131. l.

Lyka

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pádly Aladár

festő, társulati társtag
Vereseghaza
Műcsarnok

1932. febr. – márc. kiáll. 220
1932. tav. tárl – 311
1932/33. téli kiáll – 707, 708

Pádly Aladár

Műcsarnok Veresegyháza

1930. tag. Kiáll. 31, 92

1930/31. jub. Kiáll. 341, 398

HK.

Jellachich Károly d. IX-85.

Pádly Aladár

festő

Veresegyháza

MKSz 1947

Pádly Aladár

festő

Téli falu c. Egyé repr.

Művészet.

1939. 25. l.

674. l. — Maszlaghy II., 52. szám. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 3. l. — Gerevich: A prímási képtár külföldi mesterei. Vasárnapi Újság, 1916., 825. l. (Képe 825. l.) — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 232. l. (Képe 230. l.) (Niccolo di Foligno.) — Benesch Belved. 70. l. (Nem Niccolo di Foligno.) — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 6. l. — Berti Toesca 948. l.

Pádly L. Aladár

kiáll.

Nemzeti Szalon

1921. január

Tőv. kapt.

Pádly L. Aladár

kiáll.

Nemzeti Szalon

1924. apr.

Tőv. képt.

Pàdly L. Aladár

rród

Az Ujság

1921. febr: 20

(e.a.: A Nemzeti
Szalon csoportki-
állitása.)

szénrétegeken haladt át Zsigmondy Vilmos fúrója. A főváros budai területének azonban legnagyobb része teljesen szárazon maradt. Ellenben a távolabb nyugat felé elterülő vidék süllyedése még tovább tartott s a lápos, tőzeges területeket még tenger borította el. Később Budakeszi területe és a Svábhegy környéke is annyira mélyebbre került, hogy a tenger ide is előrenyomult. A tenger parti hullámverésének hatására a part mentén durva kavics keletkezett a letöredezett kőzetdarabokból (Svábhegy nyugati lejtője, Katonai szanatórium, stb). Ez a kavics elég sok bauxittörmeléket tartalmaz s ezért vörös színű.

A budai hegység ugyanis a kréta időszak hosszú, a mainál melegebb tartamán át szárazföld volt; ekkor a mészkő és esetleg a dolomit oldódásából visszamaradt aluminium- és vasvegyületekből képződött kolloid aluminium és vashidroxid az odafújt aluminiumtartalmú mállási termékekkel együtt a dolomit és a mészkő mélyedéseiben összegyült. Ennek a pusztulástól megkímélt roncsai a Zugliget, a Budakeszi mellett levő katonai szanatorium dolomitjának mélyedéseiben ma bauxit alakjában vannak szemünk előtt. Budakeszi környéke lassankint annyira lesüllyedt, hogy agyagos mészkő, majd mészkő

Pádly L. Aladár

Nemzeti Szalon 1924.
ápr. 6-21.
38.- ik csop. kiáll. Kat.

fordít

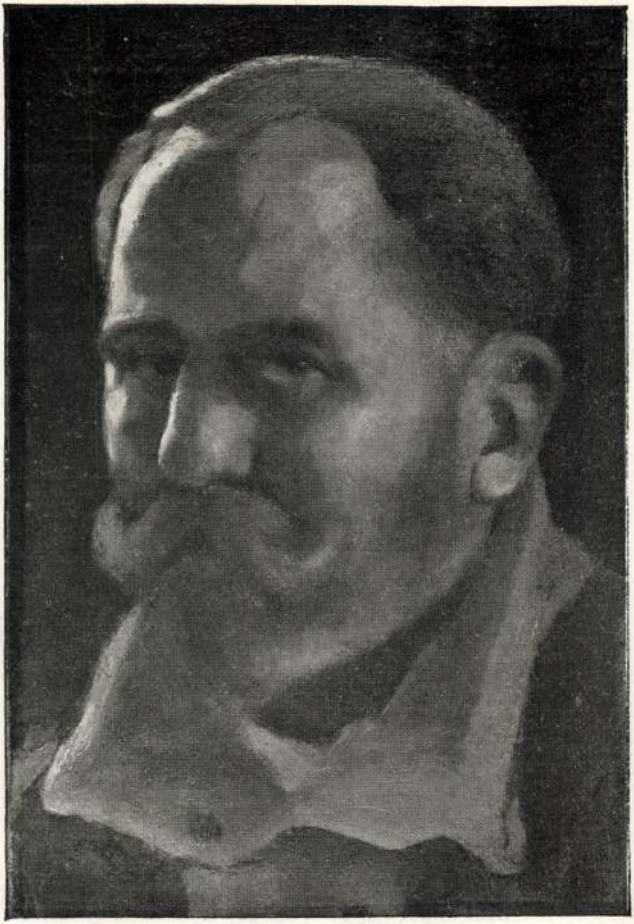

Pádly Aladár

Árverési Csarnok aukciós kat.

32. sz. 1926. ápr.
33. sz. 1926. jún.
34. sz. 1926 okt.
37. sz. 1927 márc
38 sz. 1927 máj.
39 sz. 1927 okt.

528

1907. október 15.

Felterjesztés: Haugh Béla Szegszárdi fögimn. tanárnak, Tolna vármegye múzeuma örének sorokivüli előléptetését kérő folyamodványa pártolólag felterjesztetik (771/1907.)

Pádly Aladár

Szárűskert télen

1932 főv új szorzom.kiáll Műcsarnok

Pádly Aladár

53. A mezőhegyesi ménes.
54. Libapásztorleány.
55. Húsvéti öntözés.
56. Vonónégyes Zala megyében.
57. Aratáskor.
58. A Tisza kiöntése.
59. Szüret a tokaji hegyen.
60. Parasztlakodalom.
61. A földbirtokos.
62. Az ezredévi hódoló díszfelvonulás terve. Rajzok. Özv. gróf Andrássy Gyuláné tulajdonai.

Kiállítás 1929. Őszi Tárlat

VIII. TEREM.

PÁDLY ALADÁR GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA.

Olajfestmények eladók.

PÁDLY ALADÁR,

született 1881 április 7-én Budapesten, iskoláinak elvégzése után a művészi pályára lépett és előtanulmányait külföldön végezte. Munkásságát a háború szakította félbe. 1915. március hó 22-én Przemyslben fogságba esett és 6 évi orosz fogság után 1921 január hó 1-én tért haza. Hadifogsága alatt rendes látogatója volt a samarkandi (Turkestán) orosz festőiskolának. A fogságban festett aquarell és olaj tanulmányait, 52 darabot 1921 márciusában mutatta be egy külön kiállítás keretében Budapesten a Nemzeti Szalonban. A Műcsarnokban 1924-ben állított ki először. Itthon festett magyar tájképei egyikével «Hóolvadás»-sal meg-

nyerte «Horváth Károly» díjat. Most kiállított művei az elmult három évben készített munkásságának eredménye.

1. Paksi részlet.
2. Parasztudvar Veresegyházán.
3. Szalmakazlak.
4. Vázlat Turkesztánból.
5. Téli táj.
6. Reggel falun.
7. Kévék.
8. Pipacsok.
9. Öreg présház Szadán.
10. Pipacsok szürke háttérrel.
11. Vásár falun.
12. Kora tavaszi hangulat.
13. Tabáni rész.
14. Baromfiudvar.
15. Vincellérház.
16. Hegyoldalban.
17. Eső utáni napsütés.
18. Otthon.
19. Öreg híd a faluban.
20. Keményék vizimalma.
21. Délutáni napsütés.
22. Falu eleje.
23. Kis fiam.
24. Új házak a falu szélén.
25. Eső előtt.
26. Akácos domboldal.
27. Szadai völgy.
28. A faluban.
29. Veresegyháza.
30. Faluvége.
31. Homokos táj.
32. Mezei virágok.

Pádly Aladár

PÁDLY ALADÁR: PARASZTUDVAR VERESEGYHÁZÁN

KMTaró 1929. őszi kiáll.

PÁDLY ALAI

Páddy Aladár

Kiállítás 1940. A gyermek

Szórakozás falum.

NHALT — INDICE

Lap

Mariay Ödön: Városkozmetika 39

Kiállítások 42

Művészeti Élet 44

Bildende Kunst — Belle Arti 46

ÉSZETI ÍRÁSOK

PIGLER ANDOR

Bogdány Jakab

A régi magyar festőművészet európai színvonalú mesterének első, összefoglaló méltatása. — 65 képes táblával.

Ára félvászonkötésben **12·— P**

EGYETEMI NYOMDA

Pádly Aladár

Falu télen, olaff.
Tájkép kecskékkel,
olaff.
Falurészlet, olaff.

Nemzeti Szalon

Őszi kiáll. 1939. szept.

Pádly L. Aladár

szül. 1881 ápr. 7. Bpest.
1915. Przemyslben orosz fog-
ságba esett. 5 1/2 ér.
1921 jött haza. Rendes
látogatója volt a szamar-
kandi (Turkestan) orosz fes-
tő iskolának a Szamar-
kandban festett Szepetkol
1921. Koll. Kiáll a
Nemzeti Szalonban

958

Kriehuber, Joseph

Erdei patak. Vízfestmény.

K. 250.—

312 m, 448 sz.

Pádly Aladár

Műcsarnok fotó Bpest Váci utca 20

1924. tav. kiáll. 75, 126

1924. őszi kiáll. 48, 58

1925. őszi kiáll. 244, 248, 265

1926. angol-magy. kiáll. 101, 122, 199

1926. őszi kiáll. 42, 52, 53, 69

1926. téli kiáll. 38, 50, 56, 58, 95, 103

1927. tav. kiáll. 5, 20, 64, 73

1927. őszi kiáll. 42, 48, 424.

1927/28. téli kiáll. 16, 332

1928. tav. kiáll. 9, 399.

Szada, Pest megye

Veres egyháza

1928/29. téli kiáll. 423, 424

1929. tav. kiáll. 6, 37

Izabella királyné okirata

VI.147

rendeletével az ottani adóhivatalnál utalványozott államsegélyeknek valamint a Czim mult évi államsegélymaradványának felhasználására vonatkozó tervezetet jóváhagyom s ezennel felhatalmazom a czimet, hogy a nyert államsegélyt a tervezetben megjelölt czélokra felhasználja.

H.t.

Bpest, 1909.

Zs. Nagy Árpád, tanárjelölt

V. 265.

Pádly Aladár

1921. jun.

kiáll. Nemzeti Szalonban

Hédervány parkrészlet,
olajf. 7000.–

Falu részlet, olajf. 5000.–

1921. szept. n. o.

Falu vége, olajf. 4000.–

Parkrészlet, olajf. 4000.–

Lelet, pätkät VI. 19.

Pádly L. Aladár

élet-

Nemzeti Balom

1921 febr.

~~Bronz Roi Rösir X. 128.~~

Pádly L. Aladár

élete –

Nemzeti Halom

1924. ápr

Impressionista kritika V. 206.

Pádly L. Aladár

szül. 1881 ápr. 7. Budapesten. Iskolának elvégzése után a festést tanulta, sokat járt külföldön, tanulmányait a háboru szakitotta meg. 1915 márc. 22. Przemyslben orosz fogságba esett és 5½ évi fogság után 1921 január 1-én ékezett onnan vissza. Hosszu fogsága alatt rendes látogatója volt a Szamarkandi (Turkesztán) orosz festő iskolának és tagja az ottani nemzetközi festőkolonianak. 52 db vizf. és olajf, melyek a Szamarkandban festett tanulmányainak javát képezik, 1921 februárjában a Nemzeti Szalonban koll. kiállitást rendezett. Többnyire tájképek.

Nemzeti Szalon 1921 febr.-márc. csoportkiállitásának katalogusa.

1924. ápr. ujabb kollektiv kiállitás ugyanott.

Nemzeti Szalon 1924 ápr. csoport-kiáll. katalogusa. archeppel.

~~Ásatás, eresztevényi VI.174.~~

Pádly Aladár

gyűjteményes kiállítása a Műcsarnok 1929. évi őszi kiállításán.

Katalógusban életrajz. Külön terem. 35 mű.

BUDAPEST
1947 JÚL 23 19

PZŐMŰVÉSZETI TANÁCS.

osztálya
k e d d e n *d. u.* 5 *órakor*
n művészeti ügyosztályának helyiségében
egjelenését tisztelettel kérjük.
házra két emelet ráépitése.

ó 23–*n.*

Ferenc
ök.

Kertész K. Róbert
ügyv. elnök.

temi Nyomda Budapest

Pádly Aladár

Szadai völgy
c. Eljé repr.

Evk KMT, 1928

205-C.

Pádly Aladár

PÁDLY ALADÁR

szül. Bpesten, 1881. Itt és külföldön végezte tanulmányait. A világháborúban harctéri szolgálatot teljesített, majd orosz fogságba került. Samarkandon (Turkesztánban) rendes látogatója volt az ottani nemzetközi festőiskolának. Később az oroszok jóvoltából, a samarkandi gimnázium rajztanára lett. Hazajövet, a hat esztendei fogságban készült munkáit, 1921-ben kollektív kiállításon mutatta be a Nemzeti Szalonban. A Műcsarnokban 1924-ben szerepelt először és megkapta a Horváth Károly díjat. 1927-ben a Képzőművészeti Társulat bírálóbizottságának tagjául választotta.

PÁDLY ALADÁR

nato a Budapest, nel 1881. Ha studiato a Budapest ed all'estero. Durante la guerra, ha prestato servizio militare al fronte e cadde prigioniero in Russia. A Samarkand ha regolarmente frequentato quella scuola d'arte internazionale. Più tardi, grazie ai Russi, è diventato professore di disegno nel Ginnasio di Samarkand (Turchestan). Ritornato in patria, espose i lavori preparati in sei anni di prigionia al Salone Nazionale. Espose per la prima volta al Salone delle Esposizioni ed ottenne il premio Carlo Horváth. Nel 1927 venne eletto membro della Giuria della Società Ungherese per le Belle Arti.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

Levélpapír. Tervezte

Pádly Aladár

Erod
z
Képzőművészet

1929. 210 l.

(P. A. gyűjt. kiállítása.)

MDK

Pádly Aladár

Tihany, olajf.
A Balaton Tihanynal, olajf.

A Balatoni Társaság II. Kiáll. Kat.1924.
Nov.29.-Dec.8. 18.lap

Pádly Aladár

Meleg nyári nap

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállitás

MDK

Pádly Aladár

Művével résztvett a kiállitason.

AmTars. 1943. marc. - ápr. tav. kiáll.
Kiállitó művészek névsora. 28.lap

Pádly Aladár

MDK

Szadai völgy, olf.

Mücsarnok 1927 őszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Interieur, olf.

Mücsarnok 1926 téli kiállitás

Pádly Aladár MDK

Kilátás a Gellérthegyről, olf.

Műcsarnok 1926 téli kiállitás

Pádly Aladár MDK

Hó a Tabánban, olf.

Műcsarnok 1926 téli kiállitás

Pádly Aladár MDK

Falusi udvar, olf.

Mücsarnok 1926 téli kiállitás

MDK

Pádly Aladár, festőm.

finom hangulatu képei reá emlitenünk.

A Műcsarnok Téli Tárlata.

Képzőművészet. 1928. jan. II. évf. 6. sz. 10.1.

Pádly Aladár MDK

Akácos, repr.

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Ősz a Tabánban, olf.

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Faluvégi hid, olf.

Műcsarnok 1926 téli kiállitás

Pádly Aladár MDK

Szadai falurészlet, olf.

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Szadai völgy, olf.

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Pádly Aladár MDK

Cigánysoron, olf.

Műcsarnok 1926 téli kiállitás

MDK

Pádly Aladár

Képzőművészet 1929. 16. sz. 27.l.

Pádly Aladár MDK

Faluvége

Mücsarnok 1924 őszi tárlat

MDK

Pádly Aladár

Szérűskert, olf.

Műcsarnok 1926 Angol-magyar kiállitás

MDK

Pádly Aladár MDK

Tanya, olf.

Mücsarnok 1926 Angol-magyar kiállitás

Месячник 1926 Англо-индуст Издания

Теплое, сух.

Ряды Адрес МПК

Pádly Aladár

MIK

Tabáni részlet, olf.

Műcsarnok 1926 Angol-magyar kiállitás

MDK

Pádly Aladár, festőm.

jó képekkel szerepel.

/gy./: A Műcsarnok téli tárlata.
Képzőművészet. 1929.16.sz. 25-28.l.

Pádly Aladár

MDK

Gerezdek

Műcsarnok 1924 őszi tárlat

PÁDLI ALADÁR

/ 1884 - /

Aukción:
Aladar L. Padli: Kühe am Fluss.
Öl auf Leinwand, 35x54 cm. Sign.

Wien, Dorotheum,
634. Kunstauktion, Nov. 1981.
Katalogus 124.sz. Kép: Taf. 72.

PÁDLY ALADÁR

Pádly Aladár: Pferdefuhrwerk.
Öl auf Holz, 16x24 cm. Sign.

Aukción: München, Neumeister

Auktion 188. 27. und 28. Juni 1979.
Katalogus Nr. 1502. - S. 138.

Pádly Aladár

Pádly Aladár (1881–1949): festő. 1921-ben mutatkozott be képeivel a Nemzeti Szalonban.

Hihályfi Ernő:Művészek,barátaim Bp.Corvina 1977.

Pádly L. Aladár

Akvarell festményekkel szerepel a Nemzeti Szalon kiállitásán, melyet Kun Imre ismertet. Keleti képeiből hiányzik a napsütés, ennek ellenére technikája rendkivül fejlett és rajztudása is igen alapos és biztos.

A HÉT, Bp. 1921. márc. lo.
XXXII. évf. 7. sz. 110. lap.

MDK

Pádly Antal

Nyitott kapu, olaj

N.Szal. és Bicskei Mü.telep kiáll. N.Szal.

1922. jan. 9 1.

1922. Jan. 9 1.

MDK

Pádly Antal

Boross M.: Istokovits K., Mihalovits M., Pádly A. és Gy. Sándor J. gyüjteményes kiáll. Képzőművészet 1929. 24. sz. 210-212.l. Képekkel.

Pádly Pál iparművész M.D.K.

78 éves korában elhunyt

Halálozás

Magyar Nemzet 1963. március 24. 6.l.

Pádly Zoltán festő

Pesti Hirlap. 1921. febr. 20. 4

K. K. d. Csoportkiállítás

MDK

Pádly Zoltán

Madonna, paszt.

Virágcsendélet, paszt.

Árv. Közl. 1929. jun. 4.rk.sz. 28 l.

MDK

Pádly Zoltán, festőm.

Virágcsendélet. Pasztell. 98x68. J.l.j.

538. Csendélet. Pasztell. 82x62. J.l.j.

539. Csendélet. Pasztell. 80x68. J.l.b.

Árv.Közl.1930.4.rk.sz.55.szám. 31.l.

Pados Antal faragó

Budapesten él.

„A Népművészet Mestere" címet kapta

Négyasa 1966 aug. 20. 2 old.

MDK

Pados Antal, népművész

Az idei Kapoli Antal vándordíjat Pados Antal budapesti népművész nyerte el.

—: Népművészeti kiállítás és faragótalálkozó Balatonlellén 7

NÉPSZABADSÁG Bp., 1967. aug. 8.

Pados Antal

budapesti faragó népművész kapta a balaton-
lelkei id. Kapoli Antal népművészeti kiállításon
az országos faragópályázat egyik első díját

Sebészorvos az országos faragópályázat egyik nyertese
(A nap kivei)

Magyar Hirlap, 1968 augusztus 5. 8. l.

Pados Antla építész

M.D.K.

Nagyorosz, rk templom statikai megerösitése

Tájékoztató
Müemlékvédelem, 1965/3. 174. l.

M.D.K.

Pados Antal

Budapest

Népművészet mestere címmel kitüntetve

"Kiváló népművelő" és a Népművészet mestere" kitüntetések

Magyar Nemzet 1966. augusztus 20. 5. l.

MDK

Pados Antal, fazekas

Budapesti népi iparművész. A népművészet mestere lett.

Kiontották .....

–: A népművészet mesterei 3

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. aug. 20.

mdk

Pados Antal faragó (de nem N. mester)

munkái a kiállitáson

M. Varga M. A Népművészet Mestereinek Kiállitásán

Népművelés 1963 11. sz

35. l

Pados Antal
faragó

Az első díjas Pados Antal
ólom és önberakásos fado-
borokat és tálakat kisút.

Cs. Gy. Pásztorfaragás
Nők Lapja, 1968. szept. – 36 szám

Pados Antal, [papagó]

L: Horváth Béla

17.

Belényi Gábor: Ami „hétköznapi" és ami nem

Nipszabadsag Bp. 1981 nov. 29.

Pádly Aladár

Kérüskert télen

elapt.

Tm. Bp. 1932.

lrafordult, de visszanéz. Feje
kálla rövid, bajusza hosszú,
érja lehajtott. Nyakkendőjét
érű köpenyét pedig kissé le-
a négyszögletes talapzaton :

31·5 cm. — Lelt. sz. 802. — Érreith-féle ereklyemúzeumból. —
tokat l. a 262. lapon az 580 lelt.
ilis 30-án (107–95). — Átvételi
udomásul vette az 1896 április

Pádly Aladár.

4/

MAGYAR MŰVÉSZET

1928. 399
1930. 60
1929. 431

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Pádly Aladár

Magyar Művészet
1928. 399

665. Keretek. 2061-909-32

1 darab fekete keret, sarkain és sima lapjain vésett és bronzirozott díszszel, kerek kép számára.
Méretei 30.5:30.5 cm.
Becsértéke.....80.00 K

Jegyzet. 1127-906-69
Az 1698 képtől

Pádly Aladár

Téli falu c. képe

vegy.

Képzőművészek

1929. 18. sz.

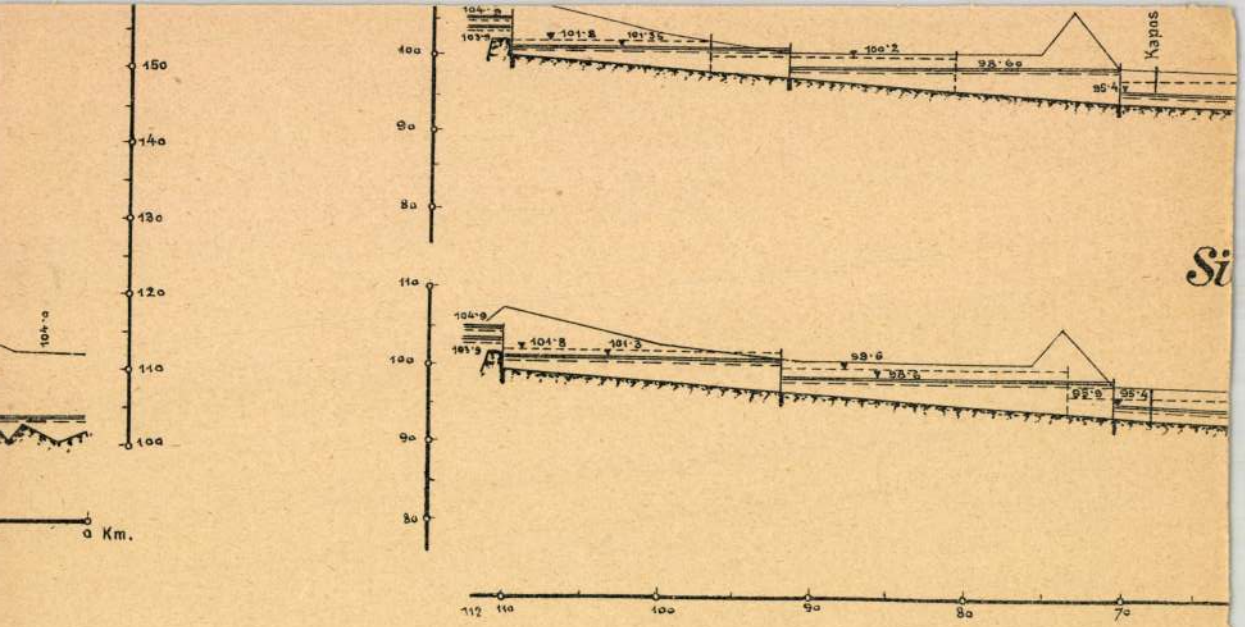

150
140
130
120
110
100
104·0
0 Km.
100
90
80
101·8
101·35
100·2
98·60
95·4
Kapos
110
100
90
80
104·9
103·9
101·8
101·3
98·6
95·9
95·4
112
110
100
90
80
70

Pádly Aladár

festő

~~1902. június 10.~~

~~A Főfőég 1901. évi jelentését megküldi.~~

~~(32/1902.)~~

Műcs. kiáll, 1924 tól

Pipics 118. l.

Római cizelálás V. 145.

Pálly Aladár

életrajz

irod.

Csókássy 123.l.

János Kázmér

Mellig, szemközt, babérg
szitik, köntöse prémes és az a
selu. Mögötte tigrisbőr lóg. Al
és a kürtre akasztott lobogón l

SERENISSIM$_9$
TISSIM$_9$ PRIN
MIN$_9$ D. JOAN
RUS D.G. REX
MAGN$_9$ DUX I
RUSSIAE PRUS
VIAE SAMOGOT
SMOLENCII, S
HOVIAE NEC N
VANDALORUMQ

Rm., mér. a vk. 17.2 :

Szn.
332-9

Pádly Aladár

„teljesebb festőiség"

~~Műcs. Kiáll, tól~~
Pipics 49. l.

Dunakeszi, alagi rom

57

nyerte «Horváth Károly» díjat. Most kiállított művei az elmult három évben készített munkásságának eredménye.

1. Paksi részlet.
2. Parasztudvar Veresegyházán.
3. Szalmakazlak.
4. Vázlat Turkesztánból.
5. Téli táj.
6. Reggel falun.
7. Kévék.
8. Pipacsok.
9. Öreg présház Szadán.
10. Pipacsok szürke háttérrel.
11. Vásár falun.
12. Kora tavaszi hangulat.
13. Tabáni rész.
14. Baromfiudvar.
15. Vincellérház.
16. Hegyoldalban.
17. Eső utáni napsütés.
18. Otthon.
19. Öreg híd a faluban.
20. Kemények vizimalma.
21. Délutáni napsütés.
22. Falu eleje.
23. Kis fiam.
24. Új házak a falu szélén.
25. Eső előtt.
26. Akácos domboldal.
27. Szadai völgy.
28. A faluban.
29. Veresegyháza.
30. Faluvége.
31. Homokos táj.
32. Mezei virágok.

33. Topolyafák
~~28~~
34. Őszi napok
35. Akácos

KMTárs. 1929. őszi kiáll-

53. A mezőhegyesi ménes.
54. Libapásztorleány.
55. Húsvéti öntözés.
56. Vonónégyes Zala megyében.
57. Aratáskor.
58. A Tisza kiöntése.
59. Szüret a tokaji hegyen.
60. Parasztlakodalom.
61. A földbirtokos.
62. Az ezredévi hódoló díszfelvonulás terve. Rajzok. Özv. gróf Andrássy Gyuláné tulajdonai.

VIII. TEREM.

PÁDLY ALADÁR GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA.

Olajfestmények eladók.

PÁDLY ALADÁR,

született 1881 április 7-én Budapesten, iskoláinak elvégzése után a művészi pályára lépett és előtanulmányait külföldön végezte. Munkásságát a háború szakította félbe. 1915. március hó 22-én Przemyslben fogságba esett és 6 évi orosz fogság után 1921 január hó 1-én tért haza. Hadifogsága alatt rendes látogatója volt a samarkandi (Turkestán) orosz festőiskolának. A fogságban festett aquarell és olaj tanulmányait, 52 darabot 1921 márciusában mutatta be egy külön kiállítás keretében Budapesten a Nemzeti Szalonban. A Műcsarnokban 1924-ben állított ki először. Itthon festett magyar tájképei egyikével «Hóolvadás»-sal meg-

Ezt láttuk egy különleges népművész műhelyében

1021

Pados Antal népi iparművész a budapesti Petőfi Sándor utcai műhelyében fémberakással díszített lakberendezési tárgyakat készít. Munkája során állandóan kutatja és felhasználja az ősi magyar motívumokat. Tízéves munkássága alatt több népművészeti kiállításon vett részt, ahol számtalan első díjjal jutalmazták munkáját. Legutóbb részt vett az OKISZ és a Népi Iparművészeti Tanács közösen rendezett országos pályázatán, ahol a ritkaságszámba menő műfaj egyik alkotásával nagydíjat nyert. Művészi alkotásainak nagyrésze külföldre kerül.

Képünkön: Utolsó simítások az ősi motívumokkal díszített vadászkésen.

IV. kongresszusára. Ezen ki[ak], és megvilágította, [ezek milyen] emelkedő munkásságáért a Népköztársaság Elnöki Taná[csa] a *Munka ezüst fokozatával*

A kongressz[us] nyei m[unkáját] elevenek [meg] ről beszé[lgetünk]

— A kongressz[us] vatalosan a Mag[yar–Szovjet] Baráti Társaság IV. [kong]resszusának nevezzük, [mert] jában *a barátság kong[resz]sa volt* — mondja többe[k] zött. S hogy ez miben j[elentett] kezett, arról is beszél. E[gy] barátság a kongresszus i[dő]vevőinek s az elnökség [tag]az összetételében is tükrö[ződ]dött. Tükröződött a felszó[lalók] munkahely szerinti megoszlásában is. A Magyar Tudományos Akadémia, a [Kossuth] felkeress[ék] [kül]döttekat. Vidéken a [lehe]tőség arra, hogy fig[yelemmel] lemmel kísérhessék a legúj[abb] kiadványokat: sok könyv m[egje]jelenéséről ezért nem is t[udnak]

ÉSZAKMAGYARORSZÁG
Magyar Hírlapterjesztő
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
1985 JAN 28

A Miskolci Nemzeti Színház műsora

28, péntek. Bemutató. Maya. 19 óra.
29, szombat. Egressy. Maya 19 óra.
30, vasárnap. Bérletszünet. Maya. 15 óra.
Shakespeare. Maya. 19.30 óra.
31, hétfő. A Debreceni Csokonai Színház opera előadása. 19 óra.

Február
1, kedd. Moliere. Maya 19 óra.
2, szerda. Csehov. Maya. 19 óra.
3, csütörtök. Bérletszünet. Maya. 19 óra.
4, péntek. Bérletszünet. Fizikusok. 19 óra.

A Magyar Rádió és Televízió miskolci studiójának műsora.

(a 188 méteres hullámhosszon 18—19 óráig.)

Borsodi Tükör.
Vetélkedő városok szerződése.
Előzetes adatok szerint . . .
Legújabb lemezünk.
Kulturális krónika.
A hétvége megyei sportműsora.
Az elmúlt év legszebb dalai.

Egészségügyi gondok Tiszaszederkényben

Tiszaszederkény egészsé[gügyi] ellátottságát, tárgyalt[a] legutóbb a tanács végrehaj[tó] bizottságának ülésén. Miut[án] újabb orvosi státuszt kapta[k] most már 3 körzeti orvos [lát]a a lakosság rendelkezésére, í[gy] a rendelések zsúfoltsága csö[kkent]. A faluban azonban h[ét]tenként csak kétszer rendel[nek] orvos és egy-egy alkalomm[al] 60—70, sőt néha még 80 bet[egen] is megfordul a rendelőbe[n]. Fogorvos is csak egy áll a l[a]kosság rendelkezésére és [el]látja el a 10 környező közs[ég] betegeit is, valamint a Tisz[a]palkonyai Hőerőmű dolgozó[it].

Meg kellene szervezni az [ál]kolafogászatot. Megnőtt [a] gyermekorvos munkája is, [a] rendelőben megjelentek s[zá]ma felülmúlja az országo[s] átlagot. A faluban fokozni k[ell] az orvosi felvilágosítást, m[ert] ott egyesek kuruzslást is fo[gad]tatnak.

A végrehajtó bizottság el[is]merését fejezte ki dr. Sze[ke]györgyi Dénes üzemorvosn[ak] eddigi munkásságáért.

A Budapest Galéria meghívja Önt

MENASÁGI PÉTER

SZOBRÁSZMŰVÉSZ

TENGELY

című kiállításának megnyitójára
és könyvbemutatójára
a Budapest Galéria Kiállítóházába
2006. április 27-én, csütörtökön 18 órára.

A kiállítást megnyitja
GÁLHIDY PÉTER szobrászművész

Nemzeti Kulturális Alapprogram

nka

Budapest Galéria

Megtekinthető 2006. május 28-ig, hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.

Budapest Galéria Kiállítóháza, 1036 Budapest, Lajos utca 158.

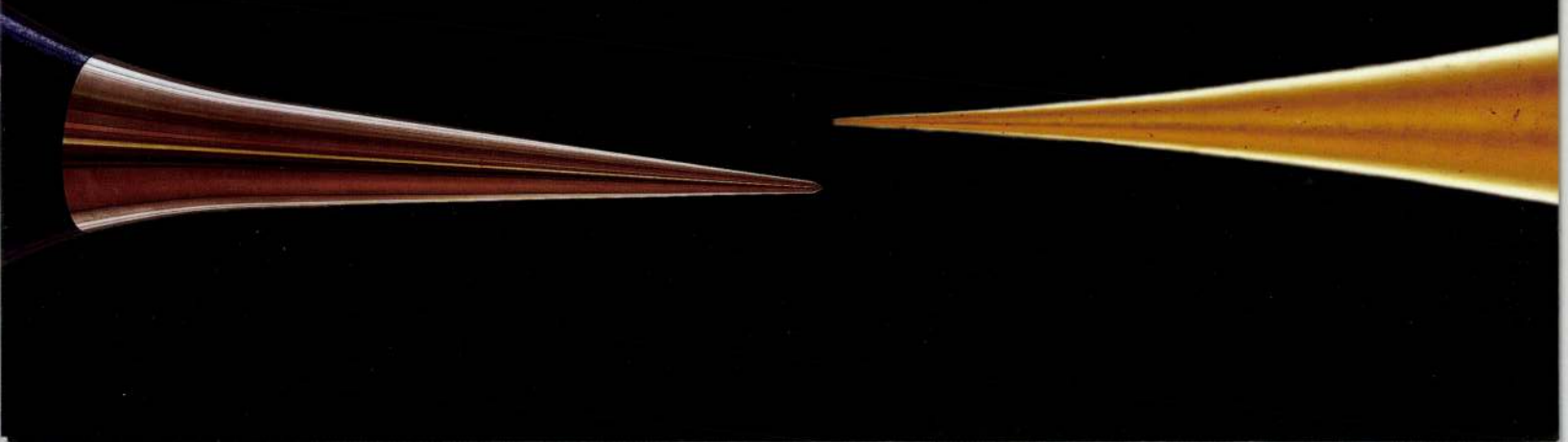

S. Pados Mária

Pápán élő pedagógus - művész.
Részt vett a Szadáról Dunaujvárosba települt művésztelep Művelődési házban rendezett 50 művet bemutató tárlatán. 1962.

Juhász Antal: A Székely Bertalan nyári művésztelep munkabemutatója
Rajztanitás 1962. V. sz. 31.l.

Padovetz Ede

Nagyrebentől, 1835-ben
14 éves

1.

Fleischer Béc 73. l.

A Győri

Tegnap kelt

dünk egy drb. váltót

1350-9-ről

javuankra írni szives

Biztosítjuk

kor a váltot elfogadja

Pádly Aladár

80 Nyitott kapu. Olajf. 6000.—

Nemzeti Szalon

Téli tárl.

1922. jan.

Kath. Sz. Józs. oltalma
Prot. Szótér

CSÜTÖRTÖK
23
Kath. Béla pk. vt.
Prot. Béla

PÉNTEK
24
Kath. György
Prot. György

SZOMBAT
25
Kath. Márk ev.
Prot. Márk

☽

Izr. 8. S. Akhari M. 3. P.

17. hét ◆ 1931 ÁPRILIS HÓ ◆ 30 nap

PÁDLY ALADÁR

110. Délutáni napsütés, olajf.
111. Legelő tehenek, olajf.

Nemzeti Szalon
őszi tárl. 1940. okt.

Pádly Aladár

Téli táj, olaj.

" " II. "

Nemzeti Szalon

Őszi tárl. 1942 - okt.

Pádly Aladár

Kopp 1939/40. szerem II.

PÁDLY ALADÁR :

182. Falusi utca télen. - Olajf., v., 55 x 37 cm. Jelz. l. j. "Pádly Aladár".

HALAPY JÁNOS :

87. Napnyugta után. - Olajf.,v., 85.5 x 50 cm. Jelz.nélkül.

HALMÁGYI ISTVÁN :

88. Leányfej. - Szobor, fa, mag.: 34 cm. Jelz. l. o. "Halmágyi".

HEGEDÜS LÁSZLÓ :

89. Önarckép. - Paszt., p., 33 x 47 cm.Jelz. l.j. "Hegedüs L. 1939.VIII/."

HEINTZ HENRIK :

90. Madonna. - Olajf., v., 72.5 x 130 cm. Jelz.l.o. "Heintz 936".

HIESZ GÉZA :

91. Hugom arcmása. - Bronz szobor, mag.: 30 cm. Jelz.l.b. "Hiesz G. 1935".

Pâdly László

Téli falurészlet,

tusfestmény

Művészeti Hotek Pécs

1941.

„ „ 29	1421—1490	—	1901—1959	—	2621—2698	—	382
„ „ 30	1491—1570	1571-1718	—	—	—	—	
„ „ 31	**Főúri gyüjtemény 537—648-ig**						

RUCZ

régiség- és műkereskedő. Bu
Az állami árverési csarnokkal

·VASS BÉLA·
CIMTÁBLA
ÉS CIMERFESTŐ
IX. VÁMHÁZ-KÖRUT 11.
ALAPITVA: 1886
TELEFON: 853-49

Páhy Árpád, építész
Pályázok, 1986.

Puhl Antal építész: „ahol az építész munkatársaim nincsenek megnevezve ott – különböző felállásban – Guczogi György, Gerencsér László, Páhy Árpád, Stempel Jan, Viszlai József építészek és Anda Emília, iparművészeti főiskolás voltak."

Magyar Építőművészet, 1987. 4-5 szám, 89-old.

Páhy Árpád, építész

Nyíregyházi Művelődési Központ és zeneiskola tervpályázat, 1986

Rangsorolás nélküli II. díj: 4. bírálati sorrendű pályamű

Szerzői: Tóvölgyi Ferenc, Puhl Antal, Páhy Árpád.

axonometria [repr.]

a művelődési központ alaprajzai [repr.]

a zeneiskola metszetei, homlokzatai [repr.]

Magyar Építőművészet, 1984. 3., 6-old.

Páky Antal, építész

Helyesbítés:

A lap 1987/3 számában a nyíregyházi műv.-i Központi Óvónőképző pályázatának ismertetésében tévesen közölte a pályázók csoportját. A pályázók felsorolása helyesen:

„Puhl Antalék": Török Ferenc, Puhl Antal és Páky Árpád.

Magyar Építőművészet, 1987., 6., 62.-old.

Y László építész

Uj Forrás 1988.6.sz.

Épületek a múltnak?

A Széchenyi utcai sorház Oroszlányban

Az Építésügyi- és Városfejlesztési Minisztérium 1983-ban írta ki először, s azóta minden esztendőben meghirdeti az „Év lakóháza" elnevezésű pályázatot: a szakemberek a környezetbe illesztés, a hagyománytisztelet, a funkció, a gazdaságosság, valamint a kivitelezés szempontjait, a tervezők és a megrendelők együttműködését mérlegelve rangsorolják az új lakóépületeket, díjazzák a tervezőket és az építőket. Az országos versengés mezőnye a megyei versenyek megrendezése után, a kisebb közigazgatási egységek győzteseinek kihirdetése révén alakul ki. Komárom megye „Év lakóháza"-pályázatának első díját 1988-ban az oroszlányi Széchenyi utcai sorház kapta. Az indoklás szerint „A megye legszebbnek ítélt lakóházának helyiségeit mintaszerű gazdaságossággal alakította ki a tervező Páhy László, a házilagos kivitelezés műszaki vezetője, Katonka Sándor okleveles építészmérnök pedig hűen követte a tervező elképzeléseit."

Oroszlány kertes családi házakkal benépesült városrészében, a Lengyel József Gimnázium mellett nyíló kis utcában, szűk teleksoron valósult meg ez az építészeti együttes, amely hét egymás mellé — kettes, hármas, kettes csoportban — felfűzött tömbből áll. A kétszintes, kétlakásos épületek összekötő elemei a földszintes garázsok. A hivalkodástól mentes, puritán megformálású házak katonás rendben állnak, az utcai és a kerti homlokzat egyetlen jellegzetes vonása az egész együttes megjelenését meghatározó, mozgalmasságot sugárzó kontyolt tető, amely az emeleti ablakokat és a kertre néző erkélyeket védelmezi. Funkcionális és gazdaságossági szempontok vezérelték a tervezőt és az építtetőket, a hideg racionalitás szellemében minden a helyére került, semmi sem felesleges. A hagyományos anyagok, a dísztelenség, a tagolatlan — csak a nyílászárókkal és egy-egy erkéllyel megbontott — falsíkok láttán, az ésszerű térszervezést átérezvén — felmérve az anyagi lehetőségek és az elképzelések megvalósulási esélye között tátongó szakadékot —, s örvendezvén, hogy emberléptékű otthonok születtek, mégiscsak megválaszolatlanul marad egy fontos kérdés: hová tűnt a tervezői, az építészi fantázia?

WEHNER TIBOR

fényt vet néhány sora: „*Az Esztergom és Vidéke* című lap 1933. október 1-jén hírül adta,[302] hogy a Bakay-klinika látogatásával megtisztelte Esztergomot és Eggenhofer Bélát. A neves professzor kíséretében voltak: Kubányi Endre, a hazai vértranszfúzió úttörője,[303] Klimkó Dezső (később kolozsvári professzor), Prochnow Ferenc és Molnár Béla, valamennyien kiváló sebészek lettek. Bakay professzor végignézte Eggenhofer osztályát, majd este a pohárköszöntőjében azt mondta: „tekintsünk bizalommal a munkája elé, mert amit őt csinál, azért én is felelős vagyok".[304] Majd Kubányi Endre így folytatta: „haladjon a korral, és ha nagyokat tud teremteni, nem lesznek irigyek rá, hanem büszkék".[305] Kubányi nem jó prófétának bizonyult."

Az idézetekben a számok természetesen a forrásokra való hivatkozásokat jelzik, s mivel a sorok a monográfia 58. oldalán olvashatók, jól megítélhető belőlük Szállási doktor alapossága. Az odavetett rövid mondat — „nem jó prófétának bizonyult" — magyarázatát azonban csak oldalakkal később találja meg az olvasó; Szállási doktornak el kell előbb beszélnie Eggenhofer sikeres (rendkívüli „gazdasági nehézségek" ellenére sikeres) kórházfejlesztő munkáját, helytállását a (még az elsőnél is sokkal szörnyűbb) második világháború éveiben, emberfeletti erőfeszítéseit („a szilánkok eltávolításával annyit dolgozott röntgen alatt, hogy mindkét kezén égési sebek keletkeztek") a hosszú hónapokra frontvonallá vált Esztergom kínjainak enyhítéséért, centrális szerepét a lerombolt kórház újjáépítésében, a megfelelő orvosi kart is beleértve. Csak ezután következhet a rövid mondat megfejtése, újból egy — 328-as számú — hivatkozással: „az illetékes minisztérium 1948. április 1—3. között rendkívüli vizsgálatot rendelt el, azon alig titkolható céllal, hogy a háború alatt derekasan helytálló Eggenhofer Bélát meneszteni kell. Mind a kórház, mind a sebészeti osztály életéről. Az akkor 49 éves direktornál korra vagy betegségre aligha lehetett hivatkozni. Esztergomban ő lett a koncepciós perek első áldozata, mert méltatlan mellőzését csak röviddel élte túl."

Beszámol természetesen Szállási doktor a kórházfejlesztés és az egészségügyi ellátás sok szükséges és hasznos részletéről is; a kórház kitűnő főorvosi garnitúrájának a kialakulásától a rendelőintézeti hálózat funkcionálásáig. Ezek a részletek azonban többnyire másutt is meglelhetők; Szállási doktor könyvének eredetisége és nélkülözhetetlensége az emberi életek fölmutatása és beillesztésük a magyar történelem nagy folyamába. Az például, ahogyan Gönczy, Eggenhofer vagy a deportálásban elpusztult derék Berényi Zsigmond sorsát fölvillantja; vagy ahogyan az 1956-os nemzeti tragédia helyi következményeit elemzi: „számottevő kilengések nem történtek. A kórház mindvégig teljesítette gyógyító feladatát. Nagyobb mérvű országelhagyásról nincs tudomásunk. Fegyelmi úton állásából egyetlen orvost, név szerint Darabos László dermatovenerológus magántanárt távolították el. Az indoklás elég furcsán hangzik: „mint munkástanácstag a budapesti központi vezetőségtől kapott utasítások végrehajtásánál az ellenforradalom célkitűzéseit szolgálta." A fellebbezésekre adott válaszokból sohasem derült ki; mik voltak azok, amikkel „az ellenforradalom célkitűzéseit szolgálta". Az egyik válasz pedig egyenesen „vezetésre alkalmatlannak" minősítette. Ez utóbbi még kevésbé megfogható vagy felfogható, annál is inkább, mert rövidesen Tatabányára került gondozóvezetői beosztásba. Még meglepőbb, ha megnézzük, ki hozta az állást felmondó határozatot és kórházigazgatóként ki hajtotta végre. A felmondó főorvos Nagypataki Gyula volt, 1944 előtt egy „nem éppen baloldali lap szerkesztője", orvosőrnagy minőségben. A végrehajtó igazgató Gärtner István, akinek magántanár létére 1945—47 között Hajduszováton kellett magánorvosként meghúzódnia. Egy kis darab magyar történelem, három orvos sorsába sűrítve. A kortársak kegyetlen összetartozása egy sajátságos logika szerint. A tegnapot a mába kompenzálni célként vagy eszközként, illetve az aranynak vélt középút bűvöletében vállalni kockázatot. Darabos tanárt azóta rehabilitálták, szakmailag aligha kellett, hiszen nyugdíjasként ma is egy megyei mykológiai laboratórium jónevű vezetője."

Darabos tanárt azóta rehabilitálták: de a magyar történelem „rehabilitálásához" még sok, nagyon sok ilyen írásra lesz szükség, mint a Szállási doktoré. Ilyen szakmailag és erkölcsileg egyaránt tiszta írásra. A könyvet az Esztergomi Kórház adta ki és a Komárom Megyei Nyomda Vállalat nyomtatta, pontosan és csinosan, de hány példányban? Nem kell tán mondani, hogy sokkal szélesebb körű megismerést érdemelne. De persze ugyis hiába mondjuk.

VEKERDI LÁSZLÓ

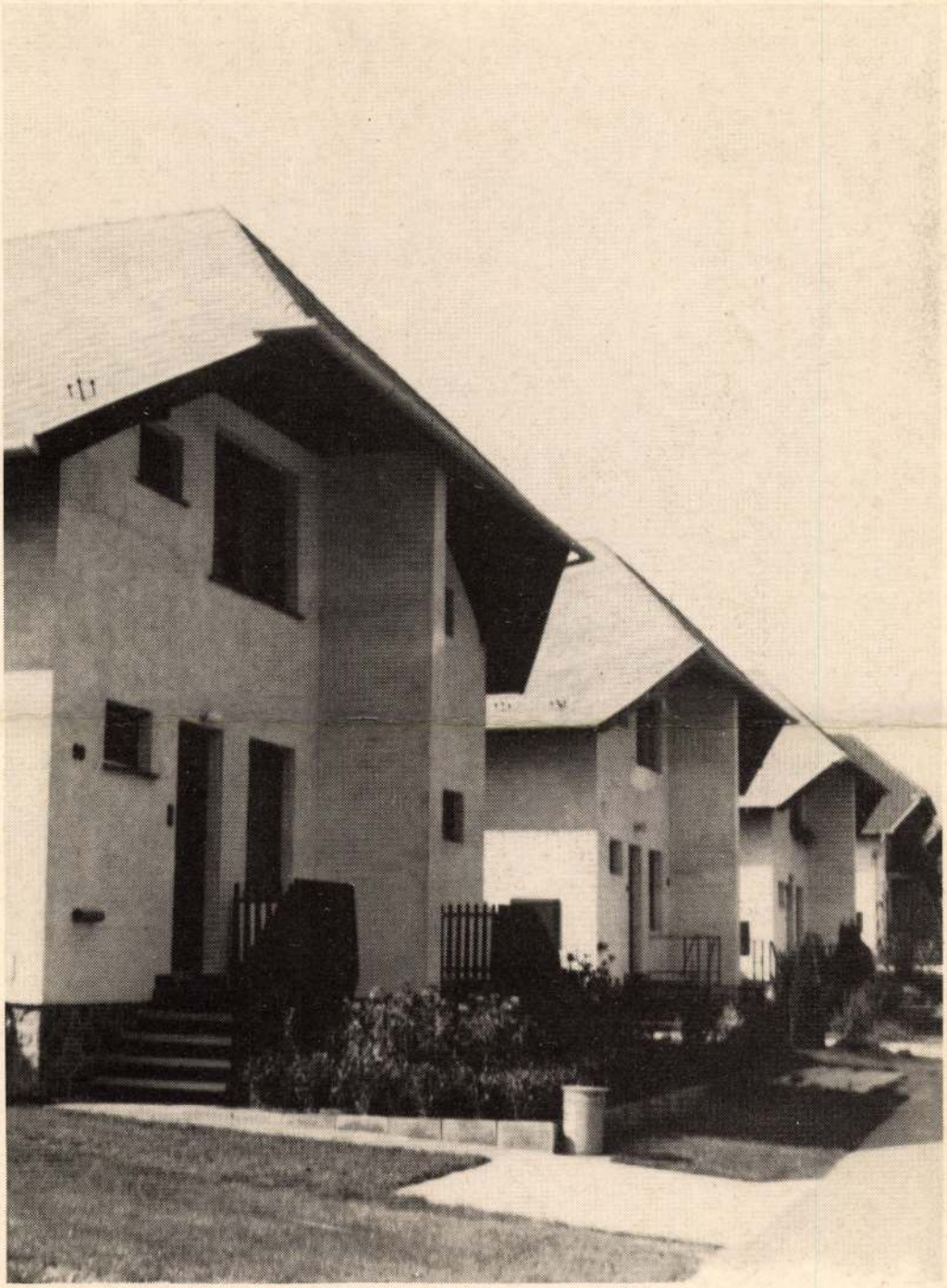

A Széchenyi utcai sorház Oroszlányban

Ára: 14,— Ft

HOLLÓ ANDRÁS

ISZAPFALVI LEGENDÁK

ÚJ FORRÁS FÜZETEK 4

Legújabb kiadványunk a könyvesboltokban kapható

Pagony Rita, keramikus

L.: Németh József

R. Gy.: Grafika és kerámia
Népszabadság, Bp. 1981. okt. 28.

7

Pagonyi Rita keramikus

Dworszky Hedvig: Gondok és lehetőségek a mai magyar kerámiában

Művészet, 1982. szeptember

Pagony Rita kerámiaszakos

Febr. 14.-én nyílt meg a kollégi-
um hallgatóinak képzőművészeti főiskolás hallgatók grafikái kiállítása

Mezőgazdasági Műszaki „Gödöllő"
1974. márc. 4.

Páhy Márta

festőművész

Jépe a Tintelet a Szülőföldnek c.

Kiállításon a Műcsarnokban.

Látta, hallotta

1982 XII. 22.

Petőfi 1045

Szívesen elnézem elmúlt korok mesterien megmunkált használati tárgyait, magam körül mégsem látnám szívesen őket. Az általam kedvelt tárgyak mindegyike őrzi sajátos anyagszerűségét, és használati célját minden felesleges kitérő nélkül tölti be. Minden anyag „igazmondó" legyen. A fém ne hazudja magát fának, a műanyag magát üvegnek. A praktikusság jelszava alatt gyakran követnek el baklövéseket, melyek az esztétikum rovására mennek. Így keletkeznek textilutánzatú műanyag abroszok, fautánzatú laminált bútorelemek, ólomkristályok műanyagból, és sorolhatnám, mennyi anyag szenved torzulást a „praktikum érdekében".

Minden tárgy, minden anyag olyan környezetbe kerüljön, ahol a legjobban „játssza el" a rászabott szerepet. A funkcionalizmus nem jelenti azt, hogy minden a végletekig leegyszerűsített, primitív, épp ellenkezőleg, az ilyen tárgyak csoportosítása, egymáshoz való alkalmazása, az anyagok illeszkedése sokkal több variációt, változékonyságot enged meg. Az így kialakított enteriőr adja a változtathatóság bőségét.

PAGONY RITA

Pagony Rita

1 Jó két éve dolgozom a Hollóházi Porcelángyár alkalmazásában, tehát, ahogy mondják, az iparban, és egyelőre nem is szándékozom hátat fordítani neki. Azt hiszem, ez eddigi működésem egyik fő jellemzője, tekintetbe véve, hogy a végzett tervezők nagyobbik része még ennyi időt sem töltött gyárban, vagy már eleve más megélhetés után nézett. Ez persze nem kritika, őket is meg lehet érteni. Van néhány elképzelésem a „grand art" területén is, de ezeket csak alkotótelepen van módom megvalósítani. A gyáraknak nem érdekük, hogy az efféle kedvteléseknek a hivatali kötelezettségeken túl, házon belül teret engedjenek. Mindenesetre ezen a téren jóval több sikert könyvelhettem el ez idáig, mint az ipari tervezésben.

Ami személyes szakmai gondjaimat illeti, azt szeretném, ha az említett helyzet megváltozna, és a tervezőknek érdemes lenne az iparba jönniük, és itt nem az anyagiakra gondolok elsősorban. Ez ugyanis azt jelentené, hogy a többiekkel együtt én is más körülmények között, más megbecsültség mellett és más hatáskörrel dolgozhatnék, és talán lehetőség nyílna egy több nézőpontú, szellemileg, elméletileg megalapozott előrelátó tervezésre.

2 A design – munkafolyamat, melyet egy meghatározott hierarchiába rendeződő szakembercsoport végez a termelésben. Ebben a csoportban – mely a piaci szakembertől a technológusokon át a döntés felelősségét vállaló igazgatóig egy adott termelőegység szellemi kapacitását jelenti – a tervező ideális esetben egy az egyenlők között, aki a többiek által adott szempontokat figyelembe véve, elfogulatlanul a fogyasztó igényeit képviseli, és javaslattévő hatáskörrel rendelkezik a születendő termék használati-esztétikai tulajdonságait illetően. Ez sokak számára tanmesének tűnhet, de mindenképpen fel kell vázolnom, hogy a tervezés és megvalósulás ideális viszonyáról képet kapjunk.

A tervező tehát az a csodabogár, akinek a többiek szakterületét olyan fokig kell ismernie, hogy értelmes kérdéseket tehessen fel, és a kapott információk alapján újat, az eddiginél jobban használhatót és gazdaságosabban előállíthatót tervezzen. Természetesen a tervező munkájának ugyanilyen fokú ismerete volna elvárható a csoport más tagjaitól is. Gyakorló designerek, elismert szakírók sokszor említették már, hogy bi-

Mozgó Világ
1979/6

zonyos szakmai kívülállás, felszabadult kezdeményezőkészség nem hátrány. Sok jó iparcikket terveztek már „nem szakember" tervezők.

Sajnos az említett hierarchia Magyarországon jelenleg nem, vagy csak igen fogyatékosan működik. A tervezők fenti tulajdonságát és törekvését – mely az új születésének egyik feltétele – dilettantizmusnak bélyegzik, a tervezőnek jelenleg nincs igazi státusa sem a termelés folyamatában, sem a nómenklatúrában.

3 Amíg tehát a termelés szellemi irányítása ilyen értelemben át nem rendeződik, a tervezők sajátos szakképzettségét a szakágak nem ismerik el, és nem segítik őket, addig csak szerencsés véletlenek hozhatnak létre igazán jó iparcikket, és a tervezők valódi felkészültsége le sem mérhető. Sokan vannak, akik a vállalatok piaci monopolhelyzetével vagy az elmaradott hazai technológiával magyarázzák a rossz iparcikkeket. Társadalmi viszonyaink közt ez nem lehet igaz, ha az előbbi érvelés alapján elfogadjuk, hogy a jó tervező többek közt az egyre gazdaságosabb iparcikk létrehozásán fáradozik. Nincs az az egyeduralkodó vállalat, amelynek – legalábbis elvileg – ez ne volna kifizetődő. Persze a tervező mindezt a szakágakkal együttműködve teszi. Hiszen nem állhatunk egymás helyére a termelés folyamatában, bár sokan azt hiszik.

4 A magam szakterületének feltétlenül vannak sajátosan magyar vonásai. Az egyik ellentmondás rögtön a tervezők főiskolai képzésében rejlik.

Nem szeretnék a designer-képzés vagy iparművészképzés elméleti problémáiba túlságosan belebonyolódni. Ez nem rám tartozik. Rövid pályafutásom során mégis az a benyomásom támadt, hogy nem szerencsés a hallgatókat anyagok szerint megkülönböztetett szakokra irányítani, ahogy ez jelenleg a főiskolán a kerámia, porcelán, üveg szakok esetében történik. Sokkal inkább egy egységes alkotómódszer elsajátítását kellene előtérbe állítani. Ezzel nem tagadom az anyag- és technológiai ismeretek fontosságát a tervezői gyakorlatban, és természetesen nem is ez áll a főiskolai oktatás homlokterében. Az olyan tervezői módszerek, ismeretek még fokozottabb kidomborítása volna kívánatos a tananyagban, melyek csak az ipari tervezésre jellemzőek. Sem célja, sem feladata nem lehet egy porcelántervezőnek, hogy konkurráljon egy szilikátipari mérnök technológiai ismereteivel. Mindketten tanultak bizonyos dolgokat, hogy a gyakorlatban értelmesen kiegészíthessék egymás munkáját.

A másik, ennél jóval gyakorlatibb és szintén sajátosan magyar probléma, hogy egészen más fogalmai vannak a jó iparcikkről a döntést hozó ipari vezetőknek, a tervezőknek és a közönségnek. Nézzük a modellt. A tervező megjelenik tervével, amely szerinte szép is, jó is, olcsó is. A gyárban szembeállítják vele a régit, az addig gyártottat, a már unalomig ismertet, mondván, ezt igényli a közönség, hisz lám, eddig is vásárolták, és mellesleg nem jár sem technológiai, sem piaci kockázattal. Ilyenkor jönnek a meddő ízlésviták, melyben már csak hivatalból is a tervező lenne a szakember.

Végül a vásárlóval zárul a kör, aki egy módon nyilváníthat véleményt; vagy megveszi az illető cikket, vagy nem. És miután igazi választék akkor állna rendelkezésére, ha a tervező által javasolt új szemléletet tükröző tárgy is a polcon lenne, a vásárló gyakorlatilag nem választhat.

5 A tervek ilyen körülmények között sok esetben tervek is maradnak. Arra a kérdésre tehát, hogy milyen tárgyakat látnék szívesen a környezetemben, csak azt válaszolhatom, hogy azokat, amelyek eddig jó tervek és megvalósulatlan tárgyak maradtak.

1 83.XII.15. P. 10,45 /Kerekes/

Láttuk, hallottuk

- Pagony Rita és Olasz Miklós építészek kerámia kiállitása a Dorottya utcai kiállitóteremben látható. Ez a terem már az első látásra is más képet nyujt, mint a szokásos tárlatok. A padlót friss homokkal szórták fel, és hat vöröstéglákból épitett hasában hatalmas, görög amforákra emlékeztető kerámia térformák állnak, melyek ugyanakkor nyitottak is, belelátunk a belsejükbe. A kiállitás megnyitóján Nagy Katalin készitett riportot. Először Srammel Imre kerámikusmüvész beszél.

- Mindig volt nekem egy ilyen érzésem, hogy a kerámiakészités metódusa rendkivül rokon az épitészettel. Fallal vesz körül egy üreget. Az épitészet is fallal vesz körül egy üreget, mert a rokonság itt nyilvánvaló. Na most ők ezt mutatják meg. Azonban valahol a kerámia elcsavarodott az idők folyamán egy ilyen kisméretü tárgyvilág felé, és elfelejtődött ez a belső üregnek a mindenfajta tőrisége és furcsa jelentősége. A másik, ami engem nagyon megfog, a földszerüsége. Tehát az, hogy homokba lépünk. Ez homoknak és agyagnak a keverékéből épül fel, tehát valahol a ház is téglából van, satöbbi, tehát jelzi ezt nagyon pontosan. A harmadik, ami nagyon érdekes, a vázának a formája, ami nem tudom, mennyire tudják, de az ősi soron egy női testnek az absztrakciójából lett olyan, a földanya. Az az edény, amibena hamvakat valamikor visszatették, tehát nem váza volt. A virág ugy került rá, hogy először az oldalára festették, mint a feltámadás jelét, mert a benne eltemetettben hittek, hogy az feltámad, és valahol ez aztán megőrződött, a forma jellege eltünt, megmaradt a váza jellege. De számunkra a külső és a belső térnek ez a fantasztikus misztikuma az érdekes.

- A volt tanitványok kiállitását Szrog György épitész nyitotta meg, illetve mondta a bevezetőt.

- A kiállitásnak egyik érdekessége, majdnem hogy szenzációja számomra az, hogy egy olyan területet talált, ez a megtalálás, amit találkozásnak is eredménye, hogy az egyik az anyag, szükebben az agyag oldaláról közelitett és tárgyakat formált, a másik a térrel viaskodott, annak a kihivását fogadta el, és ebből a kettőből megszületett az a gondolat - és éppen a város pályázati kiirása adott erre egy jó apropót, hogy a tárgyi világot egy olyan méretben, és egy olyan funkcióval való felruházás keretében mutassa be, amiből kiderül, hogy a

tárgynak is van belseje, tere, pedig eddig ez csak az építészetnek volt azt lehet mondani, hogy anyaga, és amelyikben az az összekapcsolódás az eredményt illetőleg legelőször bizarr volt, azután groteszk, és utoljára azt mondhatnám, hogy abszurd. És az abszurditás ez egyáltalán nem idegen, hanem benne van a mi világunkban, nagyonis benne van. Jó vagy rossz, ezen lehet elmélkedni, lehet nem törődni vele, de van.

- A Művelődéspolitikai rovat müsorát ma Rózsa T. Endre készitette.

-------- ooo --------

PAGONY RITA

Ntk. Keráuia St.

1977 - 2002

ZÓLYOMHEGY

Mária

Pagony Rita Kovacs Kosmüvész

→ Orbán Katalin Kem.

[Műnészet 1985/7/60 o.]

PÁGYI ZSÓKA - szobrász

1998. 08. 17.

„Új értelmet adtak a zenének"

Véget ért a művésztelep Békésen

(Folytatás az 1. oldalról)

A zenei műsorszámok közben a hagyományoknak megfelelően néhány művészt személyesen is bemutattak a közönségnek. Rövid szünet után a zsűri és a közönség is meghozta döntését: kiválasztották a táborban készült legszebb alkotásokat. A hivatásos zsűri díját, egy oda-vissza útra szóló Malév repülőjegyet *Págyi Zsóka* budapesti szobrászművész, míg a közönségdíjat – két főre két éjszakát a budapesti Hilton szállóban – *Korcsok Zoltán* festőművész nyerte Békésről. A díjátadás után *Bergendy István* varázsolta elénk szaxofonjával az alkotásokhoz kapcsolódó érzéseit, majd a művésztelep házigazda házaspárja, *Csuta György* és felesége kapott ajándékba egy bécsi hétvégét.

Az esemény végén Csuta György még egyszer megköszönte a művészeknek, hogy elfogadták a meghívást, majd azon reményeit fejezte ki, hogy támogatóik a jövőben sem hagyják cserben a művésztelepet.

Pocsaji Richárd

NAP-

Egy jól képzett g
Nagy Bodzs

Több műszaki emberről készítettem már rövid életrajzot, most ismét sor kerül egyre. Tanulmányaimban mindig elsőnek tartottam a régebbi mezőgazdasági téren dolgozó gépészek életét bemutatni.

A két háború közötti időben sok gépészt ismertem, és könnyítette a munkámat az életrajzok megírásában. Ezek közé tartozott Nagy Bodzsár Sándor, akiről e megemlékezést készítettem.

Született Nagymágocson 1909. év január 22-én. A gyermekéveit ott töltötte, az iskoláit is ott végezte. 16 évesen a nagymágocsi uradalom műhelyébe került tanulónak. Itt azután a nagy hírű Twirdy Rudolf uradalmi főgépész tanította a szakma rejtelmeire. Ez a főgépész igen jó érzékkel tanította a hozzá kerülő fiatalokat. Ennek a Twirdy Rudolfnak olyan hírneve volt, hogy messze földről is jöttek hozzá tanulók. A keze alól kikerülőktől azután ha megkérdezték: ki volt a tanítómestere, s azt válaszolta, Twirdy Rudolfnál tanultam Nagymágocson!, akkor már felvették a műhelybe, annyira jó híre volt. Bodzsár Sándor a felszabadulás után Derekegyházán d... gozott, az ottani uradal... helyben. Itt is sok ... közben a gő... kat S...

várra. 1944 őszén az orosz bevonulás után a gazdaság megszűnt, a gőzekéket Mezőhegyesre irányították. Ő is hazajött a szolgálatból, de még ott dolgozott a műhelyben esztergapadon, meg hegesztést végzett. 1947. évben azután hazajött Orosházára, vásárolt egy cséplőgarnitúrát Bacsur Kálmántól. Egy gőzgéppel és egy Hofherr cséplőgéppel csépléseket végzett itt Rákóczitelepen a földtulajdonosok nagy megelégedésére. Ebből is szépen megélt volna, de azután a rendszer a gépét elvette. Majd az orosházi gépállomáson kapott munkát, körzeti szerelő lett, majd esztergapadon dolgozott. Leányuk, Veronika Bugyi Jánoshoz ment férjhez, itt a telepen az is szakmabeli volt, lakatos és motorszerelő.

Én 1963. évben kerültem a gépjavító műhelybe Orosházára, itt ismerkedtem meg Sándor bácsival, hamarosan igen jó barátság volt közöttünk. Mert én is a gőzgépeket isz... m a legjobban, és erről m... eszédtéma.

Én m...

Padovani Giovanni

nyomtatta 1537-ben Gyöngyösi Gergely: „Annotationes in regulam etc." című művét Velencében.

Borsa Gedeon, Hervay Ferenc stb.: Régi magyarországi nyomtatványok 1473-1600. Budapest, 1971

86f

PADRAG (Veszprém)

Padrag

RMV 5, 345 l.

R. K. TEMPLOM Szent Mihály tiszteletére szentelve, újabban restaurálva.

Padragi rk. templom

(Vesprem vm)

l. Pehm 462.l.

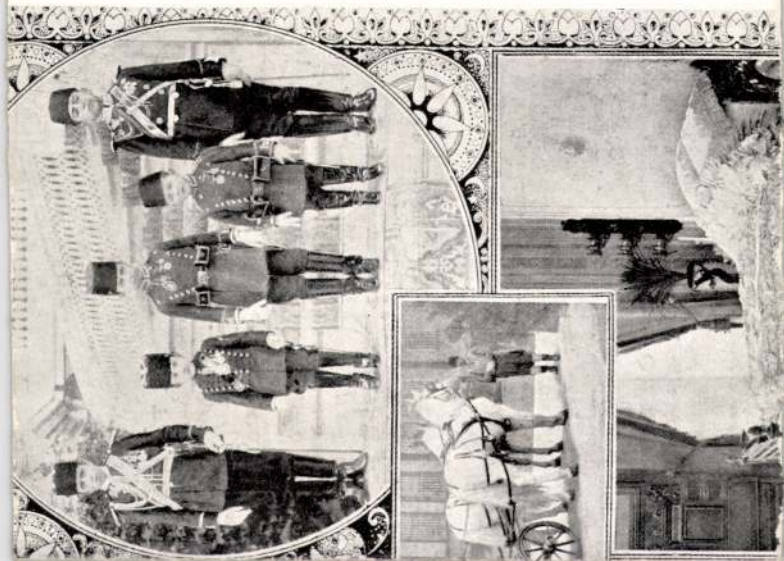

*

Abbazia. Speranza-szálloda és pensió. Legszebb és legegészségesebb fekvésű. Nagy kert déli növényekkel. Minden szoba a tengerre nyilik. Tulajdonos: Klügl József.

*

Abbazia. Hotel Restaurant Dávid. Reichstrasse központján, polgári ház. Jó konyha és borok, pilseni hordósör. Tulajdonos a Stefánia-szálló volt konyhafőnöke.

*

Abbazia. Lokey József szálloda, pensió és kávéháza. Bécsi udvari sörpincze. Kitünő ellátás, figyelmes kiszolgálás.

*

Abbazia. Pensio Villa Schlosser. Pompás tengeri kilátás egész Fiuméig. Modern berendezés. Villanyvilágitás, vízvezeték a Monte-Maggioreról.

*

Abbazia. Hotel-Pensio Plesch. Első diätikus konyha Abbaziában. Modern kényelemmel a központban, tengeri kilátás, egész éven nyitva. Th. Plesch tulajd.

*

Abbazia. Pensio Wienerheim. Hotel International. Minden kényelemmel berendezve. Mérsékelt árak. Friedr. Klein tulajdonos.

*

Abbazia. Pensio Kuben. Elsőrangú családi ház a tengerpart mellett, elegáns szobák, árnyas kert, fürdők a házban, jó bécsi konyha. Pius Kuben tulajdonos.

*

Abbazia. Hotel Pensio Lakner Villa «Alloro». Előkelő családi pensio a központban. Uj kényelmes berendezés. Villanyvilágitás fürdők. Mérsékelt árak.

Cirkvenica. Tengeri szálló
Kitünő konyha és italok,
szállodás.

Cirkvenica. Therapia nagy
jesen újonnan átalakitva.
lodát Csilléry Sándor f
bérbe és ajánljuk a magy
ezen kitünően vezetett sz

Csorbató. Nagyszálloda.
zett elsőrangú szálloda. K
dijak. **Téli** és **nyári** tartó

Dona Döme és Társa, IV., K
és névjegyek. Papir, iroda
tára. Poprádi papirgyár ra

Dresden. Hotel Bellevue.
és az opera mellett, g
terrasszal. Auto-garage.
kráczia találkozóhelye. Ig

Elsner Oszkár Budapest, IV
legnagyobb csipkeárúháza

PENOID GÁ

Pádua Kálmán
Interieur, olaj

Őszi Tárlat. Műcs. kiállítása. 1922. nov. 19 l.
1.

MDK

Pádua Kálmán

Interieur, of.

Árverési Közl. 1937. 2.rk.sz. 81.sz.
34 l.

Pádua

Gazdag grafikai kollekcióval, közöttük néhány komoly értékkel szerepel Reich Kálmán a kiállitáson Pádua, Porter Paula és Pataky László müvésztársával együtt.
/k.i./ sign.-val /Kun Imre/ a Müvészet c. rovatban közölt kritikájában mind a négy müvészt s munkájukat elismeréssel méltatja.

A HÉT, Bp. 1921. juni. 2o.
XXXII. évf. 16. sz. 268. lap.

Pádua Kálmán MDK

A pécsi fogadalmi dombon, olf.

Mücsarnok 1934 Nemzeti Munkahét kiállitás

MDK

Pádua Kálmán

Falu részlet tavasszal, olaj

N.Szal. és Bicskei Mü.telep kiáll. N.Szal.

1922. jan. 9 1.

MDK

Pádua Kálmán

Tájkép, of.

Árv. Közl. 1935. 2.rk.sz. 74.sz. 29 l.

Ariv. Zool. 1955. 2.rk.ss. 74.ua. 29 1.

MDK

Pádua Kálmán

Interieur, of.

Hadviselt müvészek kiáll. Mücs. 1919. márc.

14 l.

MDK

Pádua Kálmán

Az Eszterházy-utca, of.

Hadviselt művészek kiáll. Műcs. 1919. márc.
14 l.

MDK

Pádua Kálmán

Csendélet, of.

Kedvelt művészek kiáll. Műcs. 1919. márc.

13 l.

Pádua József

akad. rézmetsző

rk., a kálvin-
téri ref. templom
javitására 30 frtot
adott az 1838-ban
„művelaz árviz bor-
zasztó óráiban a ref.
templom ajtaja azárni
vallásu szerencsétlen
menekvőnek nyitva
állott."

Farpestiref

85.

~~Március 11 hetfő~~

tályok lesznek elhelyezve. Ez osztályok is
természetesen ideiglenes elhelyezést nyernek,
míg ennek, a világ leghatalmasabb technikai
múzeumává feilesztetni szándékolt múzeum-

s melynek megint a «Zentral-Kommission» az intézője, önálló, nem folytatása az előbbinek. Különböző a munkaterv és különböző a feldolgozási módszer. Az emlékeket topografiai csoportosításban írja le. Az egyes tartományok és nagyobb városok alkotják a főcsoportokat. Ezeken belül az emlékeket rejtő helyek betürendben következnek. Fölveszi az összes műemlékeket, melyek hatvan év — egy emberöltő — előtt keletkeztek; az ennél ujabb keletüeket figyelmen kivül hagyja az objektivitás kedvéért. Nem választja külön a nyilvános- és a magángyüjteményeket. A lokális emlékeket nem helyi mértékkel méri, hogy túlbecslés ne álljon elő. A sohasem biztos attribuálás helyett a pozitiv, forrásokon is alapuló kutatás álláspontjára helyezkedik. A hol a források nem igazítanak útba, ott a párhuzamos emlékeket hivja segítségül. E kettős módszerrel igyekszik az emlékeket időbelileg és stílbelileg meghatározni. Nem itél, hanem megállapít. Minden kötetben az alfabetikus leiró részt összefoglalás előzi meg, mely az egyes emlékek viszonylagos jelentőségét és genetikus összetartozását állapitja meg. A különös

Padua József

rém.

1837-ben 23 évs

1.

Fleischer Bács. 73. l.

Padua Kálmán
Alkonyatkor, olaj

Magyar Stúdió avató kiállitás. 192o. 13 1.

ték, XXXVIII. csomag, 91 szám/ három
k meg: 1./ Fusa per Georg Knoblock
Josef Segner is Pesth, 1743. 3./ 1634-
Egyik sem maradt meg.
l. - Borovszky 98 l. - A váci egyház-
I.kötet, Vác, 1915, 146 -147 l.

.Szt.Flórián-szobor, fülkében, 1780.

citovszky-család 1809-ben.

badon álló épület, L alakú alaprajzon,
3 + 1 + 1 + 1 + 3 tengelyes. Oldalakon
ük pedig mélyitett tükrök. Középriza-

Pádua Kálmán
Csendélet

Tavaszi Tárlat. Mücsarnok, 1932. április 7 l.

Pádua Kálmán
Józsefvárosi templom belseje, olaj

Téli tárlat. Műcsarnok, 1919-20. 14 l.

Pádua Kálmán
Tavaszi virágzás, olaj

O.M.K.T. 1925. május. 16 1.

Pádua Kálmán

Falu részlet, olaj

Népgondozó akció javára rendezett kiáll. N. Szal.

192o. ápr. 1.

MDK

Pádua Kálmán

Alkonyatkor, of.

Eső után, "

A tanyán, "

N.Szal. ászi tárl. 1920. szept. 23.1.

MDK

Pádua Kálmán

Tavasz Nagybányán

M.Szal. kiáll. 1927. jun. 2o. l.

M.D.K.

Pádua Kálmán /1885-

483. Templom interieur. Olajf. 60.1. x 50.2, karton.

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. I. füzet. MUMOK. Bp. 1952. 54. l.

MDK

Pádua Kálmán

Szoba belseje, of.

Horthy jub. kiáll. Mücs. 1939. dec.

18. 1.

MDK

Pádua Kálmán, festö

Tavaszi virágzás.

OMKT-Mücs. Tavaszi kiáll. és Gyüjt.kiáll. 1925.máj.-jun.
Kat. 16.1.

MDK

Pádua Kálmán, festö

Hóolvadás. Olf.

Tavaszi tárlat.1923 ápr.-máj. MIKT-Műcsarnok. Kat. 35.1.

MDK

Pádua Kálmán, festö

Dömsödi Dunaág.

MTáro. Téli tárl. 1938.febr.-márc. Gyüjt. kiáll. Dp.Mücsarnok. Kat. 19.l.

MDK

Pádua Kálmán

Dunai kikötő, of.

N.Szal. őszi tárlat, 1921. szept. 14 l.

MDK

Pádua Kálmán

Dunai élet, of.

Ujpestü Dunapart, of.

N.Szal. őszi tárlat, 1921. szept. 14 l.

Pádua Kálmán

PÁDUA KÁLMÁN

szül. Bpesten, 1885. Tanulmányait itt, Münchenben és Nagybányán végezte. A Műcsarnok 1919. évi tárlatán, Józsefvárosi templom belseje című képét az állam megvásárolta a Szépművészeti múzeum részére. Tagja a Magyar Képzőművészek Egyesületének.

PÁDUA COLOMANNO

nato a Budapest, nel 1885. Studiò a Budapest, a Monaco ed a Nagybánya. Partecipa a tutte le più notevoli esposizioni. All'esposizione del 1919 del Salone delle Esposizioni lo Stato ha acquistato il suo quadro „Interno di una Chiesa nella Józsefváros" per il Museo di Belle Arti. E' socio della Società degli Artisti ungheresi.

1238.

BALOGH SÁ

HIRDET

V., BÁLVÁNY UCCA 12

NAPILAPHIRDETÉSEK
APRÓHIRDETÉSEK
PLAKÁTELHELYEZÉS
REKLÁM- ÉS HIRDETÉS
SZAKSZERŰ TERVEZÉSE

TELEFON: AUTOMATA

SEH IPARBANK 295.629 SZ.

Pádua Kálmán

festő

Műcs. kiáll. 1919 tól
Pipics 118.l.

Római fémmunkák V. 45.

PADUA *Kálmán*, festő, * Budapest 1885, u. o. és Münchenben tanult és tájképekkel, interieurökkel (Józsefvárosi templom belseje, Erdő tavaszszal, Udvarrésziet Pentelén) keltett figyelmet. 1924. gyüjt. kiállítása volt a Nemzeti Szalónban.

C. G. II 257 l

David Ferrer VII 274.

Pádua Kálmán

életrajz

szód.

Csókássy 123. l.

János Károly főherczeg

Derékig, balra, keretbe
tott gallérja csipkés és vértj
viseli. Fölül lobogók közt pál
meg álarcz képez diszt. Felira

Johann
Ertzherzog v

és e felett jobbra: 63.

Rm., mér. a vk. 27.8 :

Szn.
332-

Pádua Kálmán

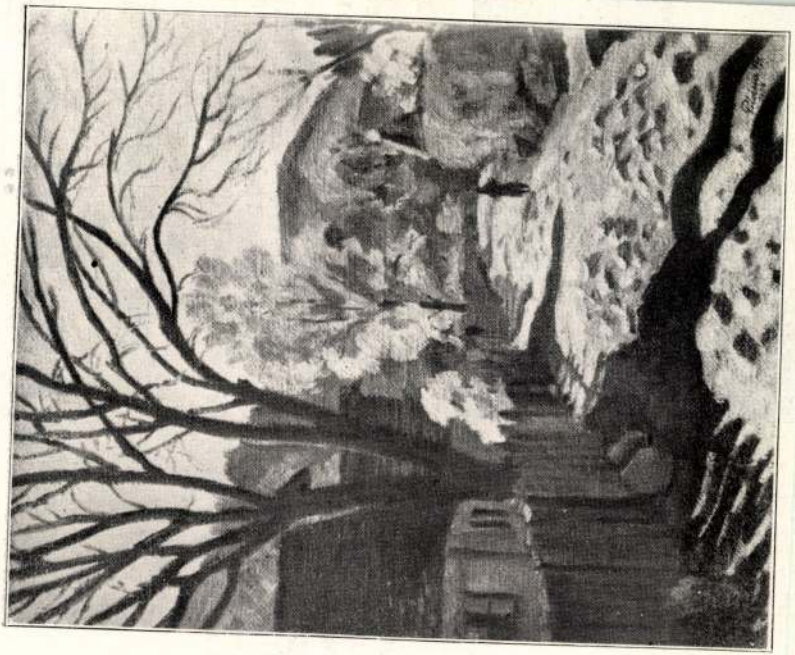

PÁDUA KÁLMÁN: UCCARÉSZLET

Képzőművészet
1928. 7. 27.

GYÜJTŐ

LLÁN-GYÜJTÉS

IKLÓSSY LÁSZLÓ DR.

még. Misz- rulják nnyal orcel- nagát

imitációkat s még csak arról sem tud, hogy mindennapos sétájában a bazárok kirakatai halomszámra kínálják neki ugyanezt az árut. Hja, ő nászajándékul kapta, még pedig rendkívül finom ízlésű gyüjtőtől! Ezt az utóbbit bátran elhihetjük. Az ajándékozó, úgy látszik, már szedett magába némi ismeretet és sietett tuladni a

Pádua Kálmán

Falu vége c.
béje repr.

Rát Str. 208. l.

Pádua Kálmán, festőművész. Született 1885-ben, Budapesten. Iskoláit itt végezte. Képzőművészeti tanulmányait Budapesten, Nagybányán és Münchenben végezte. Elsőizben 1911-ben a Mücsarnokban állitott ki. 1923-ban a Nemzeti Szalonban volt gyüjteményes kiállitása. Tájképekkel és interiörökkel szerepel. Józsefvárosi templom belseje, a Szépmüvészeti Muzeum, uj Magyar Képtár, Veszprémi Muzeum és számos mügyüjtő birtokában vannak müvei. Tagja a Képzőművészek Egyesületének, a Nemzeti Szalon alapitó tagja.

Rátsz. 844.l

Pádua Rábmán

Nógrádi táj c. Sepe
repr.

Képzőművészet
1933. 21. l.

Pádua Kálmán

U. 4222

Virga Samuel VIII. 211, 212.

~~Á skontbók, örkin: VII, 93, 103, 104, 108,~~

~~111, 121, 122~~

Pádua Kálmán

festő szül. 1885. Budapesten.
A mintarajziskolán Hegedüst,
külföldi tanulmányútján pedig
Hollósyt látogatta. A Muszar-
nok 1919. évi tárlatán a Józsefvá-
rosi templom belseje c. képét
az állam vette meg a szépmű-
vészeti Múzeum részére. 1924.
szeptemberében a Nemzeti Sza-
lonban koll. kiállítást rendezett
35 művéből, főleg tájképekből

Katalogus

Pádua Kálmán

Született 1885-ben Budapesten. A mintarajziskolán Hegedüst, külföldi tanulmányutján pedig Hollósyt látogatta. A Műcsarnok 1919. évi tárlatán a „Józsefvárosi templom belseje" cimü képét az állam vette meg a Szépművészeti Muzeum részére. A Nemzeti Szalon művészeti egyesület alapitó tagja.

Olajfestmények

		Árak ezer koronában
61	Falu részlet	4000
62	Pentelei Dunaág	4000
63	Falusi házi őszi ködben	4000
64	Dunamenti falu	4000
65	Tanya	2000
66	Erdő tavasszal	6000
67	Bejárat a kiskertbe	1500
68	Patak partján	1500
69	Erdei tisztás	3000
70	Kertlejárat	4000
71	Műterem részlet	7000
72	Udvarrészlet Pentelén	6000
73	Lebuk ucca Pentelén	6000
74	Falusi házak	3000
75	Keritès napsütésben	2500
76	Reggeli hangulat a ligetben	4000
77	Téli alkony	2500
78	Patak részlet	1500

Nemzeti Szalon 1924. nept
40. csop. kat.

79	Kukorica goré	5000
80	Kora tavasszal	4000
81	Falu részlet napsütésben	6000
82	Őszi hangulat	4000
83	Dunapentele	4000
84	Eső után	1500
85	Tél Szt. Endrén	4000
86	Falusi ucca ősszel	3000
87	Dudaparti részlet	2000
88	Tájkép	2000
89	Ucca részlet Pentelén	3000
90	Nyári hangulat falun	4000
91	Interieur	magánt.
92	Hóolvadás	„
93	Árvaház	„
94	Tanyák	„
95	Alkonyat	„

Pádua Kálmán

Nemzeti Kalon

1924. nept.

Imblinger, Michael V. 112.

Pádua Kálmán

Munkarnok. József u. 2

1919. hadviselt mun. kiáll.

92, 105, 126.

harctéren volt.

1919–20. téli kiáll. 245.

1920–21. téli kiáll. 473, 477

1921. tav. kiáll 134

1922. őszi kiáll. 251

1923. tav. kiáll. 484.

1924. tav. kiáll. 588

1925. tav. kiáll 201

1926. őszi kiáll. 246, 413, 415

1926. téli kiáll. 466.

1927. tav. kiáll. 671

1927. magyar táj. 673

1927. őszi kiáll. 414, 447

1927/28. téli kiáll. 408

1928. tav. kiáll 412

Schenk, P. V. 25

Pádua Kálmán

127	Falurészlet	150.—
128	Csendélet	400.—

Nemzeti Szalon
tav. kiáll. 1932 jun

Nagyméltóságu

dr. H ó m a n

vallás és közoktatás

Pádua Kálmán

Árverési Csarnok aukció kat.

31. sz. 1926. febr.
32. sz. 1926. ápr.
33. sz. 1926. jun.
34. sz. 1926. okt.
36. sz. 1927 febr.
37. sz. 1927 márc.
38. sz. 1927 máj.
39. sz. 1927. okt.
40. sz. 1927. dec.

Pádua Kálmán

kiáll.
Nemzeti Szalon
1924. szept.

Fov. képt.

Pádua Kálmán

81 Falu részlet tavasszal. Olajf. 15000.—

Nemzeti Szalon
téli tárl.
1922. jan.

6 Kath. János ap. ev. Prot. Frida	
CSÜTÖRTÖK 7 Kath. B. Gizella, Szan. Prot. Napoleon	
PÉNTEK 8 Kath. Mih. főa. meg. Prot. Gizella	
SZOMBAT 9 Kath. Naz. sz. Gerg. Prot. Gergely	ℂ Izr. 22. S. Behar 5. Perek

Pádua Kálmán

Kőrajzolo tanonc
4 elemi 1 pár-
10 hónap, jó eredm.
Tanár Leelmier Gyula
Ipariskola 1902

Pádua Kálmán
festő

X. Száradvölgy út
Művésztelep

MKSz 1947

Pádua Kálmán

Thieme Becker

XXVI. 132. l.

Lyka

Pádua Kálmán festőművész

Szószék

Jubileumi kiállitás tárgymutatója. Műcsarnok 1934.

Pádua Kálmán MDK

Tavaszi virágzás, olf.

Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Interieur, olf.

Műcsarnok 1920-21. Téli kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Interieur, olf.

Műcsarnok 1920-21. Téli kiállitás

PÁDUA KÁLMÁN

A pécsi fogadalmi dombon. Olajf.

Magyar kiállitás tárgymutatója. Műcsarnok 1934.
21.oldal.

Pádua Kálmán festőművész

Utcarészlet Nógrádon

Magyar kiállitás tárgymutatója.Mücsarnok.1934.

MDK

Pádua Kálmán

Képzőművészet 1928. II. évf. 6.sz.
11.l.

M.D.K.

Pádua Kálmán

Neve szerepel a Műcsarnok tavaszi tárlatán kiállító művészek között s a lap közli arcképét a többi művész arcképével együtt.

Cserna Andor: A Szinházi Élet Tavaszi Tárlata c. Szinházi Élet. Bp. 1920. május 9-15. IX. évf. 19. sz. 29. lap.

MDK

Pádua Kálmán festő

KMTárs őszi kiáll. 1938. nov. Mücs. 37 l.

Pádua Kálmán

Csnedélet

Nicsornok 1936. máj.-jun. Jub. kiáll.

MDK

Pádua Kálmán, festöm.

708. Virágcsendélet. Olf. 45x33 J.l.b.

709. Virágcsendélet. " 68x54 J.l.j.

Árv. Közl. 1933. dec.hó 4.rk.sz. 68.aukció. 31.l.

MDK

Pádua Kálmán, festöm.

Tavaszi hangulat, Olf.

Mücs.OMKT 1921. Tavaszi Kiáll. Kat. 8.1.

Padua Kálmán

MDK

Szószék, olf.
Gyónás, olf.

Egyház és müvészet
Nemzeti Szalon 1919.

Pádua Kálmán MDK

Józsefvárosi templom belseje, olf.

Műcsarnok 1919-20. téli tárlat

PÁDUA KÁLMÁN festőművész

Olajfestmények:

91. Interieur
92. Hóolvadás
93. Árvaház
94. Tanyák
95. Alkonyat

Nemzeti Szalon 322-ik kiállitása, 1924.szept.
A XL. Csoportkiállitás katalógusa

PÁDUA KÁLMÁN festőművész

Olajfestmények:

86. Falusi ucca ősszel
87. Dunaprti részlet
88. Tájkép
89. Ucca részlet Pentelén
9o. Nyári hangulat falun

Nemzeti Szalon 322-ik kiállitása, 1924.szept.
A XL. Csoportkiállitás katalógusa

PÁDUA KÁLMÁN festőművész

Olajfestmények:

81. Falu részlet napsütésben
82. Őszi hangulat
83. Dunapentele
84. Eső után
85. Tél Szt.Endrén

Nemzeti Szalon 322-ik kiállitása, 1924.szept.
A XL. Csoportkiállitás katalógusa

PÁDUA KÁLMÁN festőművész

Olajfestmények:

76. Reggeli hangulat a ligetben
77. Téli alkony
78. Patak részlet
79. Kukorica goré
8o. Kora tavasszal

Nemzeti Szalon 322-ik kiállitása, 1924.szept.
A XL. Csoportkiállitás katalóguaa

PÁDUA KÁLMÁN festőművész

Olajfestmények:

71. Műteremrészlet
72. Udvarrészlet Pentelén
73. Lebuk ucca Pentelén
74. Falusi házak
75. Kerités napsütésben

Nemzeti Szalon 322-ik kiállitás, 1924. szept.
A XL. Csoportkiállitás katalógusa

PÁDUA KÁLMÁN festőművész

Olajfestmények:

66. Erdő tavasszal
67. Bejárat a kiskertbe
68. Patak partján
69. Erdei tisztás
7o. Kertlejárat

Nemezeti Szalon 322-ik kiállitás,1924.szept.
A XL. Csopertkiállitás katalógusa

PÁDUA KÁLMÁN festőművész

Olajfestmények:

61. Falu részlet
62. Pentelei Dunaág
63. Falusi ház őszi ködben
64. Dunamenti falu
65. Tanya

Nemezeti Szalon 322-ik kiállitás, 1924.szept.
A XL. Csoportkiállitás katalógusa

M.D.K.

Pádua Kálmán

A Mücsarnokban kiállitott 443 kép és szobor között a tavaszi nagy tárlaton szerepel müve.

A 19. oldalon 7-es számmal a müvész fényképe.

Képek, szobrok-- festők, szobrászok c.
Szinházi Élet. Bp. 1921. juni 26.-juli.2.
X. évf. 26. sz. 2o.l.

Pádua Kálmán MDK

Őszi hangulat, olf.

Falurészlet, olf.

Műcsarnok 1926. Őszi kiállitás

MNK

Pádua Kálmán

Őszi hangulat, of.

II. táj- és életképkiáll. 19-20. sz. Műcs.

1927. jan.

Pádua Kálmán.

festőművész

Krusnyák Károly- és Szántó Gergellyel együttesen rendezik meg műtereinkárlatukat.

Magyarság, 1926. ápr. 18.

Pádua Kálmán.

Krusnyák Károly- és Szántó Gergellyel közösen műteremtárlata nyílt meg, ahol tájképei, köztük „Felhőorgiák", – „Dunamenti hangulata" c. képei, valamint intericurjei és grafikái szerepelnek.
(emlétve.)

Uj Nemzedék, 1926. ápr. 20.

Pádua Kálmán.

A Mücsarnok téli tárlatán nagybányai részletet ábrázoló műre szerepel. (emlétve.)

Magyarság, 1927. dec. 18.

Pádua Kálmán festő

Az Árverési Csarnok karácsonyi aukciójáu szerepelt.

M 930. XII. 7.

Pádua Kálmán

festőművész

Téli Tárlat – a Műcsarnokban – képével szerepel – jó vászon józsefvárosi templom-interieurje.

Pesti Hirlap 1931.XII.22.

MDK

Pádua Kálmán

Templom itérieur, o.

Szépmüv. Muz. háborus veszteségeinek jegyzéke
Bp.1952.

Pádua Kálmán MDK

Orgona

Mücsarnok 1937 Téli kiállitás

Pádua Kálmán

MDK

Dömsödi falurészlet

Műcsarnok 1938 Szent István kiállítás

Pádua Kálmán

Nagybányai templomtér, olf.

Műcsarnok 1930/31 jubileumi kiállítás

Pádua Kálmán, „Jestő", stb.

marad, l. 604. old. – Folytatólag: Legelső-
nek említett képét 1919-ben megvette a
Szépmüv. Múz. Gyüjteményes Kiállítása
volt 1924-ben a Nemz. Szalonban.

Pádua Kálmán fest.

Művészeti lexikon 604 l.

Pádua Kálmán

olajf. a képmű.

Mürban

Római vízvezeték Apulumban

VI. 107.

Pádua Kálmán

1919. okt. kiáll. N. Izalon
Csendélet, olaff. 1600.–
Pentelei öreg hid, olaff. 800.–
Csónakok, olaff. 800.–
Ló az istállóban, olaff 800.–
1919. egyházmin. kiáll. in o.
Szószék, olaff. 6000.–
Gyónás, olaff. 3500.–

Eperjes V. 305.

Pádua Kálmán

U. 4222

műterem kiállítása
25 tajzep. Felhő-
orgiak, Tavasz, Bu-
dakalászi templom.
Ujpesti Dunapart, Domb-
oldal Pentelen, Szente-
si szélmalmok. Inte-
veurök, grafikák
Az alábbi ujság rajzolója:
Nemzeti Ujság

1926. ápr. 18. (r. o.:
P., Krusnyák Károly
és Szántó Gergely
műterem-tárlata.)

Carton
ecsetrajz szines

~~Lotz Károly:~~ Lés Tárna

3614 A Szobrászat.

~~A~~ Félig fekvő helyzetben
Testével hátratett jobb karjára
csot tart. Bal lábát összehuzta
részben maga alá is teritett. N
~~kotó~~ dombormüben. A háttérben g
~~kot~~, melynek egyik végét szegre
visszatekintő Ámor tartja.

Szines ecsetrajz, méret
Vétetett az 1905: III.

(213-905)

1905

Pádua Kálmán

Sidló Ferenc nobrász
mütermében c. rajza
repr.

Nemzeti Ujság

1926. jan. 3.

Különféle ~~[illegible]~~ élet képek:

A felső két sorban
rom-három kép van
alatt két soros vers o
barátságát – Magán
„Sokszor a leányka s
irgalmatlan". Legalól
„Csavoljatz A. Terézv

Acél, méretei 3
Vétetett 1890. évi p
Ara 5 frt (114/90
moltatott 1891: I. 5-én

Vét.

Pádua Kálmán

riport rajzai

repr.

Nemzeti Ujság

1926. jan. 31.

Pádua Kálmán (irodalom)

és önélet. adatok.

Pádua Kálmán

~~Képrőmův. Egyes. tag.~~

festő Műcsarnok

1931. tav. tárl. 423

1931/32. téli kiáll. 329

1932. febr. – márc. kiáll. 223/a

1932. tav. tárl. 59

1932/33. téli kiáll. 263

KŐRÖSI NINIKE

ÉS

SÁFÁR KÁLMÁN

1940. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 22-ÉN D. U. 5 ÓRAKOR
TARTJÁK ESKÜVŐJÜKET A KISKŐRÖSI ÁG. EV.
TEMPLOMBAN.

KISKŐRÖS, 1940. SZEPTEMBER HÓ.

Sürgönycim: Kőrösi, Kiskőrös.

Bánffy-nyomda, Kiskőrös.

Pádua Kálmán

József u. 2. Műcsarnok

1930/31. jub. kiáll. 653

A MŰEMLÉKEK ORSZÁ

BUDAPEST, VI., ÁLL

4/1928. szám.

Soproniak és Sopronmegyeie

Elnökség

Pádua Kálmán

NEMZETI SZALON
322-IK KIÁLLITÁS

tovább

A

XL.

CSOPORTKIÁLLITÁS

KATALOGUSA

DETTÁR GYÖRGY
PÁDUA KÁLMÁN
ZAJTI FERENC
FESTŐMŰVÉSZEK ÉS
HAMVAS MAGDA
IPARMŰVÉSZNŐ
MŰVEI

1924 SZEPTEMBER 21—30-IG.

1 példány

NEMZETI SZALON
322-IK KIÁLLITÁS

A

XL.

CSOPORTKIÁLLITÁS

KATALOGUSA

DETTÁR GYÖRGY
PÁDUA KÁLMÁN
ZAJTI FERENC
FESTŐMŰVÉSZEK ÉS
HAMVAS MAGDA
IPARMŰVÉSZNŐ
MŰVEI

1924 SZEPTEMBER 21—30-IG.

A NEMZETI SZALON IGAZGATÓSÁGA:

ELNÖK:
gróf Andrássy Gyula v. b. t. t.

MŰVÉSZETI ALELNÖK:
Horvai János

IGAZGATÓ:
Déry Béla

IGAZGATÓSÁGI TAGOK:

Művészek:
Edvi Illés Aladár
Katona Nándor
Kézdi Kovács László
Rubovics Márk
Vajda Zsigmond

Műpártolók:
Bauman Márton
Gellért Jenő
alelnöki teendőkkel megbízva
Dr. Ilosvay Lajos

MŰTÁROS:
Kató Kálmán

TITKÁR:
Bende János

ÜGYÉSZ:
Dr. Képessy József

SOCIETAIRE TAGOK:

Baditz Ottó
Déry Béla
Edvi Illés Aladár
Endrey Sándor
Gellért Jenő
Horvai János
dr. Ilosvay Lajos
Kacziány Ödön
Katona Nándor
Kézdi Kovács László
dr. Képessy József
† Körösfői Kriesch Aladár
László Fülöp Elek
† br. Mednyánszky László
Mendlik Oszkár
Nádler Robert
Rubovics Márk
† Székely Bertalan
† Szikszay Ferencz
Vajda Zsigmond

A kiállitott
műtárgyak jegyzéke.

Dettár György

1892-ben Mezőhegyesen született. Első mestere egy egyszerű képiró-képfaragó, tőle tanul rajzolni és mintázni. Remsey Zoltán döntően befolyásolja élete pályaválasztásánál, akivel együtt tanul és fejlődik. 1909-ben Wienben, 1910-ben Olaszországban jár és tanul. Remsey meghivására 1911-ben Gödöllőn telepedik meg. Nem iskolai értelemben — tanitványa Kőrösfői-Kriesch Aladárnak.

Budapesten először 1911-ben szerepel a „Művészház"-ban, amelynek állandó kiállitója és alapitó tagja. 1912-ben a tavaszi tárlaton jut először szóhoz a Mücsarnokban. Állandó kiállitója és alapitó tagja a „Nemzeti Szalon"-nak. 1917-től 1921-ig a legszorosabb viszonyban él Csáktornyaival s ez fejlődésére döntően hat. 1919-ben több gödöllői festőtársával megalapitja a „Gödöllői müvész egyesület"-et. Első gyüjteményes kiállitása 1923 áprilismajus hónapokban volt Budapesten, a Helikonban.

Olajfestmények

	Árak ezer koronában
1 Kenesei halászok a Balaton jegén	10000
2 Alkony	5000
3 Erdő szélén	2500
4 Este	3000
5 Kisértés	1500
6 Látóhegy Kerepes mellett	2000
7 Délután	2000
8 Naplemente	600

9 Balatoni idill 800
10 Lóversenytéri jelenet 800
11 Vihartól meglepett balatoni csónakázók 800
12 Naplemente Balatonaligán 500
13 Tél 1500
14 Jelenet egy vasuti váróteremből 2000
15 Éjjeli pillangók 2000
16 A három jó madár 1000
17 Mecsekaljai szőllő részlet 1500
18 Malomtói részlet Gödöllőn 3000
19 Aratás után (gödöllői tájrészlet) 2000
20 Részlet a gödöllői határból 800
21 H. Szoboszlói szélmalom 800
22 H. Szoboszlói részlet pasztell 500
23 Kősi mellől, H. Szoboszlói részlet pastell 1000
24 Szadai dombok 1000
25 Tűz 1000
26 Nagyanyjával incselkedő gyermek 600
27 Junius 600
28 Akt tájjal (szinvázlat üvegre) 1000
29 Önarckép mgtul.
30 A művész neje mgtul.
31 Álom 1000
32 Szimbólum 2000
33 Késő este 3000
34 Köd 1000

35	Piaci jelenet Gödöllőn		1000
36	Falusi történet		1500
37	Jéghordás Aligán		500
38	Rózsák		800
39	Muskátlis csendélet		1000
40	Téli délután (Gazdasági udvar Aligán)		2500
41	Mese (composició)		800
42	Csendélet		600
43	Pécsvidéki tájkép		1000
44	Mecsek aljából		600
45	Tájkép (szinvázlat)		300
46	Elhagyott Mária-Besnyői présházak		1500
47	Vasárnap délután		2000
48	Önarckép		2000
49	H.-Szoboszlói juhász bojtár		500
50	Ozsonázók		10000
51	Esti hangulat		1000
52	Aratáskor (szinvázlat)		400
53	Leányarckép		300
54	Öreg asszony feje		300
55	Merengés		1000
56	Falusi bál	pasztell	400
57	Az első nyomtatott betük	„	400
58	Jó pásztor az eltévedt bárányok között (composició)	conte rajz	400
59	Krisztus	szénrajz	300
60	Tanulmányfej (vázlat)	rötlich	250

Pádua Kálmán

Született 1885-ben Budapesten. A mintarajziskolán Hegedüst, külföldi tanulmányutján pedig Hollósyt látogatta. A Műcsarnok 1919. évi tárlatán a „Józsefvárosi templom belseje" cimü képét az állam vette meg a Szépművészeti Muzeum részére. A Nemzeti Szalon művészeti egyesület alapitó tagja.

Olajfestmények

	Árak ezer koronában
61 Falu részlet	4000
62 Pentelei Dunaág	4000
63 Falusi házi őszi ködben	4000
64 Dunamenti falu	4000
65 Tanya	2000
66 Erdő tavasszal	6000
67 Bejárat a kiskertbe	1500
68 Patak partján	1500
69 Erdei tisztás	3000
70 Kertlejárat	4000
71 Műterem részlet	7000
72 Udvarrészlet Pentelén	6000
73 Lebuk ucca Pentelén	6000
74 Falusi házak	3000
75 Keritès napsütésben	2500
76 Reggeli hangulat a ligetben	4000
77 Téli alkony	2500
78 Patak részlet	1500

79	Kukorica goré	5000
80	Kora tavasszal	4000
81	Falu részlet napsütésben	6000
82	Őszi hangulat	4000
83	Dunapentele	4000
84	Eső után	1500
85	Tél Szt. Endrén	4000
86	Falusi ucca ősszel	3000
87	Dudaparti részlet	2000
88	Tájkép	2000
89	Ucca részlet Pentelén	3000
90	Nyári hangulat falun	4000
91	Interieur	magánt.
92	Hóolvadás	"
93	Árvaház	"
94	Tanyák	"
95	Alkonyat	"

Zajti Ferencz

Zajti Ferenc a müncheni egykori Hollósy-iskola tanitványa immár második kollekcióval lép a nyilvánosság elé. Ami előző kiállitása alkalmával szembetünő volt, azt ma hatványozottabb mértékben állapitjuk meg, hogy Zajti a belső élményeknek, a dolgok mélyén rejtőző lelki területnek megértő, igaz tolmácsolója. Határozott törekvése a müvésznek: a psychikum legjellemzöbb karakterét minél közvetlenebbül adni vissza. A váltakozó technika, a sokféle kifejezési eszköz csupán a hangulathoz való minél közelebb férkőzést célozza.

Egy finom tónusu Krisztus-fej, nehány megkapó hangulatu tájkép és megannyi karakteres tanulmányfej jellegzetes darabjai gyüjteményének.

Különös érdekessége a kollekciónak a huszonegy darabból álló illusztráció gyüjtemény a müvész forditásában megjelent és immár második kiadás alá került „Zarathustra Zendavesztá"-ja c. mühöz.

A Zendaveszta egykor a magyarok bibliája volt. Az Indiában élő Parszok (az Aveszta népe) ugyanis a legközvetlenebb alapon tartják a magyarság őseivel a rokonságot, hogy t. i. az Aveszta (törvénykönyv) iratása idejebeli Hunok testvér nép voltak az Aveszta ősi népével, — egy ugyanazon valláson voltak, amely vallást a magas Zarathustra reformálta volt meg. A fennálló rokonság igazolására az indiai Parszok egész kis könyvtárt küldtek Zajtinak ajándékba.

Zajti egyenlő elmélyedéssel és odaadással hódol a tudománynak és müvészetnek.

Már mint meglett férfi végezte el a művész a theológiát is, hogy vallástörténeti studiumaiba minél mélyebben hatolhasson be.

A magyarság szempontjából eme roppant fontosságu témakörnek, t. i. az Aveszta—Magyar kapcsolatnak Magyarországon mondhatnók ma Zajti a speciális fáradhatatlan kutatója.

Illusztrációk Zajti: „Zarathustra Zend-avesztája" c. munka második kiadásához

Vizfestmények:

Árak ezer koronában

96 Templom bejárat
97 Erdei templom
98 Zarathustra az Avesztát irja
99 Az este
100 A tószem
101 Zarathustra és a pásztor
102 A patak
103 A templom
104 Napáldozat
105 Zarathustra hazatérőben
106 Zarathustra és a törpe
107 Erdei virágok
108 Első napsugarak
109 Az erdő csendessége
110 Reggel
111 Ahol Zarathustra lakott
112 Erdő belseje
113 Napkelte
114 Virágzó erdő
115 Tanyaház

116 Zarathustra imája
21 drb. együtt 60 millió kor.
117 Erdő szélén, pasztell 6000
118 Arcképtanulmány, vizf. mgt.
119 Krisztus fej, pasztell mgt.
120 Mese illusztráció, vizf. 800
121 Kinai virágtündér, illusztr. vizf. 600
122 Varjak temploma Kinában, vizf. 800
123 Karácsonyi harangszóra, olajf. 8000
124 Napkelte, pasztell mgt.
125 Kora tavasszal, pasztell 5000
126 Téli reggel, pasztell 4000
127 Szerelmesek, vizf. 800
128 Őszi avar, vizf. 1000
129 Még élek, olajf. 6000
130 Őszi rózsák. olajf. 10000
131 Leányfej, O., kréta 2000
132 Erdei ut, pasztell 1000
133 Tanulmányfej, T., kréta 2000
134 Leányfej, M., pasztell 3000
135 Leányfej, M., pasztell 3000
136 Gyermekfej, B., pasztell 2000
137 Rajztanulmány, mgt.
138 Rajztanulmány, mgt.
139 Rajztanulmány, mgt.
140 Béke, olajf. 8000
141 Est, olajf. 12000
142 Leányfej, G., pasztell 5000
143 Extasis, pasztell mgt.
144 Péter fej, pasztell 5000
145 Téli este, pasztell 4000
146 Kerti virágok, vizf. 800
147 Károlyi Gyuszi 7 éves zene-

	szerző arcképe, pasztell	5000
148	Est a tanyán, olajf.	1500
149	Apáca fej, pasztell	800
150	Schergil Umraoshing of Majitha leánykája, pasztell	mgt.
151	Tanyaház, pasztell	1500
152	Alföldi táj, pasztell	5000
153	Napkelte a pusztán, pasztell	mgt.
154	Esső után, pasztell	3000
155	Erdei floxok, pasztell	2500
156	Napkelte előtt, pasztell	1500
157	Gyermekfej, olajf.	3000
158	A Golgothán. Mária siralma, pasztell	4000
159	A Golgothán. Szétfut a tömeg pasztel	5000
160	A böd-bakodi juhászgazda pasztell	2000
161	A kondás, pasztell	5000
162	A kondás, pasztell	2000
163	Ételtvivő menyeeske, (Őrjeg) ptell.	1500
164	Hernád völgye, pasztell	800
165	Párás reggel, pasztell	2000
166	Piros sapkás lányka, pasztell	1000
167	Rózsák, pasztell	mgt.
168	Esti hangulat, pasztell	2000
169	A tó, pasztell,	1000
170	Leányfej, M., pasztell	mgt.
171	Őszi szántás, pasztell	800
172	Leányfej, E., pasztell	1000
173	Nyári este, pasztell	5000
174	Őrjeg-pusztai leány táncban, pasztell	2000

175 Mezőkövesdi asszony, fején a tokkal, pasztell 2000
176 Tanulmányfő, T., pasztell 1500
177 Fajszi menyecske, pasztell 3000
178 Fajszi asszony, pasztell 1000
179 Pőre néni (Szakmár), pasztell 2000
180 Májusi reggel (Fajsz), pasztell 1500
181 Száz éves ház Fajszon, pasztell 2000
182 Arcképvázlat, vizf. mgt.
183 Pintyőke halála, vizf. 800
184 Mese illusztráció, vizf. 1000
185 Mese illusztráció, vizf. 800
186 Mese illusztráció, vizf. 600

Mese illusztrációk, Zajti: „A teremtés reggelén" c. munkához, vizfestmények

187 A róka és a delfin
188 A kis angyalok kiszinezik az állatokat
189 „ „ „ „ „ „
190 „ „ „ „ „ „
191 „ „ „ „ „ „
192 „ „ „ „ a virágokat
193 A mosdás

7 drb. együtt 7 millió kor.

194 Leányka, K., pasztell mgt.
195 A gyermek Jézus játékai, tollrajz 1500
196 Télihangulat. Bp. székesfőv. tul.
197 Őszi ősső 800
198 Késő ősszel 800
199 Meseillusztráció 600
200 „ „ 600
201 Rajztanulmány eladó
202 „ „ „
203—205-ig Kinai mesékhez illusztr. 600

Hamvas Magda

Vidéki kurián születtem és tanulmányaimat itthon kezdtem meg. Tanáraim: Benkhardt, Voigt, Prenoszil és Csizik Gyula urak voltak itthon. Külföldre korán kerültem és Németországban alkalmam volt betekinteni a gazdag és fejlett kerámiai-művészetekbe. Berlinben a művészettörténelmi előadások már megszerettették velem ezt a szakot és már akkor érdeklődtem az antik agyagfestő-művészet iránt. A fáraók korából származó kőkancsóktól, Sevres- és a Tuileria-kastély remekművein át egész Berchtenzgaadenig mindent átkutattam. Düsseldorf, Schneeberg, régi hires festékgyár-városokban a színek és festékek keverési módját sikerült segítőtársaim jóvoltából megismerni, majd Meissen modorát és gyártási titkait, festési technikáját áttanulmányozni. Vissza München a Hochschule évei, muzeumok, galériák, mütörténelmi előadások és a gyakorlati rész — megérleltette és kivitelezésbe hozta teóriáimat. Innen kirándulás Nápoly, Firenze, majd vissza Berchtensgaaden, a moden telepekig. Párisban a bulvardok régiségesei és mükereskedői kérték ferrara-majolika modorban készült vázáimat és kancsóimat. Párissal, Strassburggal, Béccsel állandó összeköttetésbe állok, Hollandia, Amerika és Romániába exportálok.

Mocca és kávéskészlet (ó-olasz stylben ferrara-majolica után).
Klasszikus figur. vázák.

Ó-görög vázák stb. (Spártai ásatásokból eredő amforák után)

a) a panathénei kocsiverseny egyik részlete, Artemis istennő templomában lévő kancsók után.
Athéne istennő (spártai ás.)

b) Szfinksz, hattyu, spártai keram. műv. modor (Artemis templomból szárm. amfora után).

Vázák 1576-ban készült templ. friz után. (Bresslau M. Magd. Kirche).

Urbino-majolica stylben készült vázák.

Vázák magyar stiliz. motivummal, modern. (Berchtensgaadeni techn.)

Szivarozó-készlet, (Urbino-majolica styl).

Szivarozó-készlet mozaikos (speciális)

Szivar-tartó (figur).

Jardinierek (meisseni és modern techn).

Bonbonnierek (stiliz. magyar motivumok. Berchtensg. techn. Modern styl.)

Hamutálcák (stiliz. magyar motivumok, Berchtensg. techn.)

Magyar butykos-kancsók stiliz. magyar modern motivumokkal, szines és két szinben.

A mütárgyak eladását **Kató Kálmán** mütáros eszközli.

A vételár 50%-a a vásárláskor, a többi 50% pedig 8 napon belül, legkésőbb azonban a kiállitás bezárásakor fizetendő.

Vészi Gerzson könyvnyomdája
Budapest, Podmaniczky-utca 13
Telefon-szám: 108-03

Pádua Kálmán festő; szül. 1885 június 23-án Budapesten. Művészi tanulmányait a budapesti iparművészeti iskolában kezdte, majd a képzőművészeti főiskolán folytatta, hol főleg Hegedüs László vezetése alatt tanult. Ezután néhány hónapig Münchenben képezte magát. 1914-ben katona lett s a világháború legelső napjaiban a szerb harctérben megsebesült. A soproni kórházban gyógyerelték, honnan gyógyultan elbocsájtatván, az orosz frontra került. Itt újra megsebesült, minek következtében két évig különféle kórházakban ápolták. 1918-ban idegbaja miatt mint rokkantat bocsájtották el a katonai szolgálatból. Ekkor Budapesten telepedett meg. 1920-ban Templom-interieur cr. képét az állam vette meg a Képzőművészeti Múzeum részére.

Pádua Kálmán MDK

Utcarészlet Nógrádon

Mücsarnok 1934 Nemzeti Munkahét kiállitás

Pádua Kálmán

K

mincs céd

Az Ujság

II.

e.a.

A Nemzeti Szalon csoportkiállitása.

Két hete mult éppen, hogy a Nemzeti Szalon megnyilt a már a második csoportos kiállitását mutatja be. Nagy

1924. 1924. sept. 21.

buzgalom, száguldó tempó, aminek örülni is lehetne, ha az érdekes és nagyértékü bemutatnivalók bősége igazolná.

Három festő és egy iparmüvész áll elő rajta munkáinak javával.

Dettár Györgynek alig egy éve láttuk már egy gyüjteményét. Akkor kevesebb képpel többet mutatott, legalább is sejtetett. Ez a gyüjteménye, melyben egymás mellett a nagy- és kisigényü, az ihletett és a kedvetlen órában készült munkák inkább negativ képét adja képességeinek. Olyan müvészt mutat, akinek fejlett érzéke van az érdekes és szokatlan iránt; a köznapit is fantasztikussá alakitó képzelete van, de eszközei tulontul fogyatékosak elmondanivalójának kifejezéséhez. A jelenségek helyes megérzésénél tul alig jut Dettár. Amint megábrázolásukhoz fog, felkészültségének elemei, fogyatkozásai válnak láthatóvá. Szomoru, hogy mennyi tehetséges ñatalunkban ismétlődik meg ez a folyamat. Oka: a szükséges mesterségbeli tudás hiánya.

Pádua Kálmán régi kiállitója kiállitásainknak. Apró képei naturalisztikus és impresszionista felfogásu ábrázolásai természetrészleteknek. Könnyü kezü festő, ki bizonyára gyorsan alkot és nem sokat töprenkedik.

Zajti Ferenc viszont a töprenkedők közül való, bár Hollósy neveltje. Naturalista származása el is árulódik tájképein, még inkább rajzain, melyeken nagy szeretettel jár végére egy-egy táji motivumnak. Nagyobb munkáinál különbek kisméretü illusztrációi. Ha a rajzi tudás nem is meggyőző rajtok, de üde fantázia van bennök.

(e. a.)

ete mázzal, rajta aranytájkép alakokkal a kinai lakkok
le mit Untertasse, Porzellan, mit schwarzer Glasur, darauf
in der Manier der chinesischen Lacke. Wien, 1791.

alapon arany tölgylevelekkel, a csészén elől szinesen sast
mit Untertasse, Porzellan, auf blauem Fond Eichenblätter
enfigur einen Adler tränkend. Wien, 1816.

csésze három oroszlánlábon nyugszik, zöld koszorukkal
térdelő anya bölcsőn nyugvó gyermekével. Bécs, 1821. —
die Schale auf drei Löwenfüsse, mit Kranzdekor in Grün
Wien, 1821.

n, zöld alapon grisaillefestésü sisakokkal és aranydisszel.
ntertasse, Porzellan, auf grünem Fond Grisaillemalerei und

orcellánszobrocska. Herend, 1856. — Sitzender Mann mit
nd, 1856.

ánszobrocska, bő térdnadrágban, álló helyzetben, mellette
ázó jegy. Bécs, 1755—60. — Ziegenhirt, weisse Porzellan-
d, neben ihm Ziegenbock auf einem Felsen liegend. Wien,

Pádua Kálmán festő

kezdet a Nemzeti Szalon Nagy Tavaszi Kiállításán

Pesti Napló 1937 VI. 16.

Pádua Kálmán

Százados-uti művésztelep aukciója.

N.U.934.IV.8.

Pádua Kálmán

Szerepelt a Műcsarnok Őszi tárlatán.

PH 1926. X. 24.

Pádua Kálmán

MDK

Tavaszi hangulat, olf.

Műcsarnok 1931 tavaszi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Utcarészlet Nagybányán, olf.

Műcsarnok 1927/28 téli kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Felsőbánya

Mücsarnok 1927 őszi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Tavaszi hangulat

Mücsarnok 1927 őszi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Virágfakadás, olf.

Mücsarnok 1928 tavaszi kiállitás

Pádua Kálmán

Nógrádi vár, olf.

Műcsarnok 1932/33 téli kiállítás

Pádua Kálmán

festőművész

Bp. szül 1885-ben és halt meg 1958-ban. Tanulmányait a bpi Iparm. Isk. Rendte, majd a Lipr. Főisk. folytatta Hegedűs László tanítva a Rezit. 1923-ban volt ugyanit. Kiállítása a Nemzeti Szalonban. 1932-ből haláláig dolgozott a Telepen.

Szárados uti művészkelep kiállítása. A rat. öcsszáll. Gap Erzsébet. Elischer Brigitta.
Bp. 1965

21

Pádua Kálmán

Nőlerem, 1939. O.v. 50x33 cm. J.n.
A műv. özvegyének tul.

Növénytelep télen 1943. O.v. 58x49 cm.
J.j.l.: Pádua. A műv. özvegyének tul.

Szárados "Tí" művéntelep kiállítása, kat. összeáll. Csap Erzsébet, Elischer Brigitta. Bp. 1965.

63.

MDK

Pádua Kálmán

A napi gond olajf. Mgt.

A Nemzeti Szalon tavaszi tárlatának katalogusa. 1920. Május. 18. l.

MDK

Pádua Kálmán, festöm.

kiérdemelte elismerésünket.

A Müvs. téli tárlata.
Képzömüvészet.1932. VI.évf. 46.sz. 18.l.

Pádua Kálmán MDK

Női szobasarok, olf.

Műcsarnok 1926 téli kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Tavasz a Bakonyban, olf.

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Őszi hangulat, olf.

Műcsarnok 1927 táj- és életképkiállitás

MDK

Pádua Kálmán, festőm.

nevét jegyezzük fel, ki mint a képzőművészek csoportjának tagja szép darabot állitott ki. Friss tájképpel szerepel.

Szentgyörgyvári Gyenes Lajos:
Képzőművészet. I.évf. 1.sz. 9.l. év?

Pádua Kálmán MDK

Falurészlet, olf.

Mücsarnok 1926 őszi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Patak az erdőben, olf.

Mücsarnok 1926 őszi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Józsefvárosi templom belseje, olf.

Műcsarnok 1919-2o téli kiállitás

Pádua Kálmán

MDK

Interieur, olf.

Hicsarnok 1920-21 téli kiállitás

Pádua Kálmán

MDK

Interieur, olf.

Mücsarnok 1920-21 téli kiállitás

MDK

Padua Kálmán, festö

Utcarészlet Nógrádon. Olf.

Mücs.-Az 1934.évi Magyar Kiáll. 1934.szept.27.-okt.28.
Ka-t.14.1.

PÁDUA KÁLMÁN

Orgona.

Téli kiállitás képes tárgymutatója. Műcsarnok. 1937.

MDK

Pádua Kálmán

Képzőművészet 1931. 41. sz. 144.l.

MDK

Pádua Kálmán

Képzőművészet 1928. 6. sz. 11.l.

MDK

Pádua Kálmán

Sidló Ferenc mütermében, rajz

R.O.: Sidló Ferenc mütermében. Nemzeti Ujság 1926. jan. 3.

Pádua Kálmán.

Müveiből kiállitást rendezett a Nemzeti Szalon 1924-ben.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Pádua Kálmán

Művész Kurir. 1938. 4. sz. 50.l.

Pádua Kálmán

[illegible]

Józsefvárosi templom belseje, olf.

[illegible] 1919-20 téli kiállítás

Pádua Kálmán

MDK

Csendélet, olf.

Műcsarnok 1932 tavaszi kiállítás

MDK

Pádua Kálmán, festöm.

Csendélet.	Of.
Pentelei öreg hid.	"
Csónakok.	"
Ló az istállóban.	"

Nemz. Szal. - 1919.okt.kiáll. Kat.lo.1.

MDK

Pádua Kálmán

Képzőművészet 1935. 8o. sz.

Pádua Kálmán MDK

Az Eszterházy utca, olf.

Mücsarnok 1939. Hadviselt müvészek kiáll.

Pádua Kálmán MDK

Interieur, olf.

Mücsarnok 1919. Hadviselt müvészek kiáll.

Pádua Kálmán MDK

Csendélet, olf.

Mücsarnok 1919. Hadviselt művészek kiáll.

MDK

Pádua Kálmán

Mezőtúri részlet, o.f.

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kiáll.Kat.
Műcsarnok, 1940 Dec.15 -1941 Jan.12. 8.l.

Pádua Kálmán MDK

Interieur, olf.

Mücsarnok 192o. tavaszi kiállitás

Pádua Kálmán

Tavaszi hangulat, olf.

Műcsarnok 1921 tavaszi kiállítás

MDK

Pádua Kálmán, festőm.

408. Utcarészlet Nagybányán.

Olf.-ban vizf.-ek, szobormüvek és plaketten.
Képzőm. Társ. 1927-28 téli kiáll. Kat. 22.1.

MDK

Pádua Kálmán, festöm.

Részlet a Józsefvárosi templomból. Olf.

Műcs.-OMKT 1931-32.évi téli kiáll. dec.2o.-jan.17.
Kat. 2o.1.

Pádua Kálmán

MDK

Interieur, olf.

Műcsarnok 1922 őszi tárlat

Pádua Kálmán

Csendélet

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállítás

Pádua Kálmán MDK

Szoba belseje

Mücsarnok 1939 dec.-1940 január

Pádua Kálmán

MDK

Dömsödi Dunaág

Műcsarnok 1938 Téli tárlat

Pádua Kálmán

MDK

Napsütésben

Műcsarnok 1938 Őszi tárlat

Pádua Kálmán MDK

Mezőturi részlet, olf.

Műcsarnok 1940 A magyar művészetért c.kiáll.

Pádua Kálmán

Pádua Kálmán MDK

Hóolvadás, olf.

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

MDK

Pádua Kálmán,

414. Tavaszi hangulat.

KMTárs. 1927.őszi kiáll. KMTK 18.1. Kat.

M.D.K.

Pádua Kálmán festőművész

A Budapestet ért egyik szőnnyegbombazas alatt műterme teljesen megsemmisült.

Diószeghy Miklós: Séta a szőnnyegbombazassal sujtott egyik budapesti művésztelepen.

Uj Magyarság, 1944 jul.21. 5.l.

Pádua Kálmán MDK

Szószék

Műcsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Csendélet, olf.

Nemzeti Szalon 1921. junius
Tavaszi tárlat

MDK

Pádua Kálmán

A Nemzeti Szalon csoportkiállitásán szerepelt.

Az Ujság 1924.szept.21.

Pádua Kálmán

Szerepelt a Nemzeti Szalon téli tárlatán.

PH. 1932. XII. 21.

Pádua Kálmán MDK

Részlet a Józsefvárosi templomból, olf.

Mücsarnok 1931/32 téli kiállitás

MDK

Pádua Kálmán

Képzőművészet 1928. 6. sz. 11.l.

Fábio Kalmár

Képzőművészet 1928. 6. sz. 11.1.

Paep János

XV. sz

budai könyvkereskedő
és kiadó
l. + 1509.

Gulyáskönyvny

27. l.
28. l.
29. l.
30. l.

Kajchkel

nosította meg, de az arabeszkeket és fonadékokat a finomult olasz ízlésnek megfelelő takarékossággal használta. Barátja és nagy megrendelője, Grolier, a francia uralkodók és az ő nyomdokain haladó könyvbarátok azután sokféleképpen változtatták és szépítették a kötéseket, de lényegében a könyvkötés sem változott vagy éppen haladt a XVI. század óta.

Csodálatosképpen a könyvművészet, mely legkonzervatívabban tartott ki a régi hagyományok mellett, időnkinti eltévelyedések után leghamarabb is tér vissza hozzájuk anélkül, hogy ezért korszerűtlenné válnék. Sokkal kevesebb különbség van korunk könyvművészete és a régi között, mint például a festészetben vagy a lakberendezésben a régi és az új közt, de a modern könyv mégis első pillantásra megkülömböztethető a régitől. Ez talán onnan van, hogy megértettük a könyv szépségének lényegét, lemondtunk mindenféle fölösleges és a könyv természetével össze nem egyeztethető újításról, de viszont nem is archaizálunk, hanem alkalmazkodunk saját korunk lehetőségeihez, felfogásához.

Nem osztom azoknak kissé felületes véleményét, akik az ízlés

Paep (Pap / Janos

Könyvkeskedő, könyv-
kötő XV. sz.

l.

M. Bibl. Hemel

1924. 5. l.

ㄅㄊㄅㄊ

Pasp Janis

l.

Récsey: Viktor

Ösnyomtatványok.
Bp. 1904.

Paep (Pap) Janos

1498 - 1575

l.

Steinhofer I

61. l.

Pap János

1501.

L

Ballagi Aladár

Buda és Pest a világ irodalomban. 1473 — 1711. I. r. Bp. 1925

95. l. 102. l.
96. l. 103. l.
99. l.

81. l. 85. l.
82. l. 86. l.
84. l. 88. l.
91. l.

BUDAPEST
42 VI 10 Z
Ta 62 Ta

NEMES MIHÁLY
Hírlap bizományos
ALPAR

Paep János
budai könyvárus
1498

ha kell, lásd

Ballagi Aladár
Buda és Pest.
a világirodalom-
ban. 1473–1711.
Bp. 1925. 63. l.
64. l
67. l

lásd

M. Könyvszemle
1902. 46. l.

Nagyméltóságu
Vallás- és közokt.

Bátor vagyok Excellenciádat mély tis
telettel arra kérni, hogy Dr. Pálinkás
László müvészettörténészt, dijtalan
egyetemi gyakornokot, a Müemlékek Ors
Bizottsága hivatlában, ~~egyetemi gya-~~
~~kornokságának a fenntartásával,~~ alkal-
mazni. ~~és a megállapitott járandóságo~~
~~f év. november 1-től utalványozni mé~~
~~tóztassék.~~

~~Annak igazolására, hogy~~ Dr. Páli
kás László a megkivánt egyetemi végz
séget ~~xxxx~~ "summa cum laude" eredmén
nyel megszerezte, van szerencsém bölc
doktori oklevelét alant csatolt-an fe
jeszteni.

Paep Janos

1498

l

Kertész ugyontatott

101 l.

Mózes és az angyal
Papír, ceruza.

Szent Erzsébet
Papír, szén.

Patrona Hungariae
Papír, szén.

Opera buffa
Papír, lavírozott ceruza. 1866.

Opera buffa
Papír, lavírozott ceruza.

Opera buffa
Papír, lavírozott ceruza.

Opera seria
Papír, lavírozott ceruza.

Balett
Papír, lavírozott ceruza.

Szálló alak
Papír, lavírozott ceruza.
Az utóbbi hat a bécsi opera falképeihez készült vázlat.
Körösy: Esztergom. Esztergom 1887., 240. l.
— Gerevich PA, 256. l.

Pádua Kálmán MDK

Tavaszi virágzás

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

Pádua Kálmán f.

MDK

Tav. kiáll. Műcs. 1925. máj. 37. l.

MDK

Pádua Kálmán

Tavaszi virágzás, of.

Tav. kiáll. Műcs. m 1925. máj. 16. l.

MDK

Pádua Kálmán festő

Képzőművészet, 1927. 4.sz. 7.l.

MDK

Pádua Kálmán

Felsőbánya

KMTárs. 1927. Őszi kiáll. kat.

MDK

Pádua Kálmán
műve:

Csendélet.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Társ.jubileumi kiáll.
képes tárgymutatója.1936.máj-jun. 35.1.

MDK

Pádua Kálmán, festö

Olajfestmény.

Nemzeti Szalon.-Téli tárla-t. 1932.dec. K a t.

MDK

Pádua Kálmán, festö

Balurészlet.
Csendélet.

Nemzeti Szalon.-Tavaszi tárla t. 1933.junius. Ka t.

MDK

Pádua Kálmán

Árvaház, of.

Mezőturi utca, of.

N. Szal. Téli Tárl. 1920. dec.
15.1.

MDK

Pádua Kálmán,

a M.Sz. által rend. 63 csop.kiáll. egyik-másikán szereplt müveivel.
1924.

A Nemz. Szal. 400-ik jub. és a KÉVE XX-ik kiáll.-a.
1929.febr.

Pádua Kálmán MDK

Interieur, olf.

Miccarnok 192o. tavaszi kiállitás

Pádua Kálmán MDK

Őszi köd a falu végén

Mücsarnok 1924. tavaszi kiállitás

Pádua Kálmán

MDK

Patak az erdőben

Műcsarnok 1926. Őszi kiállitás

Pádua Kálmán festö.

Népszava.1924.IX.23. 7.l.

8 oráni [illegible]
1924 [illegible] 21.9.l.

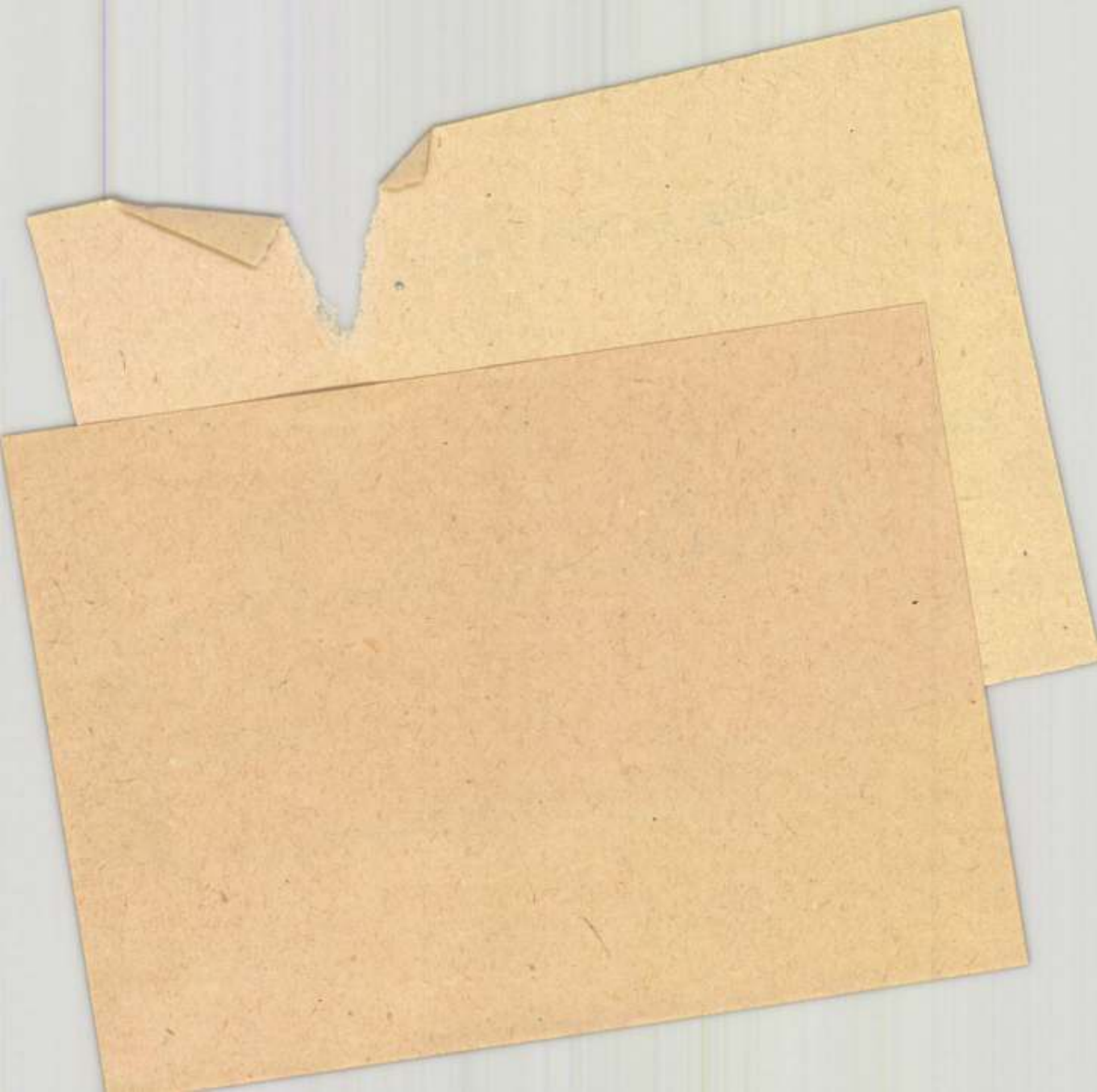

Pádua Italiàn festő"

Prot. rezele
1924, 537-44

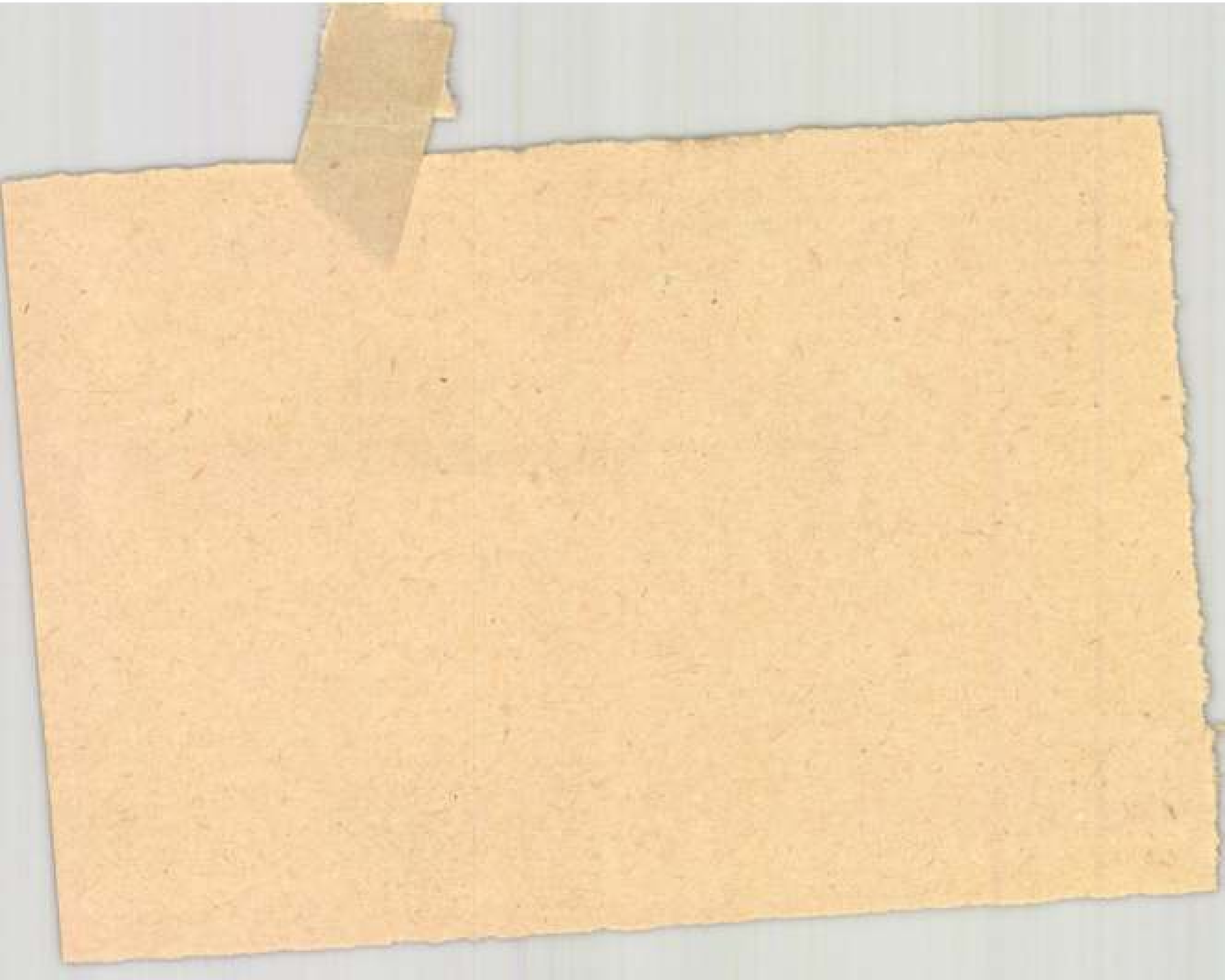

mdk

Pádnai Bertalan

budai komoraispán 1390 után

Huszár L: A Budai Pénzverés Története a Középkorban.

1958. 122. l

La Paolula

Építész, olasz. A 43.000 tonnás Michelangelo nevű luxusóceánjáró tervezője. A kialakításában részt vesz Amerigo Tot.

444.

Major Máté: Az építészet uj világa, Magvető, 1969, 1.

PAEDE PAUL

739. Fekvő női akt. Olajf. 3ox4o

Árverési Közlöny 1936.2.sz. 47.oldal

Padus József cimer-és irásvésnök.

Pesther.Handlungszeitung.1837.okt.14.

176.1.

Kísázsiai könyvek III. 224.

Päckh Georg

Modelliere

XVIII. 4.

l.

Schirek Holitsch

12 i. l.

BERNÁTH AURÉL FESTŐMŰVÉSZ GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA

1935 NOVEMBER 3—27.

Pacher Gusztáv

Zimmermaler

Geb. in Odenburg

17. J. alt

1847-48

Bécsi akadémia
könyvtár

Királykegye h. n. II. 204

MDK

Paep János
nyomdász

1498ban nyomtatta Velencében a „Legend S.S. Hungariae quae in Hystoria Lombardica non continentur"

Fittinger Károly: Magyarok könyvnyomtatói. Grafikai Szemle. 1893 évf. 10 sz. 169 l.

Paffmann, keramikus, mintázó

Stingl herendi műhelyében dolgozott. Önmázas fehér edényeik nem jövedelmeztek. Paffmann unszolására Csehországból hozattak anyagot és mázt és ezzel könnyebben boldogultak. 336.old. Ez az anyag a porcelánkisérletekhez volt szükséges

Fehalik Sándor: Stingl Vince "Soproni nemtelen plebejus" a herendi gyár alapitója. 323.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXIX. évf. 1968 Sopron

PAFFMANN, keramikus, mintázó

Egy adatbó:Az edénykészitést a mostani gyár helyén/Herend ...Stingl/az 1828-as összeirásban:Stengel/Vince...kezdette meg,valami Paffmann nevü mintázóval társulva,kihez a Szebességből egy Pullmann nevü edényes csatlakozott".
305.old. 14.tegyz

KATONA IMRE: Ismeretlen adatok a herendi porcelángyárról 305.old

A Veszprém Megyei Muzeumok Közleményei, 10. 1971
Veszprém, 1971

PAFKÓ JÁNOS, csapó

A Székesfehérvári Városi Levéltárban két irat a város XVIII.sz.-i mestereiről. Az egyik 1784 ből, a másik pár évvel későbbi. 64 mesterség, 519 név. Az arab számok a két listát, a rómaiak az öt csoportot jelzik. 263.old
/ 1,2./ V. csapo. 265.old

U.VARGA MARIANNA: Mesteremberek Székesfehérvárott a XVIII.-században 263.old

ALBA REGIA. István Király Múzeum Évkönyve. VIII.-IX. 1967-68. Székesfehérvár

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Pafner Vidor

HÉTFŐI HIREK

1965 SZEP 6.

Zománc-kiállítás. Vasárnap nyílt meg Székesfehérvárott a 85 éves világhírű geológus: Pafner Vidor zománckiállítása. A ma is tevékeny tudóst és művészt barátai „modern Faust"-nak nevezik, mert a művészet és tudomány majd minden ágában működik.

Pafska Ignác

Kőmüvesmester

1744–1754

Budán

Sbudaikö 188. l.

Horváthszág I. 98.

1905. április 26.

Kassa Szab. kir. város tanácsának. a kassai múzeum Szabólyzatának módosítási tervezete megküldetik (345/1905.)

Pafska Janos

könnyvesmester

~~177~~ 1711-tól

Budán

Sbudaskö 188.1.

Hungária-szálló Bástfán I. 58.

1905. XII. 15.

A nyitramegyei múzeum igazgatóságának: a Maticza Slovenszka könyvtári anyagának rendezéséről, a kiselejtezett anyagnak a Szég címére történt megküldéséről jelentés tudomásul vétetik. A Maticza kettős példányai közül a nemz. múzeum számára kiválasztandó anyagért azonban kárpótlás nem jár. (900/905)

Pafska János

budai kőművesmester

1751. Mária Terézia budai tartozkodása alatt részt vett a városörségben

Duray 99. l

Érem, római V. 243.

A SZAMOA-SZIGETEKRŐL. — TANU-MALIETOA, AZ ANGOLOK ÉS AMERIKAIAK ÁLTAL TÁMOGATOTT KIRÁLYJELÖLT.

ujságok hírt, hogy Kanadában és Klondikeben egy magyar iró regényei forognak, ha Amerika földjén syndikátusok veszik kezökbe a «Névtelen vár» terjesztését, mely az utolsó nemesi fölkelést mondja el: mi csak forgassuk ezt a régi naplót, a mely élő bizonyságul maradt abból az Insurrectióból, és a melynek mohos emlék-kövecskéi csodás időknek hagyományairól beszélnek.

ETELKÁM, ANGYALOM.

— Nem vagy te nagyvilági dáma,
S legszebb vagy a házi ruhádba',
Etelkám, angyalom.
De a szelídség, meg a Jóság:
Eljárhatna tanulni hozzád! . . .
Túdós se vagy; — de a kezed nyomában:
Áldás fakad, s minden ragyog a házban,
Etelkám, szívem, angyalom!

Én sem vagyok nagyságos úr se,
De te nem bánod, — én meg úgy se! —
Etelkám, angyalom.
Gazdag vagyok én nektek abban,
Hogy érező, meleg szivem van.
S dalomból van, nincs, híre a nevemnek:
De te, meg a két kis fiunk szerettek,
Ugy-e Etelkám, angyalom?!

Szabolcska Mihály.

BESSENYEI.*

Jöszte ide, népem, csöndes áldozatra,
Legyen hódolásod fölmagasztalás,
Előtted a költő büszke érczalakja,
Érdemét keresve, messze múltba lass.
Édes magyar nyelven zengjen róla ének,
Ki e nyelvért küzdött, errül álmodott:
Zengő magyar szóra sirjában is éled
S szíve e szoborban újra földobog.

Érczajka ha szólal, érczkeble ha dobban,
Ünneplő szivünknek tán csodás lehet:
Csodásb, hogy dalt zengett daltalan napokban,
S a közöny fagyától meg nem dermedett.
Mily lángoló érzés, mely még tettre lázad,
S mely saját magán győz, óh mily őserő!
Uj hangot teremt a megnémult hazának
S lesz a magyar nyelvnek büszke hőse ő.

Messze idegenben éli a világot,
Asszonyok szemében délczeg dalia;
Útjára hajolnak viruló virágok,
Módja vón közűlök szakítania.
Érte verő szívvel, rá sugárzó szemmel
Igézve óhajtják mosolyát, szavát, —
Ó csak egyet ölel forró szerelemmel:
Ezt az elhagyatott, bús magyar hazát.

De magyar-e vajjon, s nemzet-e a nemzet,
Ha szava, ha szive immár idegen?
Egy-két ajk ha szól még, egy-két szív ha szenved,
Igy vész a magyarság némán, hidegen.
Haladó időnek nincsen rá hatása,
Népek versenyében élni nem tanult;
Fáradt nyugalommal maga sirját ássa,
Nem hevíti tettre se jövő, se múlt.

A nemzeti érzés rútul megtiporva,
Idegenűl senyved saját tűzhelyén;
Szomjazó léleknek szomját el nem oltja,
Eszmékben is koldus, szóban is szegény.
Kinő-e még szárnya, hogy magasba szálljon?
Szunnyadozó lángja fölgyullad-e még!
S vajj' elég erős-e győzni a halálon
Ez az eszmétlen kor, törpe nemzedék? . . .

S már betelne sorsunk: elveszni a porban
Küzdés nélkűl, árván, siratatlanul:
De a költő szíve még magyarul dobban
S fölbuzduló búval fárad, küzd, tanul.
Társasága: álmok, mulatsága: könyvek,
Lázas éjszakákon így nyer ihletet, —
Igy töröd meg átkát jéghideg közönynek,
Oh te csodatévő hazaszeretet!

Eszmék katonája, álmok álmodója,
Szebb jövőnket zengi bátran egymaga;
Nyugat sugárfényét a hazára szórja:
Gyászba borult égnek első csillaga.
Alvó milliók közt egymaga van ébren
S riadó szavával fennen hirdeti:
Nincs erő, boldogság, csak a műveltségben,
S nincs igaz műveltség, csak, ha nemzeti!

Virág éltetője napsugár és harmat,
Nyelv és művelődés minden nemzeté;
Ez a kettő nincs meg a csüggedt magyarnak,
Ezért hervadsz, népem, gyászos sir felé.
Ébredj, tétlen búval ne sirasd a multat,
Új életre hí az új kor szelleme:
Amazt megbecsülve ezt ha megtanultad,
Kettős fegyvered van: győznöd kell vele!

És a riadóra, im, a nemzet ébred,
Fölpezsdűl a szíve költők énekén;
Lassú pezsdülés még, óh, de mégis élet,
Félig lemondás még, félig már remény;
Öröme kevés, de százados keserve
Édes honi nyelven búghat legalább,
S van ereje immár a szent küzdelemre,
Hogy végre magyarnak tudja önmagát.

Magyarság költői sugártalan éjre
Hányszor varázsoltak sugaras derűt!
Hányszor vigasztalt meg édes dal zenéje,
Mikor reménységünk már-már elmerűlt!
Igy vigasztalt ő is, feddett, sirt, esengett, —
Birálva ne kérdjed: mit s hogyan dalolt?
Daltalan napokbul érdeme, hogy zengett,
S mig hallgatott minden, neki hangja volt!

S magyarság nevében újabb harczra száll még,
Lelkén mennyi terv kél, mennyi vágy hevűl!
Ha valóra válna, a mi *jámbor szándék*,
Teljesítve látná tisztét emberül.
— S hogy az óhajtott czélt hajh! oly messze látja,
S a megifjúlt szellem hajh! oly gyönge még:
Elvonul bújával sivatag magányba
S álmokkal enyhíti csüggedt életét . . .

A csaták hősének diadal a bére,
Utjára dicsőség hirvirága hull;
Szabolcs daliája, Bihar remetéje
Elfeledten hal meg, koszorútlanul . . .
De ki lelke kincsét adta a hazának,
Nemcsak addig él, mig múló napja tart:
Szelleme az idők szellemébe árad
És az utódokban arat diadalt.

Nemzeti érzésünk újjá teremtője,
Te is diadalt ülsz, új életre kelsz;
Itt lebegsz közöttünk megengesztelődve
S küzdő sziveinkbe új erőt lehelsz.
S mig mi hálát mondunk égő szellemednek,
Magyarságunk harczát te vezesd tovább,
Maradj mindig köztünk, — hadd legyen a nemzet
Erős és hatalmas, mint te álmodád!

Sajó Sándor.

* Felolvasta a szerző a nyiregyházi Bessenyei-szobor leleplezési ünnepélyén.

SZAMOA VERSENGŐ KIRÁLYAI.

Ismeretes az a viszálykodás, mely a múlt év végső napjai óta állandóan tart a Csendes-Oczeán egyik legszebb szigetcsoportján, a Szamoákon, melynek következtében majdnem komoly összeütközésre került a dolog a németek s az angolok és amerikaiak között. E viszálykodás veszélyes jellege már megszünt, a németek harczias hangulata lelohadt, állítólag azért, mert a lovagias német császár nem akarja nagyanyjának, az angol királynőnek, végső éveit háborúval megkeseriteni, a valóságban azonban inkább azért, mivel a Szamoa-szigetek

birtoka elvégre is csekély ok egy óriási költséget és veszélyt okozható világháborúra. De ha megszünt is a veszély, Szamoában egyátalán nem állott helyre a béke, a két ellenkirály, vagy is inkább pártfogóik egyaránt keményen tartják magukat.

Mai számunkban bemutatjuk a két ellenkirály arczképét közvetlen környezetükkel, a mint azt fél vad állapotukban a fényképek megörökitették. Ezek közül *Mataafa* a németek, *Tanu-Malietoa* pedig az angolok és amerikaiak pártfogoltja. Nem a nagyhatalmak kormánya jelölte ki őket, hanem ottani képviselőik, kik jobban ismerik a helyzetet s jól tudják, hogy, mivel törvény erővel biró szerződésük következtében mindhárman közös «protektorai» a Szamoa-szigeteknek, nem lényegtelen dolog, hogy a benszülöttek királya, a ki tényleg báb a kezükben, melyik nagyhatalomnak kreaturája, mert különben a közös hatalom részesei között igen könnyen jutna egyik vagy másik túlsúlyra.

A jelenlegi állapot szerint Mataafa, a németek pártfogoltja, nincs többé a fővárosban, Apiában, hanem egy óra járásnyira innen Luatuanu erődben tartózkodik Hufnagel német kapitány őrködése alatt, ki itt egyúttal nagy kávéültetvényes is. Nem érdektelen megjegyezni, hogy ez a Hufnagel némiképp rokonságban is van a királylyal, mivel nejének atyja, egy Bethaw nevű angol, az Atua benszülött törzsből származik, melynek jelenlegi feje Mataafa. A helyi szokások szerint Hufnagel nejét, bár egészen európai műveltségü, a benszülöttek a magukénak tekintik s az Atua-törzs nagyanyjának tartják. Ez volt az oka, hogy az angol konzul a zavargások kezdetén Hufnagel kapitányt is elfogatta, a mi a német közvéleményt nagyon felizgatta.

A MAGYAR MINISZTERIUM PALOTÁJA BÉCSBEN.

Bécs egyik legrégibb és legelőkelőbb útczájában, a Bank-gasseban, a Hofburg és az új burgszinház szomszédságában áll a «magyar miniszterium palotája». Néhány lépésnyire tőle a császári palota pompás kertjei terülnek el, herczegi és grófi fényes palotáktól környezve. A Mária Terézia korabeli izlés szerint épült egyszerű, kétemeletes palota kívülről alig árúlja el azt a fényt és pompát, mely belsejét diszítette és diszíti ma is; alig van rajta valami, a miből eseményekben gazdag múltjára következtetnünk lehetne. Csak ha a palota széles főlépcsőjén felhalad az ember, látja, hogy igazán monumentális épületben jár, melyet belső berendezése és diszítései méltóvá tesznek arra, hogy benne Magyarország egyik miniszteriuma szállásoljon.

A hely, hol a magyar miniszterium áll, Bécs városának legrégibb lakott része. A mai Bankgasse táján húzódott el a Vordere Schenkenstrasse, a miniszterium épülete mögött pedig, ott, hol ma a Pálffy-palota áll, a Hintere Schenkenstrasse. Ez útczák nevei már a XII-ik században megvoltak. A város e részét jó ideig a köpenykészítő czéh tagjai lakták. Lassan-lassan azonban főurak váltották magukhoz az egyszerű polgári házakat, s helyükbe palotákat emeltek. Így tettek a Lichtenstein herczegek, a Starhemberg-ek, Althan-ok, Sinzendorfok s később a magyar főúri családok. A *magyar* és *erdélyi kanczellária* számára is e helyen vásároltak három házat a Kindsberg, a gróf Althau és a Sinzendorf családtól. Némi átalakítással e házak szolgáltak a két kormányszék otthonául.

A MAGYAR MINISZTERIUM PALOTÁJA BÉCSBEN.

Az egyik kapu fölötti évszámrejtő fölirás szerint 1746-ban történt a beköltözés.

A kanczellária egyik szomszédja a gróf Strattmann, ma Batthyány-féle palota, melybe a magyar kanczellária épületéből ajtó vezetett át. Ez a hatalmas palota 1690 után Fischer von Erlach tervei szerint épült abban az időben szokatlan fénynyel és pompával. Itt élte át ifjúságát Strattmann Tódor udvari kanczellár leánya és örököse, Leonora, az öreg Savoyai Jenő herczeg kedvencze, kit a bécsiek csak «szép Lóri»-nak hittak. A szép Lóri a vitéz Batthyány Ádám felesége lőn. Igy jutott a palota a Batthyány-család kezébe. A kanczellária másik szomszédja a Mensdorf-ház, hol a magyar és erdélyi mindkét felekezetű protestáns egyház theologiai intézete volt.

A magyar kanczellária régi és egyszerű épületei sehogy sem voltak alkalmasak a reprezentálásra és nagyobb ünnepélyek tartására. Mária Terézia, a ki többször megfordult a kanczellária épületeiben, maga kivánta, hogy Magyarországnak Bécsben levő kormányszéke méltó és díszes palotával birjon. A múlt század közepén tehát hozzáfogtak a kanczellária épületeinek teljes átalakításához és megújításához. A terveket *Pagazzi* udvari építőmester készítette. Ő vezette az építkezést is, a miért 64,264 forintot kapott. Az építkezés 286,551 forintba, a kárpitos munka egymaga 15,992 forintba került. Rengeteg pénz volt ez abban az időben! Nem csoda, hogy előteremtésével a kanczelláriának nagyon is meggyűlt a baja. A palotát a kanczelláriai díjszabási alapból kellett volna fölépiteni; ezt azonban a kamarai alaphoz csatolták. A költségek előállítása czéljából először sorsjátékot akartak rendezni Magyarországban; majd a vármegyék házi alapját akarták fölhasználni. Esterházy kanczellár azonban mindkét tervet ellenezte. Végre is a királyné beleegyezésével — «addig, mig a magyar rendek alkalmas födözetet találnak» — a kincstár fizette a kiadásokat.

1769-ben végre teljesen elkészült a nagy terjedelmű palota. Az egykorú leltár szerint a termek fejedelmi módon voltak diszítve, de a kanczellár magánlakása is ragyogott fény, pompa és ízlés dolgában. A falak és mennyezetek stuccóval, reliefekkel s németalföldi spalierekkel volt kirakva. A Párisban rózsa-, cseresznye- és mahagoni fából készült faragott bútorokat a legdrágább karmasin, damaszt és krepin szövetek boritták. A pompás márványkandallókat és tükrös polczokat szobrászmunkák és régi vázák diszitették. A két kihallgató terem falait hat nagy olajfestmény ékesitette. E képeket, melyek az 1741-iki koronázást ábrázolták s eredeti arczképek után készültek, Mária Terézia festtette 6200 forintért. A három nagy dísztermet tetőtől talpig stucco borította. Az ékités alapszine fehér és arany volt. A középső díszterem falait hatalmas gobelinek ékesitették. Az egyik Venust ábrázolta, a mint a fürdőből kilép, a másik, a legnagyobb, Bacchust; a harmadik Vulcanust. Az itt levő gyönyörű bútorokat, melyekre a magyar és az Esterházy czimer volt hímezve, herczeg Esterházy özvegyétől vásárolták. A nagy tanácskozó teremben Mária Teréziának s férjének, Ferenczneк és fiának, II. Józsefnek életnagyságú arczképei diszitik a falakat. A mennyezetet freskók boritják. E freskók azt a jelenetet örökitik meg, midőn Mária Terézia és férje a Szent István-rendet osztják szét. A fényes bútorok közt egy egyszerű, zöld bőrrel bevont pad is állott itt. Azon jelenet emlékeül őrizték, mikor Mária Terézia először látogatta meg a kanczelláriát. Akkor erre a padra ült le, s egy pohár vizet ivott a kanczellária híres kútjából.

E pompás termekben a fényes ünnepélyeknek és fontos politikai eseményeknek egész sora ment véghez. A kanczellárok az ország leggazdagabb mágnásai közül kerültek ki, s ezek fény és pompa kifejtésében versenyeztek a birodalmi főváros leghatalmasabb családaival is.

A kanczellária palotájának berendezése megmaradt e kormányszék eltörléséig. 1849 után a palotát egyideig a «Reichsrath» tartotta elfoglalva, majd főherczegi magánlakásúl szolgált. Az alkotmány visszaállitása után az Ő Felsége személye körüli miniszteriumot helyezték el benne, s itt tartja a magyar delegáczió bécsi üléseit. Az avült, romladozó épületet az utóbbi években báró Bánffy miniszterelnök kivül-belül megújittatta, s a főkapu fölötti kétfejű sast hatalmas, érczből vert magyar czimerrel cseréltette fel.

EGYVELEG.

* **Római katonakórház** romjait találták meg Zürich mellett Baden fürdőhelyen egy régi római út mellett. A nagykiterjedésü épületrom czélja egészen világos, mivel tömérdek gyógyszerkészitésre és betegápolásra vonatkozó tárgyat találtak benne s az egyes szobák elrendezése is kórházra mutat. A római tábor és a fürdő közel fekvése mutatja, hogy a kórház helyének megválasztása szerencsés volt. Az épületromban talált érmek Claudius, Nero és Domitián korára mutatnak, mint a kórház virágzó korára.

* **A levegőnek új elemét** fedezte fel Brush Károly amerikai természettudós s aetheriomnak nevezte el arról a feltünő sajátságáról, hogy tizezerszer ritkább, mint a köneny s 140,000-szer ritkább, mint maga a levegő. Az új elem ennélfogva a legkönnyebb az eddig ismertek között, épen azért rendkívül gyorsan, egy másodpercz alatt több száz kilométer gyorsasággal elillan s e mellett hamar egyesül bármely más anyaggal. Brush ezt az elemet úgy fedezte föl, hogy kisérletezés alkalmával az üvegből gázokat látott kifejlődni, melyek később az üveg lehülése után eltűntek. Erre porrá tört üveget légmentes csőben felforralt s az új gázt előállította. Brush nézete szerint ez az új elem az egész világürben el van terjedve s ennek segélyével terjednek tova a világosság és melegség rezgései. Ha ez igaz, a természettudomány elvégre kezébe kapta volna az eddig titokzatos aethert. Megjegyzésre érdemes, hogy eddig a levegő alkatrészeiül a csekély mennyiségben levő szénsavon és vizgőzön kívül csak az oxygént és hydrogént tartották, az argon elem felfedezése is nem rég történt s igy az aetherion felfedezése e tekintetben is nagy esemény.

PAFFMANN, keramikus, mintázó

Stingl Vince kísérleteit Herenden Paffmannal folytatta. Igy nem kétséges, hogy az 1828-as összeírásban említett opifex Paffmannt jelöli, akivel Stingl már korán, Herendre költözésekor kap csolatban állt. 305.old.

KATONA IMRE: Ismeretlen adatok a herendi porcelángyárról 305.old

A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 10. 1971
Veszprém, 1971

Paganini L.
festő 1845

l.

Csányi vasmkiáll

12. l.

Megnyitó

1999. december 10-én, pénteken 11 órakor

Közreműködik

Szilvásy Júlia hárfaművész, Scholz Melinda fuvolaművész,
Csavlek Etelka a Magyar Állami Operaház magánénekese, Liszt-díjas, Érdemes művész

További zenei programok

1999. december 10-én, pénteken 17 órakor – Company Canarió Historikus Táncegyüttes,
művészeti vezető, koreográfus: Aranyos Ágota, lant: Győri István, zene: Mandel Quartet (hangfelvételről), jelmeztervező: Gutmayer Zsuzsa

1999. december 11-én, szombaton 11 órakor – A Magyar Iparművészeti Főiskola énekkara Zoboki Gábor vezetésével

1999. december 11-én, szombaton 16 órakor – Gaudium Carminis, karvezető: Surmann Mária

1999. december 12-én, vasárnap 16 órakor – Syrinx fuvolaegyüttes, művészeti vezető: Nagy Katalin

Támogatók

Budapesti Fővárosi Önkormányzata Turisztikai Bizottsága
Nemzeti Kulturális Alapprogram
Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete

KÉZ-MŰ A MÚZEUMBAN

vásár – hangverseny

A századforduló hagyományait felújítva
a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége,
a Magyar Keramikusok Társasága,
a Magyar Textilművészek Szakosztálya,
a Fiatal Iparművészek Stúdiója

kortárs iparművészek alkotásaiból vásárt rendez
1999. december 10–12-én 10–17 óráig
az Iparművészeti Múzeum aulájában.

Budapest IX., Üllői út 33-37.

PÁGER BERNADETT

A VÁSÁRON RÉSZTVEVŐ TEXTIL-, RUHA-, BŐR- ÉS ÜVEGTERVEZŐ,
VALAMINT ÖTVÖS ÉS KERAMIKUS IPARMŰVÉSZEK:

Albrecht Júlia
Antal András
Árki Bernadett
Balázs Klára
Bányász Judit
Bein Klára
Berzy Katalin
B. Hegyi László
Bonin Katalin
Borkovics Péter
Borz Judit
Borza Teréz
Brinkus Kata
Bukrán Edit
Cibó Játékműhely
Czeglédi Júlia
Csete Ildikó
Debreceni Zsóka
De Forma csoport
Dolányi Anna
Erdei Irma
Farkas Éva
Fehér Anna
Felber Irén
F. Orosz Sára
Frei Judit
Fürjes Dóra
Gondán Gertrúd
Góth Katalin
Göbölyös Márta
Gyuricza Gabriella
Hegedűs Andrea
Holb Margit
Holló István
Hollós Edit
Horváth Márton
Jäger Margit
Jászai Alica
Jermakov Katalin
Kaliczky Katalin
Karattur Katalin
Karsai Zsófia
Katona Szabó Erzsébet
Kecseti Gabriella
Kecskés Krisztina
Kerezsi Gyöngyi
Király Fanni
Kiss Katalin
Kónya Kinga
Kovács Imre
Kovács Szabolcs
Kun Éva
Kund Eszter
Kund Réka
Kuti Krisztina
Laborcz Mónika
Magyar Márta
Martos Katalin
Minya Mária
M. Kiss Katalin
Móker Zsuzsa
Molnár Imre
M. Tóth Margit
Nagy Mariann
Nagy Nóra
Paál Zsuzsa
Paczona Márta
Pannonhalmi Zsuzsa
Papp Anikó
Pauli Anna
Páger Bernadett
Pelcz Zoltán
Petri Katalin
Pinviczki Judit
Polgár Ildikó
Polyák János
Radic, George
Rékassy Bálint
Rékassy Levente
Remsey Flóra
Rippl Renáta
Ruttka Andrea
Sarkantyú Judit
Schulteisz Márta
Seres Edina
Simon Alexandra
Simonffy Márta
Sövegjártó Mária
Sturm Orsolya
Szablyár Zsuzsa
Szabó Nóra
Szalma Ágnes
Szalontai Éva
Szegedi Katalin
Szemereki Teréz
Székelyi Kati
Szilágyi Ildikó
Szimvai Pál
Sziráki Katalin
Szmetana Ágnes
Szűcs Blanka
Szűcs Zsuzsa
Szücsy Krisztina
Tamás Éva
Terényi Gyöngy
Tihanyi Zsuzsa
Tompa László
Tóth Krisztina
Tóvölgyi Katalin
Ujj Zsuzsa
Urbánffy Éva
Valkovits Tünde
Vastagh Ágnes
Vácz Tamás
Vereczkey Szilvia
Visy Tinkl, Lilla
Vida Zsuzsa

Paggen Wolfgang, festő

A Sopronban 1675-ben szerplő Popp, v. Poppi festő, aki valószinüleg ott Megfestette Zichy Plébános képmását a haláloságyán ℔ 52 forintért, azonos vele. 356.old 9. jegyz

Csatkai Endre: Zichy György plébános halotti arcképe a Szent Mihály templom sekrestyéjében 354.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXI. évf. 1967 Sopron

Pagen (Pager) János

festő

1642. Sopronban a Volkmayer és Schülpeltől a Hatsó kapu és Brückeltoronyról készített famunkákat befestette. A kapu felett feliratot és címert festett.

Csatkól

Páger Antal

arcképet és tájképet fest

Magyar Hirlap 1974/13/4

MDK

Páger Sándor

Az Ipmüv.Isk.az épitő iparmüvészet szakosztnak 1943-ban végzett növendéke.

/f.j./: Az Ipmüv.Isk.munkabemutatója.

Pesti Hirlap 1943.jul.8.

Páger Sándor, butortervező, 1941. végbizonyitványt nyert

Iparművészeti Isk. Évk. 1880-1941. Bp. 1942.
33 l.

ritkán három részből állanak. Álta-
csonkakontyos tetőzet is előfordul.
rtéküK/, elrendezésük és szerkezetük
épitészeti szemszögből tekintve egy-

doros istálló bejáró figyelhető meg két
ros bejáró - féloszlopos, falpilléres
edelü épületek istállói bejáratát óv-
m esetén. Ez a gádoros megoldás, a
délnyugati területe, s Morvaország
eti megoldása.
utcai 1938-ban épült nagyméretü L ala-
szinte az ősrégészet körébe sorozható
ldája.
ekinthető s eredetét is kimutatható
62.sz. lakóház.
i közül jelentékeny a népi épitkezés

. Marek János, Dutkó háza.
A falu főutcájában, az 1808,-i nagy tüz-

Páger Sándor

építőiparművész
az alábbi szolában
végzett

Pesti Hírlap

1943. jul. 8.

(f. j.: Az Iparművészeti Iskola munkabemutatója.)

;áz: A világító gáz és az elektro-
sság egyenértékei. (*A*) *r.*-től . . 48
A váltakozó áramú világító be-
ıdezésekben használatos másodfe-
ıltség nagysága. *Stark* Lipót-tól. 223—224
suti kocsik világítása. (*A*) *Markos*
örgy-től. . . . . 244—248
ısd még: *Lámpás.*)
: Városok vízellátása és csatorná-
ıa az ezredéves országos kiállításon.
VII. és VIII. számú táblával és 32
övegábrával. *Schustler* Józseftől.
16—22, 78—88, 124—129 és 203—209
zet: Hordalékos folyók szabályozása.
szövegábrával. (*K*) *Faragó* Lipót-
. . . . . 241—244
felső Rajna hidrologiája és meder-
otása. (*A*) *Maurer* Gyulá-tól . . 278—280
szletek a Vaskapu szabályozásá-
30 szövegábrával. *Rupčić* Gy.-től
289—306 329—335
felső Rajna szabályozásának új
ve 7 szövegábrával *Maurer* Gy.-tól 321—324
lturtechnischer Wasserbau, Hand-
ch für Studierende und Praktiker.
) *Dauscher* Miklós-tól . . . . 406—407
építészet az 1896. évi ezredéves
zágos kiállításon. (*K*) *Buday* Z.-tól 446
műtani tapasztalatok és az eltávo-
tt sziklák számbavétele az Aldunán
szövegábrával. *Hoszpotzky* Alajostól 489—501
sd még: *Zsilipépítés.*)

Páger Antal

A nidéki gimnázium tanára a jövő nagy grafikusának remélte. A háború kitörése miatt nem jelentkezett a Képzőművészeti Főiskolára. Később, sűrész korában – fél évszázada – rendszeresen készít akvarellehet, olajfestményeket, szénrajzokat tájakról, állatokról, emberekről.

M. L.: Páger Antal; Műpújtó, 1971. I. sz. 30. l.

Paget János

Lord

Paget Jánosné báró

Weiselergi Polyxena:

Utazásom Olaszhonban és Svajcban. Kolozsvár, 1942.

Paget Zanós

+ 1892. 84 éves korában
a gr Teleki, Bethlen és
b. Bánffy csalandokkal
rokonsgba volt. Kolozs-
vár temettek el

Vas. Ny 1892. 285 l

Paget James

U.435

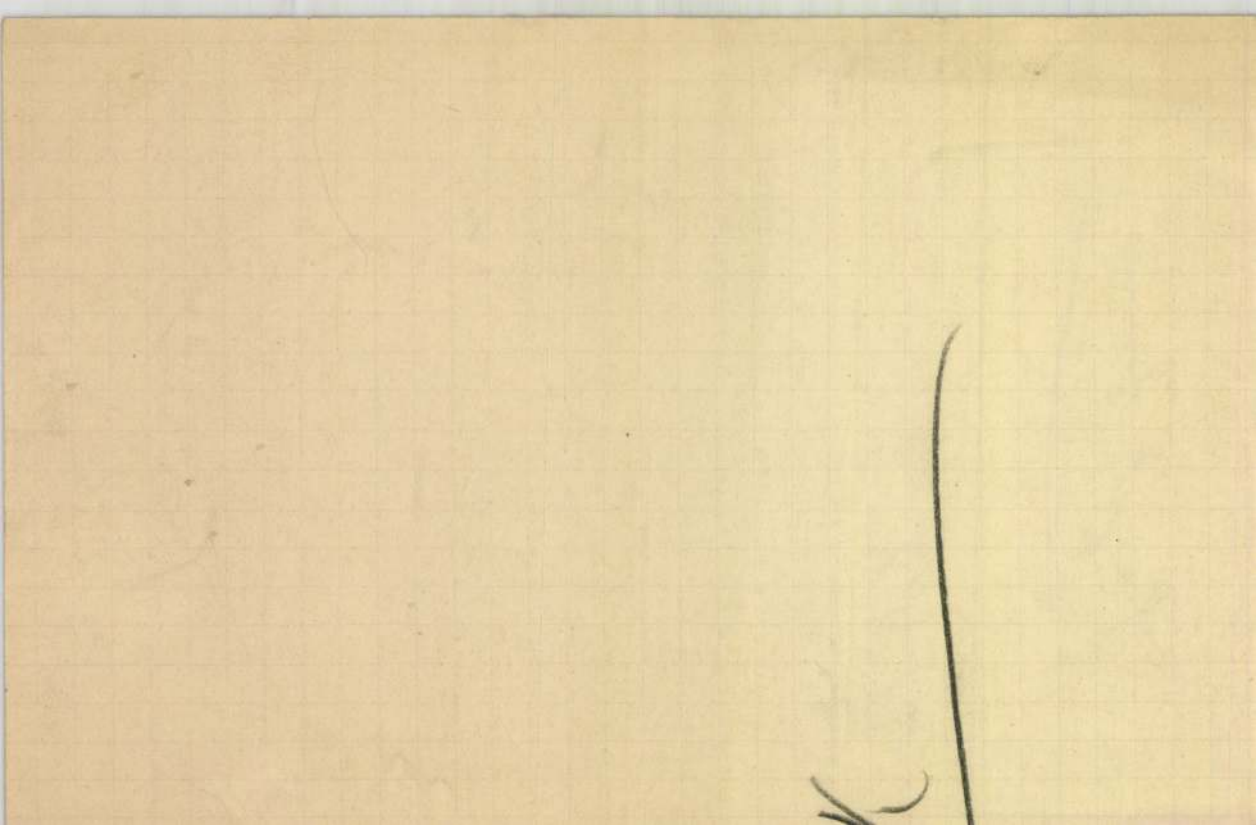

Paget János

1840. Kolozsvár vár falai körüljárása. felvételek

„Megnézendő":
Erdélyi Nemzeti Társalkodó 1840. II. felev.
69 – 71 l.

Zakab Elek Kolozsvár
körtemete. Bpest 1888.
II. 224 skör. ll

Paget, John

rod

Der Ungar
I. Teil
1842. (22, 23, 7.
(John Paget über Ungarn und Siebenbürgen.)

Paget, John

Magyarországról írott
2 kötetes könyvet Hering nevű
angol illusztrálta

Tonelli Sándor:

A régi Magyarország
angol világításban.
Pesti Hirlap 1910. jamuár
16.

١٢٤
U. 435

III
669 (1091)
821 (37).

y (mint az angyal mondá) az
tárt kezekkel megy férje, a
him elé, ki örömmel siet ~~neje~~ hozzá.
épület kőkeritésén két fa disz-

i 142: 84.5 cm.
Riminitől 233.5 lirán (120 frt.)
-én (279/94.)
2620/95. és 22919/95 min. számot.
s Lotz K. III a vételhez hozzá-

4

Paget János

Balogh, Joseph:
John Paget (1808–1892)
The Hungarian
Quarterly. 1939.

laljuk, hogy a tárgyakat az aznapi árverési k
őrizzük, de anélkül, hogy sértetlenül maradás

A megvett tárgyak elszállitása kizárólag a
elveszésük vagy megsérülésük esetén az árv
nem vonható.

Felvilágositásokkal szolgál és vétellel való r
(Telefon 120—14), továbbá Koósa Tibor, Pe
utóbbiaknak a következő költségek felszámitás

a megbizás kiállitásáért . .

megvett tárgyakért:
- 100 K-ig . .
- 500 K-ig . .
- 1000 K-ig . .
- minden további

Az árverési helyiségekbe csak az léphet
katalógus ára 120 képtáblával, akár magyar
10 márka.

Paget János

Horváth János dr

A szabadságharc utolsó napjai Erdélyben (Paget János feljegyzései 1848 jún. 13 — aug. 27) Közli: Hadtört. Közl.

1928. IV. füzet.

349 és kv. ll.

482 és kv. ll.

Vásrom, dévai VII. 139

Paget, János

Lásd

Gál István: Paget, Erdély angol honpolgára. Pásztortűz 1939. 9. szám 399–402. l. képpel és arcképpel.

MOB könyvtár

közö saroklevél, melynek Szent Is
a hazai, sem a külföldi emlékany
meredek attikai profiljai gyakori
rokonságban áll a pécsi székesegy
profilozásával. Egymagában ez ne
sára, hogy mindkét helyen ugyan
a később tárgyalandó faragványo
bizonyítja.

A XII. századi építkezés első
tette, okát ma a leletanyagból n
szinű, hogy a bazilika beboltozásá
távolság átboltozására a XII. szá
Magyarországon. Lehetséges, hog
mellékhajók boltozása már ekko
többszáz bordatöredék között e
találni.

Többet mond a XII. századi á
ragványok legnagyobb része szor
ház átépítésénél működő műhely
továbbfejlesztése. Így a kötár 32., 3
61., 62. számú töredékeinek mint
úgynevezett népoltár töredékei kö
de Pécsett ismeretlen olasz eredet

[1] Henszlmann: *Székesfehérvár*, 136–
[2] Czobor: id. m. 18–27. l.
[3] Gerevich: id. m. 50. l.

Paget János

Laid

Kovács János. Paget János Esq. életirata Kolozsvár. 1893.

~~Lat~~ Közvisszatetés

Erdős Ilmszen 1894.

51 l.

Paggen Farkas

(Wolfgang)

festő Sopronban.

1677. a soproni Lackner-házra napórát, a Zöld toronyon az óralapokat festette és 30 zsákot látott el jellel.

Csatkól

Meisterwerke der

Paget Janosné

Wesselényi Polixena
bonö. 1830-ban
Kolozsvárt tanult
festeni Barabastól.

Lásd Barabás
Miklósné életraj.
zát
lexikonomban.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
31-1909
cit. I/16.

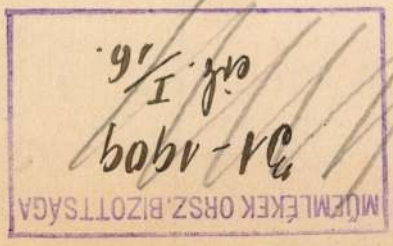

A m.kir. vallás és közokt. mini
145086.sz.a.kelt s a IX.ker. ál
mása.

Utasitom az állam
költségeinek fedezésére hétszázö
Müemlékek Orsz. Bizottsága elnö
számolás kötelezettsége mellett
megjelölt alnaplóban kiadáskép s

A másolat hit

Paget Jánosné

Bánffy Lászlóné bá-
róné szül. Wesselényi
Polixena, utóbb
Paget Jánosné
műrédvelő festő

l. Márk Barónélete

74. l. 75. l. 117. l

Lásd Paget János-
ne alatt is.

Lásd Szinnyei Magyar
irok. X. kötet

schen Kathedralgotik und der italienisch
lichen Anforderungen der Margaretenlegen
Szenen mit dem Marientode, ihre Auferstehu
rer Heilvorgängen wandeln. Von solchen we
niglichen Geblüt vieles zu berichten. Als
den Kompositionen können die beiden aus
Bruchstücke gelten. Die eine scheint in a
typus der Geburt Christe zu folgen, Eine
Liegestätte, dahinter eine leider gleichf
ren Gewandfalten in wohlgerundeten geschn
sich die leider fast nur in Umrissen erh
den Assistenzfiguren. Sicherlich zur sel
einer nach dem Faltenwerk zu schliessen
Figur. Weiterhin ein Stück plastisch geb
Einhufers deutlich zu erkennen sind. Auch
hischer Behelf der Geburtsdarstellungen.

Paget

angol festőnő

*

l.

Justh Zsigmond naplója. Sajtó alá rendezte Halász Gábor. Bp. é. n. 69. l.

* azonos vozat aki később magyar festőhöz ment férjhez és Tatán élt ??

Budapest III. kor. nyilaki ág. h. ev. egyház-
Körség Nyugtáráva[illegible]
VII. 216.

választó kerület. **szavazókör.**

....., lakhelye (telepe): ..... ker. ..... utca ..... szám.

| A választói jogosultság alapja * | | |

Bánffy László
báróné, Wesselényi
Polyxéna
festő
Barabás M.-tól
tanult festem.
wod
Biró Erdkast
100. l.

Paholek György

pesti kardinives

lásd

Vas. ujs. 1877
25. l.
keppel.

LYKA KÁROLY MŰVEI

KIS KÖNYV
A MŰVÉSZETRŐL

*

A TÁBLABÍRÓVILÁG
MŰVÉSZETE

*

A KÉPÍRÁS
ÚJABB IRÁNYAI

Paguor József

Modellrénilő a tatri gárban.

P. Brestyánszky Ilona,
Ismerd meg a kerámiát. Bp. 966,

M.D.K

Pagni di Prato

Lásd:

Domenico di Domenico

Veit Pál: Mühely a Via Dei Servin
Művészettörténeti Értesitő 1961. 2-4. sz. Ul.l.

PAG 11

Pagonyi László ipari tanuló, másodikus.

A Kőbányai Porcelángyárban jelenleg, négy korongos és három gipszmintakészítő tanuló oktatása folyik.

A. Rácz: Több segítséget a jövő szaknunkásainak.

Mesternunka, 1975. jún. 25.

PAGONYI MIHÁLY, mézeskalácsos

Kiskunfélegyházi, Katona József u, l. Mézeskalácsosmester kisiparos. Főként a Kiskun Napokon otthon árúl és a környnyék búcsúira jár el. Készitményei még hagyományosan diszitettek. Tudomása szerint Kalocsán egy mézeskalácsos van, Bátaszéken kettő, Szegeden egy törökmézes. 335. old

U. KERÉKGYÁRTÓ ADRIEN: Adatok Alsónémedi viseletéhez 301. old.

STUDIA COMITATENSIA, Tanúlmányok Pest megye múzeumaiból. 3. Szentendre, 1975

MDK

Pagonyi Plemencsics József, butorterv.

Iparm. Isk. Évk. 1934-36.

43.l.

Pahr Alfréd

1914/15 – 1917/18

Ferkèpzomfoiskèvk

11.9. l.

Pahr Alfréd

1916 - Szent György Céh 27 k
aukciójan
3 tabáni részlet, akvarell
A Grüftő 1916. 46. l.

Nyiregyháza V. 308.

Pahr Alfréd

XXVII. aukció
A Gyűjtő 1916. 46. l.
Tabáni részlet akvarell
3 drb à 50.—

Kishúnhalas, r. k.

II. 420

Képe II. 415

Páhr Alfréd

1918

Ki tud róla?

BUDAPESTI EGYESITETT VÁROSI VASUTAK.

Jegy

a Budapesti Egyesitett Városi Vasut
a tényleges szolgálatban álló állam
alkalmazottak által igényelt

1	2	3	
Sorszám	**Az igénylő neve**	1922. évben kedvezményes hetijegy váltására jogositó igazolvány száma	20
1.	Sztehlo Otto	18226	2
2.	Saláth Ferenc	18227	1
3	Németh Sándor	18228	1
4	Szönyi Otto dr	33559	1
	Huszonegy |:21:| drb.		
	|:630:| kor. értékben		
	Brest 1922		

MDK

Pahr Alfréd

Kuny Domokos, egy budai keramikus a XVIII. században. A Gyüjtő 1917. 8-lo. sz. 261-262.l.

M D K

Pahr Alfréd

Akvarell, három db

Y/. Szent-György-Czéh XL. Aukc. A Gyüjtő. VII. évf.
7. sz. 1918 máj. 212 l.

M.D.K.

Pagjela József, könüves

1790-ben szerepel az egri adóösszeírásban.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 375. old.

PAGYELA József kőmüves. Egerben 1790-ben szerepel az adóösszeirásban.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

MOK

Páhey Izabella, festő.

Husvéti csendélet, ol.

Virág, "

Nemz. Szal. 1947. jul. – I. pszürimentes kiáll. – Kat.

Páhány Jánosné népművész

A győri Műcsarnokban rendezett Rábaközi népművészeti kiállitáson szerepelnek műnei.

Bálint Géza: Líra és epika tűvel és faragókéssel.
Kisalföld, 1969. febr. 23.

M.D.K.

i L Fáhi János,csizmadiam.

A devecsrei csizmadiacéh cserépkorsója.Feliratból:"...
Duravits / ? Antal csinálta 1866-Fáhi János Czéh Mest.
...".M.Népr.Múz.Lsz:57.48. Függelék:78. 197.o.

Nagybákay Péter: Veszprémi és Veszprémmegyei céhkorsók. 139.o.

A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei.4.1965.Veszprém.Kiadja a Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága. Veszprém.1965

Páhii rk. kápolna

(Pest vm.)
Épült 1911-ben

Chobotvác

288. l.

Pakirk. templomrom

(Pest vm)

l. Chobotvac

288. l.

Pádly Pál

Pádly Pál porcellán és műtárgy
restaurátor, IV. Molnár-u. 19.
186-678

Bptávb 1940 szept.

árra, hogy egy kéréssel forduljak

izonyára sokszor esik szó az őszi bevá-
eknél döntő szerepet játszik a baráti-
inak kicserélése.

m, méltóztassék ilyen eszmecseréken cé-
ártfogólag ajánlani, felemlitve azt, hogy
olt több izben cégem szolidságáról és
ı tapasztalatok alapján meggyőződni.
zzel Nagyságod, de szivességet tesz
ik üzletemben épp ugy mint Nagyságod,
llemben teljesen megfelelő üzletet is-

önetet mondok szives pártfogásáért, is-
godat, hogyha bármily csekélységre lesz
duljon cégemhez olyan bizalommal, mint
ánságának igyekszem eleget tenni és

kiváló tisztelettel:

KOVACSEVICS MILENKO

rlatáról

Pádly Aladár: Faluvége.

A „FORUM“ filmszínház legközelebbi u

Dolores Costello és Conrad Naget «A császár csókja» cimü Napoleon-drámában.

IVAN MOSJOU «A cá cim

TIKÁTS ADOLF

BUDAPEST, VI., ÖTVÖS-UTCA 48. SZ.

Vállalja olajfestmények
és akvarellek szakszerű,
művészi restaurálását

ROSENSTINGL RÉGISÉGKERESKEDÉSE ~
Budapest, Deák Ferenc-tér 4.

Szombathely, Sopron

KÜLFÖLDI

DOHÁNY-KÜLÖNLEGESSÉGEK

Egiptomi, angol, török cigaretták. Havanna-szivarok

KÁLLAY TAMÁS

Budapest, Türr István-u. 4. Telefon: 816-58.

Nemzetközi szállítmányok

BIRÓ MIHÁLY ÉS TÁRSA

az American Express Company szállítási képviselete.
Külön osztály műtárgy-szállítmányok részére.
Múzeumok, gyüjtők és régiségkereskedők szállítója.
Műtárgyak csomagolása és szállítása biztosítás mellett.
Legjobb képviseletek az egész világon.

Budapest, VIII., Baross-utca 45.
Szállítási osztály telefonja: József 305-46.

WODIANER F. ÉS FIAI GRAFIKAI INTÉZET ÉS KIADÓVÁLLALAT R.-T. KÖNYV- ÉS HIRLAPNYOMDÁJA
Telefon: 895-11. BUDAPEST IV., DALMADY-UTCA 3-5-7. Felelős: Kiss Ferenc

Hegedűt ~ Csellót ~ Zongorát ~ Harmoniumot

legmagasabb áron megvesz

REMÉNYI MIHÁLY A MAGY. KIR. ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA ÉS DR. JÓZSEF KIR. HERCEG SZÁLLITÓJA

BUDAPEST, KIRÁLY-UTCA 58. TELEFON: 287—84

Legnagyobb raktár régi olasz, francia, német mesterhegedűkben
Különlegesség. sajátkészitményű hangversenyhegedű! Művészi javitások!

KÁLLAY TAMÁS

RÉGISÉGEK

HITES TÖRV. SZAKÉRTŐ

Uj helyisége:

Telefon: 816—58

BUDAPEST, IV.,

IV., Türr István-utca 2.

RÉGISÉGEKET
MŰTÁRGYAKAT
PORCELLÁNOKAT

MŰVÉSZIESEN RESTAURÁL

BUDAPEST, IV.,
VÁCI-UTCA 20. III. 3.

PÁDLY PÁL IPARMŰVÉSZ MŰTERME

Különleges stilus és antik

keretek készitése

Antik butorok, csillárok
szakszerű javitása

GÉBERTH O.

műaranyozó és
képkeretkészitő

Budapest, IV., VÁCI-UTCA 40.

TCHARHOUKIAN VOSDANIK

Régiségek, szőnyegek Antik szőnyegek
szakszerű javitása

Telefon Aut. 897—86

BUDAPEST,
IV., Pilvax-köz 6.

Telefon: Aut 897-86

A Műgyüjtő 1931. 1sz

MICHAEL SEBASTIAN PAHMAN, harisnyakötőmester

1722-ben Pécs város tanácsa újabb összeirást és felmérést készittetett./Grundtbuch Gemainer Stadt Fünfkirchen./.-Ot kéziratos köte,754 tétellel.-Házzal biró mesterek a Belvárosban:
A telek szama: 214.-A tulajdonos neve: Michael Sebastian Pahman. Foglalkozasa: harisnyakötőmester. 130.old

FETTER ANTAL: Pécs 1722-ben 125.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII. 1972-73. Pécs,1975

Pahocsa János

1772-ben faprést hiszitett
egyik zalai pincébe. Ma a
Falumuzeumban látható.

Salamon Magda: Az utolsó pillanatban
Nők Lapja, 1968. szept - 38 szám